HUMANITAS fiction

eBook

ERNESTO SABATO

DESPRE EROI ȘI MORMINTE

roman tradus din spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți

ERNESTO SABATO
Despre eroi şi morminte

© Humanitas Fiction, 2013 (ediţia print)
© Humanitas Fiction, 2013 (ediţia digitală)

ISBN: 978-973-689-620-0 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

ERNESTO SABATO

DESPRE EROI ŞI MORMINTE

Traducere din spaniolă şi note de TUDORA ŞANDRU MEHEDINŢI

În această ediţie, pe care o consider definitivă, capitolele XXVI şi XXXVII din „Raport despre orbi“ au fost refăcute, sper că în bine.

Ernesto Sábato, martie 1990

Există un anume tip de ficţiuni prin intermediul cărora autorul încearcă să scape de o obsesie ce nu-i este clară nici lui însuşi. De bine, de rău, sunt singurele pe care le pot scrie. Chiar mai mult, sunt poveştile de neînţeles pe care m-am văzut forţat să le scriu din vremea adolescenţei. Din fericire am fost zgârcit cu publicarea lor, şi de abia în 1948 m-am hotărât să încredinţez tiparului una dintre ele: TUNELUL. *În cei treisprezece ani care au trecut de atunci, am continuat să explorez acest obscur labirint ce duce spre secretul central al vieţii noastre. În mai multe rânduri am încercat să-mi exprim rodul căutărilor, până când, dezamăgit de rezultatele modeste, ajungeam să distrug manuscrisele. Acum, câţiva prieteni care le-au citit m-au îndemnat să le public. Vreau să le transmit tuturor recunoştinţa mea pentru încrederea pe care, din păcate, eu n-am avut-o niciodată.*

Dedic acest roman femeii care m-a încurajat cu tenacitate în momentele de îndoială, care sunt cele mai multe. Fără ea, n-aş fi avut nicicând puterea să-l duc la bun sfârşit. Şi, chiar dacă ar fi meritat ceva mai bun, aşa cum este, cu toate imperfecţiunile, îi aparţine ei.

(Notă la prima ediţie, 1961)

NOTĂ PRELIMINARĂ

Primele investigaţii au arătat că încăperea din vechiul Mirador care servea drept dormitor Alejandrei fusese încuiată pe dinăuntru chiar de ea. Apoi (deşi, logic vorbind, nu se poate preciza timpul scurs) şi-a omorât tatăl cu patru gloanţe trase cu un pistol de calibrul 32. În cele din urmă, a turnat benzină şi a dat foc.

Tragedia aceasta, care a cutremurat întregul Buenos Aires, fiind vorba de o renumită familie argentiniană de viţă veche, a putut părea la început urmarea unei neaşteptate crize de nebunie. Acum însă, un nou element de judecată a schimbat schema iniţială. Un ciudat „Raport despre orbi“, pe care Fernando Vidal l-a terminat de scris chiar în noaptea morţii, a fost descoperit în apartamentul pe care-l ocupa, sub un nume fals, în Villa Devoto. Conform datelor de care dispunem, este manuscrisul unui paranoic. Totuşi, se spune că se pot desprinde din el anumite interpretări ce aruncă lumină asupra crimei şi fac ca ipoteza nebuniei să pălească în faţa alteia, şi mai tenebroasă. Dacă această deducţie este corectă, s-ar explica şi de ce Alejandra nu s-a sinucis cu unul din cele două gloanţe rămase în pistol, preferând să-şi dea foc.

(Fragment dintr-un raport al poliţiei publicat la 28 iunie 1955 în La Razón *din Buenos Aires)*

I
DRAGONUL ŞI PRINŢESA

I

Într-o sâmbătă din luna mai 1953, cu doi ani înainte de evenimentele din Barracas, un băiat înalt şi adus de spate mergea pe una din aleile parcului Lezama.

Se aşeză pe o bancă, aproape de statuia lui Ceres şi rămase acolo, fără să mai facă nimic, cufundat în gânduri. „Precum o navă în derivă pe un lac mare, liniştit în aparenţă, dar agitat de curenţi adânci“, se gândi Bruno atunci când, după moartea Alejandrei, Martín îi povesti, confuz şi fragmentar, câteva din episoadele legate de cele petrecute. Şi nu doar se gândea, ci şi înţelegea, şi încă cum!, fiindcă Martín la şaptesprezece ani îi amintea de el însuşi, cel de odinioară, acel Bruno îndepărtat pe care-l desluşea uneori prin teritoriul ceţos al celor treizeci de ani care trecuseră de atunci; teritoriu îmbogăţit şi devastat de dragoste, deziluzii şi moarte. Şi-l imagina, copleşit de melancolie, în parcul acela de demult, cu lumina crepusculară zăbovind peste statuile banale, peste gânditorii lei de bronz, peste aleile acoperite de frunze îngălbenite. Era ceasul acela când prinde să se audă câte un zvon, când zgomotele puternice încep să se stingă, aidoma discuţiilor prea vii în camera unui muribund. Atunci şopotul fântânii, paşii unui om care se îndepărtează, ciripitul păsărilor ce nu-şi găsesc încă locul în cuib, strigătul îndepărtat al unui copil încep să răzbată cu o stranie gravitate. În momentele acelea se petrece un fapt misterios: se lasă seara. Şi toate sunt altfel: copacii, băncile, pensionarii care aprind câte un foc cu frunze veştede, sirena unui vapor de la Cheiul Sud, ecoul pierdut al oraşului. E ceasul în care totul pătrunde într-o existenţă mai profundă, mai enigmatică. Dar şi mai de temut, pentru fiinţele solitare care, în ceasul acela, stau tăcute, duse pe gânduri, pe băncile din pieţele şi parcurile din Buenos Aires.

Martín a luat de pe jos o bucată de ziar, o bucată de forma unei ţări: o ţară inexistentă, însă posibilă. A citit automat cuvintele care se refereau la Canalul Suez, la nişte negustori ajunşi în închisoarea din Villa Devoto, la ceva ce spusese şahistul Gheorghiu. Pe cealaltă parte, pe jumătate murdară de noroi, se vedea o fotografie: PERÓN VIZITEAZĂ TEATRUL DISCÉPOLO[1]. Sub ea, un fost luptător îşi omorâse nevasta şi încă patru persoane cu lovituri de secure.

A aruncat ziarul. „Mai niciodată nu se întâmplă nimic“, avea să-i spună Bruno, după ani de zile, „chiar dacă ciuma decimează o regiune întreagă din India“. Vedea iar faţa fardată strident a mamei spunând: „Ai venit pe lume fiindc-am fost neglijentă“. Curajul, da, curajul îi lipsise atunci. De n-ar fi fost aşa, şi-ar fi găsit sfârşitul într-o cloacă.

Mamăcloacă.

Şi deodată, spuse Martín, am avut senzaţia că cineva stătea în spatele meu, privindu-mă.

Preţ de câteva clipe rămase nemişcat, în nemişcarea aceea încordată, în aşteptare, când în bezna dormitorului ţi se pare că auzi un trosnet suspect. Simţise deseori senzaţia aceea în ceafă, dar fusese întotdeauna doar stânjenitoare sau neplăcută: pentru că (explica el) întotdeauna se considerase urât şi caraghios, şi-l deranja simpla bănuială că cineva în spatele lui l-ar cerceta sau numai l-ar privi. Din pricina asta se aşeza pe ultimele locuri în tramvaie sau autobuze, ori intra în sala de cinema după ce se stingeau luminile. În clipa aceea însă simţi ceva deosebit. Ceva – şovăi, căutând parcă cuvântul potrivit –, ceva *neliniştitor*, aidoma acelui trosnet suspect pe care-l auzim, sau ni se pare că-l auzim, în puterea nopţii.

Făcu un efort să nu-şi ia ochii de la statuie, dar în realitate n-o mai vedea: privea înăuntrul lui, ca atunci când ne gândim la lucruri trecute şi încercăm să reconstituim amintiri obscure ce ne impun o concentrare totală a spiritului.

„Cineva încearcă să comunice cu mine“, povesti că-i trecuse prin minte, pradă agitaţiei.

Senzaţia de a se şti cercetat îi agravă, ca întotdeauna, complexele: se vedea urât, disproporţionat, stângaci. Chiar şi cei şaptesprezece ani câţi avea i se păreau groteşti.

„Dar nu-i aşa“, avea să-i spună peste doi ani fata care în momentul acela se afla în spatele lui; o veşnicie – îşi zicea Bruno –, fiindcă nu se măsura în luni şi nici măcar în ani, ci, aşa cum li se întâmplă fiinţelor de felul acesta, în catastrofe spirituale şi în zile de singurătate absolută, de tristeţe de nedescris; zile ce se lungesc şi îşi schimbă forma precum fantasme tenebroase pe zidurile timpului. „Dar nu-i deloc aşa“, şi-l privea scrutător, aşa cum face un pictor cu modelul său, trăgând nervos din eterna-i ţigară.

„Stai puţin“, spunea.

„Eşti mai mult decât un băiat arătos“, spunea.

„Eşti un băiat interesant şi profund, şi pe deasupra pari cu totul diferit de alţii.“

— Da, bineînţeles, admitea Martín, cu un zâmbet amar, pe când se gândea: „vezi doar că am dreptate“, pentru că toate astea se spun când nu eşti arătos, iar restul nu contează.

„Nu ţi-am zis să stai puţin?“ răspundea enervată. „Eşti înalt şi subţire ca un personaj de El Greco.“

Martín îngăimă ceva.

„Ia mai taci“, continuă ea revoltată, ca un savant care se vede întrerupt sau distras cu banalităţi în clipa când e gata să descopere mult râvnita formulă finală. Şi, trăgând din nou cu nesaţ din ţigară, cum făcea de obicei când se concentra, adăugă, încruntată:

„Să ştii însă ceva: când renunţi la tipul ăsta de ascet spaniol ţi se ivesc nişte buze senzuale. Şi, pe deasupra, mai ai şi ochii ăştia umezi. Taci din gură, ştiu că

nu-ţi place deloc tot ce-ţi spun, dar lasă-mă să termin. Cred că femeile trebuie să te găsească atrăgător, în ciuda a ceea ce crezi tu despre tine. Da, sigur, şi expresia ta. Un amestec de puritate, de melancolie şi de senzualitate reprimată. Şi în plus… o clipă… O nelinişte în ochi, sub fruntea asta ce pare un balcon ieşind în afară. Dar nu ştiu dacă de fapt asta e ce-mi place la tine. Cred că-i altceva… Că spiritul îţi domină trupul, de parc-ai sta mereu în poziţie de drepţi. Mă rog, poate că «îmi place» nu-i chiar cuvântul potrivit, poate că mă surprinde, mă uimeşte şi mă irită, nu ştiu… Spiritul tău domnind asupra trupului aidoma unui dictator auster.

Ca şi cum Pius al XII-lea ar fi nevoit să supravegheze un bordel. Haide, nu te supăra, ştiu prea bine că eşti o fiinţă angelică. Pe deasupra, cum ţi-am mai zis, nu ştiu dacă asta-mi place la tine sau dacă e tot ce detest mai mult.“

Se căzni să nu-şi ia privirea de la statuie. Spuse că în clipa aceea simţise şi teamă şi fascinaţie; teama de a-şi întoarce capul şi o dorinţă aprigă s-o facă. Îşi aduse aminte că odată, în cheile de la Humahuaca, pe marginea Gâtlejului Diavolului, în vreme ce contempla abisul negru de la picioarele lui, o forţă de neînvins îl împinsese brusc să sară pe marginea cealaltă. Iar în momentul acela i se întâmpla ceva asemănător: parcă s-ar fi simţit împins să sară peste o prăpastie întunecată „pe partea cealaltă a existenţei lui“. Şi atunci, forţa aceea inconştientă, dar irezistibilă îl obligă să întoarcă uşurel capul.

Abia o zări şi-şi feri iute privirea, aţintindu-şi-o din nou asupra statuii. Îi era teamă de oameni. I se păreau imprevizibili, dar mai cu seamă perverşi şi murdari. Statuile, în schimb, îi dăruiau o fericire senină, făceau parte dintr-o lume orânduită, frumoasă şi curată.

Îi era însă cu neputinţă să vadă statuia: îi stăruia imaginea fugară a necunoscutei, pata albastră a fustei ei, părul negru, drept şi lung, paloarea chipului, privirea aţintită asupră-i. Erau doar nişte pete de culoare, ca o schiţă făcută la repezeală de un pictor, fără nici un amănunt care să indice cu precizie vârsta ori anumite trăsături. Dar *ştia* – sublinie cuvântul – că în viaţa lui tocmai se petrecuse ceva foarte important: nu atât prin ceea ce văzuse, ci prin mesajul puternic pe care-l primise în tăcere.

— Dumneata, Bruno, mi-ai spus de multe ori. Că nu întotdeauna se întâmplă ceva, că mai niciodată nu se întâmplă nimic. Un om trece strâmtoarea Dardanele, un tip ajunge preşedinte al Austriei, ciuma decimează o întreagă regiune din India, şi nimic din toate astea n-are importanţă pentru tine. Chiar dumneata mi-ai zis că e îngrozitor, dar adevărat. În schimb, în momentul acela am avut senzaţia certă că tocmai se întâmplase ceva. Ceva ce avea să-mi schimbe viaţa.

Nu putea spune câtă vreme a trecut, însă îşi amintea că, după un răstimp ce i se păruse nesfârşit, şi-a dat seama ca fata se scoală de pe bancă şi pleacă. A privit-o pe când se îndepărta: era înaltă, ţinea o carte în mâna stângă şi avea un mers nervos şi energic. Fără să-şi dea seama, Martín se ridică şi o porni în aceeaşi direcţie. Însă, pe neaşteptate, conştient de ceea ce se petrece şi închipuindu-şi că ea ar putea întoarce capul şi l-ar zări în spatele ei, urmărind-o, se opri temător. O

văzu cum se îndepărtează pe strada Brasil spre Balcarce.

O pierdu curând din vedere.

Se întoarse încetişor la banca lui şi se aşeză.

— Dar, îi spuse, nu mai eram acelaşi om ca înainte. Şi n-aveam să mai fiu niciodată.

II

Trecură mai multe zile pline de agitaţie. Fiindcă *ştia* că o va vedea iar, avea certitudinea că ea se va întoarce în acelaşi loc.

În timpul acesta n-a făcut nimic altceva decât să se gândească la fata necunoscută şi în fiecare după-amiază mergea şi se aşeza pe banca din parc, cu aceeaşi teamă amestecată cu speranţă.

Până când într-o zi, socotind că totul fusese ceva absurd, se hotărî să se ducă în cartierul La Boca în loc să se mai aşeze iar, ca un caraghios, pe banca din parcul Lezama. Ajunsese pe strada Almirante Brown când se întoarse brusc şi se îndreptă spre locul obişnuit; mai întâi încetişor şi parcă şovăielnic, sfios, apoi tot mai grăbit, ajungând să fugă de parcă era pe cale să întârzie la o întâlnire.

Da, era acolo. De departe o văzu venind spre el.

Martín se opri, cu inima bătând să-i spargă pieptul.

Fata se îndreptă spre el şi, când ajunse, îi zise:

— Te aşteptam.

Lui Martín i se tăiară picioarele.

— Pe mine? întrebă roşind.

Nu se încumeta s-o privească, dar putu să-şi dea seama că purta un pulover negru pe gât şi o fustă tot neagră, sau poate de un albastru foarte închis (nu era sigur, şi de fapt nici n-avea vreo importanţă). I se păru că avea ochii negri.

— Ochii negri? se miră Bruno.

Nu, de bună seamă: i se păruse. Şi când o văzu pentru a doua oară constată surprins că ochii ei erau de un verde închis. Poate că acea primă impresie se datora luminii slabe, ori timidităţii care-l împiedica s-o privească în faţă, sau, şi mai curând, ambelor cauze laolaltă. Mai putu observa, la acea a doua întâlnire, şi că părul ei lung şi drept, pe care-l crezuse atât de negru, avea de fapt reflexe roşietice. Mai târziu îi întregi treptat portretul: avea buzele pline şi gura mare, poate foarte mare, cu nişte cute în jos la colţuri, ce dădeau senzaţia de amărăciune şi dispreţ.

„Să-mi explice mie cum e Alejandra, îşi zise Bruno, cum îi e chipul, cum îi sunt cutele de la gură!“ Şi se gândi că tocmai cutele acelea dispreţuitoare şi un anume licăr întunecat al ochilor ei deosebeau chipul Alejandrei de cel al Georginei, pe care el o iubise cu adevărat. Fiindcă acum înţelegea, ea fusese cea pe care o iubise cu adevărat, crezuse doar că e îndrăgostit de Alejandra, când de

fapt el o căuta pe mama Alejandrei, precum călugării aceia din Evul Mediu care încercau să descifreze textul originar de sub restaurări, de sub cuvintele şterse şi înlocuite. Şi nechibzuinţa aceea fusese cauza unor triste neînţelegeri cu Alejandra; era copleşit uneori de aceeaşi senzaţie care te poate încerca atunci când ajungi, după amar de ani de absenţă, în casa unde ai copilărit şi, vrând să deschizi pe întuneric o uşă, dai de un perete. Sigur că faţa ei era aproape aceeaşi ca a Georginei: acelaşi păr negru cu reflexe roşietice, ochii cenuşii bătând spre verde, aceeaşi gură mare, pomeţi asiatici, acelaşi ten mat şi palid. Dar acel „aproape“ era cumplit, cu atât mai mult cu cât era mai insinuant şi imperceptibil, căci astfel amăgirea era mai profundă şi mai dureroasă. Fiindcă nu-s de ajuns oasele şi carnea, îşi zicea el, ca să plămădeşti un chip, şi de asta e infinit mai puţin fizic decât trupul: chipul se defineşte prin privire, rictusul gurii, cute, prin tot ansamblul de atribute subtile prin care sufletul se dezvăluie prin mijlocirea cărnii. Din pricina asta, chiar în clipa în care cineva moare, trupul i se preface brusc în ceva diferit, atât de diferit încât am putea spune „nu mai seamănă“, în ciuda faptului că e alcătuit din aceleaşi oase şi aceeaşi materie ca o clipă înainte, o clipă înainte de acel moment misterios când sufletul părăseşte trupul, iar acesta rămâne fără viaţă, ca o casă din care pleacă pentru totdeauna cei care au locuit şi, mai cu seamă, au suferit şi s-au iubit acolo. Căci nu pereţii, nici tavanul, şi nici înălţimea nu imprimă personalitate casei, ci fiinţele care o însufleţesc cu vorbele lor, cu râsetele, iubirile şi ura lor, fiinţe care o impregnează cu ceva imaterial, dar pătrunzător, cu ceva la fel de diafan ca surâsul de pe un chip, chiar dacă o fac prin obiecte materiale, covoare, cărţi sau culori. Pentru că tablourile pe care le vedem pe pereţi, culorile în care au fost vopsite uşile şi ferestrele, desenul covoarelor, florile de prin camere, discurile şi cărţile, deşi obiecte materiale (tot aşa cum buzele şi sprâncenele ţin de carne), sunt, neîndoios, manifestări ale sufletului; fiindcă sufletul nu se poate arăta ochilor noştri materiali decât prin mijlocirea materiei, şi asta e un neajuns al sufletului, dar şi o ciudată subtilitate.

— Cum? Cum? întrebă Bruno.

„Am venit să te văd“, povesti Martín că-i spusese Alejandra.

Ea se aşeză pe iarbă. Şi se pare că lui Martín i se ivise pe faţă o expresie de adâncă uimire, pentru că fata adăugă:

— Nu crezi în telepatie? Mă miră, căci pari exact genul care crede. Când te-am văzut pe bancă, data trecută, ştiam că până la urmă vei întoarce capul. N-a fost aşa? Mă rog, şi acum eram sigură că o să-ţi aduci aminte de mine.

Martín nu scoase o vorbă. De câte ori aveau să se repete asemenea scene, ea ghicindu-i gândurile şi el ascultând-o în tăcere! Avea senzaţia certă că o cunoaşte, acea senzaţie că am mai văzut pe cineva într-o viaţă anterioară care ne încearcă uneori, senzaţie ce seamănă cu realitatea aidoma unui vis cu starea de veghe. Avea să treacă mult timp până să înţeleagă de ce Alejandra i se părea vag cunoscută, şi *atunci Bruno zâmbi din nou în sinea lui.*

Martín o privi fascinat: părul negru contrastând cu pielea mată şi palidă, trupul înalt şi colţuros; era ceva în făptura ei care amintea de manechinele din

revistele de modă, dar degaja totodată o asprime şi o profunzime pe care astfel de femei nu le au. Arareori, aproape niciodată, avea să-i descopere vreo trăsătură mai blândă, una din acele trăsături ce se consideră a fi specific feminine şi îndeosebi materne. Zâmbetul ei era aspru şi sarcastic, râsul – violent, ca şi mişcările şi, în general, felul ei de a fi. „Mi-a fost greu să învăţ să râd, îi spusese într-o zi, însă niciodată nu râd din toată inima."

— Dar, adăugă Martín privindu-l pe Bruno, cu voluptatea simţită de îndrăgostiţi când îi fac să recunoască pe alţii calităţile fiinţei iubite, nu-i aşa că bărbaţii şi chiar şi femeile întorceau capul s-o vadă?

În vreme ce Bruno încuviinţa, zâmbind în sinea lui de manifestarea aceea candidă de orgoliu, se gândi că era într-adevăr aşa, că veşnic şi oriunde s-ar fi aflat Alejandra atrăgea atenţia bărbaţilor, dar şi a femeilor. Cu toate că din motive diferite, pentru că pe femei nu le putea suferi, le ura, susţinea că sunt o specie vrednică de dispreţ şi că se putea împrieteni numai cu unii bărbaţi; iar femeile, la rândul lor, o detestau cu aceeaşi vehemenţă şi din motive inverse, fenomen care abia dacă-i trezea Alejandrei cea mai dispreţuitoare indiferenţă. Deşi precis că o detestau, fără a înceta însă să-i admire în taină înfăţişarea pe care Martín o numea *exotică*, dar care era de fapt, în mod paradoxal, argentiniană, întrucât acest gen de chipuri se întâlneşte frecvent în ţările sud-americane, unde culoarea şi trăsăturile unui alb se amestecă cu pometii şi ochii asiatici ai indianului. Şi ochii aceia profunzi, mistuiţi de nelinişte, gura mare şi dispreţuitoare, amestecul de sentimente şi pasiuni contradictorii ce răzbăteau din trăsăturile ei (de nelinişte şi de blazare, de violenţă şi de un fel de abandon, de senzualitate aproape frenetică şi de un soi de scârbă faţă de ceva foarte general şi profund), totul conferea expresiei sale un aer de neuitat.

Martín mai spuse şi că, chiar dacă nu s-ar fi petrecut nimic între ei, chiar dacă ar fi stat sau ar fi vorbit cu ea o singură dată şi doar despre fleacuri, tot n-ar fi putut să-i uite chipul în veci. Iar Bruno credea că e adevărat, fiindcă era mai mult decât frumoasă. Sau, mai bine zis, nu puteai fi sigur că e frumoasă. Era altceva. Şi era extraordinar de atrăgătoare în ochii bărbaţilor, cum îţi dădeai seama mergând alături de ea. Avea un anume aer distrat şi totodată concentrat, de parcă ar fi muncit-o un gând chinuitor sau ar fi privit înlăuntrul fiinţei ei, şi era sigur că oricine ar fi întâlnit-o s-ar fi întrebat: cine e fata asta, ce caută, la ce se gândeşte?

Acea primă întâlnire a fost hotărâtoare pentru Martín. Până atunci, femeile erau ori fecioarele neprihănite şi pline de eroism din legende, ori fiinţe superficiale şi frivole, bârfitoare şi josnice, egoiste şi înşelătoare, perfide şi materialiste („ca mama lui Martín", îi trecu prin cap lui Bruno că se gândea acesta). Şi, pe neaşteptate, dădea de o femeie care nu se încadra în nici unul din aceste două tipare, pe care până la întâlnirea aceea el le crezuse unice. Multă vreme a fost frământat de noutatea asta, de genul ăsta surprinzător de femeie care, pe de o parte, părea să aibă virtuţile acelui model eroic ce-l pasionase atât de mult în lecturile sale adolescentine şi, pe de altă parte, răspândea această

senzualitate proprie, credea el, genului pe care îl detesta. Dar chiar şi atunci, după moartea Alejandrei, după ce avusese cu ea o relaţie atât de intensă, nu reuşea să desluşească enigma; şi se tot întreba ce-ar fi făcut la cea de-a doua întâlnire dacă ar fi ghicit că ea este aşa cum aveau s-o dovedească evenimentele. Oare ar fi fugit?

Bruno îl privi în tăcere: „Da, ce-ai fi făcut?“

La rândul lui, Martín se uită la el scrutător şi, după câteva clipe, zise:

— Am suferit atâta din pricina ei, încât de multe ori am fost gata să mă sinucid.

„Şi totuşi chiar şi aşa, chiar ştiind dinainte tot ce avea să mi se întâmple mai apoi, aş fi fugit spre ea.“

„Sigur că da“, se gândi Bruno. „Şi care bărbat, tânăr sau matur, prost sau deştept, n-ar fi făcut la fel?“

— Mă fascina, adăugă Martín, ca un abis întunecat şi, dacă ajungeam la disperare, era tocmai fiindcă o iubeam şi aveam nevoie de ea. Cum ne poate aduce în pragul disperării cineva de care nu ne pasă?

Căzu pe gânduri un lung răstimp şi apoi reveni la obsesia lui: se înverşuna să-şi amintească (să încerce să-şi amintească) momentele petrecute cu ea, aşa cum îndrăgostiţii recitesc vechea scrisoare de dragoste păstrată mereu în buzunar, chiar dacă fiinţa care a scris-o a dispărut pentru totdeauna; şi, tot ca în scrisoare, amintirile păleau şi îmbătrâneau, fraze întregi se pierdeau în pliurile sufletului, cerneala se ştergea şi, odată cu ea, cuvintele frumoase şi magice care înfiripau vraja. Şi atunci trebuia să-şi forţeze memoria aşa cum alţii îşi forţează vederea, aducând aproape de ochi hârtia deteriorată şi îngălbenită de vreme. Da, da: ea îl întrebase unde locuieşti, pe când smulgea o buruiană şi începea să-i ronţăie tulpina. Îl întrebase apoi cu cine stă în casă. Cu tata, îi răspunse. Şi, după o clipă de şovăială, adăugă „şi cu mama“. „Şi ce face taică-tău?“ îl întrebă atunci Alejandra, iar el nu răspunse imediat, până când, în cele din urmă, spuse că e pictor. Rostind însă cuvântul „pictor“ glasul îi căpătă o nuanţă uşor diferită, parcă mai fragilă, şi se temu ca tonul vocii să nu-i atragă atenţia, aşa cum, desigur, mersul cuiva pe un acoperiş de sticlă atrage atenţia tuturor. Alejandra observă pesemne ceva ciudat în cuvântul acela, după cum o dovedea faptul că se aplecă spre el şi-l privi scrutător.

— Ai roşit, comentă ea.

— Eu? întrebă Martín.

Şi, cum se întâmplă de obicei în asemenea împrejurări, roşi şi mai tare.

— Ei, ce-ai păţit? stărui ea, oprindu-se din ronţăit.

— Nimic, ce să păţesc?

Surveni un moment de tăcere, apoi Alejandra se lungi din nou pe iarbă, cu faţa în sus, apucându-se să ronţăie mai departe tulpina. Martín se uita la nişte nori imenşi, pufoşi, gândindu-se că n-avea de ce să se ruşineze de ratarea tatălui său.

Se auzi o sirenă de vapor dinspre chei şi Martín îşi zise că era *Coral Sea*, sau

Islas Marquesas. Dar spuse:

— Alejandra e un nume rar.

— Şi maică-ta? întrebă.

Martín se aşeză şi începu să smulgă nişte smocuri de iarbă. Dădu de o pietricică şi păru că-i studiază alcătuirea, ca un geolog.

— Nu mă auzi?

— Ba da.

— Te-am întrebat de maică-ta.

— Mama, răspunse Martín în şoaptă, mama e o cloacă.

Alejandra se ridică în capul oaselor, rezemându-se într-un cot şi privindu-l atentă. Martín, fără să-şi ia ochii de la pietricică, nu scotea o vorbă, cu maxilarele încleştate, repetând întruna în gând *cloacă*, *mamăcloacă.* În sfârşit, adăugă:

— Veşnic am fost o piedică. De când m-am născut.

Se simţea de parcă i se injectaseră în suflet otrăvuri fetide la o presiune de mii de atmosfere. Iar sufletul, umflându-i-se tot mai periculos pe an ce trecea, nu-i mai încăpea în corp, murdăria ameninţând să-i ţâşnească prin crăpături.

— Mereu zice: de ce-am fost neglijentă?

Ca şi cum ar fi îngrămădit în suflet toată abjecţia mamei, gata să izbucnească, îşi zicea, în vreme ce Alejandra îl privea, rezemată într-un cot. Cuvintele *fetus*, *closet*, *alifii*, *pântece, avort* îi pluteau în minte, în mintea lui Martín, ca nişte resturi vâscoase şi dezgustătoare pe o apă stătută şi puturoasă. Şi atunci, ca şi când ar fi vorbit cu sine însuşi, mai spuse că, vreme îndelungată, crezuse că nici nu-l alăptase fiindcă nu avusese lapte, până când într-o zi maică-sa îi strigă că nu-l lăsase să sugă ca să nu-şi deformeze trupul, şi-i mai explică şi că făcuse tot ce-i stătuse în putinţă să avorteze, mai puţin chiuretajul, fiindcă ura suferinţa tot aşa de mult cum îi plăcea să mănânce bomboane şi dulciuri, să citească reviste şi să asculte muzică uşoară. Însă susţinea şi că-i place muzica cultă, valsurile vieneze şi prinţul Kalender. Că, din păcate, fusese prea târziu. Aşa că îşi putea imagina cu câtă bucurie îl primise, după ce se chinuise luni în şir sărind coarda ca boxerii şi dându-şi pumni în pântece, motiv pentru care (îl lămurea ea ţipând în gura mare) ieşise pe jumătate tarat, şi era o adevărată minune că n-ajunsese până la urmă în cloacă.

Tăcu, cercetă încă o dată pietricica şi o aruncă cât colo.

— Poate că de asta, adăugă, când mă gândesc la ea îmi vine mereu în minte cuvântul cloacă.

Şi râse din nou în felul lui ciudat.

Alejandra îl privi uluită că îi putea veni să râdă. Dar, văzându-i lacrimile, înţelese că de bună seamă ceea ce auzise ea nu era râs, ci (cum susţinea Bruno) acel sunet straniu pe care unele făpturi îl slobozesc în împrejurări cu totul neobişnuite şi pe care, poate datorită caracterului precar al limbajului, ne încăpăţânăm să-l etichetăm drept râs sau plâns; fiindcă e rezultatul unei combinaţii monstruoase de fapte îndeajuns de dureroase spre a stârni plânsul (ba

chiar un plâns disperat) şi de întâmplări îndeajuns de groteşti pentru a dori să-l prefacem în râs. De aici rezultă un soi de manifestare hibridă şi îngrozitoare, poate cea mai îngrozitoare pe care o poate avea o fiinţă omenească; şi poate şi cea mai greu de consolat, din pricina amestecului confuz ce o provoacă. În faţa ei ne încearcă adesea acelaşi sentiment potrivnic ce ne copleşeşte în faţa unor cocoşaţi sau schilozi. Suferinţele i se tot acumulaseră lui Martín pe umeri încă din copilărie, ca o povară din ce în ce mai grea (şi grotescă), aşa că simţea că trebuie să se mişte cu mare băgare de seamă, păşind veşnic ca un echilibrist nevoit să treacă peste o prăpastie pe sârmă, dar purtând o greutate oribilă şi urât mirositoare, ca nişte saci uriaşi de gunoaie şi excremente, în vreme ce nişte maimuţe urlătoare, mici paiaţe gălăgioase şi fără astâmpăr, pe când el se concentra să poată trece fără să cadă în prăpastie, prăpastia neagră a existenţei lui, îi strigau cuvinte jignitoare, bătându-şi joc de el, dezlănţuind, cocoţate pe sacii de gunoaie şi excremente, un potop infernal de ocări şi sarcasme. Privelişte care (după părerea lui) trebuia să trezească în sufletul spectatorilor un amalgam de tristeţe şi de uriaşă şi monstruoasă veselie, într-atât era de tragicomică. Din acest motiv nu socotea că are dreptul să se lase în voia plânsului, nici măcar în faţa unei fiinţe ca Alejandra, o fiinţă pe care o aşteptase de o veşnicie, aşa i se părea, şi credea că e de datoria lui, datoria aproape profesională a unui clovn căruia i se întâmplase cea mai mare nenorocire, să prefacă plânsul într-o strâmbătură de râs. Însă, pe măsură ce i se destăinuia Alejandrei, cu acele câteva cuvinte-cheie, simţea un fel de eliberare şi, preţ de o clipă, îi trecu prin cap că rictusul se putea preface în sfârşit într-un potopitor hohot de plâns, spasmodic dar blând, prăbuşindu-se asupra ei ca şi cum în cele din urmă ar fi izbutit să treacă peste prăpastie. Şi aşa ar fi făcut, aşa ar fi vrut să facă, Dumnezeule mare!, dar n-a făcut, ci şi-a lăsat doar bărbia în piept, întorcându-se cu spatele ca să-şi ascundă lacrimile.

III

Dar, după mulţi ani, când Martín vorbea cu Bruno despre întâlnirea aceea, abia dacă-şi mai aducea aminte de nişte fraze răzleţe, de vreo expresie, de vreo mângâiere, de sirena melancolică a vaporului necunoscut. Erau ca nişte fragmente de coloane şi, dacă îi stăruia vreuna în memorie, poate datorită uimirii pe care i-o stârnise, era aceea pe care ea i-o spusese atunci, privindu-l cu grijă:

— Noi doi avem ceva în comun, ceva foarte important.

Cuvinte pe care Martín le ascultă surprins, căci ce putea avea în comun cu fiinţa aceea minunată?

Alejandra îi spuse, într-un târziu, că trebuia să plece, dar că avea să-i povestească multe cu alt prilej şi că – şi asta i se păruse lui Martín şi mai neobişnuit – simţea *nevoia* să i le povestească.

La despărţire îi mai aruncă o privire, de parcă ea ar fi fost medic şi el bolnav, şi adăugă cuvintele pe care Martín avea să şi le amintească veşnic:

— Deşi, pe de altă parte, cred că n-ar trebui să te mai văd niciodată. Dar am să te văd pentru că am nevoie de tine.

Simpla idee ca fata aceea să nu-l mai vadă îl exaspera. Ce-i păsa lui de motivele Alejandrei? El dorea cu ardoare s-o vadă.

— Mereu, mereu, spuse plin de fervoare.

Ea zâmbi şi-i răspunse:

— Da, fiindcă eşti aşa am nevoie să te văd.

Şi Bruno se gândi că lui Martín i-ar mai trebui încă mulţi ani pentru a desluşi sensul acelor cuvinte vagi. Şi îşi mai zise că, dacă pe vremea aceea ar fi fost mai copt şi ar fi avut mai multă experienţă, ar fi fost uimit de asemenea vorbe, spuse de o fată de optsprezece ani. Însă foarte curând i se părură probabil fireşti, pentru că ea se născuse matură, ori se maturizase chiar din copilărie, cel puţin într-un anume sens; pentru că astfel lăsa impresia că n-avea să se maturizeze niciodată: ca şi cum o fetiţă care se mai joacă încă cu păpuşile ar fi dat dovadă de o înspăimântătoare înţelepciune de om bătrân; ca şi cum evenimente îngrozitoare ar fi împins-o spre maturitate şi apoi spre moarte, fără să-i dea timp să renunţe cu desăvârşire la atributele copilăriei şi adolescenţei.

În momentul despărţirii, după ce făcuseră câţiva paşi, îşi aminti sau îşi dădu seama că nu stabiliseră să se mai întâlnească. Şi, întorcându-se, fugi după Alejandra să-i spună.

— Nu-ţi bate capul, îi răspunse. Voi şti întotdeauna cum să te găsesc.

Fără să reflecteze la sensul cuvintelor ei incredibile şi neîndrăznind să mai insiste, Martín se întoarse.

IV

De la întâlnirea aceea aşteptă zi de zi s-o vadă iar în parc. Apoi săptămâni în şir. Şi, în cele din urmă, disperat, luni nesfârşite. Ce păţise oare? De ce nu venea? S-o fi îmbolnăvit? Nici măcar nu-i ştia numele de familie. Parcă o înghiţise pământul. Îşi reproşă de mii de ori că nu-i aflase numele întreg. Nu ştia nimic despre ea. De necrezut cât de stângaci fusese. Ajunse chiar să-şi închipuie că totul fusese o halucinaţie sau un vis. Nu adormise oare în mai multe rânduri pe banca din parcul Lezama? Poate că visase totul cu atâta intensitate încât i se păruse mai târziu că trăise cu adevărat. Alungă însă ideea asta, gândindu-se că se întâlniseră în două rânduri. Apoi îşi zise că nici asta nu e un argument, căci în acelaşi vis se prea poate să-i fi apărut ambele întâlniri. Nu avea nici un obiect de-al ei care să-i permită să-şi spulbere îndoielile, dar până la urmă se convinse că totul se petrecuse aievea şi că pur şi simplu el era tâmpitul care-şi imaginase întotdeauna că este.

La început se chinui mult, gândindu-se zi şi noapte la ea. Se străduí să-i schiţeze chipul, dar îi ieşi ceva nedesluşit, căci la cele două întâlniri nu se încumetase s-o privească îndeaproape decât câteva clipe, aşa că încercarea lui rămânea imprecisă şi fără viaţă, semănând cu multe din desenele lui de dinainte, cu fecioarele acelea ideale şi legendare de care fusese îndrăgostit. Însă, chiar dacă schiţele lui erau insipide şi nedefinite, amintirea întâlnirii era vie şi avea senzaţia că stătuse lângă o fiinţă foarte puternică, cu trăsături bine definite, nefericită şi singuratică întocmai ca el. Totuşi, chipul ei se destrăma într-o ceaţă diafană. Parcă trăia un soi de şedinţă de spiritism în care, pe neaşteptate, o materializare difuză şi fantomatică bate cu putere în masă.

Şi, când era gata să-şi piardă orice speranţă, îi veneau în minte cele două sau trei fraze-cheie de la despărţire: „Cred că n-ar trebui să te mai văd niciodată. Dar am să te mai văd pentru că am nevoie de tine“. Şi cealaltă: „Nu-ţi bate capul. Voi şti întotdeauna cum să te găsesc“.

Fraze, se gândi Bruno, în care Martín vedea numai partea bună, fiind un izvor de fericire de nedescris, fără să ia în seamă, cel puţin pe atunci, cât egoism vădeau.

Şi, bineînţeles, mai spuse Martín că se gândea pe vremea aceea, ea era o fată ciudată, aşa că de ce trebuia o asemenea fiinţă să-l vadă a doua zi sau săptămâna următoare? De ce nu se putea să treacă săptămâni şi chiar luni fără ca ea să simtă nevoia de a-l întâlni? Gândurile astea îi mai dădeau curaj. Însă mai apoi, în momentele de deprimare, îşi zicea: „N-am s-o mai văd, a murit, poate s-a omorât, părea deznădăjduită şi zbuciumată“. Îşi amintea atunci de propriile gânduri de sinucidere. De ce n-ar fi putut Alejandra trece prin ceva asemănător? Nu-i spusese că semănau amândoi, că aveau ceva profund care-i apropia? Oare când vorbea de asemănare nu înţelegea prin asta chiar obsesia sinuciderii? Dar apoi îşi zicea că, şi dacă ar fi vrut să-şi ia viaţa, tot ar fi venit să-l caute înainte, şi i se năzărea că faptul că n-o făcuse era un fel de înşelătorie ce i se părea de neconceput din partea ei.

Câte zile dezolante îşi petrecu pe banca din parc! Toamna se sfârşi şi veni iarna. Trecu şi iarna şi începu primăvara (se ivea dintr-o clipă în alta, friguroasă şi efemeră, ca o fiinţă care se arată puţin ca să vadă cum stau lucrurile şi apoi, încetul cu încetul, tot mai hotărâtă şi de fiecare dată pentru mai multă vreme) şi, treptat, seva copacilor prinse să curgă cu mai multă căldură şi tărie, iar frunzele începură să se ivească; până când, în doar câteva săptămâni, ultimele rămăşiţe ale iernii părăsiră parcul Lezama îndreptându-se spre meleaguri îndepărtate ale lumii.

Se făcură simţite apoi primele călduri din decembrie. Copacii *jacarandá* deveniră violeţi şi arbuştii pitici se acoperiră de flori portocalii.

Pe urmă florile începură să se ofilească şi să cadă, iar frunzele să rugínească, smulse de primele pale ale vântului de toamnă. Şi atunci, povesti Martín, îşi pierdu cu desăvârşire speranţa de a o revedea.

V

„Speranţa“ de a o revedea (se gândi Bruno cu melancolică ironie). Şi apoi îşi zise: oare n-or fi toate speranţele oamenilor la fel de groteşti ca asta? Având în vedere natura umană, ne punem speranţele în evenimente care, dacă se produc, ne provoacă doar frustrare şi amărăciune; motiv pentru care pesimiştii se recrutează dintre foştii încrezători, căci pentru a avea o viziune sumbră despre lume trebuie să fi crezut înainte în ea şi în posibilităţile ei. Şi mai curios şi paradoxal este faptul că pesimiştii, odată dezamăgiţi, nu sunt în mod constant şi sistematic lipsiţi de speranţă, ci, într-un anume fel, par dispuşi să-şi reînnoiască speranţa în fiece clipă, chiar dacă o disimulează sub învelişul cernit de întristaţi universal, în virtutea unui gen de pudoare metafizică; de parcă pesimismul, pentru a-şi păstra veşnic puterea şi vigoarea, ar avea nevoie, la răstimpuri, din când în când, de o nouă şi brutală deziluzie.

Şi Martín însuşi (se gândea privindu-l, acolo, în faţa lui), Martín însuşi, pesimist din faşă, cum se cuvine să fie orice făptură neprihănită şi pregătită să aştepte Lucruri Mari de la oameni în particular şi de la Omenire în general, nu încercase să se sinucidă din cauza mamei sale, pe care o considera o cloacă? Asta nu însemna că aşteptase ceva diferit şi minunat de la femeia aceea? Dar (lucru şi mai uimitor), după asemenea dezastru, nu-şi recăpătase încrederea în femei atunci când o întâlnise pe Alejandra?

Iată-l acum în faţa lui pe bietul neajutorat, unul dintre atâţia alţii din oraşul acela de neajutoraţi. Fiindcă Buenos Aires era un oraş în care aceştia se găseau din belşug, aşa cum, de altfel, se întâmplă în toate metropolele gigantice şi înspăimântătoare.

Însă treaba e (îşi zicea el) că la prima vedere nu-i iei în seamă, fie pentru că măcar o bună parte dintre ei nu par a fi astfel la prima vedere, fie pentru că, în multe cazuri, nu vor să pară. Şi fiindcă, dimpotrivă, puzderie de fiinţe omeneşti care se prefac că sunt nu fac decât să complice şi mai mult problema şi ajungi să crezi în cele din urmă că nu există neajutoraţi autentici.

Fiindcă, bineînţeles, dacă unui om îi lipsesc picioarele sau amândouă braţele, ştim cu toţii, sau credem că ştim, că e un neajutorat. Şi chiar atunci omul acela începe să fie mai puţin neajutorat, căci l-am luat în seamă şi suferim din cauza lui, îi cumpărăm pieptănaşi nefolositori sau poze color cu cântăreţul Carlitos Gardel. Şi atunci, mutilatul acela fără picioare sau fără braţe încetează să mai fie, în parte sau cu desăvârşire, genul de neajutorat total la care ne gândim, până într-atât încât ajungem să simţim un obscur sentiment de ranchiună, poate pentru nenumăraţii neajutoraţi deplin care chiar în clipa aceea (fiindcă nu au îndrăzneala sau siguranţa şi chiar spiritul de agresiune al vânzătorilor de pieptănaşi şi de poze color) îşi îndură, în tăcere şi cu demnitate suverană, soarta lor de nefericiţi.

Aidoma acelor oameni tăcuţi şi solitari care nu cer nimănui nimic şi nu vorbesc cu nimeni, stând, duşi pe gânduri, pe băncile din marile pieţe şi parcurile

oraşului: unii, bătrâni (cei mai vădit neputincioşi, până într-atât că trebuie să ne preocupe mai puţin şi pentru aceleaşi motive ca vânzătorii de pieptănaşi), moşii aceia cu bastoane de pensionari, care văd cum trece lumea ca o amintire, moşii aceia care meditează şi, în felul lor, poate că reiau problemele cruciale formulate de gânditorii faimoşi despre sensul general al existenţei, despre raţiunea şi scopul a toate cele – căsătorie, copii, nave de război, lupte politice, bani, regi şi curse de cai sau de automobile –, moşii aceia care privesc vag, sau numai par că privesc, porumbeii ciugulind boabe de ovăz sau de porumb, sau vrăbiile neastâmpărate, ori diferitele soiuri de păsări ce se lasă jos în piaţă sau zburătăcesc prin copacii din marile parcuri. În virtutea unui notabil atribut de independenţă şi suprapunere al universului: astfel încât, în vreme ce un bancher îşi propune să realizeze operaţiunea valutară cea mai extraordinară care s-a făcut în Río de la Plata (provocând în treacăt falimentul Consorţiului X sau al temutei Societăţi Anonime Y), o păsărică, la distanţă de o sută de paşi de Puternica Bancă, ţopăie întruna pe pajiştea parcului Colón, căutând vreun pai pentru cuib, vreo boabă rătăcită de grâu sau de ovăz, vreun viermişor pe care să-l mănânce ea ori puişorii ei; iar între timp, la un nivel şi mai insignifiant şi oarecum mai străin de toate (nu atât de Strălucitul Bancher, ci de bastonul amărât de pensionar), vietăţi minuscule, anonime şi tainice, duc o existenţă independentă şi uneori extrem de activă: viermi, furnici (nu doar cele mari şi negre, ci şi cele mărunte, roşietice, ba chiar şi altele mai mici, aproape invizibile) şi puzderie de alte gâze mai neînsemnate, multicolore şi cu obiceiuri de tot felul. Toate aceste fiinţe trăiesc în lumi diferite, străine unele de altele, în afară de clipele când au loc Mari Catastrofe, când Oamenii, înarmaţi cu Fumigatoare şi Lopeţi, încep Lupta împotriva Furnicilor (luptă, în treacăt fie spus, cu desăvârşire inutilă, căci întotdeauna se termină cu victoria furnicilor), sau când Bancherii îşi dezlănţuie Războaiele pentru Petrol; şi astfel infinitele vietăţi, care până în momentul acela trăiau pe întinsele pajişti verzi sau în plăcutele ascunzişuri subterane de prin parcuri, sunt nimicite, pe când altele, mai norocoase, din stirpea veşnic învingătoare a Viermilor, dau lovitura şi prosperă cu o iuţeală extraordinară, întocmai cum se întâmplă cu Furnizorii şi Fabricanţii de Armament, acolo sus.

Dar, exceptând aceste timpuri de schimbări în toate sensurile şi de confuzie, e miraculos că atâtea specii de vieţuitoare pot veni pe lume, se pot dezvolta şi muri fără să se cunoască, fără să se urască şi să se respecte, în aceleaşi regiuni ale universului; întocmai ca nenumărate mesaje telefonice care, se spune, pot circula printr-un singur cablu, fără să se amestece şi să se încurce între ele, graţie unor mecanisme ingenioase.

Aşa încât (îşi zicea Bruno) îi avem mai întâi pe oamenii aceia care stau duşi pe gânduri prin pieţe şi parcuri. Unii privesc în jos şi-şi petrec minute şi chiar ceasuri întregi atenţi la nenumăratele şi anonimele activităţi ale vieţuitoarelor menţionate: observă furnicile, examinându-le diferitele specii, calculând ce poveri sunt în stare să care, cum se întovărăşesc câte două sau trei pentru munci mai grele. Câteodată, cu un beţişor, cu o rămurică uscată din cele ce se găsesc

lesne pe jos prin parcuri, se distrează alungând furnicile de pe traiectoriile pe care le urmează cu strădanie, fac ca vreuna mai ameţită să se caţere pe beţişor şi să fugă până în vârf, de unde, după mici acrobaţii precaute, se întoarce şi fuge până în capătul celălalt; şi o ţine tot aşa, zadarnic, dintr-o parte în alta, până când omul singuratic se satură de jocul ăsta şi, din milă, sau cel mai adesea din plictiseală, lasă beţişorul jos, moment în care furnica se repede să-şi găsească tovarăşele, schimbă în grabă câteva cuvinte cu primele care îi ies în cale ca să le explice întârzierea sau ca să afle noutăţi despre cum a mers în general Munca în absenţa ei, şi îşi reia neîntârziat lucrul, intrând în lungul şi energicul şir indian. În acest timp, omul solitar, dus pe gânduri, revine la meditaţia lui obişnuită şi cam hoinară, lipsită de concentrare: se uită fie la un copac, fie la un copil care se joacă prin preajmă şi, datorită acestuia, îi vin în minte îndepărtatele zile, acum de necrezut, din Pădurea Neagră sau de pe o străduţă din Pontevedra ce coboară spre sud; şi în vremea asta ochii i se aburesc puţin mai tare, intensificându-şi acea strălucire lăcrămoasă din privirea celor în vârstă, despre care nu se va şti niciodată dacă se datorează unor cauze pur fiziologice sau dacă, în vreun fel, este efectul amintirii, al nostalgiei, al sentimentului de frustrare sau al gândului morţii, ori al acelei nelămurite însă irezistibile melancolii pe care ne-o trezeşte întotdeauna cuvântul SFÂRŞIT, ce se iveşte acolo unde se termină o poveste care ne-a pasionat prin misterul şi tristeţea ei. E ca şi cum am spune povestea oricărui om, căci există oare pe lume vreo fiinţă omenească a cărei poveste să nu fie la urma urmelor tristă sau misterioasă?

Însă nu totdeauna oamenii care stau pe bancă, pierduţi în gânduri, sunt bătrâni sau pensionari.

Uneori sunt oameni relativ tineri, de treizeci sau patruzeci de ani. Şi, lucru ciudat la care merită să reflectezi (îşi zicea Bruno), par cu atât mai patetici şi neajutoraţi cu cât sunt mai tineri. Căci ce poate fi mai îngrozitor decât un băiat aşezat pe o bancă de piatră, adâncit în gânduri, copleşit de povara acestora, tăcut şi străin de lumea din jur? Câteodată, bărbatul sau băiatul e un marinar; alteori, un emigrant care tânjeşte să se întoarcă în ţara lui şi nu poate; adesea sunt fiinţe părăsite de femeia pe care o iubeau, sau oameni lipsiţi de dorinţa de viaţă, ori care şi-au lăsat casa pentru totdeauna, sau meditează asupra singurătăţii şi viitorului lor. Sau poate fi un băieţel întocmai ca Martín, care începe să vadă cu groază că absolutul nu există.

Ori mai poate fi un tată care şi-a pierdut fiul şi, la întoarcerea de la cimitir, e pustiit şi simte că existenţa lui e lipsită de sens, gândindu-se că în vremea asta, pretutindeni, sunt oameni care râd sau sunt fericiţi (fie şi numai momentan fericiţi), copii care se joacă în parc, chiar acolo (îi şi vede), pe când fiul lui zace sub pământ, într-un sicriu pe potriva micimii trupului lui, care poate că încetase, în sfârşit, să mai lupte cu un duşman necruţător şi mult mai puternic. Şi bărbatul acela aşezat pe bancă, cufundat în gânduri, meditează iar, sau poate pentru prima oară, asupra sensului general al lumii, fiindcă nu reuşeşte să înţeleagă de ce copilul lui a trebuit să moară în felul ăsta, de ce a trebuit să plătească vreo vină

de demult a altora cu suferinţe imense, cu inimioara-i chinuită de asfixie sau paralizie, luptând cu disperare, fără să ştie de ce, împotriva umbrelor negre ce prind să se abată asupră-i.

Iar bărbatul acela este într-adevăr un neajutorat. Şi, lucru curios, se prea poate să nu fie sărac, ba e cu putinţă să fie bogat, şi chiar să fie Marele Bancher ce punea la cale formidabila Operaţiune valutară, la care se referise înainte cu dispreţ şi ironie. Dispreţ şi ironie (acum îi era uşor să înţeleagă) care, ca întotdeauna, erau exagerate şi în definitiv nedrepte. Căci nu există om care în ultimă instanţă să merite dispreţ şi ironie, pentru că, mai devreme sau mai târziu, cu valută forte sau fără, nenorocirile se abat asupră-i, moartea copiilor sau a fraţilor lui, propria-i bătrâneţe şi singurătate în faţa morţii. Până la urmă e mai neajutorat ca nimeni altul; întocmai ca soldatul luat prin surprindere fără cămaşa de zale, mai neajutorat decât omul de rând care, fiindcă n-a avut-o nicicând, nici nu-i simte vreodată lipsa.

VI

E drept că de la unsprezece ani nu mai intra în nici una din dependinţele casei, şi mai ales în odăiţa aceea care era un fel de sanctuar al mamei: locul unde, după ce ieşea din baie, petrecea ore întregi ascultând radioul şi dând telefoane, şi unde se dichisea pentru ieşirile în oraş. Şi tatăl lui? În ultimii ani nu mai avea habar de obiceiurile lui, ştia doar că rămânea închis la el în atelier; ca să meargă la baie nu era neapărat necesar să treacă prin odăiţă, dar nici imposibil. Oare se gândea că bărbatul ei ar putea s-o vadă aşa? Să-l fi urât atât de straşnic încât să cocheteze cu ideea de a-l umili până într-atât?

Totul era cu putinţă.

Acum, fiindcă nu auzea radioul, presupuse că nu e acasă: părea cu desăvârşire de neconceput ca ea să stea acolo în linişte.

În penumbră, pe divan, dublul monstru se agita cu ardoare şi furie.

Hoinări prin cartier, ca un lunatic, mai bine de un ceas. Se întoarse pe urmă în camera lui şi se trânti pe pat. Rămase cu privirea-n tavan şi apoi se uită pe pereţi, oprindu-se la o ilustraţie din revista pentru copii *Billiken*, prinsă acolo cu pioneze încă din copilărie: eroul Belgrano[2] punându-şi soldaţii să jure pe steagul albastru şi alb, la trecerea fluviului Salado.

Steagul imaculat, îşi zise.

Şi îi veniră în minte cuvintele-cheie din viaţa lui: *frig*, *curăţenie*, *zăpadă*, *singurătate*, *Patagonia*.

Se gândi la vapoare, la trenuri, dar de unde să facă rost de bani? Îşi aminti atunci de camionul acela mare ce se oprea la garajul de lângă gara Sola şi cum odată rămăsese ţintuit locului ca prin minune uitându-se la cuvintele scrise acolo: TRANSPORT PATAGONEZ. N-ar avea nevoie de o mână de lucru, de un ajutor,

de cineva bun la toate?

— Sigur, puştiule, zise Bucich, cu trabucul stins în colţul gurii.

— Am optzeci şi trei de pesos, spuse Martín.

— Lasă-te de prostii, îi răspunse Bucich, dezbrăcându-şi salopeta murdară de ulei.

Părea un uriaş de circ, dar puţin adus de spate, cu părul cărunt. Un uriaş cu aer candid de copil. Martín se uita la camion: pe o latură, cu litere mari, stătea scris TRANSPORT PATAGONEZ, şi în spate, cu caractere aurite, se citea: DE L-AI VEDEA, MAICĂ!

— Haide, zise Bucich fără să-şi scoată trabucul din gură.

Pe asfaltul ud şi lunecos străluci o clipă un roşu lăptos ce părea că absoarbe aburii. Şi, imediat, fulgerul violaceu, urmat din nou de roşul lăptos: CINZANO-AMERICANO GANCIA, CINZANO-AMERICANO GANCIA.

— S-a făcut frig, comentă Bucich.

Oare burniţa? Era mai curând o pâclă din picături extrem de fine, impalpabile, plutitoare. Camionagiul mergea cu paşi mari lângă el. Era plin de candoare şi vânjos: poate simbolul a ceea ce căuta Martín în exodul lui către sud. Se simţi ocrotit şi se lăsă în voia gândurilor. Aici e, zise Bucich. CHICHÍN *pizza, fainá*[3] *şi băuturi*. Salut, spuse Bucich. Salut, răspunse Chichín, punându-i în faţă sticla de gin marca LLAVE. Două păhărele; puştiul ăsta e un prieten. Îmi pare bine, şi mie la fel, zise Chichín care purta şapcă şi bretele roşii peste cămaşa cu ape. Maică-ta? întrebă Bucich. Aşa şi aşa, răspunse Chichín. I-au făcut analize? Da. Şi? Chichín ridică din umeri. Ştii şi tu cum îs chestiile astea. *Să plece departe, în sudul rece şi limpede*, se gândea Martín, privind poza lui Gardel în frac, cu zâmbetul lui cam pieziş, de băiat isteţ, dar pus pe glume, cocarda cu azuriu şi alb de pe automobilul Masseratti al lui Fangio[4], fetele goale încadrate de Leguisamo[5] şi Américo Tesorieri[6] şi, cu şapca pe cap, rezemat de poartă, prietenul Chichín, cu preţuire şi o groază de poze cu Boca[7] pe care stătea scris CAMPIONI! Şi Torito de Mataderos[8] cu şortul de antrenament în garda-i clasică. *Sărituri cu coarda, ca boxerii, totul în afară de chiuretaj, ba chiar şi pumni în burtă, precis că de-asta ai ieşit pe jumătate tarat, râzând plină de ranchiună şi de dispreţ, am făcut de toate, doar nu era să-mi deformez trupul de dragul tău, îi spuse, şi el avea doar unsprezece ani.* Şi Tito? întrebă Bucich. Vine imediat, răspunse Chichín, *şi luă hotărârea să se ducă să stea la mansardă*. Şi duminică? întrebă Bucich. De unde să ştiu?, răspunse Chichín furios, îţi jur că nu-mi mai fac sânge rău, *în vreme ce ea asculta mai departe bolerouri, depilându-se, mâncând bomboane, lăsând hârtii lipicioase peste tot*, sânge rău pentru nimic, spunea Chichín, chiar nici un pic, *o lume murdară şi lipicioasă*, pe când ştergea cu mânie tăcută un pahar oarecare, tot repetând nici un pic, *să fugă spre o lume curată, rece, cristalină*, până ce lăsă paharul şi, îndreptându-se spre Bucich, exclamă: să pierzi cu un asemenea bleg!, iar camionagiul clipea, reflectând asupra problemei cu atenţia cuvenită şi zicând la naiba, *în timp ce Martín continua să audă bolerouri, să simtă atmosfera aceea apăsătoare ca în baie, miros de creme dezodorizante, aer fierbinte şi tulbure, baie fierbinte, corp fierbinte, pat*

fierbinte, mamă fierbinte, mamă-pat, coş-pat, picioare albicioase în sus ca într-un circ oribil aproape în aceeaşi poziţie în care el ieşise din cloacă îndreptându-se spre cloacă sau aproape, pe când intra un bărbat slăbuţ şi nervos care zicea Salut! şi Chichín răspundea: îl salut pe Humberto J. D'Arcángelo, salut Puchito, băiatul e un prieten, îmi pare bine, şi mie la fel, spuse *uitându-se scrutător la el cu ochişorii aceia de pasăre, cu expresia angoasată pe care Martín avea s-o vadă mereu pe faţa lui Tito, de parcă şi-ar fi pierdut ceva foarte preţios şi l-ar căuta pretutindeni, cercetând înfrigurat totul, la repezeală.*

— Târfa cea mare cu diavolul roşu.

— Hai spune, spune! Povesteşte-i ăstuia.

— Îţi spun sincer: tu, cu camionul, scapi de toate.

— Dar eu, îi tot dădea zor Chichín, nu-mi mai fac sânge rău. Nici un pic. Îţi jur pe amintirea mamei. Cu neisprăvitul ăla. Mă rog. Dar povesteşte-i ăstuia, hai, povesteşte-i.

Humberto J. D'Arcángelo, cunoscut printre ai lui drept Tito, decretă:

— Un adevărat gunoi.

Şi atunci se aşeză la o masă aproape de fereastră, scoase ziarul *Crítica* pe care-l ţinea veşnic îndoit la pagina de sport, îl puse indignat pe măsuţă şi, curăţându-şi dinţii cariaţi cu scobitoarea pe care o ţinea mereu în gură, aruncă o privire sumbră spre strada Pinzón. Mărunt şi îngust în umeri, cu costumul uzat, părea că meditează la soarta generală a lumii.

După un răstimp, îşi întoarse privirea spre tejghea şi zise:

— Duminica asta a fost tragică. Am pierdut ca nişte cretini, a câştigat San Lorenzo, au câştigat milionarii şi chiar şi Tigre[9] a câştigat, vreţi să-mi ziceţi unde o să ajungem aşa?

Îşi privi ţintă prietenii, parcă luându-i drept martori, apoi îşi întoarse iar ochii spre stradă, se scobi în dinţi şi spuse:

— Ţara asta n-are scăpare.

VII

Nu-i cu putinţă, se gândi, cu mâna pe sacul de marinar, *nu-i cu putinţă*. Dar auzea totuşi tusea, tusea şi trosnetele acelea.

Şi după mulţi ani, îşi spuse, amintindu-şi momentul de atunci: *ca locuitorii singuratici pe două insule apropiate, dar despărţite de abisuri insondabile.* După mulţi ani, când tatăl lui putrezea în pământ, înţelese că nenorocitul acela suferise cel puţin la fel de mult ca el şi că, poate, de pe insula aceea apropiată, dar de neatins, unde trăia (unde supravieţuia), schiţase un gest tăcut, însă patetic cerându-i ajutor, sau măcar înţelegere şi dragoste. Dar a înţeles asta numai după experienţele lui amare, când era prea târziu, cum se întâmplă aproape întotdeauna. Iar acum, în acest prezent prematur (ca şi cum timpul s-ar fi amuzat

sosind înainte de sorocul cuvenit pentru ca lumea să-şi imagineze lucruri la fel de groteşti şi rudimentare precum cele din tablourile unor amatori lipsiţi de experienţă: diverşi Othello care n-au apucat să iubească), în acest prezent care ar trebui să fie viitor, intra fictiv tatăl lui, urca scările unde atâta amar de ani nu pusese piciorul. Cu spatele la uşă, Martín simţi că se ivea ca un intrus: îi auzea gâfâiala de ofticos, aşteptarea şovăielnică. Şi, cu o cruzime deliberată, se prefăcea că nu bagă de seamă. *Sigur, mi-a citit mesajul, vrea să mă reţină.* La ce bun să-l reţină? Ani de zile abia dacă schimbau vreun cuvânt. Se zbătea între ranchiună şi milă. Ranchiuna îl îndemna să nu se uite la el, să-i ignore intrarea în cameră, ba şi mai rău, să-l facă să priceapă că o făcea cu bună ştiinţă. Totuşi îşi întoarse capul. Da, şi-l întoarse, şi-l văzu aşa cum şi-l imaginase: cu ambele mâini pe balustradă, trăgându-şi sufletul după efort, cu şuviţa de păr cărunt căzută pe frunte, cu ochii febrili şi puţin bulbucaţi, zâmbind stins, cu aerul acela de vinovăţie care-l enerva teribil pe Martín, şi-i spuse „acum douăzeci de ani aveam aici atelierul“, aruncând apoi o privire de jur împrejurul mansardei, încercând poate aceeaşi senzaţie ca un călător, îmbătrânit şi dezamăgit, când se întoarce în satul unde şi-a petrecut tinereţea, după ce străbătuse ţări şi văzuse oameni care pe atunci îi stârniseră imaginaţia şi năzuinţele. Şi apropiindu-se de pat se aşeză pe margine, de parcă nu s-ar simţi îndreptăţit să ocupe prea mult loc, sau să stea prea comod. Rămase apoi un lung răstimp în tăcere, răsuflând anevoios, dar încremenit ca o statuie. Cu glas stins, zise:

— A fost o vreme când eram prieteni.

Ochii îngânduraţi i se luminară, privind undeva departe.

— Mi-amintesc odată, în parcul Retiro… Tu aveai… parcă… patru, poate cinci ani… da, cinci ani… voiai să te urci singur în maşinuţele electrice, dar eu nu te-am lăsat, mi-era teamă să nu te sperii când se izbeau.

Râse uşurel, cu nostalgie.

— Apoi, când ne întorceam acasă, te-ai urcat în căluşeii de pe un loc viran pe strada Garay. Nu ştiu de ce mi te amintesc veşnic cu spatele, în momentul în care, la fiecare rotire, treceai prin faţa mea. Vântul îţi flutura cămăşuţa, o cămăşuţă cu dungi albastre. Se făcuse târziu, abia dacă se mai vedea.

Rămase pe gânduri şi apoi încuviinţă, de parcă ar fi fost ceva important:

— O cămăşuţă cu dungi albastre, da. Mi-aduc foarte bine aminte.

Martín tăcea mai departe.

— Pe vremea aceea credeam că, odată cu trecerea anilor, aveam să fim camarazi, să ajungem la… un fel de prietenie.

Zâmbi iar sfios, cu aerul acela vinovat, de parcă acea speranţă ar fi fost ridicolă, o speranţă referitoare la ceva la care el n-avea nici un drept. De parcă s-ar fi făcut vinovat de un furtişag, profitând de neputinţa lui Martín de a se apăra.

Băiatul îl privi: stătea cu coatele pe genunchi, cocârjat, cu ochii aţintiţi undeva departe.

— Da… acum totul e altfel…

Luă în mână un creion de pe pat şi-l cercetă, dus pe gânduri.

— Să nu crezi că nu te înţeleg… Cum am fi putut fi prieteni? Trebuie să mă ierţi, Martincito…

— N-am de ce să te iert.

Însă tonul dur îi contrazicea spusele.

— Vezi? Mă urăşti. Şi să nu crezi că nu te înţeleg.

Martín ar fi vrut să adauge: „nu-i aşa, nu te urăsc“, dar era monstruos de sigur că îl ura. Ura asta îl făcea să se simtă şi mai nefericit şi-i sporea singurătatea. Când îşi vedea mama cum se farda şi apoi pleca în oraş fredonând vreun bolero, ura faţă de ea se extindea şi asupra tatălui, oprindu-se definitiv la el, de parcă ar fi fost adevăratul destinatar.

— Desigur, Martín, înţeleg că nu poţi fi mândru de un pictor ratat.

Ochii lui Martín se umplură de lacrimi. Dar resentimentul lui adânc le făcea să nu i se prelingă, precum nişte picături de untdelemn în oţet, fără să se amestece. Strigă:

— Nu spune asta, tată!

Tatăl îl privi emoţionat, uimit de reacţia lui.

Aproape fără să ştie ce spune, Martín strigă înverşunat:

— Ce ţară nenorocită! Aici nu triumfă decât neruşinaţii.

Tatăl îl privi ţintă, fără un cuvânt. Apoi, dând din cap dezaprobator, comentă:

— Nu, Martín, nu crede aşa ceva.

Se uită lung la creionul din mâna lui şi, după o clipă, conchise:

— Trebuie să fim drepţi. Eu sunt un amărât, un ratat în toată puterea cuvântului şi pe bună dreptate: n-am nici talent, nici forţă. Ăsta-i adevărul.

Martín începu să bată din nou în retragere spre insula lui. Îi era ruşine de patetismul scenei şi resemnarea tatălui începea să-l împietrească iar.

Liniştea deveni atât de adâncă şi apăsătoare încât tatăl se ridică să plece. Înţelesese pesemne că hotărârea era irevocabilă şi, pe deasupra, că prăpastia dintre ei era prea mare şi cu neputinţă de trecut vreodată. Se apropie de Martín şi cu dreapta îl strânse de un braţ: ar fi vrut să-l îmbrăţişeze, dar cum putea s-o facă?

— Ei bine… îngăimă.

Oare i-ar fi spus nişte cuvinte drăgăstoase dacă ar fi ştiut că acelea erau ultimele pe care le aude de la tatăl lui?

Am fi oare atât de duri cu semenii noştri, se întreba Bruno, dacă am şti într-adevăr că într-o zi trebuie să moară şi nimic din ceea ce le-am spus nu se va mai putea îndrepta?

Îşi văzu tatăl întorcându-se şi mergând spre scară. Şi mai văzu cum, înainte de a se face nevăzut, se mai uită o dată la el, cu o privire pe care Martín avea să şi-o amintească deznădăjduit ani în şir după moartea lui.

Când îi auzi tusea, pe când cobora scările, Martín se trânti pe pat şi izbucni în plâns. Abia după câteva ceasuri a fost în stare să-şi pregătească sacul de marinar. Când a plecat era două dimineaţa, şi a văzut încă lumină în atelierul

tatălui.

„E acolo, îşi zise. Totuşi e în viaţă, încă e în viaţă.“

O luă spre garaj şi se gândi că trebuia să simtă o mare uşurare, dar nu era aşa; o apăsare surdă îl împiedica. Păşea tot mai încet. În cele din urmă se opri şi ezită. Ce dorea oare cu adevărat?

VIII

— Până am apucat s-o revăd s-au petrecut multe… la mine acasă. N-am vrut să mai stau acolo, mi-a trecut prin cap să plec în Patagonia, am şi vorbit cu un camionagiu pe nume Bucich, nu ţi-am vorbit niciodată de Bucich?, dar în zorii acelei zile… Ce mai, n-am plecat în sud. Dar nu m-am mai întors nici acasă.

Tăcu, furat de amintiri.

— Am revăzut-o în acelaşi loc din parc, dar abia în februarie 1955. Mă duceam acolo ori de câte ori puteam. Totuşi nu mi s-a părut că am întâlnit-o graţie acestei tenacităţi.

— Atunci?

Martín îl privi pe Bruno şi zise:

— Pentru că ea a vrut să mă întâlnească.

Bruno păru că nu înţelege.

— Mă rog, dacă s-a dus acolo înseamnă că a vrut să te întâlnească.

— Nu, nu asta vreau să spun. M-ar fi întâlnit la fel de lesne oriunde altundeva. Înţelegi? Ea ştia unde şi cum să mă găsească, dacă dorea. Asta vreau să spun. S-o aştept acolo, pe banca aceea, atâtea luni de zile, a fost una din nenumăratele mele naivităţi.

Căzu pe gânduri şi apoi adăugă, uitându-se la Bruno de parcă i-ar fi cerut o explicaţie:

— De asta, pentru că cred că ea m-a căutat, cu toată voinţa ei, deliberat, de asta mi se pare cu atât mai inexplicabil că apoi… în felul acela…

Nu-şi luă privirea de la Bruno, şi acesta rămase cu ochii aţintiţi la faţa aceea slăbită şi chinuită.

— Dumneata înţelegi?

— Oamenii nu sunt logici, răspunse Bruno. Pe deasupra, e aproape sigur că acelaşi motiv care a îndemnat-o să te caute a împins-o şi să…

Era gata să spună „să te părăsească“, dar se abţinu şi se corectă:

— …să se îndepărteze.

Martín îl mai privi un moment, apoi se adânci iar în gânduri, şi rămase tăcut un lung răstimp. Apoi povesti cum apăruse iar.

Aproape că se întunecase şi lumina slabă nu-l mai lăsa să se uite pe şpalturi, aşa încât rămase cu ochii la copaci, rezemat de spateaza băncii. Şi, pe neaşteptate, îl fură somnul.

Visa că se afla într-o barcă părăsită, cu pânzele sfâşiate, pe un râu mare, în aparenţă liniştit, dar puternic şi plin de mistere. Plutea la asfinţit. Priveliştea era pustie şi tăcută, dar se ghicea că în pădurea ce se înălţa precum un zid pe malurile marelui râu pulsa o viaţă secretă şi plină de primejdii. Deodată, un glas ce părea că răzbate din desiş îl înfioră. Nu izbutea să priceapă ce spunea, dar ştia că i se adresează lui, lui Martín. A vrut să se ridice, dar ceva nu-l lăsa. Totuşi se chinui să se scoale, fiindcă se auzea din ce în ce mai tare vocea aceea enigmatică şi îndepărtată care-l chema (acum îşi dădea seama), îl chema cu înfrigurare, ca şi cum s-ar fi aflat într-un pericol cumplit şi el, numai el, ar fi în stare s-o salveze. Se trezi copleşit de spaimă şi aproape sărind de pe bancă.

Era ea.

Îl scuturase ca să se trezească şi acum îi spunea, cu râsul ei aspru:

— Scoală-te, leneşule!

Speriat, speriat şi descumpănit de contrastul dintre vocea înfricoşată şi zbuciumată din vis şi fata aceea nepăsătoare din faţa lui, nu reuşi să scoată o vorbă.

O văzu cum ridică nişte şpalturi care-i căzuseră pe jos cât timp dormise.

— Precis că patronul acestei firme nu e Molinari, comentă ea, râzând.

— Care firmă?

— Asta care ţi-a dat de lucru, prostule.

— E tipografia López.

— Oricare o fi, precis că nu e Molinari.

Nu înţelese nimic. Şi, cum avea să i se mai întâmple de multe ori cu ea, Alejandra nu se deranjă să-i explice. Se simţea, mărturisi Martín, ca un elev prost în faţa unui profesor ironic.

Aranjă şpalturile şi operaţia asta automată îi lăsă un răgaz ca să-şi mai revină din emoţia provocată de reîntâlnirea aceea după care tânjise atâta. Şi, tot ca în multe alte rânduri ce aveau să urmeze, tăcerea şi neputinţa lui de a dialoga erau compensate de Alejandra, care întotdeauna, sau aproape întotdeauna, îi ghicea gândurile.

Îi ciufuli părul cu o mână, aşa cum fac oamenii mari când au de-a face cu copiii.

— Ţi-am spus că o să te revăd, îţi aminteşti?, dar nu ţi-am spus când.

Martín se uită la ea.

— Ţi-am spus oare că o să te revăd curând?

— Nu.

Şi astfel (explică Martín) începu povestea aceea teribilă. Totul fusese inexplicabil. Nu se putea şti niciodată nimic cu ea, se întâlneau în locuri absurde, cum ar fi holul Băncii Regionale sau podul Avellaneda. Şi la orice oră, până şi la două în zori. Totul era neprevăzut, nu se putea prevedea şi nici explica nimic: nici momentele când avea chef de glume, nici cele de furie, şi nici zilele în care se întâlnea cu el şi nu deschidea gura, până când, în cele din urmă, pleca. Şi nici lungile ei dispariţii. „Şi totuşi, adăuga el, a fost perioada cea mai minunată din

viaţa mea.“ Dar ştia că nu poate dura, fiindcă totul era frenetic şi, oare o mai spusese?, părea un şir de explozii într-o benzinărie într-o noapte furtunoasă. Deşi câteodată, de foarte puţine ori, e drept, părea că petrece lângă el clipe de tihnă, de parcă ar fi fost bolnavă iar el un sanatoriu sau un loc însorit la munte, unde ea s-ar duce să-şi găsească în sfârşit liniştea. Sau se ivea chinuită, de parcă îi putea da apă sau vreun leac, ceva de care avea neapărat nevoie, pentru a se întoarce încă o dată pe teritoriul acela obscur şi sălbatic în care părea că trăieşte.

— Şi în care eu n-am putut niciodată intra, sfârşi el, privindu-l pe Bruno în ochi.

IX

— Aici e, spuse.

Se simţea un parfum pătrunzător de iasomie. Grilajul era foarte vechi şi pe jumătate acoperit de glicină. Poarta de fier, ruginită, se deschidea anevoie, scârţâind.

Bălţile de la ploaia recentă străluceau în întuneric. Se vedea o încăpere luminată, dar liniştea părea mai curând cea a unei case pustii. Ocoliră o grădină părăsită, năpădită de buruieni, pe o cărăruie ce mărginea o galerie laterală, cu stâlpi de fier. Casa era foarte veche, ferestrele dădeau spre galerie şi mai aveau încă gratiile în stil colonial; dalele mari erau cu siguranţă de pe vremea aceea, căci le simţeai sub picior năruite, tocite şi şubrede.

Se auzi un clarinet: o frază fără structură muzicală, lâncedă, dezarticulată şi obsesivă.

— Ce-i asta? întrebă Martín.

— Unchiul Bebe, explică Alejandra, nebunul.

Străbătură un drum îngust printre copaci foarte bătrâni (Martín simţea acum un parfum intens de magnolii) şi merseră mai departe pe o cărare de lespezi ce ducea la o scară în spirală.

— Acum fii atent. Vino după mine încetişor.

Martín se poticni de ceva: o găleată sau o ladă.

— Nu ţi-am spus să fii atent? Aşteaptă.

Se opri şi aprinse un chibrit, îl protejă cu palma şi-l apropie de Martín.

— Dar, Alejandra, nu-i vreo lampă pe aici? Zic şi eu… ceva… în curte…

Îi auzi râsul aspru şi răutăcios.

— Lămpi! Hai, pune-ţi mâinile pe şoldurile mele şi urmează-mă!

— Asta-i o chestie ca pentru orbi.

Simţi că Alejandra s-a oprit ca paralizată de un şoc electric.

— Ce-ai păţit, Alejandra? o întrebă, alarmat.

— Nimic, răspunse ea sec, dar fă-mi plăcerea şi nu mai vorbi niciodată de orbi.

Martín îşi puse iar mâinile pe şoldurile ei şi o urmă prin beznă. În vreme ce urcau încet, cu mare grijă, scara de fier cu mai multe trepte distruse şi cu altele ţinându-se cu greu, roase de rugină, simţea în mâini, pentru prima oară, trupul Alejandrei, atât de apropiat şi totodată îndepărtat şi misterios. Ceva, o înfiorare, o şovăială, trădă acea senzaţie subtilă, şi atunci ea îl întrebă ce s-a întâmplat şi el îi răspunse, copleşit de tristeţe, „nimic“. Iar când ajunseră sus, în timp ce se străduia să descuie o broască înţepenită, Alejandra spuse „ăsta e vechiul Mirador“.

— Mirador?

— Da, la începutul secolului trecut pe aici nu erau decât case de ţară. Veneau aici să-şi petreacă sfârşitul de săptămână cei din familiile Olmos, Acevedo…

Râse.

— Acevedo? întrebă Martín. Care Acevedo? Cei din familia fostului vicepreşedinte?

— Da, ei.

În cele din urmă reuşi cu greu să descuie uşa veche. Ridică mâna şi aprinse lumina.

— Mă rog, zise Martín, măcar aici e o lampă. Am crezut că în casa asta nu-s decât lumânări.

— O, n-o să-ţi vină să crezi. Bunicul Pancho nu foloseşte decât lămpi cu gaz. Spune că electricitatea dăunează vederii.

Martín îşi plimbă privirea prin cameră de parcă ar cerceta o parte din sufletul necunoscut al Alejandrei. Tavanul nu avea tencuială şi se vedeau grinzile mari de lemn. Erau acolo un divan acoperit cu un poncho şi tot soiul de obiecte de mobilier ce păreau luate de la talcioc: din diferite epoci şi stiluri, dar toate şubrede, gata să se prăbuşească.

— Vino, stai mai bine pe pat. Scaunele de aici sunt primejdioase.

Pe un perete era o oglindă veneţiană aproape opacă, cu o pictură pe ramă, sus. Mai erau şi nişte resturi dintr-o comodă şi un scrin. Şi o gravură sau litografie prinsă cu patru pioneze la colţuri.

Alejandra aprinse o spirtieră şi se apucă să facă nişte cafea. Până să fiarbă apa puse un disc.

— Ascultă, zise, privind transpusă tavanul şi trăgând din ţigară.

Se auzi o muzică patetică şi tumultuoasă.

Apoi, pe neaşteptate, opri discul.

— Ei, făcu ea, acum nu pot să ascult.

Se ocupă de cafea.

— La prima audiţie, Brahms însuşi era la pian. Ştii ce s-a întâmplat?

— Nu.

— L-au fluierat. Îţi dai seama ce înseamnă omenirea?

— Mă rog, poate că…

— Cum adică, poate că! strigă Alejandra. Crezi oare că omenirea nu-i o porcărie?

— Dar şi muzicianul acesta e şi el o parte din omenire…

— Uite ce-i, Martín, spuse ea turnând cafeaua în ceaşcă, ăştia sunt cei care suferă pentru toţi ceilalţi. Şi restul nu-s altceva decât nişte nesuferiţi, nişte ticăloşi sau nişte cretini, nu?

Aduse cafeaua.

Se aşeză pe marginea patului şi căzu pe gânduri. Apoi puse iar discul pentru un minut:

— Ascultă, ascultă asta.

Se auziră din nou acordurile primei părţi.

— Îţi dai seama, Martín, câtă suferinţă trebuie să fie pe lume pentru ca să compună o astfel de muzică?

Pe când oprea discul, comentă:

— Grozav.

Rămase iar pe gânduri, terminându-şi cafeaua. Apoi puse ceaşca pe jos.

În liniştea din jur, prin fereastra deschisă se auzi pe neaşteptate clarinetul, de parcă un copil mâzgălea ceva pe o hârtie.

— Ai zis că-i nebun?

— Nu-ţi dai seama? Asta-i o familie de nebuni. Ştii cine a trăit aici în cameră vreme de optzeci de ani? Copila Escolástica. Ştii că pe vremuri era de bonton să ai un nebun închis în vreo încăpere dosnică. Bebe e mai curând un nebun blând, un fel de idiot, şi oricum nimeni nu poate face vreun rău cu clarinetul. Escolástica era şi ea o nebună blândă. Ştii ce a păţit? Hai, vino! (Se ridică şi se duse la litografia prinsă pe perete cu patru pioneze.) Uite: sunt resturile legiunii lui Lavalle10 în cheile de la Humahuaca. Pe calul ăsta pag e generalul. Ăstălalt e colonelul Pedernera. Cel de lângă el e Pedro Echagüe. Şi bărbosul ăsta, din dreapta, e colonelul Acevedo. Bonifacio Acevedo, fratele bunicului bunicului Pancho. Lui Pancho îi zicem bunic, dar în realitate e străbunicul.

Se uita mai departe la litografie.

— Ăsta de aici e sublocotenentul Celedonio Olmos, tatăl bunicului Pancho, adică străstrăbunicul meu. Bonifacio a fost nevoit să fugă la Montevideo. S-a căsătorit acolo cu o uruguayană, o orientală, cum spune bunicul, o fată care se chema Encarnación Flórez, şi tot acolo s-a născut Escolástica. Ce nume i-au mai pus! Înainte de venirea ei pe lume, Bonifacio s-a înrolat în legiune şi nu şi-a văzut copila niciodată, căci campania a durat doi ani, şi de acolo, de la Humahuaca, au mers în Bolivia, unde a rămas câţiva ani; şi în Chile a mai stat un timp. În 1852, la începutul anului, după treisprezece ani în care nu şi-a văzut nevasta, care trăia aici, în casa asta, comandantul Bonifacio Acevedo, care se afla în Chile, împreună cu alţi exilaţi, n-a mai putut de dor şi a venit la Buenos Aires, deghizat în cărăuş; se spunea că Rosas11 avea să cadă dintr-o clipă în alta şi că Urquiza12 va intra în Buenos Aires, trecându-l prin foc şi sabie. Însă el n-a vrut să mai aştepte şi a plecat. L-a denunţat cu siguranţă careva, altfel nu se explică. A ajuns la Buenos Aires şi a fost prins de Mazorca. L-au decapitat şi au venit în faţa casei, au ciocănit în fereastră şi, când au deschis, i-au aruncat capul în salon. Encarnación

a murit pe loc iar Escolástica a înnebunit. După câteva zile, Urquiza intra în Buenos Aires! Trebuie să ţii seama că Escolástica crescuse auzind vorbindu-se de părintele ei şi privindu-i portretul.

Scoase dintr-un sertar al comodei o miniatură în culori.

— Aici e locotenent de cuirasieri, în campania din Brazilia.

Uniforma-i strălucitoare, tinereţea, eleganţa contrastau cu faţa bărboasă şi distrusă din vechea litografie.

— Mazorca era turbată de intervenţia armată a lui Urquiza. Ştii ce-a făcut atunci Escolástica? Mama şi-a pierdut cunoştinţa, însă ea a luat capul tatălui şi s-a repezit până aici. S-a încuiat cu capul tatălui ei din anul acela până când a murit, în 1932.

— În 1932!

— Da, în 1932. A trăit optzeci de ani aici, închisă cu capul lui. Aici trebuia să i se aducă mâncare şi să se scoată murdăria. N-a mai ieşit şi n-a vrut să mai iasă în veci. Şi mai e ceva: cu viclenia pe care o au nebunii, ascunsese capul tatălui, aşa încât nimeni nu l-a putut scoate vreodată de acolo. Sigur, l-ar fi putut găsi dacă ar fi căutat temeinic, dar pe ea o apuca furia şi nu era chip s-o înşele. „Trebuie să luăm ceva din comodă“, îi spuneau. Dar nu era nimic de făcut. Şi nimeni n-a putut niciodată să ia ceva din comodă, nici din scrin, nici din raniţa aceasta. Şi până când a murit, în 1932, totul a rămas aşa cum fusese în 1852. Îţi vine să crezi?

— Pare imposibil.

— E adevărul-adevărat. Şi eu am întrebat adesea: cum mânca? Cum făceau curat în cameră? Îi duceau mâncarea şi reuşeau să ţină un minimum de curăţenie. Escolástica era o nebună blajină, ba chiar vorbea normal despre aproape orice, în afară de tatăl ei şi de cap. În cei optzeci de ani cât a stat închisă, de pildă, n-a vorbit niciodată despre tatăl ei ca şi cum ar fi murit. Vorbea la prezent, vreau să spun de parcă ar fi fost în 1852 şi ar fi avut doisprezece ani, iar tatăl ei s-ar fi aflat în Chile şi ar fi urmat să vină dintr-o clipă în alta. Era o bătrână liniştită. Dar viaţa ei, şi chiar felul în care vorbea, se opriseră în 1852, şi era ca şi cum Rosas ar mai fi fost la putere. „Când o să cadă omul ăsta“, spunea, făcând un semn cu capul spre afară, spre lumea unde existau tramvaie electrice şi unde guverna Yrigoyen13. Se părea că realitatea ei avea mari zone pustii sau poate ferecate, şi umbla cu ocolişuri, cu o viclenie de copil, evitând să vorbească despre lucrurile acelea, de parcă nevorbind despre ele n-ar exista şi, prin urmare, nici moartea tatălui ei n-ar fi adevărată. Desfiinţase tot ce avea legătură cu decapitarea lui Bonifacio Acevedo.

— Şi ce s-a întâmplat cu capul?

— În 1932 Escolástica a murit şi au putut în sfârşit să cerceteze comoda şi raniţa comandantului. Era învelit în cârpe (bătrâna îl scotea pesemne seară de seară şi-l aşeza pe scrin, petrecând ore întregi privindu-l, sau poate că dormea cu capul acolo, de parcă ar fi fost o vază de flori). Bineînţeles că era mumificat şi micşorat. Aşa a şi rămas.

— Cum?

— Păi ce-ai fi vrut să se facă cu el? Ce se face cu un cap într-o asemenea situaţie?

— În fine, nu ştiu. Toată povestea asta e absurdă, zău.

— Şi mai ales gândeşte-te cum sunt ai mei, vreau să zic familia Olmos, nu Acevedo.

— Cum e familia ta?

— Mai întrebi? Nu-l auzi pe unchiul Bebe cântând la clarinet? Nu vezi unde trăim? Ia zi, mai ştii pe cineva de neam în ţara asta care să stea în Barracas, printre case de oameni săraci şi ruine? Ai să înţelegi că nu se putea întâmpla nimic normal cu capul, ca să nu mai vorbim că nimic din ce se întâmplă cu un cap fără trupul corespunzător nu poate fi normal.

— Şi atunci?

— Păi foarte simplu: capul a rămas în casă.

Martín tresări.

— Ce? Te-ai speriat? Ce altceva se putea face? Un sicriaş şi o mică înmormântare pentru cap?

Martín râse nervos, însă Alejandra era serioasă.

— Şi unde îl ţineţi?

— Îl ţine bunicul Pancho, jos, într-o cutie de pălării. Vrei să-l vezi?

— Pentru numele lui Dumnezeu! exclamă Martín.

— Dar ce are? E un cap frumos şi-ţi spun că-mi face bine să-l văd din când în când, în mijlocul mizeriei din jur. Măcar aceia erau bărbaţi cu adevărat şi-şi riscau viaţa pentru crezul lor. Îţi mai spun că aproape toţi cei din familia mea au fost federalişti „spinări negre“14, dar nici Fernando şi nici eu nu suntem.

— Fernando? Cine e Fernando?

Brusc, Alejandra tăcu, de parcă ar fi spus ceva ce nu trebuie.

Martín rămase surprins. Părea că o luase gura pe dinainte. Se ridicase, se dusese la măsuţa unde era spirtiera şi pusese apă la încălzit, pe când îşi aprindea o ţigară. Apoi se apropie de fereastră.

— Vino, îl chemă, ieşind.

Martín o urmă. Noaptea era intensă şi luminoasă. Alejandra păşi pe terasă, înaintând, apoi se sprijini de balustradă.

— Odinioară, zise, de aici se vedea sosirea vapoarelor pe Riachuelo.

— Şi acum cine stă aici?

— Aici? Mă rog, din fosta moşie n-a rămas mai nimic. Înainte era un pâlc de case. Apoi au început să vândă. Uite zidul de acolo şi şoproanele, toate astea ţineau de moşie. Dincolo sunt case cu camere de închiriat. S-a vândut şi toată partea din spatele clădirii. Iar ce a mai rămas e ipotecat în întregime şi în orice moment se poate vinde la licitaţie.

— Şi nu-ţi pare rău?

Alejandra dădu din umeri.

— Nu ştiu, poate că-mi pare rău pentru bunicul. Trăieşte în trecut şi o să

moară fără să înţeleagă ce s-a întâmplat în ţara asta. Ştii ce se petrece cu bătrânul? Nu ştie ce-i josnicia, pricepi? Şi acum nu mai are nici timp şi nici chef să afle. Nu ştiu dacă-i mai bine sau mai rău. Data trecută erau gata să ne pună anunţul cu vânzarea la licitaţie şi a trebuit să mă duc să-l văd pe Molinari ca să aranjeze lucrurile.

— Molinari?

Martín auzi iar, pentru a doua oară, numele acesta.

— Da, e un fel de animal mitologic. Ca şi cum un porc ar conduce o societate anonimă.

Martín o privi, şi Alejandra adăugă, zâmbind:

— Avem o oarecare legătură. Îţi dai seama că, dacă ne pun anunţul cu licitaţia, bătrânul moare.

— Tatăl tău?

— Nu, dragă: bunicul.

— Şi tatăl tău nu se ocupă de problema asta?

Alejandra se uită la el cu o expresie care aducea cu strâmbătura unui explorator întrebat dacă în Amazon e foarte dezvoltată industria automobilelor.

— Tatăl tău? stărui Martín de timid ce era, tocmai pentru că simţea că spusese o prostie (chiar dacă nu ştia de ce) şi că era mai bine să nu insiste.

— Tata nu e niciodată aici, se mărgini să explice Alejandra, cu voce schimbată.

Martín, ca aceia care învaţă să meargă cu bicicleta şi trebuie să meargă drept înainte ca să nu cadă, ajungând întotdeauna, mare mister, să se izbească de un copac sau de orice altceva, întrebă:

— Locuieşte în altă parte?

— Ţi-am spus doar că nu stă aici!

Martín se înroşi.

Alejandra se duse în celălalt capăt al terasei şi rămase acolo un lung răstimp. Apoi se întoarse şi-şi rezemă coatele de balustradă, lângă Martín.

— Mama a murit când eu aveam cinci ani. Şi când am împlinit unsprezece l-am găsit pe tata aici cu o femeie. Dar acum cred că trăia cu ea cu mult înainte de moartea mamei.

Cu un râs ce părea firesc tot aşa cum un criminal cocoşat poate părea un om sănătos adăugă:

— În patul unde dorm eu acum.

Aprinse o ţigară şi, la lumina brichetei, Martín i-a mai putut zări pe faţă o părere din râsul de dinainte, cadavrul fetid al cocoşatului.

Apoi, în beznă, vedea cum ţigara Alejandrei se aprindea când trăgea adânc în piept: fuma, trăgea din ţigară cu nesaţ, înfrigurată şi concentrată.

— Atunci am fugit de acasă, spuse.

X

Fetiţa asta cu pistrui e ea: are unsprezece ani şi părul roşcat. E o fetiţă slăbuţă şi gânditoare, dar într-un fel violent şi intens gânditoare; ca şi cum gândurile ei n-ar fi abstracte, ci nişte şerpi înnebuniţi. Pe undeva, într-o zonă obscură din fiinţa ei, fetiţa aceea a rămas neschimbată şi Alejandra de acum, de la optsprezece ani, tăcută şi atentă, străduindu-se să nu sperie nălucirea, se fereşte într-o parte şi o cercetează cu băgare de seamă şi curiozitate. E un joc în care se prinde de multe ori când meditează asupra destinului ei. Dar e un joc anevoios, plin de dificultăţi, tot atât de gingaş şi părelnic cum susţin spiritiştii că sunt materializările: trebuie să ştii să aştepţi, trebuie să ai răbdare şi să te poţi concentra intens, străin de orice gânduri lăturalnice ori frivole. Umbra se înalţă încetişor şi trebuie să-i înlesneşti apariţia păstrând o linişte desăvârşită şi să dai dovadă de multă delicateţe: orice fleac o face să dea înapoi, destrămându-se în neantul de unde prindea să se ivească. Acum e acolo: s-a înfiripat şi o poate vedea cu cosiţele-i roşcate şi cu pistrui, cercetând totul în jur cu ochi sperioşi şi iscoditori, gata să se ia la harţă şi să ocărască. Alejandra o priveşte cu amestecul acela de duioşie şi ciudă pe care-l încerci faţă de un frate mai mic. Îţi descarci furia provocată de propriile-ţi defecte, strigându-i: „Nu-ţi mai roade unghiile, prostule!“

— Pe strada Isabel la Católica e o casă în ruină. Mai bine zis era, fiindcă au demolat-o de curând ca să facă o fabrică de frigidere. Fusese părăsită de foarte mulţi ani, în urma unui proces sau a unei moşteniri. Cred că era a familiei Miguens, o clădire care odinioară trebuie să fi fost foarte frumoasă, ca asta. Mi-amintesc că avea nişte pereţi de un verde deschis, ca marea, toţi coşcoviţi, de parcă ar fi avut lepră. Eram foarte curioasă şi simpla idee de a fugi şi a mă ascunde într-o casă părăsită îmi dădea o senzaţie de putere, cum e pesemne cea pe care trebuie s-o simtă soldaţii când se reped la atac, în ciuda fricii sau dintr-un sentiment potrivnic fricii. Am citit ceva despre asta pe undeva, tu nu? Îţi spun asta fiindcă pe mine mă bântuiau noaptea spaime îngrozitoare, aşa că îţi închipui ce mă putea aştepta într-o casă pustie. Eram ca nebună, vedeam bandiţi care năvăleau la mine în cameră cu felinare, sau oameni din Mazorca, cu capete însângerate în mâini (Justina ne povestea mereu istorii despre Mazorca). Mă prăbuşeam în puţuri de sânge. Nici măcar nu mai ştiu dacă vedeam toate astea în vis sau trează; cred că erau halucinaţii, că le vedeam cu ochii deschişi, fiindcă mi le amintesc de parcă le-aş trăi acum. Atunci ţipam, până venea în fugă bunica Elena şi încet-încet mă linişteam, dar mă mai zvârcoleam o vreme în pat făcându-l să se zgâlţâie; erau crize de nervi, adevărate crize.

Aşa încât ce puneam eu la cale, să mă ascund noaptea într-o casă pustie şi în ruină, era un act de nebunie. Şi acum mă gândesc că am plănuit aşa ceva pentru ca răzbunarea mea să fie şi mai cumplită. Simţeam că era o răzbunare frumoasă, şi era cu atât mai frumoasă şi mai violentă cu cât erau mai mari pericolele pe care le aveam de înfruntat, pricepi? De parcă m-aş fi gândit, şi poate chiar am

făcut-o, „să vedeţi cât sufăr din vina tatălui meu!“. E ciudat, dar din noaptea aceea groaza mea de beznă s-a prefăcut, pe loc, într-un curaj nebunesc. Nu ţi se pare ciudat? Cum s-o fi explicând fenomenul ăsta? Era un soi de cutezanţă smintită în faţa oricărei primejdii, reale sau imaginare. E drept că întotdeauna fusesem curajoasă, şi în vacanţele petrecute la ţară la nişte fete bătrâne, prietene de-ale bunicii Elena, din neamul Carrasco, mă obişnuisem cu experienţe foarte dure: alergam pe câmp fără astâmpăr, în galop, pe o iepşoară pe care mi-o dăduseră şi pe care eu însămi o botezasem cu un nume care-mi plăcea: *Desprecio*15. Nu mi-era frică de şinşile, deşi am căzut de multe ori de pe cal din cauza vizuinilor. Aveam o puşcă de vânătoare, calibrul 22, şi un pistol cu ţeava scurtă. Ştiam să înot foarte bine şi, în ciuda tuturor rugăminţilor şi promisiunilor, mă duceam să înot departe, şi nu o dată am fost nevoită să mă lupt cu valurile (uitam să-ţi spun că pământul băbuţelor Carrasco dădea spre mare, aproape de Miramar). Şi totuşi, noaptea tremuram de frică în faţa unor monştri imaginari. În fine, cum îţi spuneam, m-am hotărât să fug şi să mă ascund în casa de pe strada Isabel la Católica. Am aşteptat să se întunece ca să mă caţăr pe grilaj fără să fiu văzută (poarta era încuiată cu lacăt). Însă m-a văzut pesemne cineva şi, cu toate că la început nu s-a sinchisit, fiindcă, aşa cum îţi dai seama, mulţi băieţi făcuseră din curiozitate ceea ce făceam eu în clipa aceea, mai târziu, când s-a răspândit zvonul prin cartier şi a intervenit poliţia, cel care mă văzuse probabil că şi-a amintit şi a vorbit. Dacă lucrurile s-au petrecut aşa, trebuie să fi fost la multă vreme după escapada mea, pentru că poliţia a apărut abia pe la unsprezece la casa părăsită. Aşa că am avut tot timpul pentru a înfrunta teroarea. Îndată ce m-am desprins de grilaj, mergând pe lângă ziduri, am intrat prin spate, prin fosta remiză pentru trăsuri, printre buruieni şi găleţi sparte, printre gunoaie şi leşuri de pisici sau câini în putrefacţie. Uitam să-ţi spun că-mi luasem şi lanterna, cuţitul de vânătoare şi pistolul dăruit de bunicul Pancho când am împlinit zece ani. Cum îţi spuneam, am ocolit casa şi prin intrarea pentru trăsuri am ajuns în spate. Era o galerie ca asta pe care o avem aici. Ferestrele ce dădeau spre galerie sau spre coridor aveau jaluzelele trase, dar erau putrede şi câteva erau aproape desprinse sau pline de găuri. Casa ar fi putut foarte bine să folosească vagabonzilor sau boschetarilor ca să-şi petreacă acolo noaptea sau chiar un răstimp mai lung. Dar cum puteam şti dacă nu vor veni câţiva chiar în noaptea aceea ca să doarmă? Am cercetat cu lanterna ferestrele şi uşile ce dădeau spre partea din spate, până când am văzut o uşă căreia îi lipsea o scândură. Am împins-o şi s-a deschis, deşi anevoie, scârţâind, ca şi cum nu mai fusese deschisă de foarte multă vreme. Chiar în clipa aceea mi-a trecut prin cap, cu groază, că asta însemna că nici vagabonzii nu se încumetaseră să se refugieze în casa aia. La un moment dat am şovăit şi mi-am zis că ar fi mai bine să nu intru acolo şi să-mi petrec noaptea pe coridor. Dar era foarte frig. Trebuia să intru şi chiar să fac foc, cum văzusem în atâtea filme. Mi-am zis că bucătăria ar fi locul cel mai potrivit, fiindcă acolo, pe pardoseala de dale, aş putea aprinde un foc pe cinste. Trăgeam nădejde şi că flăcările aveau să alunge şobolanii, animale de care întotdeauna mi-a fost scârbă. Ca tot restul

casei, bucătăria era într-un hal fără de hal. Nu m-am simţit în stare să mă culc pe jos, chiar dacă aş fi pus acolo o grămadă de paie, pentru că mi-am imaginat că şobolanii s-ar fi apropiat mai lesne. Mi s-a părut o idee mai bună să mă culc pe cuptor. Era o bucătărie de modă veche, ca asta de aici, din alea care se mai văd încă prin casele de la ţară, cu cuptor pe cărbuni şi plită economică. Restul casei aveam să-l explorez a doua zi: n-aveam în momentul acela, noaptea, curajul să-l străbat şi, de altfel, nici n-aveam vreun motiv s-o fac. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să adun lemne din grădină; adică: bucăţi de lăzi, scânduri aruncate, paie, hârtii, crengi căzute şi chiar câteva dintr-un copac uscat peste care am dat. Din toate astea am făcut un foc lângă uşa bucătăriei, ca să nu se umple de fum înăuntru. După câteva încercări, am reuşit şi, îndată ce am văzut flăcările, în toiul întunericului, m-a cuprins o senzaţie de căldură, fizică şi spirituală. Am scos imediat din traistă ceva de mâncare. M-am aşezat pe o ladă, lângă foc, şi am mâncat cu poftă pâine cu unt şi cu salam, şi apoi nişte cartofi dulci. Ceasul meu arăta abia opt! N-aveam chef să mă gândesc la ce mă aştepta în ceasurile lungi de peste noapte.

Poliţia a sosit pe la unsprezece. Nu ştiu dacă, aşa cum ţi-am zis, cineva o fi văzut cum un copil se căţăra pe grilaj. Se prea poate şi ca vreun vecin să fi văzut flăcările sau fumul de la focul aprins, ori mişcările mele acolo înăuntru, la lumina lanternei. Cert e că au venit poliţiştii, şi trebuie să-ţi mărturisesc că m-am bucurat. Poate că, de-ar fi trebuit să petrec acolo toată noaptea, când zgomotele din afară dispar încet-încet şi te cuprinde de-a binelea senzaţia că oraşul doarme, aş fi înnebunit auzind goana şobolanilor şi a pisicilor, şuierul vântului şi trosnetele pe care imaginaţia mea le putea pune pe seama stafiilor. Aşa că la sosirea poliţiştilor stăteam trează, ghemuită pe cuptor şi tremurând de frică.

Nu-ţi pot povesti scena de acasă, când m-au adus. Bunicul Pancho, sărmanul, avea ochii plini de lacrimi şi mă tot întreba de ce făcusem o astfel de nebunie. Bunica Elena mă certa şi în acelaşi timp mă mângâia, isteric. Cât despre mătuşa Teresa, de fapt soră a bunicii, care-şi petrecea veşnic timpul pe la priveghiuri şi la biserică, striga că trebuia să fiu trimisă cât mai curând la internatul de pe bulevardul Montes de Oca. Pesemne că au stat la sfat o bună parte din noapte, fiindcă eu îi auzeam discutând aprins în salon. A doua zi am aflat că bunica Elena acceptase până la urmă punctul de vedere al mătuşii Teresa, mai ales de teamă, aşa cred acum, că aş putea repeta oricând prostia aceea; şi, pe deasupra, pentru că o îndrăgeam nespus pe sora Teodolina. Bineînţeles că eu am refuzat să scot un cuvânt despre toate astea, şi am stat tot timpul închisă la mine în cameră. Însă, în fond, nu mi-a displăcut ideea de a pleca de acasă: bănuiam că astfel tata avea să simtă şi mai tare răzbunarea mea.

Nu ştiu dacă la mijloc au fost intrarea mea la liceu, prietenia cu sora Teodolina sau criza, ori toate astea laolaltă. Dar m-am dedicat religiei cu aceeaşi pasiune cu care înotam sau călăream: de parcă mi-era în joc viaţa. Din momentul acela şi până am împlinit cincisprezece ani. A fost un fel de nebunie, *cu aceeaşi furie cu care înotam pe întuneric în mare, în nopţile furtunoase, ca şi cum ar fi înotat*

cu furie într-o necuprinsă noapte religioasă, în toiul beznei, fascinată de aprigul meu zbucium lăuntric.

Iată-l pe părintele Antonio: vorbeşte despre Patimi şi descrie cu ardoare suferinţele, umilinţa şi jertfa de sânge de pe Cruce. Părintele Antonio e înalt şi, lucru ciudat, seamănă cu tatăl ei. Alejandra plânge, mai întâi în tăcere, apoi în hohote şi în cele din urmă cu spasme. Fuge. Călugăriţele aleargă speriate. O vede în faţa ei pe sora Teodolina care o mângâie, apoi vine şi părintele Antonio, încercând şi el s-o consoleze. Pardoseala începe să joace, de parcă s-ar afla într-o barcă. Face valuri ca marea, încăperea devine tot mai mare, şi apoi totul prinde să se învârtească: mai întâi alene şi imediat vertiginos. Năduşeşte. Părintele Antonio vine lângă ea, mâna lui e uriaşă, mâna i se apropie de obraz ca un liliac fierbinte şi dezgustător. Şi atunci cade străfulgerată.

— Ce-ai păţit, Alejandra? strigă Martín, repezindu-se spre ea.

Se prăbuşise ţeapănă pe jos, fără suflare, faţa i se învineţea şi brusc începu să se zvârcolească.

— Alejandra! Alejandra!

Dar ea nu-l auzea, nici nu-i simţea braţele: gemea şi-şi muşca buzele.

Până când, ca o furtună pe mare ce se potoleşte încetul cu încetul, gemetele i se răriră, devenind mai slabe şi tânguitoare, trupul i se linişti şi în cele din urmă rămase moale şi parcă neînsufleţit. Atunci Martín o luă în braţe şi o duse în camera ei, punând-o pe pat. După un ceas sau mai mult, Alejandra deschise ochii, se uită împrejur, ca beată. Apoi se ridică în capul oaselor, îşi trecu mâinile pe faţă, de parc-ar fi vrut să se dezmeticească, şi rămase multă vreme în tăcere. Părea cuprinsă de o oboseală cumplită.

Apoi se sculă, căută nişte pastile şi le luă.

Martín se uita la ea, speriat.

— Nu face mutra asta. Dacă o să fim prieteni va trebui să te obişnuieşti cu toate astea. Nu-i nimic grav.

Căută o ţigară pe noptieră şi se apucă să fumeze. Un lung răstimp îşi trase sufletul, fără să mai spună nimic. Pe urmă întrebă:

— Ce-ţi spuneam?

Martín îi aduse aminte.

— Ştii, îmi pierd memoria.

Fuma, dusă pe gânduri, şi după o vreme adăugă:

— Să ieşim afară, vreau să iau aer.

Se rezemară cu coatele de balustrada terasei.

— Deci îţi vorbeam de fuga aceea.

Trase din ţigară în tăcere.

— Au avut cu mine numai neplăceri, spunea sora Teodolina. Mă chinuiam zile întregi analizându-mi sentimentele, reacţiile. După cele petrecute cu părintele Antonio mi-am impus o seamă de cazne: îngenuncheam ore în şir pe cioburi de sticlă, lăsam să-mi picure pe mâini ceara topită de la lumânări, ba chiar m-am tăiat pe braţ cu o lamă de ras. Iar când sora Teodolina, plângând, a

încercat să mă oblige să-i mărturisesc de ce mă tăiasem, n-am vrut să-i spun nimic, şi de fapt nu ştiam nici eu, şi cred că nu ştiu nici acum. Dar sora Teodolina îmi zicea că nu se cuvine să fac asemenea lucruri, că Domnului nu-i plac astfel de excese şi mai zicea că purtările astea vădesc un uriaş orgoliu satanic. Ce mai noutate! Însă pornirea mea era mai puternică, mai de neînvins decât orice argument. O să vezi cum avea să se termine toată nebunia aceea.

Căzu iar pe gânduri.

— Ce curios, spuse după un timp, încerc să-mi amintesc cum s-a scurs anul acela şi nu pot evoca decât scene disparate, una lângă alta. Nu ţi se întâmplă şi ţie aşa? Simt acum trecerea timpului de parcă mi-ar curge prin vene, odată cu sângele şi cu bătăile inimii. Când mă străduiesc însă să-mi aduc aminte trecutul nu mai simt la fel: văd scene răzleţe, încremenite ca în fotografii.

Memoria ei cuprinde crâmpeie de existenţă, statice şi eterne: timpul nu trece, într-adevăr, printre ele, şi lucruri care s-au întâmplat în epoci foarte distanţate apar laolaltă cu altele, înlănţuite sau alăturate prin stranii antipatii sau simpatii. Sau ies poate la suprafaţa conştiinţei, unite prin legături absurde dar puternice, cum ar fi un cântec, o glumă sau un sentiment de ură împărtăşit. Ca acum, căci pentru ea, firul ce le uneşte sau le face să se ivească unul după altul e o anume violenţă în căutarea a ceva absolut, o anume descumpănire care împreunează cuvinte ca tată, Dumnezeu, plajă, păcat, puritate, mare, moarte.

— Mă văd într-o zi de vară şi o aud pe bunica Elena care spune: „Alejandra trebuie să meargă la ţară, are nevoie să plece de aici, să respire alt aer“. Ciudat: mi-aduc aminte că în clipa aceea bunica ţinea în mână un degetar de argint.

Izbucni în râs.

— De ce râzi? o întrebă Martín, intrigat.

— Nu-i nimic, nimic important. M-au trimis deci la moşia băbuţelor Carrasco, rude de departe ale bunicii Elena. Nu ştiu dacă ţi-am spus că ea nu era din familia Olmos, se numea Lafitte. Era o femeie bună ca pâinea caldă; s-a măritat cu bunicul meu Patricio, fiul lui don Pancho. O să-ţi povestesc într-o zi ceva despre bunicul Patricio, care a murit. În fine, cum îţi spuneam, bătrânele Carrasco erau verişoare de gradul doi cu bunica Elena. Erau fete bătrâne convinse, şi aveau până şi nişte nume absurde: Ermelinda şi Rosalinda. Erau nişte sfinte şi mi-erau la fel de indiferente ca o placă de marmură sau ca o trusă de cusut; nici nu le auzeam când vorbeau. Erau atât de candide încât, de-ar fi putut citi doar o secundă gândurile mele, ar fi murit de frică. Aşa că îmi plăcea să mă duc la ele la moşie: aveam toată libertatea pe care o doream şi puteam goni cu iepşoara mea până la ţărm, fiindcă moşia bătrânelor dădea spre ocean, puţin mai la sud de Miramar. Pe deasupra, simţeam dorinţa arzătoare de a fi numai eu, de a înota, de a galopa pe iapa mea pagă, de a mă simţi singură în faţa imensităţii naturii, foarte departe de plaja unde se îngrămădea toată lumea aceea abjectă pe

care o uram. De un an de zile nu-l mai văzusem pe Marcos Molina şi mă interesa şi perspectiva asta. Fusese un an atât de important! Voiam să-i vorbesc de noile mele idei, să-i împărtăşesc un proiect grandios, să-i insuflu credinţa mea înflăcărată. Tot trupul îmi exploda cu putere, şi dacă am fost întotdeauna pe jumătate sălbatică, în vara aceea forţa părea să se fi înzecit, chiar dacă se îndrepta în altă direcţie. În vara aceea Marcos a suferit destul de mult. Avea cincisprezece ani, fiind mai mare ca mine cu un an. Era de treabă, şi avea o înfăţişare foarte atletică. De fapt, dacă mă gândesc bine, o să fie un excelent tată de familie şi precis că o să conducă vreo secţie de la Acţiunea Catolică. Să nu crezi că era timid, dar era genul de băiat bun, genul de catolic prostuţ: de bună-credinţă şi destul de simplu şi blajin. Acum fii atent: abia am ajuns la moşie că l-am şi luat în primire şi am început să-l conving să fugim în China sau în Amazonia, îndată ce aveam să împlinim optsprezece ani. Ca misionari, pricepi? Călăream de-a lungul ţărmului, foarte departe, spre sud. Alteori mergeam pe bicicletă sau ne plimbam pe jos ceasuri întregi. Şi în lungi discursuri, pline de entuziasm, mă străduiam să-l fac să înţeleagă măreţia acţiunii pe care i-o propuneam. Îi vorbeam de părintele Damian şi de ceea ce făcuse el pentru leproşii din Polinezia, îi povesteam istorii cu misionari în China şi Africa şi despre călugăriţele pe care le-au jertfit indienii din Matto Grosso. Pentru mine, bucuria supremă pe care aş fi putut-o simţi era cea de a muri astfel, ca o martiră. Îmi imaginam cum ne prindeau sălbaticii, cum mă despuiau şi mă legau cu funii de un copac şi apoi, în toiul dansurilor şi ţipetelor, se apropiau cu un cuţit de piatră ascuţită, îmi spintecau pieptul şi-mi smulgeau inima sângerândă.

Alejandra rămase tăcută, îşi aprinse din nou ţigara care i se stinsese şi apoi continuă:

— Marcos era catolic, dar mă asculta orbeşte. Până când, într-o zi, mi-a mărturisit că sacrificiile acelea ale misionarilor care mureau şi sufereau martiriul pentru credinţă erau înălţătoare, dar el nu se simţea în stare să le facă. Şi că, oricum, el credea că poţi să-l slujeşti pe Domnul într-un fel mai modest, fiind un bun creştin şi nefăcând rău nimănui. Cuvintele astea m-au înfuriat. „Eşti un laş!“ i-am strigat ca turbată.

Scenele astea, cu mici variaţii, s-au repetat în două sau trei rânduri.

El rămânea distrus, umilit. În clipa aceea eu mă îndepărtam şi, şfichiuindu-mi iapa pagă, făceam în galop cale întoarsă, plină de furie şi de dispreţ pentru amărâtul acela. Dar a doua zi o luam de la început, revenind la aceeaşi poveste. Nu înţeleg nici astăzi pricina înverşunării mele, fiindcă Marcos nu-mi trezea nici un fel de admiraţie. Dar adevărul e că eram obsedată şi nu-l lăsam să-şi tragă sufletul.

„Alejandra, îmi spunea pe un ton bonom, punându-mi una din mâinile lui mari pe umăr, mai lasă-te de predici şi hai să facem o baie.“

„Nu! Un moment!“ săream eu, de parcă el ar fi vrut să fugă de un angajament dinainte stabilit. Şi iar o luam de la început.

Uneori îi vorbeam de căsătorie.

„Eu n-o să mă mărit niciodată, îi explicam. Adică n-o să fac niciodată copii, dacă mă mărit.“

El m-a privit uluit când i-am spus prima oară aşa ceva.

„Ştii cum se fac copiii?“ l-am întrebat.

„Mai mult sau mai puţin“, mi-a răspuns el, înroşindu-se.

„Mă rog, dacă ştii, îţi dai seama că e o porcărie.“

I-am spus cuvintele astea cu hotărâre, aproape cu furie, ca şi cum ar fi fost un argument în plus în favoarea teoriei mele despre misionari şi jertfă.

„Am să plec, dar trebuie să plec cu cineva, pricepi? Trebuie să mă căsătoresc cu cineva, pentru că altminteri mă vor căuta cu poliţia şi n-am să pot ieşi din ţară. De asta m-am gândit că m-aş putea mărita cu tine. Uite: acum am paisprezece ani şi tu cincisprezece. Când o să am optsprezece termin liceul şi ne căsătorim, cu autorizaţia pentru minori de la judecător. Nimeni nu ne poate interzice să ne căsătorim. Şi în ultimă instanţă fugim şi atunci vor trebui să accepte. Atunci ne ducem în China sau în Amazonia. Ce părere ai? Dar ne căsătorim numai pentru a putea pleca liniştiţi, înţelegi? Nu ca să avem copii, ţi-am explicat. N-o să facem niciodată copii. Vom fi mereu împreună, vom străbate ţinuturi sălbatice, dar nici măcar nu ne vom atinge. Nu-i minunat?“

S-a uitat la mine, uimit.

„Nu trebuie să fugim de pericol, am continuat. Trebuie să-l înfruntăm şi să-l învingem. Să nu-ţi imaginezi că nu mă încearcă şi pe mine ispitele, dar mă simt puternică şi în stare să le domin. Îţi dai seama ce frumos e să fim împreună ani de zile, să ne culcăm în acelaşi pat, poate să ne şi vedem goi şi să învingem tentaţia de a ne atinge şi a ne săruta?“

Marcos mă privea speriat.

„Mi se pare o nebunie ce spui. Şi, în afară de asta, nu ne porunceşte Domnul să avem copii căsătorindu-ne?“

„Îţi spun că eu n-o să am niciodată copii! i-am strigat. Şi te previn că n-o să mă atingi în veci şi că nimeni, nimeni n-o să mă atingă.“

Am simţit o izbucnire de ură şi am început să mă dezbrac.

„Ai să vezi acum!“ am ţipat, parcă sfidându-l.

Citisem că chinezii pun picioarele fetelor în forme de fier spre a le împiedica să crească şi că sirienii, parcă, le deformează capul copiilor înfăşurându-l strâns. Îndată ce au început să-mi crească sânii m-am apucat să folosesc o faşă lungă cam de trei metri pe care am tăiat-o dintr-un cearşaf: mă înfăşuram învârtindu-mă de mai multe ori, strângându-mă îngrozitor. Dar sânii mi-au crescut şi aşa, ca plantele acelea care se ivesc în crăpăturile pietrelor şi până la urmă le sfărâmă. Aşa încât după ce mi-am scos bluza, fusta şi pantalonaşii, am început să-mi desfac faşa. Marcos, îngrozit, nu putea să-şi ia ochii de la trupul meu. Părea o pasăre fascinată de un şarpe.

Când am fost goală cu desăvârşire, m-am întins pe nisip şi l-am provocat:

„Hai, dezbracă-te şi tu! Dovedeşte-mi că eşti bărbat!“

„Alejandra! îngăimă Marcos. Tot ce faci e o nebunie şi un păcat!“

A tot repetat ca un bâlbâit treaba cu păcatul, de mai multe ori, fără să-şi dezlipească privirea de la mine, iar eu, la rândul meu, îi strigam mai departe făcându-l laş, cu un dispreţ tot mai mare. Până când, strângând din dinţi, a început să se dezbrace cu furie. Dar când a fost gol de tot, i s-a dus pesemne tot avântul, căci rămase paralizat, privindu-mă cu teamă.

„Întinde-te lângă mine!“ i-am poruncit.

„Alejandra, e o nebunie şi un păcat.“

„Haide, întinde-te aici!“ i-am poruncit din nou.

Până la urmă m-a ascultat.

Am stat amândoi privind cerul, culcaţi pe spate pe nisipul cald, unul lângă altul. S-a lăsat o linişte copleşitoare, de se putea auzi zgomotul valurilor izbindu-se de stânci. Sus, pescăruşii ţipau zburând deasupra noastră. I-am simţit răsuflarea lui Marcos, care părea că fugise îndelung.

„Vezi ce simplu este? i-am zis. Putem sta veşnic aşa.“

„Niciodată, niciodată!“ strigă el, ridicându-se violent, de parcă ar fi fugit de o mare primejdie.

Se îmbrăcă în grabă, repetând: „Niciodată, niciodată! Eşti nebună, eşti nebună de legat!“

Eu n-am zis nimic, dar zâmbeam cu satisfacţie. Mă simţeam nemaipomenit de puternică.

Şi, ca şi cum n-ar avea nici o importanţă, m-am mulţumit să spun:

„Dacă mă atingeai, te omoram cu cuţitul.“

Marcos încremeni de groază. Apoi, pe neaşteptate, o luă la fugă spre Miramar.

Culcată pe o parte, l-am văzut cum se îndepărtează. Apoi m-am sculat şi m-am repezit în mare. Am înotat multă vreme, simţind cum apa sărată îmi mângâie trupul gol. Fiecare părticică din mine părea că vibrează odată cu spiritul lumii.

Preţ de mai multe zile Marcos n-a mai apărut în Piedras Negras. Am crezut că se speriase sau că era, poate, bolnav. Dar după o săptămână îşi făcu din nou apariţia, sfios. Eu m-am prefăcut că nu s-a întâmplat nimic şi ne-am dus să ne plimbăm, ca altădată. Până când l-am întrebat pe nepusă masă:

„Ei, Marcos? Te-ai gândit la treaba cu căsătoria?“

El se opri, mă privi grav şi-mi spuse hotărât:

„O să mă căsătoresc cu tine, Alejandra. Dar nu aşa cum spui.“

„Cum? am strigat. Ce tot zici?“

„Că o să mă căsătoresc ca să am copii, ca toată lumea.“

Am simţit că mi se înroşesc ochii, sau am văzut totul în roşu. Fără să-mi dau prea bine seama m-am pomenit repezindu-mă la Marcos. Am căzut jos, încăierându-ne. Cu toate că el era vânjos şi mai mare cu un an, la început ne-am luptat cu forţe egale, cred că din pricina furiei care-mi înzecea puterile. Mi-aduc aminte că, brusc, am izbutit chiar să fiu deasupra lui şi l-am lovit în pântece cu genunchii. Îmi curgea sânge din nas, şi ne mârâiam ca doi duşmani de moarte. Marcos a făcut în sfârşit un mare efort şi s-a întors. Imediat a fost deasupra mea.

Am simţit cum mâinile lui mă strângeau, răsucindu-mi braţele ca într-un cleşte. Încet-încet m-a supus şi i-am simţit faţa tot mai aproape de a mea. Până când m-a sărutat.

I-am muşcat buzele şi s-a îndepărtat puţin, ţipând de durere. Mi-a dat drumul şi a luat-o la goană.

M-am ridicat în capul oaselor, dar, lucru ciudat, nu m-am luat după el; am rămas încremenită, văzând cum se îndepărta. Mi-am dus mâna la gură şi mi-am frecat buzele, vrând parcă să le şterg de ceva murdar. Şi încet, încet am simţit că mă năpădea furia, ca apa ce se revarsă dintr-o oală ce dă în clocot. Atunci mi-am scos ce aveam pe mine şi am fugit în apă. Am înotat multă vreme, poate ore întregi, îndepărtându-mă de ţărm, spre larg.

Mă încerca o voluptate stranie când valurile mă înălţau. Mă simţeam puternică şi totodată singură, nefericită şi posedată de demoni. Am înotat. Am tot înotat până când am simţit că mă lasă puterile. Atunci m-am întors spre ţărm.

Am rămas multă vreme culcată pe spate pe nisipul fierbinte, urmărind pescăruşii în zbor. În înaltul cerului, nori liniştiţi şi nemişcaţi dădeau asfinţitului o senzaţie de pace absolută, pe când spiritul meu era un iureş năvalnic, bătut de vânturi turbate: privind în străfundurile fiinţei mele, mi se părea că-mi văd conştiinţa precum o bărcuţă în voia furtunii.

Se lăsase întunericul când m-am întors acasă, plină de un resentiment nedesluşit împotriva a toate şi împotriva mea. Mă bântuiau gânduri criminale. Uram mai ales ceva: că simţisem plăcere în lupta aceea şi în sărutul acela. Până şi în pat, cu faţa în sus şi ochii-n tavan, mă stăpânea încă o senzaţie confuză ce îmi înfiora pielea de parcă aş fi avut febră. Ciudat e că aproape că nu mi-l mai aminteam pe Marcos ca fiind Marcos (ţi-am spus de fapt că mi se părea destul de prost şi nu l-am apreciat niciodată): era mai curând o senzaţie tulbure pe piele şi în sânge, amintirea braţelor ce mă striveau, amintirea unei apăsări pe sâni şi pe coapse. Nu ştiu cum să-ţi explic, dar în mine se dădea parcă o luptă între două forţe potrivnice, iar încleştarea asta, pe care nu reuşeam s-o înţeleg, mă tulbura şi mă umplea de ură. Şi ura asta părea a se nutri chiar din febra ce-mi înfiora pielea şi mi se concentra în sfârcuri.

Nu puteam dormi. M-am uitat la ceas: era douăsprezece fără ceva. Aproape pe negândite, m-am îmbrăcat şi m-am strecurat, ca în alte rânduri, pe fereastra camerei, în grădiniţă. Nu ştiu dacă ţi-am spus că bătrânele Carrasco mai aveau şi o căsuţă chiar la Miramar, unde-şi petreceau câteodată săptămâni întregi, ori veneau doar la sfârşit de săptămână. Atunci ne aflam acolo.

Aproape în fugă am ajuns acasă la Marcos (deşi jurasem să nu-l mai văd în veci).

Camera lui era la etajul de sus, dând spre stradă. Am fluierat, ca în alte dăţi, şi am aşteptat.

Nu răspundea. Am căutat o pietricică pe jos, am aruncat-o pe fereastra deschisă şi am fluierat iar. În sfârşit se ivi şi mă întrebă, uimit, ce se întâmplă.

„Vino jos, i-am spus. Vreau să vorbesc cu tine.“

Cred că până în clipa aceea nu înţelesesem că voiam să-l omor, deşi, prevăzătoare, îmi luasem cuţitul.

„Nu pot, Alejandra, îmi răspunse. Tata e furios foc şi dacă mă aude o să fie şi mai rău.“

„Dacă nu cobori, i-am spus cu un calm plin de ciudă, o să fie încă şi mai rău, fiindcă o să urc eu.“

Şovăi o clipă, cumpănind pesemne consecinţele hotărârii mele de a urca, şi apoi mi-a zis să aştept.

Apăru curând pe poarta din spate.

I-am luat-o înainte.

„Unde te duci? mă întrebă alarmat. Ce gânduri ai?“

Nu i-am răspuns şi-am mers mai departe, până am dat de un loc viran, destul de aproape de casa lui. El se ţinea mereu după mine, de parcă l-aş fi tras de mână.

Pe neaşteptate, m-am întors şi l-am întrebat:

„De ce m-ai sărutat azi?“

Tonul meu, atitudinea, cine ştie, poate altceva, trebuie să-l fi impresionat, fiindcă aproape că nu putea lega două vorbe.

„Răspunde-mi, i-am spus apăsat.“

„Iartă-mă, bâigui el, a fost fără voia mea…“

Poate că a zărit strălucirea lamei, ori o fi fost doar instinctul de conservare, dar se năpusti pe loc asupra mea şi, cu ambele mâini, mă prinse de braţul drept, sforţându-se să mă facă să scap jos cuţitul. Izbuti în sfârşit să mi-l smulgă şi-l azvârli departe, în bălării. Plângând de furie, am dat fuga să-l caut, dar era absurd să încerc să-l găsesc în hăţişul de acolo, şi pe întuneric. Atunci am luat-o la goană în josul străzii, spre mare: mi se năzărise să ajung în larg şi să mă înec. Marcos fugi după mine, bănuind parcă ce aveam de gând, şi dintr-odată am simţit o lovitură după ureche. Mi-am pierdut cunoştinţa. Aşa cum am aflat mai târziu, m-a luat în braţe şi m-a dus până la casa bătrânelor Carrasco, unde m-a lăsat în poartă şi a sunat până când a văzut că se aprind luminile şi că vine cineva să deschidă. În clipa aceea a fugit. La prima vedere s-ar putea crede că era o nebunie din partea lui, datorită scandalului pe care avea să-l provoace. Dar ce altceva putea face? Dacă ar fi rămas, cu mine leşinată alături, la miezul nopţii, când babele credeau că sunt în patul meu, dormind, îţi dai seama ce-ar fi ieşit? La urma urmelor, a procedat cel mai bine. Oricum, îţi poţi închipui ce scandal a urmat. Când mi-am venit în fire, în jurul meu erau amândouă bătrânele, slujnica şi bucătăreasa, toate grămadă, cu apă de colonie, evantaie şi mai ştiu şi eu ce. Plângeau şi se tânguiau de parcă ar fi asistat la o tragedie îngrozitoare. Îmi puneau întrebări, ţipau, se închinau, spunând Dumnezeule mare, dădeau ordine şi o ţineau tot aşa.

A fost un dezastru.

Îţi închipui că m-am încăpăţânat să nu dau explicaţii.

A venit şi bunica Elena care, consternată, a tot încercat, zadarnic, să scoată

de la mine ce ascundeam. M-a luat cu fierbinţeală şi am zăcut aproape toată vara.

Pe la sfârşitul lui februarie am început să mă ridic din pat.

Devenisem aproape mută şi nu vorbeam cu nimeni. Am refuzat să mă duc la biserică, fiindcă doar gândul de a mărturisi ce aveam pe suflet în ultima vreme mă îngrozea.

Când ne-am întors la Buenos Aires, mătuşa Teresa (nu mai ştiu dacă ţi-am vorbit de isterica asta, o babă care-şi petrecea viaţa pe la priveghiuri şi la biserică, trăncănind veşnic despre boli şi despre leacuri), aşadar mătuşa Teresa a declarat, de cum m-a văzut:

„Eşti leită taică-tu. O să ajungi o destrăbălată. Mă bucur că nu eşti fata mea."

Am plecat tunând şi fulgerând împotriva babei nebune. Însă, ce ciudat!, eram pornită nu atât împotriva ei, cât a tatălui meu, ca şi cum cuvintele mătuşii m-ar fi lovit pe mine, ca un bumerang care ar fi ajuns la el şi apoi din nou la mine.

I-am spus bunicii Elena că vreau să mă duc la liceu, că nu mai stau nici o zi în casa aia. Mi-a promis că o să vorbească ea cu sora Teodolina ca să încerce să mă primească înainte de începerea şcolii. Nu ştiu ce-or fi vorbit amândouă, dar au găsit într-adevăr o cale să fiu primită. În noaptea aceea am îngenuncheat în dreptul patului şi l-am rugat pe Domnul să facă să moară mătuşa Teresa. L-am implorat cu ardoare înverşunată şi am făcut-o mai multe luni de-a rândul, în fiecare noapte, la culcare, dar şi în nesfârşitele ceasuri de rugăciune în capelă. În vremea asta, cu toată stăruinţa surorii Teodolina, am refuzat să mă spovedesc: ideea mea, destul de vicleană, era ca mai întâi să reuşesc cu moartea mătuşii, şi apoi să-mi mărturisesc păcatele; fiindcă (credeam eu), dacă mă spovedeam înainte, trebuia să-mi dezvălui planul şi m-aş fi văzut nevoită să renunţ la el.

Însă mătuşa Teresa n-a murit. Dimpotrivă, când m-am întors acasă în vacanţă baba părea mai sănătoasă ca oricând. Căci să ştii că, deşi se văicărea întruna şi lua pastile de toate culorile, avea o sănătate de fier. Îşi petrecea timpul vorbind de bolnavi şi de morţi. Intra în sufragerie sau în salon zicând plină de entuziasm:

„Ia ghiciţi cine a murit!"

Sau, comentând cu un amestec de aroganţă şi ironie:

„I s-a umflat ficatul… Şi doar le spuneam eu că asta-i cancer! O tumoare de trei kile, zău aşa."

Şi dădea fuga la telefon să dea vestea cu fervoarea cu care anunţa catastrofe. Forma numărul şi, fără să mai piardă vremea, telegrafic, ca să anunţe cât mai multă lume în timpul cel mai scurt posibil (nu care cumva să i-o ia altcineva înainte), spunea „Josefina? Pipo cancer", şi tot aşa cu María Rosa, Beba, Nani, María Magdalena, María Santísima. În fine, cum îţi spuneam, văzând-o atât de zdravănă, toată ura mea s-a întors împotriva Domnului. Mă simţeam parcă trasă pe sfoară şi, văzându-l într-un fel de partea mătuşii Teresa, baba isterică şi haină, căpăta în ochii mei însuşiri asemănătoare cu ale ei. Toată pasiunea mea religioasă păru dintr-odată că se îndreaptă altminteri, şi cu aceeaşi forţă. Mătuşa Teresa spusese că aveam să ajung o destrăbălată şi prin urmare şi Dumnezeu gândea la fel, şi nu numai că gândea, ci precis că şi voia aşa ceva. Am început să

urzesc planuri de răzbunare şi, ca şi când Marcos Molina ar fi fost reprezentantul Domnului pe pământ, mi-am imaginat ce o să fac cu el îndată ce o să ajung la Miramar. Între timp m-am ocupat de treburi mărunte: am rupt crucifixul de deasupra patului meu, am aruncat în closet imaginile litografiate şi m-am şters cu rochia de la comuniune de parcă ar fi fost hârtie igienică, aruncând-o apoi la gunoi.

Am aflat că familia Molina era deja la Miramar şi atunci am convins-o pe bunica Elena să le telefoneze băbuţelor Carrasco. Am plecat a doua zi, am ajuns la Miramar aproape de ora prânzului şi a trebuit să merg mai departe până la moşie în automobilul care mă aştepta, fără să-l pot vedea în ziua aceea pe Marcos.

Noaptea n-am putut închide ochii.

Căldura e imposibilă şi apăsătoare. Luna, aproape plină, e străjuită de un halo gălbui precum puroiul. Aerul e încărcat de electricitate şi nu se clatină nici o frunză: totul prevesteşte furtuna. Alejandra se zvârcoleşte în pat, goală şi înfierbântată, stârnită de căldură, de electricitate şi de ură. Lumina lunii e atât de intensă, încât în cameră se vede totul. Alejandra se duce la fereastră, se uită la ceasul ei micuţ: e două şi jumătate. Apoi priveşte afară: câmpia apare ca într-un decor nocturn de teatru; muntele încremenit şi tăcut pare că ascunde mari secrete; văzduhul e impregnat de un parfum aproape de nesuportat de iasomie şi magnolie. Câinii sunt neliniştiţi, latră la răstimpuri şi-şi răspund când mai departe, când mai aproape, ca într-o mişcare de flux şi reflux. E ceva bolnăvicios în lumina aceea gălbuie şi apăsătoare, ceva parcă radioactiv şi pervers. Alejandra respiră anevoie şi simte că încăperea o sufocă. Atunci, într-un impuls de neînfrânat, se strecoară pe fereastră. Păşeşte pe gazonul din parc, Milord o vede şi dă din coadă. Simte sub tălpi atingerea umedă a ierbii, şi aspră, şi moale. Se îndreaptă spre pădure şi, când ajunge departe de casă, se trânteşte pe iarbă, desfăcându-şi cât poate de mult braţele şi picioarele. Lumina lunii îi scaldă din plin trupul şi-şi simte pielea înfiorată de iarbă. Rămâne aşa un lung răstimp: e ca ameţită şi în minte nu are nici un gând precis. Trupul îi arde şi-şi mângâie şoldurile, coapsele, pântecul. Atingându-şi uşurel sânii cu buricele degetelor, e pătrunsă de senzaţia că toată pielea îi freamătă ca blana pisicilor.

A doua zi dis-de-dimineaţă, am pus şaua pe iepşoară şi am luat-o la goană spre Miramar. Nu ştiu dacă ţi-am mai spus că întâlnirile mele cu Marcos erau întotdeauna clandestine, pentru că nici familia lui nu mă vedea cu ochi buni, şi nici eu nu-i înghiţeam. Surorile lui mai ales erau două prostuţe a căror năzuinţă supremă era să se mărite cu jucători de polo şi să apară cât mai des în reviste mondene ca *Atlántida* sau *El Hogar*. Şi Mónica şi Patricia mă detestau şi se repezeau să mă bârfească de cum mă vedeau cu frăţiorul. Aşa încât sistemul meu de comunicare cu el era să-i fluier sub fereastră, când credeam că putea fi acolo, sau să-i las un bilet la Lomónaco, băieşul. În ziua aceea, când am ajuns acasă la

el, plecase, pentru că n-a răspuns la fluieratul meu. M-am dus atunci la plajă şi l-am întrebat pe Lomónaco dacă-l văzuse: mi-a spus că plecase la Dormy House şi că o să se întoarcă abia pe seară. O clipă mi-a trecut prin cap să mă duc să-l caut, dar m-am răzgândit când mi-a mai zis că plecase cu surorile şi cu alte prietene. Nu-mi rămânea decât să-l aştept. I-am lăsat vorbă că o să-l aştept la Piedras Negras, la şase seara.

M-am întors la moşie, destul de întoarsă pe dos.

După siestă m-am îndreptat, călare pe iepşoară, spre Piedras Negras. Şi l-am aşteptat acolo.

Furtuna care se anunţa încă de ieri s-a înteţit în timpul zilei: aerul s-a prefăcut într-un fluid greu şi vâscos, nori imenşi s-au ivit în cursul dimineţii spre apus şi după-amiază au acoperit tot cerul, ca dintr-un clocot uriaş şi tăcut. Întinsă la umbra unor pini, transpirată şi neliniştită, Alejandra simte că atmosfera se încarcă de la o clipă la alta cu electricitatea de dinaintea marilor furtuni.

Nemulţumirea şi enervarea mea sporeau pe măsură ce timpul trecea, întârzierea lui Marcos făcându-mă să-mi pierd răbdarea. În sfârşit apăru când începea să se lase seara, zorită de norii grei ce veneau dinspre apus.

A venit aproape fugind şi eu mi-am zis: îi e frică de furtună. Şi azi mă întreb de ce îmi revărsam toată ura împotriva lui Dumnezeu asupra acelui biet nenorocit, mai curând vrednic de dispreţ. Nu ştiu dacă din pricină că era un gen de catolic care mi s-a părut întotdeauna foarte reprezentativ sau pentru că era atât de bun şi, prin urmare, nedreptatea de a mă purta urât cu el era şi mai savuroasă. Se mai poate să fi fost şi fiindcă avea ceva pur animalic care mă atrăgea, ceva strict fizic, e drept, dar care îmi înfierbânta sângele.

„Alejandra, zise, vine furtuna, mai bine ne întoarcem la Miramar.“

M-am sucit într-o parte şi l-am privit cu dispreţ.

„Abia ai sosit, i-am spus, abia m-ai văzut, nici nu încerci măcar să afli de ce te-am căutat, şi te şi gândeşti să te întorci acasă.“

M-am apucat să mă dezbrac.

„Am multe de vorbit cu tine, dar mai întâi hai să înotăm.“

„Am stat toată ziua în apă, Alejandra. Şi, în afară de asta, adăugă, arătând cu degetul spre cer, uite ce vine.“

„N-are a face. O să înotăm oricum.“

„Nu mi-am adus costumul de baie.“

„Costumul de baie? l-am întrebat în bătaie de joc. Nici eu n-am costum de baie.“

Am dat să-mi scot blugii.

Marcos spuse, cu o hotărâre care mi-a atras atenţia:

„Nu, Alejandra, eu am să plec. N-am costum de baie şi n-o să înot gol, cu tine.“

Îmi scosesem blugii. M-am oprit şi, cu inocenţă prefăcută, ca şi cum nu i-aş fi înţeles motivele, l-am întrebat:

„De ce? Ţi-e frică? Ce fel de catolic eşti tu dacă trebuie să fii îmbrăcat ca să nu cazi în păcat? Dacă eşti gol eşti alt om?“

Începeam să-mi dau jos chiloţii. Am adăugat:

„Am crezut întotdeauna că eşti un laş, tipicul catolic laş.“

Ştiam că asta avea să fie decisiv. Marcos, care-şi luase ochii de la mine din clipa când m-am apucat să-mi dau jos chiloţii, m-a privit, roşu de ruşine şi de furie, şi, strângând din dinţi, începu să se dezbrace.

Crescuse mult în anul acela, devenise mai lat în umeri, vocea îi era acum de bărbat şi-i dispăruseră resturile ridicole de copil de anul trecut: avea şaisprezece ani, însă era foarte voinic şi dezvoltat pentru vârsta lui. În ce mă priveşte, renunţasem la faşa aceea absurdă şi sânii îmi crescuseră în voie; şoldurile mi se lăţiseră, şi simţeam în tot trupul o forţă nestăvilită care mă îndemna să înfăptuiesc acte teribile.

Din dorinţa de a-l chinui, m-am uitat la el insistent când a rămas gol.

„Măi să fie, nu mai eşti mucosul de anul trecut, nu?“

Marcos, ruşinat, se întorsese şi stătea aproape cu spatele la mine.

„Te şi bărbiereşti!“

„Nu văd nimic rău în asta, spuse înciudat.“

„Nimeni nu a zis că e ceva rău. Constat pur şi simplu că te bărbiereşti.“

Fără să-mi răspundă şi, poate, ca să nu fie obligat să mă privească goală şi să-şi arate goliciunea, o luă la fugă în apă în clipa când un fulger ilumină tot cerul, ca o explozie. Atunci, ca şi cum acela ar fi fost semnalul, fulgerele şi tunetele începură să se ţină lanţ. Cenuşiul de plumb al oceanului se întunecase tot mai mult, iar apa se învârtejea. Cerul, acoperit de nori negri ameninţători, era iluminat în fiece clipă parcă de bliţul unui aparat de fotografiat imens.

Primii stropi începură să cadă pe trupul meu încordat, tremurător; am alergat spre mare. Valurile se izbeau cu furie de ţărm.

Am înotat amândoi în larg. Valurile mă săltau ca pe un fulg în bătaia vântului şi încercam o senzaţie minunată de putere, dar totodată de fragilitate. Marcos nu se îndepărta de mine şi mă întrebam dacă de teamă pentru el însuşi sau pentru mine.

Atunci îmi strigă:

„Să ne întoarcem, Alejandra! Curând n-o să mai ştim nici unde e plaja!“

„Prudent ca întotdeauna!“ i-am strigat şi eu.

„Atunci mă întorc singur!“

N-am răspuns nimic, de altfel era cu neputinţă să ne mai auzim. Am început să înotăm spre ţărm. Norii, acum negri, brăzdaţi de fulgerele şi tunetele neostoite, păreau că se rostogolesc de undeva de departe ca să se explodeze deasupra capetelor noastre.

Am ajuns pe plajă. Pe când fugeam spre locul unde ne lăsaserăm hainele, furtuna se dezlănţui în sfârşit cu toată furia: un vânt din pampas, sălbatic şi

îngheţat, mătura plaja, iar ploaia începea să cadă în torente aproape orizontale.

Era ceva grandios: singuri, pe o plajă pustie, goi, simţind pe trup biciuirea apei în bătaia vântului turbat, în peisajul acela vuitor iluminat de fulgere.

Marcos, speriat, încerca să se îmbrace. M-am repezit asupra lui şi i-am smuls pantalonii.

Îmbrăţişându-l strâns, în picioare, simţindu-i pe sâni şi pe pântece trupul musculos ce palpita, am început să-l sărut, să-i muşc buzele, urechile, să-i înfig unghiile în spate.

Se împotrivea, şi ne-am luptat pe viaţă şi pe moarte. Îndată ce izbutea să-şi elibereze gura de a mea, îngăima cuvinte de neînţeles, dar cu siguranţă disperate. Până când l-am putut auzi strigând:

„Lasă-mă, Alejandra, lasă-mă, pentru numele Domnului! O să ajungem amândoi în iad!“

„Tâmpitule! i-am răspuns. Iadul nu există! E o poveste născocită de popi ca să amăgească nişte nenorociţi ca tine! Dumnezeu nu există!“

A făcut un efort disperat şi în cele din urmă a reuşit să mă îndepărteze de el.

La lumina unui fulger i-am văzut pe chip expresia unei orori solemne. Cu ochii ieşiţi din orbite, de parcă ar fi trăit un coşmar, strigă:

„Eşti nebună, Alejandra! Eşti nebună de legat, îl ai pe diavol în tine!“

„Îmi bat joc de iad, prostule! Îmi bat jos de pedeapsa eternă!“

Mă stăpânea o energie cumplită şi simţeam totodată un amestec de forţă cosmică, de ură şi de neţărmurită tristeţe. Râzând şi plângând, cu braţele în lături, într-un gest teatral ca acelea din adolescenţă, am strigat de mai multe ori către cer, provocându-l pe Dumnezeu să trimită trăsnetul asupră-mi, dacă exista cu adevărat.

Alejandra îi priveşte trupul gol, fugind nebuneşte, iluminat la răstimpuri de fulgere; grotesc şi înduioşător, se gândeşte că niciodată n-o să-l mai vadă astfel.

Mugetul mării şi al furtunii par a revărsa peste ea tainicele ameninţări de temut ale Divinităţii.

XI

Se întoarseră în cameră. Alejandra se duse lângă noptieră şi scoase două pastile roşii dintr-un tub. Se aşeză apoi pe marginea patului şi, lovind cu palma stângă locul de alături, îi spuse lui Martín:

— Stai jos.

Pe când el se aşeza, ea înghiţi pastilele, fără apă. Apoi se lungi pe pat, cu picioarele strânse, lângă băiat.

— Trebuie să mă odihnesc o clipă, explică, închizând ochii.

— Bine, atunci plec, spuse Martín.

— Nu, nu pleca încă, murmură ea, de parc-ar fi fost gata să adoarmă; mai stăm de vorbă… doar o clipă…

Începu să respire adânc, dormind deja.

Îşi lăsase pantofii să-i cadă pe jos, şi picioarele ei goale erau aproape de Martín, care le privea descumpănit şi încă ameţit de povestea Alejandrei de pe terasă: totul era absurd, totul se desfăşura după un plan fără noimă şi nimic din ce-ar fi făcut el nu părea nepotrivit.

Ce căuta el acolo? Se simţea nătâng şi stingher. Dar, dintr-un motiv care lui îi scăpa, ea părea să aibă nevoie de el: nu venise să-l întâlnească? Nu-i povestise experienţele ei cu Marcos Molina? Nimănui, se gândi plin de orgoliu şi uimire, nimănui nu le mai povestise înainte, era convins. Şi nu dorise ca el să plece şi adormise alături, se lăsase să doarmă lângă el, făcuse acest gest suprem de încredere de a dormi lângă cineva: ca un războinic care îşi scoate armura. Iat-o acolo, fără apărare, însă misterioasă şi inaccesibilă. Atât de aproape, şi totuşi despărţită de zidul efemer, dar de netrecut şi tenebros al somnului.

Martín o privi: era culcată pe spate şi răsufla agitat cu gura întredeschisă, gura ei mare, dispreţuitoare şi senzuală. Părul lung şi drept, negru (cu reflexe roşietice care dovedeau că Alejandra aceea era tot fetiţa roşcată din copilărie, dar în acelaşi timp şi ceva atât de deosebit, atât de deosebit!), răsfirat pe pernă, îi evidenţia chipul colţuros, cu trăsăturile acelea la fel de pronunţate, la fel de dure ca felul ei de a fi. Martín tremura, şi prin minte îi treceau o groază de gânduri confuze, care nu-i mai veniseră niciodată. Lumina veiozei îi scălda trupul abandonat, sânii îi tresăltau sub bluza albă, iar picioarele lungi şi frumoase, cu genunchii strânşi, îl atingeau. Dădu să-şi apropie o mână de trupul ei, însă înainte de a-l atinge şi-o retrase speriat. Apoi, după ce şovăi îndelung, mâna lui se apropie iar, şi în sfârşit îi atinse o coapsă. Rămase mult timp aşa, cu inima bătându-i nebuneşte, ca şi cum ar fi comis un furt ruşinos, ca şi cum ar fi profitat de somnul unui războinic ca să-i fure o mică amintire. Însă atunci ea se întoarse şi el îşi retrase mâna. Ea îşi îndoi picioarele, ridicându-şi genunchii, iar trupul i se încovoie în poziţia de făt.

Liniştea era de nepătruns; se auzea doar răsuflarea Alejandrei şi un şuierat undeva departe, pe chei.

Niciodată n-o s-o cunosc pe deplin, se gândi, ca într-o fulgerătoare revelaţie dureroasă.

Stătea acolo, în voia mâinilor şi gurii lui. Într-un anume fel fără apărare, dar cât de îndepărtată, de inaccesibilă era! Intuia că îi despărţeau prăpăstii adânci (nu doar aceea a somnului, ci altele) şi că, pentru a ajunge în miezul fiinţei ei, ar trebui să străbată drumuri anevoioase, printre râpe întunecate şi trecători cumplit de primejdioase, pe marginea vulcanilor în erupţie, prin vâlvătai şi neguri. *Niciodată*, îşi zise iar, *niciodată*.

Dar are nevoie de mine, m-a ales pe mine, se gândi totodată. Într-un fel îl căutase şi-l alesese pe el, pentru ceva ce nu reuşea să înţeleagă. Şi-i povestise

lucruri pe care precis că nu le mai povestise nimănui, şi presimţea că avea să-i mai povestească multe altele, încă şi mai teribile şi frumoase decât cele pe care i le împărtăşise. Însă presimţea de asemenea că mai erau şi altele pe care niciodată, absolut niciodată, nu-i va fi dat să le cunoască. Iar umbrele acelea misterioase şi neliniştitoare nu vor fi oare cele mai adevărate din sufletul ei, singurele realmente importante? Tresărise când el pomenise de orbi, de ce? Regretase îndată ce rostise numele de Fernando: de ce?

Orbi, îşi zise el, aproape cu teamă. *Orbi, orbi.*

Noaptea, copilăria, tenebrele, tenebrele, teroarea şi sângele, sânge, carne şi sânge, visele, abisuri, abisuri de nepătruns, singurătate, singurătate, singurătate, ne atingem dar ne aflăm la distanţe insondabile, ne atingem dar suntem singuri. Era ca un copil sub o cupolă imensă, chiar în mijlocul cupolei, în mijlocul unei linişti înfricoşătoare, singur în acel uriaş univers de necuprins.

Îşi dădu seama pe neaşteptate că Alejandra se agita, se întorcea cu faţa în sus şi părea că alungă ceva cu mâinile. De pe buze îi ieşeau şoapte de neînţeles, dar agitate, şuierătoare, până când, parcă nevoită să facă un efort supraomenesc pentru a putea vorbi, ţipă „nu, nu!“, ridicându-se brusc în capul oaselor.

— Alejandra! o strigă el, zgâlţâind-o de umeri, vrând să o smulgă din coşmarul acela.

Însă ea, cu ochii larg deschişi, gemea mai departe, împotrivindu-se violent duşmanului.

— Alejandra! Alejandra! continua s-o strige Martín, scuturând-o de umeri.

Până când ea păru că se trezeşte, ca şi cum s-ar ivi dintr-un puţ extrem de adânc, un puţ întunecos şi plin de pânze de păianjen şi de lilieci.

— Ah! făcu ea cu voce stinsă.

Rămase un lung răstimp aşezată pe pat, cu capul pe genunchi şi braţele încrucişate peste picioarele îndoite.

Apoi se dădu jos, aprinse lampa mare şi o ţigară, şi se apucă să facă iar cafea.

— Te-am trezit fiindcă mi-am dat seama că aveai un coşmar, spuse Martín, privind-o cu fervoare.

— Întotdeauna am coşmaruri când dorm, răspunse ea, fără să se întoarcă, punând ibricul pe spirtieră.

Când cafeaua a fost gata, i-a întins o ceşcuţă şi, aşezându-se pe marginea patului, şi-o luă pe a ei, dusă pe gânduri.

Martín îşi spuse: *Fernando, orbii.*

„În afară de Fernando şi de mine“, spusese ea. Deşi o cunoştea destul de bine pe Alejandra pentru a şti că nu trebuia s-o întrebe nimic despre numele acela pe care ea îl trecuse imediat sub tăcere, o obsesie fără noimă îl ducea iar şi iar spre zona aceea interzisă, înconjurând-o primejdios.

— Şi bunicul tău, o întrebă, e şi el unionist?

— Cum? făcu ea, cu gândurile aiurea.

— Te întreb dacă şi bunicul tău e unionist.

Alejandra îşi întoarse privirea spre el, parcă rătăcită.

— Bunicul? Bunicul a murit.

— Cum? Am crezut că mi-ai spus că trăieşte.

— Nu, dragă: bunicul Patricio a murit. Cel care trăieşte e străbunicul meu, Pancho, nu ţi-am mai zis?

— Mă rog, ba da, voiam să spun străbunicul tău Pancho e şi el unionist? Mi se pare nostim c-ar mai putea exista în ţară unionişti şi federalişti.

— Nu-ţi dai seama că aici s-a trăit realitatea asta? Mai mult: gândeşte-te că bunicul continuă s-o trăiască, fiindcă s-a născut la puţină vreme după căderea lui Rosas. Nu ţi-am spus că are nouăzeci şi cinci de ani?

— Nouăzeci şi cinci de ani?

— S-a născut în 1858. Noi putem vorbi de unionişti şi de federalişti, dar el a trăit toate astea, pricepi? Când el era copil, Rosas mai trăia.

— Şi-şi mai aduce aminte de cele petrecute atunci?

— Are o memorie de elefant. Şi apoi, nu face altceva decât să vorbească de asta, cât e ziua de lungă, îndată ce te apuci să-l asculţi. E firesc: e singura lui realitate. Nimic altceva nu există.

— Mi-ar plăcea să-l ascult într-o zi.

— Ţi-l arăt imediat.

— Poftim? Ce tot spui? E trei noaptea!

— Nu fi naiv. Nu înţelegi că pentru bunicul nu există trei noaptea? Nu doarme mai niciodată. Sau poate doarme la orice oră, ştiu şi eu… Dar mai ales peste noapte stă treaz şi-şi petrece tot timpul cu lampa aprinsă, meditând.

— Meditând?

— Mă rog, cine ştie… Cum poţi şti ce se petrece în mintea unui bătrân fără somn, de aproape o sută de ani? Poate doar îşi aminteşte, nu ştiu… Se spune că la vârsta asta nu faci decât să-ţi aminteşti…

Şi adăugă apoi, râzând cu râsul ei aspru:

— O să am mare grijă să n-ajung până la vârsta asta.

Şi, dând să plece cu naturaleţe, ca şi cum ar fi vorba de o vizită firească la nişte oameni normali şi la ore potrivite, îi spuse:

— Vino, hai să ţi-l arăt acum. Cine ştie dacă nu moare până mâine.

Se opri.

— Obişnuieşte-te puţin cu întunericul şi o să poţi coborî mai uşor.

Stătură un răstimp sprijiniţi de balustradă, privind oraşul adormit.

— Uită-te la fereastra aia luminată, de la căsuţa de colo, zise Alejandra, arătând-o cu mâna. Întotdeauna m-au fascinat luminile astea în noapte: să fie oare o femeie care aşteaptă un copil? Cineva care îşi dă sufletul? Sau poate vreun student sărac care-l citeşte pe Marx. Misterioasă mai e lumea! Numai oamenii superficiali nu văd asta. Stai de vorbă cu paznicul de la colţul străzii, îi câştigi încrederea şi descoperi imediat că şi el e un mister.

După o clipă, spuse:

— În fine, hai să mergem.

XII

Coborâră şi ocoliră casa prin coridorul lateral până ajunseră la o uşă din spate, sub o boltă de viţă. Alejandra pipăi cu mâna şi aprinse o lumină. Martín văzu o bucătărie veche, cu o grămadă de lucruri unele peste altele, de parcă se pregătea o mutare. Senzaţia asta îl încercă tot mai intens pe când treceau printr-un antreu. Se gândi că în urma stricăciunilor succesive pe care le suferise casa, pesemne că nu se hotărâseră sau nu ştiuseră cum să scape de calabalâcul de acolo: mobile şi scaune şubrede, fotolii aurite din care rămăsese doar cadrul, o oglindă mare rezemată de un perete, o pendulă care nu mai mergea şi cu o singură limbă, console. Intrând în camera bătrânului, îi veni în minte una din casele de licitaţie de pe strada Maipú. Unul din fostele saloane fusese unit cu dormitorul bătrânului, ca şi cum camerele s-ar fi amestecat. În mijlocul vechiturilor, la lumina slabă a unei veioze, zări un bătrân moţăind într-un scaun cu rotile. Scaunul era aşezat în dreptul unei ferestre ce dădea spre stradă, parcă pentru ca bunicul să poată contempla lumea.

— Doarme, şopti Martín uşurat. Mai bine lasă-l.

— Ţi-am spus doar că nu se ştie niciodată dacă doarme.

Se aşeză în faţa bătrânului şi, aplecându-se spre el, îl scutură uşor.

— Cum, cum? bălmăji bunicul, mijindu-şi ochişorii.

Avea nişte ochişori verzui, străbătuţi de striaţii roşii şi negre, ca şi cum ar fi fost crăpaţi, adânciţi în orbite şi străjuiţi de zbârciturile pergamentoase ale unui chip mumificat şi fără moarte.

— Dormeai, bunicule? îl întrebă Alejandra aproape strigându-i în ureche.

— Cum, cum? Nu, fata mea, cum să dorm? Mă odihneam doar.

— El e un prieten de-al meu.

Bătrânul încuviinţă din cap, cu mişcări repetate şi tot mai încete, ca un hopa-mitică deplasat din poziţia de echilibru. Îi întinse o mână osoasă, pe care venele uriaşe păreau că vor să iasă prin pielea uscată şi străvezie ca membrana unei tobe vechi.

— Bunicule, îi strigă ea, povesteşte-i ceva despre locotenentul Patrick.

Hopa-mitică se clătină din nou.

— Aha, murmură el. Patrick, da, Patrick.

— Nu-ţi face griji, e totuna, îi spuse Alejandra lui Martín, e totuna. Poţi să-i spui orice. Întotdeauna ajunge până la urmă să vorbească despre Legiune, până când uită şi adoarme.

— Aha, locotenentul Patrick, da.

Ochişorii îi lăcrimau.

— Elmtrees, flăcăule, Elmtrees. Locotenentul Patrick Elmtrees, din faimosul regiment 71. Cine ar fi zis că avea să moară în Legiune?

Martín îi aruncă o privire Alejandrei.

— Explică-i bunicule, explică-i, strigă ea.

Bătrânul îşi ducea mâna-i vânoasă şi uriaşă la ureche, cu capul aplecat spre

Alejandra. Sub masca de pergament scorojit, deja îndreptându-se spre moarte, părea să mai trăiască anevoie un rest de fiinţă omenească, gânditoare şi blajină. Falca îi atârna puţin, de parcă n-ar fi avut putere să şi-o ţină închisă, şi i se puteau vedea gingiile fără dinţi.

— Aşa-i, Patrick.

— Explică-i, bunicule.

Căzuse pe gânduri, privind parcă spre timpuri de demult.

Olmos16 e tălmăcirea lui Elmtrees. Fiindcă bunicul se săturase să tot audă că i se spunea Elemetri, Elemetrio, Lemetrio, chiar şi căpitan Demetrio.

Păru că râde scuturat de un fior, ducându-şi mâna la gură.

— Aşa-i, chiar şi căpitan Demetrio. Se săturase. Şi asta şi pentru că se împământenise atât de mult încât se supăra când îi spuneau englezul. Şi şi-a pus numele de Olmos, aşa. După cum cei cu numele de Island îşi puseseră Isla şi cei cu numele de Queenfaith, Reinafé. Îl enerva teribil. (Scoase un fel de râs uşor.) Fiindcă îi sărea repede muştarul. Aşa că a procedat foarte chibzuit. Şi apoi asta era adevărata lui patrie. Aici se căsătorise şi aici i s-au născut copiii. Şi nimeni, văzându-l pe calul lui sur, cu pinteni de argint, nu l-ar fi putut suspecta că e venetic. Şi chiar de-ar fi făcut-o – râse uşor – ar fi tăcut mâlc, pentru că don Patricio l-ar fi doborât cu o lovitură de cravaşă. (Râse uşor.) …Micul locotenent Patrick Elmtrees, da, dom'le. Cine ar fi zis! Da' destinul e treabă a naibii de încurcată. Cine ar fi zis că destinul lui era să moară sub ordinele generalului?!

Pe neaşteptate păru că moţăie, cu un horcăit uşor.

— Generalul? Care general? o întrebă Martín pe Alejandra.

— Lavalle.

Nu înţelegea nimic: un locotenent englez sub ordinele lui Lavalle? Când?

— În războiul civil, prostule.

O sută şaptezeci şi cinci de oameni, jerpeliţi şi disperaţi, urmăriţi de lănciile lui Oribe, fugind prin trecătoare spre nord, mereu spre nord. Sublocotenentul Celedonio Olmos călărea cu gândul la fratele lui, Panchito, mort în Quebracho Herrado, şi la tatăl lui, căpitanul Patricio Olmos, mort în Quebracho Herrado. Şi tot spre nord călărea colonelul Bonifacio Acevedo, bărbos şi mizer, jerpelit şi disperat. Şi alţi o sută şaptezeci şi doi de bărbaţi fără nume. Şi o femeie. Fugind zi şi noapte spre nord, spre graniţă.

Falca de jos îi atârnă, tremurând: „Unchiul Panchito şi bunicul răpuşi de lance în Quebracho Herrado", şopteşte, parcă încuviinţând.

— Nu înţeleg nimic, zise Martín.

— Pe 27 iunie 1806, îi spuse Alejandra, englezii înaintau pe străzile din Buenos Aires. Când eu eram atâtica – puse o mână la mică distanţă de la podea –, bunicul mi-a povestit istoria de o sută şaptezeci şi cinci de ori. Compania a noua mărşăluia încheind coloana faimosului regiment 71 (de ce faimos?). Nu ştiu, dar

aşa se spunea. Cred că nu fusese învins niciodată, nicăieri în lume, înţelegi? Compania a noua înainta pe strada Universităţii (a Universităţii?). Da, prostule, strada Bolívar. Îţi povestesc cum povestea bătrânul, ştiu totul pe dinafară. Ajungând la colţul străzii Nuestra Señora del Rosario, Venezuela pentru cei grei de cap, s-a întâmplat încurcătura (care încurcătură?). Aşteaptă. Aruncau cu de toate. De sus de pe terase, vreau să spun: ulei încins, farfurii, sticle, castroane, chiar şi mobile. Trăgeau şi focuri de armă. Toţi aruncau: femeile, negrii, copiii. Şi aşa l-au rănit. (Pe cine?) Pe locotenentul Patrick, dragă, acolo în colţ era casa lui Bonifacio Acevedo, bunicul bătrânului, fratele celui care mai târziu avea să fie generalul Cosme Acevedo (cel cu numele străzii?), da, cel cu strada: e tot ce ne-a mai rămas, nume de străzi. Bonifacio Acevedo ăsta s-a căsătorit cu Trinidad Arias, din Salta – se duse lângă un perete şi luă o miniatură. La lumina veiozei, pe când bătrânul părea că aprobă ceva îndepărtat cu falca atârnându-i şi ochii închişi, Martín văzu chipul unei femei frumoase, ale cărei trăsături asiatice păreau murmurul tainic al trăsăturilor Alejandrei, murmur de conversaţii între englezi şi spanioli. Şi fata asta a făcut o droaie de copii, printre ei María de los Dolores şi Bonifacio, care mai târziu avea să fie colonelul Bonifacio Acevedo, bărbatul din frunte.

Dar Martín se gândi (şi aşa şi spuse) că înţelegea tot mai puţin. Căci ce legătură avea cu toată harababura asta locotenentul Patrick, şi cum murise sub ordinele lui Lavalle?

— Ai răbdare, prostule, acum vine încurcătura. Nu l-ai auzit pe bătrân că viaţa e a naibii de încâlcită? Destinul era de data asta un negru zdravăn şi crunt, un sclav al străbunicului, unul Benito. Fiindcă Destinul nu se manifestă în abstract, ci este câteodată cuţitul unui sclav şi altă dată zâmbetul unei femei singure. Destinul îşi alege instrumentele, se încarnează imediat şi pe urmă vine nenorocirea. În cazul ăsta s-a încarnat în negrul Benito, care l-a înjunghiat pe locotenent cu cuţitul, însă cu destul ghinion (dinspre partea negrului), şi aşa Elmtrees a putut deveni Olmos iar eu am putut veni pe lume. Eu am depins, cum se zice, de un fir de aţă şi de împrejurări foarte delicate, căci dacă negrul n-ar fi auzit cum striga de pe terasă María de los Dolores, poruncindu-i să nu-l omoare, l-ar fi răpus de-a binelea şi pentru totdeauna, cum îi era voia, dar nu era şi cea a Destinului care, deşi se încarnase în Benito, nu judeca întocmai ca el, îşi avea micile lui diferenţe. Lucru care se întâmplă foarte adesea, pentru că de bună seamă Destinul nu poate nimeri întotdeauna când îşi alege omul care îi va sluji drept instrument. Tot aşa cum, atunci când te grăbeşti să ajungi într-un loc, fiind vorba de viaţă şi de moarte, n-o să stai să te uiţi dacă maşina e tapisată în verde sau dacă nu-ţi place coada calului. Apuci ce ai mai la îndemână. De asta Destinul e oarecum confuz şi puţin echivoc: el ştie bine ce vrea, de fapt, dar oamenii care-l înfăptuiesc nu prea ştiu. Precum subalternii aceia cam tonţi care nu execută niciodată la perfecţie ordinele primite. Aşa încât Destinul se vede nevoit să procedeze ca Sarmiento: să facă oricum lucrurile, chiar şi de mântuială, dar să le facă. Şi de multe ori trebuie să-i îmbete sau să-i ameţească pe cei de care se

foloseşte. De asta se zice că sunt parcă scoşi din minţi, că nu ştiu ce fac, că-şi pierd cumpătul. Bineînţeles. Altminteri, în loc să-i fi omorât pe Desdemona sau pe Cezar, naiba ştie ce bazaconie ar fi făcut. Deci, aşa cum îţi povesteam, în momentul în care Benito era gata să mă condamne la nefiinţă, María de los Dolores ţipă de sus cu atâta putere, că negrul se opri. María de los Dolores. Avea paisprezece ani. Tocmai arunca ulei încins, dar strigă la timp.

— Tot nu pricep, nu era vorba să-i împiedice pe englezi să câştige?

— Înapoiatule, n-ai auzit de *coup de foudre*? A survenit chiar în toiul vacarmului stârnit. Vezi doar cum funcţionează Destinul. Negrul Benito îi dădu ascultare fără nici un chef micuţei stăpâne, dar îl târî pe ofiţeraş înăuntru, cum îi poruncise bunica străbunicului meu Pancho. Acolo femeile îi dădură primele îngrijiri, până la sosirea doctorului Argerich. Îi scoaseră haina. Dar e un copil! exclamă îngrozită coana Trinidad. N-are nici şapteşpe ani! spuneau ele. Şi ce curaj! se văicăreau, pe când îl spălau cu apă curată şi cu rachiu. Apoi îl pansară cu fâşii rupte dintr-un cearşaf şi îl culcară. Peste noapte a început să delireze şi să rostească cuvinte în engleză, în vreme ce María de los Dolores, spunând rugăciuni şi plângând, îi schimba compresele cu oţet. Căci, aşa cum îmi povestea bunicul, fata se îndrăgostise de ofiţeraşul străin şi hotărâse să se mărite cu el. Şi trebuie să ştii, îmi spunea, că atunci când o femeie îşi pune aşa ceva în cap, nu există putere în cer sau pe pământ care să-i stea în cale. Aşa încât, pe când bietul locotenent delira şi se visa cu siguranţă în patria lui, fata decisese deja că patria aceea încetase să mai existe, şi că urmaşii lui Patrick aveau să se nască în Argentina. Mai târziu, când el începuse să-şi vină în fire, ea a aflat că era chiar nepotul generalul Beresford. Îşi poţi închipui ce-a însemnat sosirea lui Beresford acasă şi momentul în care i-a sărutat mâna coanei Trinidad.

— O sută şaptezeci şi cinci de oameni, mormăi bătrânul, încuviinţând.

— Ce-i asta?

— Legiunea. Mereu se gândeşte la acelaşi lucru: tinereţea lui, adică Legiunea. Să-ţi povestesc mai departe. Beresford le mulţumi pentru tot ce făcuseră pentru băiat şi hotărâră ca acesta să rămână acolo până ce se va însănătoşi de-a binelea. Şi astfel, în timp ce forţele engleze intrau în Buenos Aires, Patrick se împrietenea cu cei din familie, ceea ce nu era prea uşor dacă se are în vedere că toată lumea, şi desigur şi ai mei, urau ocupaţia. Dar ce-a fost mai rău a început odată cu recucerirea: scene impresionante cu lacrimi et cetera. Desigur că Patrick s-a întors la regimentul lui şi a fost nevoit să lupte împotriva noastră. Şi atunci când englezii au fost obligaţi să se predea, Patrick a simţit totodată o mare bucurie şi o mare tristeţe. Mulţi dintre învinşi au cerut să rămână aici şi li s-a permis, cu domiciliu obligatoriu. Patrick a vrut să rămână, bineînţeles, şi l-au trimis la La Horqueta, una din moşiile familiei mele, care era aproape de Pergamino. Asta s-a întâmplat în 1807. Un an mai târziu s-au căsătorit, şi au trăit fericiţi, şi-am încălecat pe-o şa… Don Bonifacio le-a dăruit o parte din moşie şi Patricio îşi începu sarcina de a se transforma în Elemetri, Elemetrio, don Demetrio, locotenent Demetrio şi, brusc, Olmos. Şi vai de cel care i-ar fi spus englezul sau

doar Demetrio.

— Mai bine să-l fi omorât în Quebracho Herrado, bâigui bătrânul.

Martín o privi din nou pe Alejandra.

— Pe colonelul Acevedo, vrea să spună, înţelegi? Dacă l-ar fi omorât în Quebracho Herrado, nu l-ar fi decapitat aici, în clipa când spera să-şi vadă soţia şi fata.

„Mai bine m-ar fi omorât în Quebracho Herrado“, se gândeşte colonelul Bonifacio Acevedo pe când fuge spre nord, dar din alt motiv, din motive pe care le socoteşte îngrozitoare (goana asta disperată, deznădejdea asta, mizeria asta, înfrângerea asta neîndoioasă), dar care sunt infinit mai puţin îngrozitoare decât cele pe care le va avea după doisprezece ani, în clipa în care a simţit cuţitul la gât, în faţa casei lui.

Văzu că Alejandra se îndreaptă spre vitrină şi strigă, dar ea, spunându-i „lasă-te de prostii!“, scoase cutia, îi deschise capacul şi-i arătă capul colonelului, pe când Martín îşi ducea mâinile la ochi şi ea râdea aspru, punând cutia la loc.

— În Quebracho Herrado, mormăia bătrânul, încuviinţând.

— Aşa încât, explică Alejandra, m-am născut din nou printr-un miracol.

Căci dacă pe străbunicul ei, sublocotenentul Celedonio Olmos, l-ar fi omorât în Quebracho Herrado, ca pe fratele şi pe tatăl lui, sau l-ar fi decapitat în faţa casei, ca pe colonelul Acevedo, ea nu s-ar fi născut şi în clipa asta nu s-ar fi aflat acolo în cameră, rememorând trecutul. Şi, strigându-i în ureche bunicului „povesteşte-i istoria cu capul“, îi spuse lui Martín că ea trebuie să plece şi dispăru înainte ca el să poată fugi după ea (poate pentru că stătea ca năuc), lăsându-l cu bătrânul, care repeta „capul, aşa-i, capul“, şi încuviinţa ca un hopa-mitică ce fusese deplasat din poziţia lui de echilibru. Apoi falca lui de jos se zbătu, atârnă tremurând câteva secunde, buzele îi bolborosiră ceva de neînţeles (poate un fel de rezumat în minte, cum fac copiii cu lecţiile) şi în cele din urmă zise:

— Cei din Mazorca, sigur că da, au aruncat capul chiar aici, pe fereastra din salon. Au descălecat, râzând în hohote şi chiuind veseli, s-au apropiat de fereastră şi au strigat: lubeniţă, cucoană! Lubeniţe proaspete! Şi, când se deschise fereastra, aruncară înăuntru capul însângerat al unchiului Bonifacio. Ar fi fost mai bine să-l fi omorât în Quebracho Herrado, ca pe unchiul Panchito şi pe bunicul Patricio. Cred şi eu.

Tot aşa se gândea şi colonelul Acevedo, pe când fugea spre nord prin trecătoarea Humahuaca, împreună cu o sută şaptezeci şi patru de camarazi (şi o femeie), hăituit şi zdrenţăros, înfrânt şi nespus de trist, dar neştiind că va mai trăi încă doisprezece ani, pe meleaguri străine, aşteptând momentul să-şi revadă nevasta şi fata.

— Strigau lubeniţe proaspete şi era capul, flăcăule. Când l-a văzut, biata Encarnación a căzut ca moartă, şi de fapt a şi murit după câteva ore, fără să-şi mai vină în fire. Iar biata Escolástica, fetiţă de unsprezece ani, şi-a pierdut minţile. Asta-i.

Şi dând din cap se apucă să moţăie, în vreme ce Martín stătea încremenit de o groază tăcută şi stranie în mijlocul camerei aproape în întuneric, cu bătrânul acela centenar, cu capul colonelului Acevedo în cutie şi cu nebunul care putea da târcoale pe acolo. Se gândea: mai bine plec. Dar teama să nu dea peste nebun îl paraliza. Aşa că îşi spunea că e de preferat să aştepte întoarcerea Alejandrei, care probabil nu va întârzia, nu putea întârzia, deoarece ştia că el nu putea face nimic cu bătrânul acela. Se simţea de parcă ar fi pătruns încetul cu încetul într-un coşmar nedesluşit, în care totul era ireal şi absurd. De pe pereţi păreau că-l observă cavalerul pictat de Prilidiano Pueyrredón şi doamna cu un pieptene mare prins în păr. S-ar fi zis că spiritele războinicilor, conchistadorilor, nebunilor, sfetnicilor şi preoţilor umpleau pe nevăzute încăperea, şopotind molcom între ele: istorii despre cuceriri, bătălii, străpungeri cu lancea şi decapitări.

— O sută şaptezeci şi cinci de oameni.

Se uită la bătrân: falca de jos îi atârna, tremurând, şi parcă încuviinţa.

— O sută şaptezeci şi cinci de oameni, da, dom'le.

Şi o femeie. Dar bătrânul nu ştie, sau nu vrea să ştie. Era tot ce mai rămăsese din falnica Legiune, după opt sute de leghe de retragere şi înfrângeri, după doi ani de dezamăgiri şi de moarte. O coloană de o sută şaptezeci şi cinci de bărbaţi nenorociţi şi tăcuţi (şi o femeie) galopând spre nord, mereu spre nord. Vor ajunge vreodată? Există oare pământul Boliviei, dincolo de trecătoarea ce nu se mai sfârşeşte? Soarele de octombrie cade necruţător şi face să putrezească trupul generalului. Frigul de peste noapte îngheaţă puroiul şi opreşte puzderia de viermi. Şi din nou ziua, împuşcăturile, ameninţarea lăncierilor lui Oribe.

Mirosul, îngrozitorul miros al generalului în descompunere.

Vocea care cântă în liniştea nopţii:

Porumbiţă dalbă,
ce zbori peste vale,
du-te, zi la toţi,
c-a murit Lavalle.

— Hornos i-a părăsit, fir-ar să fie. A spus „mă voi alătura armatei lui Paz". Şi i-a lăsat, plecând cu comandantul Ocampo cu tot. La naiba! Iar Lavalle i-a văzut îndepărtându-se cu oamenii lor spre răsărit, stârnind nori de praf. Şi tata spune că generalul părea să aibă lacrimi în ochi, uitându-se cum se pierd în zare cele două escadroane. Îi mai rămâneau o sută şaptezeci şi cinci de oameni.

Bătrânul încuviinţă, dus pe gânduri, clătinându-şi întruna capul.

— Negrii îl îndrăgeau pe Hornos, foarte mult. Şi până la urmă tătuca l-a primit aici pe Hornos. Venea aici, acasă, şi beau împreună mate, depănând amintiri despre fapte petrecute în campanie.

Bălmăji iar ceva de neînţeles.

— Au început să-şi răărească rândurile de pe timpul preşedinţiei lui Roca.

Veneticii care au tot sosit i-au alungat. Corvezi umile, ce mai. Eu nu mai ies din casă, dar până acum câţiva ani, când încă mai puteam să dau o raită prin jur, mai ales de sărbătoarea Sfintei Lucia, coborau nişte negri care erau ordonanţe la congres sau la vreo altă instituţie naţională. Unii erau bătrâni, ca mulatrul Elizalde, care abia dacă mai putea merge, săracul, în patru labe, dar ţinea morţiş să apară la sărbătoarea patroanei. Ce s-o fi întâmplat cu atâţia negri care erau prin cartierul ăsta în copilăria mea? Tomasito, Lucía, Benito, unchiul Joaquín… Lucía era cea care pregătea ceaiul pentru mama, Tomasito era vizitiul, mai era şi bătrâna Encarnación, doica tatălui meu şi a unchilor, şi Toribia, vestită pentru plăcintele şi gogoşile ei, pe care mi-o aduc aminte oloagă, în curtea din spate, bând maté şi depănând poveşti.

Încuviinţă iar dând din cap, falca îi căzu din nou şi mormăi ceva despre comandantul Hornos şi despre colonelul Pedernera. Apoi tăcu. Oare dormea, se gândea? Poate că în fiinţa lui pâlpâia viaţa aceea latentă şi tăcută a şopârlelor în lungile luni de iarnă, aproape de eternitate.

Pedernera îşi zice: douăzeci şi cinci de ani de campanie, de lupte, de victorii şi înfrângeri. Însă pe vremea aceea ştiam într-adevăr pentru ce luptam. Luptam pentru libertatea continentului, pentru Patria Mare. Dar acum… A curs atâta sânge pe pământul Americii, am văzut atâtea înserări fără speranţă, am auzit atâtea strigăte de luptă între fraţi… Iată-l pe Oribe, pregătit să ne taie capul, să ne străpungă cu lancea, să ne distrugă; oare nu s-a bătut cu mine în Armata din Anzi? Bravul, asprul general Oribe. Unde e adevărul? Ce frumoase erau vremurile alea! Ce mândru mergea Lavalle cu uniforma lui de maior de grenadieri, când intram în Lima! Totul era mai limpede atunci, totul era frumos ca uniforma pe care o purtam…

— Da, dom'le, spuse bătrânul, tuşind şi dregându-şi vocea, parcă dus pe gânduri, cu ochii lăcrimându-i, repetând „da, dom'le“ de mai multe ori, dând din cap ca şi cum ar fi de acord cu un interlocutor invizibil.

Gânditor şi lăcrimos. Privind spre realitate, spre unica realitate.

Realitate ce se organiza după legi nespus de ciudate.

— Era prin '32, după cum povestea tata, da, aşa-i. Fiindcă te avertizez că treaba asta cu îmbunătăţirea rasei vitelor îşi avea argumentele ei pro şi contra. Englezul Miller a fost cel care a început, cu faimosul Tarquino, cam prin '30. Da, faimosul Tarquino la ferma La Caledonia. Miller străinul, excelent individ. Muncitor şi chivernisit, ca toţi scoţienii, asta da. Zgârcit, ca s-o spunem pe şleau (râse uşurel şi tuşi de câteva ori). Nu ca noi, creolii, care suntem prea mână spartă şi de asta suntem unde suntem (tuşi iar), aşa că nu se fereau să-l vorbească de rău, mai ales don Santiago Calzadilla, care era tare chiţibuşar şi clevetitor. La Calcedonia, aşa-i. Pe moşia de la Cañuelas. Don Juan Miller se căsătorise cu o fată din familia Balbastro, Dolores Balbastro. A ştiut să fie foarte energică, în multe rânduri a condus lupta împotriva atacurilor indienilor, ba chiar trăgea cu

carabina ca un bărbat. Ca bunica, şi ea se pricepea la armele cu ţeavă lungă. Erau femei pe cinste, prietene, şi sigur că erau aşa din pricina vieţii grele. Despre ce vorbeam?

— Despre englezul Miller.

— Despre englezul Miller, aşa-i. Toată lumea vorbea despre el şi despre faimosul Tarquino, şi când venea la noi don Santiago Calzadilla ne spunea o mulţime de bancuri pe seama tipului, a lui Tarquino. Că noi am fost înzestraţi cu mare talent să tot criticăm, băiete. Aşa încât englezul Miller a fost nevoit să suporte ani mulţi glumele tuturor. Dar el zâmbea, aşa zicea tata, şi-şi vedea de treabă. Pentru că scoţienii ăştia sunt rezistenţi ca lemnul de *ñandubay*, şi foarte încăpăţânaţi şi stăruitori. Şi omul o ţinea întruna cu îmbunătăţirea rasei vitelor, şi nimeni nu i-o putea scoate din cap.

Şi iar râse şi tuşi. Îşi duse anevoie o batistă la ochii ce-i tot lăcrimau.

— Despre ce-ţi vorbeam?

— Despre taurii de rasă, domnule.

— Aşa-i, despre tauri.

Tuşi şi clătină din cap o clipă. Apoi zise:

— Familia lui Evaristo nu ne-a iertat niciodată. Niciodată. Nici atunci când i-au tăiat capul unchiului. Cert e că familia noastră a rămas divizată din pricina tiranului. Să nu crezi că tata nu-i recunoştea meritele. Dar spunea că în ultimii lui ani totul era îngrozitor, chiar dacă apărase drapelul naţional. Îi reproşa cruzimea rece şi rafinată, firea vicleană, păi nu el l-a asasinat pe Quiroga? El era un laş, doar a şi fugit la Caseros. Era un fricos, e fapt dovedit. Ţi-aş putea povesti o groază de nenorociri din epoca aia, mai ales din ’40, cum ar fi atunci când au decapitat un flăcău, pe Iranzuaga, logodnicul uneia, Isabelita Ortiz, rudă cu noi de departe. Nimeni nu dormea liniştit. Şi atunci îţi poţi imagina teama din casa părinţilor mei, mama fiind singură de când tata se înrolase în Legiune. Şi bunicul don Patricio plecase, ţi-am spus povestea lui don Patricio?, şi bunicul Bonifacio şi unchiul Panchito. Aşa încât la moşie nu mai rămăsese decât unchiul Saturnino, cel mai mic dintre fraţi, un copilandru. Şi numai femei. Numai femei.

Îşi duse iar batista la ochii ce-i lăcrimau întruna, tuşi, clătină din cap şi păru că moţăie. Dar pe neaşteptate zise:

— Şaizeci de leghe. Şi cu oamenii lui Oribe pe urmele lor. Iar tata povestea că soarele de octombrie era foarte puternic. Generalul putrezea repede şi după două zile de galop nimeni nu mai suporta duhoarea. Şi până la graniţă mai aveau de făcut încă patruzeci de leghe! Cinci zile şi încă patruzeci de leghe. Numai pentru a salva oasele şi capul lui Lavalle. Numai pentru asta, băiete. Căci erau pierduţi şi nu se mai putea face nimic: nici să lupte împotriva lui Rosas, nici altceva. Aveau să taie capul cadavrului şi să i-l trimită lui Rosas, înfipt în vârful unei lăncii, ca să-l batjocorească. Cu o hârtie pe care stătea scris: „Acesta e capul sălbaticului, ticălosului şi scârbosului câine unionist Lavalle“. Aşa încât trebuiau să salveze trupul generalului cu orice preţ şi să ajungă în Bolivia, apărându-se cu focuri de armă în toate cele şapte zile de fugă. Şaizeci de leghe de retragere

turbată. Aproape fără răgaz.

Sunt comandantul Alejandro Danel, fiul maiorului Danel, din oastea lui Napoleon. Mi-l aduc încă aminte pe când se întorcea cu Marea Armată, în grădina Tuileries sau pe Champs Élysées, călare. Îl văd încă pe Napoleon urmat de escorta de veterani, cu legendarele lor săbii încovoiate. Şi mai târziu, când totul se sfârşise, când Franţa nu mai era tărâmul Libertăţii şi eu visam să lupt pentru popoarele asuprite, m-am îmbarcat să vin pe meleagurile astea, împreună cu Bruix, Viel, Bardel, Brandsen şi Rauch, care luptaseră alături de Napoleon. Dumnezeule, cât timp a trecut, câte bătălii, câte victorii şi înfrângeri, câţi morţi şi cât sânge! În seara aceea din 1825 în care l-am cunoscut, mi s-a părut un vultur imperial, în fruntea regimentului său de cuirasieri. Şi atunci m-am dus cu el la războiul din Brazilia, şi când a căzut răpus la Yerbal l-am ridicat şi l-am purtat cu oamenii mei de-a lungul a optzeci de leghe, trecând peste râuri şi prin munţi, cu duşmanul pe urmele noastre, ca acum… Şi niciodată nu m-am mai despărţit de el… Şi acum, după opt sute de leghe de întristare, acum merg alături de trupul lui în putrefacţie, spre neant …

Păru că se trezeşte şi spuse:

— Eu însumi am văzut unele lucruri, iar de altele am auzit de la tătuca, dar mai ales de la mama, fiindcă tătuca era tăcut, arareori vorbea. Aşa încât atunci când veneau să bea maté generalul Hornos sau colonelul Ocampo, în vreme ce-şi depănau amintiri de demult şi despre Legiune, tătuca se mărginea să-i asculte şi să zică din când în când ce chestie, nu?, sau aşa-i, prietene.

Se porni iar să dea din cap şi să moţăie o clipă, dar se trezi imediat şi zise:

— Aşa-i, Elisita, aşa-i. Biata copilă care s-a aruncat în râu, înnebunită, când a aflat de moartea logodnicului ei. De casa de la ţară îmi amintesc bine, dar pe amiral n-am ajuns să-l văd. Cred şi eu că bunicul Patricio şi bunica Dolores îl îndrăgeau, cu toate că el era federalist. O să-ţi povestesc odată istoria ciudată a bunicului, care nu se numea Olmos, ci Elmtrees, şi a sosit aici ca locotenent în armata engleză, pe vremea invaziilor. Ciudată istorie, cred şi eu (râse şi tuşi).

Clătină din cap şi, dintr-odată, se apucă să sforăie.

Martín se uită iar spre uşă, însă nu se auzea nici un zgomot. Unde era oare Alejandra? Ce făcea la ea în cameră? Se gândi că nu plecase ca să nu-l lase singur pe bătrân, care nici măcar nu-l auzea şi poate că nici nu-l vedea: îşi ducea mai departe existenţa-i subterană şi misterioasă, fără să-i pese de el şi de nimeni care ar trăi în prezent, izolat de ani, de surzenie şi de presbitism, dar mai cu seamă de amintirea trecutului, care se interpunea precum un zid întunecos de vis, vieţuind pe fundul unui puţ, evocând negri, cavalcade, decapitări şi episoade legate de Legiune. Rămăsese acolo nu din consideraţie pentru bătrân, ci fiindcă era parcă împietrit de un fel de teamă de a străbate acele regiuni ale realităţii în care păreau că fiinţează bunicul, nebunul şi chiar Alejandra însăşi. Tărâm tainic şi nesănătos, absurd şi efemer ca visele, la fel de înspăimântător ca visele. Totuşi, se

sculă de pe scaunul unde s-ar fi zis că fusese ţintuit şi începu să se îndepărteze tiptil de bătrân, printre vechiturile de scos la mezat, uitându-se în jur, vegheat de strămoşii de pe pereţi, şi rămânând cu ochii la cutia din vitrină. Ajunse astfel la uşă şi se opri în dreptul ei, fără a se încumeta s-o deschidă. Se apropie şi-şi lipi urechea de deschizătură: avea impresia că nebunul stătea de partea cealaltă, pândindu-i ieşirea cu clarinetul în mână. Crezu chiar că-i aude răsuflarea. Atunci, speriat, se întoarse încet la scaunul lui şi se aşeză.

— Nu mai mult de treizeci şi cinci de leghe, îngăimă pe neaşteptate bătrânul.

Da, au mai rămas treizeci şi cinci de leghe. Trei zile de mers în goana mare prin trecătoare, cu leşul umflat şi duhnind la multe leghe împrejur, cu oribilele scursori ale putrefacţiei. Veşnic tot înainte, cu nişte trăgători din ariergardă. De la Jujuy până la Huacalera, patruzeci şi cinci de leghe. Nu mai mult de treizeci şi cinci de leghe, spun pentru a se încuraja. Nu mai mult de patru, poate încă cinci zile de galop, dacă au noroc.

În noaptea liniştită se poate auzi tropotul cailor-fantomă. Mereu spre nord.

— Pentru că în trecătoare soarele e arzător, băiete, fiind la mare înălţime, iar aerul e extrem de curat. Aşa încât după două zile de mers trupul era umflat şi duhoarea se simţea la multe leghe împrejur, spunea tata, şi în a treia zi au fost nevoiţi să desprindă carnea de pe oase.

Colonelul Pedernera dă ordin să se facă popas şi vorbeşte cu tovarăşii lui: corpul se descompune, duhoarea e cumplită. Vor desprinde carnea şi vor păstra oasele. Şi inima, spune cineva. Dar mai ales capul: niciodată Oribe nu va avea capul, niciodată nu va putea să-l dezonoreze pe general.

Cine vrea să facă asta? Cine poate s-o facă?

Colonelul Alejandro Danel o s-o facă.

Atunci dau jos trupul generalului, care duhneşte. Îl aşază lângă pârâul Huacalera, în vreme ce colonelul Danel îngenunchează alături şi-şi scoate cuţitul de vânătoare. Priveşte printre lacrimi corpul gol şi diform al comandantului său. Îl privesc, aspri şi gânditori, tot printre lacrimi, şi bărbaţii zdrenţăroşi care stau roată în jur.

Apoi, încet, înfige cuţitul în carnea putrezită.

Clătină din cap şi spuse:

— Pe vremea guvernării lui don Bernardino l-au numit căpitan de miliţie în Guardia de la Horqueta, fiindcă aşa se numeşte micul fort care acum e satul Capitán Olmos. Apoi a fost primar, până când au venit federaliştii. Despre ce-ţi vorbeam?

— Despre faptul că n-a mai fost primar, domnule (cine?).

— Aşa-i, primăria. A părăsit-o când au venit federaliştii, da. Şi celor care

voiau să-l asculte, poate pentru ca vorbele lui să ajungă până la don Juan Manuel, le spunea că îi era de ajuns cu vacile şi cu indienii, că nu avea timp de politică (râs uşor). Dar Restauratorul, care nu era prost – cum să fi fost! –, n-a crezut niciodată cuvintele alea (râsete). Şi fii atent că nu era pe un drum greşit, căci bunicul aflase vestea că don Juan Manuel îi trimitea scrisori primarului din La Horqueta în care spunea să nu-l scape din ochi pe englezul Olmos (râse uşurel şi tuşi), fiindcă credea că acesta uneltea împreună cu alţi fermieri din Salto şi din Pergamino. Isteţul de el nu se înşela, cum să se înşele când avea o minte brici! Pentru că într-adevăr bunicul punea ceva la cale şi asta s-a descoperit când generalul Lavalle a debarcat la San Pedro, în august ’40. S-a prezentat acolo, cu caii şi cu cei doi băieţi mai mari: Celedonio, tatăl meu, care pe atunci avea optsprezece ani, şi unchiul Panchito, cu un an mai mare. Nenorocită campanie aia din ’40! Bunicul a rezistat la Quebracho Herrado până la ultima ghiulea, acoperind retragerea lui Lavalle. Ar fi putut fugi, însă n-a vrut. Şi când totul era pierdut, a tras ultima ghiulea şi s-a predat trupelor lui Oribe. Iar atunci când a aflat de moartea lui Panchito, băiatul pe care-l iubea cel mai mult, n-a spus decât: „Bine măcar că s-a salvat generalul“. Şi aşa şi-a sfârşit viaţa pe pământul ăsta bunicul meu, don Patricio Olmos.

Bătrânul clătină din cap, murmurând: „Armistrón, aşa-i. Armistrón“, şi căzu brusc într-un somn adânc.

XIII

Martín aşteptă, timpul trecea şi bătrânul nu se trezea. Crezu că acum adormise de-a binelea şi atunci, încetişor, străduindu-se să nu facă zgomot, se ridică şi se îndreptă spre uşa pe care intrase Alejandra. Îi era tare frică, pentru că se iviseră zorile şi geana de lumină pătrundea în camera lui don Pancho. Îşi zise că putea da nas în nas cu unchiul Bebe, sau că bătrâna Justina, slujnica, s-ar fi sculat deja. Şi ce le-ar putea spune atunci?

„Am venit cu Alejandra, aseară“, le-ar spune.

Se gândi apoi că în casa aceea nimic nu putea atrage atenţia şi, prin urmare, nu trebuia să se teamă de nimic neplăcut. În afară, poate, de o întâlnire cu nebunul, cu unchiul Bebe.

Auzi, sau i se păru că aude un trosnet, nişte paşi, pe coridorul spre care da uşa. Cu mâna dreaptă pe clanţă şi cu inima tresărind de spaimă, aşteptă în linişte. De undeva de departe răzbătu fluieratul unui tren. Îşi lipi urechea de uşă şi ascultă cu înfrigurare: nu se auzea nimic, şi dădu să deschidă când auzi din nou un trosnet uşor, de data asta de neconfundat: erau paşi, precauţi şi rari, de parcă s-ar fi apropiat cineva de uşă, de cealaltă parte.

„Nebunul“, se gândi Martín tulburat, şi preţ de o clipă îşi îndepărtă urechea de uşă, de teamă să nu se deschidă brusc de pe partea cealaltă şi să-l descopere

într-o postură atât de suspectă.

Rămase aşa o vreme, fără să ştie ce hotărâre să ia: pe de o parte, îi era frică să deschidă uşa şi să dea de nebun; pe de alta, uitându-se la don Pancho, se temea că o să se trezească şi o să-l caute.

Îşi zise însă ar fi poate mai bine aşa, ca bătrânul să se trezească. Fiindcă atunci, dacă nebunul intra, l-ar vedea cu el şi i-ar putea deci explica. Sau poate că nu trebuie să-i dea nici o explicaţie nebunului.

Îşi aduse aminte că Alejandra îi spusese că era un nebun liniştit, care se mulţumea să cânte la clarinet: mă rog, să repete la nesfârşit un fel de însăilare de note. Dar o fi rătăcind slobod prin casă? Sau o fi închis într-una din încăperi, cum se întâmplase cu Escolástica, aşa cum se obişnuia în vechile case ale unor familii de neam?

Aşteptă o vreme cu gândul la toate astea, ascultând mereu.

Cum nu auzi nimic, îşi lipi din nou urechea de uşă, acum mai liniştit şi, ţinându-şi răsuflarea, se strădui să desluşească cel mai mic zgomot ori trosnet suspect: nu se auzi nimic de data asta.

Încetişor, apăsă pe clanţă: era o broască din cele mari, folosite la uşile de odinioară, cu chei lungi de vreo zece centimetri. Zgomotul făcut de clanţă deschizându-se i se păru îngrozitor. Şi-şi zise că, dacă nebunul bântuia pe acolo, nu se putea să nu-l audă. Dar ce să facă oare acum? Şi, mai hotărât în faţa faptului aproape consumat, deschise ferm uşa.

A fost cât pe ce să strige.

În faţa lui, hieratic, stătea nebunul. Era un bărbat de peste patruzeci de ani, nebărbierit de mai multe zile şi cu haine destul de uzate, fără cravată, cu părul vâlvoi. Purta un sacou sport care odată trebuie să fi fost bleumarin şi nişte pantaloni de flanel gri. Cămaşa îi era descusută şi tot ce avea pe el era şifonat şi murdar. În mâna dreaptă, care-i atârna, ţinea faimosul clarinet. Faţa îi era ca aceea pe care o au adesea nebunii: absentă şi scofâlcită, cu ochii ficşi şi zărind parcă năluci; o faţă slabă şi colţuroasă, cu ochii de un cenuşiu bătând în verde ai familiei Olmos, şi cu nasul puternic, acvilin, însă capul îi era uriaş şi alungit, ca un dirijabil.

Martín, înmărmurit de frică, nu izbuti să scoată un cuvânt.

Nebunul îl privi îndelung, în tăcere, şi apoi, fără să spună nimic, se întoarse cu uşoare contorsiuni (asemenea celor pe care le fac băieţii dintr-un taraf, dar abia perceptibile) şi se îndepărtă pe coridor înăuntrul casei, cu siguranţă spre camera lui.

Martín se repezi în sens opus, spre curtea unde lumina zilei se revărsa acum din plin.

O bătrână indiancă, împovărată de ani, spăla într-o albie.

„Justina“, îşi zise el, tresărind din nou speriat.

— Bună dimineaţa, zise, încercând să pară calm, de parcă toată povestea ar fi ceva firesc.

Bătrâna nu scoase un cuvânt. „O fi surdă, ca don Pancho“, îşi zise Martín.

Însă ea îl urmări cu privirea-i de indiancă, misterioasă şi de nepătruns, câteva clipe ce lui i se părură nesfârşite. Apoi îşi văzu mai departe de spălat.

Martín se oprise, şovăind. Înţelegea că trebuie să se poarte cu naturaleţe, şi se îndreptă astfel spre scara în spirală ca să urce în Mirador.

Ajunse la uşă şi bătu.

După câteva clipe, cum nu răspunse nimeni, bătu din nou. Nici un răspuns. Atunci, apropiindu-şi gura de crăpătura uşii, o chemă pe Alejandra cu glas tare. Dar timpul trecea şi nu răspundea nimeni.

Îşi închipui că doarme.

Îşi zise atunci că era mai bine să plece. Se pomeni însă mergând spre fereastra din Mirador. Când ajunse în dreptul ei văzu că perdelele nu erau trase. Se uită atunci înăuntru şi încercă s-o desluşească pe Alejandra în penumbra ce mai domnea în cameră. Dar când vederea i se obişnui îşi dădu seama, surprins, că ea nu se afla acolo.

Un moment nu reuşi să facă nimic, şi nici să se gândească la ceva coerent. Apoi se îndreptă spre scară şi începu se coboare cu grijă, străduindu-se să-şi facă ordine în minte.

Străbătu curtea din spate, ocoli casa veche prin grădina laterală în paragină şi în sfârşit ajunse în stradă.

Merse nehotărât pe trotuar spre Montes de Oca, pentru a lua de acolo autobuzul. Dar nu făcu decât câţiva paşi şi se opri, privind înapoi, spre casa familiei Olmos. Era cum nu se poate mai descumpănit şi nu ştia deloc ce să facă.

Dădu să se întoarcă spre casă, dar se opri din nou. Se uită la grilajul ruginit, aşteptând parcă ceva. Ce oare? La lumina zilei, casa mare părea şi mai absurdă decât pe întuneric, căci, cu zidurile ei dărâmate şi scorojite, cu bălăriile crescând nestingherite în grădină, cu grilajul ruginit şi poarta aproape căzută, contrasta şi mai tare decât noaptea cu fabricile şi coşurile ce se înălţau în spate. Precum o stafie pare mai absurdă ziua.

În cele din urmă ochii i se opriră sus, la Mirador: i se părea solitar şi misterios ca Alejandra însăşi. Doamne, Dumnezeule!, îşi zise, ce să fie asta?

Noaptea petrecută în casa aceea îi apărea acum, la lumina zilei, ca un vis: bătrânul aproape nemuritor, capul comandantului Acevedo, păstrat în cutia de pălării; unchiul nebun cu clarinetul său şi ochii pierduţi printre năluci; indianca împovărată de ani, surdă şi nepăsătoare la toate, până într-atât încât nici nu se ostenise să vrea să afle cine e el şi ce făcea un străin care iese din casă şi urcă apoi în Mirador; istoria căpitanului Elmtrees; povestea de necrezut a acelei fete, Escolástica, şi a nebuniei sale; şi, mai cu seamă, Alejandra însăşi.

Se apucă să reflecteze pe îndelete: era cu neputinţă să se ducă la Montes de Oca şi să ia un autobuz, i se părea prea brutal. Se hotărî aşadar să meargă pe Isabel la Católica, pe partea ce da spre Martín García; vechea stradă îl ajută să-şi facă ordine, încetul cu încetul, în gândurile contradictorii.

Cel mai tare îl intriga şi preocupa absenţa Alejandrei. Unde îşi petrecuse noaptea? Îl dusese să-i vadă bunicul ca să scape de el? Nu, fiindcă atunci l-ar fi

lăsat să plece, pur şi simplu, ca atunci când el a vrut s-o facă, după ce-i povestise de Marcos Molina, toată istoria aia cu plaja şi cu misionariatul în Amazonia. De ce nu l-a lăsat să plece în clipa aceea?

Nu, poate că totul era imprevizibil, poate chiar pentru ea. Poate că i s-a năzărit să plece pe când el stătea cu don Pancho. Dar atunci de ce nu-i spusese? În fine, nu conta cum anume s-au întâmplat lucrurile. Tot ce conta era că Alejandra nu-şi petrecuse noaptea în Mirador. Trebuia deci să presupună că avea un loc unde să se ducă. Şi obişnuia s-o facă, fiindcă nu putea crede că în noaptea aceea se întâmplase ceva deosebit.

Sau o fi plecat pur şi simplu să se plimbe pe străzi?

Da, da, îşi zise, simţindu-se dintr-odată uşurat, aproape cuprins de entuziasm: ieşise să se plimbe aiurea, să reflecteze, să se liniştească. Aşa era ea: imprevizibilă şi chinuită, ciudată, în stare să hoinărească noaptea pe străzile pustii de la periferie. De ce nu? Nu se cunoscuseră într-un parc? Nu se ducea ea adesea să stea pe banca unde se întâlniseră prima oară?

Da, totul era cu putinţă.

Uşurat, mai merse câteva străzi, până îşi aminti pe neaşteptate două lucruri care îi atrăseseră atenţia la vremea lor, şi care acum începeau să-l frământe: Fernando, numele acela pe care ea îl rostise o singură dată şi imediat păruse că se căieşte; şi reacţia violentă a Alejandrei când el făcuse referirea aceea la orbi. Ce se întâmpla cu orbii? Era ceva important, desigur, pentru că ea rămăsese parcă paralizată. Să fie oare orb acel misterios Fernando? Şi, în orice caz, cine era Fernando ăsta, al cărui nume ea părea că nu vrea să-l rostească, cu acel soi de teamă cu care unele popoare nu numesc divinitatea? Se gândi iar, cu tristeţe, că îl despărţeau de ea abisuri întunecate, care aveau pesemne să-i despartă în veci.

Însă atunci, îşi zise iar, cu renăscută speranţă, de ce se apropiase de el în parc? Şi nu-i spusese oare că avea nevoie de el, că ei doi aveau ceva important în comun?

Mai făcu nehotărât câţiva paşi şi apoi, oprindu-se, privind pavajul, parcă întrebându-se pe sine, îşi zise: dar pentru ce poate avea nevoie de mine?

Simţea o dragoste năvalnică pentru Alejandra. Însă se gândi cu amărăciune că ea nu-l iubea. Şi că, dacă avea nevoie de el, de Martín, în orice caz nu avea pentru el acelaşi sentiment pe care el îl nutrea faţă de ea.

În capul lui era haos.

XIV

Zile în şir n-a avut veşti de la ea. Dădu întruna târcoale casei din Barracas şi în mai multe rânduri cercetă de departe poarta ruginită.

Descurajarea lui culmină când îşi pierdu slujba de la tipografie: o vreme n-o să mai fie de lucru, i s-a spus. Dar el ştia prea bine că alta era cauza.

XV

Nu se dusese cu bună ştiinţă, dar se trezi acolo, în faţa vitrinei de pe strada Pinzón, crezând că în orice clipă putea să-şi piardă cunoştinţa. Cuvintele PIZZA, FAINÁ păreau că nu-l loveau în cap, ci drept în stomac, ca la câinii lui Pavlov. Măcar de-ar fi fost Bucich acolo. Dar nici aşa n-ar fi îndrăznit. De altfel, era pesemne în sud, cine ştie când o să se întoarcă. Erau acolo Chichín, cu şapca şi bretelele lui roşii, şi Humberto J. D'Arcángelo, mai cunoscut ca Tito, cu scobitorile lui în chip de ţigară şi cu ziarul *Crítica* făcut sul în mâna dreaptă, aproape nişte „semne distinctive", fiindcă numai un mistificator grosolan ar putea pretinde că e Humberto J. D'Arcángelo fără scobitoare şi cu *Crítica* făcută sul în mâna dreaptă. Avea ceva de pasăre, cu nasul acela coroiat şi ascuţit şi cu ochii mici, puţin depărtaţi, pe cele două părţi ale unei feţe aplatizate şi osoase. Foarte nervos şi neliniştit, ca întotdeauna: scobindu-se în dinţi, aranjându-şi cravata ponosită. Cu mărul lui Adam proeminent urcând şi coborând.

Martín îl privea fascinat, până când Tito îl văzu şi, cu memoria-i care nu dă greş, îl recunoscu. Şi făcându-i semn cu *Crítica* făcută sul, ca un agent de circulaţie, îi spuse să intre, îl pofti să stea jos şi-i comandă un Cinzano cu bitter; pe când desfăcea ziarul la pagina de sport, lovind-o cu mâna lui aproape descărnată, apropiindu-se de Martín peste măsuţa cu blat de marmură, cu scobitoarea mişcându-i-se pe buza de jos, îi spuse: *ştii cât s-a plătit pentru tipul ăsta?*, întrebare la care Martín făcu o mutră speriată, ca şi cum n-ar şti lecţia şi, chiar dacă buzele i se mişcară, nu reuşi să scoată nici un cuvânt, pe când D'Arcángelo, cu ochii lui mici lucindu-i de indignare, cu mărul lui Adam oprit la jumătatea gâtului, aştepta răspunsul: cu un zâmbet ironic, de o amară ironie apriorică stârnită de greşeala inevitabilă, nu doar a băiatului, ci *a oricui ar avea un dram de minte*. Din fericire însă, pe când mărul lui Adam rămânea suspendat, sosi Chichín cu sticlele şi atunci Tito, întorcându-şi spre el faţa ascuţită, lovind cu dosul mâinii osoase pagina de sport, îi spuse: *ia zi şi tu, Chichín, cu aproximaţie, cât au plătit pentru damblagiul ăsta de Cincotta,* iar Chichín, servindu-i cu Cinzano, răspunse *ştiu şi eu, cinci sute*, la care Tito răspunse, cu un zâmbet pieziş, cu amărăciune şi o anume fericire (pentru că dovedea în ce măsură el, Humberto J. D'Arcángelo, mergea la sigur) *ha*! Şi apoi îndoi din nou ziarul, ca un profesor care, după demonstraţie, pune înapoi în vitrină aparatul, şi adăugă *Opt sute de mii* şi, după o tăcere pe potriva enormităţii debitate, mai spuse: *şi acum zi şi tu dacă-n ţara asta nu suntem nebuni cu toţii.* Se uita fix la Chichín, parcă pândind cel mai mic semn de împotrivire, şi totul rămase câteva secunde încremenit: mărul lui Adam, ochii lui mici, plini de ironie, expresia atentă a lui Martín şi Chichín cu şapca şi bretelele lui roşii, ţinând sticla de vermut în aer.

Straniul instantaneu dură poate o secundă sau două. Tito puse sifon în vermut, sorbi de câteva ori şi se adânci într-o tăcere sumbră privind, cum obişnuia să facă în astfel de momente, spre strada Pinzón: privire abstractă şi într-un anume fel cu totul simbolică, cu care n-ar învrednici în ruptul capului

viziunea reală a faptelor exterioare. Reveni apoi la tema lui preferată: *acum nu mai există fotbal. Ce se putea aştepta de la nişte jucători care se cumpără şi se vând?* Privirea îi deveni visătoare şi începu să evoce, din nou, Epoca de Aur, când el era un puşti atâtica. Şi pe când Martín, din timiditate, îşi bea vermutul, ştiind că, după două zile de post, o să-i facă foarte rău, Humberto J. D'Arcángelo îi spunea: *Trebuie să strângi biştari, puştiule. Ascultă-mă pe mine. E singura lege a vieţii: s-aduni mulţi bani, să-ţi vinzi şi sufletul*, pe când îşi potrivea cravata uzată şi-şi trăgea mânecile sacoului ponosit, cravată şi haină ce adevereau că el, Humberto J. D'Arcángelo, e negativul riguros al filozofiei pe care o predica. Şi în timp ce numai din bunătate îl îndemna pe băiat să-şi termine vermutul, vorbindu-i de vremurile acelea, lui Martín i se păru pe neaşteptate că discuţia aceea se purta în largul mării. *Îţi vorbesc de 1915, puştiule, când eu mă duceam la meciuri cu unchiul Vicente. Ne aflam în plin conflict*, pe când Martín, ameţit şi trist, era cu gândul la Alejandra şi la dispariţia ei, *pe Seguel y Ministro Brin*17*, până în '23 când ne-am transferat la Bransen*18 *şi Crucero*19*, ei, Chichín! păi să fi văzut cum am alcătuit formaţia iniţială*, la care Chichín, cu privirea în tavan, oprindu-se din ştersul paharelor, închise ochii după ce-şi mişcă în tăcere buzele (ca un elev care repetă lecţia) şi răspunse: *De lo Santo, Vergara, Cerezo, Priano, Peney, Grande, Farenga, Moltedo, José Farenga şi Bacigaluppi*, reluându-şi imediat treaba în vreme ce Tito zicea *ezact. Şi cu toate că Racín*20 *a câştigat campionatul, noi, genovezii*21*, care ne afirmaserăm deja, am ieşit pe locul patru. În '18 am urcat pe locul trei şi în '19 am triumfat. Ei, Chichín, ia spune cum am făcut echipa cu care am câştigat cupa,* la care celălalt a răspuns, după ce a stat un moment nemişcat, cu ochii închişi şi capul ridicat spre tavan: *Ortega, Busso,Tesorieri, López, Canaveri, Cortella, Elli, Bozzo, Calomino, Miranda şi Martín*, reluându-şi imediat treaba, pe când Tito comenta *ezact. Ce echipă, puştiule! Marele Tesorieri. Niciodată n-a fost, şi nici n-o să mai fie, un golgheter ca Américo Tesorieri. Ţi-o spune Humberto J. D'Arcángelo, care a văzut fotbal de mare clasă*, aranjându-şi cravata şi privind indignat spre strada Pinzón, în timp ce Martín, ameţit, îi vedea ca într-o fantasmagorie pe bătrânul don Pancho Olmos vorbind despre Legiune şi pe Alejandra, rezemată cu coatele de balustrada terasei, şi mai vedea şi capul comandantului Acevedo. *Şi tot aşa îţi spun despre Pedro Leo Journal, vestitul Calomino, extrema cea mai rapidă care a călcat vreodată pe stadionul naţional, inventatorul celebrei biciclete, pe care mai apoi atâţia şi atâţia au vrut s-o imite. Ce vremuri, puştiule, ce vremuri!* adăugă, schimbând locul scobitorii din colţul stâng al gurii în cel drept şi aruncându-şi privirea spre strada Pinzón, pe când Martín se uita la Alejandra dormind, văzând-o ca pe marginea unui abis. *Dar*, spunea D'Arcángelo, *ce-i drept e drept, puştiule, şi în orice echipă găseşti unul care-i aur curat* era un fanatic şi părea orb la tot ce nu avea vreo legătură cu Boca, *ce-i drept e drept, puştiule, şi în orice echipă găseşti unul care-i aur curat, dar pleavă e şi la Boca, de ce să ne amăgim. Iată-l bunăoară pe negrul Seoane, celebrul Chancha Seoane, care a fost stâlpul Diavolilor Roşii preţ de mai multe sezoane. O să fiu sincer cu tine, puştiule: negrul Seoane era toată şiretenia tradiţională în persoană, pusă în slujba acestui sport nobil. Era o forţă tipul ăsta, inteligent şi călit,*

coşmarul portarilor din vremea lui. Ştii cum l-a caracterizat Américo Tesorieri? Regele terenului advers. Şi cu asta s-a spus totul. Dar Domingo Tarasconi? Marele Tarasca a fost unul dintre cei mai grozavi golgheteri ai fotbalului amator. Şuta colosal, a dovedit-o când a fost extremă dreaptă, şi când a jucat la centru a înscris o pagină glorioasă din istoria sportului argentinian. Dar… şi totdeauna există un dar în fotbal, cum spunea răposatul Zanetta, tot în vremea lui Tarasca strălucea pe teren marele Seoane, cum îţi ziceam. Şi acum fii atent la ce-ţi explic: linia de atac avea două feluri de joc opuse. Dreapta era academică şi activă, stânga se caracteriza printr-un joc eficace şi printr-o acţiune dacă vrei puţin spectaculoasă, însă de efect, cu rezultate bune. Şi la urma urmei, puştiule, orice s-ar zice, fotbalul se joacă pe puncte. Şi te avertizez că eu sunt dintre cei care cred că un joc spectaculos e ceva ce-ţi umple inima de bucurie şi pentru care suporterii sunt recunoscători, la naiba. Da' lumea-i aşa, şi la urma urmei tot ce contează e golul. Şi ca să-ţi demonstrez ce era cu modalităţile astea două de joc o să-ţi povestesc o anecdotă grăitoare. Într-o după-amiază, la pauză, Chancha îi spune lui Lalín: paseaz-o la mine, bătrâne, că intru şi bag gol. Începe repriza a doua, Lalín i-o pasează, într-adevăr, şi negrul o prinde, intră şi bagă gol, aşa cum spusese. Seoane se întoarce cu braţele fluturând, fugind spre Lalín, îi strigă: ai văzut, Lalín, ai văzut? şi Lalín răspunde da, dar mie nu-mi cade bine deloc. Aicea-i, dacă vrei, toată problema fotbalului la noi.

Şi căzu pe gânduri, mestecându-şi scobitoarea şi privind spre strada Pinzón.

— Ce vremuri! murmură pentru sine.

Îşi aranjă cravata, îşi trase mânecile sacoului şi se întoarse către Martín cu amărăciunea întipărită pe chip, ca şi cum ar reveni la dura realitate, şi, lovind ziarul, zise *Opt sute de mii de pesos pentru un neputincios ca ăsta! Aşa merg lucrurile.* Cu ochii mici strălucind de indignare, aranjându-şi cravata destrămată. Şi apoi, arătând cu degetul mare în jos, de parcă s-ar fi referit la măsuţă, adăugă: *Aici, în ţara asta, trebuie să ai tupeu. Ori ai tupeu, ori te ia naiba.* Şi, privind spre băieţii care începuseră să se adune, dar adresându-se simbolic lui Martín (pe când acesta începuse s-o vadă, ca într-un vis nelămurit şi poetic, pe Alejandra adormind în faţa lui), învârtind din nou ziarul făcut sul, adăugă: *Citeşte ziarul şi afli de o afacere ilicită. Şi poate că ţi-e gândul aiurea sau citeşti cărţile astea* şi cum Poroto şi Şchiopul spuseră *da' ce tot spune* D'Arcángelo comentă ironic *şi chestia cu Tucolesco ăsta e tot o bătaie de joc*, iar ceilalţi răspunseră *ei, şi ziarele astea!* la care Tito replică, arătând iar cu degetul în jos, spre măsuţă şi repetând cunoscutul lui aforism: *Aici totul e o chestie de mită. Şi te previn că nu vorbesc de Perón. Fiindcă atunci când eu eram atâtica*, şi-şi duse palma desfăcută în dreptul genunchiului, *cine învârtea afacerile dubioase? Conservatorii: mită şi hoţie. Când eram aşa* şi-şi ridică puţin mâna *radicalii: mită şi hoţie. Apoi Justo ăsta: mită şi hoţie. Vă amintiţi de afacerea cu Corporaţia? Pe urmă băietanul ăsta Ortiz: mită şi hoţie. Apoi revoluţia din '45. Întotdeauna militarii susţin că vin să facă cureţenie, dar până la urmă mită şi hoţie.* Şi atunci, aranjându-şi cravata, aruncă o privire turbată spre strada Pinzón şi, întorcându-se după o clipă de (turbată) reflecţie, adăugă: *Te pui cu burta pe*

carte, ajungi un Edison, inventezi telegraful sau vindeci semeni, te duci în Africa, aşa ca bătrânul acela german cu mustaţă mare, te sacrifici pentru omenire, te trec toate sudorile şi ai să vezi cum te crucifică şi cum ceilalţi se scaldă în biştari. Nu ştii, poate, că oamenii iluştri sfârşesc veşnic în sărăcie şi uitare? Asta să i-o spui cui te-o crede şi, întorcându-şi privirea furioasă spre strada Pinzón, îşi aranjă cravata ponosită şi-şi trase mânecile tocite ale sacoului, în vreme ce băietanii râdeau de Tito sau spuneau *ei, şi tu cu pălăvrăgeala asta!* iar Martín, în toropeala lui, o vedea din nou pe Alejandra ghemuită, dormind în faţa lui, răsuflând agitată cu gura întredeschisă, gura ei mare, dispreţuitoare şi senzuală. Şi-i vedea părul lung şi întins, negru, cu reflexe roşietice, răvăşit pe pernă, încadrându-i chipul colţuros, trăsăturile acelea care aveau aceeaşi asprime ca şi cugetul ei chinuit. Şi trupul ei, trupul ei lung, abandonat, sânii ce i se ghiceau sub bluza albă, şi picioarele frumoase şi lungi, îndoite, care-l atingeau. Da, era acolo, la îndemâna lui şi în voia gurii lui, oarecum fără apărare, dar cât de îndepărtată, cât de inaccesibilă!

„Niciodată“, îşi spuse cu amărăciune şi aproape cu voce tare, pe când Poroto striga *bine face Perón şi toţi oligarhii ăştia ar trebui spânzuraţi toţi laolaltă în Plaza Mayo*, „niciodată“ şi totuşi l-a ales pe el, însă de ce, Dumnezeule, Doamne, de ce? Pentru că niciodată n-avea să-i cunoască, era foarte sigur, secretele cele mai ascunse, şi-i veniră încă o dată în minte cuvintele *orb* şi *Fernando* în clipa în care unul dintre băieţi băga o monedă în tonomatul Wurlitzer şi începeau să cânte Los Plateros. Atunci D'Arcángelo izbucni şi, apucându-l de braţ pe Martín, îi zise:

— Hai, puştiule! Nici aici nu se mai poate sta. Unde o să ajungem cu caraghioşii ăştia care-ţi pun foxtrot?

XVI

Vântul răcoros îl dezmetici pe Martín. D'Arcángelo bolborosea mai departe şi trecu o vreme până să se liniştească. Îl întrebă apoi unde lucrează. Ruşinat, Martín îi răspunse că n-avea de lucru. D'Arcángelo se uită la el:

— De mult?

— Da, de o vreme.

— Ai familie?

— Nu.

— Unde stai?

Martín zăbovi cu răspunsul; roşise, dar din fericire (îşi zise) era întuneric. D'Arcángelo îl privi iar cu atenţie.

— De fapt… bâigui.

— Ce?

— Am… am fost nevoit să plec de unde stăteam…

— Şi acum unde dormi?

Martín, ruşinat, bălmăji că doarme pe unde apucă. Şi, vrând parcă să nu dea

importanţă faptului, adăugă:

— Deocamdată nici nu-i frig.

Tito se opri şi-l cercetă la lumina unui felinar.

— Dar ai măcar ce mânca?

Martín tăcu. Atunci D'Arcángelo izbucni:

— Şi atunci de ce n-ai spus nimic? Eu îi tot dădeam zor cu fotbalul şi tu beai pe stomacul gol… La naiba!

Îl duse la o bodegă şi pe când mâncau îl cercetă dus pe gânduri.

Când terminară şi ieşiră, îşi aranjă cravata şi-i spuse:

— Stai liniştit, puştiule. Acum mergem acasă. Pe urmă mai vedem.

Intrară într-o veche remiză de trăsuri care pe vremuri trebuie să fi aparţinut unei case aristocratice.

— Bătrânul, ştii, a fost vizitiu până acum vreo zece ani. Acum, cu reumatismul, nu se mai poate mişca. În afară de asta, cine mai ia o trăsură în ziua de azi? Bătrânul e una din multele victime ale progresului urban. Mă rog, sănătatea contează.

Era un amestec de casă ieftină cu camere de închiriat şi grajduri; se auzeau strigăte, glasuri şi mai multe radiouri în acelaşi timp, şi se simţea un miros pătrunzător de băligar. În vechea remiză mai erau câteva maşini de serviciu şi o camionetă.

Se auzea zgomot de copite de cal.

Merseră până în spate.

— Aici, când eu eram puşti, erau trei cabriolete o frumuseţe: de la 39, 42 şi 90. Pe cea de la 39 o conducea bătrânul. Era o mică podoabă. Nu pentru că ar fi fost a bătrânului, dar te asigur că era ca o fetiţă răsfăţată: o vopsea, o lustruia, îi ştergea felinarele până luceau. Şi acum, vezi şi tu.

Îi arătă în fund, prăbuşit, scheletul unei birje: fără felinare, fără cauciucuri, crăpată, cu capota putrezită şi sfâşiată.

— Până acum câteva luni încă mai mergea, săraca. Pe capră era Nicola, un prieten al bătrânului, care a murit. Mai bine, îţi spun sincer, fiindcă decât să munceşti aşa cum făcea nefericitul de el mai bine să zaci în groapă. Făcea câte o cursă la gara Constitución, cărând bagaje.

Mângâie roata cabrioletei vechi.

— Mama mă-sii, spuse cu voce spartă, când venea carnavalul trebuia să fi văzut cabrioleta asta pe corso din Barraca. Şi bătrânul cu gambeta pe cap, pe capră. Îţi jur că era grozav, puştiule!

Martín îl întrebă dacă locuia acolo cu toată familia.

— Ce familie, puştiule? Suntem doar noi, bătrânul şi cu mine. Bătrâna a murit acum trei ani. Frate-meu Américo e la Mendoza, e vopsitor, ca mine. Altul, Bachicha, e însurat la Matadero. Frate-meu Argentino, noi îi ziceam Tino, era anarhist şi l-au omorât în Avellaneda, în '30. Un frate pe care-l chema Chiquín, aşa-i ziceam, a murit de ftizie.

Râse.

— Tu ştii că mulţi dintre noi suntem cu plămânii pe jumătate ferfeniţă. Eu cred că-i din vina plumbului din vopsea. Soră-mea Mafalda s-a măritat şi ea şi locuieşte în Azul. Alt frate, mai mic ca mine, André, e aproape nebun şi nici măcar nu ştim pe unde umblă, cred că prin Bahía Blanca. Şi apoi mai e Norma, nici n-are rost să mai vorbim. E din alea care-şi trec viaţa uitându-se în revista cu vedete de radio şi cinema, şi voia să se facă artistă. Aşa că am rămas doar bătrânul şi cu mine. Aşa-i viaţa, puştiule: trudeşti, faci copii şi până la urmă rămâi întotdeauna singur ca bătrânul. Noroc că eu sunt cam nebun şi că nici femeile nu se prea dau în vânt după mine, că de nu, n-ai cum şti dacă nu plecam şi eu şi-l lăsam pe bătrân să moară singur ca un câine.

Intrară în cameră. Erau acolo două paturi: unul al fratelui vagabond care hoinărea prin Bahía Blanca. Aşa că deocamdată acolo putea dormi Martín. Dar înainte îi arătă comorile lui: o fotografie a lui Américo Tesorieri, prinsă cu pioneze pe perete, cu o cocardă argentiniană dedesubt, dedicată „Prietenului Humberto J. D'Arcángelo". Tito o privi fascinat. Şi pe urmă continuă:

— Marele Américo.

Mai erau pe pereţi şi alte fotografii şi tăieturi din revista *El Gráfico,* şi deasupra lor, un steag mare al clubului Boca, întins de-a lungul.

Pe o ladă avea un fonograf vechi cu pâlnie şi arc.

— Merge? întrebă Martín.

D'Arcángelo îşi aţinti privirea asupra lui, cu o expresie surprinsă şi aproape dojenitoare.

— Ehe, dac-ar merge pick-upurile alea de acum ca ăsta!

Se apropie şi curăţă cu batista o mică murdărie de pe pâlnia mare.

— Nici să mă îngropi în bani nu l-aş schimba pe unul din alea. Ştii care-i treaba?, că aparatele alea sunt prea complicate. Astea erau mai naturale, şi vocea era mai curată.

Puse *Suflet chinuit* şi învârti arcul: din pâlnie ieşi vocea lui Gardel, răzbind anevoie prin hăţişul de zgomote. Tito, cu capul lângă pâlnie, clătinându-l emoţionat, murmura: *Ce colosal*, puştiule, *ce colosal!* Ascultară în tăcere. Când se termină, Martín văzu lacrimi în ochii lui D'Arcángelo.

— Mama mă-sii, zise, cu un râs fals. Toţi ceilalţi care au venit pe urmă sunt un rahat.

Puse discul într-un plic foarte vechi, hărtănit, îl aşeză cu grijă pe un teanc, pe când îl întreba:

— Ţie-ţi place tangoul, puştiule, ei?

— Da, sigur, răspunse Martín precaut.

— Ce bine! Pentru că acum, îţi spun sincer, noua generaţie nu mai are habar de tangou. Pune foxtrot şi toată pelteaua aia de bolero, de rumbă, tot balamucul ăsta. Tangoul e ceva serios, ceva profund. Îţi merge la suflet. Te face să gândeşti.

Se aşeză pe pat şi căzu pe gânduri.

— Dar, zise, toate astea s-au dus. Mă gândesc uneori, puştiule, că în ţara asta toate s-au dus, tot ce-a fost bun s-a dus fără cale de întoarcere, cum spune

tangoul. Şi tot aşa şi tangoul, şi fotbalul, şi carnavalul, şi plimbările pe corso, şi mai ştiu eu ce. Şi când vreunul din caraghioşii ăştia vrea să facă un nou tangou, ce să mai vorbim. Tangoul trebuie să fie tangou, sau nu e nimic. Şi asta s-a terminat, puştiule, pune-i cruce. E ceva ce-ţi frânge inima, dar e un adevăr mare cât casa.

Apoi adăugă, fiindcă întotdeauna încerca să fie drept:

— Ei bine, poate că-i muzică bună, nu ştiu. Poate că Piazzola şi băiatul ăsta de acum fac ceva important, muzică serioasă, ca valsurile lui Strauss. Nu zic că nu-i aşa. Dar tangoul, ceea ce se cheamă tangou, asta, puştiule, îţi jur că nu-i.

Apoi îi povesti că taică-său o ducea tare prost cu reumatismul, dar că îl dăduse gata mai ales necazul cu Bachicha.

— Ştii, explică el cu amărăciune, într-o zi i-a spus că o să vândă trăsura de la 40 şi cu banii pe care-i strânsese o să cumpere pe din două un taxi. Îţi poţi închipui ce l-a mai certat bătrânul. S-a înfuriat, l-a insultat, l-a rugat, dar totul în zadar, pentru că Bachicha e tare ca marmura. Îţi jur că dacă aş fi avut în clipa aia o cărămidă i-aş fi aruncat-o în cap. Totul degeaba. Şi-a cumpărat taxiul şi l-a adus aici, culmea. Bătrânul a zăcut în pat cam o lună. Când s-a sculat nu mai era cel dinainte.

Pe urmă adăugă:

— Nu numai că a făcut ce-a vrut, dar ce-a fost mai rău e că-i spunea că treaba cu trăsurile s-a terminat, bătrâne, trebuie să te resemnezi în faţa adevărului, spunea, cum vrei să mai poată trăi cineva cu vechiturile astea, spunea, dă-ţi seama bătrâne, trebuie să fim în pas cu progresul, spunea, nu pricepi că lumea merge înainte şi că te încăpăţânezi să mai ţii mizeria asta doar aşa, pentru că ai tu chef, nu-ţi dai seama că oamenii vor viteză şi eficienţă, spunea, că lumea trebuie să meargă tot mai repede, spunea. Şi fiecare din vorbele astea era ca un cuţit.

Se culcară.

XVII

Câteva zile aşteptă în zadar. Dar în sfârşit Chichín îl întâmpină făcându-i un semn şi-i dădu un plic. Îl deschise tremurând şi desfăcu scrisoarea. Cu un scris uriaş, inegal şi nervos, îi spunea simplu că îl aşteaptă la şase.

La şase fără ceva stătea pe banca din parc, agitat însă fericit, gândindu-se că acum avea cui să-i povestească necazurile lui. Şi încă Alejandrei, fapt pentru el extraordinar, cum ar fi pentru un cerşetor să dea peste comoara piraţilor.

Fugi spre ea ca un copil, îi povesti treaba cu tipografia.

— Mi-ai vorbit de un tip, Molinari, zise Martín. Cred că ai zis că are o tipografie mare.

Alejandra îşi îndreptă privirea spre el, cu sprâncenele ridicate, vădind

surpriză.

— Molinari? Ţi-am vorbit eu de Molinari?

— Da, chiar aici, când m-ai găsit dormind, îţi aminteşti? Mi-ai spus: sigur că nu lucrezi pentru Molinari, îţi aminteşti?

— Se poate.

— Ţi-e prieten?

Alejandra îl privi cu un zâmbet ironic.

— Ţi-am zis că e prieten cu mine?

Însă Martín era prea plin de speranţă în clipa aceea pentru a mai căuta un sens ascuns expresiei ei.

— Ce părere ai? stărui el. Crezi c-ar putea să-mi dea de lucru?

Ea îl cercetă cum fac medicii cu cei care se prezintă la recrutare.

— Ştiu să bat la maşină, pot redacta scrisori, corecta şpalturi…

— Unul din cei care vor triumfa mâine, nu?

El se înroşi.

— Dar ai idee ce înseamnă să lucrezi într-o întreprindere importantă? Cu ceas de pontaj şi tot tacâmul?

Martín îşi scoase briceagul alb, îi scoase lama cea mică şi apoi o vârî la loc iar, cu capul plecat.

— N-am nici o pretenţie. Dacă nu pot să lucrez în birou, pot s-o fac în ateliere, sau ca zilier.

Alejandra se uita la costumul lui uzat, la pantofii scâlciaţi.

Când Martín îşi ridică în sfârşit privirea spre ea, văzu că avea o expresie foarte serioasă, încruntată.

— Ce, e foarte greu?

Ea dădu din cap că nu. Apoi spuse:

— Mă rog, nu-ţi face griji, o să găsim noi o soluţie.

Se ridică.

— Vino. Hai să dăm o raită, mă doare îngrozitor stomacul.

— Stomacul?

— Da, mă doare adesea. Trebuie să fie un ulcer.

Se îndreptară spre barul de pe bulevardul Brasil colţ cu Balcarce. Alejandra ceru la tejghea un pahar cu apă, scoase din geantă o sticluţă şi turnă nişte picături.

— Ce-i asta?

— Laudanum.

Traversară din nou parcul.

— Hai să mergem puţin pe chei, spuse Alejandra.

Au luat-o în jos pe Almirante Brown, au dat colţul pe Arzobispo Espinosa şi apoi pe Pedro Mendoza, şi ajunseră la un vapor suedez care descărca marfă.

Alejandra se aşeză pe una din lăzile mari ce veneau din Suedia, uitându-se spre fluviu, iar Martín pe una mai mică, de parcă era vasalul acelei prinţese. Amândoi priveau marele fluviu galben-închis.

— Ai văzut că avem multe în comun? spunea ea.

Iar Martín se gândea *să fie cu putinţă?* şi, cu toate că era convins că amândurora le place să privească fluviul de pe mal, îşi zicea şi că asta e un fleac faţă de celelalte lucruri profunde care îl despart de ea, fleac pe care nimeni nu-l poate lua în serios, şi Alejandra însăşi mai puţin ca oricine, cum dovedea, îşi zise, expresia surâzătoare ce-i însoţise cuvintele: ca acele personaje importante care se fotografiază dintr-odată pe stradă, democratic, alături de un muncitor sau de o doică, zâmbind cu condescendenţă. Deşi se prea poate şi ca acele cuvinte să fie o adevărată cheie, şi ca faptul de privi amândoi cu înfrigurare fluviul de pe mal să constituie o formulă secretă de alianţă pentru lucruri cu mult mai transcendentale. Căci cum se putea şti oare ce gândea ea cu adevărat? Şi o privea, neliniştit, cum sta acolo sus, de parcă ar urmări un echilibrist îndrăgit care se mişcă în zone extrem de periculoase, fără ca nimeni să-i poată sări în ajutor. O vedea, ambiguă şi neliniştitoare, pe când briza îi flutura părul negru şi întins şi-i reliefa sânii ce-i împungeau bluza, puţin depărtaţi unul de altul. O vedea fumând, dusă pe gânduri. Acel teritoriu bătut de vânturi părea alinat de melancolie, ca şi cum vânturile s-ar fi potolit şi o brumă deasă l-ar fi împresurat.

— Ce frumos ar fi să pleci departe! comentă ea pe neaşteptate. Să pleci din oraşul ăsta infect.

Martín auzi cu tristeţe forma aceea impersonală: *Să pleci.*

— Ai pleca? o întrebă cu voce stinsă.

Fără să se uite la el, cufundată aproape cu desăvârşire în gânduri, răspunse:

— Da, cu dragă inimă aş pleca. Undeva departe, unde să nu cunosc pe nimeni. Poate pe o insulă, pe una din insulele alea care trebuie să mai fi rămas pe undeva.

Martín îşi lăsă capul în jos, şi cu briceagul începu să cioplească lada, citind ce stătea scris acolo – THIS SIDE UP[22]. Alejandra, întorcându-şi privirea spre el, după ce l-a cercetat o clipă, l-a întrebat dacă a păţit ceva, iar Martín, cioplind mai departe şi citind cuvintele THIS SIDE UP, răspunse că n-a păţit nimic, dar Alejandra rămase cu ochii la el, dusă pe gânduri. Un răstimp destul de lung nu vorbi nici unul, pe când să lăsa întunericul şi liniştea punea stăpânire pe chei: macaralele încetaseră să mai lucreze şi stivuitorii şi docherii începeau să se ducă spre casele lor ori spre barurile din El Bajo[23].

— Să mergem la Moscova, spuse atunci Alejandra.

— La Moscova?

— Da, pe Strada Independenţei.

— Dar nu-i foarte scump?

Alejandra izbucni în râs.

— E o bombă, dragă. Şi pe deasupra Vania mi-e prieten.

Uşa era închisă.

— Nu-i nimeni aici, comentă Martín.

— *Sharáp*[24], se mărgini să spună Alejandra, bătând în uşă.

După puţină vreme le deschise uşa un bărbat în cămaşă; avea părul lins şi

alb, chipul blajin, rafinat, şi un zâmbet trist. Un tic îi făcea obrazul să se zbată, aproape de ochi.

— Ivan Petrovici, zise Alejandra, dându-i mâna.

Bărbatul i-o duse la buze, aplecându-se puţin.

Se aşezară lângă o fereastră ce dădea spre Paseo Colón. Localul era prost luminat de o lampă sordidă, aproape de casa unde o femeie grasă şi scundă, cu trăsături slave, bea mate.

— Am vodcă poloneză, spuse Vania. Mi-au adus ieri, a venit vapor din Polonia.

Când se îndepărtă, Alejandra comentă:

— E un om de aur, dar grăsana – şi arătă spre casă –, grăsana e sinistră. Tot încearcă să-l bage la balamuc pe Vania ca să rămână cu localul ăsta.

— Vania? Nu i-ai zis Ivan Petrovici?

— Capsoman ce eşti: Vania e diminutiv de la Ivan. Toată lumea îi spune Vania, dar eu îi spun Ivan Petrovici, aşa se simte ca în Rusia. Şi apoi, îmi place grozav să-i spun aşa.

— Şi de ce să-l bage la balamuc?

— E morfinoman şi are crize. Şi grăsana vrea să profite de asta.

Aduse vodca şi pe când îi servea le spuse:

— Acum aparat merge foarte bine. Am concert pentru vioară de Brahms, vrei să punem? Chiar Heifetz.

Când se îndepărtă, Alejandra comentă:

— Vezi? E generozitatea întruchipată. Află că a fost violonist la teatrul Colón şi acum îţi face milă să-l auzi cântând. Dar tocmai de asta îţi oferă un concert de vioară şi încă unul cu Heifetz.

Îi arătă cu un gest pereţii: nişte cazaci intrând în galop într-un sat, nişte biserici bizantine cu cupole aurite, nişe ţigani. Totul era precar şi sărăcăcios.

— Cred uneori că i-ar plăcea să se întoarcă. Mi-a zis într-o zi: Nu vi se pare că Stalin e totuşi un om mare? Şi a adăugat că e oarecum un nou Petru cel Mare şi că, la urma urmelor, doreşte măreţia Rusiei. Dar a spus toate astea în şoaptă, uitându-se în fiecare clipă la grăsană. Cred că ştie ce zice după mişcarea buzelor.

De departe, ca şi cum n-ar vrea să-i deranjeze pe cei doi, Vania făcea gesturi edificatoare arătând aparatul, parcă lăudându-l. Iar Alejandra, cu un zâmbet aprobator, îi spuse lui Martín:

— Lumea-i o porcărie.

Martín reacţionă.

— Nu, Alejandra! Pe lume sunt multe lucruri frumoase!

Ea îl privi, poate gândindu-se la sărăcia lui, la maică-sa, la singurătatea lui: şi mai era încă în stare să găsească minuni pe lume! Un zâmbet ironic se aşternu peste prima ei expresie de duioşie, făcând-o să dispară, ca un acid pe o piele foarte gingaşă.

— Care?

— Multe, Alejandra! exclamă el, luându-i mâna şi apăsând-o pe pieptul lui.

Muzica asta… un om ca Vania… şi mai ales tu, Alejandra… tu.

— Mă faci să cred că încă mai ai caş la gură, prostule.

Rămase o clipă pe gânduri, bău o înghiţitură de vodcă şi apoi adăugă:

— Da, sigur, sigur că ai dreptate. Pe lume sunt lucruri frumoase… bineînţeles că sunt…

Şi atunci, întorcându-se spre el, îi spuse pe un ton plin de amărăciune:

— Dar eu, Martín, eu sunt un gunoi. Pricepi? Nu te amăgi în ce mă priveşte.

Martín îi strânse o mână într-ale lui, i-o duse la buze şi o ţinu aşa, sărutându-i-o cu ardoare..

— Nu, Alejandra! De ce vorbeşti aşa, cu atâta cruzime? Eu ştiu că nu-i aşa! Tot ce-ai spus despre Vania şi multe altele dovedesc că nu-i aşa!

Ochii i se umpluseră de lacrimi.

— Bine, mă rog, nu-i chiar aşa, zise Alejandra.

Martín îşi puse capul pe pieptul ei şi nu-i mai păsa de nimic pe lume. Pe fereastră vedea cum se lasă noaptea peste Buenos Aires şi asta îi întărea senzaţia de a fi găsit un refugiu în colţul acela ascuns din oraşul necruţător. O întrebare pe care încă n-o pusese nimănui (cui ar fi putut să i-o pună?) se ivi în cugetul lui, netedă şi strălucitoare ca o monedă pe care n-a pus încă nimeni mâna, pe care milioane de mâini anonime şi murdare n-au apucat s-o tocească, s-o întunece şi s-o strice.

— Mă iubeşti?

Ea păru că şovăie o clipă, dar apoi îi răspunse:

— Da, te iubesc. Te iubesc mult.

Martín se simţea izolat în chip magic de dura realitate exterioară, cum se întâmplă la teatru (îşi zicea el după ani de zile), când trăim în lumea de pe scenă, în vreme ce afară ne aşteaptă muchiile dureroase ale universului de zi cu zi, lucrurile care, inevitabil, vor da năvală de îndată ce se sting luminile şi farmecul se destramă. Şi tot aşa cum la teatru, la un moment dat, lumea de afară izbuteşte să răzbată, chiar dacă în surdină, ca nişte zgomote îndepărtate (un claxon, strigătele unui vânzător de ziare, fluieratul unui agent de circulaţie), tot aşa îi pătrundeau în conştiinţă, ca un zvon neliniştitor, fapte mărunte, cuvinte ce tulburau şi rupeau magia: acele cuvinte pe care le rostise în port şi din care el rămânea inexorabil exclus („aş pleca cu dragă inimă din oraşul ăsta infect“) şi fraza pe care o spusese chiar acum („sunt un gunoi, nu te amăgi în ce mă priveşte“), vorbe ce zvâcneau ca o durere surdă în cugetul lui şi care, pe când îşi ţinea mai departe capul pe pieptul Alejandrei, răpit de fericirea neasemuită a clipei, mişunau într-o zonă mai profundă şi mai insidioasă a sufletului lui, şuşotind împreună cu alte cuvinte enigmatice: orbii, Fernando, Molinari. Dar *nu contează*, îşi zicea cu îndărătnicie, nu contează, şi-şi apăsa capul pe sânii calzi şi-i mângâia mâinile, de parcă astfel ar putea opri vraja să se destrame.

— Dar cât de mult mă iubeşti? întrebă copilăreşte.

— Mult, ţi-am zis doar.

Şi totuşi glasul ei i se păru absent şi, ridicându-şi capul, o privi şi putu să-şi

dea seama că era cufundată în gânduri, atentă la ceva ce nu se afla acolo, cu el, ci undeva departe, într-un loc necunoscut.

— La ce te gândeşti?

Ea nu răspunse, părea că nu-l aude.

Atunci Martín repetă întrebarea, strângând-o de braţ, vrând parcă s-o aducă la realitate.

Iar ea îi răspunse că nu se gândeşte la nimic: la nimic deosebit.

De multe ori avea să simtă Martín înstrăinarea aceea: cu ochii deschişi şi chiar făcând altceva, dar desprinsă de toate, parcă stăpânită de o forţă îndepărtată.

Pe neaşteptate Alejandra spuse, cu ochii la Vania:

— Îmi plac oamenii rataţi. Ţie nu?

El rămase cu gândul la afirmaţia aceea ciudată.

— Triumful, continuă ea, are întotdeauna ceva vulgar şi oribil.

Tăcu un moment şi apoi adăugă:

— Ce s-ar alege de ţara asta dacă toată lumea ar triumfa! Nici nu vreau să mă gândesc. Ne salvează oarecum eşecul atâtor oameni. Nu ţi-e foame?

— Ba da.

Se ridică şi se duse să stea de vorbă cu Vania. Când se întoarse, el îi spuse, roşu la faţă, că nu are bani. Alejandra izbucni în râs. Îşi deschise geanta şi scoase două sute de pesos.

— Poftim. Când mai ai nevoie, spune-mi.

Martín încercă să-i refuze, ruşinat, şi atunci ea îl privi uimită.

— Eşti nebun? Sau eşti vreun mic-burghez din ăia care cred că nu se cuvine să accepte bani de la o femeie?

Când terminară de mâncat se îndreptară spre Barracas. După ce traversară în tăcere parcul Lezama o luară pe Hernandarias.

— Cunoşti istoria Oraşului Fermecat din Patagonia? îl întrebă ea.

— Oarecum, nu prea bine.

— Într-o zi o să-ţi arăt nişte hârtii rămase încă în raniţa aceea a comandantului. Hârtii despre acesta.

— Despre acesta? Cine?

— Hernandarias25.

Alejandra arătă plăcuţa cu numele străzii.

— La tine acasă? Ce anume?

— Hârtii, nume de străzi. E tot ce ne-a mai rămas. Hernandarias e un strămoş al celor din neamul Acevedo. În 1550 a făcut o expediţie în Patagonia în căutarea Oraşului Fermecat.

Merseră un răstimp în tăcere şi apoi Alejandra începu să recite:

Buenos Aires. Timpul ce-aduce oamenilor
iubire ori bogăţie, mie abia de-mi lasă
roza cea ofilită şi ăst mănunchi zadarnic

de străzi ce repetă întruna trecutele nume
ale stirpei mele: Laprida, Cabrera, Soler, Suárez…
Nume unde răsună de-acum tainice goarne vestind
deşteptarea, republicile, caii, zorii zilei de mâine,
glorioasele victorii şi moarte de războinici…

Rămase iar tăcută preţ de câteva străzi. Şi brusc îl întrebă:

— Auzi clopote?

Martín îşi încordă auzul şi răspunse că nu.

— Ce-i cu clopotele? întrebă intrigat.

— Nimic, aud câteodată clopote care bat şi alteori clopote care nu bat.

Râse şi adăugă:

— Fiindcă veni vorba de biserici, azi-noapte am avut un vis ciudat. Mă aflam într-o catedrală, aproape în beznă, şi trebuia să înaintez cu grijă ca să nu calc pe careva. Îmi făcea impresia (pentru că nu se vedea nimic) că era o mulţime de oameni. Cu mare greutate am putut în sfârşit să mă apropii de preotul care predica în amvon. Nu mi-era cu putinţă să înţeleg ce spunea, deşi eram foarte aproape, şi cel mai rău era că eram sigură că mi se adresa mie. Eu auzeam un fel de murmur confuz, de parcă ar fi vorbit la un telefon stricat, şi asta mă speria tot mai tare. Mi-am căscat ochii să-i pot vedea măcar expresia. Mi-am dat atunci seama, cu groază, că nu avea trăsături, că faţa îi era netedă şi nu avea păr în cap. În clipa aceea clopotele au prins să bată, mai întâi încet, apoi tot mai tare şi, în cele din urmă, cu un soi de furie, până m-am deşteptat. În plus, ciudat e că în acelaşi vis îmi spuneam, astupându-mi urechile, de parcă asta ar fi un motiv să mă îngrozesc: sunt clopotele de la Santa Lucía, biserica unde mă duceam în copilărie!

Căzu pe gânduri.

— Mă întreb ce-ar putea să însemne, spuse apoi. Tu nu crezi în vise?

— Vrei să spui în povestea cu psihanaliza?

— Nu, nu. Mă rog, şi asta, de ce nu? Dar visele sunt misterioase şi de mii de ani omenirea le dă un înţeles.

Râse, cu acelaşi râs straniu de mai înainte: nu era un râs sănătos şi nici molcom: era neliniştit, speriat.

— Visez întotdeauna. Visez foc, păsări, mlaştini în care mă afund sau pantere care mă sfârtecă, vipere. Dar mai ales foc. La sfârşit apare veşnic focul. Nu crezi că focul are ceva enigmatic şi sacru?

Mai aveau puţin şi ajungeau. De departe, Martín privi casa veche cu al său Mirador, ca o rămăşiţă fantomatică dintr-o lume apusă.

Intrară, traversară grădina şi ocoliră casa: se auzea, absurdă dar molcomă, frazarea nebunului cu clarinetul.

— Cântă mereu? întrebă Martín.

— Aproape. Dar până la urmă nu-l mai auzi.

— Ştii că în noaptea aceea, când am dat să plec, l-am văzut? Stătea şi asculta

la uşă.

— Da, are obiceiul ăsta.

Urcară scara în spirală şi Martín simţi din nou farmecul acelei terase în noaptea de vară. Se putea întâmpla orice în atmosfera aceea ce părea că se înfiripase în afara timpului şi spaţiului.

Intrară în Mirador şi Alejandra spuse:

— Stai pe pat. Ştii doar că scaunele de aici sunt primejdioase.

Pe când Martín se aşeza, ea îşi aruncă geanta şi se apucă să încălzească apa. Apoi puse un disc: sunetele dramatice ale armonicii prinseră să schiţeze o melodie sumbră.

— Auzi ce cuvinte!

Doar cu tine vreau să mor,
făr' să fiu împărtăşit,
în durerea-mi răstignit,
parcă de necaz şi dor.

După ce-şi băură cafeaua ieşiră pe terasă şi-şi sprijiniră coatele pe balustradă. De jos se auzea clarinetul. Noaptea era adâncă şi caldă.

— Bruno spune mereu că, din păcate, ne trăim viaţa doar în ciornă. Un scriitor poate reface ceva imperfect sau poate arunca foaia la gunoi. Viaţa însă nu: ce ai trăit nu mai poţi îndrepta, nici curăţa, nici arunca. Îţi dai seama ce îngrozitor?

— Cine e Bruno?

— Un prieten.

— Cu ce se ocupă?

— Cu nimic, e un contemplativ, chiar dacă el zice că e doar un abulic. Mă rog, cred că scrie. Dar niciodată n-a arătat nimănui ce face şi nici nu cred că va publica vreodată ceva.

— Şi din ce trăieşte?

— Taică-său are o moară, în Capitán Olmos. Aşa l-am cunoscut, era bun prieten cu mama. Cred, mai spuse râzând, că era îndrăgostit de ea.

— Cum era maică-ta?

— Se zice că semăna cu mine, la înfăţişare, vreau să spun. Eu abia mi-o aduc aminte; dă-ţi seama că n-aveam decât cinci ani când a murit. O chema Georgina.

— De ce ai zis că-ţi semăna la înfăţişare?

— Pentru că eu sunt foarte diferită ca fire. Ea, după câte îmi povesteşte Bruno, era blândă, feminină, gingaşă, tăcută.

— Şi tu cu cine semeni? Cu tatăl tău?

Alejandra nu scoase o vorbă. Apoi, plecând de lângă Martín, spuse cu o voce care nu mai era cea de dinainte, ci o voce spartă şi dură:

— Eu? Nu ştiu… Poate sunt încarnarea vreunuia din demonii ăia mărunţi, slujitori ai Satanei.

Îşi descheie primii doi nasturi de la bluză şi cu amândouă mâinile îşi vântură

reverele înguste, de parcă ar fi vrut să-şi facă vânt. Răsuflând tulburată, se duse la fereastră şi acolo trase aer în piept de mai multe ori, până când păru că se linişteşte.

— E o glumă, comentă, aşezându-se ca de obicei pe marginea patului şi făcându-i loc lui Martín lângă ea.

— Stinge lumina. Uneori mă supără teribil, ochii îmi ard.

— Vrei să plec, vrei să dormi?

— Nu, n-aş putea dormi. Rămâi, dacă nu te plictiseşti să stai aşa, fără să vorbim. Eu mă culc puţin, dar tu poţi rămâne aici.

— Mi se pare că-i mai bine să plec, să te las să te odihneşti.

Alejandra răspunse, cam iritată:

— Nu-ţi dai seama că vreau să rămâi? Stinge şi veioza.

Martín stinse veioza şi se aşeză iar lângă Alejandra, cu înfrigurare, descumpănit şi sfios: de ce avea oare nevoie de el Alejandra? El, dimpotrivă, se credea o fiinţă nepricepută şi inutilă, care nu făcea altceva decât s-o asculte şi s-o admire. Ea era cea plină de energie, cea puternică, şi atunci ce fel de ajutor putea să-i dea el?

— Ce tot bombăni acolo? îl întrebă Alejandra culcată, scuturându-l de un braţ, vrând parcă să-l trezească la realitate.

— Nu bombăn deloc.

— Atunci la ce te gândeşti? Te gândeşti tu la ceva, prostule.

Martín nu voia să-i spună, însă de bună seamă că ea, ca totdeauna, avea să ghicească oricum.

— Mă gândeam… că… de ce-ai putea avea nevoie de mine?

— De ce nu?

— Eu sunt un băiat oarecare… Tu, în schimb, eşti puternică, ştii ce vrei, eşti curajoasă… Te-ai putea descurca singură în mijlocul unui trib de canibali.

O auzi râzând. Apoi Alejandra spuse:

— Nu ştiu nici eu. Dar te-am căutat fiindcă am nevoie de tine, pentru că tu… În sfârşit, la ce bun să ne mai batem capul?

— Totuşi, răspunse Martín pe un ton amar, chiar azi, în port, ai spus că ai pleca cu dragă inimă pe o insulă îndepărtată, n-ai spus aşa?

— Ei şi?

— Ai zis că ai pleca, nu că am pleca.

Alejandra râse din nou.

Martín o luă de mână şi o întrebă cu ardoare:

— Ai pleca împreună cu mine?

Ea păru că reflectează: Martín nu-i putea desluşi trăsăturile.

— Da… cred că da… Însă nu văd de ce te-ar putea bucura perspectiva asta.

— De ce nu? întrebă el, îndurerat.

Ea răspunse, pe un ton serios:

— Pentru că nu suport pe nimeni lângă mine şi pentru că ţi-aş face mult, foarte mult rău.

— Pentru că nu mă iubeşti?

— Ah, Martín… să nu începem cu întrebările astea…

— Atunci înseamnă că pentru că nu mă iubeşti.

— Ba da, prostule. Ţi-aş face rău tocmai fiindcă te iubesc, nu înţelegi? Nu faci rău unui om de care nu-ţi pasă. Dar cuvântul a iubi, Martín, e atât de cuprinzător… Iubeşti un amant, un câine, un prieten…

— Şi eu, o întrebă el, tremurând, ce sunt eu pentru tine? Un amant, un câine, un prieten?...

— Ţi-am spus că am nevoie de tine, nu ţi-e de-ajuns?

Martín rămase tăcut: fantomele care se ţinuseră departe, bântuind, se apropiară, sarcastic: cuvântul Fernando, fraza *aminteşte-ţi întotdeauna că sunt un gunoi*, absenţa ei din cameră în acea primă noapte. Şi-şi zise, cu melancolică amărăciune: „Niciodată, niciodată“. Ochii i se umplură de lacrimi şi capul i se aplecă înainte, parcă sub povara acelor gânduri.

Alejandra îşi duse mâna la faţa lui, şi cu buricele degetelor îi pipăi ochii.

— Îmi închipuiam eu. Ia vino aici.

Şi cu un braţ îl ţinu strâns lângă ea.

— Hai să vedem dacă e cuminte, spuse, de parcă ar fi vorbit cu un copil. I-am spus doar că am nevoie de el şi că-l iubesc mult, ce mai vrea?

Îşi apropie buzele de obrazul lui şi-l sărută. Martín îşi simţi tot trupul vibrând.

Şi atunci, îmbrăţişând-o cu putere, simţindu-i trupul cald lângă al lui, parcă dominat de o forţă de neînvins, începu să-i sărute faţa, ochii, obrajii, părul, până îi găsi gura mare şi cărnoasă. Preţ de o clipă efemeră simţi că ea îi respinge sărutările: tot trupul păru că i se încordează şi braţele ei dădură să-l îndepărteze. Apoi se înmuie şi s-ar fi zis că pune stăpânire pe ea o adevărată frenezie. Se petrecu atunci ceva care-l îngrozi pe Martín: mâinile ei, ca nişte gheare, îi striviră braţele şi i se înfipseră în carne, şi în acelaşi timp ea se desprinse de el şi se scula.

— Nu! strigă, ridicându-se în picioare şi fugind la fereastră.

Înfricoşat, neîndrăznind să vină lângă ea, Martín o vedea cu părul răvăşit, trăgând adânc în piept aerul nopţii, de parcă s-ar fi sufocat, cu sânii tremurând, braţele încordate şi mâinile încleştate pe pervaz. Îşi desfăcu bluza cu o mişcare violentă, cu amândouă mâinile, smulgându-i nasturii, şi căzu la pământ, ţeapănă. Treptat, faţa i se învineţi, şi brusc trupul ei începu să se zvârcolească.

El, îngrozit, nu ştia ce să facă. Văzând-o cum cade, se repezi la ea şi o prinse în braţe, străduindu-se s-o liniştească. Dar Alejandra nu auzea şi nu vedea nimic: se zvârcolea şi gemea, cu ochii deschişi ce păreau că zăresc năluci. Martín îşi zise că tot ce putea face e să o ducă în pat. Aşa şi făcu, şi încetul cu încetul văzu cu uşurare că se linişteşte şi că gemetele îi sunt tot mai stinse.

Stând pe marginea patului, descumpănit şi speriat, îi vedea sânii goi prin bluza desfăcută. Îl străfulgeră gândul că într-un fel el, Martín, era cu adevărat necesar acelei făpturi chinuite şi suferinde. Atunci îi încheie bluza şi aşteptă. Încet, încet, răsuflarea ei deveni mai calmă şi mai ritmică, ochii i se închiseră şi

păru că adoarme. Trecu astfel mai bine de un ceas. Până când, deschizând ochii şi privindu-l, ceru puţină apă. Îi sprijini capul cu braţul şi îi dădu să bea.

— Stinge lumina, zise ea.

Martín o ascultă şi apoi se aşeză iar lângă ea.

— Martín, îi spuse cu voce stinsă, sunt tare, tare obosită, aş vrea să dorm, dar nu pleca. Poţi dormi aici, lângă mine.

El îşi scoase pantofii şi se întinse alături.

— Eşti un sfânt, îi mai zise, cuibărindu-se lângă el.

Martín o simţi cum adoarme dintr-odată, în timp ce el încerca să-şi facă ordine în haosul din minte. Dar era un iureş atât de incoerent, ideile i se păreau mereu contradictorii încât, puţin câte puţin, se simţi cotropit de o toropeală de neînvins şi de senzaţia nespus de dulce (în pofida a tot ce se întâmplase) de a sta alături de femeia iubită.

Însă ceva nu-l lăsa să doarmă, şi neliniştea începu să pună stăpânire pe el.

Ca şi când prinţul, îşi zicea, după ce străbătuse întinse tărâmuri pustii, ar fi ajuns în sfârşit în faţa grotei unde ea doarme, păzită de dragon. Şi, culmea, parcă dându-şi seama că dragonul nu o veghează stându-i în preajmă, ameninţător, cum ni-l închipuiam în basmele copilăriei, ci, fapt şi mai înfricoşător, chiar în fiinţa ei; de parcă ar fi o prinţesă-dragon, un monstru nedesluşit, cast şi totodată scoţând flăcări pe nări, candid şi respingător; de parcă o fată neprihănită în veşmânt alb de comuniune ar fi fost bântuită de coşmaruri cu reptile sau cu lilieci.

Iar vânturile misterioase ce păreau că bat dinspre grota întunecoasă a dragonului-prinţesă îi tulburau sufletul sfâşiindu-l, toate gândurile i se destrămau şi se învălmăşeau, iar trupul îi era înfiorat de senzaţii neîncercate. Maică-sa (se gândea), maică-sa, carne şi ticăloşie, baie fierbinte şi umezeală, grămadă întunecată de păr şi miasme, mizerie dezgustătoare de piele şi buze umede. Însă el (se străduia să facă ordine în acel haos), însă el despărţise dragostea în carne pângărită şi sentiment nespus de pur; în sentimente curate ca lacrima şi în sex respingător, sordid, pe care trebuia să-l respingă, cu toate că (sau pentru că) de atâtea ori instinctele lui se revoltau, şi el se îngrozea chiar de răzvrătirea asta cu aceeaşi oroare cu care descoperea, pe neaşteptate, trăsături ale mamei pe propriul lui chip. Ca şi cum mamapat, târându-se cu perfidie, ar fi izbutit să treacă peste şanţurile adânci pe care el le săpa cu disperare, zi de zi, spre a-şi apăra turnul, iar ea, ca o năpârcă necruţătoare, s-ar fi întors în fiecare noapte, ivindu-se precum o stafie fetidă acolo unde el se apăra cu spada-i ascuţită şi nepătată. Şi ce se întâmpla, Dumnezeule mare, cu Alejandra? Ce sentiment ambiguu îi amăgea toate mijloacele de apărare? Carnea îi apărea deodată drept spirit, iar dragostea lui pentru ea se prefăcea în carne, în dorinţa arzătoare de a-i poseda trupul, de a pătrunde în grota umedă şi întunecoasă de dragon-prinţesă. Însă, Doamne, Dumnezeule, de ce ea părea că îşi apără grota cu pale înflăcărate de vânt şi strigăte turbate de dragon rănit? „Nu trebuie să mă mai gândesc“, îşi zise, apăsându-şi palmele pe tâmple, şi încercă să stea parcă ţinându-şi respiraţia.

Încercă să oprească iureşul acela. Pentru o clipă efemeră rămase încordat şi golit de gânduri. Şi apoi, cu cugetul limpezit chiar şi numai pentru o secundă, îşi zise cu dureroasă luciditate CU MARCOS MOLINA, ACOLO PE PLAJĂ, N-A FOST AŞA, CĂCI EA L-A IUBIT, L-A DORIT ŞI L-A SĂRUTAT CU FURIE, aşa încât el, Martín, era cel pe care îl respingea. Încordarea îi spori şi iarăşi vânturile acelea îi bântuiră spiritul, ca o furtună sălbatică, pe când simţea că ea, alături, se zbate, geme, şopteşte cuvinte de neînţeles. „Veşnic am coşmaruri când dorm“, îi spusese.

Martín se aşeză pe marginea patului şi o contemplă: în lumina lunii putea să-i cerceteze chipul zbuciumat de cealaltă furtună, din fiinţa ei, cea pe care el niciodată (dar niciodată) n-avea s-o cunoască. De parcă în mijlocul excrementelor şi al mocirlei, printre tenebre, ar exista un trandafir alb şi gingaş. Mai ciudat decât orice era faptul că el iubea acel monstru ambiguu: dragonprinţesă, rozănoroi, copilăliliac. Iubea chiar fiinţa aceea castă, fierbinte şi poate coruptă, care vibra înfiorată lângă el, lângă trupul lui, pradă unor înfiorătoare coşmaruri. Şi ce era mai neliniştitor era că el o acceptase aşa, iar ea părea acum că nu vrea să-l accepte: ca şi cum copila în alb (în mijlocul noroiului, străjuită de stoluri de lilieci nocturni, de lilieci vâscoşi şi infecţi) ar geme cerându-i ajutor şi în acelaşi timp i-ar respinge cu gesturi violente prezenţa, îndepărtându-l de locul acela întunecos. Da: prinţesa se agita şi gemea. De pe tărâmul pustiu cufundat în tenebre îl chema pe el, pe Martín. Dar el, un biet băiat descumpănit, nu era în stare să ajungă la ea, despărţit de prăpăstii de netrecut.

Aşa încât nu putea face altceva decât s-o privească înfrigurat de acolo şi să aştepte.

— Nu, nu! exclama Alejandra, ridicându-şi mâinile, parcă spre a respinge ceva. Până când se trezi şi din nou se repetă scena pe care o văzuse în acea primă noapte: el, chemând-o pe nume, iar ea, absentă şi ivindu-se încet dintr-un abis adânc, plin de lilieci şi de pânze de păianjen.

Stând pe pat, cu picioarele îndoite şi capul rezemat de genunchi, Alejandra îşi venea încetişor în fire. După un răstimp îl privi, în sfârşit, şi-i zise:

— Sper că te-ai obişnuit de-acum.

Drept răspuns, el încercă s-o mângâie pe faţă.

— Nu mă atinge! strigă ea, ferindu-se.

Se sculă şi spuse:

— Mă duc să fac o baie şi mă întorc.

— De ce-ai zăbovit atâta? o întrebă când, într-un târziu, o văzu că apare.

— Eram tare murdară.

Se întinse alături de el, după ce îşi aprinse o ţigară.

Martín o privi: nu ştia niciodată dacă glumea.

— Nu glumesc, prostule, vorbesc serios.

Rămase tăcut: îndoielile, vălmăşagul de idei şi sentimente parcă îl paralizau. Încruntat, se uita în tavan, străduindu-se să-şi pună ordine în minte.

— La ce te gândeşti?

Întârzie un moment până răspunse:

— La multe şi la nimic, Alejandra… Adevărul e că…

— Nu ştii ce?

— Nu ştiu nimic… De când te cunosc trăiesc într-o confuzie totală de idei, de sentimente… nu mai ştiu cum să mă port în nici un moment… Chiar acum, când te-ai trezit, când am vrut să te mângâi… Şi înainte de a adormi… Când…

Tăcu, iar ea nu zise nimic. Rămaseră amândoi fără să vorbească un lung răstimp.

Se auzea doar cum ea trăgea adânc, cu nesaţ, din ţigară.

— Nu spui nimic, comentă Martín cu amărăciune.

— Ţi-am spus doar că te iubesc, că te iubesc mult.

— Ce-ai visat mai devreme? o întrebă, sumbru.

— De ce vrei să ştii? N-are rost.

— Vezi? Ai o lume care mi-e necunoscută, cum poţi susţine că mă iubeşti?

— Te iubesc, Martín.

— Ei… mă iubeşti ca pe un copil.

Ea nu spuse nimic.

— Vezi? întrebă el mâhnit, vezi?

— Nu, prostule, nu… Mă gândesc… mie însămi nu mi-e clar… Dar te iubesc, am nevoie de tine, de asta sunt sigură…

— Nu m-ai lăsat să te sărut. Nu m-ai lăsat nici măcar să te ating, adineaori.

— Dumnezeule mare! Nu vezi că sunt bolnavă, că mă chinui îngrozitor? Nici n-ai idee ce coşmar am avut…

— De asta ai făcut baie? întrebă el, cu ironie.

— Da, am făcut baie din pricina coşmarului.

— Coşmarurile se spală cu apă?

— Da, Martín, cu apă şi puţin săpun.

— Nu cred că e motiv de râs ce spun eu!

— Nu râd, băieţel. Râd poate de mine însămi, de ideea mea absurdă de a-mi curăţa sufletul cu apă şi săpun. De-ai vedea cu câtă furie mă frec!

— E o idee fără noimă.

— Bineînţeles.

Alejandra se ridică în capul oaselor, stinse chiştocul în scrumiera de pe noptieră şi se întinse din nou.

— Eu sunt un băiat fără experienţă, Alejandra. Se prea poate chiar să mă consideri cam înapoiat mintal. Dar te întreb totuşi: De ce, dacă nu-ţi place să te ating şi să te sărut pe gură, mi-ai cerut să mă culc aici, cu tine? Mi se pare o cruzime. Sau e altă experienţă, ca aceea cu Marcos Molina?

— Nu, Martín, nu-i nici o experienţă. Nu-l iubeam pe Marcos Molina, acum mi-e clar. Cu tine e altceva. Şi, lucru curios, pe care nu mi-l explic nici eu: am nevoie să-mi fii aproape, lângă mine, să-ţi simt căldura trupului, atingerea mâinii.

— Dar fără să te sărut cu adevărat.

Zăbovi un moment până să continue:

— Uite, Martín, sunt multe lucruri în mine, în… Vezi, nu ştiu… Poate fiindcă mi-eşti tare drag. Mă înţelegi?

— Nu.

— De bună seamă… eu însămi nu-mi explic prea bine.

— Niciodată n-o să te pot săruta, niciodată n-o să-ţi pot atinge trupul? o întrebă el, cu o amărăciune aproape comică şi copilărească.

O văzu cum îşi pune mâinile pe faţă, apăsându-şi tâmplele de parcă o dureau. Îşi aprinse apoi o ţigară şi, fără să scoată o vorbă, se duse la fereastră, unde rămase până termină de fumat. În sfârşit, se întoarse lângă pat, se aşeză, îl privi îndelung, cu gravitate, şi începu să se dezbrace.

Martín, aproape îngrozit, precum cineva care asistă la ceva după care a tânjit multă vreme, dar care i se pare şi oarecum de temut atunci când survine, îi văzu trupul ivindu-se puţin câte puţin din întuneric; stând în picioare, la lumina lunii, îi contempla talia subţire, pe care o puteai cuprinde cu un singur braţ; şoldurile late; sânii ţuguiaţi, depărtaţi spre în afară, tremurând la mişcările Alejandrei; părul lung, întins, căzându-i acum pe umeri. Chipul ei era grav, aproape tragic, şi parcă însufleţit de o disperare mută, de o disperare tensionată şi aproape electrizantă.

Lucru ciudat: ochii lui se umpluseră de lacrimi şi trupul i se înfiora parcă de febră. O vedea ca pe o amforă veche, înaltă, frumoasă şi tremurândă amforă de carne, în care, pentru Martín, se amesteca subtil o dorinţă de comuniune, fiindcă, aşa cum spunea Bruno, una din tragicele netemeinicii ale spiritului, dar şi una din subtilităţile lui cele mai profunde, era imposibilitatea lui de a fiinţa altfel decât prin mijlocirea cărnii.

Lumea din afară încetase să mai existe pentru Martín, şi acum cercul magic îl izola vertiginos de oraşul acela teribil, de mizeriile şi urâciunile lui, de milioanele de bărbaţi, femei şi copii care vorbeau, sufereau, se certau, urau, mâncau. Prin fantasticele virtuţi ale iubirii, totul era desfiinţat, în afară de trupul Alejandrei care aştepta alături, un trup care odată avea să moară şi se putrezească, dar care acum era imortal şi indestructibil, ca şi cum spiritul ce-l însufleţea i-ar fi transmis atributele eternităţii lui. Bătăile inimii îi dovedeau lui Martín că ajunge pe o culme niciodată atinsă până atunci, un pisc unde aerul e nespus de pur însă tare, un munte semeţ învăluit poate într-o atmosferă fascinantă, la înălţimi incomensurabile deasupra mlaştinilor întunecoase şi fetide unde înainte auzise cum se bălăcesc fiare diforme şi scârboase.

Şi Bruno (nu Martín, bineînţeles), Bruno îşi zise că în clipa aceea Alejandra rostea o rugă tăcută, dar dramatică, poate tragică.

Şi tot el, Bruno, avea să se gândească mai târziu că ruga nu fusese ascultată.

XVIII

Când Martín se deşteptă, geana de lumină a zorilor intra în cameră.

Alejandra nu mai era alături. Se ridică îngrijorat şi atunci o văzu, rezemată de pervazul ferestrei, privind gânditoare afară.

— Alejandra, spuse drăgăstos.

Ea se întoarse, cu o expresie ce părea să dezvăluie o nelinişte plină de melancolie.

Veni lângă pat şi se aşeză.

— Te-ai sculat de mult?

— Nu. Dar eu mă trezesc de mai multe ori.

— Te-ai trezit şi peste noapte? o întrebă el, uimit.

— Desigur.

— Şi cum de nu te-am auzit?

Alejandra îşi plecă uşor capul, îşi luă privirea de la el şi, încruntându-se, de parcă preocuparea ei ar fi sporit, dădu să spună ceva, dar până la urmă nu spuse nimic.

El o observă cu tristeţe şi, cu toate că nu înţelegea prea bine cauza acelei melancolii, credea că îi simte murmurul îndepărtat, murmurul acela nelămurit şi tainic.

— Alejandra, spuse, privind-o cu înflăcărare, tu…

Ea se întoarse spre Martín cu o faţă nedumerită.

— Ce-i cu mine?

Şi, fără să aştepte răspunsul inutil, se apropie de noptieră, îşi căută ţigările şi se duse iar la fereastră.

Martín o urmărea înfrigurat cu privirea, temându-se ca nu cumva palatul fermecat înălţat peste noapte să piară fără zgomot la lumina zorilor, ca în basmele din copilărie. Ceva nedefinit îl avertiza că fiinţa aceea dură, de care el se temea atât de mult, era pe cale să revină. Şi când, după un moment, Alejandra se întoarse spre el, îşi dădu seama că palatul fermecat dispăruse în neant.

— Ţi-am mai spus, Martín, că sunt un gunoi. Ţine minte că te-am avertizat.

Apoi se uită iar pe fereastră, fumând în tăcere.

Martín se simţea ridicol. Când îi văzuse expresia dură se acoperise cu cearşaful, dar acum se gândi că trebuie să se îmbrace înainte ca ea să-l mai privească. Străduindu-se să nu facă zgomot, se aşeză pe marginea patului şi începu să-şi pună hainele, fără a-şi lua ochii de la fereastră şi temându-se de momentul în care Alejandra s-ar întoarce spre el. Când a fost gata îmbrăcat, aşteptă.

— Ai terminat? îl întrebă ea, de parcă ar fi ştiut tot timpul ce anume făcea.

— Da.

— Bine, atunci lasă-mă singură.

XIX

În noaptea aceea Martín avu visul acesta: Din mijlocul unei mulţimi se apropia de el un cerşetor al cărui chip îi era cu neputinţă să-l vadă; îşi puse jos bocceua, îi desfăcu nodurile şi-i arătă lui Martín ce era înăuntru. Pe urmă îşi ridică privirea şi bolborosi cuvinte de neînţeles.

Visul în sine nu avea nimic îngrozitor: cerşetorul era un simplu cerşetor, iar gesturile lui erau obişnuite. Şi totuşi Martín se trezi speriat, ca şi cum visul ar fi fost simbolul tragic a ceva ce nu izbutea să înţeleagă; ca şi cum i s-ar fi înmânat o scrisoare de maximă importanţă şi, deschizând-o, şi-ar fi dat seama că literele erau nedesluşite, desfigurate şi şterse de timp, de umezeală şi de atâta îndoit.

XX

Când, după ani de zile, Martín încerca să găsească cheia acelui vis, printre cele povestite lui Bruno îi spuse că, în ciuda felului de a fi al Alejandrei, plin de contraste, preţ de câteva săptămâni fusese fericit. Şi, întrucât Bruno ridică din sprâncene, dând la iveală ridurile acelea care-i brăzdau orizontal fruntea, când auzi ceva atât de neaşteptat în legătură cu Alejandra, şi pentru că Martín înţelese tâlcul acestui mic comentariu mut, adăugă, după un moment de gândire:

— Mai bine zis: aproape fericit. Dar extraordinar de fericit.

Căci cuvântul „fericire“ nu era, într-adevăr, cel potrivit pentru orice ar avea vreo legătură cu Alejandra; şi totuşi fusese ceva, un sentiment sau o stare de spirit ce se apropia mai mult ca orice de ceea ce se cheamă fericire, fără a ajunge să fie însă pe deplin (de asta acel „aproape“), date fiind neliniştea şi nesiguranţa a tot ce se referea la Alejandra; şi atingând culmi extrem de înalte (de aici acel „extraordinar“), culmi pe care Martín simţise măreţia şi puritatea, senzaţia aceea de linişte plină de fervoare şi de extaz solitar pe care o încearcă alpiniştii pe piscuri.

Bruno îl privea gânditor, cu bărbia sprijinită în pumni.

— Dar ea, întrebă, era şi ea fericită?

Întrebare ce avea, chiar dacă fără voia lui, o rezonanţă ironică, imperceptibilă şi afectuoasă. Asemenea celei pe care ar putea-o avea întrebarea „toate bune la tine acasă?“ adresată cuiva din familia unuia dintre specialiştii aceia texani în incendii petroliere. Poate că lui Martín îi scăpa nuanţa de neîncredere a întrebării, dar formularea ei îl făcu să cadă pe gânduri, de parcă până atunci n-ar fi reflectat la posibilitatea aceea. Aşa încât, după un răstimp (dar îndoiala lui Bruno îi tulburase mintea, punând repede stăpânire şi pe sufletul lui), răspunse:

— Mă rog… poate… pe vremea aceea…

Şi rămase pe gânduri, închipuindu-şi cât de fericită ar fi putut fi ea, sau măcar cât de fericită se arătase: după vreun zâmbet, după vreun cântec, după nişte cuvinte. În vremea asta Bruno îşi zicea: *Şi de ce nu, mă rog? Ce-i fericirea, în*

definitiv? Şi de ce să nu fi fost şi ea fericită cu băiatul ăsta, cel puţin în momentele în care triumfa asupra ei însăşi, atunci când şi-a supus trupul şi sufletul unei lupte crâncene pentru a scăpa de demoni? Şi se uita mai departe la Martín, tot cu bărbia sprijinită în pumni, încercând s-o înţeleagă puţin mai bine pe Alejandra din tristeţea, speranţele şi fervoarea lui Martín; cu aceeaşi melancolică atenţie (se gândea) cu care retrăieşti într-un fel o ţară îndepărtată şi misterioasă pe care odinioară ai văzut-o cu pasiune, din relatările altor călători, chiar dacă au străbătut-o pe alte drumuri, în alte timpuri.

Şi, cum se întâmplă mai întotdeauna într-un schimb de păreri când se ajunge la un termen mediu, unde nici una dintre ele nu mai are duritatea şi tonul categoric de la început, în vreme ce Bruno accepta până la urmă că Alejandra ar fi putut prea bine să fie fericită, într-un anume fel sau într-o anume măsură, Martín, la rândul lui, revăzând amintiri (o expresie, o strâmbătură, un hohot de râs sarcastic), conchidea că Alejandra nu fusese fericită nici măcar în acele câteva săptămâni. Căci altminteri cum să explice îngrozitoarea prăbuşire ce a urmat? Asta nu însemna oare că în sufletul ei chinuit demonii aceia despre a căror existenţă ştia şi el continuau să se lupte, dar el voia să-i ignore făcând pe distratul, de parcă în felul ăsta nevinovat ar fi fost în stare să-i distrugă ca prin minune? Şi îi veneau în minte nu doar cuvintele atât de semnificative care de la bun început îi atrăseseră atenţia (orbii, Fernando), ci şi gesturi şi ironii cu privire la alţii, cum ar fi Molinari, tăceri şi reticenţe şi, mai ales, acea înstrăinare în care părea că trăieşte zile întregi, când Martín avea convingerea că sufletul ei se afla în altă parte, iar trupul îi rămânea la fel de părăsit ca trupurile acelor sălbatici al căror suflet le este smuls prin vrăji şi pribegeşte pe tărâmuri necunoscute. Şi se mai gândea la subitele ei schimbări, la crizele de furie şi la visele despre care el afla din când în când câte ceva, confuz şi incert. Totuşi credea mai departe că în răstimpul acela Alejandra îl iubise cu ardoare şi avusese clipe de linişte sau de împăcare, dacă nu de fericire; căci îi veneau în minte seri de o frumuseţe molcomă, cuvinte drăgăstoase şi copilăreşti ce se spun în astfel de ocazii, mici gesturi de tandreţe şi glume nevinovate. Şi oricum fusese ca unul dintre acei războinici care sosesc de pe front, răniţi şi suferinzi, sleiţi de putere şi aproape dezarmaţi, şi care, încetul cu încetul, revin la viaţă, la zile de blândă seninătate, alături de cei care le poartă de grijă şi îi vindecă.

Ceva din toate astea îi spuse lui Bruno, iar Bruno căzu pe gânduri, nu prea convins că se petrecuseră aşa; sau, cel puţin, că nu se petrecuseră numai aşa. Şi, cum Martín îl privea, aşteptând un răspuns, mormăi ceva de neînţeles, la fel de nedesluşit ca şi gândurile lui.

Nu, nici Martín nu vedea limpede, şi într-adevăr nu şi-a putut explica vreodată nici cum şi nici de ce se petrecuseră aşa, chiar dacă se simţea tot mai înclinat să presupună că Alejandra n-a ieşit nicicând cu desăvârşire din haosul în care trăia înainte de a-l cunoaşte, deşi ajungea să aibă momente de linişte; însă puterile acelea tenebroase ce lucrau înăuntrul ei n-o părăsiseră în veci, iar spre sfârşit izbucniseră din nou şi cu toată furia. De parcă dispărându-i capacitatea de

a lupta şi înţelegând că a dat greş, disperarea ei ar fi revenit cu înzecită violenţă.

Martín îşi desfăcu briceagul şi-şi lăsă amintirile să străbată acel răstimp ce i se părea acum nespus de departe. Memoria lui era ca un bătrân aproape orb care caută cu bastonul nişte poteci de demult, acum năpădite de mărăcini. O privelişte preschimbată de timp, de nenorociri şi de furtuni. Fusese oare fericit? Nu, ce prostie! Mai curând trăise o succesiune de extaze şi dezastre. Şi îşi amintea din nou zorii acelei zile în Mirador când, odată îmbrăcat, auzise cuvintele îngrozitoare ale Alejandrei: „Bine, atunci lasă-mă singură“. Şi apoi, mersul ca un automat pe strada Isabel la Católica, descumpănit şi zbuciumat. Şi zilele care au urmat, fără slujbă, singuratic, aşteptând vreun semn de la Alejandra, alte momente de exaltare şi iarăşi dezamăgirea şi suferinţa. Da, ca o slujnică dusă în fiecare noapte în palatul fermecat, pentru a se trezi dimineaţa în coteţul ei.

Note

1 Teatru din Buenos Aires numit astfel în memoria lui Armando Discépolo (1887-1971), cunoscut dramaturg şi director de teatru argentinian.

2 Manuel José Belgrano (1770-1820), patriot argentinian care s-a distins în războiul de independenţă de sub dominaţia spaniolă, creator (în 1812) al steagului naţional al Argentinei.

3 Un fel de tortilla foarte populară în Argentina care se mănâncă împreună cu pizza.

4 Juan Manuel Fangio (1911-1995), faimos campion de Formula 1 argentinian.

5 Irineo Leguisamo (1903-1985), cel mai important jocheu sud-american.

6 Américo Tesorieri (1899-1977), considerat cel mai mare portar din istoria fotbalului argentinian.

7 Clubul Atletic Boca Juniors, echipa de fotbal cea mai renumită din Argentina.

8 Justo Suárez (1909-1038), celebru boxer argentinian supranumit Torito de Mataderos, „Tăuraşul din Mataderos“.

9 Clubul Atletic Tigre, echipă de fotbal din localitatea Tigre, la nord de Buenos Aires.

10 Juan Galo Lavalle (1797-1841), general şi om politic argentinian care s-a distins în Războiul pentru Independenţă.

11 Juan Manuel de Rosas (1793-1877), militar şi om politic argentinian, care a condus ţara ca dictator, cu ajutorul organizaţiei represive numite Mazorca.

12 Justo José de Urquiza (1801-1870), militar şi om politic argentinian.

13 Hipólito Yrigoyen (1852-1933), om politic argentinian, preşedinte al ţării în două rânduri, fiind primul ales prin vot universal.

14 În Argentina acelei epoci, în Partidul Federal existau două facţiuni, prima de orientare liberală şi constituţională, împotriva dictatorului Rosas, membrii ei fiind porecliţi *lomos negros*, „spinările negre“, cealaltă de orientare conservatoare, sprijinind politica lui Rosas.

15 Dispreţ.

16 Nume propriu de familie ce constă din forma de plural a substantivului comun *olmo*, „ulm“.

17 Stadion din Buenos Aires, cu numele oficial Ministro Brin y Seguel.

18 Club sportiv argentinian.

19 Echipă de fotbal argentiniană cu numele oficial Crucero del Norte.

20 Racing Club, club sportiv argentinian dedicat cu precădere fotbalului.

21 Echipa de fotbal Boca Juniors de Xeneize, de la numele în spaniola argentiniană al oraşului Genova, Xena, deoarece mulţi imigranţi genovezi, mai cu seamă cei din cartierul portuar La Boca din Buenos Aires, au fost suporteri fideli ai acestei echipe.

22 „Pe aici se deschide“ (în engleză în original).

23 Zonă din Buenos Aires situată în partea de jos a oraşului, în apropierea portului.

24 Deformaţie de la expresia engleză *shut up*, „taci din gură“.

25 Hernandarias (Hernando Arias) de Saavedra (1527-1586), conchistador spaniol care a întreprins numeroase expediţii în Lumea Nouă, fondator al oraşului argentinian Mendoza.

II
CHIPURILE NEVĂZUTE

I

E ciudat (ciudat prin prisma evenimentelor ce au urmat), dar rareori a fost Martín atât de fericit ca în ceasurile de dinaintea întâlnirii cu Bordenave. Alejandra era într-o dispoziţie excelentă şi avea chef să meargă la cinema; nici măcar nu s-a supărat când acel Bordenave i-a zădărnicit planurile chemându-l pe Martín la şapte. Şi, în momentul în care el dădea să întrebe de barul american, ea îl trase de un braţ, ca şi cum ar fi cunoscut locul: primul episod care întunecă fericirea acelei seri.

Un chelner le arătă unde stătea. Era cu doi domni, discutând cu nişte hârtii pe masă. Era un bărbat cam de patruzeci de ani, înalt şi elegant, semănând destul de bine cu Anthony Eden. Dar nişte ochi uşor ironici şi un anume zâmbet pieziş îi dădeau un aer foarte argentinian. „Ah, dumneata eşti“, îi spuse şi, scuzându-se faţă de cei doi domni, îl pofti să se aşeze la o masă din apropiere; dar cum Martín, bălmăjind ceva, se uita spre Alejandra, Bordenave zise, după ce-şi aţinti câteva secunde privirea asupra ei: „A, foarte bine, să mergem atunci acolo“.

Lui Martín i se păru evident că bărbatul acela îi provoacă Alejandrei un sentiment neplăcut. Cât dură întâlnirea, ea se mulţumi să deseneze păsări pe un şerveţel de hârtie: unul din semnele de nemulţumire pe care Martín le cunoştea foarte bine. Neliniştit de acea bruscă schimbare de dispoziţie, trebuia să facă eforturi ca să înţeleagă ce-i spunea Bordenave, care vorbea pesemne de lucruri fără nici o legătură cu scopul pentru care venise Martín. Pe scurt, i se păru un aventurier fără scrupule, dar important era că veniseră degeaba.

Când plecară, trecură strada, se aşezară pe o bancă din piaţă şi Martín, îngrijorat, o întrebă pe Alejandra cum i se păruse tipul.

— Cum să mi se pară? Un argentinian.

La lumina chibritului cu care ea îşi aprinse ţigara, Martín observă că faţa i se înăsprise. Apoi rămase tăcută. La rândul lui, el se întreba ce putuse s-o transforme atât de repede, dar i se păru evident că motivul era Bordenave. Bărbatul acela spusese, fără să fie nevoie, lucruri dezagreabile cu privire la italienii care erau cu el. Despre ce putea fi vorba? Cert e că apariţia lui tulburase pacea de dinainte precum cufundarea unei reptile în fântâna cu apă cristalină din care bem.

Alejandra zise că o doare capul şi că vrea să se întoarcă acasă să se culce. Şi când dădură să se despartă, acolo, pe strada Río Cuarto, deschise în sfârşit gura pentru a-l înştiinţa că o să vorbească ea cu Molinari, dar să nu-şi facă nici o iluzie.

— Şi cum facem? Îmi dai o scrisoare?

— O să vedem. Poate că îi telefonez şi îţi las apoi un mesaj.

O privi uimit: Un mesaj? Da, o să-i dea de veste.

— Dar… bâigui el.

— Dar ce?

— Vreau să zic… Nu poţi să-mi spui mâine, când ne vedem?

Chipul Alejandrei păru dintr-odată îmbătrânit.

— Uite ce e. Nu pot să-ţi spun acum când o să ne vedem.

Martín, consternat, îngăimă ceva despre ceea ce hotărâseră chiar în seara aceea pentru a doua zi. Atunci ea exclamă:

— Nu mă simt bine! Nu vezi?

Martín se întoarse să plece, pe când ea deschidea poarta cu grilaj. Se îndepărtase deja când auzi că îl cheamă:

— Aşteaptă!

Cu o voce mai puţin dură îi zise:

— Mâine-dimineaţă îl sun pe tip şi la prânz îţi las un mesaj.

Intrase deja când adăugă, cu un râs aspru şi răutăcios:

— Să te uiţi la secretara lui, blonda de acolo.

El rămase descumpănit, privind-o.

— E una din amantele lui.

Astea sunt cele petrecute atunci. Avea să treacă un timp până când Martín să se gândească iar la întâlnirea aceea cu Bordenave, aşa cum după o crimă se cercetează cu atenţie un loc sau un obiect căruia nimeni nu i-a dat înainte vreo importanţă.

II

După ani de zile, după ce Martín se întorsese din sud, unul din subiectele discuţiilor lui cu Bruno a fost relaţia aceea dintre Alejandra şi Molinari. Vorbea din nou despre Alejandra, se gândea Bruno, ca şi cum încerca să reînvie un suflet gata să piară, un suflet pe care l-ar fi dorit nemuritor, dar pe care acum îl simţea cum se fărâmiţează şi se destramă puţin câte puţin, urmând parcă putrezirea trupului, de parcă i-ar fi cu neputinţă să supravieţuiască mult timp fără suportul lui şi n-ar putea dăinui decât atât cât ţine subtila emanaţie desprinsă din acel corp în clipa morţii: un fel de ectoplasmă sau de gaz radioactiv ce mai apoi se rarefiază treptat, ceva considerat de unii fantoma mortului, fantomă care mai păstrează vag forma fiinţei dispărute, dar tot mai inconsistent, până se spulberă în neantul de pe urmă; moment în care sufletul piere poate pe vecie, dacă facem abstracţie de fragmentele sau ecourile de fragmente ce dăinuie, dar pentru cât timp oare?, în sufletul celorlalţi, al celor care au cunoscut fiinţa dispărută, au urât-o ori au iubit-o.

Astfel încerca Martín să redobândească fragmente, străbătea străzi şi locuri,

vorbea cu sine însuşi, aduna fără nici un rost fleacuri şi cuvinte, cum fac rudele înnebunite care se străduiesc să strângă resturile mutilate ale unui trup, pe locul unde s-a prăbuşit un avion: însă nu imediat, ci mult mai târziu, când resturile acelea sunt nu doar mutilate, ci şi în descompunere.

Bruno nu-şi putea explica altfel faptul că Martín se îndărătnicea să-şi amintească şi să analizeze povestea cu Molinari. Şi, în vreme ce reflecta astfel la trup şi la dezagregarea sufletului, Martín, care vorbea ca pentru sine, îi spunea că, după părerea lui, întâlnirea aceea fără noimă cu Molinari era, neîndoielnic, un moment-cheie în relaţia lui cu Alejandra. Pe atunci întâlnirea i se păruse surprinzătoare: atât pentru că i-o aranjase Alejandra ştiind, cum de bună seamă ştia, că Molinari n-avea să-i dea de lucru, cât şi pentru că un om atât de important şi ocupat îi acordase atâta timp unui băiat oarecare cum era el.

Dacă în momentul acela, îşi zicea Bruno, Martín ar fi avut luciditatea de acum, ar fi putut observa, sau cel puţin bănui, că în sufletul Alejandrei era gata să explodeze ceva îngrijorător; şi acele indicii l-ar fi putut preveni că dragostea, sau afecţiunea ei pentru Martín, sau ce o fi fost acel sentiment, era pe punctul de a se sfârşi într-un mod catastrofal.

— Toţi trebuie să muncim, adăugase atunci Alejandra. Munca înnobilează omul. Şi eu m-am hotărât să muncesc.

Cuvinte care, în pofida tonului ironic, îl bucurară pe Martín, fiindcă crezuse întotdeauna că orice activitate concretă i-ar prinde bine. Şi faţa lui a făcut-o pe Alejandra să comenteze „văd că vestea te bucură“, cu o expresie în care stăruia sarcasmul dinainte, dar se iveau parcă şi unele semne de duioşie; ca pe un câmp devastat de calamităţi (se gândi mai târziu), printre animale moarte, umflate, răspândind o duhoare cumplită, printre stârvuri sfârtecate de ulii, unde totuşi câte un fir de iarbă se luptă să se ridice, sorbind cele de pe urmă picături invizibile de apă ce mai dăinuie ca prin minune în straturile mai adânci ale pustiului.

— Dar n-ar trebui să te bucuri atâta, adăugă.

Şi, cum Martín o privea mirat, îi explică:

— O să lucrez cu Wanda.

Bucuria îi pieri pe dată – îi povestea lui Bruno –, ca apa cristalină într-un canal, unde se ştie că se va amesteca cu resturi respingătoare. Fiindca Wanda aparţinea acelui tărâm de unde părea că venise Alejandra când îl întâlnise (deşi mai exact ar fi să spună „când îl căutase“), tărâm de care se ţinuse departe în săptămânile acelea de relativă seninătate; chiar dacă şi mai exact ar fi fost să spună că *el credea* că se ţinuse departe, pentru că acum, fulgerător, îşi aminti că în ultimele zile Alejandra începuse să bea ca înainte, şi că dispariţiile şi absenţele ei erau nu numai tot mai frecvente, ci şi mai inexplicabile. Însă, aşa cum e greu de imaginat o crimă într-o zi luminoasă şi senină, nu-i era uşor să-şi închipuie că ea s-ar fi putut întoarce pe tărâmul acela, în toiul unei legături atât de pure. Aşa că întrebă, prosteşte (adverb adăugat mult mai târziu): „Îmbrăcăminte pentru femei? Să creezi îmbrăcăminte pentru femei? Tu?“, la care ea răspunse că nu e în

stare să înţeleagă ce plăcere poţi găsi în a câştiga bani făcând ceva ce dispreţuieşti. Frază care pe moment i se păru o ieşire obişnuită de-a Alejandrei, însă pe care după moartea ei va avea motive să şi-o aducă aminte cu rezonanţe atroce.

— Pe deasupra, e ca un bumerang, pricepi? Cu cât dispreţuiesc mai tare papagalii ăia vopsiţi, cu atât mă dispreţuiesc mai mult pe mine însămi. Nu vezi ce afacere grozavă?

În noaptea aceea n-a putut închide ochii tot gândindu-se la cuvintele ei. Până când oboseala îl împinse, uşurel dar ferm, spre ceea ce Bruno numea trecătoarea periferie a morţii, tărâmurile prevestitoare în care facem ucenicia marelui somn, bâlbâieli neînsemnate şi stângace ale tenebroasei aventuri definitive, ciorne nedesluşite ale enigmaticului final, cu infernul intermediar al coşmarurilor. Aşa încât a doua zi suntem şi nu suntem aceiaşi, căci simţim încă apăsarea tainicelor şi îngrozitoarelor experienţe ale nopţii. Şi avem, tocmai de asta, ceva din ceea ce e propriu fiinţelor readuse la viaţă sau fantomelor (zicea Bruno). Cine ştie ce perversă metamorfoză a sufletului Wandei îl hăitui în noaptea aceea, fiindcă dimineaţa simţi vreme îndelungată că, în străfundurile întunecate ale fiinţei lui, se agită ceva greu dar nedefinit, până când înţelese că era imaginea Wandei. Şi, încă şi mai rău, înţelese asta din momentul în care intrase în acea impunătoare sală de aşteptare, când chiar şi din timiditate îi era cu neputinţă să dea înapoi şi când senzaţia de disproporţie ajunse la culme; ca în povestirea aceea a lui Cehov sau Avercenko (îşi zicea), unde un biet amărât ajunge până la directorul unei bănci pentru a explica în cele din urmă că doreşte să-şi deschidă un cont cu douăzeci de ruble. Ce aiureală erau toate astea? Şi, când era pe punctul de a-şi face curaj şi a pleca, auzi portarul spaniol strigând „domnul Castillo“. Cu ironie, bineînţeles (îşi spuse). Fiindcă nimeni nu simte atâta dispreţ pentru amărâţi ca amărâţii în uniformă. Oameni extrem de îngrijiţi, cu pantofi lustruiţi lună, cu vestă descheiată la ultimul nasture, cu mapele îndesate de Documente Importante, aşteptând în impunătoare fotolii de piele, îl priveau cu uimire şi ironie (se gândea) cum înainta spre uşa masivă, în timp ce în subconştientul lui îşi tot repeta „douăzeci de ruble“, ca o cumplită bătaie de joc faţă de el însuşi, faţă de încălţările lui scâlciate şi hainele pătate; toţi plini de onorabilitate, cu ceas de aur la mână marcând un timp precis, tot de aur, plin de Evenimente Financiare Importante; timp ce contrasta cu marile goluri din viaţa lui, când nu făcea altceva decât să se gândească pe o bancă din parc; crâmpeie de timp zdrenţuit opunându-se izbitor acelui timp de aur, precum cămăruţa lui din La Boca faţă de formidabilul edificiu ocupat de firma IMPRA. Şi chiar atunci când pătrunse în incinta sacră îşi zise „am febră“, cum i se întâmpla în momentele de profundă nelinişte. Se uita la bărbatul aşezat într-un fotoliu mare, în spatele biroului uriaş, un bărbat corpolent, parcă făcut special pentru edificiul acela. Şi, cu o energie fără noimă, îşi repetă „am venit, domnule, să depun douăzeci de ruble“.

— Luaţi loc, vă rog, îi spuse, arătându-i unul dintre fotolii, pe când semna

nişte Documente pe care i le prezenta o femeie oxigenată, de o senzualitate ce-l făcu să se zăpăcească şi mai mult, fiindcă (presupuse el) ar fi fost în stare să se dezbrace în faţa lui ca în faţa unui aparat, a unui obiect fără conştiinţă şi fără simţuri; sau aşa cum se dezgoleau marile favorite de faţă cu sclavii. „Wanda“, îşi zise atunci: Wanda bând vin roze, cochetând cu bărbaţi, chiar şi cu el, râzând cu frivolă senzualitate, umezindu-şi buzele cu limba, mâncând bomboane ca maică-sa; şi în vremea asta observa o lance cromată de pe biroul acela mare, cu un drapel argentinian în miniatură; mapa de piele; uriaşul portret al lui Perón dedicat domnului Molinari; mai multe Diplome înrămate; o fotografie în ramă de piele îndreptată spre domnul Molinari; un termos din plastic; şi poemul DACĂ de Rudyard Kipling, cu caractere gotice, pe un perete. Numeroşi angajaţi şi funcţionari intrau şi ieşeau cu hârtii, tot aşa şi secretara oxigenată, care ieşise, intrase iar ca să-i arate alte Hârtii, vorbindu-i în şoaptă, dar fără nici o familiaritate, fără ca nimeni, şi cu atât mai puţin Angajaţii Firmei, să poată bănui că se culca cu domnul Molinari. Şi adresându-se lui Martín spuse:

— Aşadar dumneata eşti prieten cu Drucha.

Şi văzând expresia de uimire întrebătoare a băiatului, izbucni în râs şi comentă, de parcă ar fi plin de haz: „ah, da, sigur“, pe când el îşi zicea, copleşit de uimire şi de o senzaţie sfâşietoare *Alejandra*, *Alejandrucha*, *Drucha*, şi cu toate astea, sau poate tocmai din pricina asta, se apucă să facă o trecere în revistă a bărbatului mare şi corpolent, care purta un costum de caşmir închis la culoare, cu dungi deschise, cravată albastră cu picăţele roşii, prinsă cu un ac cu perlă, cămaşă de mătase şi butoni de aur şi o batistă de mătase ce se ivea din buzunarul de sus al sacoului, cu emblemă Rotary. Un bărbat aproape chel, cu părul rămas pieptănat şi periat cu grijă. Un bărbat parfumat cu apă de colonie şi care părea că se bărbierise cu o zecime de secundă înainte de intrarea lui Martín în biroul lui. Şi, copleşit de groază, auzi cum îi spunea, lăsându-se pe spate în fotoliu, gata să asculte Importanta Propunere a lui Martín:

— Te ascult.

O dorinţă ciudată de a se tortura, de a se umili, de a-şi mărturisi încă o dată în faţa lumii oribila insignifianţă şi chiar candoarea stupidă (nu-i spunea Drucha Alejandrei?) aproape că îl îndemnă să spună „am venit să depun douăzeci de ruble“. Izbuti să-şi înfrâneze impulsul acela straniu şi, cumplit de greu, ca într-un coşmar, explică faptul că rămăsese fără slujbă şi se gândise, îşi imaginase că, poate, la IMPRA s-ar putea găsi ceva pentru el. Pe măsură ce spunea toate astea, domnul Molinari se încrunta, până când din zâmbetul profesional de la început nu mai rămăsese nimic în clipa în care îl întrebă unde lucrase.

— La Tipografia López.

— Pe ce post?

— De corector.

— Câte ore pe zi?

Martín îşi aduse aminte de cuvintele Alejandrei şi, roşind, mărturisi că nu avea un orar fix, că lua şpalturile acasă. Moment în care domnul Molinari se

încruntă şi mai tare, atent la interfon.

— Şi de ce ţi-ai pierdut slujba?

La care Martín răspunse că la tipografie sunt perioade în care e mult de lucru, şi altele când e mai puţin, caz în care concediază corectorii colaboratori.

— Prin urmare când o să fie mai mult de lucru aceştia se pot întoarce.

Martín se roşi din nou, gândindu-se că bărbatul acela era prea ager la minte şi că ultima lui întrebare era menită să-l facă să spună adevărul, adevăr care, de bună seamă, era ucigător.

— Nu, domnule Molinari, nu cred.

— Din ce motiv? întrebă, bătând toba cu degetele în masă.

— Cred, domnule, că eram prea preocupat şi…

Molinari îl cerceta în tăcere, cu ochi scrutători şi duri. Plecându-şi privirea, şi fără voia lui, Martín se pomeni spunând „trebuie să lucrez, domnule, trec prin momente dificile, am serioase greutăţi cu banii“, şi când îşi ridică ochii i se păru că vede o licărire de ironie în privirea lui Molinari.

— Ei bine, îmi pare foarte rău, domnule Del Castillo, nu vă pot fi de folos. În primul rând pentru că munca noastră aici e foarte diferită de ceea ce făceai dumneata la tipografie. Dar mai e şi alt motiv ce atârnă greu: dumneata eşti prieten cu Alejandra şi asta îmi creează o problemă de organizare foarte delicată. Preferăm să menţinem cu angajaţii noştri o relaţie mai impersonală. Nu ştiu dacă mă înţelegi.

— Da, domnule, înţeleg perfect, zise Martín, ridicându-se.

Se pare că Molinari observă în atitudinea lui ceva ce nu-i era pe plac.

— Totuşi, când vei fi mai în vârstă… câţi ani ai? Douăzeci?

— Nouăsprezece, domnule.

— Când vei fi mai în vârstă îmi vei da dreptate. Ba chiar o să-mi mulţumeşti. Iată ce e: nu ţi-aş face nici un serviciu dându-ţi de lucru doar din prietenie, mai ales dacă, nu peste multă vreme, cum e uşor de imaginat, o să avem dificultăţi.

Examină un Document care tocmai îi fusese adus, făcu în şoaptă câteva observaţii şi continuă:

— Asta ar avea consecinţe neplăcute pentru dumneata, pentru societatea noastră, pentru Alejandra însăşi… Pe de altă parte, mi se pare că dumneata eşti prea orgolios pentru a accepta un serviciu din simple raţiuni de prietenie, nu-i aşa? Fiindcă dacă eu ţi-aş da de lucru numai din amabilitate pentru Alejandra dumneata n-ai accepta, nu-i aşa?

— Da, domnule.

— Sigur că da. Şi până la urmă am pierde cu toţii; dumneata, Firma, prietenia, toţi. Deviza mea e să nu amestecăm sentimentele cu cifrele.

În momentul acela intră un bărbat cu nişte Hârtii, dar se uită la Martín parcă neştiind ce să facă. Martín se ridică, dar Molinari, luând acele Hârtii în mână şi fără să-şi ridice privirea, îi spuse să mai rămână, că nu terminase încă. Şi, în timp ce-şi arunca ochii pe acel memorandum sau ce-o fi fost, Martín, extrem de nervos şi umilit, încerca siderat să înţeleagă raţiunea celor petrecute: de ce îl mai

reţinea?, de ce-şi pierdea vremea cu o persoană insignifiantă cum era el? Şi, culmea, Mecanismul acela părea că a înnebunit dintr-odată: convorbiri la unul din cele patru telefoane, ordine la interfon, neîncetatul du-te-vino al secretarei oxigenate, semnarea unor Hârtii. Când i se spuse la interfon că domnul Wilson dorea să ştie cum rămâne cu treaba cu Banca Centrală, Martín îşi zise că statura lui trebuia să se fi redus la mărimea unei gâze. Tocmai atunci Molinari răspunse unei întrebări a secretarului cu neaşteptată violenţă, aproape strigând:

— Să aştepte!

Şi, când secretarul dădu să iasă, adăugă:

— Şi să nu mă mai deranjeze nimeni până nu vă anunţ eu! E clar?

Se lăsă o tăcere neaşteptată: s-ar fi zis că se făcuseră cu toţii nevăzuţi, telefoanele încetară să mai sune, şi domnul Molinari, nervos, prost dispus, bătând darabana cu degetele, rămase o clipă dus pe gânduri. Apoi, privindu-l cu atenţie, îl întrebă:

— Unde ai cunoscut-o pe Alejandra?

— În casa unui prieten, minţi Martín, înroşindu-se, pentru că nu minţea niciodată; însă înţelese că până la urmă s-ar acoperi de ridicol dacă spunea adevărul.

Molinari părea că îl priveşte scrutător.

— Eşti prieten bun cu ea?

— Nu ştiu… vreau să spun…

Molinari ridică mâna dreaptă, în semn că nu mai era nevoie şi de alte detalii. După o clipă, cercetându-l cu băgare de seamă, adăugă:

— Voi, tinerii de astăzi, ne credeţi nişte reacţionari. Totuşi, şi cu siguranţă te vei mira, am fost socialist în anii tinereţii.

În momentul acela, în uşa laterală se ivi un Bărbat Important.

Molinari îi spuse:

— Poftim, intră.

Domnul se apropie, puse un braţ pe spatele lui Molinari şi-i spuse ceva la ureche, pe când acesta aproba, dând din cap.

— Bine, bine, comentă, e în regulă, să facă ce vor.

Şi apoi, cu un zâmbet care lui Martín i se păru că ascunde o intenţie batjocoritoare, spuse, arătându-l cu un gest uşor:

— Uite, tânărul e prieten cu Alejandra.

Domnul necunoscut, cu braţul rezemat de spătarul fotoliului lui Molinari, îi zâmbi ambiguu, schiţând un gest de salut.

— Ai picat la ţanc, Héctor, spuse Molinari. Ştii bine cât mă preocupă problema tineretului argentinian.

Domnul necunoscut se uită la Martín.

— Tocmai îi spuneam că tinerii gândesc totdeauna că generaţia de dinaintea lor nu face doi bani, că se înşală, că e o adunătură de reacţionari et cetera et cetera.

Domnul necunoscut zâmbi cu bunăvoinţă, privindu-l pe Martín ca pe un

reprezentant al Noii Generaţii (îşi zise Martín). Şi-şi mai zise că Lupta dintre Generaţii este atât de inegală, încât făcu să-i sporească puţin, acum când aşa ceva părea imposibil, senzaţia de ridicol: ei doi, în spatele biroului impunător, sprijiniţi de Societatea Anonimă IMPRA, de portretul lui Perón cu autograf, de Drapel, de Rotary Club şi de edificiul cu douăsprezece etaje; şi el, cu costumul uzat şi nemâncat de două zile. *Cam ca zuluşii care se apărau de armata imperială engleză cu săgeţi şi scuturi pestriţe din piele*, îi trecu prin minte.

— După cum îi spuneam, pe vremea mea am fost şi eu socialist, ba chiar anarhist – şi el şi noul venit zâmbiră larg, de parcă şi-ar fi amintit de ceva plin de haz –, iar prietenul meu Pérez Moretti, aici de faţă, n-o să mă lase să mint, pentru că am trecut împreună prin multe. Pe de altă parte, să nu crezi că ne este ruşine. Fac parte dintre aceia care cred că nu-i rău ca tineretul să aibă la un moment dat idealuri atât de pure. Mai târziu au tot timpul să-şi piardă iluziile. Iar viaţa îţi dovedeşte că omul nu e făcut pentru aceste societăţi utopice. Nu există nici măcar *doi* oameni egali pe lume; unul e ambiţios, celălalt delăsător; unul e activ, altul e trântor; unul vrea să progreseze, ca prietenul Pérez Moretti sau ca mine, altuia nu-i pasă câtuşi de puţin să rămână toată viaţa un biet conţopist. În sfârşit, ce să mai vorbim, oamenii sunt prin natura lor inegali şi în zadar se pretinde crearea unor societăţi unde oamenii să fie egali. Pe deasupra, ia seama că ar fi o mare nedreptate: de ce un om muncitor trebuie să primească tot atâta cât unul leneş? Şi de ce un geniu, un Edison, un Henry Ford, trebuie să fie tratat la fel ca un amărât născut să şteargă podeaua din biroul ăsta? Nu ţi se pare că ar fi o nedreptate strigătoare la cer? Şi cum se poate ca, în numele dreptăţii, tocmai în numele dreptăţii, să se instaureze un regim de nedreptăţi? Ăsta e unul din multele paradoxuri, şi am crezut mereu că ar trebui să se scrie de-a fir a păr despre acest subiect. Eu însumi, îţi mărturisesc, am avut de multe ori tentaţia de a scrie ceva de genul ăsta, spuse, uitându-se la Pérez Moretti, parcă luându-l drept martor, iar Martín se întreba, văzând cum acesta încuviinţa din cap, *dar de ce oare omul ăsta îşi pierde atâta vreme cu mine?* şi ajungea la concluzia că un lucru de vitală importanţă trebuie să-l lege de Alejandra, ceva care, dintr-un motiv ciudat, contează pentru tipul acela; şi ideea că ar putea exista legături importante între Molinari şi Alejandra, oricare ar fi fost, îl chinuia tot mai mult, pe măsură ce se prelungea întrevederea, căci lungimea acesteia era chiar măsura acelor legături; şi atunci, se întreba din nou, de ce l-o fi trimis la Molinari, şi pe undeva, nelămurit, fără să ştie de ce, ajungea la concluzia că Alejandra o făcuse pentru „a dovedi ceva“, în momentul în care relaţiile lor intrau într-o perioadă întunecoasă. Şi atunci se apuca să revadă episoadele, scurte sau lungi, care în mintea lui se învârteau în jurul numelui „Molinari“, aşa cum un detectiv caută cu lupa orice urmă sau indiciu, oricât ar părea de nesemnificativ la prima vedere, care să poată duce la lămurirea finală; dar în mintea lui era mare haos, pentru că peste aceste căutări înfrigurate se suprapunea vocea lui Molinari, care continua să-şi dezvolte Concepţia Generală despre Lume: Anii, viaţa, care e aspră şi necruţătoare, te conving încetul cu încetul că aceste idealuri, oricât ar fi de nobile, căci de bună

seamă sunt idealuri extrem de nobile, nu sunt făcute pentru oameni aşa cum sunt ei. Sunt idealuri imaginate de visători, de poeţi aş spune eu. Foarte frumoase, foarte potrivite ca să se scrie cărţi, ca să se ţină discursuri pe baricade, dar cu desăvârşire imposibil de pus în practică. Aş vrea eu să văd un Kropotkin sau un Malatesta conducând o firmă ca asta şi luptând zi de zi cu normele Băncii Centrale (aici râse, însoţit de bunăvoie de domnul Pérez Moretti) şi trebuind să facă o mie şi una de manevre ca să evite ca sindicatul sau Perón, sau amândoi împreună, să nu-i întindă vreo cursă. Şi, în altă ordine de idei, e foarte bine ca un băiat sau o fată să aibă astfel de idealuri dezinteresate de dreptate socială şi de societăţi teoretice. Dar apoi te căsătoreşti, vrei să intri în rândul oamenilor, trebuie să-ţi întemeiezi căminul, aspiraţie firească a oricărui om cu frica lui Dumnezeu, şi asta te face să abandonezi încetul cu încetul himerele acestea, nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să spun. E foarte uşor să susţii doctrina anarhistă când eşti băiat tânăr şi te întreţin părinţii. Şi cu totul altceva să înfrunţi viaţa, să te vezi nevoit să-ţi întreţii căminul pe care ţi l-ai întemeiat, mai ales când vin copiii şi celelalte obligaţii inerente unei familii: hainele, şcoala, cărţile, bolile. Sunt foarte frumoase teoriile sociale, dar când trebuie să pui osul la bătaie, cum se zice în popor, atunci, dragă prietene, trebuie să te speteşti cu munca şi să înţelegi că lumea nu-i făcută pentru visători, pentru cei ca Malatesta sau Kropotkin. Şi fii atent că-ţi vorbesc despre teoreticienii anarhişti pentru că ăştia cel puţin nu predică dictatura proletariatului, cum fac comuniştii. Îţi poţi imagina o grozăvie mai mare decât un guvern dictatorial? Iată exemplul Rusiei. Milioane de sclavi muncind cu biciul deasupra capului. Libertatea, prietene, e sfântă, e una din marile valori pe care trebuie să le salvăm, cu orice preţ. Libertate pentru toţi: libertate pentru muncitor, care poate găsi de lucru unde-i convine mai mult, şi libertate pentru patron, care poate da de lucru celui care i se pare mai bun. Legea cererii şi ofertei şi jocul liber al societăţii. Uite cazul dumitale: ai libertatea să vii aici şi să-mi oferi forţa dumitale de muncă; mie, din diferite raţiuni, nu-mi convine şi nu te angajez. Dar dumneata eşti un om liber, poţi pleca de aici şi-ţi poţi oferi serviciile firmei de peste drum. Dă-ţi seama cât de nepreţuite sunt toate astea: dumneata, un băiat oarecare, şi eu, directorul unei mari firme, acţionăm în condiţii egale în cadrul acestei legi a cererii şi ofertei: pot spune ce vor cei care susţin intervenţia statului, dar asta e legea supremă a unei societăţi bine organizate, şi aici, de fiecare dată când acest om (arătă fotografia lui Perón cu dedicaţie), de fiecare dată când acest domn se amestecă în angrenajul liberei iniţiative este numai spre a ne aduce prejudicii, şi în definitiv pentru a aduce prejudicii ţării. De asta deviza mea, şi prietenul Pérez Moretti o ştie foarte bine, este: nici dictaturi, şi nici utopii sociale. Nu-ţi mai spun nimic despre celelalte probleme de natură morală, fiindcă omul nu trăieşte doar cu pâine. Mă refer la necesitatea societăţii în care trăim de a avea o ordine, o ierarhie morală, fără de care, crede-mă, totul se năruieşte. Ţi-ar plăcea bunăoară să pună la îndoială cineva cinstea mamei dumitale? Mă rog, e un caz ipotetic pe care-mi permit să-l dau ca exemplu. Chiar dumneata te-ai încruntat, şi acest gest, care te onorează,

dovedeşte cât de sfântă e pentru dumneata, ca şi pentru mine, ideea de mamă. Ei bine, cum să alături această idee de cea a unei societăţi în care există amor liber, în care nimeni nu e răspunzător pentru copiii pe care-i face la întâmplare, în care căsătoria a fost aruncată peste bord ca o simplă instituţie burgheză? Nu ştiu dacă înţelegi ce vreau să zic. Dacă se subminează temeliile căminului… dar ce-i cu dumneata?

Martín, foarte palid, gata să leşine, îşi trecu mâna peste fruntea umedă de o sudoare îngheţată.

— Nimic, nimic, răspunse.

— Fiindcă, aşa cum îţi spuneam, dacă se subminează temeliile familiei, care sunt fundamentul societăţii în care trăim, dacă este distrus conceptul sacrosanct al căsătoriei, ce mai rămâne, te întreb? Haosul. Ce idealuri, ce exemple se mai pot invoca tineretului pe cale de a fi format? Nu te poţi juca cu toate astea, tinere. O să-ţi mai spun ceva, o să-ţi spun ceva ce nu spun decât rareori, dar simt că e de datoria mea să-ţi spun. Mă refer la problema prostituţiei.

Însă în clipa aceea sună interfonul şi, pe când Molinari întreba morocănos *Ce? Ce?*, Martín îşi continua cercetarea amănunţită, clătinându-se, tot mai pierdut în ceaţa aceea respingătoare, şi-şi spunea *Wanda, Wanda*, repetând cuvintele cinice ale Alejandrei despre necesitatea de a munci, şi fraza aceea despre dispreţul faţă de papagalii vopsiţi şi drept urmare dispreţul faţă de ea însăşi. Aşa încât, îşi spunea, parcă rezumându-şi căutările, Wanda e unul din elementele acelei enigme, şi Molinari un altul, şi ce altele mai puteau fi? Şi atunci se apuca iar să rememoreze episoadele de dinainte, dar nu găsea nimic relevant, doar întâlnirea aceea cu un individ pe nume Bordenave, un tip pe care Alejandra nu-l cunoştea şi care de altfel i se păruse dezagreabil, într-atât încât îşi schimbase dispoziţia, devenind urâcioasă şi posomorâtă. Şi acum vedea cum expresia severă pe care Molinari şi-o păstrase cât vorbise la interfon începea să se schimbe în cea pe care hotărâse să o adopte faţă de el, de Martín. Şi domnul Molinari păru că se străduieşte să-şi aducă aminte unde rămăsese, şi continuă:

— Ah, da, prostituţia. Să vezi ce paradox. Dacă îţi spun că prostituţia e necesară, ştiu prea bine că dumneata, în momentul ăsta, o să respingi ideea, nu-i aşa? Cu toate că am convingerea că, după ce vei analiza problema în profunzime, va trebui să fii de acord cu mine. Închipuie-ţi, într-adevăr, ce-ar fi lumea fără supapa asta de evacuare. Chiar acum, bunăoară, aici, în ţara noastră, un concept de morală rău înţeles, şi te previn că sunt catolic, a determinat clerul argentinian să interzică prostituţia. Ei bine, prostituţia s-a interzis în anul…

Şovăi o clipă, uitându-se la domnul Pérez Moretti, care îl asculta cu atenţie.

— Mi se pare că în ’35, zise domnul Pérez Moretti.

— Ei bine, şi cu ce rezultat? Rezultatul a fost că a apărut prostituţia clandestină. Era logic. Dar ce-i mai grav e că prostituţia clandestină e şi mai periculoasă, fiindcă nu există control sanitar. Mai e însă şi altceva: e scumpă, nu-i la îndemâna buzunarului unui muncitor sau al unui funcţionar. Căci nu-i vorba numai de ce trebuie să plăteşti femeii, ci şi de cât trebuie să dai pe cameră.

Rezultatul: Buenos Aires trece printr-un proces de încălcare a moralei ale cărui consecinţe nu le putem prevedea.

Şi-a ridicat capul privind într-o parte şi, adresându-se domnului Pérez Moretti, comentă:

— Chiar aşa, la ultima reuniune de la Rotary Club am vorbit de problema asta, care devine una din racilele acestui oraş, poate a întregii ţări.

Şi, întorcându-se iar spre Martín, continuă:

— E ca un cazan cu supapele închise, în care presiunea tot creşte. Pentru că asta e prostituţia organizată şi legală: o supapă de evacuare. Ori există femei care fac trotuarul controlate de stat, ori ajungem la asta. Ori există o prostituţie controlată, ori societatea se confruntă, mai devreme sau mai târziu, cu pericolul extrem de grav ca instituţiile ei fundamentale să se prăbuşească. Înţeleg că această dilemă îşi are un temei solid şi sunt dintre cei care cred că nu trebuie să facem ca struţul, care îşi ascunde capul în faţa primejdiilor. Mă întreb dacă o fată de familie bună poate sta astăzi liniştită, şi mai cu seamă dacă părinţii ei pot sta liniştiţi. Las la o parte grosolăniile şi porcăriile pe care fata e obligată să le audă pe stradă, din gura băieţilor sau a bărbaţilor care nu găsesc o rezolvare firească a instinctelor lor. Las toate astea la o parte, oricât de neplăcute ar fi. Dar ce ziceţi de celălalt pericol? De pericolul ca în relaţiile între tineri, între îndrăgostiţi sau între cei care pur şi simplu se plac, să se ajungă prea departe? La naiba, un băiat are sângele aprins, are instincte la urma urmei. Mă veţi ierta că vorbesc atât de pe şleau, dar nu există altă formă de abordare a acestei probleme. Şi culmea, băiatul ăsta trăieşte înnebunit de lipsa unei prostituţii la îndemâna posibilităţilor sale economice; la ce ne putem aştepta de la un cinematograf de care să ne ferească Dumnezeu, de la revistele pornografice? Tineretul, pe de altă parte, nu mai are opreliştile pe care i le impunea odinioară un cămin cu principii solide. Pentru că trebuie să recunoaştem că aici suntem catolici numai de ochii lumii. Dar catolici cu adevărat, credeţi-mă, nu sunt mai mult de cinci la sută, şi cred că nici atât. Şi restul? Fără această frână morală, cu nişte părinţi mai preocupaţi de problemele lor personale decât de a veghea asupra a ceea ce ar trebui să fie un adevărat sanctuar… dar ce-ai păţit?

Domnul Pérez Moretti şi domnul Molinari se repeziră spre Martín.

— Nimic, domnule. Nu-i nimic, spuse venindu-şi în fire. Vă rog să mă scuzaţi, dar e mai bine să mă retrag…

Se ridică să plece, dar părea că se clatină. Era palid şi transpirat.

— Nu, dragă. Aşteaptă, o să cer să-ţi aducă nişte cafea, zise domnul Molinari.

— Nu, domnule Molinari. Mi-am revenit, vă mulţumesc mult. Aerul de afară o să-mi facă bine. Mulţumesc mult, la revedere.

Abia apucă să iasă pe uşa biroului, până unde îl însoţiră ducându-l de braţ domnul Pérez Moretti şi domnul Molinari, şi îndată ce se simţi în afara razei privirilor lor, o rupse la fugă cu forţa ce-i rămăsese. Când ajunse în stradă, căută din ochi o cafenea, dar nu văzu nici una, şi nu mai putea să aştepte. Se repezi între două maşini parcate şi vomită.

III

Pe când o aştepta la The Criterion, uitându-se la fotografiile cu regina Isabel de pe un perete şi la gravurile cu femei goale de pe un altul, de parcă Imperiul şi Pornografia (îşi spunea) ar putea convieţui onorabil, aşa cum o fac familiile cinstite şi bordelurile (şi nu în pofida acestui fapt, ci, conform strălucitei explicaţii a lui Molinari, tocmai din pricina lui), gândurile îi zburau iar la Alejandra, întrebându-se cum şi cu cine o fi descoperit ea barul acela victorian.

La bar, sub zâmbetul mic-burghez al reginei („niciodată n-a existat o familie regală atât de insignifiantă“, i-a zis mai târziu Alejandra), directori şi înalţi funcţionari englezi stăteau şi beau gin sau obişnuitul lor whisky şi râdeau de bancurile pe care şi le spuneau. *Perla Coroanei*, îşi zise, aproape în clipa în care o văzu intrând. Ceru un Gilbey şi, după ce îl ascultă pe Martín, comentă:

— Molinari e un om respectabil, un Stâlp al Naţiunii. Cu alte cuvinte: un adevărat porc, un mare ticălos.

Chemă chelnerul, apoi spuse:

— Fiindcă veni vorba, m-ai întrebat de multe ori de Bruno. O să ţi-l prezint acum.

IV

Pe măsură ce se apropiau de intersecţia bulevardelor Corrientes şi San Martín, se auzeau tot mai strident difuzoarele Alianţei: că oligarhia din Barrio Nuevo să fie cu ochii-n patru, că evreii şi-au pus bărbile la înmuiat, că masonii să nu mai deranjeze, că marxiştii să mai termine cu provocările.

Au intrat în La Helvética. Era un local întunecos, cu un bar înalt din lemn şi cu lambriuri vechi. Oglinzi pătate şi şterse multiplicau neclar misterul şi melancolia acelui colţ supravieţuitor.

Un bărbat foarte blond, cu ochi albaştri şi ochelari cu lentile incredibil de groase, se ridică în picioare când intrară. Avea un aer senzual şi meditativ şi părea cam de patruzeci şi cinci de ani. Martín îşi dădu seama că îl cerceta cu bunăvoinţă şi, înroşindu-se, îşi zise: *I-a vorbit de mine.*

Au stat puţin de vorbă, dar Alejandra era cu gândul aiurea, şi în curând se ridică şi-şi luă la revedere. Se pomeni atunci singur în faţa lui Bruno, neliniştit de parcă ar trebui să dea un examen şi întristat de brusca şi ca totdeauna inexplicabila dispariţie a Alejandrei. Şi, pe neaşteptate, îşi dădu seama că Bruno îi punea o întrebare al cărei început nu-l auzise. Tulburat, dădu să-l roage să mai spună o dată când, din fericire, intră un bărbat roşcovan şi pistruiat, cu nas coroiat şi cu ochi ce priveau scrutător prin ochelari. Avea un zâmbet fugar şi nervos. Toată înfăţişarea lui stârnea îngrijorare şi, la răstimpuri, căpăta o

tonalitate sarcastică, făcându-l pe Martín să creadă că, dacă ar fi fost singur cu el, l-ar fi împiedicat să deschidă gura chiar dacă izbucnea un incendiu. Şi culmea, te privea drept în ochi, nelăsând astfel nici o cale de scăpare celor timizi. Pe când stătea de vorbă cu Bruno, aplecându-se spre el peste măsuţă, arunca rapid în jur priviri piezişe, ca un om care este, sau a fost odinioară, persecutat de poliţie.

— Văd că dumneata ai o slăbiciune pentru bomba asta tristă, comentă Méndez, cu râsul lui feroce, arătând spre un portret al lui Mitre26 de pe perete. Cine i-ar fi spus generalului şi elveţianului ăsta că într-o zi, la cincizeci de metri de capela Naţiunii, aveau să se adune prietenii lui! Nimănui nu i-a trecut prin cap să facă psihanaliza acestui fenomen. Doar sunt atâtea cafenele în Buenos Aires!

Puse o carte pe măsuţă.

— Tocmai am citit un articol de Pereira, spuse Bruno, zâmbitor, referindu-se la carte.

Méndez îşi luă una dintre cele mai reuşite expresii diabolice. Părul roşu părea că scoate scântei, ca acele pene încărcate la maşina electrostatică la şcoală. Ochii îi fulgerau ironic.

— Ehe! Începe atacul încă din titlu. Imaginaţi-vă: America Latină, o ţară.

— Exact. Susţine că aici era un ansamblu de naţionalităţi asuprite de Spania.

— Ehe! Capul ăstuia e înţesat de chestiuni ruseşti. Ansamblu de naţionalităţi! Tot timpul se gândeşte la kirghizi, la caucazieni, la bieloruşi, *ţara (se gândea Martín), ţara, căminul, să cauţi peştera în beznă, căminul, focul arzând, refugiul cald şi luminos în puterea întunericului,* şi cum Bruno îşi ridica ochii, poate încercat de îndoieli, *ochii aceia care o văzuseră pe Alejandra copilă, ochii aceia melancolici şi blând ironici, pe când vedea înfiripându-se chipul Wandei odată cu fraza „să câştigi bani făcând ceva ce dispreţuieşti“, ignorând totuşi, în acel moment, ce semnificaţie monstruoasă vor avea într-o zi cuvintele acelea ale Alejandrei, dar de pe acum cu un înţeles destul de sumbru ca să-l sperie* pentru toată liota de politicieni vânduţi străinătăţii de la noi, Bassán, şi Panamá e tot o naţiune, chiar dacă şi copiii de ţâţă ştiu că a inventat-o Fruit Co. *în timp ce o vedea pe Wanda bând vin roze, vorbind de bărbaţi, râzând cu frivolă senzualitate, şi pe acel Janos, acel inexplicabil soţ* şi Bruno îl asculta dus pe gânduri, învârtind zaţul din ceaşca de cafea *şi atunci Martín îi observa mâinile nervoase, cu degete lungi şi se întreba cum fusese oare dragostea acelui bărbat pentru mama Alejandrei, încă neştiind că dragostea aceea se proiectase oarecum şi asupra fiicei ei, aşa încât Alejandra însăşi la care se gândea Martín în clipa aceea fusese obiectul reflecţiilor bărbatului care i se înfăţişa acum, cu nevinovăţie, cu toate că (aşa cum avea să creadă şi chiar să insinueze Bruno în persoană, în multe rânduri), Alejandra din gândurile lui nu era una şi aceeaşi cu cea care acum îl chinuia pe Martín, pentru că niciodată (susţinea) nu suntem aceeaşi persoană în faţa unor interlocutori diferiţi, prieteni sau amanţi; tot aşa cum rezonatoarele acelea complexe de la orele de fizică unde se răspunde prin vibraţia unei singure corzi la fiecare sunet ce le stimulează, pe când celelalte rămân tăcute şi parcă interiorizate, străine, păstrându-se pentru chemări care le vor cere poate într-o zi răspunsul, chemare care uneori nu ajunge niciodată, şi atunci corzile acelea tăcute îşi*

sfârşesc zilele parcă uitate de lume, străine şi singuratice, pe când, aproape entuziasmat, atât de tare îl incita furia ironică, Méndez exclama: El să vorbească de internaţionalismul abstract! Bravo, Pereira, bravo! De la baletele lui Haciaturian la zamba lui Vargas! Acum a descoperit Argentina. Ani de zile a trăit ca ruşii, a mâncat borş în loc de supă, a băut ceai în loc de mate, vodcă în loc de rachiu de trestie. Argentina era o insulă exotică unde eram condamnaţi să trăim, dar inima noastră era la Moscova, tovarăşe! *şi iar îl vedea pe Janos, cu privirea aceea echivocă şi neliniştită (de ce?), cu politeţea lui excesivă şi onctuoasă, sărutându-i mâinile, spunându-i „oui, ma chère" sau „comme tu veux, ma chère", şi de ce oare îi revenea în minte atât de stăruitor bărbatul acela respingător, parcă veşnic căutând ceva, ca şi cum ar fi fost permanent pus în gardă, o gardă plină de dorinţă, determinată, fără îndoială, de atitudinea Wandei, dar chiar atunci văzu pe cineva care îl saluta pe Bruno şi se aşeza acolo, lângă cei care vorbeau în şoaptă, pe când Méndez observa salutul cu ironie sarcastică şi spunea:* Precis că sunt amestecaţi în vreun complot. Popii ăştia naţionalişti, arhihispanofilii ăştia care au descoperit acum Statele Unite! Bineînţeles, i-a apucat groaza de peronism, singura apărare împotriva barbariei sovietice *şi din nou îşi pierdu şirul, cu gândul la Janos acela, până când i se păru că Bruno spunea ceva despre corupţie, iar Méndez îi zise:* Asta-i morală mic-burgheză, *în vreme ce Bruno dădea din cap binevoitor că nu şi spunea:* Nu asta vreau să spun *şi Martín se învinovăţea că mintea lui nu poate urmări discuţia, spunându-şi „sunt al naibii de egoist", fiindcă gândul îi zbura iar la figura onctuoasă şi îngrozitoare a tipului şi la atitudinea lui, la garda lui permanentă, ceva determinat fără îndoială de prezenţa sau absenţa Wandei, dar ce anume?, şi ea, acceptându-l cu un amestec de condescendenţă şi ironie, de parcă amândoi, de parcă ei doi, dar atunci Bruno spuse* căci corupe orice atinge, pentru că e un cinic care nu crede în nimic, nici în popor, nici măcar în peronism, pentru că e un laş şi un om fără demnitate, *în vreme ce Méndez scutura din cap cu ironie, gândindu-se precis* un mic-burghez incurabil *şi Martín îşi zicea cât de confuz e totul, cât de greu e să trăieşti şi să înţelegi, şi ca şi cum acel echivoc Janos ar fi fost un fel de simbol al confuziei ce-l stăpânea, de parcă fundamentală pentru omenire ar fi fost ambiguitatea, cu linguşeala şi politeţea lui prefăcută faţă de nevastă-sa, care (şi el observase asta prea bine, ca tot ce avea legătură cu Alejandra), cu privirea aceea doritoare şi neliniştită a celui care se teme sau aşteaptă ceva, în cazul de faţă ceva de la Wanda, din gelozie, poate? la care Alejandra izbucnise în râs comentând „ce copil mai eşti!", şi adăugase cuvintele acelea pe care, mai târziu după tragedie, el avea să şi le amintească cu o claritate înfiorătoare: „Janos e un fel de monstru lipicios" şi, dat fiind că în momentul acela Bruno se scula pentru a da un telefon, Martín rămase singur, faţă în faţă cu Méndez, care îl cerceta plin de curiozitate, pe când el bea apă, stingherit.*

— Ministrantul ăsta furios! spuse sarcastic, arătând cu ochii spre masa cealaltă. Identifică votul universal cu stupiditatea maselor, cazarma cu onoarea, imperialismul cu Luther.

Râse uşurel, în felul lui.

— Dar acum sunt cu yankeii. Ce înseamnă frica de popor!

Din fericire se întoarse Bruno.

— E o căldură insuportabilă, spuse. Vă propun să ieşim.

Difuzoarele Alianţei promiteau incendii şi spânzurătoare.

— E o cafenea foarte retrasă, dar îmi place. N-o să mai dureze mult, gândiţi-vă numai câte milioane valorează terenul din colţ. E inevitabil: o vor demola şi vor ridica în loc un zgârie-nori şi, la parter, unul din barurile alea science-fiction inventate de yankei, pline de culori ţipătoare şi de zgomote.

Îşi slăbi nodul de la cravată.

— E un individ cunoscut. Cu oamenii care îl urăsc, s-ar putea înfiinţa o societate de ajutor reciproc cam cum e Centro Gallego. Cât despre relaţiile mele cu el… ei bine, mă consideră pesemne un intelectual şovăielnic, un mic-burghez decăzut…

Şi zâmbi, spunându-şi în sinea lui: *om în contradicţie veşnică, Hamlet.*

Ajunseră la podul de pe strada Belgrano. Bruno se opri rezemându-se de parapet şi spuse: „măcar acum poţi să respiri“, pe când Martín se întreba dacă Alejandra căpătase de la Bruno obiceiul acela de a hoinări pe pod; apoi îşi zise însă că trebuie să fi fost invers, pentru că pe Bruno îl vedea moale, şovăielnic în ritmul gândurilor lui.

Îi observa pielea fină, mâinile delicate, comparându-le cu mâinile aspre şi avide ale Alejandrei, cu faţa ei îngustă şi colţuroasă, în vreme ce Bruno se gândea: Numai impresionismul putea picta astfel de peisaje, şi asta s-a terminat, aşa încât artistul care simte aşa ceva şi numai aşa ceva se înşală. Şi, cu ochii la cerul înnorat şi la reflexele vapoarelor în apa liniştită, în atmosfera umedă şi puţin apăsătoare, se gândi că oraşul Buenos Aires avea un cer şi un aer foarte asemănătoare cu ale Veneţiei şi că asta se trăgea neîndoielnic de la umezeala apei stătute, pe când gândul lui continua, în alt plan, discuţia cu Méndez:

— De pildă literatura. Sunt de un schematism violent. Proust e un artist degenerat fiindcă aparţine unei clase în decadenţă.

Râse.

— Dacă teoria asta ar fi corectă, marxismul n-ar exista, şi prin urmare n-ar exista nici Méndez. Marxismul trebuie să fi fost inventat de un muncitor, unul din industria grea.

O porniră pe trotuar şi atunci Bruno îl pofti să se aşeze pe parapet, cu ochii spre fluviu.

Martín se miră de gestul acesta tineresc, gest care vădea un semn de camaraderie afectuoasă faţă de el; iar timpul pe care i-l acorda, familiaritatea lui tandră păreau un fel de garanţie a sentimentului Alejandrei pentru el, pentru Martín; căci un om important nu i le-ar fi acordat dacă el, un băiat necunoscut, n-ar fi fost sprijinit de preţuirea şi, poate, de dragostea Alejandrei. Astfel încât conversaţia aceea, plimbarea aceea, faptul că se aşezaseră unul lângă altul pe parapet erau ca un fel de confirmare (chiar dacă indirectă, chiar dacă fragilă) a iubirii ei, o mărturie (chiar dacă neclară, chiar dacă ambiguă) că ea nu era atât

de departe de el cum i se părea lui.

Şi, pe când Bruno trăgea în piept briza ce răzbătea anevoie dinspre fluviu, Martín îşi aducea aminte de momente asemănătoare petrecute chiar pe parapetul acela cu Alejandra. Întins acolo, cu capul în poala ei, era (fusese) fericit cu adevărat. În liniştea asfinţitului auzea şopotul molcom al apei, în vreme ce contempla necontenita schimbare a norilor: capete de profet, caravane într-un pustiu de zăpadă, corăbii cu pânze, golfuri ninse. Totul era (fusese) pace şi seninătate în momentul acela. Şi cu o voluptate blândă, ca în clipele de toropeală şi nehotărâre de după trezire, îşi punea mai bine capul în poala Alejandrei, pe când se gândea cât de încântător, cât de dulce era să-i simtă trupul sub ceafă; trupul acela care, după părerea lui Bruno, era ceva mai mult decât carne, ceva mai complex, mai subtil, mai tainic decât simpla carne plămădită din celule, ţesuturi şi nervi; căci mai era (să luăm cazul lui Martín) şi *amintire*, aşadar ceva ce avea să se apere de moarte şi de putrezire, ceva transparent, gingaş, dar cu o nuanţă de veşnicie şi nemurire; era Louis Armstrong cântând la trompetă în Mirador, erau cerul şi norii din Buenos Aires, statuile modeste din parcul Lezama, în lumina asfinţitului, un necunoscut cântând la ţiteră, o seară la restaurantul Zur Post, o noapte cu ploaie, refugiaţi sub o copertină (râzând), străzile din cartierul de sud, acoperişurile din Buenos Aires văzute din barul de la etajul douăzeci de la Comega27. Şi toate astea le simţea prin mijlocirea cărnii ei, a cărnii ei fragede şi înfiorate care, deşi hărăzită descompunerii printre viermi şi bulgări de ţărână umedă (gând tipic pentru Bruno), acum îi permitea să zărească eternitatea aceea; fiindcă, aşa cum avea să-i spună odată şi Bruno, suntem în aşa fel alcătuiţi încât ne este dat numai să întrezărim eternitatea prin carnea fragilă şi pieritoare. Iar el oftase şi ea îl întrebase „ce-i cu tine?“. Şi îi răspunse „nimic“, aşa cum răspundem când gândim, de fapt, „totul“. Moment în care Martín îi spuse aproape fără voie lui Bruno:

— Am stat aici cu Alejandra într-o seară.

Şi, neputând parcă să se oprească, îşi pierdu controlul şi adăugă:

— Ce fericit am fost în seara aceea!

Regretă şi se ruşină imediat de cuvintele acelea, atât de intime şi de patetice. Însă Bruno nu râse şi nici nu zâmbi (Martín se uita la el aproape îngrozit), ci rămase pe gânduri, grav, privind spre fluviu. Şi când, după un lung răstimp, Martín crezu că n-o să facă nici un comentariu, spuse:

— Aşa-i cu fericirea.

Ce voia să spună? Îl asculta cu atenţie, înfrigurat, ca întotdeauna când era vorba de ceva în legătură cu Alejandra.

— Ai parte doar de fărâme, din când în când. În copilărie aştepţi marea fericire, o fericire absolută, de necuprins. Şi în aşteptarea acestui fenomen laşi să treacă, sau nu preţuieşti, momentele de fericire măruntă, singurele care există. E ca…

Însă tăcu. După o clipă, reluă:

— Imaginează-ţi un cerşetor care dispreţuieşte pomenile ce i se dau în drum,

fiindcă a aflat unde e ascunsă o comoară nepreţuită. O comoară inexistentă.

Se adânci iar în gânduri.

— Par nişte fleacuri: o discuţie în tihnă cu un prieten; poate pescăruşii ăştia care zboară rotindu-se. Cerul ăsta. Berea pe care am băut-o adineaori.

Se mişcă puţin.

— Mi-a amorţit un picior. E ca şi cum cineva mi-ar fi injectat sifon în vene.

Coborî de pe parapet şi continuă:

— Mă gândesc uneori că aceste fărâme de fericire există tocmai pentru că sunt mărunte. Ca oamenii insignifianţi care trec neobservaţi.

Tăcu şi apoi, fără nici un motiv aparent, spuse:

— Da, Alejandra e o fiinţă complicată. Şi atât de diferită de maică-sa. De fapt e o prostie să te aştepţi ca toţi copiii să semene cu părinţii. Poate că au dreptate budiştii, şi atunci cum ştim cine se va încarna în corpul copiilor noştri?

Se apucă să recite, parcă în glumă:

…

La moartea noastră, poate, sufletul migrează:
într-o furnică,
într-un copac,
sau într-un tigru de Bengal;
iar trupul ni se fărâmă
printre viermi
şi se filtrează-n ţărâna făr' de memorie,
urcând apoi spre frunze prin tulpini,
şi prefăcându-se în floarea-soarelui sau iarbă,
şi-n nutreţ pentru vite,
şi astfel în sânge anonim şi zoologic,
în schelete,
în excremente.
Poate i-e hărăzită altă soartă, mai cruntă,
într-un trup de copil
care odat' va scrie poeme sau romane,
şi care-n tainicele-i spaime
(fără s-o ştie)
ispăşi-va străvechile-i păcate
de războinic sau criminal,
ori retrăi-va groaza unei gazele,
scârboasa urâciune a nevăstuicii,
tulburea condiţie de făt, ciclop, şopârlă,
faima-i de prostituată ori de Pythia,
singurătăţile-i de mult date uitării,
trecutele-i trădări şi laşităţi.

Martín îl asculta siderat: pe de o parte, se părea că Bruno declama în glumă, pe de alta simţea că într-un fel poemul acela exprima cu gravitate ceea ce gândea el despre existenţă: şovăielile, îndoielile lui. Şi, cunoscând deja marea lui pudoare, îşi zise: *El l-a scris*.

Îşi luă la revedere, trebuia să-l vadă pe D'Arcángelo.

Bruno îl urmări cu o privire afectuoasă, spunându-şi *cât va mai trebui să sufere!* Şi apoi, punându-şi mâinile sub ceafă, îşi lăsă gândurile slobode.

Pescăruşii veneau şi se îndepărtau în zbor.

Totul era atât de fragil, atât de efemer. Să scrie măcar pentru asta, pentru a eterniza ceva trecător. O iubire, poate. *Alejandra*, îşi zise. Şi *Georgina*. Dar ce anume din toate astea? Cum? Cât de intens era totul, ce fragilă disperare!

Şi apoi nu era numai asta, nu trebuia doar să eternizeze, ci să cerceteze, să scormonească în inima oamenilor, să scruteze ungherele cele mai tainice ale condiţiei noastre.

Nimic şi totul, zise aproape în gura mare, după obiceiul pe care-l avea de a vorbi deodată cu voce tare, aşezându-se mai bine pe parapet. Se uita la cerul ameninţând a furtună, auzind cum apa izbea ritmic în mal, fără să curgă în nici o direcţie (ca alte ape din lume), la fluviul ce se întindea aproape neclintit, lat de o sută de kilometri, ca un lac liniştit şi, în zilele cu vânt puternic dinspre sud-est, ca o mare învolburată. Însă în momentul acela, în ziua călduroasă de vară, în asfinţitul umed şi apăsător, cu ceaţa transparentă din Buenos Aires veghind silueta pe care zgârie-norii şi-o proiectau pe norii grei, aducători de furtună dinspre apus, abia încreţit de o briză distrată, suprafaţa i se înfiora uşor, parcă la adierea amintirii stinse a marilor sale furtuni; acele mari furtuni la care visează mările când le fură somnul, furtuni parcă fantomatice şi imateriale, visuri de furtună, ce izbutesc doar să înfioare faţa apei, aşa cum tresar şi mârâie aproape imperceptibil dulăii adormiţi visând vânători sau lupte.

Nimic şi totul.

Se înclină spre oraş şi privi iar profilul zgârie-norilor.

Şase milioane de oameni, se gândi.

Pe neaşteptate, totul îi părea imposibil. Şi zadarnic.

Niciodată, îşi spuse. *Niciodată.*

Adevărul, îşi spunea, zâmbind cu ironie. ADEVĂRUL. *Bine, să zicem: UN adevăr*, dar nu era un adevăr adevărul? Nu se ajungea la „adevăr" pătrunzând adânc într-o singură inimă? În definitiv, nu toate inimile erau identice?

O singură inimă, îşi spunea.

Un băiat săruta o fată. Trecu un vânzător de îngheţată Laponia pe bicicletă: îl chemă. Îşi mâncă îngheţata, stând pe parapet şi uitând-se iar la monstru, milioane de bărbaţi, de femei, de copii, de muncitori, de funcţionari, de rentieri. Cum să vorbeşti despre toţi? Cum să reprezinţi acea realitate fără număr într-o sută de pagini, într-o mie, într-un milion de pagini? Însă, se gândea, opera de artă e o încercare, poate nesăbuită, de a reda realitatea necuprinsă în limitele unui tablou sau ale unei cărţi. O alegere. Dar alegerea asta se dovedeşte astfel infinit

de grea şi, în general, catastrofală.

Şase milioane de argentinieni, spanioli, italieni, basci, nemţi, unguri, ruşi, polonezi, iugoslavi, cehi, sirieni, libanezi, lituanieni, greci, ucraineni.

O, Babilon.

Oraşul spaniol cel mai mare din lume. Oraşul italian cel mai mare din lume. Et cetera. Mai multe pizzerii ca la Napoli şi Roma laolaltă. „Specificul naţional." Dumnezeule mare! Ce este specificul naţional?

O, Babilon.

Contempla cu privire de mic zeu neputincios conglomeratul tulbure şi uriaş, duios şi brutal, detestat şi iubit, ce se profila, ca un leviatan de temut, pe norii grei dinspre apus.

Nimic şi totul.

Dar, se gândi atunci, e cert şi că un singur adevăr e de-ajuns. Sau poate două, ori trei, ori patru. Pătrunzând adânc în inimile lor.

Peoni sau bogătaşi, peoni sau bancheri, frumoşi sau cocoşaţi.

Soarele asfinţea, schimbând necontenit culoarea norilor dinspre apus. Mari fâşii cenuşii bătând în violet se profilau pe un fundal de nori mai îndepărtaţi: gri, liliachii, negri. *Păcat de trandafiriu*, îşi zise, ca şi cum s-ar fi aflat la o expoziţie de pictură. Însă curând trandafiriul se răspândi tot mai intens, cuprinzând totul. Până când prinse să se stingă şi, trecând de la vânăt la violaceu, ajunse la cenuşiu şi în cele din urmă la negrul vestitor de moarte, veşnic solemn, ce sfârşeşte întotdeauna prin a conferi demnitate.

Şi soarele dispăru.

Şi mai trecu o zi în Buenos Aires: ceva ce nu se va mai întoarce în veci, ceva ce-l apropia implacabil de propria-i moarte. Şi atât de repede, la sfârşit, atât de repede! Înainte anii treceau mai încet şi totul părea cu putinţă, într-un timp ce i se întindea în faţă ca un drum deschis spre orizont. Însă acum anii treceau din ce în ce mai repede spre apus, şi în fiecare clipă se pomenea spunând: „acum douăzeci de ani, când l-am văzut pentru ultima oară", sau altceva la fel de banal, dar la fel de tragic; şi se gândea imediat ca pe marginea unei prăpăstii: ce puţin, ce îngrozitor de puţin mai rămâne din mersul acela spre neant! Şi atunci, pentru ce?

Şi când ajungea aici şi i se părea că nimic nu mai are sens, îi ieşea poate în cale un căţeluş vagabond, hămesit şi dornic de mângâieri, cu micul lui destin (la fel de mic ca trupşorul şi ca inimioara lui ce vor rezista cu curaj până la sfârşit, apărând acea viaţă măruntă şi umilă ca dintr-o fortăreaţă minusculă), şi atunci, luându-l şi ducându-l la o cuşcă improvizată unde cel puţin să nu-i fie frig, dându-i ceva de mâncare, devenind sensul existenţei acelei biete vietăţi, ceva mai enigmatic dar mai puternic decât filozofia îl făcea parcă să dea din nou un sens propriei lui existenţe. Precum doi dezmoşteniţi ai sorţii în singurătate deplină care se culcă alături spre a se încălzi unul pe celălalt.

V

„Poate la moartea noastră sufletul migrează“, îşi repeta Martín în mers. De unde venea sufletul Alejandrei? Părea fără vârstă, părea că provine din străfundurile timpului. „Tulburea ei condiţie de făt, faima ei de prostituată sau de Pythia, pierdutele ei singurătăţi.“

Bătrânul stătea la poarta casei modeste, pe scăunelul lui de răchită. Îşi ţinea lângă el bastonul noduros, iar pălăria verzuie şi uzată contrasta cu maieul de flanelă.

— Salut, bătrâne, spuse Tito.

Intrară, printre copii, pisici, câini şi găini. Tito mai scoase din cameră încă două scăunele.

— Poftim, îi spuse lui Martín, ia-le, şi vin imediat cu nişte mate.

Tânărul luă scaunele, le puse lângă bătrân, se aşeză sfios şi aşteptă.

— Ei, da… mormăi bătrânul vizitiu, aşa deci cu treaba…

— Ce treabă? întrebă Martín.

— Ei, da… repetă bătrânul, clătinând din cap ca şi cum ar încuviinţa în faţa unui interlocutor invizibil.

Şi spuse pe neaşteptate:

— Eu eram copil cum e ăla de colo cu mingea şi taică-meu cânta:

Quando la tromba sonaba alarma
co Garibaldi doviamo partí.[28]

Râse, încuviinţă dând de mai multe ori din cap şi repetă „ei, da…“

Mingea veni spre ei şi aproape că-l lovi pe bătrân. Don Francisco ameninţă distrat cu bastonul noduros, iar copiii veniră în fugă, luară mingea şi se îndepărtară strâmbându-se la el.

Şi, după o clipă, zise:

— Mergeam sus la munte cu băieţii lui Cafaredda şi ne aşezam să privim marea. Mâncam castane prăjite… Marea aceea albastră!

Tito aduse ceaiul şi un ibric.

— Precis că-ţi vorbeşte de baştină. Ei, bătrâne, nu-l plictisi pe băiat cu poveştile astea! zise, făcându-i ştrengăreşte cu ochiul lui Martín.

Bătrânul dădu din cap că nu, cu ochii la meleagurile acelea îndepărtate şi pierdute.

Tito zâmbea cu o ironie plină de bunăvoinţă, pregătind ceaiul. Apoi, ca şi cum tatăl lui n-ar fi existat (precis că nici nu auzea), îi explică lui Martín:

— Ştii, îşi petrece toată ziua cu gândul la satul în care s-a născut.

Se întoarse spre taică-său, îl scutură puţin de braţ parcă să-l trezească şi-l întrebă:

— Ei, bătrâne, ţi-ar plăcea să-l mai vezi o dată? Înainte de a muri?

Bătrânul răspunse că da, dând din cap de mai multe ori, privind mereu în

depărtare.

— De-ai avea ceva bani, te-ai duce în Italia?

Bătrânul dădu iar din cap.

— Dacă te-ai putea duce fie şi pentru un minut, bătrâne, numai pentru un minut, chiar dacă apoi ar trebui să mori, ţi-ar plăcea să te duci?

Bătrânul dădu din cap cu un aer descurajat, parcă spunând „la ce bun să ne închipuim atâtea minunăţii?“.

Şi, ca atunci când ai făcut dovada vreunui adevăr, Tito se uită la Martín şi-i zise:

— Nu-ţi spuneam eu, puştiule?

Şi rămase pe gânduri, pe când îi întindea ceaiul. După un scurt răstimp adăugă:

— Când te gândeşti că sunt unii putred de bogaţi. Uite bunăoară, bătrânul a venit în America cu un prieten pe care-l chema Palmieri. Amândoi săraci lipiţi, cum se zice. Ai auzit de doctorul Palmieri?

— Chirurgul?

— Da, chirurgul. Şi ăl de era deputat radical. Ei bine, sunt fiii prietenului ăla de-a venit cu bătrânul. Cum îţi ziceam, când au ajuns la Bueno Saire trăgeau amândoi mâţa de coadă. Au făcut de toate: au muncit ca zileri, la pietruit străzi, mai ştiu eu ce. Bătrânul, vezi şi tu. Celălalt a strâns parale, nu glumă. Şi nu te-am văzut, nu te cunosc. Odată, pe când mai trăia maică-mea, răposata, când l-au băgat pe Tino la pârnaie că era anarhist, bătrâna l-a bătut atâta la cap că bătrânul s-a dus să-l vadă pe deputat. Îţi vine să crezi că l-a făcut să aştepte trei ore încheiate şi apoi i-a trimis vorbă să vină a doua zi? Când s-a întors acasă i-am zis: bătrâne, dacă te mai duci la ticălosul ăla eu nu-ţi mai sunt fiu.

Era revoltat. Îşi potrivi cravata şi adăugă:

— Aşa-i în America, puştiule. Ascultă ce-ţi spun: trebuie să fii dur ca mine. Să nu te uiţi nici în dreapta, nici în stânga. Şi, dacă trebuie să-ţi pui bătrâna să facă trotuarul, pune-o. Dacă nu, adio şi n-am cuvinte.

Îi ameninţă pe copii şi apoi mormăi înciudat:

— Deputat! Toţi politicienii sunt la fel, zău aşa, puştiule. Toţi sunt o apă şi-un pământ: radicalii, urechiaţii[29], socialiştii. Avea dreptate Tino când spunea că omenirea trebuie să fie anarhistă. Îţi spun sincer: eu n-aş vota niciodată dacă n-ar trebui s-o fac pentru conservatori.

Martín îl privi surprins.

— Te surprinde? Totuşi e adevărul adevărat. N-ai ce să-i faci.

— Dar de ce?

— Ei, puştiule, totdeauna e un de ce pentru orice, cum zicea răposatul Zanetta. Veşnic există un mister.

Sorbi puţin ceai.

Un răstimp rămase tăcut, aproape melancolic.

— Bătrânul îl ducea pe don Olegario Souto, care era mare şef la conservatori în Barracas, în nord. Iar una din fetele lui don Olegario se numea María Elena.

Era bălaie şi frumoasă ca un vis.

Zâmbi în tăcere, tulburat.

— Dar închipuie-ţi, puştiule… erau oameni bogaţi… iar eu, ce mai, pe deasupra şi slab ca un ţâr…

— Şi când s-au întâmplat toate astea? întrebă Martín, uimit.

— Păi îţi vorbesc de o mie nouă sute cinşpe, un an înainte de venirea lui Peludo30.

— Şi cu ea ce s-a întâmplat apoi?

— Cu ea? Păi… ce să se întâmple?... s-a măritat… într-o zi s-a măritat… Mi-aduc aminte de parc-ar fi fost ieri. Pe 23 mai 1924.

Se adânci în gânduri.

— Şi de asta votaţi mereu cu conservatorii?

— Da, puştiule. Vezi doar că totul se leagă. De mai bine de treizeci de ani votez cu netrebnicii ăştia. Ce să-i faci?

Martín rămase cu ochii la el, plin de admiraţie.

— Ei, da… murmură bătrânul. De Crăciun îi lăsau să meargă.

Tino îi făcu lui Martín cu ochiul.

— Pe cine, bătrâne?

— Pe briganzi..

— Ai văzut? Veşnic aceeaşi poveste. De ce-i lăsau să meargă, bătrâne?

— Să meargă la sfânta liturghie. Două ceasuri.

Încuviinţă din cap, privind undeva departe.

— Ei, da… Noaptea de Crăciun. Soldaţii cântau din fluier.

— Şi ce cântau soldaţii, bătrâne?

— Cântau:

Noaptea de Crăciun
e sărbătoare sfântă
s-a născut Domnul nost'
într-o iesle sărmană.

— Şi era multă zăpadă, bătrâne?

— Ei, da…

Şi se cufundă în gânduri, visând tărâmul acela fabulos. Tito îi zâmbi lui Martín, cu o privire în care se amestecau ironia, tristeţea, scepticismul şi pudoarea.

— Nu ţi-am zis? Veşnic aceeaşi poveste.

VI

În noaptea aceea, în vreme ce Martín hoinărea pe mal, începu să plouă după

îndelungi, ambigue şi contradictorii pregătiri. În toiul fulgerelor necontenite prinseră să cadă câteva picături şovăielnice, numai cât să-i împartă pe locuitorii din Buenos Aires, susţinea Bruno, în cele două tabere, ca întotdeauna în zilele înăbuşitoare de vară: cei care, cu expresia sceptică şi amară, devenită aproape obişnuită datorită poveştii ce se repetă de cincizeci de ani, afirmă că n-o să se întâmple *nimic*, că norii impunători se vor risipi în cele din urmă, iar a doua zi va fi căldură şi mai mare şi mult mai multă umezeală; şi cei care, încrezători şi naivi, susţin că „norii ăştia vor aduce ploaie chiar la noapte“ sau, în cel mai rău caz, „nu mai târziu de mâine“, fiindcă lor le e de-ajuns o iarnă ca să uite apăsarea acelor zile îngrozitoare. Tabere la fel de înverşunate şi de apriorice ca şi cei care declară că „ţara asta n-are leac“, ori cei care spun „o să ieşim la liman pentru că aici sunt întotdeauna mari rezerve“. Pe scurt: furtunile din Buenos Aires îi împart pe locuitori întocmai ca furtunile de vară din orice oraş din lume în ziua de azi: în pesimişti şi optimişti. Împărţire care (cum îi explica Bruno lui Martín) există a priori, indiferent de furtunile de vară, indiferent de calamităţile telurice sau politice; însă este vădită în aceste condiţii, întocmai ca imaginea latentă pe o placă la developare. Şi (îi mai spunea), cu toate că asta e valabil pentru orice zonă a lumii unde sunt fiinţe omeneşti, e neîndoios că în Argentina, şi mai cu seamă în Buenos Aires, proporţia pesimiştilor e mult mai mare, din aceeaşi raţiune din care tangoul e mai trist decât tarantela sau polca sau orice alt dans din indiferent ce parte a lumii. Adevărul e că în noaptea aceea a plouat torenţial şi cu furie, tabăra pesimiştilor bătând în retragere; în retragere momentană, desigur, pentru că niciodată tabăra asta nu se retrage de tot şi nu acceptă în veci o înfrângere definitivă, căci oricând poate spune (şi o face) „să vedem dacă se răcoreşte într-adevăr“. Însă vântul din sud se înteţea odată cu ploaia, aducând frigul acela tăios şi uscat ce vine din Patagonia, şi în faţa căruia pesimiştii, veşnic invincibili, prin însăşi natura pesimismului, prevestesc funebre epidemii de gripe şi răceli, dacă nu chiar de pneumonii, „pentru că în oraşul ăsta blestemat nu poţi să ştii, când pleci dimineaţa în centru, dacă trebuie să porţi pardesiu (chiar dacă e cald) sau un costum uşor (chiar dacă e frig)“. Aşa încât, susţin ei, amărâţii care trăiesc în suburbii, la o oră de mers cu trenul şi cu metroul până la slujbă, sunt ameninţaţi veşnic de primejdiile frigului ce se lasă brusc sau de inconvenientele unei călduri umede şi de nesuportat. Idee sintetizată de Bruno când spunea că în Buenos Aires nu există climă, ci două vânturi: din nord şi din sud.

Din cafeneaua de pe strada Almirante Brown colţ cu Pedro de Mendoza, Martín privea cum ploaia spală coverta vapoarelor, luminate în parte de fulgere.

Şi când, după miezul nopţii, a putut pleca în sfârşit, a fost nevoit să o ia la fugă până la el, ca să nu îngheţe.

VII

Trecură multe zile fără ca Alejandra să dea vreun semn de viaţă, până când în sfârşit se hotărî să-i telefoneze el. Reuşi să stea cu ea câteva minute în barul de pe strada Esmeralda colţ cu Charcas, care-l lăsară într-o stare de spirit mai neagră decât cea de dinainte: ea se mărgini să-i povestească (oare în ce scop?) nişte lucruri groaznice despre femeile alea de la *boutique*.

Apoi trecură iar zile în şir, şi din nou Martín se aventură să-i dea telefon: Wanda îi răspunse că pentru moment nu e acolo şi că o să-i spună că a sunat-o. Dar n-a avut nici o veste de la ea.

În mai multe rânduri a fost gata să se dea bătut şi să se ducă la *boutique*. Se oprea însă la timp, pentru că ştia că asta înseamnă să o preseze, şi prin urmare (se gândea), ar face-o să se depărteze şi mai tare; tot aşa cum naufragiatul mort de sete în barca lui trebuie să reziste tentaţiei de a bea apă sărată, fiindcă ştie că asta i-ar stârni o sete şi mai cumplită. Nu, sigur că n-o să o sune. Poate că se întâmpla aşa fiindcă îi îngrădise prea tare libertatea, făcuse prea multe presiuni asupra ei; pentru că el se aruncase, se năpustise asupra Alejandrei, împins de singurătatea lui. Şi poate că, dându-i toată libertatea, s-ar întoarce vremurile de la început.

Însă o convingere mai adâncă, deşi tacită, îl făcea să creadă că timpul fiinţelor omeneşti nu se întoarce niciodată înapoi, că nimic nu mai poate fi ca înainte şi că, atunci când sentimentele se deteriorează ori se transformă, nu există minune care să le poată reda forţa de dinainte: precum un steag ce se murdăreşte şi se uzează încetul cu încetul (îl auzise pe Bruno spunând asta). Dar speranţa lui lupta, căci, aşa cum credea Bruno, speranţa nu conteneşte să lupte chiar dacă e sortită eşecului, tocmai fiindcă se iveşte numai în toiul nenorocirii şi din cauza ei. Oare ar putea cineva mai târziu să-i dea ceea ce el îi dăduse? Tandreţea, înţelegerea, dragostea lui neţărmurită? Însă imediat cuvintele „mai târziu“ îi sporeau tristeţea, făcându-l să-şi imagineze un viitor în care ea nu i-ar mai fi alături, un viitor în care altul, altul!, i-ar spune cuvinte asemenea celor pe care i le spusese el, iar ea le ascultase cu ochi strălucitori, în momente care acum i se păreau neverosimile; ochi şi momente pe care el le-a crezut ale lui pe veci, sperând să rămână pentru totdeauna în absoluta şi mişcătoarea lor perfecţiune, ca frumuseţea unei statui. Şi ea şi acel Altul al cărui chip nu şi-l putea imagina vor merge împreună pe aceleaşi străzi şi prin aceleaşi locuri pe unde fusese cu Martín; pe când el nu va mai exista pentru Alejandra, sau abia dacă va fi o amintire tot mai ştearsă a unei dureri, a unei duioşii, sau poate a unor episoade plictisitoare sau comice. Şi apoi şi-o imagina stăruitor în momente de pasiune, rostind cuvintele tainice care se spun în astfel de momente, când lumea întreagă, şi el, mai cu seamă el, Martín, sunt excluşi necruţător din camera unde se află trupurile şi gemetele lor; atunci Martín se repezea la un telefon, spunându-şi că la urma urmei e de-ajuns să formeze şase numere ca să-i audă vocea. Însă închidea chiar înainte de a ajunge la ultimul, fiindcă avea suficientă experienţă ca să înţeleagă că poţi fi alături de altă fiinţă, o poţi auzi şi atinge, şi totuşi să fii despărţit de ea prin ziduri de netrecut; tot aşa cum, după moarte, spiritul nostru

poate fi aproape de cel pe care l-am iubit şi totuşi despărţit fără milă de zidul nevăzut, dar de netrecut, ce-i împiedică pentru totdeauna pe cei morţi să comunice cu cei în viaţă.

Trecură astfel zile în şir.

Până când, în sfârşit, se duse la *boutique*, chiar dacă ştia că n-avea să obţină nimic, ci, dimpotrivă, avea să aţâţe fiara care zăcea în Alejandra, fiara aceea care detesta orice amestec. Şi pe când îşi spunea „nu, n-o să mă duc“, se îndrepta tocmai spre strada Cerrito; şi, chiar în clipa în care ajungea la uşă, îşi repeta cu energie înverşunată, dar ineficace „trebuie neapărat să n-o văd“.

Chiar atunci ieşea o femeie plină de bijuterii şi fardată strident, cu ochi bulbucaţi şi răutăcioşi. Niciodată n-o simţea pe Alejandra mai departe de el ca atunci când era cu astfel de femei: soţii sau amante de directori, de doctori importanţi, de oameni de afaceri. „Şi ce conversaţii! comenta Alejandra. Conversaţii care se pot auzi numai în casele de modă sau la coafor. Printre vopsele, sub aparate marţiene, cu părul de toate culorile din care curge murdărie lichidă, din guri ce par o cloacă, găuri infecte de pe feţe date cu cremă, ies veşnic aceleaşi cuvinte şi bârfe, împărţind sfaturi, dându-şi arama pe faţă şi pizma, povestind ce trebuie să faci şi ce NU trebuie să faci cu tipul. Şi toate astea învălmăşite printre boli, bani, podoabe, ţoale, fibroame, cocteiluri, mâncăruri, avorturi, gestiuni, avansări, acţiuni, potenţa sau impotenţa amanţilor, divorţuri, trădări, secretare şi coarne.“ Martín o asculta uluit şi atunci ea râdea cu un râs tot atât de negru ca scena pe care tocmai o descrisese. „Dar, întreba Martín bâlbâindu-se, dar cum poţi suporta toate astea? Cum poţi munci într-un asemenea loc?“ – întrebări pline de candoare, la care ea răspundea cu una din strâmbăturile ei ironice „pentru că în fond, fii atent, în fond toate femeile, toate, avem carne şi uter, şi asta nu trebuie uitat, privind caricaturile astea, aşa cum în gravurile din Evul Mediu femeile frumoase priveau o hârcă; şi fiindcă, într-un anume fel, ce chestie ciudată!, pocitaniile astea sunt la urma urmelor destul de oneste şi consecvente, căci murdăria e prea la vedere ca să poată înşela pe cineva“. Nu, Martín nu înţelegea, şi era convins că asta nu e tot ce gândeşte Alejandra.

Atunci, deschizând uşa, intră în *boutique*. Alejandra îl privi surprinsă, dar după ce-l salută cu un gest îşi văzu mai departe de treabă şi-i zise să ia loc pe undeva.

Moment în care intră în salon un bărbat foarte ciudat.

— *Mesdames*… spuse înclinându-se cu deliberare grotescă.

Sărută mâna Wandei, apoi pe cea a Alejandrei şi adăugă:

— Cum spunea Popesco[31] în *L'habit vert*: *je me prostitue à vos pieds.*[32]

Imediat se întoarse spre Martín şi-l cercetă ca pe o mobilă rară pe care ai poate intenţia s-o cumperi. Alejandra, râzând, i-l prezentă de la distanţă.

— Dumneata te uiţi la mine uimit şi ai toată dreptatea din lume, tinere prieten, spuse cu naturaleţe. O să-ţi explic. Sunt un ansamblu de elemente neaşteptate. De pildă, când unii care nu mă cunosc mă văd tăcând cred că trebuie

să am vocea lui Şaliapin, şi apoi aud că scot nişte ţipete. Când stau jos, lumea presupune că sunt scund, fiindcă am trunchiul foarte scurt, iar apoi vede că sunt un uriaş. Privit din faţă, sunt slab. Dar din profil reiese că sunt foarte corpolent.

Pe când vorbea, îşi demonstra practic fiecare afirmaţie, şi Martín îşi dădea cu stupoare seama că erau exacte.

— Fac parte din tipul Gilette, după faimoasa clasificare a Profesorului Mongo. Am faţa ascuţită, nasul lung şi tot ascuţit şi, mai ales, stomacul mare, dar tot ascuţit, ca idolii ăia din Insula Paştelui. De parcă m-ar fi crescut între două scânduri laterale, pricepi?

Martín observă că cele două femei râdeau, şi râsul ăsta n-avea să înceteze cât a stat Quique acolo, ca muzica de fond a unui film; uneori imperceptibil, ca să nu-i acopere spusele, şi alteori, în momentele de vârf, în hohote, fără ca asta să-l deranjeze. Martín o privea îndurerat pe Alejandra. Cât de tare detesta expresia aia a ei, expresia-boutique, pe care părea să şi-o ia ca să se mişte în lumea aia frivolă! Expresie ce lui îi făcea impresia că încă mai stăruie când se întâlneau doar ei doi, estompându-se treptat, până când peste trăsăturile acelea pe care el le detesta, pe măsură ce se ştergeau, se ivea unul din chipurile ce-i aparţineau lui şi pe care el le aştepta aşa cum aştepţi, plin de nerăbdare, un călător îndrăgit în mijlocul unei gloate dezgustătoare. Căci, după cum spunea Bruno, „persona“ înseamnă mască şi fiecare om are mai multe măşti: a tatălui, a profesorului, a amantului. Care e însă cea adevărată? Şi oare exista realmente una care să fie adevărată? Se gândea câteodată că Alejandra pe care o vedea acum, râzând de glumele lui Quique, nu era, *nu putea* fi, aceeaşi cu fiinţa pe care o cunoştea el şi, mai cu seamă, nu putea fi Alejandra cea profundă, cea minunată şi teribilă pe care o iubea. Însă alteori (şi pe măsură ce treceau săptămânile ajungea s-o creadă tot mai mult) era înclinat să-şi zică, aşa ca Bruno, că *toate* erau adevărate şi că şi acel chip-boutique era autentic, exprimând oarecum un gen de realitate a sufletului ei; realitate care, şi cine ştie câte altele!, îi era străină, nu-i aparţinea şi n-avea să-i aparţină în veci. Şi atunci, când ea i se înfăţişa cu urme uşoare din acele alte personalităţi, ca şi cum n-ar fi avut timp (sau chef?) să se metamorfozeze, Martín descoperea în vreun rictus al buzelor, în vreun fel de a-şi mişca mâinile, într-o anumită strălucire a ochilor, resturi ale unei existenţe stranii, ca a cuiva care a stat într-o groapă de gunoi şi mai păstrează încă în prezenţa noastră un iz infect. Se gândea la toate astea, auzind cum Wanda spunea, mâncând întruna bomboane:

— Ia zi povestea de aseară.

Atunci Quique, lăsând pe o masă cartea cu care venise, răspunse cu delicată şi blândă precizie:

— Un rahat, *ma chère*.

Cele două femei râseră cu poftă, şi, când Wanda a fost în stare să vorbească, îl întrebă:

— Cât câştigi la ziar?

— Cinci mii şapte sute douăzeci şi trei de pesos şi cincizeci şi şapte de

centavos, plus prima de sfârşit de an şi bacşişurile de la şefu' când mă duc să-i cumpăr ţigări sau îi lustruiesc pantofii.

— Uite, Quique: lasă mai bine ziarul şi aici îţi plătim o mie de pesos în plus. Numai ca să ne faci să râdem.

— *Sorry*. Etica profesională mă opreşte, imaginează-ţi că, dacă plec eu, Roberto J. Martorell ar face cronicile de teatru. O catastrofă naţională, fetiţo.

— Hai, fii drăguţ, Quique, zi povestea de aseară, stărui Wanda.

— Aşa cum am spus: rahat în toată regula. O vulgaritate de pomină.

— Da, prostule. Dar zi cu amănunte. Mai ales treaba cu Cristina.

— Ah, *la femme*! Wanda: eşti la perfecţie femeia lui Weininger. Bomboane, prostituţie, bârfăraie. Te ador.

— Weininger? întrebă Wanda. Cine mai e şi ăsta?

— Tocmai, tocmai de asta, zise Quique. Te ador.

— Hai, fii drăguţ: povesteşte de Cristina.

— Biata de ea! Îşi frângea mâinile ca Francesca Bertini într-unul din filmele alea pe care le pun băieţii la cinematecă. Dar acela care făcea pe scriitorul era chiar un funcţionar de la Ministerul Comerţului.

— Cum, îl cunoşti?

— Nu, dar sunt sigur. Un funcţionar mort de oboseală, sărmănelul. Se vede că-l muncea vreo problemă de la slujbă, pensionarea sau ceva asemănător. Un tip scund şi rotofei care tocmai şi-a părăsit dosarele *pour jouer l'écrivain*[33]. Nu pot să vă spun cât de tare mă înduioşa, ramolitul de el.

În momentul acela intră o femeie. Martín, care se simţea ca într-un vis grotesc, auzi cum se făceau prezentările. Când înţelese că era tocmai Cristina la care se referise Quique şi când văzu cum o primea acesta, roşi. Quique se înclină în faţa ei şi-i spuse:

— Frumoaso.

Apoi adăugă, pipăindu-i materialul rochiei:

— Ce minunăţie! Şi liliachiul se asortează grozav cu coafura.

Cristina zâmbea sfioasă şi temătoare: nu ştia niciodată dacă trebuie să-l creadă sau nu. Nu se încumeta să-i ceară părerea despre piesă, dar Quique se grăbi să i-o comunice:

— Colosală, Cristina! Şi ce efort, bieţii de voi! Cu zgomotele alea ce veneau de alături… Ce e alături?

— Un salon de dans, răspunse Cristina prudent.

— Ah, da, sigur… Ce îngrozitor! În momentele cele mai dificile să pună mambo. Şi se pare că aveau o tubă, o adevărată nenorocire. Nici că se poate mai vulgar.

Martín văzu că Alejandra ieşise aproape în fugă şi intră în încăperea cealaltă. Wanda îşi văzu mai departe de lucru, cu spatele la Quique şi la Cristina, dar un tremur tăcut îi agita trupul. Quique continua impasibil:

— Ar trebui să fie interzise tubele, nu crezi, Cristina? Ce instrument primitiv! Desigur, voi, bieţii, eraţi nevoiţi să ţipaţi ca nişte sălbatici ca să vă faceţi auziţi.

Tare greu, nu? Mai ales pentru cel care-l juca pe scriitorul acela faimos. Cum îl cheamă? Tonazzi?

— Tonelli.

— Aşa-i, Tonelli. Sărmănelul! Atât de puţin *physique du rôle*34, nu? Şi culmea, trebuia să lupte tot timpul cu tuba. Ce efort! Wanda, publicul nu-şi dă seama ce înseamnă asta. Şi, pe deasupra, Cristina, cred că-i foarte bine că au pus un asemenea om, care nu pare scriitor, ci mai curând un funcţionar gata să iasă la pensie. Data trecută, de exemplu, la Telón au pus în scenă *Funia* lui O'Neill, iar marinarul arăta întocmai ca un marinar. Ce chestie! aşa oricine poate juca rolul unui marinar. Deşi trebuie să spun că în momentul în care tipul a început să vorbească, să bălmăjească (fiindcă nu se înţelegea nimic), a fost atât de al naibii de prost că nici chiar cu înfăţişarea aia de marinar nu mai arăta a marinar: putea fi om de serviciu, salahor, chelner de cafenea. Dar marinar? *Never!* Şi de ce oare, Cristina, toate trupele de amatori îl aleg pe O'Neill? Ce nenorocire, bietul om! A fost veşnic tare nefericit: mai întâi cu taică-său şi cu complexul lui Oedip. Apoi aici, în Buenos Aires, nevoit să facă pe hamalul în port. Şi acum, cu toate trupele de amatori şi profesioniste din lumea întreagă.

Îşi desfăcu larg braţele, parcă spre a cuprinde conglomeratul universal, şi, cu o expresie de mâhnire sinceră, adăugă:

— Mii, dar ce zic eu, milioane de trupe de amatori jucând toate odată *Funia*, *Înainte de micul dejun*, *Împăratul Jones*, *Patima de sub ulmi*…! Dragul de el, bietul! Cum să nu se apuce de băutură şi să nu mai vrea să vadă pe nimeni! Sigur, ce faceţi voi, Cristina, e altceva. Pentru că, de fapt, sunteţi exact ca o trupă de profesionişti, căci încasaţi tot atâta cât nişte profesionişti. Mai mult: nu-i cu putinţă ca oamenii ăştia atât de simpli să fie nevoiţi să muncească toată ziua curăţând haznale sau făcând pe contabilii, iar seara să trebuiască să-l joace pe Regele Lear… Închipuie-ţi! Şi când te gândeşti cât de obositoare sunt crimele… Sigur, ar mai rămâne întotdeauna posibilitatea de a apela la piese cuminţi, fără crime şi fără incesturi. Sau cel mult cu o crimă sau două. Dar nu, profesioniştilor le plac piesele cu multe crime, adevărate măceluri, ca în Shakespeare. Şi ce să mai vorbim de muncile suplimentare, de măturat sala, de aranjat recuzita, de zugrăvit pereţii, de vândut biletele, de plasat spectatorii, de curăţat toaletele. Ca să se ridice nivelul moralei generale. Un fel de falanster. Fiecăruia îi vine neapărat rândul să spele closetul. Şi aşa, într-o zi, domnul Zanetta dă indicaţii trupei în *Hamlet* şi Norah Rolland, *née* Fanny Rabinovici, spală veceul. În altă zi, numitul Zanetta curăţă veceul şi Norah Rolland regizează *Patima de sub ulmi*. Lăsând la o parte faptul că, preţ de doi ani şi jumătate, toţi au muncit ca nebunii, făcând pe zidarii, pe dulgherii, pe zugravii şi pe electricienii, amenajând localul. Activităţi nobile, în timpul cărora au fost fotografiaţi şi intervievaţi de numeroşi ziarişti, şi care permit folosirea unor cuvinte ca fervoare, entuziasm, aspiraţii înalte, teatru pentru popor, valori autentice şi vocaţie. Sigur că, uneori, falansterul ăsta se duce de râpă. Dictatura stă veşnic la pândă în spatele demagogiei. Şi aşa se face că domnul Mastronicola sau Verdicevski, după ce a

curăţat de vreo două sau trei ori veceul, lansează ideea că domnişoara Caca Pastafrola, cunoscută în lumea teatrului după al său *nom de guerre* Elizabeth Lynch, prea îşi dă ifose, că e pervertită de tendinţele ei micburghezocontrarevoluţionare, putrede şi decadente, şi că se cuvine, pentru formarea ei morală şi scenică, să cureţe veceul în tot cursul anului ’55 care, pe deasupra, mai e şi bisect. Şi toate astea complicate cu *les affaires* ale lui Esther Abramovici, care a intrat în trupa de amatori ca să-şi asume o responsabilitate, cum se spune, şi care, după cum povesteşte regizorul, a făcut din acest nobil refugiu al artei pure un bordel de pomină. Şi gelozia lui Meneca Apicciafuoco, alias Diana Ferrer, care nici măcar nu se gândeşte să-l părăsească pe numitul Mastronicola. Şi cearta aia de neuitat cu tânărul actor de caracter Ramsés Cuciaroni, pe care îl ţin la casa de bilete din pură invidie, de când a dat faliment democraţia turnantă. Mă rog, o minunăţie de bordel. Aşa încât, Cristina, cel mai bine e să devii profesionist, cum aţi făcut voi. Deşi bătrânelul acela lucrează ziua în vreun minister?

— Care bătrânel?

— Tonazzi.

— Tonelli… Tonelli nu e bătrân. N-are decât patruzeci de ani.

— *Tiens!* Eu aş fi jurat că are cel puţin cincizeci sau mai mult. Ca să vezi ce înseamnă lumina proastă. Dar ziua lucrează undeva, nu-i aşa? Mi se pare că l-am văzut la cafeneaua din faţa Ministerului Comerţului.

— Nu, are o librărie unde vinde şi rechizite şcolare.

Umerii Wandei păreau zgâlţâiţi de friguri.

— Ah, ce bine! Aşa îmi explic că i-au dat rolul scriitorului. Bineînţeles. Mă rog, mie mi se pare mai degrabă un funcţionar public, dar o fi din pricină că aseară eu eram foarte obosit, şi cu povestea asta de la CADE35 lumina e atât de proastă încât voi n-aveţi nici o vină, fireşte. În fine, bine măcar că are o mică librărie. Pentru că aşa cel puţin a doua zi după spectacol n-o să fie nevoit să se scoale cu noaptea-n cap. Trebuie să aibă gâtlejul nenorocit de tot, bietul de el. Cu blestematul ăla de mambo, şi cu tuba! Bine, trebuie să plec, e groaznic de târziu. Felicitări, Cristina. Adio, adio, adio!

O sărută pe Wanda pe obraz în vreme ce-i lua o bomboană din cutie.

— Pa, Wanda! Şi ai grijă la siluetă. Pa, Cristina, şi încă o dată felicitări. Acest *ensemble* îţi vine formidabil.

Îi întinse mâna pieziş lui Martín, care rămăsese încremenit, şi apoi, peste paravanul ce despărţea atelierul de partea din spate, strigă spre încăperea unde se afla Alejandra:

— *Mes hommages*, iubito.

VIII

Nemişcat pe bancheta aceea înaltă, Martín aştepta un semn, oricare, de la Alejandra. După plecarea lui Quique, Alejandra îl chemă în camera cealaltă, unde desena.

— Vezi? îi explică ea, parcă pentru a-şi justifica absenţele. Am enorm de mult de lucru.

Martín urmărea liniile trasate de Alejandra pe o coală curată, tot deschizându-şi şi închizându-şi briceagul alb.

— Bine, zise el, făcându-şi curaj, mă duc…

Alejandra se apropie de el şi, luându-l de braţ, îi spuse că se vor vedea în curând. Martín îşi lăsă capul în jos.

— Îţi spun că o să ne vedem în curând, insistă ea, enervată.

Martín îşi înălţă capul.

— Alejandra, ştii bine că nu vreau să mă amestec în viaţa ta, că independenţa ta…

Nu termină fraza, dar apoi adăugă:

— Nu, voiam să spun că… măcar… aş vrea să te văd, dar nu în grabă…

— Da, sigur, încuviinţă ea, parcă gândindu-se la ceva.

Martín se însufleţi.

— O să încercăm să fim ca altădată, ţi-aduci aminte?

Alejandra îl privi cu nişte ochi ce păreau că dezvăluie o melancolie neîncrezătoare.

— Ce, crezi că nu e posibil?

— Ba da, Martín, ba da, răspunse ea plecându-şi privirea şi apucându-se să deseneze ceva cu creionul. Da, o să petrecem o zi frumoasă… o să vezi…

Însufleţit, Martín adăugă:

— Multe din întâlnirile noastre care au dat greş în ultima vreme s-au datorat muncii tale, necazurilor, întâlnirilor tale…

Chipul Alejandrei începuse să se schimbe.

— Am să fiu foarte ocupată până la sfârşitul lunii, ţi-am explicat doar.

Martín făcea mari eforturi ca să nu-i reproşeze nimic, căci ştia că orice reproş ar avea efect contrar. Însă cuvintele îi izvorau din adâncul sufletului cu o forţă tăcută, dar de nestăpânit.

— Mă doare să te văd că te uiţi mereu la ceas.

Ea îşi ridică privirea aţintindu-şi-o asupra lui, încruntată. Martín îşi zise, îngrozit, *să nu mai spun nici un cuvânt de reproş*, dar adăugă:

— Ca marţi, când am crezut că vom petrece seara împreună.

Chipul Alejandrei devenise aspru, şi el se opri dintr-odată, ca pe marginea unei prăpăstii.

— Ai dreptate, Martín, admise ea, totuşi.

Atunci se încumetă să mai adauge:

— De asta prefer să spui tu când ne putem vedea.

Alejandra făcu nişte calcule şi zise:

— Vineri. Cred că vineri voi fi terminat cu ce-i mai urgent.

Căzu iar pe gânduri.

— Dar în ultimul moment trebuie să mai refac ceva sau lipseşte ceva, nu ştiu… N-aş vrea să te fac să aştepţi… Nu ţi se pare mai bine s-o lăsăm pe luni?

Luni! Mai era aproape o săptămână până atunci, însă ce altceva putea face decât să accepte resemnat?

Încercă să-şi petreacă timpul în săptămâna aceea interminabilă citind, plimbându-se, ducându-se la cinema. Îl căuta pe Bruno şi, cu toate că tânjea să-i vorbească de ea, nu era în stare nici măcar să-i rostească numele; şi, cum Bruno presimţea ce se petrece în sufletul lui, ocolea şi el subiectul şi vorbea de altele sau de lucruri generale. Moment în care Martín îndrăznea să spună ceva ce părea să aibă tot un sens general, ţinând de lumea aceea abstractă şi directă a ideilor pure, dar în realitate era expresia depersonalizată a spaimelor şi speranţelor lui. Şi astfel, când Bruno îi vorbea despre absolut, el îl întreba, bunăoară, dacă dragostea adevărată nu face parte tocmai din acesta: întrebare în care cuvântul „dragoste“ avea însă tot atâta legătură cu cel folosit de Kant sau Hegel cât avea cuvântul „catastrofă“ cu o deraiere sau un cutremur, cu mutilaţii şi morţii respectivi, cu strigătele şi sângele lor. Bruno îi răspundea că, după părerea lui, calitatea sentimentului dintre două fiinţe care se iubesc se schimbă dintr-o clipă în alta, devenind brusc sublimă, coborând apoi până la trivialitate, transformându-se mai târziu în ceva afectuos şi comod, spre a se preface pe neaşteptate în ură tragică şi distrugătoare.

— Pentru că sunt momente când îndrăgostiţii nu se iubesc, ori când unul din ei nu-l iubeşte pe celălalt, sau îl urăşte, sau îl dispreţuieşte.

Şi spunând asta îi venea în minte fraza pe care i-o spusese odată Jeannette: *„L’amour c’est une personne qui souffre et une autre qui s’emmerde“*36. Şi îşi amintea, fiind un observator al celor nefericiţi, de acea pereche zărită într-o zi în penumbra unei cafenele, într-un ungher solitar: bărbatul tras la faţă, nebărbierit, suferind, citea şi recitea a suta oară o scrisoare – cu siguranţă de la ea –, plină de reproşuri, luând foaia aceea absurdă drept martor al cine ştie căror angajamente sau promisiuni; în timp ce ea, în momentele în care el se concentra încrâncenat asupra vreunei fraze din scrisoare, se uita la ceas şi căsca.

Şi, fiindcă Martín îl întrebă dacă între două fiinţe care se iubesc nu trebuie să fie totul clar, transparent şi întemeiat pe adevăr, Bruno îi răspunse că adevărul nu poate fi spus aproape niciodată când e vorba de fiinţe omeneşti, pentru că nu face decât să provoace durere, tristeţe şi distrugere. Şi mai spuse că întotdeauna visase la proiectul („dar eu nu sunt nimic altceva decât asta: un om care face proiecte“, adăugase, zâmbind cu un sarcasm sfios), visase la proiectul de a scrie un roman sau o piesă de teatru pe tema asta: povestea unui băiat care îşi propune să spună mereu adevărul, întotdeauna, cu orice preţ. Bineînţeles că provoacă la tot pasul distrugere, oroare şi moarte, şi până la urmă propria-i distrugere, propria-i moarte.

— Atunci trebuie să minţim, replică Martín cu amărăciune.

— Susţin că nu totdeauna se poate spune adevărul. De fapt, mai niciodată.

— Minciuni prin omisiune?

— Ceva de genul ăsta, răspunse Bruno, observându-l dintr-o parte, de teamă să nu-l rănească.

— Deci nu crezi în adevăr.

— Cred că adevărul e bun în matematică, în chimie, în filozofie. Nu şi în viaţă. În viaţă sunt mai importante iluzia, imaginaţia, dorinţa, speranţa. Şi apoi, ştim oare ce e adevărul? Dacă eu îţi spun că bucata aia de fereastră e albastră, spun un adevăr. Dar e un adevăr parţial, şi prin urmare un fel de minciună. Pentru că bucata aia de fereastră nu e singură, face parte dintr-o casă, dintr-un oraş, dintr-un peisaj. E înconjurată de cenuşiul zidului de beton, de azuriul cerului, de norii aceia prelungi, de o infinitate de alte lucruri. Şi, dacă nu spun tot, absolut tot, mint. Dar a spune *tot* e imposibil, chiar şi în cazul ferestrei, al unui simplu crâmpei din realitatea concretă. Realitatea e infinită şi pe deasupra infinit nuanţată, şi dacă uit fie şi o singură nuanţă înseamnă că mint. Ei bine, imaginează-ţi ce este realitatea fiinţelor omeneşti, cu complicaţiile, meandrele şi contradicţiile lor, care mai sunt şi schimbătoare! Pentru că se schimbă cu fiecare clipă ce trece, şi ceea ce eram acum un moment nu mai suntem acum. Suntem oare mereu aceeaşi persoană? Avem oare mereu aceleaşi sentimente? Poţi iubi un om şi, dintr-odată, poţi să nu-l mai stimezi, ba chiar să-l deteşti. Şi când nu-l mai stimăm facem greşeala de a i-o spune, căci e un adevăr, dar un adevăr momentan, care nu va mai fi adevăr după un ceas sau mâine, ori în alte împrejurări. Însă fiinţa căreia i-l spunem va crede că acesta *este* adevărul, adevărul pentru totdeauna şi dintotdeauna. Şi va fi copleşită de deznădejde.

IX

Şi sosi ziua de luni.

Văzând-o cum vine spre restaurant, Martín se gândi că nu i se potrivea să-i spui *frumoasă*, şi nici măcar *drăguţă*: poate i s-ar putea spune *chipeşă*, dar mai cu seamă *mândră*. Chiar şi aşa, cu bluza ei albă simplă, fusta neagră şi balerini. Simplitate ce-i reliefa şi mai mult trăsăturile exotice, tot aşa precum o statuie este mai bine pusă în valoare într-o piaţă fără ornamente. Totul părea că străluceşte în după-amiaza aceea. Şi chiar şi liniştea zilei, lipsa vântului, soarele puternic ce părea să amâne sosirea toamnei (mai târziu şi-a zis că toamna aşteptase pitită pe undeva ca să-şi verse toată tristeţea în clipa în care el avea să fie singur), totul părea să fie un semn că astrele se arătau prielnice.

O luară în jos spre faleză.

O locomotivă trăgea nişte vagoane, o macara ridica o maşină, un hidroavion zbura la mică înălţime.

— Progresul Naţiunii, comentă Alejandra.

Se aşezară pe una din băncile cu faţa spre fluviu.

Stătură aproape o oră fără să vorbească, sau cel puţin fără să-şi spună nimic important, duşi pe gânduri, în liniştea aceea care-l îngrijora atât de tare pe Martín. Frazele erau telegrafice şi n-ar fi avut nici un înţeles pentru altcineva: „pasărea de colo“, „galbenul coşului navei“, „Montevideo“. Însă nu mai făceau planuri ca înainte, şi Martín se ferea să facă aluzie la lucruri care ar fi putut strica ziua aceea, ziua aceea cu care el se purta aşa cum te porţi cu un bolnav îndrăgit, în faţa căruia trebuie să vorbeşti în şoaptă, scutindu-l de cea mai mică neplăcere.

Însă acest sentiment – nu putea Martín să nu se gândească – era contradictoriu în însăşi esenţa lui, căci dacă el dorea să păstreze fericirea acelei zile o făcea tocmai pentru fericire; ceea ce însemna pentru el fericirea: să fie cu ea, şi nu alături de ea. Ba şi mai mult: să fie *în* ea, în fiecare din porii ei, în celulele ei, în paşii, sentimentele, gândurile ei; sub pielea ei, peste şi înăuntrul trupului ei şi înăuntrul lui, aproape de carnea aceea admirată după care tânjea, lângă ea şi în ea: o comuniune, şi nu doar o simplă, tăcută şi melancolică apropiere. Aşa încât a păstra puritatea acelei zile nevorbind, neîncercând să intre în ea, era uşor, dar tot atât de absurd şi de inutil ca a nu avea nici o zi împreună, tot atât de uşor şi fără sens ca strădania de a menţine puritatea unei ape cristaline cu condiţia ca, mort de sete fiind, să nu poţi bea din ea.

— Să mergem la tine, Alejandra, îi spuse.

Ea îl privi cu gravitate şi după o clipă îi spuse că prefera să meargă la cinema.

Martín îşi scoase briceagul.

— Nu face mutra asta, Martín. Nu mi-e bine, nu mă simt bine deloc.

— Eşti înfloritoare, îi răspunse el, deschizând lama cea mică a briceagului.

— Îţi spun că mi-e rău din nou.

— Tu eşti de vină, argumentă el, parcă înciudat. Nu ai grijă de tine. Chiar adineaori am văzut că mâncai ce nu trebuie. Şi pe deasupra mai sunt şi păhărelele de roze.

Rămase tăcut, se apucă să cioplească lemnul băncii.

— Nu te supăra.

Dar, cum el se încăpăţâna să stea mai departe cu capul plecat, ea i-l ridică.

— Ne promiseserăm să petrecem o după-amiază liniştită, Martín.

El mormăi.

— Sigur, continuă ea, şi acum crezi că dacă nu petrecem o după-amiază fericită tu n-ai nici o vină, nu-i aşa?

Martín nu răspunse: era în zadar.

Alejandra tăcu. Pe neaşteptate, o auzi spunând:

— Bine, în regulă: să mergem la mine.

Însă el nu scoase un cuvânt. Ea se şi ridicase şi, luându-l de braţ, îl întrebă:

— Acum ce mai ai?

— Nimic. O faci ca şi cum ar fi un sacrificiu.

— Nu fi prost. Haide!

O apucară pe Belgrano în sus. Martín se însufleţise iar şi brusc, aproape cu

entuziasm, exclamă:

— Hai la cinema!

— Nu mai spune prostii.

— Nu, nu vreau să renunţi la filmul ăsta. L-ai aşteptat atâta.

— O să-l vedem altă dată.

— Chiar nu vrei?

Dacă ea ar fi acceptat, ar fi căzut în cea mai neagră melancolie.

— Nu, nu.

Martín simţi că bucuria i se reîntoarce în suflet, ca un pârâu de munte când vine dezgheţul. Păşi cu hotărâre, cu Alejandra de braţ. Trecând pe podul mobil văzură un taxi ce venea spre fluviu, cu pasageri. Îi făcură totuşi semn, arătând că mergeau spre oraş, ca să se întoarcă să-i ia. Şoferul le răspunse cu un gest afirmativ. Era o zi în care astrele se arătau de partea lor.

Aşteptară rezemaţi cu coatele de parapetul podului. În depărtare, spre sud, prin ceaţa care începuse să se destrame, se profilau feriboturile din Boca.

Taxiul se întoarse şi urcară.

În timp ce ea făcea cafeaua, el căută printre discuri şi găsi unul pe care Alejandra tocmai îl cumpărase: *Trying*. Şi când răsună vocea tânguitoare a Ellei Fitzgerald, cântând:

I'm trying to forget you, but try as I may,
You're still my every thought every day…[37]

văzu cum Alejandra se opreşte, cu ceşcuţa ei în aer, şi zice:

— Ce grozav! *Knocking, knocking at your door…*[38]

Martín o cercetă în tăcere, mâhnit din pricina umbrelor ce se mişcau întotdeauna în spatele unor fraze de-ale ei.

Dar apoi gândurile i-au fost risipite precum frunzele când bate un vânt puternic. Şi, îmbrăţişaţi ca două fiinţe care vor să se soarbă una pe cealaltă – îşi amintea –, se mai împlini încă o dată ritul acela straniu, tot mai sălbatic, mai profund şi mai disperat. Târât de trup, în toiul acelui iureş şi spre uluirea cărnii, sufletul lui Martín se străduia să se facă auzit de către celălalt, aflat de partea cealaltă a prăpastiei. Însă această încercare de comunicare, ce avea să se sfârşească în strigăte aproape fără speranţă, începea încă din secunda de dinaintea crizei: nu numai prin cuvintele rostite, ci şi prin priviri şi prin gesturi, prin mângâieri şi chiar prin sfâşieri ale mâinilor şi gurilor. Şi Martín se străduia să ajungă la Alejandra, s-o simtă, s-o înţeleagă, atingându-i faţa, mângâindu-i părul, sărutându-i urechile, gâtul, sânii, pântecele; ca un câine în căutarea unei comori ascunse, adulmecând misterioasa suprafaţă, acea suprafaţă plină de indicii, însă indicii prea tainice şi imperceptibile pentru cei nepregătiţi să le simtă. Şi, asemeni câinelui care, simţind brusc că se apropie de misterul căutat, se apucă să scormonească plin de o fervoare înfrigurată şi aproape înnebunită (străin de lumea din afară, alienat şi dement, gândindu-se şi simţind numai acel unic şi puternic mister acum atât de apropiat), tot astfel se arunca asupra

trupului Alejandrei, încercând să pătrundă în ea până în străfundul tainic al dureroasei enigme: săpând, muşcând, adâncindu-se frenetic şi străduindu-se să perceapă tot mai aproape murmurele uşoare ale sufletului secret şi ascuns al acelei fiinţe atât de crunt de aproape şi atât de exasperant de departe. Şi pe când Martín săpa, poate că Alejandra lupta de pe insula ei, strigând cuvinte încifrate care pentru el, pentru Martín, erau de neînţeles, şi pentru ea erau pesemne zadarnice, iar pentru amândoi erau pline de deznădejde.

Şi apoi, ca după o bătălie ce lasă câmpul semănat cu cadavre, şi care s-a dat în zadar, amândoi rămaseră tăcuţi.

Martín se chinuia să-i scruteze chipul, dar nu putea desluşi nimic în întunericul aproape total. Plecară.

— Trebuie să dau un telefon, spuse Alejandra.

Intră într-un bar şi telefonă.

Martín, din uşă, o privea neliniştit. Cu cine o fi vorbind? Ce-o fi spunând?

Se întoarse deprimată şi-i spuse:

— Să mergem.

O vedea dusă pe gânduri şi, când el făcea vreun comentariu, ea răspundea: *Ce? Cum?* La tot pasul se uita la ceas.

— Ce trebuie să faci?

Ea îl privi de parcă n-ar fi înţeles întrebarea. Martín i-o repetă şi atunci ea zise:

— La opt trebuie să fiu undeva.

— Departe de aici?

— Nu, răspunse ea vag.

X

O privi plin de tristeţe cum se îndepărtează.

Era o zi de la începutul lui aprilie, însă toamna se şi anunţa cu semne prevestitoare, ca acele nostalgice ecouri de trompetă – se gândea – care se aud în tema încă puternică a unei simfonii, dar care (cu o anume insistenţă indecisă, blândă, dar tot mai mare) ne avertizează că tema aceea se apropie de sfârşit şi că ecourile de trompetă îndepărtate se vor auzi tot mai aproape, până se vor preface în tema dominantă. Câte o frunză uscată, cerul parcă pregătindu-se pentru lungile zile înnorate din mai şi iunie vesteau că anotimpul cel mai frumos din Buenos Aires se apropia pe tăcute. Ca şi cum, după apăsătoarea stridenţă a verii, cerul şi copacii ar începe să-şi ia acel aer meditativ al lucrurilor ce se pregătesc pentru o lungă letargie.

XI

Paşii îl purtau automat spre bar, însă mintea îi era tot lângă Alejandra. Şi, cu un oftat de uşurare, ca atunci când ajungi într-un port cunoscut, după o călătorie zbuciumată şi plină de primejdii, îl auzi pe Tito spunând *ţara asta n-are scăpare,* lovind cu mâna în *Crítica*, poate demonstrând ceva ce tocmai discutaseră, în vreme ce Poroto zicea *păi are-n jur o adevărată mafie* iar Chichín, ştergând un pahar îndărătul barului, cu şapca pe cap de parcă se pregătea să iasă, spunea *rău face că nu le dă un picior tuturor tipilor ăştia*, pe când Tito (furios, descurajat, cu neînvinsul lui scepticism de argentinian), aranjându-şi cravata uzată şi apoi îndreptându-şi arătătorul spre piept, confirma *ţi-o spun eu Humberto D'Arcángelo*. Moment în care nou-venitul (Peruzzi, Peretti?), cu sacoul lui elegant, după moda italiană, impecabil şi parfumat, într-o spaniolă de om de curând venit în America, spuse că el e de acord cu domnul D'Arcángelo şi că, de pildă, atrăgea atenţia starea jalnică a tramvaielor, şi că e de neconceput în anii ăştia din secolul douăzeci ca într-un oraş ca Buenos Aires să mai existe astfel de vechituri. Moment în care Humberto D'Arcángelo, care îl privea stăpânindu-şi indignarea, spuse cu studiată şi ironică politeţe (aranjându-şi cravata): *Ia spuneţi-mi, că sunt curios: acolo, la dumneavoastră în patrie, nu mai există tramvaie?*, întrebare la care tinerelul Peruzzi sau Peretti răspunse că fuseseră retrase cu timpul din centrul oraşelor şi că, de altfel, acum aveau tramvaie foarte rapide, moderne, curate, aerodinamice, cum e în general tot sistemul de transport. Ştiau ei oare că rapidul Genova–Napoli bătuse toate recordurile internaţionale de viteză? În timp ce aici, să fim sinceri, aici trenurile te fac ori să le plângi de milă, ori să râzi, cum pe drept cuvânt recunoscuse domnul D'Arcángelo mai înainte; motiv pentru care trebuie să fi privit cu mare uimire reacţia domnului D'Arcángelo care, lovind cu mâna-i scheletică în prima pagină din *Crítica*, unde se putea citi pe opt coloane victoria lui Fangio la Reims, aproape că ţipă: *Şi ăsta-i tot italian?* Întrebare la care tânărul Peruzzi sau Peretti, surprins nevoie mare, de parcă un individ care-i ceruse cu amabilitate foc şi-ar scoate pistolul să tragă în el, dădu să răspundă cu bâlbâieli, la care Tito, tremurând de furie, cu o voce aproape neauzită de încordată şi reţinută ce era, spuse: *Uite ce e, maestre, Fangio e argentinian chiar dacă-i fiu de italian ca mine sau ca Chichín sau ca domnul Lambruschini, argentinian şi om de mare onoare, băiat de italieni din ăia de pe vremuri care veneau în cala vapoarelor şi apoi munceau pe brânci cincizeci de ani în şir şi pe deasupra mai erau şi recunoscători Americii, iar copiii priveau cu mândrie drapelul albastru şi alb, nu ca italienii ăştia care vin acum şi-şi petrec ziua criticând ţara: ba că gropile, ba că tramvaiele, ba că gunoaiele, ba că nenorocita asta de climă din Bueno Saire, ba că umezeala, ba că la Milano e aşa şi pe dincolo, ba că femeile de aici nu sunt elegante, iar dacă nu mai au ce, ajung să vorbească de rău până şi biftecurile. Acum eu mă întreb şi întreb şi distinsul auditoriu: de ce, dacă se simt atât de rău în ţara asta, nu-şi iau valiza să plece? De ce nu se întorc în Italia, dacă acolo e raiul de care vorbesc? De ce să-mi vină mie aici, zic eu, cu toată garnitura lor de şefi, de doctori, de ingineri?* Şi

ridicându-se furios, aranjându-şi cravata, împături *Crítica*, îi strigă lui Martín *Hai acasă, puştiule!* şi plecă fără să salute pe nimeni.

XII

Martín se despărţi de Tito la ieşirea din bar şi o luă spre parc. Urcă scările de la vechea casă de vară, simţi iar mirosul pătrunzător de urină care-l întâmpina întotdeauna când trecea pe acolo şi se aşeză pe banca din faţa statuii, unde se întorcea ori de câte ori dragostea lor părea în criză. Stătu un lung răstimp meditând la soarta lui, torturat de ideea că în momentul acela Alejandra era cu altul. Se întinse pe bancă şi se lăsă în voia gândurilor.

XIII

A doua zi Martín îl căută pe singurul om pe care putea să-l vadă în afară de Alejandra: unica punte spre tărâmul acela necunoscut, punte accesibilă, dar care se termina într-o zonă ceţoasă şi melancolică. Deşi pudoarea îi împiedica să vorbească de singurul lucru care-l interesa.

Se întâlniră la La Helvética.

— Trebuie să-l văd pe părintele Rinaldini, dar o să mergem împreună.

Îi spuse că părintele era foarte bolnav şi că el tocmai făcuse un demers pe lângă monseniorul Gentile ca să-i îngăduie să se întoarcă în La Rioja. Dar episcopii nu-l puteau înghiţi şi trebuie să recunoaştem că Rinaldini făcea tot ce putea pentru asta.

— Într-o zi, când o să moară, o să se vorbească mult de el. La fel ca în cazul lui Galli Mainini[39]. Pentru că în ţara asta de invidioşi începi să fii un om mare doar când ai încetat să mai exişti.

O luară pe strada Perú; strângându-l de braţ, Bruno îi arătă un bărbat care mergea în faţa lor, sprijinit într-un baston.

— Borges.

Când ajunseră aproape, Bruno îl salută. Martín simţi o mână mică, aproape fără oase şi fără putere. Faţa parcă îi fusese desenată şi apoi ştearsă pe jumătate cu guma. Se bâlbâia.

— E prieten cu Alejandra Vidal Olmos.

— *Caramba, caramba*… Alejandra… da, foarte bine.

Ridica din sprâncene, îl privea cu nişte ochi azurii, apoşi, cu o cordialitate abstractă care nu se adresa cuiva anume, absent.

Bruno îl întrebă ce mai scrie.

— *Caramba*… se bâlbâi el, zâmbind cu un aer vinovat şi maliţios, aerul acela pe care obişnuiesc să-l ia ţăranii argentinieni, de o modestie ironică, amestec de tainică aroganţă şi aparentă timiditate, de fiecare dată când le lauzi un cal sau iscusinţa la împletit curele. *Caramba*… ei bine… încerc să scriu câte o pagină care să fie ceva mai mult decât o ciornă, nu?

Şi se bâlbâia, cu faţa agitată de nişte ticuri glumeţe.

Pe când se îndreptau spre casa lui Rinaldini, Bruno îl vedea parcă pe Méndez spunând sarcastic: *Conferenţiar pentru doamnele din oligarhie!* Dar totul era mult mai complex decât îşi închipuia Méndez.

— E curios că în ţara asta literatura fantastică are o calitate şi o importanţă deosebită, zise el. Oare de ce?

Martín îl întrebă timid dacă n-ar putea fi o consecinţă a realităţii noastre neplăcute, o evaziune.

— Nu. Şi realitatea din Statele Unite e neplăcută. Trebuie să fie altă explicaţie. Cât despre ce gândeşte Méndez despre Borges…

Zâmbi.

— Se zice că nu prea e argentinian, comentă Martín.

— Ce-ar putea fi dacă nu argentinian? E un produs naţional tipic. Până şi europenismul lui e naţional. Un european nu e europenist: e european pur şi simplu.

— Crezi că e un mare scriitor?

Bruno căzu pe gânduri.

— Nu ştiu. Sunt însă sigur că proza lui e cea mai importantă din tot ce se scrie azi în spaniolă. Dar e prea preţios ca să fie un mare scriitor. L-ai vedea dumneata pe Tolstoi încercând să epateze cu un adverb când e în joc viaţa sau moartea unuia din personajele lui? Dar nu tot ce scrie el e subtilitate preţioasă, să nu crezi… Există ceva foarte argentinian în scrierile lui cele mai bune: o anumită nostalgie, o anumită tristeţe metafizică…

Rămaseră un răstimp tăcuţi.

— De fapt se spun o groază de prostii despre ceea ce *trebuie* să fie literatura argentiniană. Important e să fie o literatură profundă. Restul e superfluu. Şi, dacă nu e profundă, degeaba mai aduce în scenă *gauchos* şi fanfaroni. Scriitorul cel mai reprezentativ din Anglia elisabetană a fost Shakespeare. Totuşi multe dintre piesele lui nici măcar nu se petrec în Anglia.

Apoi adăugă:

— …Şi ce mă amuză cel mai tare e că Méndez respinge influenţa europeană asupra scriitorilor noştri, bazându-se pe ce? Asta-i cel mai nostim: pe o doctrină filozofică elaborată de evreul Marx, de neamţul Engels şi de grecul Heraclit. Dacă am fi consecvenţi cu aceşti critici ar trebui să scriem în *querandí*[40] despre vânătoarea de struţi. Tot restul ar fi nefiresc şi antinaţional. Cultura noastră provine de acolo, cum putem să evităm asta? Şi de ce s-o facem? Nu-mi amintesc cine a spus că nu citeşte ca să nu-şi piardă originalitatea. Îţi dai seama? Dacă te-ai născut ca să faci ori să spui lucruri originale, n-ai să-ţi pierzi originalitatea

citind cărţi. Dacă nu te-ai născut pentru asta, n-ai nimic de pierdut citind cărţi… Şi apoi, asta-i ceva nou, ne aflăm într-un continent deosebit şi puternic, totul se desfăşoară într-un sens diferit. Şi Faulkner i-a citit pe Joyce şi pe Huxley, pe Dostoievski şi pe Proust. Ce, vor o originalitate totală şi absolută? Nu există. Nici în artă şi nici altundeva. Totul se clădeşte pe ceea ce a fost înainte. Nimic omenesc nu e pur. Zeii greci erau de asemenea hibrizi şi erau contaminaţi (e un fel de a spune) de religiile orientale şi egiptene. Există un fragment din *Moara de pe Floss*41 în care o femeie probează o pălărie în faţa oglinzii: este Proust.

Vreau să spun germenele lui Proust. Tot restul e dezvoltare. O dezvoltare genială, aproape canceroasă, dar la urma urmei o dezvoltare. La fel se întâmplă cu o povestire de Melville, cred că se numeşte *Bertleby* sau *Bartleby*, sau ceva de genul ăsta. Când am citit-o m-a impresionat o anume atmosferă kafkiană. Şi aşa se întâmplă cu toate. Noi, de pildă, suntem argentinieni până când ne renegăm ţara, cum face adesea Borges. Mai cu seamă când o renegăm cu adevărată furie, cum face Unamuno cu Spania; precum ateii aceia violenţi care pun bombe în biserică, un fel de a crede în Dumnezeu. Adevăraţii atei sunt indiferenţii, cinicii. Iar cei care manifestă ateismul patriei sunt cosmopoliţii, indivizii aceia care trăiesc aici aşa cum ar putea trăi la Paris sau la Londra. Trăiesc într-o ţară ca într-un hotel. Dar să fim drepţi: Borges nu e dintre aceştia, cred că pe el îl doare ţara, într-un anume fel, chiar dacă nu are, desigur, sensibilitatea şi generozitatea ca să-l doară ţara ca pe un peon de la sat sau pe un muncitor la depozitul frigorific. Şi în asta constă lipsa lui de măreţie, incapacitatea de a înţelege şi simţi totalitatea patriei, până şi în complexitatea ei josnică. Citindu-i pe Dickens sau pe Tolstoi simţim această înţelegere totală a sufletului omenesc.

— Şi Güiraldes?

— În ce sens?

— Vreau să spun în privinţa europenismului.

— Ei bine, da. Într-un anume sens şi în unele momente, *Don Segundo Sombra* ar părea scris de un francez care a trăit în pampas. Dar uite, Martín, ia seama că am zis „într-un anume sens“, „în unele momente“… Asta înseamnă că romanul nu putea fi scris de un francez. Cred că este în esenţă argentinian, chiar dacă acei *gauchos* ai lui Lynch sunt mai veridici decât cei ai lui Güiraldes. Don Segundo e un ţăran mitologic, dar chiar şi aşa nu-i nimic altceva decât un mit. Iar dovada că e un mit autentic e că a prins în sufletul poporului nostru. Lăsând la o parte faptul că Güiraldes e argentinian prin preocuparea lui metafizică. Asta e ceva caracteristic: fie că e vorba de Hernández, fie de Quiroga, fie de Roberto Arlt.

— Roberto Arlt?

— Să n-ai nici o îndoială. Mulţi proşti cred că e important pentru pitorescul lui. Nu, Martín, mai tot ce e pitoresc la el e un defect. E mare *în ciuda* acestui fapt. E mare pentru formidabila tensiune metafizică şi religioasă a monologurilor lui Erdosain. *Cei şapte nebuni* e un roman plin de scăderi. Nu spun că sunt scăderi stilistice sau gramaticale, asta n-ar avea importanţă. Spun că e plin de literatură între ghilimele, de personaje pretenţioase sau apocrife, ca Astrologul. Cu toate

astea e mare.

Zâmbi.

— Dar… destinul marilor artişti e destul de trist: în general, sunt admiraţi tocmai pentru slăbiciunile şi defectele lor.

Le deschise uşa Rinaldini însuşi.

Era un bărbat înalt, cu părul foarte alb, cu profil vulturesc şi auster. Expresia de pe faţa lui era o combinaţie întortocheată de bunătate, ironie, inteligenţă, modestie şi orgoliu.

Locuinţa era foarte sărăcăcioasă, ticsită de cărţi. Când intrară, alături de hârtii şi de o maşină de scris se vedeau resturi de pâine şi de brânză. Pe furiş, stingherit, Rinaldini încercă să le ia de acolo.

— Nu vă pot oferi decât un pahar de vin de Cafayate.

Se duse după o sticlă.

— Tocmai l-am văzut pe Borges pe stradă, părinte, comentă Bruno.

Aducând nişte pahare, Rinaldini zâmbi. Bruno îi explică atunci lui Martín că acesta scrisese lucruri foarte importante despre Borges.

— Mă rog, dar a trecut multă vreme de atunci, spuse Rinaldini.

— Ce, aţi rectifica ceva?

— Nu, răspunse cu un gest ambiguu, însă acum aş spune alte lucruri. Pe zi ce trece mi-e tot mai greu să-i suport povestirile.

— Dar poemele lui vă plăceau mult, părinte.

— În fine, da, unele. Însă e şi multă apă de ploaie.

Bruno spuse că pe el îl impresionau poemele acelea care îi aduceau aminte de copilărie, de acel Buenos Aires de altădată, de vechile patiouri, de trecerea timpului.

— Da, încuviinţă Rinaldini. Ce nu înghit eu sunt divertismentele lui filozofice, deşi mai bine am spune pseudofilozofice. E un scriitor ingenios, artificios. Sau, cum spun englezii, sofisticat.

— Totuşi, părinte, într-un ziar francez se vorbeşte de profunzimea filozofică a lui Borges.

Rinaldini le oferi ţigări, zâmbind mefistofelic.

— Nu mai spuneţi!…

Le aprinse ţigările şi adăugă:

— Uite, luaţi oricare din divertismentele astea. *Biblioteca Babel*, bunăoară. Face aici nişte jocuri sofisticate cu conceptul de infinit, pe care-l confundă cu acela de indefinit. O distincţie elementară, e în orice tratat cât de modest de acum douăzeci şi cinci de secole. Şi, bineînţeles, din ceva absurd se poate desprinde orice. *Ex absurdo sequitur quodlibet*. Şi prin confuzia asta puerilă insinuează existenţa unui univers de neînţeles, un fel de parabolă lipsită de pietate. Orice student o ştie şi chiar m-aş încumeta să presupun (cum ar spune Borges) că realizarea tuturor posibilităţilor în acelaşi timp e cu neputinţă. Pot sta în picioare sau pot sta jos, dar nu în acelaşi timp.

— Şi povestea despre Iuda?

— Într-o zi, un popă irlandez mi-a spus: Borges e un scriitor englez care se duce să hulească în suburbii. Ar trebui adăugat: suburbiile din Buenos Aires şi ale filozofiei. Raţionamentul teologic care îl prezintă pe domnul Borges-Sörensen, centaurul acela scandinavo-argentinian, nu are nici măcar aparenţa unui raţionament. E teologie pictată. Şi eu, dacă aş fi pictor abstracţionist, aş putea picta o găină făcând un triunghi şi nişte punctişoare, dar de aici n-ar putea să iasă supă de găină. Ei bine, jocul ăsta e intenţionat la Borges, sau e natural? Vreau să spun: e un sofist sau un sofisticat? Tema acestei zeflemele nu e de tolerat din partea nici unui om cinstit, chiar dacă se spune că e pură literatură.

— În cazul lui Borges e pură literatură. El însuşi ar spune-o.

— Cu atât mai rău pentru el.

Se supărase de-a binelea.

— Fanteziile astea benevole cu Iuda denotă o tendinţă spre slăbiciune şi laşitate. Se face un pas înapoi în faţa lucrurilor supreme, în faţa bunătăţii şi a răutăţii supreme. Astfel un mincinos nu este astăzi un mincinos: e un politician. E vorba de a salva diavolul într-un mod elegant. Ce mai, nu-i dracul atât de negru cum se spune!

Se uită la ei de parcă le-ar fi cerut socoteală.

— De fapt e tocmai pe dos: dracul e mai negru decât spun ăştia. Nu sunt filozofi proşti, dar ce-i mai rău e că sunt scriitori slabi. Pentru că nu percep nici măcar realitatea psihologică esenţială pe care a văzut-o Aristotel. E ceea ce Edgar Poe a numit *the imp of perversity*42. Marii scriitori din secolul trecut au văzut-o cu luciditate: de la Blake până la Dostoievski. Dar bineînţeles că…

Se opri fără să-şi termine fraza. Se uită un moment pe fereastră şi apoi conchise, cu zâmbetul lui subtil:

— Aşadar Iuda umblă slobod prin Argentina… E patronul miniştrilor de Finanţe, fiindcă a scos bani de unde nimănui nu i-ar fi trecut prin cap. Totuşi, bietul Iuda n-a visat să guverneze. Iar acum în ţara noastră se pare că e pe cale să obţină, sau a şi obţinut, posturi în guvern. În fine, cu guvern sau fără guvern, Iuda sfârşeşte întotdeauna spânzurându-se.

Bruno îi explică apoi demersurile pe care le-a făcut la monseniorul Gentile. Rinaldini schiţă un gest cu mâna, zâmbind cu ironie resemnată şi blândă.

— Nu-ţi face sânge rău, Bassán. N-or să mă lase episcopii. Şi în ce-l priveşte pe acest monsenior Gentile, care din păcate ţi-e rudă, ar fi mai bine ca în loc să facă politicărie ecleziastică să citească din când în când Evanghelia.

Plecară.

Şi el rămase acolo singur, sărac, cu sutana lui ponosită.

XIV

Alejandra tot nu apărea şi Martín se refugia în muncă şi în tovărăşia lui

Bruno. A fost un timp de tristeţe meditativă: nu sosiseră încă zilele de tristeţe haotică şi tenebroasă. Părea o stare sufletească potrivită cu toamna aceea din Buenos Aires, toamnă ce aducea nu doar frunze uscate, nori cenuşii şi ploi mărunte, ci şi descumpănire şi o nelămurită nemulţumire. Toţi se bănuiau unii pe alţii, oamenii vorbeau limbi diferite, inimile nu băteau în acelaşi ritm (cum se întâmplă în timpul unor războaie naţionale, la anumite victorii colective): existau două naţiuni în aceeaşi ţară, şi aceste naţiuni se duşmăneau de moarte, se uitau crunt una la alta, se pizmuiau. Iar Martín, care se simţea singur, îşi punea întrebări despre orice: despre viaţă şi moarte, despre dragoste şi absolut, despre ţara lui, despre destinul omului în general. Însă nici una din aceste reflecţii nu era pură, ci se amestecau toate, inevitabil, cu amintirea Alejandrei, a cuvintelor ei, a ochilor ei cenuşii-verzui, pe fondul expresiei sale ranchiunoase şi contradictorii. Şi, pe neaşteptate, părea că ea ar fi patria, nu femeia aceea frumoasă dar convenţională din gravurile simbolice. Patria era copilăria şi mama, căminul şi tandreţea; Martín nu avusese parte de toate astea; şi chiar dacă Alejandra era femeie, putea să fi aşteptat să găsească la ea, într-o anumită măsură, într-un anume fel, căldura şi mama. Însă ea era un teritoriu ascuns şi tumultuos, zguduit de cutremure, devastat de uragane. Totul se învălmăşea în mintea lui tânjind de dorinţă şi parcă ameţită, şi totul se învârtea vertiginos în jurul figurii Alejandrei, chiar şi atunci când se gândea la Perón sau la Rosas, căci în fata aceea care provenea dintr-un neam de unionişti, fiind totuşi partizană a federaliştilor, în acea contradictorie şi vie concluzie a istoriei argentiniene, părea să se sintetizeze, în ochii lui, tot ce era haotic şi contradictoriu, diabolic şi neruşinat, echivoc şi opac. Şi atunci îl vedea din nou pe bietul Lavalle, adâncindu-se în tărâmul tăcut şi neprimitor al provinciei, descumpănit şi înciudat, gândindu-se poate la misterul poporului său, în lungile nopţi friguroase petrecute în meditaţie, înfăşurat în ponchoul azuriu, taciturn, cu ochii la flăcările jucăuşe ale focului, auzind poate ecoul stins al refrenelor ostile cântate de ţărani anonimi:

Cerul tot e-acum cernit
că Dorrego a murit,
voi, provincii, vă-ndoliaţi,
bocet a jale cântaţi.

Iar Bruno, de care se agăţa, la care se uita cu înfrigurare, întrebător, părea şi el chinuit de îndoieli, punându-şi neîncetat întrebări despre sensul existenţei în general şi despre existenţa şi inexistenţa acelei obscure zone de pe lume unde trăiau şi sufereau cu toţii: el, Martín, Alejandra şi milioanele de locuitori care păreau că merg bezmetic prin Buenos Aires ca prin haos, fără ca nimeni să ştie unde era adevărul, fără ca nimeni să creadă cu fermitate în ceva; cei bătrâni ca don Pancho (îşi zicea Bruno), trăind în visurile trecutului, aventurierii făcând avere fără să le pese de nimeni şi de nimic, cinicii profesori care se adaptau noii ordini predând ceea ce înainte repudiaseră, studenţii luptând împotriva lui Perón

şi aliindu-se efectiv cu apărători ai libertăţii ipocriţi şi profitori, şi bătrânii imigranţi visând (şi ei) o altă realitate, o realitate fantastică şi îndepărtată, ca bătrânul D'Arcángelo care privea tărâmul acela, acum de neatins, şi murmura:

Addio patre e matre,
addio sorelle e fratelli.[43]

Cuvinte pe care vreun imigrant-poet le-o fi rostit lângă bătrân, în momentul când vaporul se îndepărta de ţărm, la Reggio sau la Paola, şi când acei bărbaţi şi acele femei, cu privirea aţintită asupra munţilor de pe meleagurile a ceea ce a fost odată Magna Grecia, se uitau, mai curând decât cu ochii trupului (slabi, precari şi în cele din urmă neputincioşi), cu ochii sufletului, acei ochi ce continuă să vadă munţii şi castanii de acasă, peste mări şi peste ani: ficşi şi fără noimă, neîmblânziţi din pricina mizeriei şi a vicisitudinilor, a distanţei şi bătrâneţii. Ochi cu care bătrânul D'Arcángelo (gătit în chip grotesc cu pălăria-i verde uzată, ca un simbol caricatural şi comic al timpului şi al Frustrării, nepăsător, blajin, dar parcă nebun) îşi vedea îndepărtata Calabrie, pe când Tito îl privea cu ochişorii lui sarcastici, bând maté şi zicându-şi „la naiba, de-aş avea eu bani!". Aşadar (se gândea Martín, uitându-se la Tito care se uita la taică-său), ce e Argentina? Întrebări la care de multe ori avea să-i răspundă Bruno, spunându-i că Argentina nu era doar Rosas şi Lavalle, *gauchos* şi pampas, ci şi, în ce mod tragic!, bătrânul D'Arcángelo cu pălăria-i verde şi privirea dusă, şi fiul lui, Humberto D'Arcángelo, cu amestecul acela de scepticism şi tandreţe, resentiment social şi inepuizabilă generozitate, sentimentalism facil şi inteligenţă analitică, disperare cronică şi înfrigurată şi necontenită asteptare a CEVA. „Noi, argentinienii, suntem pesimişti (spunea Bruno) fiindcă avem mari rezerve de speranţe şi de iluzii, căci pentru a fi pesimist trebuie ca mai înainte să fi sperat ceva. Acesta nu-i un popor cinic, chiar dacă e plin de cinici şi parveniţi; e mai curând un popor de oameni chinuiţi, ceea ce e tocmai dimpotrivă, întrucât cinicul se obişnuieşte cu orice şi nu-i pasă de nimic. Argentinianului îi pasă de toate, îşi face sânge rău pentru toate, se necăjeşte, protestează, e ranchiunos. Argentinianul e nemulţumit de toate şi de sine însuşi, e răzbunător, plin de resentimente, dramatic şi violent. Da, nostalgia bătrânului D'Arcángelo – comenta Bruno, parcă pentru sine… Dar aici totul e plin de nostalgie, pentru că sunt pesemne puţine ţări pe lume în care acest sentiment se manifestă atât de repetitiv: la cei dintâi spanioli, fiindcă le era dor de patria de departe; apoi la indieni, pentru că tânjeau după libertatea pierdută, însuşi sensul existenţei lor; mai târziu, la acei *gauchos* alungaţi de civilizaţia veneticilor, simţindu-se exilaţi pe propriul lor pământ şi amintindu-şi de vârsta de aur a sălbaticei lor independenţe; la bătrânii patriarhi creoli, ca don Pancho, pentru că simţeau că timpul acela minunat al generozităţii şi curteniei devenise timpul meschinăriei şi al minciunii; şi, în sfârşit, la imigranţi, fiindcă duceau dorul pământului lor natal, al obiceiurilor lor milenare, al legendelor, al sărbătorilor Crăciunului lângă foc. Şi cum să nu-l înţelegi pe bătrânul D'Arcángelo? Căci pe măsură ce ne apropiem de moarte ne apropiem şi de pământ, şi nu de pământ în

general, ci de bucata aceea, acea infimă (dar atât de iubită, atât de jinduită!) bucată de pământ unde ne-am petrecut copilăria, unde ne-am trăit jocurile şi magia, irecuperabila magie a irecuperabilei copilării. Şi ne amintim atunci de un copac, de chipul vreunui prieten, de un câine, de un drum plin de colb în miezul verii, de ţârâitul greierilor şi şopotul unui pârâiaş. Lucruri de genul ăsta. Nu lucruri mari, ci mărunte şi cu totul neînsemnate, dar care în momentul acela de dinaintea morţii capătă proporţii de necrezut, mai ales când, în ţara asta de emigranţi, omul care stă să moară se poate apăra numai cu amintirea, atât de înfricoşător de incompletă, atât de transparentă şi de imaterială, a acelui copac sau a acelui pârâiaş din copilărie; căci sunt despărţiţi nu doar de prăpăstia timpului, ci şi de oceane de necuprins. Şi astfel ne este dat să vedem mulţi bătrâni ca D'Arcángelo, care aproape că nu mai vorbesc şi par că privesc necontenit în depărtare, când în realitate privesc înspre înlăuntrul lor, spre străfundurile memoriei lor. Pentru că memoria e ceea ce rezistă timpului şi puterilor lui distructive, şi e un fel de formă pe care eternitatea şi-o poate asuma în această trecere neîncetată. Şi chiar dacă noi (conştiinţa noastră, sentimentele noastre, experienţa noastră dură) ne schimbăm cu trecerea anilor, iar pielea şi ridurile noastre se prefac treptat în dovezi şi martori ai acestei treceri, există ceva în noi, undeva foarte adânc, acolo, în zone ascunse, ceva ce se agaţă cu ghearele şi cu dinţii de copilărie şi de trecut, de neam şi de pământ, de tradiţie şi de visuri, ceva ce pare să reziste acestui tragic proces: memoria, misterioasa aducere aminte despre noi înşine, despre ceea ce suntem şi ceea ce am fost. Ceva fără de care (şi ce îngrozitor trebuie să fie atunci! îşi spunea Bruno) oamenii aceia care au pierdut-o, ca într-o formidabilă şi devastatoare explozie a acelor zone profunde, sunt frunze uşoare, frunze nesigure şi efemere târâte de vântul furios şi fără noimă al timpului."

XV

Până când într-o după-amiază se petrecu ceva uluitor: la colţul străzii Leandro Alem cu Cangallo, în vreme ce aştepta troleibuzul, când maşinile se opriră la stop, o văzu pe Alejandra cu bărbatul acela, într-un Cadillac sport.

Şi ei îl văzură, iar Alejandra păli.

Bordenave îi spuse să urce şi ea se trase puţin ca să-i facă loc.

— Am întâlnit-o pe prietena dumitale aşteptând şi ea autobuzul. Ce coincidenţă! Unde mergi?

Martín îi răspunse că se ducea acasă, în La Boca.

— Bine, atunci o să te lăsăm pe dumneata mai întâi.

De ce? se întrebă Martín parcă ameţit. Acel „mai întâi" avea să fie un cuvânt ce va face loc unor întrebări neliniştitoare.

— Nu, spuse Alejandra, o să cobor eu prima. Chiar aici, în Avenida de Mayo.

Bordenave o privi surprins; sau cel puţin aşa i se păru lui Martín când, mai târziu, se tot gândea la întâlnirea aceea, constatând că surprinderea lui Bordenave era şi ea surprinzătoare.

Când Alejandra coborî, Martín o întrebă dacă vrea s-o însoţească, dar ea îi răspunse că e foarte grăbită şi că mai bine se văd altă dată. Dar când dădu să plece ezită, se întoarse şi-i spuse că o să-l aştepte a doua zi la ora şase la Jockey Club.

Bordenave rămase tăcut şi chiar posomorât tot drumul până în La Boca, în vreme ce Martín încerca să analizeze întâlnirea aceea ciudată. Da, era posibil ca bărbatul acela s-o fi întâlnit pe Alejandra din întâmplare. Nu-l întâlnise şi el tot din întâmplare? Nu era nefiresc nici faptul că, văzând-o pe stradă, a invitat-o în maşină, doar era un om de lume. În definitiv, nimic din toate astea nu era surprinzător. Uimitor era că Alejandra acceptase. Pe de altă parte, de ce oare s-o fi mirat Bordenave când ea spusese că o să coboare în Avenida de Mayo? Reacţia asta putea fi o dovadă că erau împreună, şi nu datorită unei întâlniri întâmplătoare, iar ea hotărâse să coboare înainte vrând parcă să-i demonstreze lui Martín că n-avea nimic cu tipul acela cu care se întâlnise accidental; hotărâre ce avea să-l surprindă pe Bordenave într-atât încât să nu-şi poată înfrâna gestul acela revelator. Martín simţi cum se prăbuşeşte ceva în el, dar se strădui să nu se lase pradă disperării şi, cu o luciditate îndârjită, analiză faptele mai departe. Îşi zise atunci, oarecum uşurat, că surprinderea lui Bordenave ar putea avea altă cauză; când a urcat în maşină ea îi spusese că se duce acasă, în Barracas (cum o dovedea într-adevăr faptul că mergeau pe Leandro Alem spre sud), însă, la gândul că Martín ar putea bănui ceva dacă rămânea cu Bordenave după ce el ar fi coborât în La Boca, se hotărâse să se dea jos la Avenida de Mayo; şi această bruscă şi contradictorie hotărâre îi atrase atenţia lui Bordenave. Bine, dar atunci de ce tipul rămăsese posomorât şi supărat? Ce mai, pentru că fără îndoială îşi pusese în minte să flirteze cu Alejandra rămânând singuri, iar hotărârea ei îi strica planurile. Totuşi mai era un motiv de îndoială: de ce îl refuzase ea când a vrut s-o însoţească? Oare nu pentru că trebuia să se întâlnească mai târziu cu Bordenave, în locul spre care mergeau cu siguranţă? Un detaliu liniştitor: cum ar fi putut Alejandra să ia legătura cu Bordenave dacă nu întâmplător? Nu-l cunoştea, habar n-avea unde locuieşte şi, în ce-l priveşte pe el, nici măcar nu ştia numele Alejandrei.

Cu toate acestea o senzaţie tulbure îl făcea să analizeze iar şi iar întrevederea aceea, în aparenţă banală, dar care acum, în lumina noii întâlniri, căpăta o importanţă deosebită. După ani de zile de la moartea Alejandrei a avut certitudinea a ceea ce în momentul acela i-a apărut doar într-o strălucire insidioasă: Bordenave nu era străin de impulsul Alejandrei de a-l trimite la Molinari, după întâlnirea cu Bordenave de la Plaza. Evenimentele care au dus la sinuciderea ei şi ultima conversaţie cu Bordenave aveau să-i dezvăluie într-o zi rolul jucat de acesta în dramă. Şi câţiva ani mai târziu, când stătea de vorbă cu Bruno, nu putea să nu stăruie, cu tristă ironie, asupra amănuntului că el, Martín,

fusese cel care îl adusese pe Bordenave în calea Alejandrei. Şi avea să-şi amintească încă o dată, cu o minuţiozitate ce ţine de manie, detaliile acelei prime întrevederi de la Plaza, acea banală întâlnire care ar fi dispărut cu desăvârşire în neantul episoadelor fără nici o semnificaţie dacă evenimentele de pe urmă n-ar fi aruncat o lumină neaşteptată şi cumplită asupra acestui soi de manuscris uitat.

Însă deocamdată Martín nu putea înţelege aceste ultime implicaţii. Revedea acea întâlnire de la Plaza şi îşi amintea că, în momentul când îl prezentase Alejandrei, în ochii ei se ivise o licărire fugară, exact înainte ca atitudinea ei să se schimbe, înăsprindu-se. Cu toate că e posibil (credea Bruno) şi ca detaliul acela să fie o amintire falsă, un detaliu observat în virtutea lucidităţii retrospective pe care ne-o conferă catastrofele, sau pe care credem că ne-o conferă, când spunem „acum îmi amintesc că am auzit un zgomot suspect“, când în realitate zgomotul acela e un detaliu adăugat de imaginaţie simplelor fapte adevărate din memorie; e modul obişnuit în care prezentul influenţează trecutul modificându-l, îmbogăţindu-l şi deformându-l cu indicii prevestitoare.

Martín încercă să-şi aducă aminte, cuvânt cu cuvânt, ce spusese Bordenave atunci, dar nu era nimic important, cel puţin nu pentru problema lui. Căci spusese că italienii aceia – arătând cu o strâmbătură puţin cinică a feţei spre cei doi bărbaţi care stăteau acolo – sunt cu toţii la fel: toţi sunt ingineri, avocaţi, prelaţi. Dar adevărul e că sunt nişte ticăloşi, că trebuie să fii cu ochii în patru cu ei. Şi Martín îşi amintea că în vremea asta, fără să-l privească, Alejandra desena nişte linii întortocheate pe un şerveţel de hârtie, arătându-se brusc prost dispusă. Primul cuvânt pe care-l rostesc ăştia (spunea mai departe Bordenave) e *corruzione*, şi atunci trebuie să le aduci aminte că nenorociţilor ălora pe care îi trimiteau împotriva englezilor în Africa li se stricau tancurile pe drum. Indivizii ăia corupţi nu urneau nimic din loc. Nu nimereau defel: dădeau bani unora cărora nu trebuiau să le dea, nu le dădeau celor cărora ar fi trebuit, în fine. Aşa că, atunci când s-au dus să-l vadă, izbucni în râs: cum, nu puseseră mâna pe Bevilacqua? Ca să-i enerveze, le sublinie că avea nume italienesc şi că, în ciuda numelui, bea şi altceva decât apă44. Şi adăugă: „dumneavoastră, ca italieni ce sunteţi, veţi putea gusta gluma“, dar a naibii plăcere le-a mai făcut, cum se aştepta el. Mici răzbunări, ce mama mă-sii! Să vină aici să facă pe neprihăniţii… Şi apoi, aşa cum a trebuit să le dea de înţeles, dacă erau atât de delicaţi, de ce oare intrau în joc? La fel de mânjit era cel care primea mită ca şi cel care o dădea. Martín îl privea uluit. Atunci când, după moartea Alejandrei, se apucă să revadă una câte una scenele la care ea fusese de faţă, ajunse la concluzia că în momentul acela Bordenave vorbea tocmai pentru Alejandra, fapt surprinzător pentru Martín, fiindcă nu putea înţelege cum pretindea să o cucerească povestind asemenea lucruri. Apoi vorbise mai departe despre politicieni: toţi erau corupţi. Nu se referea, de bună seamă, la peronişti: vorbea despre toţi, vorbea în general, de consilierii de la 36, de acea *affaire* de la Palomar, de negocierile pentru Coordonare. În sfârşit, nu mai termina. În ce-i priveşte pe industriaşi, se plângeau (Martín se gândi la Molinari), dar niciodată nu câştigaseră atât de mult ca pe

vremea aceea, chiar dacă spuneau tâmpenii despre corupţie, despre posibilitatea sau imposibilitatea de a importa chiar şi un ac fără şperţ, despre faptul că muncitorii vor sau nu să lucreze. Ce mai, toată povestea. Dar când, se întreba, când oare câştigaseră industriaşii averile colosale din ultimii ani? Împânziseră totul cu maşini de spălat. Nu exista amărât care să nu aibă mixer. Militarii? De la colonel în sus, în afară de câteva excepţii onorabile, în afară de vreun nebun care mai credea încă în patrie, erau cu toţii cumpăraţi cu ordine de plată şi permise de schimb. Muncitorii? Tot ce-i interesează e să trăiască bine, să-şi ia prima de sfârşit de an, să vadă cine câştigă, River sau Boca, să-şi încaseze consistentele indemnizaţii de şomaj – altă industrie naţională! –, să aibă concedii plătite şi liber de ziua Sfântului Perón. Şi comentase, râzând: „Tot ce le lipseşte ca să fie burghezi e micul capital“. Apoi adăugase, amestecând cu arătătorul gheaţa din whisky: „Oportunism şi iar oportunism“. Cu banii pe masă nimic nu ţi se refuză în ţara asta. Dacă ai avere, chiar şi tâlhar fiind, te copleşesc cu atenţii, eşti un domn, un cavaler. În fine: aici nu trebuia să-ţi faci sânge rău, totul e putred de-a binelea şi nu e nici o scăpare. Ţara a fost prostituată de venetici şi asta nu mai e naţiunea care a adus libertate pentru Chile şi Perú. Acum e o naţiune de căpătuiţi, de laşi, de jucători la pronosport napolitani, de şmecheri, de aventurieri internaţionali, ca aceia de colo, de escroci şi de suporteri de fotbal. În momentul acela se ridicase, îi întinsese mâna şi-i spusese lui Martín să nu-şi facă probleme, că nu vor fi daţi afară. La plecare, trecuseră strada şi se aşezaseră pe o bancă, privind fluviul. Îşi amintea fiecare gest al Alejandrei când o întrebase cum i se păruse tipul; îşi aprinsese o ţigară şi el a putut vedea, la lumina chibritului, că faţa îi era dură şi mohorâtă. „Cum să mi se pară, un argentinian.“ Apoi rămăsese tăcută şi toată făptura ei arăta că n-o să mai spună nimic. În clipa aceea Martín nu vedea altceva decât că apariţia lui Bordenave le tulburase pacea lăuntrică, precum o reptilă intrată într-un puţ cu apă cristalină din care ne pregăteam să bem. Atunci Alejandra spusese că o doare capul şi vrea să se ducă acasă, să se culce. Şi când erau gata să se despartă, în dreptul grilajului de pe strada Río Cuarto, îi spusese, cu voce neplăcută, că o să vorbească ea cu Molinari, dar să nu-şi facă nici o iluzie.

Când examină acel vechi document din memoria lui se iviră, cu o claritate aproape violentă, câteva dintre cuvintele ei, care atunci, după moartea Alejandrei, căpătau un sens neaşteptat. Da: între seara aceea liniştită în care mergeau ţinându-se de mână şi absurda întrevedere cu Molinari era apariţia lui Bordenave. Ceva atroce năvălise atunci.

XVI

Până când, fără voia lui, se pomeni în faţa cafenelei lui Chichín şi, intrând, îl auzi pe Barragán Nebunul, care bea rachiu fără a înceta să predice, ca de obicei,

spunând *Vin timpuri de sânge şi foc, băieţi*, ameninţând, mustrător şi profetic, cu arătătorul mânii drepte îndreptat spre matahalele care chefuiau, nefiind în stare să ia ceva în serios în afară de Perón sau meciul de duminică cu Ferrocarril Oeste, pe când Martín se gândea că Alejandra pălise în momentul în care se întâlniseră, deşi e posibil şi să i se fi părut lui, fiindcă nu e uşor să vezi cu precizie pe cineva într-o maşină, cum stătea ea; element de enormă importanţă, desigur, pentru că avea să arate că întâlnirea cu Bordenave nu era întâmplătoare, ci stabilită dinainte, dar cum şi când?, Dumnezeule mare, cum şi când? *Timp al răzbunării, băieţi* şi, făcând gestul de a scrie cu mâna dreaptă în aer, cu litere uriaşe, adăuga *aşa stă scris*, la care băieţii râdeau de se tăvăleau şi Martín se gândea că, totuşi, nici faptul că pălise nu era ceva sigur, căci se putea datora ruşinii de a fi văzută de Martín împreună cu un individ pe care arătase că-l dispreţuieşte. Şi, pe deasupra, cum puteau să se fi întâlnit în mod deliberat, când ea nu ştia unde locuieşte Bordenave, şi i se părea de neconceput, chiar punând în joc imaginaţia cea mai febrilă, ca ea să-i fi căutat adresa ori numărul în cartea de telefon şi să-l fi sunat. *Timpuri de sânge şi foc, pentru că focul va trebui să purifice oraşul acesta blestemat, acest nou Babilon, căci toţi suntem păcătoşi*, deşi rămânea într-adevăr posibilitatea să se fi întâlnit în barul de la Plaza, bar pe care Alejandra îl frecventa sau îl frecventase înainte, după cum o dovedea precizia cu care l-a condus acolo atunci, aşa încât o fi intrat în bar (însă pentru ce, Dumnezeule Doamne, pentru ce?) şi, întâlnindu-l pe Bordenave, s-o fi legat poate o conversaţie, cel mai probabil la iniţiativa lui, dat fiind că sărea-n ochi că e un afemeiat şi un tip monden. *Da, râdeţi, leneşilor, dar io vă zic că trebuie să trecem prin sânge şi prin foc* şi, deşi toţi râdeau şi chiar Barragán însuşi părea uneori că le ţine isonul, cum era el băiat bun, când şi-a îndreptat privirea spre Martín în ochi i se ivi o strălfulgerare, o strălfulgerare poate profetică, chiar dacă era un modest profet de cartier, beţiv şi nepriceput (dar, cum ar spune Bruno, ce ştim despre instrumentele alese de destin pentru a-şi insinua tainic ţelurile? Şi, poate, având în vedere şi ambiguitatea perversă cu care intervine de obicei, nu era oare cu putinţă să-şi trimită mesajele viclene prin fiinţe arareori luate în serios, cum sunt nebunii şi copiii?) şi, ca şi cum ar fi vorbit altcineva, nu cel care glumea cu băieţii de la bar, adăugă *dar tu, puştiule, tu nu, fiindcă tu trebuie să ne salvezi pe toţi*, şi tăcură cu toţii şi liniştea învălui cuvintele acelea neaşteptate ale nebunului; deşi imediat băieţii se apucară să râdă iar şi să-l întrebe *ia spune, nebunule, ce număr o să iasă mâine*?, însă Barragán, dând din cap şi bându-şi rachiul tare, răspundea *da, râdeţi, dar o să vedeţi voi ce vă spun, o să vedeţi cu ochii voştri, pentru că oraşul ăsta al pierzaniei trebuie să-şi ia pedeapsa şi trebuie să vină Cineva, că doar lumea n-o poate ţine tot aşa*, moment în care Martín, impresionat, uitându-se ţintă la el, legă cuvintele acelea de altele spuse de Alejandra despre visele premonitorii şi purificarea prin foc.

— Ni l-au luat pe Cristos şi ce ne-au dat în schimb? Automobile, avioane, frigidere. Dar tu, Chichín, bunăoară, eşti mai fericit acum că ai frigiderul ăsta decât atunci când venea şchiopul Acuña cu blocurile de gheaţă? Să zicem, e doar

o vorbă, că mâine tu, Loiácono, poţi merge pe Lună – frază întâmpinată cu hohote de râs –, dar vă spun, proştilor, că e doar o vorbă, şi ce? Ai să fii de asta mai fericit decât acum?

— Da' despre ce fericire-mi vorbeşti, comentă înciudat Loiácono, când io n-am fost fericit în toată viaţa mea nenorocită?!

— Mă rog, bine, îţi spun că-i doar o vorbă. Da' te întreb: ai fi mai fericit dac-ai merge pe Lună?

— Păi de unde să ştiu? răspunse Loiácono enervat.

Însă nebunul Barragán îi dădea mai departe cu predica, fără să-l audă, pentru că întrebarea lui era retorică:

— De asta io vă zic, băieţi, că fericirea trebuie s-o cauţi în sufletul tău. Da' pentru asta-i nevoie să vină Cristos din nou. L-am uitat, i-am uitat învăţăturile, am uitat că a pătimit pentru vinele noastre şi pentru mântuirea noastră. Suntem o gloată de nerecunoscători şi de ticăloşi. Şi dacă vine iar, se prea poate să nu-l recunoaştem, ba chiar să-l luăm în râs.

— Te pomeneşti, comentă Díaz, că tu eşti Cristos şi acum noi te batjocorim.

Râseră cu toţii, distrându-se pe seama spuselor lui Díaz, dar Barragán, clătinând din cap, cu un zâmbet blajin de beţiv, continua, cu limba tot mai împleticită:

— Toţi suntem trişti – unii protestară spunând *io nu, pe bune* et cetera. Toţi suntem trişti, băieţi. Să nu ne-amăgim. Şi de ce suntem trişti cu toţii? Pentru că inima noastră-i nemulţumită, pentru că ştim că suntem nişte mizerabili, nişte canalii. Pentru că suntem nedrepţi, hoţi, pentru că avem sufletul plin de ură. Şi toţi gonesc întruna. La ce bun, vă zic eu? Încotro? Toţi se luptă pentru câteva parale, la ce bun? Oare n-o să murim cu toţii? Şi pentru ce să mai trăim dacă nu credem în Dumnezeu?

— Gata, hai, mai tacă-ţi gura! tună Loiácono. Parcă tu eşti mai breaz, nebunule. O ţii una şi bună cu Dumnezeu, cu Cristos şi dă-i cu vorbărie de asta – făcu un semn spre gură –, dar o laşi pe nevastă-ta să se spetească muncind ca să te ţină pe tine, în vreme ce tu aici îi tot dai cu predicile.

Barragán Nebunul se uită la el cu o privire blajină. Mai trase o duşcă de rachiu şi-l întrebă:

— Şi cin' ţi-a zis că nu-s şi io un prost?

Arătă spre păhărelul lui de rachiu şi adăugă, cu voce îndurerată:

— Io, băieţi, îs un beţiv şi un nebun. Mi se zice Barragán Nebunul. Trag la măsea, îmi petrec ziua hoinărind pe coclauri, în vreme ce nevasta munceşte pe brânci cât e ziua de lungă. Ce să-i fac? Aşa m-am născut şi aşa o să mor. Sunt un ticălos, nu zic că nu. Dar nu asta vă spun, băieţi. Nu se zice că nebunii şi copiii adevăr grăiesc? Şi, zău, io-s nebun, şi de multe ori, vă jur pe crucea mea, nu ştiu nici de ce vorbesc.

Râseră cu toţii.

— Da, râdeţi. Da' io vă zic că mi-a apărut Cristos într-o noapte şi mi-a zis: Nebunule, lumea trebuie să fie purificată prin sânge şi foc, ceva foarte mare va să

vină, focul o să cadă asupra tuturor, şi vă spun că n-o să rămână piatră peste piatră. Asta mi-a zis Cristos.

Băieţii se tăvăleau de râs, în afară de Loiácono.

— Da, ţineţi-o tot aşa, băieţi, daţi-i zor. Râdeţi şi pe urmă o să-mi spuneţi voi. Aici nu-i decât unul singur care ştie ce vorbesc.

Râsetele încetară şi peste ultimele lui cuvinte se aşternu tăcerea. Însă imediat se apucară iar cu toţii să glumească şi să facă tot felul de calcule cu privire la meciul de duminică.

Însă Martín îl privea pe Nebun, în timp ce-i reveneau în minte cuvintele Alejandrei despre foc.

XVII

Alejandra n-a venit. Însă a apărut Wanda, cu un mesaj: n-o să-l poată vedea săptămâna asta.

— Are mult de lucru, adăugă, privindu-şi bricheta muzicală.

— Are mult de lucru, repetă Martín, pe când i se ivea cu claritate în minte chipul lui Bordenave.

Wanda se mulţumi să aprindă şi să stingă bricheta de mai multe ori.

— O să te sune ea.

— Mă rog.

După plecarea Wandei, o greutate imensă îl împiedică să se ridice, dar în cele din urmă se sculă ca să-i telefoneze lui Bruno. Îl suna cu timiditate, nu-i spunea că vrea să-l vadă, dar până la urmă Bruno insista mereu să vină.

Se aşeză într-un colţ şi Bruno încercă să-i abată gândurile, vorbindu-i despre orice.

— Îl cunoşti pe Molina Costa?

— Nu.

— Lângă pământul lui se afla moşia unui domn Pearson Spaak. Băiatul lui, Willie, îl critica fiindcă umbla în pantaloni de călărie, pe când el purta mereu nădragii bufanţi din partea locului şi nu folosea niciodată harnaşament englez, şi el i-a spus: „Bătrâne, ai nevoie de toate astea pentru că te cheamă Pearson Spaak; dar, cum pe mine mă cheamă Molina Costa, pot să-mi permit luxul să umblu în pantaloni de călărie“.

Bruno râse cu mare poftă, într-un fel pe care Martín nu i-l observase până atunci. Anecdota aceea i se părea pesemne grozav de hazlie. Când se potoli, spuse:

— Nu-i nici o îndoială că în înverşunarea asta a noastră din ultima vreme de a respinge tot ceea ce este european există un puternic sentiment de nesiguranţă. Nu ţi se pare? Aici grupurile naţionaliste sunt pline de indivizi care se numesc Kelly sau Rabufetti.

Îşi scoase ochelarii şi şi-i şterse, cu mania lui de a-i avea mereu perfect curaţi, sau poate doar în virtutea unui simplu tic. Văzuţi fără lentilele acelea groase, ochii i se măreau brusc, dând chipului un aer ciudat de goliciune care pe Martín aproape că îl făcea să se ruşineze. De altfel, privirea lui Bruno devenea mai abstractă şi parcă neajutorată în faţa unui univers amănunţit şi vast.

Îi vorbi despre cartea pe care o citea, despre vreme, şi îi explică deosebirea dintre timpul astronomilor şi cel al omului. Însă îşi spunea în acelaşi timp că nimic din toate astea nu-i putea folosi lui Martín, decât poate doar aşa, ca să-i abată gândurile. Nici o consideraţie abstractă, chiar dacă s-ar referi la probleme omeneşti, nu folosea drept consolare nimănui, nici drept alinare pentru vreuna din tristeţile şi angoasele ce pot chinui o fiinţă concretă în carne şi oase, o biată fiinţă cu ochi care privesc cu înfrigurare (spre ce sau spre cine?), o făptură care supravieţuieşte numai prin speranţă. Pentru că, din fericire (se gândea), omul nu este plămădit numai din disperare, ci şi din credinţă şi speranţă; nu numai din moarte, ci şi din dorinţa arzătoare de a trăi; şi nici doar din singurătate, ci şi din momentele de comuniune şi de dragoste. Căci, dacă ar domina disperarea, ne-am lăsa cu toţii să murim sau ne-am sinucide, şi asta nu se întâmplă în nici un caz. Ceea ce demonstrează, după părerea lui, cât de puţin importantă este raţiunea, fiindcă nu e raţional să avem speranţe în lumea asta în care trăim. Raţiunea noastră, inteligenţa noastră ne dovedesc constant că lumea asta e cumplită, motiv pentru care raţiunea este nimicitoare şi duce la scepticism, la cinism şi în cele din urmă la distrugere. Însă, din fericire, omul nu e aproape niciodată o fiinţă raţională, şi de aceea speranţa renaşte mereu în toiul vitregiilor. Şi chiar această renaştere a ceva atât de fără noimă, atât de subtil şi de profund fără noimă, atât de lipsit de orice temei e o dovadă că omul nu este o fiinţă raţională. Şi astfel, îndată ce nişte cutremure au devastat întinse regiuni din Japonia sau din Chile; îndată ce nişte inundaţii uriaşe omoară sute de mii de chinezi în regiunea Yang Tse; îndată ce un război crunt şi, pentru imensa majoritate a victimelor, fără sens, ca Războiul de Treizeci de Ani, a mutilat şi torturat, a asasinat şi violat femei şi copii, a incendiat sate şi le-a ras de pe faţa pământului, şi iată că supravieţuitorii, cei care totuşi au asistat, speriaţi şi neputincioşi, la acele calamităţi, dezlănţuite de natură sau de oameni, chiar aceste fiinţe care în momentele acelea disperate au crezut că nu vor mai dori să trăiască niciodată, că nu-şi vor mai reface în veci viaţa şi că nici n-ar putea să şi-o refacă şi dacă ar fi vrut, chiar bărbaţii şi femeile acelea (mai ales femeile, pentru că femeia e însăşi viaţa şi pământul-mamă, cea care nu pierde niciodată ultima rază de speranţă), aceste fragile fiinţe omeneşti încep deja, din nou, ca nişte furnicuţe proaste, dar eroice, să-şi reclădească mica lor lume de zi cu zi: o lume mică, e drept, dar tocmai de aceea mai emoţionantă. Aşa că nu ideile salvau omenirea, nu intelectul şi nici raţiunea, ci tocmai contrariul lor: acele speranţe nesăbuite ale oamenilor, furia lor statornică de a supravieţui, dorinţa lor aprigă de a respira cât le va fi cu putinţă, măruntul, înverşunatul şi grotescul lor eroism din fiecare zi în faţa nenorocirii. Şi, dacă angoasa este experienţa Neantului, ceva cum ar fi dovada ontologică a Neantului,

oare speranţa n-ar fi mărturia unui Sens Ocult al Existenţei, ceva pentru care merită să lupţi? Şi, dat fiind că speranţa e mai puternică decât angoasa (căci o învinge întotdeauna, altminteri ne-am sinucide cu toţii), n-ar fi din pricină că acest Sens Ocult e mai adevărat, ca să spunem aşa, decât faimosul Neant?

În vremea asta, într-un plan mai de suprafaţă, îi spunea lui Martín ceva aparent fără legătură cu reflecţiile lui profunde, însă în realitate conectat la ea prin legături sporadice, dar vitale.

— Întotdeauna am crezut că mi-ar plăcea să fiu pompier.

Şi, cum Martín îl privea surprins, comentă, gândindu-se că tipul acesta de reflecţii îi putea fi într-adevăr de folos în nefericirea lui, dar cu un zâmbet ce-i atenua intenţia:

— Poate comandant de pompieri. Pentru că atunci simţi că te dedici unui efort comun, unei acţiuni prin care te străduieşti pentru ceilalţi, şi pe deasupra şi în mijlocul primejdiei, aproape de moarte. Şi, ca şef, vei simţi, presupun, responsabilitatea micului tău grup. Să fii pentru ei legea şi speranţa. O mică lume în care sufletul tău se contopeşte într-un mic suflet colectiv. Aşa încât necazurile sunt necazurile tuturor şi bucuriile la fel, şi primejdia e primejdia tuturor. Şi să mai ştii că poţi şi trebuie să ai încredere în camarazi, că în aceste momente-limită din viaţă, în zonele nesigure şi vertiginoase în care moartea ne înfruntă pe nepusă masă şi cu furie, ei, camarazii, vor lupta împotriva ei, ne vor apăra şi vor suferi şi vor spera pentru noi. Şi apoi scopul mărunt şi modest de a ţine echipamentul curat, cu alămurile strălucind, de a curăţa şi ascuţi securile, de a trăi cu simplitate acele momente care totuşi preced primejdia şi poate moartea.

Îşi scoase ochelarii şi îi şterse.

— Mi l-am imaginat adesea pe Saint-Exupéry acolo sus, cu avionul lui mic, luptându-se cu furtuna, în plin Atlantic, eroic şi tăcut, cu telegrafistul în spatele lui, uniţi prin tăcere şi prin prietenie, prin pericolul comun, dar şi prin speranţa comună, ascultând răgetul motorului, cercetând cu înfrigurare rezerva de combustibil, privindu-se unul pe altul. Camaraderia în faţa morţii.

Îşi puse ochelarii şi zâmbi, privind undeva departe.

— Ei bine, se pare că omul admiră mai mult ceea ce nu e în stare să facă. Nu ştiu dacă aş fi în stare să înfăptuiesc măcar a suta parte din oricare dintre acţiunile lui Saint-Exupéry. Sigur, asta la un nivel înalt. Dar vreau să spun că nici chiar la unul modest… ca şef de pompieri… În schimb, eu… ce sunt eu? Un fel de contemplativ singuratic, un om inutil. Nici măcar nu ştiu dacă am să izbutesc vreodată să scriu un roman sau o dramă. Şi chiar dacă le-aş scrie… nu ştiu dacă ceva din toate astea s-ar putea compara cu faptul de a face parte dintr-un pluton şi de a veghea somnul şi visele camarazilor cu puşca… Nu contează că războiul se datorează unor oameni fără ruşine, unor escroci din lumea finanţelor sau a petrolului: plutonul acela, somnul acela apărat, încrederea aceea a camarazilor noştri vor fi întotdeauna valori absolute.

Martín îl privea cu ochii împăienjeniţi, nemişcat. Şi Bruno îşi spuse în sinea lui: „Mă rog, în definitiv nu ne aflăm cu toţii într-un fel de război? Şi eu nu

aparţin unui mic pluton? Şi oare Martín nu e, într-un fel, un om al cărui somn îl veghez, ale cărui cărui angoase încerc să le alin şi ale cărui speranţe le apăr, aşa cum aperi o flăcăruie în toiul unei furtuni turbate?“

Însă imediat i se făcu ruşine.

Atunci se apucă să spună un banc.

XVIII

Luni aşteptă telefonul ei, dar în zadar. Marţi, nerăbdător, o sună el la *boutique*. I se păru că vocea Alejandrei era aspră, dar poate să fi fost din pricină că avea mult de lucru. La insistenţele lui, îi spuse că-l aştepta la o cafea în barul de pe Charcas colţ cu Esmeralda.

Martín dădu fuga la bar şi o găsi aşteptându-l: fuma, privind strada. Dialogul a fost scurt, fiindcă ea trebuia să se întoarcă la lucru. Martín îi spuse că vrea s-o vadă în linişte, o seară întreagă.

— Nu pot, Martín.

Văzându-i ochii, începu să bată în masă cu portţigaretul pe care îl ţinea între degete, părând că se gândeşte şi îşi face socoteli. Era încruntată şi pe faţă i se citea îngrijorarea.

— Sunt foarte bolnavă, spuse în cele din urmă.

— Ce ai?

— Ar fi mai uşor de spus ce nu am.

Avea nişte visuri groaznice, dureri de cap (la ceafă, care apoi îi cuprindeau tot corpul), fosfene.

— Şi, de parcă toate astea n-ar fi de ajuns, mai sunt şi clopotele de biserică. Un amestec de spital şi biserică, după cum vezi.

— Deci de asta nu poţi să mă vezi, comentă el cu un uşor sarcasm.

— Nu, n-am zis asta. Dar se adună toate, înţelegi?

„Se adună toate“, repetă Martín în sinea lui, ştiind că în acel „toate“ se ascundea ceea ce-l chinuia cel mai tare.

— Aşa că ţi-e imposibil să ne vedem?

Alejandra îi înfruntă o clipă privirea, apoi îşi plecă ochii şi prinse iar să bată cu portţigaretul în masă.

— Bine, zise într-un târziu, o să ne vedem mâine-seară.

— Cât timp? întrebă Martín cu înfrigurare.

— Toată seara, dacă vrei, adăugă Alejandra fără să-l privească şi continuând să bată în masă.

Apoi, ridicându-şi privirea şi văzând că ochii lui Martín străluceau, adăugă:

— Dar cu o condiţie, Martín.

Lumina din ochii lui se stinse.

XIX

A doua zi soarele strălucea ca în lunea aceea, dar vântul bătea extrem de tare şi era prea mult praf în aer. Aşa încât totul semăna, însă nimic nu era la fel, ca şi cum conjuncţia favorabilă a astrelor din ziua aceea s-ar fi destrămat, se temea Martín.

Pactul stabilit conferea o pace melancolică acestei întâlniri: vorbeau cu blândeţe, ca doi buni prieteni. Dar tocmai de aceea pentru el era atât de tristă. Şi, poate fără să-şi dea prea bine seama (îşi zicea Bruno), abia aştepta momentul când să coboare spre fluviu şi să se aşeze din nou pe aceeaşi bancă, aşa cum vrei să faci ca să se mai întâmple o dată un eveniment, reiterând formulele magice care l-au provocat prima oară; şi ignorând, bineînţeles, în ce măsură acea zi de luni, care pentru el fusese perfectă, pentru Alejandra fusese plină de o frământare surdă; aşa că aceleaşi fapte care, repetându-se, constituiau pentru el motiv de fercire, ei îi pricinuiau tulburare; ca să nu mai vorbim că întotdeauna e oarecum nefast să te întorci în locurile care au fost martorele unei clipe de perfecţiune.

Până când coborâră spre fluviu şi se aşezară pe aceeaşi bancă.

Un lung răstimp nu scoaseră o vorbă, cuprinşi de un fel de seninătate. Însă pentru Martín seninătatea aceea, după speranţa naivă de la restaurant, se impregna tot mai mult de melancolie, căci această pace exista tocmai datorită condiţiei impuse de Alejandra. Iar pentru ea (se gândea Bruno) acea seninătate era pur şi simplu un fel de paranteză, tot atât de precară şi de inconsistentă ca aceea pe care un bolnav de cancer o obţine printr-o injecţie cu morfină.

Priveau vapoarele, norii.

Se uitau apoi şi la furnicile care munceau cu seriozitatea aceea rapidă şi încăpăţânată ce le caracterizează.

— Uită-te la ele cum trudesc, comentă Alejandra. Al Doilea Plan Cincinal.

O urmări cu privirea pe una dintre ele care-şi căuta drumul, clătinându-se sub o povară care, păstrând proporţiile, era ca un automobil pentru un om.

Urmărind drumul insectei, întrebă:

— Ştii ce i-a zis Juancito Duarte lui Zubiza, când Zubiza a ajuns în iad?

Da, ştia.

— Şi bancul cu Perón în iad?

Nu, pe ăsta nu-l auzise încă.

Îşi spuseră bancurile zilei despre Aloé[45].

Apoi Alejandra se întoarse la furnici.

— Îţi aminteşti povestirea lui Mark Twain despre furnici?

— Nu.

— Nişte furnici trebuie să transporte un picior de lăcustă până la muşuroi. Rezultă că sunt gâzele cele mai proaste de pe lume. E destul de amuzant: o baie rece după toate dulcegăriile lui Maeterlinck şi compania. Ţie nu ţi se pare că e culmea prostiei?

— Nu m-am gândit niciodată.

— Dar găinile sunt şi mai şi. Într-o după-amiază, la ferma lui Juan Carlos, mi-am petrecut ore în şir încercând să le creez vreun reflex, cu un băţ şi cu mâncare. În genul lui Pavlov. Şi nimic. Aş fi vrut să-l văd pe Pavlov făcând experienţa cu găini. Sunt aşa de proaste, că până la urmă te apucă furia. Pe tine nu te înfurie prostia?

— Nu ştiu, depinde. Dacă sunt şi idioţi şi pedanţi, poate că da.

— Nu, nu, comentă ea cu ardoare. Vorbesc de prostia pură, fără nimic altceva.

Martín o privi intrigat.

— Nu cred. E ca şi cum m-ar înfuria o piatră.

— Nu-i acelaşi lucru! Găina nu-i o piatră: se mişcă, mănâncă, are intenţii.

— Nu ştiu, zise el, descumpănit. Nu înţeleg prea bine de ce ar trebui să mă înfurie treaba asta.

Tăcură din nou, poate închipuindu-şi fiecare altceva. Martín avea impresia că întotdeauna vor exista sentimente şi idei de-ale ei pe care el nu va reuşi în veci să le înţeleagă; iar ea (se gândea Bruno) simţea un oarecare dispreţ. Sau, şi mai rău, vreun sentiment pe care el nici măcar nu putea să-l bănuiască.

Alejandra îşi căută geanta şi scoase o agendă cu adrese. Luă din ea o fotografie.

— Îţi place? întrebă.

Era un instantaneu de pe terasa din Barracas, cu ea sprijinită de balustradă. Avea expresia aceea profundă şi doritoare, de aşteptare a ceva nedefinit, care-l subjugase într-atât atunci când o cunoscuse.

— Îţi place? întrebă iar. E din zilele acelea.

Într-adevăr, Martín recunoştea bluza şi fusta. Totul părea atât de îndepărtat! De ce oare îi arăta acum fotografia aceea?

Însă ea stărui:

— Îţi place, sau nu?

— Bineînţeles, cum să nu-mi placă? Cine ţi-a făcut-o?

— Cineva pe care nu-l cunoşti.

Un nor negru întunecă cerul melancolic dar senin.

Apoi, ţinând fotografia în mână şi privind-o, încercat de sentimente contradictorii, o întrebă sfios:

— Mi-o poţi da?

— Ţi-am adus-o ca să ţi-o dau. Numai dacă-ţi place.

El se emoţionă, simţind totodată şi durere: parcă ar fi avut semnificaţia unei despărţiri. Îi spuse ceva în genul ăsta, dar ea nu răspunse nimic; stătea uitându-se la furnici, pe când Martín o privea scrutător.

Descurajat, îşi plecă uşor capul şi privirea îi căzu pe mâna Alejandrei, care era pe bancă, lângă trupul lui, ţinând încă agenda deschisă: acolo se vedea, îndoit, un plic de scrisoare par avion. Adresele pe care ea şi le nota în agendă, scrisorile pe care le primea, toate astea erau pentru Martín o lume dureros de străină.

Şi chiar dacă totdeauna se oprea la timp, câteodată îi mai scăpa vreo întrebare nenorocită. Aşa se întâmplă şi atunci.

— E o scrisoare de la Juan Carlos, spuse ea.

— Ce-ţi spune prostul? întrebă Martín cu amărăciune.

— Ei, prostiile dintotdeauna.

— Ce prostii?

— Despre ce poate vorbi Juan Carlos într-o scrisoare, par avion sau nu? Ia să vedem, elev Del Castillo.

Îl privea zâmbind, dar Martín, cu o seriozitate care (era convins) ei trebuia să i se pară prostească, răspunse:

— Flirturi?

— Foarte bine, copile. Nota nouă. Şi nu-ţi pun zece pentru că ai întrebat, în loc s-o spui direct. Sute, mii de flirturi cu daneze grozav de înalte, proaste ca noaptea şi cu părul de un blond delicat. În sfârşit, fiinţele astea care îl subjugă. Toate foarte bronzate datorită practicării sistematice a sporturilor în aer liber, întrecerilor de milioane de mile în canoe, în camaraderie fraternă cu băieţi la fel de blonzi, bronzaţi şi înalţi ca ele. Şi *practical joke*46 din plin, cum îl fascinează pe Juan Carlos.

— Arată-mi timbrul, o rugă Martín.

Mai avea şi acum pasiunea din copilărie pentru timbrele din ţări îndepărtate. Luând scrisoarea i se păru că Alejandra făcea un mic gest, inconştient poate, de reţinere. Tulburat de amănuntul acela, el se prefăcu atunci că examinează timbrul.

Dându-i scrisoarea înapoi, o privi atent şi avu impresia că se simte stingherită.

— Nu e de la Juan Carlos, se hazardă el să spună.

— Sigur că e de la Juan Carlos. Nu vezi scrisul de copil de clasa a patra?

Martín tăcu, aşa cum făcea întotdeauna când se întâmpla aşa ceva. Era incapabil să meargă mai departe, să pătrundă în teritoriul tulbure al sufletului ei.

Luă un beţişor şi începu să scormonească pământul.

— Nu fi prost, Martín. Nu strica ziua asta cu tâmpenii.

— Ai încercat să nu-mi dai scrisoarea, zise el, fără a se opri din scormonit.

Se lăsă un moment de tăcere.

— Vezi? Nu m-am înşelat.

— Da, ai dreptate, recunoscu ea. Fiindcă te vorbeşte de rău.

— Şi ce-i cu asta? întrebă cu aparentă nepăsare. Că doar nu era s-o citesc.

— Nu, sigur că nu. Dar mi s-a părut o lipsă de delicateţe să o ţii în mână, cu inocenţă… Adică, dacă mă gândesc bine, îmi dau seama că ăsta a fost motivul.

Martín îşi ridică privirea.

— Şi de ce mă vorbeşte de rău?

— Ei, nu merită să-ţi spun. Te-ai necăji degeaba.

— Şi de unde mă cunoaşte tâmpitul ăsta? Nu m-a văzut nici măcar o dată.

— I-am vorbit de tine.

— Acestui cretin i-ai vorbit de mine, de noi?

— Dar e ca şi cum n-aş fi vorbit cu nimeni, Martín. Ca şi cum aş fi vorbit unui perete. N-am spus nimănui nimic, pricepi? Să vorbeşti cu el e ca şi cum ai vorbi cu un perete.

— Nu, nu înţeleg, Alejandra. De ce cu el? Mi-ar plăcea să-mi spui sau să-mi citeşti ce zice despre mine.

— Dar de ce? E doar o tâmpenie de-a lui Juan Carlos.

Îi întinse scrisoarea.

— Te-am avertizat că o să te necăjeşti, spuse înciudată.

— Nu contează, răspunse Martín, luând scrisoarea, nerăbdător şi nervos, pe când ea se aşeză alături, ca atunci când vrei să citeşti împreună cu altcineva.

Martín îşi imagină că voia să atenueze fiecare frază, şi aşa i-a spus şi lui Bruno. Iar Bruno crezu că purtarea Alejandrei era tot atât de fără noimă ca aceea care ne face să supraveghem manevrele cuiva care conduce prost maşina în care ne aflăm.

Martín dădu să scoată scrisoarea din plic, când pe neaşteptate înţelese că, dacă ar face-o, ar putea distruge puţinele şi fragilele rămăşiţe ce mai dăinuiau din dragostea Alejandrei. Mâna îi căzu, descurajată, cu plic cu tot, şi stătu aşa un răstimp, până când i-o dădu înapoi. Ea o puse la loc în geantă.

— Unui cretin ca ăsta îi faci confidenţe, comentă, dar vag conştient că făcea o nedreptate, fiindcă, de asta era convins, niciodată Alejandra nu-i putea face „confidenţe“ acelui individ. Ceva în plus sau în minus, dar niciodată confidenţe.

Simţea nevoiea de a-i face rău şi ştia sau intuia că acest cuvânt trebuia s-o rănească.

— Nu spune prostii! Ţi-am spus doar că a vorbi cu el e ca şi cum ai face conversaţie cu calul tău. Nu înţelegi? Da, oricum, e adevărat că nu trebuia să-i spun nimic, aici ai dreptate. Dar eram beată.

Să se îmbete cu el! îşi zise Martín, cu şi mai multă amărăciune.

— E ca şi cum i-ai arăta unui cal, adăugă ea după un moment, şi cu mai puţină duritate, fotografia unui peisaj minunat.

Martín simţi că o mare fericire încerca să străbată prin norii grei, şi în orice caz cuvintele „peisaj minunat“ îi pătrundeau în sufletul chinuit ca un mesaj luminos. Însă trebuia să forţeze trecerea prin norii aceia grei şi, mai ales, prin acel „eram beată“.

— Mă asculţi?

El dădu din cap.

— Uite ce e, Martín, o auzi că spune pe neaşteptate. O să mă despart de tine, dar să nu crezi niciodată ceva greşit despre legătura noastră.

Martín o privi consternat.

— Da. Din mai multe motive nu mai putem continua, Martín. O să fie mai bine pentru tine, mult mai bine.

Martín nu reuşea să scoată o vorbă. Ochii i se umplură de lacrimi şi, pentru ca ea să nu bage de seamă, îşi îndreptă privirea înainte, undeva departe: ca într-

un tablou impresionist, privea fără să vadă, în zare, un vapor vopsit maro şi nişte pescăruşi albi rotindu-se deasupra lui.

— Acum ai să începi să crezi că nu te iubesc, că nu te-am iubit niciodată, spuse Alejandra.

Martín urmărea traiectoria vaporului maro cu un fel de fascinaţie.

— Şi totuşi… spunea Alejandra.

El îşi lăsă capul în jos şi cercetă iar furnicile; una dintre ele ducea o frunză mare, triunghiulară, ce părea vela unei minuscule corăbioare: vântul o făcea să se clatine şi această mică legănare mărea asemănarea.

Simţi că mâna ei îl lua de bărbie.

— Haide, îi spuse energic. Capul sus!

Însă Martín se feri, hotărât şi înverşunat.

— Nu, Alejandra, lasă-mă acum. Pleacă şi lasă-mă singur.

— Nu fi prost, Martín. Blestemată fie clipa în care ai văzut scrisoarea asta stupidă.

— Iar eu blestem clipa în care te-am întâlnit. Clipa cea mai nefericită din viaţa mea.

Auzi glasul ei întrebând:

— Aşa crezi?

— Da.

Alejandra tăcu. După o vreme se ridică de pe bancă şi zise:

— Să facem câţiva paşi împreună, cel puţin.

Martín se ridică anevoie şi se apucă să meargă în urma ei.

Alejandra îl aşteptă, îl luă de braţ şi-i spuse:

— Martín, ţi-am spus nu doar o dată că te iubesc, că te iubesc mult. Nu uita asta. Eu nu spun niciodată ceva în care nu cred.

Auzind cuvintele acelea, o pace molcomă, cenuşie, se lăsă încet peste sufletul lui. Dar cât de mult şi-ar fi dorit furtuna celor mai proaste momente ale ei, decât aceast calm cenuşiu fără speranţă!

Merseră mai departe, fiecare adâncit în gândurile sale.

Când ajunseră în dreptul cofetăriei staţiunii balneare, Alejandra spuse că trebuie să dea un telefon.

În cafenea totul era învăluit în aerul acela dezolant care îl aveau, pentru el, locurile de petrecere în zilele de lucru: mesele erau îngrămădite unele peste altele, scaunele la fel; un chelner, în cămaşă, cu pantalonii suflecaţi, spăla pardoseala. În vreme ce Alejandra telefona, Martín ceru la bar o cafea, dar i se spuse că aparatul era oprit.

Când Alejandra se întoarse de la telefon şi Martín îi spuse că nu aveau cafea, ea propuse să se ducă la restaurant, la Moscova, să bea un pahar.

Dar era închis. Bătură şi aşteptară zadarnic.

Întrebară la chioşcul din colţ

— Cum, n-aţi aflat?

Îl duseseră la ospiciu, la Vieytes.

Părea un simbol: barul acela era primul în care cunoscuse fericirea. În momentele cele mai deprimante ale legăturii cu Alejandra, în mintea lui Martín se ivea mereu amintirea acelui asfinţit, a acelei păci de lângă fereastră, contemplând cum se lăsa întunericul peste acoperişurile din Buenos Aires. Niciodată nu se simţise mai departe ca atunci de oraş, de iureşul şi furia lui, de lipsa de înţelegere şi de cruzimea lui; niciodată nu se simţise atât de izolat de josnicia maică-sii, de obsesia banilor, de acea atmosferă de compromisuri, cinism şi resentimente ale tuturor împotriva tuturor. Acolo, în micul, dar trainicul refugiu, sub privirea acelui om căzut pradă alcoolului şi drogurilor, pe cât de dărâmat, pe atât de generos, parcă toată vulgara realitate exterioară ar fi fost abolită. Se gândise mai târziu că e inevitabil ca fiinţe atât de delicate ca Vania să fie nevoite să sfârşească în alcool şi droguri. Îl impresionau şi picturile acelea ieftine de pe pereţi, atât de primitiv reprezentative pentru patria de departe. Ce emoţionant era totul, tocmai fiindcă era atât de modest şi de naiv! Nu era o pictură cu pretenţii făcută de vreun pictor prost care se crede bun, ci, mai mult ca sigur, era opera unui artist la fel de beţiv şi de ratat ca Vania însuşi; la fel de nenorocit şi de definitiv exilat de pe meleagurile natale ca şi el; condamnat să trăiască aici, într-o ţară pentru ei absurdă şi foarte îndepărtată, până la moarte. Şi acele imagini ieftine le serveau totuşi, într-un fel, să le amintească de patria îndepărtată, tot aşa cum decorurile unei scene, chiar de hârtie, chiar dacă adesea greoaie şi elementare, ne fac parcă să simţim cu adevărat drama sau tragedia.

Bărbatul de la chioşc clătina din cap.

— Era un om bun, spuse.

Şi verbul la trecut dădea pereţilor balamucului semnificaţia sinistră pe care o au cu adevărat.

Se întoarseră spre Paseo Colón.

— În cele din urmă, comentă ea, jigodia aia nu s-a lăsat.

Alejandra, care era acum foarte abătută, sugeră să meargă până în La Boca.

Coborând pe Pedro de Mendoza şi Almirante Brown, intrară în barul din colţ.

Dintr-un cargou brazilian cu numele de *Recife* se dădu jos un negru gras şi asudat.

— Louis Armstrong, comentă ea, arătând cu sendvişul din mână.

Se duseră apoi să se plimbe pe chei. Undeva destul de departe, într-un loc descoperit, se aşezară pe marginea falezei privind spre semafoare.

— Există zile proaste sub aspect astrologic, comentă Alejandra.

El o privi.

— Care e ziua ta? o întrebă.

— Marţea.

— Şi culoarea?

— Negrul.

— A mea e violetul.

— Violetul? îl întrebă ea, oarecum surprinsă.

— Am citit în *Maribel*.

— Văd că-ţi alegi foarte bine materialul de lectură.

— E una din revistele preferate ale mamei, spuse Martín, unul din izvoarele culturii ei. E *Critica raţiunii pure* pentru ea.

Alejandra clătină din cap.

— Pentru treaba cu zodiile, nu-i nimic mai grozav ca *Doamne şi domniţe*. E colosală…

Urmăreau cu privirea vapoarele care intrau şi ieşeau. Unul vopsit în alb strălucitor, de formă alungită, ca o solemnă pasăre marină, aluneca pe Riachuelo, remorcat spre ieşirea la mare. Podul mobil se ridică încet şi vaporul trecu, făcând să sune de mai multe ori sirena. Şi părea ciudat contrastul dintre delicateţea şi eleganţa formelor sale, liniştea cu care se deplasa şi forţa bubuitoare a remorcherelor.

— *Doña Anita a Doua*, remarcă Alejandra, citind ce scria pe remorcherul din faţă.

Le plăceau mult numele astea şi se întreceau instituind şi premii pentru cel care îl găsea pe cel mai frumos: *Garibaldi al Treilea*, *Noua Teresina*, *Doña Anita a Doua* nu erau urâte, dar Martín nu mai era acum cu gândul la concursuri, ci mai curând la faptul că toate astea aparţineau unei epoci fără întoarcere.

Remorcherul mugea, lansând o coloană răsucită de fum negru. Cablurile erau întinse ca o coardă de arc.

— Mereu am senzaţia că la un moment dat un remorcher o să facă hernie, comentă Alejandra.

Neconsolat, îşi zise că toate astea, toate, vor dispărea din viaţa lui. Ca vaporul acela: în linişte, dar inexorabil. Spre porturi îndepărtate şi necunoscute.

— La ce te gândeşti, Martín?

— La mai multe.

— Spune.

— Aşa, la nişte lucruri vagi.

— Nu fi rău. Spune.

— Mă gândesc la vremea când făceam întreceri. Când făceam planuri ca să plecăm din oraşul ăsta, oriunde.

— Da, confirmă ea.

Brusc, Martín îi spuse că făcuse rost de nişte fiole care provocau moartea prin stop cardiac.

— Nu mai spune, comentă ea, fără prea mult interes.

I le arătă. Apoi spuse sumbru:

— Ţi-aduci aminte când vorbeam odată să ne omorâm împreună?

Martín se uită la ea şi apoi puse fiolele în buzunar.

Se întunecase şi Alejandra zise că se puteau întoarce.

— Mergi în centru? o întrebă, gândindu-se cu tristeţe că totul se termina.

— Nu. Acasă.

— Vrei să te conduc?

Aparent, tonul lui era indiferent, dar întrebarea era plină de dorinţă.

— Bine, dacă vrei, răspunse ea, după o clipă de ezitare.

Când ajunseră în faţa casei, Martín simţi că nu se puteau despărţi acolo şi o rugă să-l lase să urce.

Ea încuviinţă din nou, ezitând.

Ajuns în Mirador, Martín se prăbuşi, de parcă toată nefericirea de pe lume s-ar fi abătut asupra lui.

Se trânti pe pat şi izbucni în plâns.

Alejandra se aşeză alături de el.

— E mai bine, Martín, e mai bine pentru tine. Ştiu ce spun. Nu trebuie să ne mai vedem.

Atunci, băiatul îi spuse, printre suspine, că o să se omoare cu fiolele pe care i le arătase.

Ea rămase pe gânduri, consternată.

Încetul cu încetul, Martín se linişti şi apoi se întâmplă ceea ce trebuia să se întâmple, iar când totul se termină, o auzi spunând:

— Ne-am întâlnit azi cu promisiunea că n-o să ajungem la asta. Într-un fel, Martín, ai făcut un soi de…

Dar se opri fără să-şi termine fraza.

— De ce anume? întrebă el, cu teamă.

— Nu contează, acum s-a terminat.

Se ridică şi începu să se îmbrace.

Plecară şi ea spuse că voia să bea ceva. Tonul vocii îi era sumbru şi dur.

Mergea parcă distrată, concentrată asupra vreunui gând tainic ce o obseda.

Se apucă să bea într-una din cârciumile din El Bajo şi apoi, ca de fiecare dată când începea să pună stăpânire pe ea neliniştea aceea nedefinită, acel soi de înstrăinare ce-l speria atât de mult pe Martín, simţi nevoia să nu rămână multă vreme acolo şi să intre în alt local.

Era neliniştită, de parcă ar fi trebuit să prindă trenul şi de asta se tot uita la ceas, bătând darabana cu degetele pe masă, fără să audă ce i se spunea sau răspunzând *ce, ce?*, neînţelegând nimic.

În cele din urmă intră într-o cafenea mică în vitrinele căreia se vedeau poze cu femei pe jumătate despuiate şi cu cântăreţe. Lumina bătea în roşu. Patroana vorbea nemţeşte cu un marinar care bea ceva dintr-un pahar roşu foarte înalt. La măsuţe puteai zări marinari şi ofiţeri cu femei din parcul Retiro. Apăru atunci pe estradă o femeie de vreo cincizeci de ani, fardată strident, cu părul blond platinat. Sânii enormi păreau gata să plesnească, ca două baloane, sub rochia de satin. La încheieturile mâinilor, pe degete şi la gât avea o groază de zorzoane ce străluceau în lumina roşiatică. Vocea îi era vulgară şi părea că băuse rachiu.

Alejandra se uita fascinată.

— Ce-i? o întrebă Martín neliniştit.

Dar ea nu răspunse; ochii îi erau aţintiţi asupra grăsanei.

— Alejandra, insistă, apucând-o de braţ. Alejandra!

Ea îl privi, în sfârşit.

— Ce-i? spuse iar.

— E atât de dărâmată. Nu mai e bună să cânte şi nici nu mai face multe parale la pat, numai pentru fantezii; cine ar suporta asemenea monstru?

Îşi întoarse iar privirea spre cântăreaţă şi şopti, ca pentru sine:

— Ce n-aş da să fiu ca ea!

Martín o privi uimit.

Apoi, după uimire, îl copleşi sentimentul de acum obişnuit de tristeţe zbuciumată în faţa enigmei Alejandrei, condamnat să rămână veşnic în afara ei. Experienţa îi arătase că atunci când ea ajungea în punctul acesta se dezlănţuia inexplicabila duşmănie împotriva lui, resentimentul acela înflăcărat şi sarcastic pe care nu şi l-a putut niciodată explica şi care, în acea ultimă perioadă a legăturii lor, izbucnea cu brutalitate.

Aşa încât când ea îl privi din nou, cu ochii aceia sticloşi din pricina alcoolului, ştia că de pe buzele ei crispate şi dispreţuitoare vor ieşi cuvinte aspre, de răzbunare.

Îl privi câteva clipe, care lui i se părură eterne, de la înălţimea piedestalului ei infernal: părea unul dintre acei străvechi şi sadici zei azteci care cer inima caldă încă a victimelor. Şi atunci îi spuse încet, cu o voce violentă:

— Nu vreau să te mai văd aici! Pleacă chiar acum şi lasă-mă singură!

Martín încercă s-o liniştească, însă ea se înfurie şi mai tare şi ridicându-se în picioare îi strigă să plece.

Ca un automat, Martín se sculă şi dădu să iasă, printre privirile marinarilor şi prostituatelor.

Ajuns afară, aerul răcoros îl făcu să-şi vină în fire. Se îndreptă spre Retiro şi până la urmă se aşeză pe una din băncile din Plaza Británica; ceasul din turn arăta unsprezece şi jumătate.

În capul lui domnea haosul.

Se strădui să şi-l ţină drept, însă brusc îl lăsară puterile.

XX

Trecură mai multe zile până când Martín, disperat, telefonă la *boutique*; dar când auzi vocea Wandei nu avu curajul să răspundă şi închise. Mai aşteptă trei zile şi sună din nou. Era ea.

— De ce te miri? spuse Alejandra. Mi se pare că ne-am înţeles să nu ne mai vedem.

Urmă o conversaţie confuză, fraze cam de neînţeles ale lui Martín, până când Alejandra i-a promis să vină a doua zi la barul de pe Charcas colţ cu Esmeralda. Dar n-a venit.

După mai bine de o oră de aşteptare, Martín se hotărî să se ducă la atelier.

Uşa de la *boutique* era întredeschisă şi, din întuneric, la lumina unei lămpi

joase, îl văzu din profil pe Quique aşezat pe un scaun. Nu era nimeni în încăpere şi Quique stătea adus de spate, cu ochii în pământ, concentrat parcă într-o meditaţie. Martín rămase descumpănit, neştiind ce să facă. Era limpede că nici Wanda şi nici Alejandra nu se aflau în camera de alături, căci s-ar fi auzit voci; totul era cufundat în linişte. Însă era limpede că erau în săliţa de probă pe care Wanda o avea în spate, sus, la care se ajungea pe o scăriţă; altfel nu se explica prezenţa lui Quique şi uşa întredeschisă.

Dar nu se hotăra să intre: ceva din aerul acela îngândurat şi solitar al lui Quique îl împiedica. Poate tocmai pentru că stătea aşa, gârbovit, i se păru îmbătrânit, cu o profunzime a expresiei pe care nu i-o observase înainte. Fără să ştie prea bine de ce, simţi pe neaşteptate milă pentru individul acela singuratic. Mulţi ani avea să şi-l amintească aşa, străduindu-se să înţeleagă dacă mila aceea, sentimentul acela ambiguu de compătimire l-a încercat chiar în momentul acela sau după ani de zile. Şi îşi aminti de ceva ce spusese Bruno: că întotdeauna e cumplit să vezi un om care se crede cu desăvârşire şi fără nici un dubiu singur, fiindcă există în el ceva tragic, poate chiar sacru, şi în acelaşi timp oribil şi ruşinos. Veşnic, spunea el, purtăm o mască, o mască niciodată aceeaşi, care se schimbă pentru fiecare din rolurile ce ne sunt date în viaţă: masca profesorului, a amantului, a intelectualului, a soţului înşelat, a eroului, a fratelui iubitor. Dar ce mască ne punem, sau ce mască ne rămâne pe faţă când suntem singuri, când credem că nimeni, absolut nimeni nu se uită la noi, nu ne controlează, nu ne ascultă, nu ne cere, nu ne imploră, nu ne somează, nu ne atacă? Caracterul sacru al acestei clipe se poate datora faptului că atunci omul se află în faţa Divinităţii, sau cel puţin în faţa propriei sale conştiinţe implacabile. Şi poate că nimeni nu iartă să fie surprins în această ultimă şi fundamentală dezgolire a chipului, cea mai teribilă şi mai esenţială dintre toate, pentru că îşi arată sufletul fără apărare. Şi e cu atât mai groaznică şi ruşinoasă la un comediant cum e Quique, aşa încât (se gândea Martín) era logic să trezească mai multă compasiune decât un nevinovat sau un om oarecare. De aceea când Martín se hotărî în sfârşit să intre, se retrase tiptil şi apoi reveni călcând zgomotos pe coridorul care ducea la *boutique*. Şi atunci, cu rapiditatea comedianţilor, Quique adoptă faţă de Martín masca perversităţii, a falsei candori şi a curiozităţii (ce putea avea oare băiatul acela cu Alejandra?). Şi zâmbetul lui cinic alungă mila ce i se strecurase lui Martín în suflet.

Simţindu-se stingherit de faţă cu străinii, în prezenţa lui Quique Martín nu ştia nici cum să se aşeze, având convingerea că el observa şi păstra tot în memoria lui perversă: cine ştie unde şi cum vor râde mai târziu de înfăţişarea şi suferinţele lui. Gesturile teatrale ale lui Quique, afectarea lui deliberată, duplicitatea, frazele lui sclipitoare, toate astea îl vor face să se simtă ca o gâză sub lupa unui savant sadic.

— Ştii că îmi aminteşti de una din figurile lui El Greco? îi spuse de cum îl văzu.

Frază care, aşa cum era şi firesc fiind vorba de Quique, putea fi interpretată

ca un elogiu sau ca o ieşire grotescă. Era vestit pentru elogiile prefăcute din cronicile sale, care de fapt erau critici întortocheate şi pline de venin: „niciodată nu binevoieşte să folosească metafore profunde“, „nici un moment nu cedează tentaţiei de a fi distins“, „nu se teme să înfrunte plictiseala spectatorilor“.

Tăcut, într-un ungher, Martín se aşezase, ca şi data trecută, pe scaunul înalt de la masa de desen şi se încovoia instinctiv, ca la război, ca să lase la vedere o suprafaţă cât mai redusă. Din fericire, Quique se apucă să vorbească de Alejandra.

— E în săliţa de probă, cu Wanda şi cu contesa Téleki, *née* Iturrería, cunoscută cu numele popular de Marita.

Şi, privindu-l cu o stăruinţă atentă, îi spuse:

— O cunoşti de mult pe Alejandra?

— De câteva luni, răspunse Martín, roşind.

Quique se apropie cu scaunul şi, vorbind în şoaptă, îi zise:

— Am să-ţi spun că eu ADOR familia Olmos. Simplul fapt că locuiesc în Barracas e motiv suficient pentru ca *la haute*[47] să moară de râs şi pentru ca pe verişoara mea Lala să o apuce durerea de ficat şi crizele de isterie ori de câte ori descoperă cineva că între noi şi familia Olmos există o înrudire mai pe departe. Căci, aşa cum îmi spunea data trecută, furioasă: vrei să-mi spui cine, dar CINE, locuieşte în Barracas? Iar eu, bineînţeles, am liniştit-o răspunzându-i că acolo nu locuieşte NIMENI, în afară de vreo patru sute de mii de truditori şi cam toţi atâţia câini, pisici, canari şi găini. Şi am adăugat că oamenii ăştia (familia Olmos) nu ne vor face niciodată vreo neplăcere, fiindcă bătrânul don Pancho trăieşte într-un scaun cu rotile, nu vede şi nu aude nimic în afară de Legiunea lui Lavalle, şi e tare greu de imaginat că într-o bună zi se va duce în vizită în Barrio Norte sau va face declaraţii pe la ziare despre Pocho[48]; bătrâna Escolástica, nebuna, a murit; unchiul Bebe, deşi nebun, trăieşte retras în camera lui şi e foarte interesat de studiile de clarinet; mătuşa Teresa, de asemenea nebună, a murit şi ea, din fericire, şi la urma urmelor, sărmana, şi-a petrecut toată viaţa la biserică şi pe la înmormântări, aşa că n-a avut niciodată timp să deranjeze pe nimeni din cartierele locuite de lumea bună, că doar era enoriaşa bisericii Santa Lucía şi practic n-a depăşit niciodată *colour line*[49], nici măcar ca să-şi viziteze parohul, ori să vadă cum o mai duce cu boala vreun preot, sau în ce stadiu e cancerul vreunui arhiepiscop. Mai rămâneau (i-am zis verişoarei) Fernando şi Alejandra. Şi ei doi nebuni! strigă Lala. Iar Manucho, care era de faţă, clătinând din cap şi ridicând ochii spre cer, a exclamat: „Cum se spune în *Phèdre*: *O, deplorable race!*“[50] Adevărul e că Lala, în afară de cazul când e vorba de familia Olmos, e destul de liniştită. Căci pentru ea lumea e rezultatul luptei între Plictiseală şi Minunăţie.

Exemple de Plictiseală:

„Ce plictiseală de roman!“

„Uite, iartă-mă, dar ceea ce trebuie să-ţi povestesc e o plictiseală!“

„Pictura lui Clorindo e o plictiseală.“

„Ce plictiseală că acum vezi oameni de joasă speţă chiar şi pe strada Santa

Fe“ (cu referire la peronişti).

Exemple de Minunăţie:

„Ce minunăţie ultima povestire a lui Monique din *La Nación*!“

„Ce minunăţie filmul cu Michèle Morgan!“

Lumea se împarte în Plictiseală şi Minunăţie. Lupta Eternă şi necontenită între aceste două puteri determină toate alternativele realităţii. Când predomină Plictiseala, e ceva mortal: mode oribile sau răsuflate, romane complicate şi teologice, conferinţe ale lui Capdevila sau Larreta la Prietenii Cărţii, la care te vezi obligat să te duci fiindcă altminteri Albertito se supără, oameni care mor de foame şi vor Statute (când nu li se dau ca să guverneze), musafiri care vin la ore absurde, părinţi bogaţi care nu mai mor („Ce plictiseală şi cu Marcelo ăsta, pare că e veşnic şi are o groază de hectare!“). Când predomină Minunăţia, lucrurile devin amuzante (alt cuvânt din vocabularul de bază pe care îl are Lala) sau cel puţin suportabile, măi: un băiat căruia i s-a năzărit să scrie, dar cel puţin n-a renunţat să joace polo şi nici n-a legat prietenie cu persoane cu nume de familie atât de ciudate ca Ferro sau Cerretani; un roman de Graham Greene care vorbeşte de spioni sau de ruletă; un colonel care nu-şi propune să cucerească masele; un preşedinte al republicii care se simte bine şi se duce la hipodrom. Dar nu întotdeauna lucrurile sunt atât de limpezi, fiindcă, aşa cum îţi spun, există o luptă neîncetată între cele două forţe, aşa încât uneori realitatea e mai bogată, şi iată că pe neaşteptate Larreta spune un banc (sub presiunea misterioasă a Minunăţiei) sau, din contră, că Wanda, care e o minunăţie de modistă, dar când i se năzăreşte să se ia după caraghioslâcurile yankeilor, măi, e o Plictiseală. Şi, în sfârşit, înainte lumea era destul de amuzantă, dar în ultima vreme, cu peroniştii, trebuie să recunoaştem că a ajuns aproape cu desăvârşire o Plictiseală. Asta e filozofia verişoarei mele Lala. Cum vezi, un soi de încrucişare între Anaximandru cu Schiaparelli şi Porfirio Rubirosa. Cum nu se poate mai de prost-gust.

În clipa aceea se auzi vocea Wandei şi apoi a clientei, care se apropiau. Îşi făcură apariţia în cameră şi, după ele, puţin mai târziu, intră şi Alejandra. Pe faţa ei nu părea că se citeşte surpriza la vederea lui Martín, dar impasibilitatea ei îi dezvăluia lui Martín, care o cunoştea foarte bine, o mare iritare stăpânită. În atmosfera aceea absurdă, răspunzându-i la salut cu aceeaşi cordialitate superficială cu care putea saluta un cunoscut oarecare, fără să se deranjeze să-l ia un moment la o parte ca să-i explice de ce nu venise la întâlnire, cu aerul de frivolitate pe care îl afişa în faţa Wandei şi a lui Quique, Alejandra părea că aparţine unei rase care nu vorbea aceeaşi limbă ca Martín şi că nici măcar n-ar fi în stare să o înţeleagă pe cealaltă Alejandra.

Clienta pălăvrăgea întruna cu Wanda despre necesitatea *imperioasă* de a-l omorî pe Perón.

— Ar trebui să fie omorâtă toată gloata de negri[51], spunea. Noi, cei cu bună-cuviinţă, nici nu mai putem merge pe stradă.

O seamă de sentimente confuze şi contradictorii îl întristară şi mai tare pe Martín.

— Eu vă spun, continuă femeia, după ce se sărută cu Quique pe obraji, că o să vină comunismul. Dar eu m-am gândit ce-o să fac: dacă vine comunismul, mă duc la moşie, şi cu asta basta.

Şi pe când accepta distrată să-i fie prezentat Martín, Quique o privea peste umăr pe Alejandra jubilând, fiindcă, aşa cum spuse mai apoi, „cum de poate inventa cineva o frază ca asta?“.

Martín o observa pe Alejandra, străduindu-se să-şi ia un aer nepăsător; dar pe chip i se citeau, parcă fără voia lui, inevitabilele şi veşnic supărătoarele semne de reproş, suferinţa şi dorinţa de a întreba ceva.

— Ai aflat, Marita, îi spuse Quique clientei, că s-a demonstrat că tipul nu se numeşte Perón, ci Perone?

— Nu mai spune! comentă femeia, extrem de interesată.

— Aşa cum auzi: individul se numeşte Perone.

Îndată ce Marita plecă, Quique se apucă să-şi expună teoria:

— Dacă în ţara asta te cheamă Vignaux, chiar dacă bunicul tău a fost măcelar la Bayonne sau Biarritz, eşti în regulă. Dar dacă suporţi nenorocirea de a te chema De Ruggiero, chiar dacă bătrânul tău a fost profesor de filozofie la Napoli, ai încurcat-o, dragă, n-ai să fii niciodată altceva decât un soi de zarzavagiu. Trebuie să cercetezi cu mare atenţie treaba asta cu numele, continuă el, pe când Wanda şi Alejandra se porniră să râdă. Căci cu încrucişările şi emigraţia, ţara e expusă la Mari Pericole. Iată cazul lui Muzzio Echandía. Într-o zi María Luisa s-a văzut obligată să-i spună: „Taci, tu, că nici din două nume nu faci unul singur!“

Şi are dreptate, ce naiba! Măcar al doilea nume să fi fost Ibarguren sau Álzaga. În fine, orice nume al unui basc de ispravă. Dar acum nu mai înseamnă nimic şi, aşa cum i-am spus într-o zi lui Juan Carlitos: „Ţi-ai greşit bascul, bătrâne.“

Aici, dragele mele, trebuie să umbli cu mare grijă, fiindcă de unde nu te gândeşti, de acolo sare iepurele. Şi dacă nu, vedeţi ce a păţit Jeannette, care s-a certat cu Negrul şi Negrul i-a trimis o scrisoare. Iar Jeannette, care băuse deja câteva pahare, s-a repezit la mine într-un restaurant şi mi-a zis: „Ticălosul de el! Pentru că tu ştii (se uită într-o parte şi-n alta) povestea cu cel de-al patrulea nume al meu.“

„*Sans blague*[52]“, i-am zis.

Atunci mi-a arătat plicul, cu gluma nesărată a Negrului, destinată, fără nici o îndoială, servitorilor. Scrisoarea era într-adevăr adresată lui Jeannette Álzaga Basavilbaso Álzaga, şi acum ai să cazi pe spate!... Murature! Îţi imaginezi, Alejandra? Un venetic marinar pe care îl numiseră comandant al Flotei din Buenos Aires în războiul împotriva Confederaţiei. Ceva în genul mareşalului Armatei din San Marino. Îţi dai seama? *L'Amraglio, cara mia!* Înţelegi acum drama bietei Jeannette. E clar că are doi de Álzaga. Însă măcar să fi fost „Álzaga y“[53]. Dar nu: un Basavilbaso şi un Murature. Şi dacă măcar unul din astea două ar fi numele unui bulevard. Dar nu: e vorba de o stradă lungă de treizeci de centimetri. Îngrozitor de vulgar! Teoria mea e că dacă ai un nume de familie

vulgar trebuie să te lupţi cu disperare să scapi de el, dragă. Imaginează-ţi că ai nenorocul să te cheme Pedro Mastronicola. Mă rog, nu, ăsta-i prea de tot, ăsta n-are scăpare, chiar şi în clasa de mijloc. Să zicem că te cheamă Pedro Marolda. Ce poţi să faci? Trebuie să te dai de ceasul morţii să-l schimbi şi, asta-i iar cu schepsis: cu cea mai mare grijă. *De la mésure avant toute chose!*54 Pentru că n-ai de ce, chemându-te Marolda, să te năpusteşti ca un flămând asupra unui nume ca Uriburu. Cum ai putea să te numeşti Pedro Marolda Uriburu? Toată lumea te-ar lua drept un şarlatan, un escroc internaţional, un *déguisé*. Nici n-ai putea să înlocuieşti numele de Uriburu cu două mai mici, cum ar fi Moyano şi Navarro. Înţelegi doar că Pedro Marolda Moyano Navarro e un măscărici, un soi de cordobez de carnaval. În asemenea cazuri e de preferat să alegi un singur nume, şi nu prea ţipător: Pedro Marolda Moyano. Îmi veţi spune că nu pare atât de important. De acord, dar cel puţin *that works*55. Vă voi spune că, dacă eşti grăbit, cel mai bine e să recurgi la străzi. Într-o vreme, cu Grillo îl înnebuneam pe Sayús, care-i un snob, spunându-i că îi vom prezenta pe Martita Olleros, pe Beba Posadas, pe Titina Azcuénaga. Vă zic că metroul e o adevărată mină de aur. Luaţi, bunăoară, linia Palermo, care nu-i dintre cele mai bune. Totuşi treaba funcţionează aproape de la plecare: Chuchi Pellegrini (cam suspect, dar chiar şi aşa face oarecum senzaţie, căci la urma urmei veneticul a fost preşedinte). Mecha Pueyrredón, Tota Agüero, Enriqueta Bulnes. Vă daţi seama?

XXI

Martín aştepta un semn, o chemare. Jucând totul pe o carte, se apropie de ea şi o întrebă dacă pot ieşi un moment.

— Bine, răspunse ea. Şi, adresându-se Wandei, zise: Mă întorc în câteva minute.

„Câteva minute“, se gândi Martín.

O luară pe Charcas până la barul din colţul cu Esmeralda.

Îi spuse:

— Te-am aşteptat un ceas şi jumătate.

— A intervenit o treabă urgentă şi n-aveam cum să te anunţ.

Martín presimţea catastrofa şi se străduia să-şi schimbe măcar tonul vocii, să ia lucrurile cu mai mult calm, cu indiferenţă. Dar i-a fost imposibil.

— De faţă cu ăştia pari alta. Eu nu concep că… tăcu şi apoi adăugă: Cred că eşti într-adevăr altă fiinţă.

Alejandra nu răspunse.

— Nu-i aşa?

— Poate.

— Alejandra, când eşti tu cea adevărată, când?

— Încerc să fiu mereu adevărată, Martín.

— Dar cum poţi uita momente cum sunt cele petrecute împreună?

Ea se întoarse spre el revoltată:

— Şi cine ţi-a zis că le-am uitat?

După o clipă de tăcere, adăugă:

— De asta, pentru că nu vreau să te fac să înnebuneşti, prefer să nu te mai văd.

Era sumbră, tăcută şi şovăielnică. Pe neaşteptate, zise:

— Nu vreau să mai petrecem asemenea momente.

Şi, cu o ironie brutală, adăugă:

— Acele faimoase momente perfecte.

El o privea disperat; nu numai pentru ce spunea, ci şi pentru tonul ei devastator.

— Te întrebi acum la ce bun ironiile astea, de ce te fac să suferi în felul ăsta, nu?

Martín începu să privească o mică pată maro de pe faţa de masă roz, murdară.

— Ei bine, adăugă, nu ştiu. Nu ştiu nici de ce nu vreau să mai petrec cu tine vreunul din acele faimoase momente. Înţelege, Martín: povestea asta trebuie să se termine odată. Ceva nu merge. Şi cel mai cinstit e să nu ne mai vedem deloc.

Lui Martín i se umplură ochii de lacrimi.

— Dacă mă părăseşti, mă omor.

Ea îl privi cu o expresie gravă. Şi apoi, cu un amestec ciudat de asprime şi melancolie în glas, spuse:

— Eu nu pot face nimic, Martín.

— Nu-ţi pasă că mă omor?

— Ba da, cum să nu-mi pese?

— Dar n-ai să faci nimic să mă împiedici.

— Cum aş putea se te împiedic?

— Aşadar ţi-e totuna dacă mă omor sau dacă trăiesc?

— Eu n-am zis asta. Nu, nu mi-ar fi totuna. Mi s-ar părea îngrozitor să te omori.

— Ţi-ar păsa foarte mult?

— Foarte mult.

— Şi atunci? stărui el.

O privi atent, cu înfrigurare, aşa cum te uiţi la cineva când te paşte o primejdie inevitabilă, căutând cel mai mic indiciu de salvare. „Nu poate fi adevărat“, se gândea. „O fiinţă care a împărtăşit cu mine momentele acelea, abia cu două săptămâni în urmă, nu poate crede cu adevărat aşa ceva.“

— Şi atunci? stărui el.

— Atunci ce?

— Îţi spun că poate o să mă omor chiar acum, aruncându-mă în faţa trenului la Retiro, sau la metrou. Ţi-ar fi totuna?

— Ţi-am mai spus că nu mi-ar fi totuna, că aş suferi cumplit.

— Dar ai trăi mai departe.

Ea nu răspunse, îşi răsturnă zaţul şi privi fundul ceşcuţei.

— Deci tot ce am trăit împreună lunile astea, totul e un gunoi!

— Nimeni nu ţi-a spus asta! aproape strigă ea.

Martín tăcu, descumpănit şi îndurerat. Apoi zise:

— Nu te înţeleg, Alejandra. De fapt nu te-am înţeles niciodată. Tot ce spui acum, tot ce-mi faci, schimbă şi ce-a fost între noi.

Se străduí să-şi adune gândurile.

Alejandra, sumbră, poate că nici nu-l asculta. Se uita într-un punct fix de pe stradă.

— Atunci? insistă el din nou.

— Nimic, răsunse sec. N-o să ne mai vedem. E cel mai cinstit.

— Alejandra, nu pot suporta gândul să nu te mai văd. Vreau să te văd, oricum ar fi, oricum ai vrea tu…

Ea nu răspunse nimic, începură să-i curgă lacrimile pe obraji, dar fără să-i piară de pe chip expresia aceea rigidă şi parcă absentă.

— Ei, Alejandra?

— Nu, Martín. Detest jumătăţile de măsură. Ori vor surveni alte scene ca asta, care îţi fac atâta rău, ori o să ne întâlnim iar cum s-a întâmplat luni. Şi nu vreau, pricepi?, nu vreau să mă mai culc cu tine. Pentru nimic în lume.

— Dar de ce? întrebă el, luând-o de mână, simţind năvalnic că între ei continua să existe ceva, ceva foarte important, în ciuda celor petrecute.

— Pentru că nu vreau! strigă ea, privindu-l cu ură, smulgându-şi mâna din ale lui.

— Nu te înţeleg, băigui Martín. Nu te-am înţeles niciodată…

— Nu-ţi bate capul. Nici eu nu mă înţeleg. Nici nu ştiu de ce-ţi fac toate astea. Nu ştiu de ce te fac să suferi aşa.

Şi exclamă, acoperindu-şi faţa:

— Ce îngrozitor!

Şi, pe când îşi acoperea faţa cu amândouă mâinile, începu să plângă isteric, tot repetând, printre hohote, „ce îngrozitor!, ce îngrozitor!“.

De foarte puţine ori o văzuse plângând în tot timpul cât durase legătura lor, şi de fiecare dată i se păruse impresionant. Aproape înspăimântător. Era ca şi cum un dragon, rănit de moarte, ar vărsa lacrimi. Însă lacrimile astea (cum bănuia că ar fi cele ale dragonului) erau înfricoşătoare, nu însemnau slăbiciune şi nici nevoie de tandreţe: păreau picături amare de ranchiună lichidă, fierbinţi şi devoratoare.

Cu toate astea se încumetă să-i apuce mâinile, încercând să-i descopere chipul, cu duioşie, dar hotărât.

— Cum suferi, Alejandra!

— Şi mă mai şi compătimeşti pe mine! băigui ea pe sub mâinile lui, cu o inflexiune despre care nu se putea şti dacă e de furie, de ironie sau de durere, sau de toate aceste sentimente laolaltă.

— Da, Alejandra, sigur că te compătimesc. Crezi oare că nu văd că suferi cumplit? Şi nu vreau să suferi. Îţi jur că n-o să se mai întâmple niciodată.

Încetul cu încetul, se linişti. În cele din urmă îşi şterse lacrimile cu batista.

— Nu, Martín, spuse. E mai bine să nu ne mai vedem. Fiindcă mai curând sau mai târziu va trebui să ne despărţim şi va fi şi mai rău. Nu pot stăpâni ceva oribil ce zace în mine.

Îşi acoperi iar faţa cu mâinile şi el încercă din nou să i le dea la o parte.

— Nu, Alejandra, n-o să ne mai facem rău. Ai să vezi. Vina a fost a mea, că am insistat să te văd. Că am venit să te caut.

Încercând să râdă, adăugă:

— Ca şi cum te-ai duce să-l cauţi pe doctorul Jekyll şi ai da de Mr. Hyde. Noaptea. Cu faţa acoperită. Cu unghiile lui Fredric March[56]. Alejandra! O să ne vedem numai când o să vrei tu, când o să mă chemi tu. Când o să te simţi bine.

Alejandra nu răspunse.

Trecură minute nesfârşite şi pe Martín îl apuca disperarea că timpul se scurge zadarnic, căci ştia că e târziu, că ea trebuie să plece, că are s-o facă dintr-o clipă în alta, lăsându-l în starea asta de prăbuşire totală. Şi apoi vor veni zilele negre, departe de ea, străine de viaţa ei.

Se întâmplă ce trebuia să se întâmple: se uită la ceasul de la mână şi spuse:

— Trebuie să plec.

— Să nu ne despărţim aşa, Alejandra. E îngrozitor. Să hotărâm mai întâi ce o să facem.

— Nu ştiu, Martín, nu ştiu.

— Măcar să stabilim să ne vedem altă dată, cu mai puţină grabă. Să nu luăm nici o hotărâre în starea asta sufletească.

Pe când se întorceau, el se gândea cât de puţin, cât de îngrozitor de puţin timp îi mai rămâne, fiindcă nu mai erau decât câteva străzi. Mergeau încet, dar chiar şi aşa în curând nu mai aveau de făcut decât cincizeci de paşi, douăzeci de paşi, zece paşi, nici unul. Atunci, deznădăjduit, el o apucă de un braţ şi strângându-l o imploră iar să se mai vadă măcar o singură dată.

Alejandra se uită la el. Privirea ei părea că vine de undeva de foarte departe, dintr-un teritoriu străin.

— Promite-mi, Alejandra! o rugă cu lacrimi în ochi.

Ea îl privi lung, cu duritate.

— Bine, de acord. Mâine după-amiază la şase, la Adam.

XXII

Orele au fost dureros de lungi: parcă ar fi urcat un munte ale cărui ultime povârnişuri sunt aproape de neînvins. Sentimentele lui erau complexe, căci pe de o parte simţea bucuria trepidantă de a o mai vedea o dată şi, pe de alta, intuia că

acea întâlnire avea să fie exact asta: încă o întâlnire, poate ultima.

Cu mult înainte de şase era deja la Adam, uitându-se spre uşă.

Alejandra ajunse după şase şi jumătate.

Nu mai era Alejandra cea agresivă de acum o zi, dar avea în schimb acea expresie absentă care îl ducea la disperare pe Martín.

De ce mai venise atunci?

Chelnerul a fost nevoit să repete de trei ori întrebarea. Ceru gin şi se uită imediat la blestematul ei de ceas.

— Ce, comentă el cu tristeţe ironică, trebuie să pleci deja?

Alejandra îl privi vag, fără să ia în seamă ironia, şi spuse că nu, că mai avea puţin timp. Martín îşi înclină capul şi-şi mişcă puţin paharul.

— De ce ai mai venit atunci?

Alejandra îl privea, încercând parcă să-şi adune gândurile.

— Ţi-am promis că vin, nu?

Îndată ce i se aduse ginul, îl şi bău dând tot paharul pe gât. Apoi zise:

— Să plecăm. Vreau să iau puţin aer.

Când ieşiră, Alejandra se îndreptă spre piaţă şi, suind panta cu gazon, se aşeză pe una din bănci, cu faţa spre fluviu.

Stătură un lung răstimp în tăcerea pe care ea o rupse într-un târziu, spunând:

— Ce odihnitor e să te urăşti!

Martín contempla Turnul Englezilor care marca trecerea timpului. Mai în spate se profila clădirea CADE, cu coşurile ei mari şi îndesate, şi Portul Nou, cu platformele şi macaralele lui: abstracte animale antediluviene, cu ciocuri de oţel şi capete de păsări uriaşe înclinate în jos, parcă pentru a ciuguli vapoarele.

Tăcut şi deprimat, privea cum se lăsa întunericul peste oraş, cum prindeau să strălucească pe cerul albastru bătând în negru luminile roşii deasupra coşurilor şi blocurilor-turn, reclamele luminoase din parcul Retiro, felinarele din piaţă. În vremea asta mii de bărbaţi şi de femei ieşeau în fugă din gurile de metrou şi intrau cu aceeaşi disperare cotidiană în staţiile reţelei suburbane. Se uită spre Kavanagh[57], unde începeau să se lumineze ferestrele.

Se aprindea o lumină şi acolo sus, la etajul treizeci sau treizeci şi cinci, poate într-o mică odăiţă a unui bărbat solitar. Câte întâlniri ratate ca aceea a lor, câte singurătăţi numai în acel zgârie-nori!

Şi atunci auzi cuvintele pe care, cu teamă, se aştepta să le audă dintr-un moment în altul.

— Trebuie să plec.

— Deja?

— Da.

Coborâră împreună panta cu gazon şi ajungând jos ea îşi luă rămas-bun şi o porni mai departe spre La Recova[58]. Martín o urmă câţiva paşi.

— Alejandra! strigă, cu o voce care parcă era a altcuiva.

Ea se opri şi aşteptă. Lumina din vitrina unei armurării o scălda din plin: chipul îi era dur, expresia impenetrabilă. Dar cel mai tare îl durea resentimentul

acela. Ce-i făcuse el? Fără voia lui, îmboldit de suferinţă, o întrebă. Ea strânse şi mai tare din buze şi îşi întoarse privirea spre vitrină.

— Nu ţi-am arătat decât dragoste şi înţelegere.

Drept orice răspuns, Alejandra spuse că nu mai putea sta nici un moment: la opt trebuia să fie în altă parte.

O văzu îndepărtându-se.

Şi brusc se hotărî s-o urmărească. Dacă îl vedea, ce i se putea întâmpla mai rău decât atât?

Alejandra merse câteva străzi spre La Recova, o luă pe Reconquista şi intră în cele din urmă într-un mic bar numit Ukraina. Martín, cu multe precauţii, se apropie şi spionă din întuneric. Inima i se strînse şi i se împietri de parcă i-ar fi fost smulsă şi părăsită pe un sloi de gheaţă: Alejandra stătea în faţa unui bărbat care i se păru la fel de sinistru ca barul acela. Era oacheş, dar avea ochii de culoare deschisă, poate cenuşii. Părul îi era lins şi cărunt, pieptănat pe spate. Avea trăsături aspre şi faţa parcă cioplită cu barda. Bărbatul acela era nu doar puternic, ci şi înzestrat cu o frumuseţe tenebroasă. Durerea i-a fost atât de mare, se simţea atât de neînsemnat pe lângă necunoscutul acela, încât nu-i mai păsa de nimic. Ca şi cum şi-ar spune: *Ce mi se poate întâmpla mai îngrozitor*? Fascinat şi trist, putea să-i urmărească expresia feţei, tăcerile, mişcarea mâinilor. În realitate vorbea puţin, şi când o făcea frazele lui erau scurte şi tăioase. Mâinile descărnate şi nervoase păreau să aibă o oarecare înrudire cu ghearele unui şoim sau ale unui vultur. Da, într-adevăr: toată făptura lui avea ceva de pasăre de pradă: nasul fin, dar puternic şi acvilin, mâinile osoase, lacome şi necruţătoare. Bărbatul acela era crud şi în stare de orice.

Martín găsea că seamănă cu cineva, dar nu izbutea să-şi dea seama cu cine. Pentru o clipă se gândi că îl văzuse poate în vreo împrejurare, căci era un chip de neuitat, şi dacă îl văzuse o singură dată acum trebuia negreşit să-i pară cunoscut. Pe neaşteptate, îi aminti puţin de un băiat pe nume Cornejo, din Salta. Dar nu, nu de asta îi părea chipul acela vag familiar.

Alejandra vorbea agitată. Ciudat: amândoi erau duri şi păreau că se urăsc, şi totuşi ideea asta nu-l liniştea. Dimpotrivă, când îşi dădu seama de asta deznădejdea îi spori. De ce? Până când i se păru că înţelege adevărul: cele două fiinţe erau unite printr-o pasiune violentă. De parcă s-ar iubi doi vulturi, îşi zise. Doi vulturi care totuşi ar putea sau ar dori să se distrugă şi să se sfâşie cu ciocurile şi ghearele până s-ar omorî. Şi când văzu că Alejandra ia cu o mână una din mâinile, una din ghearele acelui individ, Martín simţi că din clipa aceea nu-i mai pasă de nimic şi că lumea e cu desăvârşire lipsită de sens.

XXIII

Mergea în zorii zilei când dintr-odată îl străfulgeră revelaţia: bărbatul acela

semăna cu Alejandra! Îşi aminti subit de scena din Mirador, când ea se opri imediat după ce rostise numele de Fernando, ca şi cum ar fi dezvăluit un nume ce trebuie ţinut în secret.

„Acela era Fernando!“ îşi zise.

Ochii cenuşii bătând în verde, pometii puţin mongoloizi, tenul închis la culoare şi chipul lui Trinidad Arias! Sigur că da: acum îşi explica senzaţia de ceva cunoscut: avea mult din Alejandra şi mult din Trinidad Arias, cea din fotografia pe care i-o arătase Alejandra. Numai ea şi Fernando, spusese Alejandra, ca una care e izolată de lume cu un bărbat, cu un bărbat pe care, acum înţelegea, ea îl admira.

Dar cine e Fernando? Un frate mai mare: un frate mai mare pe care ea nu voia să-l pomenească. Ideea că bărbatul acela ar putea fi fratele ei îl linişti pe jumătate, cu toate că ar fi trebuit să-l liniştească de tot. De ce oare (se întrebă) nu mă bucur? În momentul acela nu găsi nici un răspuns. Îşi dădu numai seama că, deşi ar fi trebuit, nu izbutea să se liniştească.

Nu putea dormi: parcă simţea că în cameră intrase un vampir. În tot timpul acesta întoarse pe toate feţele scena la care asistase, încercând să descopere cauza frământării lui. Până când crezu că a găsit-o: mâna! Îl cuprinse brusc neliniştea amintindu-şi cum îi mângâiase ea mâna. Nu aşa mângâie o soră mâna fratelui ei! Şi trăia gândindu-se la el: *el* era hipnotizatorul. Fugea de el, însă, mai curând sau mai târziu, trebuia să se întoarcă la el, parcă înnebunită. Acum credea că se explică multe din mişcările ei inexplicabile şi contradictorii.

Şi abia crezu că găsise cheia, că din nou se simţi cum nu se poate mai descumpănit: asemănarea! Era de netăgăduit: bărbatul acela era din familia ei. Îşi zise că îi putea fi văr primar. Da: era un văr primar şi se numea Fernando.

Nu putea fi altfel, pentru că posibilitatea asta explica totul: asemănarea remarcabilă şi brusca reticenţă din noaptea aceea, când ei îi scăpase numele lui Fernando. Numele acela (îşi zise) era un nume-cheie, un nume-secret. „Toţi în afară de Fernando şi de mine“, spusese fără voie şi apoi se oprise dintr-odată şi nu-i răspunsese la întrebare. Acum înţelegea totul: ea şi el trăiau izolaţi, într-o lume aparte, semeţi. Şi ea îl iubea pe el, pe Fernando, şi de asta regretase că rostise în faţa lui, a lui Martín, numele acela revelator.

Frământarea lui spori cu fiecare zi şi în cele din urmă nu mai suportă şi îi telefonă Alejandrei. Îi spuse că avea ceva extrem de urgent de vorbit cu ea: un singur lucru, chiar de-ar fi fost ultimul. Când se întâlniră, aproape că nu mai putea vorbi.

XXIV

— Ai păţit ceva? îl întrebă ea violent, pentru că intuia că Martín se simţea jignit de ceva ce se întâmplase între timp. Asta o întărâta fiindcă, aşa cum îi

spusese de mai multe ori, el n-avea nici un drept asupra ei, nu-i promisese nimic, şi prin urmare nu-i datora explicaţii. Mai ales acum, când hotărâseră să se despartă. Martín dădu din cap în semn că nu, dar avea ochii plini de lacrimi.

— Spune-mi ce-i cu tine, îi spuse ea, zgâlţâindu-l de umeri.

Aşteptă câteva secunde, privindu-l întruna în ochi.

— Vreau să ştiu ceva, Alejandra: vreau să ştiu cine e Fernando.

Păli, ochii îi scăpărară.

— Fernando? întrebă. De unde ai scos numele ăsta?

— L-ai rostit în noaptea aceea, la tine în cameră, când mi-ai povestit istoria familiei tale.

— Şi ce-ţi pasă ţie de prostia asta?

— Îmi pasă mai mult decât îţi poţi închipui.

— De ce?

— Pentru că mi s-a părut că ai regretat că ai spus cuvântul acela, numele acela, n-a fost aşa?

— Să zicem că a fost aşa; cu ce drept îmi pui întrebarea asta?

— Cu nici un drept, ştiu bine. Dar, pentru Dumnezeu, spune-mi cine e Fernando: e fratele tău?

— Eu n-am nici fraţi, nici surori.

— Atunci ţi-e văr?

— De ce-ar trebui să-mi fie văr?

— Ai spus că din toată familia numai tu şi Fernando nu sunteţi unionişti. Aşa că mă gândesc că dacă nu ţi-e frate poate fi un văr, nu? Nu ţi-e văr?

Alejandra dădu drumul în sfârşit umerilor lui Martín din strânsoare şi rămase tăcută şi deprimată.

Îşi aprinse o ţigară şi, după un răstimp, spuse:

— Martín, dacă vrei să-ţi păstrez o amintire prietenească, nu-mi mai pune întrebări.

— E o singură întrebare.

— Dar de ce?

— Fiindcă pentru mine e foarte importantă.

— De ce e importantă?

— Pentru că am ajuns la concluzia că ţi-e drag bărbatul acela.

Alejandra căpătă iar o expresie dură şi ochii îi scăpărară din nou ca în momentele ei cele mai proaste.

— Şi pe ce te întemeiezi?

— E o intuiţie.

— Păi te înşeli întru totul. Nu mi-e drag Fernando.

— Mă rog, poate nu m-am exprimat bine. Am vrut să spun că-l iubeşti, că eşti îndrăgostită de el. Poate că nu ţi-e drag, dar îl iubeşti.

Spuse ultimele cuvinte cu voce sfârşită.

Alejandra îl apucă de braţe cu mâinile ei aspre şi puternice (ca ale lui, îşi zise cu o durere sfâşietoare Martín, ca ale lui!) şi, scuturându-l, îi spuse cu voce

încărcată de duşmănie şi violenţă:

— M-ai urmărit!

— Da, strigă el, te-am urmărit până la barul de pe strada Reconquista şi te-am văzut cu un bărbat care seamănă cu tine şi de care eşti îndrăgostită!

— Şi de unde ştii că bărbatul acela e Fernando?

— Pentru că seamănă cu tine… pentru că ai spus că Fernando e din familia ta şi pentru că mi s-a părut că între tine şi Fernando există ceva secret, de parcă tu şi el aţi alcătui ceva aparte, fără legătură cu toţi ceilalţi, şi pentru că ai regretat că i-ai rostit numele, şi după felul în care i-ai luat mâna.

Alejandra îl zgâlţâi, parcă pălmuindu-l, iar el se lăsă în voia ei ca un trup lipsit de vlagă, inert. Apoi ea îi dădu drumul şi-şi puse amândouă mâinile avide pe faţă, vrând parcă să şi-o zgârie, şi păru că plânge în hohote, în felul ei, fără lacrimi. Printre degetele uşor desfăcute o auzi strigând:

— Idiotule, idiotule! Bărbatul acela e tatăl meu!

Şi apoi plecă în fugă.

Martín rămase încremenit, neizbutind să facă ori să spună nimic.

XXV

Ca şi cum un bubuit tunător de tobă ar fi dezlănţuit tenebrele, din clipa când Alejandra spuse acele cuvinte îngrozitoare, Martín se simţi ca într-un nesfârşit somn negru, greu, de parcă ar dormi pe fundul unui ocean de plumb topit. Zile întregi rătăci la voia întâmplării pe străzile din Buenos Aires, gândindu-se că fiinţa aceea minunată se ivise din necunoscut şi acum se întorsese în necunoscut. *Căminul*, îşi spunea deodată, *căminul.* Cuvinte răzleţe, care păreau fără sens, dar care se refereau poate la omul care, în toiul furtunii, când fulgerele şi tunetele înteţesc bezna, se refugiază în peştera lui caldă şi familiară. Cămin, foc, refugiu luminos şi primitor. Motiv pentru care (spunea Bruno) singurătatea e mai mare în străinătate, fiindcă patria este asemenea căminului, focului şi copilăriei, asemenea refugiului matern; iar a sta în străinătate e la fel de trist ca a locui într-un hotel anonim şi indiferent; fără amintiri, fără copaci familiari, fără copilărie, fără fantome; căci patria e copilăria şi poate că de asta mai bine s-ar numi *matria*, ceva care ocroteşte şi încălzeşte în momentele de singurătate şi de frig. Dar el, Martín, când oare avusese o mamă? Şi, pe deasupra, patria asta părea atât de neprimitoare, atât de aspră şi neocrotitoare. Fiindcă (aşa cum mai spunea Bruno, însă acum el nu-şi amintea, ci mai curând o simţea fizic, de parcă s-ar fi aflat în bătaia ploii, pe o furtună furioasă) nenorocirea noastră este că n-am reuşit să închegăm o naţiune atunci când lumea care îi dăduse naştere începuse să scârţâie şi apoi se prăbuşise, aşa încât aici nu avem nici măcar simulacrul acela al eternităţii care în Europa, sau în Mexic, sau în Cuzco, sunt pietrele milenare. Pentru că aici (spunea) nu suntem nici Europa şi nici America, ci un teritoriu

fracturat, un instabil, tragic şi tulbure loc de ruptură şi sfâşiere. Aşa încât aici totul pare mai tranzitoriu şi mai fragil, nu există nimic solid, de care să te prinzi, omul pare mai muritor şi condiţia lui mai efemeră. Iar el (Martín), care-şi dorea ceva puternic şi absolut de care să se apuce în toiul dezastrului şi o peşteră caldă unde să se refugieze, nu avea nici casă şi nici patrie. Sau, şi mai rău, avea un cămin ridicat pe gunoaie şi frustrare, şi o patrie nesigură şi enigmatică. Aşa că se simţea *singur, singur, singur*: unicele cuvinte pe care le simţea şi le gândea limpede, dar care exprimau neîndoios totul. Şi, ca un naufragiat în puterea nopţii, se repezise spre Alejandra. Dar a fost ca şi cum ar fi căutat adăpost într-o peşteră din adâncul căreia ar fi năvălit brusc nişte fiare fioroase.

XXVI

Şi pe neaşteptate, într-una din zilele acelea fără rost, se simţi târât de oameni care fugeau, pe când sus pe cer urlau avioane cu reacţie şi lumea striga *Plaza Mayo*, printre camioane încărcate cu muncitori, gonind nebuneşte într-acolo, printre ţipete nedesluşite şi imaginea vertiginoasă a avioanelor zburând razant pe deasupra zgârie-norilor. Şi apoi zgomotul asurzitor al bombelor, răpăitul mitralierelor şi al tunurilor antiaeriene. Şi oameni alergând mereu, dând din coate ca să pătrundă în clădiri, dar ieşind apoi afară, imediat după trecerea avioanelor, curioşi, vorbind între ei nervoşi, până când se întorceau avioanele, şi iar dădeau fuga înăuntru. În vremea asta alţii, lipiţi uşor de ziduri (ca şi cum ar fi fost doar o simplă ploaie), priveau în sus, ori arătau cu mâinile întinse în direcţii neclare, sideraţi sau curioşi.

Şi apoi se lăsă noaptea. Şi ploaia se porni să cadă liniştit peste un oraş înspăimântat şi minat de zvonuri.

XXVII

Singurătatea era lugubră şi în noapte incendiile proiectau o lumină sinistră pe cerul plumburiu.

Se auzea bubuit de tobă, ca la un carnaval al nebunilor.

Era acum în faţa bisericii, împins de oameni înnebuniţi şi dezorientaţi. Unii aveau revolvere şi pistoale. „Ăştia-s din Alianţă“, spuse cineva. Curând benzina pe care o aruncaseră pe uşi luă foc. Intrară buluc, strigând. Târâră nişte bănci lângă uşi şi vâlvătaia se înteţi. Alţii târau în stradă scăunele de rugăciune, icoane şi bănci. Ploaia măruntă cădea nepăsătoare şi rece. Turnară benzină şi lemnul arse cu furie, în mijlocul rafalelor îngheţate. Se auziră ţipete şi împuşcături

aiurea, unii fugeau, alţii se adăposteau în gangurile din faţă, lipiţi de ziduri, fascinaţi de foc şi de panică. Cineva ridică în braţe o statuie a Fecioarei şi dădu să o arunce în flăcări. Un altul, care stătea lângă Martín, un tânăr muncitor cu înfăţişare de indian, strigă „dă-mi-o mie, n-o arunca în foc!“

— Ce? spuse celălalt, cu statuia deasupra capului, privindu-l furios.

— N-o arunca, scot nişte pesos pe ea, răspunse băiatul.

Celălalt îşi lăsă în jos braţele şi, clătinând din cap, îi dădu statuia. Apoi se apucă să arunce în foc scaune şi icoane.

Fecioara zăcea acum pe jos, la picioarele băiatului. Căută ajutor. Văzu un agent de poliţie care privea spectacolul şi-l rugă să-l ajute să scoată statuia din biserică.

— Nu te băga în încurcături, puştiule, îl sfătui poliţistul.

Martín veni lângă el.

— Te ajut eu.

— Bine, apuc-o de picioare, spuse tânărul muncitor.

Ieşiră. Afară continua să plouă, dar incendiul se înteţea în stradă şi totul trosnea din pricina benzinei şi a apei. O femeie blondă şi înaltă, cu părul despletit, cu un sfeşnic de bronz pe care îl mânuia ca pe un baston, târa după ea o sacoşă pe care o umplea cu icoane şi obiecte de cult şi ţipa:

— Nemernicilor!

— Gura, nebuno! strigau ceilalţi.

— Nemernicilor! ţipă iar femeia. O s-ajungeţi cu toţii în iad!

Înainta cu sacoşa ei mare şi cu sfeşnicul cu care se apăra. Un tânăr o pipăi obscen, un altul îi strigă porcării, însă ea înainta apărându-se cu sfeşnicul şi repetând întruna „nemernicilor!“.

— Hei, habotnico! îi strigau unii.

Dar ea înainta tot repetând „nemernicilor!“, cu o voce răguşită şi seacă, aproape trufaşă, încremenită şi fanatică.

— E nebună, lăsaţi-o! strigară.

O femeie ce părea indiancă, cu un băţ lung în mână, păzea şi înteţea focul, ca la un grătar uriaş.

— E nebună, lăsaţi-o să plece, spuneau oamenii.

Femeia blondă înainta târând sacoşa, croindu-şi drum printre băieţii care îi strigau cuvinte murdare, aruncau după ea cu cărbuni aprinşi şi râdeau, încercând s-o pipăie.

Acum din curie se înălţau vâlvătăi uriaşe: ardeau hârtiile, registrele. Un bărbat cu pălărie cu boruri late, oacheş, râdea isteric şi azvârlea cu pietre, moloz, bucăţi de pavaj.

Blonda dispăru din partea luminată de flăcări.

Se auzi iar o muzică veselă de carnaval: băieţii cu taraful făcuseră ocolul caselor din jur:

vine pe la voi…

La lumina vâlvătăilor, contorsiunile păreau şi mai fantastice. Tăvile serveau drept talgere: deghizaţi cu feloane, ridicând deasupra capului potire şi cruci, băteau ritmul cu sfeşnice aurite. Cineva bătea toba.

Apoi se apucară să cânte:

Celui care ne conduce
măştile îi sunt pe plac…

Şi apoi toba, în ritm, şi contorsiunile în mijlocul flăcărilor, în ritmul marcat necontenit cu sfeşnicele aurii.

Se auziră iar împuşcături şi oamenii o luară la goană. Nu se ştia de unde vin, cine sunt cei care trag. Se stârni panică. Se auziră glasuri care spuneau: „Sunt cei din Alianţă“. Unii linişteau lumea, transmiteau cuvinte de ordine. Alţii alergau sau strigau „uite-i că vin!“ sau „linişte, băieţi!“.

În mijlocul străzii, pălălaia se înteţea. Un grup de tineri şi de femei aruncară în flăcări un confesional. Aduceau necontenit icoane şi tablouri.

Un bărbat târa un Crist, şi o femeie de curând venită îi strigă, cu o hotărâre feroce:

— Dă-mi-l!

— Ce? spuse bărbatul, privind-o cu dispreţ.

Cineva spuse: „E de la Fundaţie“.

— Cine? Cine? întrebau unii.

Taraful cânta:

Fetei lui Gonzale’
bananele-i plac…

Femeia se luă după bărbat şi apucă de picioare Cristul, ca să nu-l mai târască.

— Lasă-l ! strigă el.

— Dă-mi-l! strigă ea.

Şi preţ de o clipă, Cristul rămase în aer, între cei doi care se luptau.

— Veniţi, doamnă, zise tânărul care scosese Fecioara din biserică.

— Ce? întrebă ea, fără să lase din mâini picioarele Cristului.

— Veniţi, lăsaţi asta.

— Cum? ţipă ea, înnebunită.

— Luaţi icoana asta, îi zise el.

Femeia păru că şovăie, fără să lase Cristul, care se legăna.

— Veniţi odată, doamnă, zise iar băiatul.

Ea ezită, şi atunci bărbatul smuci zdravăn statuia şi i-o smulse din mâini. Femeia, ca prostită, se uită la el cum se îndepărtează, apoi îşi întoarse privirea spre Fecioara de pe jos, la picioarele băiatului.

— Veniţi, doamnă, repetă acesta.

Ea se apropie.

— E Fecioara celor Oropsiţi, spuse băiatul.

Femeia se uită la el fără să înţeleagă, părea că nu poate înţelege: era un muncitor. Se gândea pesemne că voiau să-i facă rău.

— Da, doamnă, spuse Martín, scoatem statuia din biserică, băiatul ăsta a salvat-o de la foc.

Ea se uită la tânărul muncitor. Taraful se pregătea de ducă:

Taraful din Chanta Cuatro
o să se ducă acum…

Femeia veni lângă ei.

— Bine, zise, s-o ducem acasă.

Băiatul şi Martín se aplecară să ridice Fecioara.

— Nu, aşteptaţi, spuse ea.

Îşi descheie mantoul, şi-l scoase şi acoperi statuia. Apoi dădu să-i ajute.

— Lăsaţi, zise băiatul, ne descurcăm noi doi. Spuneţi-ne unde mergem.

Plecară. Femeia o luă înaintea lor. Un bărbat se ţinea după ei. Ploaia se înteţea şi băiatul simţea cum coroana înstelată i se înfigea în obraz. Nu mai ştia nimic: totul era confuz.

— Un rănit, spuse cineva; daţi-vă la o parte să treacă.

Le făcură loc.

O luară pe Santa Fe spre Callao. Strălucirea roşiatică era tot mai slabă, şi încetul cu încetul se înstăpâni noaptea, posomorâtă, singuratică şi îngheţată. Ploaia cădea liniştit şi în depărtare se auzeau strigăte răzleţe, câte o împuşcătură, fluierături.

Ajunseră, urcară cu ascensorul până al etajul şapte, intrară într-un apartament luxos şi Martín văzu că tânărul muncitor era descumpănit: se uita timid şi ruşinat la servitoare, nu ştia cum să se mişte printre mobilele închise la culoare şi obiectele de artă.

Aşezară statuia în picioare, într-un colţ, şi poate fără să-şi dea seama băiatul îşi lipi capul ostenit şi stinghier de Fecioară, voind parcă să se odihnească în linişte. Deodată îşi dădu seama că i se vorbea.

— Haideţi, spuse femeia, trebuie să ne întoarcem.

— Da, zise mecanic băiatul.

Se uită în jur, ca şi cum ar căuta ceva.

— Ce? întrebă femeia.

— Aş vrea… murmură tânărul.

— Ce, ce doreşti, tinere? întrebă ea.

Un pahar cu apă, asta voia.

Îi aduseră apă şi băiatul o bău pe nerăsuflate, parcă mistuit de flăcări.

— Bine, acum hai să mergem, spuse femeia.

Ploaia se mai potolise, taraful trebuie să se fi dus la alte ruguri, dar focul de acolo ardea necontenit, acum în linişte: bărbaţii şi femeile deveniseră spectatori

tăcuţi şi fascinaţi, de pe trotuarul din faţă.

Unul dintre ei avea nişte feloane sub braţ.

— Vrei să-mi dai feloanele astea? îl întrebă femeia.

— Ce? întrebă omul.

— Feloanele, repetă ea. dacă vrei să mi le dai, stărui femeia.

Bărbatul nu răspunse; îşi îndreptă ochii spre rug.

— Feloanele, repetă femeia cu calm, un calm de somnambul. Vreau să le păstrez, pentru biserică, când or s-o reclădească.

Bărbatul privea mai departe rugul, tăcut.

— Nu eşti catolic? îl întrebă femeia cu ură.

Bărbatul nu-şi luă privirea de la rug.

— Nu eşti botezat?

Ochii bărbatului nu se dezlipiră de rug, dar (observă Martín) i se înăspriră.

— Nu ai copii? Nu ai mamă?

Bărbatul izbucni:

— Du-te-n curva de mă-ta!

— Eu sunt catolică, spuse femeia, impasibilă şi ca o somnambulă. Vreau feloanele pentru când o s-o reclădească.

Bărbatul o privi şi, pe neaşteptate, vorbi pe un ton normal:

— Le-am luat ca să mă feresc de ploaie.

— Dă-mi-le, te rog! repetă ea, calmă.

— Stau foarte departe, pe General Rodríguez, adăugă bărbatul.

Cineva, în spatele femeii stăruitoare, spuse:

— Ai venit din General Rodríguez; înseamnă că eşti dintre cei care au dat foc bisericii.

Femeia stăruitoare întoarse capul: vorbise un bătrân cu părul cărunt.

Cineva cu pălărie îşi descheie impermeabilul şi scoase un pistol. Glacial, dispreţuitor, îl înfruntă pe bătrân.

— Da' dumneata cine eşti ca să pui întrebări?

Cel cu feloanele scoase şi el pistolul. O femeie, cu un cuţit mare de bucătărie în mână, se apropie de femeia impasibilă şi-i zise:

— Vrei să-ţi băgăm feloanele în fund?

Femeia impasibilă şi dementă îi propuse un schimb bărbatului cu feloanele:

— Umbrela asta are mânerul de aur, spuse.

— Şi ce ?

— Ţi-o dau în schimbul feloanelor. Mânerul e de aur. Uită-te.

Bărbatul se uită la mâner.

Femeia cu cuţitul îi puse vârful în coaste celei care făcuse propunerea, şi repetă ce-i spusese mai înainte.

— Bine, se hotărî bărbatul. Dă-mi umbrela.

Femeia cu cuţitul ţipă, furioasă:

— Golanule! Vândutule!

— Da' de ce-s vândut? zise el, supărat. Ce să fac eu cu feloanele?

— Eşti un golan vândut! ţipă iar femeia cu cuţitul.

Brusc, bărbatul se înfurie la culme.

— Ia mai bine taci, dacă nu vrei să te pomeneşti cu un glonţ.

Femeia îl înjură şi-i vântură cuţitul prin faţa ochilor, dar el apucă umbrela şi nu-i răspunse.

Cealaltă femeie se îndepărtă cu feloanele, în mijlocul ţipetelor şi înjurăturilor.

Atunci bărbatul cu pălărie spuse:

— Bine, băieţi, aici nu e nimic de făcut. Să mergem.

Femeia cu feloanele ajunse la locul unde se aflau Martín şi tânărul peronist. Stăteau mai departe, temători. O însoţiră iar până la casa din strada Esmeralda. Şi lui Martín i se păru din nou că băiatul e trist, văzându-l cum stătea şi privea din uşă fotoliile, tablourile şi porţelanurile.

— Intră, insistă femeia.

— Nu, doamnă, spuse băiatul, am să plec. Nu mai aveţi nevoie de mine.

— Aşteaptă, zise ea.

Băiatul aşteptă cu o demnitate respectuoasă.

Ea îl privi.

— Eşti muncitor, îi spuse.

— Da, doamnă, sunt textilist, răspunse băiatul.

— Şi ce vârstă ai?

— Douăzeci de ani.

— Şi eşti peronist?

Băiatul tăcu şi îşi lăsă capul în jos.

Femeia îl privi cu duritate.

— Cum poţi fi peronist? Nu vezi ce atrocităţi săvârşesc?

— Doamnă, cei care au dat foc la biserici sunt nişte pistolari.

— Cum? Cum? Sunt peronişti.

— Nu, doamnă. Nu sunt peronişti. Nu sunt peronişti adevăraţi.

— Cum? întrebă femeia furioasă. Ce tot spui?

— Pot să plec, doamnă? întrebă băiatul, ridicând capul.

— Nu, aşteaptă, spuse femeia, căzând pe gânduri, aşteaptă… Şi de ce ai salvat-o pe Fecioara celor Oropsiţi?

— De unde să ştiu eu, doamnă? Mie nu-mi place să dau foc la biserici. Şi ce vină are Fecioara în toate astea?

— În toate astea?

— În bombardamentul din Plaza Mayo şi în mai ştiu eu ce.

— Deci dumneata crezi că nu trebuia bombardată Plaza Mayo?

Băiatul o privi surprins.

— Nu pricepi că trebuie să terminăm odată cu Perón? Cu ruşinea asta, cu degeneratul ăsta?

Băiatul o privea mai departe.

— Ei? Nu ţi se pare? insistă ea.

Băiatul îşi plecă iar capul.

— Eram în Plaza Mayo, spuse el. Eu şi mii de camarazi. În faţa mea, o bombă i-a smuls un picior. Unui prieten i-a retezat capul, altuia i-a sfâşiat pântecele. Au fost mii de morţi.

Femeia spuse:

— Dar nu înţelegi că aperi un ticălos?

El tăcu. Apoi spuse:

— Noi suntem săraci, doamnă. Eu am crescut într-o cameră în care eram şapte copii şi părinţii.

— Aşteaptă, aşteaptă! strigă ea.

Martín dădu şi el să plece.

— Şi dumneata? îl întrebă femeia. Şi dumneata eşti peronist?

Martín nu răspunse.

Ieşi în noapte.

Cerul întunecat şi rece părea un simbol al sufletului lui. O burniţă imperceptibilă cădea în bătaia vântului de sud-est ce sporeşte tristeţea locuitorului din Buenos Aires (îşi spunea Bruno) care, prin fereastra aburită a unei cafenele, priveşte strada şi mormăie *a naibii vreme!*, pe când cineva din străfundurile fiinţei lui exclamă *ce tristeţe nemărginită!*. Şi simţind pe faţă burniţa îngheţată, îndreptându-se spre nicăieri, încruntat, cu privirea drept înainte ca un obsedat, concentrat parcă asupra unei vaste şi încurcate enigme, Martín repeta trei cuvinte: Alejandra, Fernando, orbii.

XXVIII

Rătăci la întâmplare ceasuri în şir. Şi, dintr-odată, se pomeni în Piaţa Inmaculada Concepción, în Belgrano. Se aşeză pe o bancă. În faţa lui, biserica rotundă părea că mai trăieşte încă groaza din timpul zilei. O linişte sinistră, lumina lividă, burniţa dădeau acelui colţ din Buenos Aires un aer funest: se părea că în acea veche clădire de lângă biserică s-ar ascunde vreo enigmă adâncă şi de temut, şi un soi de fascinaţie inexplicabilă îi ţinea privirea lui Martín aţintită asupra acelui colţ pe care îl vedea pentru prima oară în viaţă. Când, deodată, aproape că îi scăpă un strigăt: Alejandra traversa piaţa spre clădirea aceea veche.

În beznă, sub copaci, Martín era ascuns de privirile ei. De altfel, ea înainta cu mers de somnambulă, cu acel automatism pe care el i-l observase de multe ori, dar care acum i se părea mai puternic şi mai abstract. Alejandra păşea drept înainte, peste straturile de flori, de parcă ar merge în somn spre un destin definit de forţe superioare. Era clar că nu vedea şi nu auzea nimic. Înainta hotărâtă, dar şi cu înstrăinarea unei fiinţe hipnotizate.

Ajunse în curând la clădirea veche şi, îndreptându-se fără ezitare spre una din uşile închise şi tăcute, o deschise şi intră.

Preţ de o clipă, Martín îşi zise că pesemne visa ori avea halucinaţii: niciodată nu mai fusese în piaţa aceea mică din Buenos Aires, nimic conştient nu-l determinase să se îndrepte într-acolo, în noaptea aceea nefastă, nimic nu-l putea face să prevadă o întâlnire atât de extraordinară. Erau prea multe coincidenţe şi era firesc ca pentru o clipă să creadă că avea halucinaţii ori că visa.

Însă orele nesfârşite de aşteptare, cu ochii la uşa aceea, nu-l lăsară să se mai îndoiască: Alejandra era cea care intrase şi rămânea acolo înăuntru, fără un motiv pe care el să-l poată înţelege.

Se făcu dimineaţă şi Martín nu se încumetă să mai aştepte, fiindu-i teamă ca ea să nu-l vadă pe lumină. De altfel, la ce bun s-o vadă ieşind?

Cu o tristeţe care-i stârnea o durere fizică se îndreptă spre Cabildo.

O zi înnorată şi cenuşie, vlăguită şi melancolică se trezea din sânul acelei nopţi halucinante.

Note

26 Bartolomé Mitre (1821-1906), politician, general, om de litere şi ziarist argentinian, preşedinte al ţării între 1862-1868.

27 Edificiul Comega, primul zgârie-nori din Buenos Aires, contruit între 1931-1934, situat pe bulevardul Corrientes.

28 „Când trompeta suna alarma/cu Garibaldi trebuia să plecăm“ (în italiană în original, uşor deformat).

29 Poreclă dată în popor conservatorilor.

30 *El Peludo* („Pletosul“), porecla preşedintelui Hipólito Yrigoyen, care a venit la putere după alegerile din 1916, ca reprezentant al Uniunii Civice Radicale.

31 Celebra actriţă franceză de origine română Elvira Popescu.

32 *Haina verde*: „mă prostituez la picioarele dumneavoastră“ (în franceză în original).

33 „Ca să se joace de-a scriitorul“ (în franceză în original).

34 „Fizicul cerut de rol“ (în franceză în original).

35 Compania Argentiniană de Electricitate.

36 „Dragostea înseamnă o fiinţă care suferă şi alta care se plictiseşte“ (în franceză în original).

37 „Încerc să te uit, dar oricât aş face-o,/Eşti încă-n gândul meu, în fiece zi…“ (în engleză în original).

38 „Bătând, bătând la uşa ta…“ (în engleză în original).

39 Medic argentinian (1914-1961), celebru pentru punerea la punct a unei metode de detectare timpurie a sarcinii.

40 Limbă indigenă vorbită de indienii pampas în provinciile Santa Fe şi Buenos Aires.

41 Roman scris de George Eliot – pseudonim al scriitoarei engleze Mary Ann Evans (1819-1880).

42 Demonul perversităţii (în engleză în original). Titlul exact al povestirii lui Poe este *The Imp of the Perverse*.

43 „Adio, tată şi mamă/Adio, surori şi fraţi“ (în italiană în original, uşor deformat).

44 Numele Bevilacqua provine de la *bevi acqua*, în italiană „bei apă“.

45 Juan Duarte, Ramón Zubiza, Carlos Aloé – oameni politici argentinieni.

46 Farsă, glumă, păcăleală (în engleză în original).

47 Înalta (societate), lumea bună (în franceză în original).

48 Poreclă a lui Péron.

49 Linia de demarcaţie (în engleză în original).

50 Fedra: Oh, neam vrednic de plâns! (în franceză în original).

51 Peroniştii erau denumiţi în popor *capetele negre* sau *negrii*.

52 Nu zău! (în franceză în original).

53 În spaniolă, două nume de familie despărţite prin y, „şi“, denotau originea nobilă.

54 Măsură înainte de orice! (în franceză în original).

55 Asta merge (în engleză în original).

56 Actor american (1897-1975) care a jucat în *Dr. Jekyll and Mr. Hyde*.

57 Edificiul Kavanagh, situat în cartierul Retiro din Buenos Aires, a fost inaugurat în 1936, fiind pe atunci cel mai înalt din America de Sud.

58 Edificiu din Buenos Aires care a folosit drept piaţă de desfacere a mărfurilor pentru aprovizionarea oraşului.

59 Clădire veche din cartierul Abasto din Buenos Aires, cu bar, restaurant, patio şi sală de popice, joc de la care i se trage numele.

III
RAPORT DESPRE ORBI

O, zei ai nopţii!
O, zei ai tenebrelor, ai incestului şi ai crimei,
ai melancoliei şi ai sinuciderii!
O, zei ai şobolanilor şi ai cavernelor,
ai liliecilor şi ai gândacilor!
O, violenţi zei de nepătruns
ai somnului şi ai morţii!

I

Când a început oare povestea asta care acum se va termina cu asasinarea mea? Luciditatea asta feroce pe care o am acum e ca un far şi pot profita de un fascicol nespus de puternic proiectat spre vastele regiuni din memorie: văd chipuri, şobolani într-un hambar, străzi din Buenos Aires sau din Alger, prostituate şi marinari; mişc fascicolul şi văd lucruri şi mai îndepărtate: o fântână la fermă, o siestă sufocantă, păsări şi ochi pe care îi străpung cu un cui. Poate că acolo, dar cine ştie?: poate că a fost cu mult mai înainte, în vremuri pe care acum nu mi le mai amintesc, în anii foarte îndepărtaţi ai copilăriei mele. Nu ştiu. Şi apoi, ce mai contează?

Îmi amintesc însă perfect de începutul investigaţiei mele sistematice (căci pe cealaltă, inconştientă, cea mai adâncă poate, cum pot s-o cunosc?). Era o zi din vara anului 1947 şi treceam pe la Plaza Mayo, pe strada San Martín, pe trotuarul din dreptul Primăriei. Mergeam îngândurat, când, pe neaşteptate, am auzit un clopoţel, un clopoţel ca al cuiva care ar fi vrut parcă să mă trezească dintr-un somn milenar. Mergeam auzind clopoţelul care încerca să pătrundă în straturile cele mai profunde ale conştiinţei mele: îl auzeam, dar nu-l ascultam. Până când, dintr-odată, sunetul acela subţire, dar pătrunzător şi obsedant, păru să atingă o zonă sensibilă a eului meu, unul din locurile acelea în care pielea eului este extrem de fină şi de o sensibilitate nefirească: şi m-am trezit speriat, ca în faţa unei primejdii neaşteptate şi perfide, ca şi cum aş fi atins cu mâinile, în întuneric, pielea îngheţată a unei reptile. Înaintea mea, enigmatică şi dură, privindu-mă cu toată faţa ei, am văzut-o pe oarba care vinde acolo mărunţişuri. Nu mai suna din clopoţel; parcă l-ar fi făcut să sune numai pentru mine, ca să mă trezească din somnul meu fără rost, avertizându-mă că existenţa mea anterioară se încheiase ca o stupidă etapă pregătitoare şi că acum trebuia să înfrunt realitatea. Neclintită, cu chipul ei abstract îndreptat spre mine, iar eu ca paralizat de o apariţie infernală, dar glacială, am rămas amândoi aşa câteva clipe, clipe care nu fac parte din timp, ci sunt o fereastră spre eternitate. Apoi, când conştiinţa mea a intrat din nou în torentul timpului, am luat-o la fugă.

Aşa a început ultima etapă a vieţii mele.

Din ziua aceea am înţeles că nu pot lăsa să mai treacă nici măcar o clipă şi că trebuie să încep eu însumi explorarea acelui univers tenebros.

Trecură mai multe luni până când, într-o zi din toamna aceluiaşi an, a avut loc a doua întâlnire decisivă. Mă aflam în plină investigaţie, dar munca îmi era întârziată de o inexplicabilă abulie, despre care cred acum că e o formă amăgitoare a groazei de necunoscut.

Cu toate acestea, îi urmăream şi îi studiam pe orbi.

Întotdeauna fusesem preocupat de originea, ierarhia, felul de viaţă şi condiţia lor zoologică, şi în diferite ocazii am şi discutat despre toate astea. Abia începeam să-mi schiţez propria ipoteză despre pielea rece, că şi fusesem insultat prin scrisori şi prin viu grai de către membrii societăţilor legate de lumea orbilor. Şi asta s-a întâmplat cu eficacitatea, rapiditatea şi misterioasa informare proprii dintotdeauna lojilor şi sectelor secrete, acestor lojii şi secte răspândite invizibil printre oameni şi care, fără să se ştie şi nici măcar să se bănuiască, ne supraveghează în permanenţă, ne urmăresc, ne hotărăsc destinul, prăbuşirea şi chiar moartea. Lucru ce se întâmplă în cel mai înalt grad cu secta orbilor, care, spre şi mai marea nefericire a celor neavizaţi, are în slujba ei oameni normali, bărbaţi şi femei: în parte, înşelaţi de Organizaţie; în parte, ca o consecinţă a unei propagande excesiv de sensibile şi demagogice; şi, în sfârşit, în mare măsură, din teamă pentru pedepsele fizice şi metafizice pe care se zvoneşte că le-ar avea de îndurat cei care se încumetă să le cerceteze secretele. Pedepse care, în treacăt fie spus, aveam impresia pe atunci că le şi îndurasem parţial, dar şi convingerea că o să le îndur în continuare, într-o formă din ce în ce mai înspăimântătoare şi mai subtilă; ceea ce, fără îndoială din pricina orgoliului meu, nu avu alt rezultat decât acela că mi-a sporit indignarea şi hotărârea de a-mi duce investigaţia până la capăt.

Dacă aş fi puţin mai prost, m-aş lăuda poate că, prin aceste cercetări, îmi confirmasem ipoteza pe care, încă de la o vârstă timpurie, mi-am imaginat-o despre lumea orbilor, căci coşmarurile şi halucinaţiile din copilărie m-au făcut să am prima revelaţie. Apoi, pe măsură ce creşteam, mi-a sporit precauţia faţă de aceşti uzurpatori, faţă de acest soi de şantajişti morali care, lucrul firesc, se găsesc din belşug în subterane, prin acea condiţie a lor care-i înrudeşte cu animalele cu sânge rece şi piele alunecoasă ce vieţuiesc prin peşteri, caverne, beciuri, ganguri vechi, canale de scurgere, puţuri secate, crăpături adânci, mine părăsite cu infiltrări tăcute de apă; iar unele, cele mai puternice, în uriaşe peşteri sub pământ, câteodată la sute de metri adâncime, cum se poate deduce din echivoce şi reticente informaţii ale speologilor şi ale căutătorilor de comori, totuşi suficient de clare pentru cei care cunosc ameninţările ce planează asupra celor care încearcă să violeze marele secret.

Înainte, când eram mai tânăr şi mai puţin suspicios, deşi eram convins de teoria mea, nu-mi venea s-o verific şi chiar s-o enunţ, pentru că aceste prejudecăţi sentimentale, care sunt demagogia emoţiilor, mă împiedicau să trec peste zidurile de apărare ridicate de sectă, cu atât mai de netrecut, cu cât sunt mai subtile şi mai invizibile, alcătuite din cuvinte de ordine învăţate la şcoală şi de prin ziare, respectate de guvern şi de poliţie, propagate de instituţiile de binefacere, de doamne şi de maeştri. Ziduri de apărare care te împiedică să pătrunzi până în suburbiile tenebroase unde locurile comune încep să se spulbere tot mai mult şi unde începi să bănuieşti adevărul.

A fost nevoie să treacă mulţi ani până să pot escalada zidurile exterioare. Şi

astfel, încetul cu încetul, cu o forţă la fel de mare şi de paradoxală ca aceea care în coşmaruri ne împinge spre oroare, am pătruns în zonele interzise unde începe să domnească întunericul metafizic, întrezărind ici şi colo, mai întâi nedesluşit, ca nişte fantasme fugare şi amăgitoare, apoi cu o precizie tot mai mare şi mai înspăimântătoare, un întreg univers de fiinţe abominabile.

Voi povesti cum am obţinut acest privilegiu înfricoşător şi cum, după ani de căutări şi ameninţări, am putut intra în incinta în care se agită puzderie de fiinţe, dintre care orbii obişnuiţi abia dacă sunt manifestarea lor cea mai puţin impresionantă.

II

Îmi aduc foarte bine aminte de acel 14 iunie: era o zi rece şi ploioasă. Urmăream comportarea unui orb care opera în metrou, la Palermo: un bărbat mai curând scund şi robust, cu părul negru, extrem de vânjos şi foarte prost crescut; un bărbat care trece prin vagoane cu o violenţă abia stăpânită, oferind spre vânzare balene pentru guler, pe când îşi face loc printr-o masă compactă de oameni înghesuiţi. Prin mulţimea aceea orbul înaintează brutal şi duşmănos, cu o mână întinsă unde primeşte tributul pe care, cu teamă sacră, i-l dau amărâţii de slujbaşi, şi ţinând în cealaltă mână micile balene simbolice: căci este imposibil să poată trăi cineva doar din vânzarea acestora, dat fiind că un bărbat are nevoie de o pereche pe an sau cel mult pe lună, şi nimeni, nici dacă e nebun sau milionar, nu poate cumpăra o duzină în fiecare zi. Prin urmare, aşa cum e logic, şi toată lumea înţelege asta, balenele sunt pur simbolice, un fel de însemn al orbului, un fel de patent de corsar, care îl diferenţiază de restul muritorilor, pe lângă celebrul lui baston alb.

Supravegheam aşadar mersul evenimentelor, gata să-l urmăresc pe individ până la capăt, pentru a-mi confirma o dată pentru totdeauna teoria. Am făcut nenumărate călătorii între Plaza Mayo şi Palermo, încercând să nu fiu văzut în staţiile terminus, pentru că mă temeam să nu trezesc bănuielile sectei şi să nu fiu denunţat ca hoţ sau vreo altă tâmpenie de genul ăsta, în momente în care, pentru mine, zilele aveau o valoare inestimabilă. Deci, cu anumite precauţii, m-am ţinut foarte aproape de orb şi, după ce am făcut în sfârşit şi ultima cursă, cea de la unu şi jumătate, în data de 14 iunie, m-am apucat să-l urmăresc pe bărbat până la bârlogul lui.

În staţia terminus din Plaza Mayo, înainte ca trenul să facă ultima cursă până la staţia Palermo, orbul coborî şi se îndreptă spre ieşirea de pe strada San Martín.

Începurăm să mergem pe strada asta spre Cangallo.

La colţ, orbul coti spre El Bajo.

Am fost nevoit să-mi intensific la maximum precauţiile, deoarece în noaptea pustie de iarnă nu mai erau alţi trecători în afară de mine şi de orb, sau aproape

nimeni. Aşa că l-am urmat la o distanţă prudentă, ţinând seama de auzul lor fin şi de instinctul care îi avertizează de orice pericol le-ar pândi secretele.

Tăcerea şi pustietatea aveau aceeaşi profunzime impresionantă pe care o au întotdeauna în timpul nopţii, în cartierul Băncilor. Cartier care peste noapte e mult mai tăcut şi mai pustiu decât oricare altul; probabil prin contrast cu forfota violentă din timpul zilei, cu zgomotul, învălmăşeala de nedescris, graba şi imensa mulţime ce se agită acolo în orele de serviciu. Dar şi din pricina pustietăţii sacre ce domneşte în acele locuri când Banul se odihneşte. Îndată ce pleacă ultimii funcţionari şi directori, îndată ce se termină munca extenuantă şi fără noimă, când un amărât care câştigă cinci mii de pesos pe lună mânuieşte cinci milioane, şi când adevărate mulţimi de oameni depun, cu infinite precauţii, bucăţi de hârtie cu proprietăţi magice, pe care alte mulţimi le retrag de la alte ghişee, cu precauţiuni tocmai pe dos. Proces cu desăvârşire fantomatic şi magic, cu toate că ei, credincioşii, se consideră persoane realiste şi practice şi acceptă hârtiuţa aceea soioasă pe care, dacă o citeşti cu mare atenţie, poţi descifra un fel de promisiune absurdă, în virtutea căreia un domn, care nici măcar nu semnează cu mâna lui, se angajează, în numele Statului, să-i dea nu ştiu ce credinciosului, în schimbul acelei hârtiuţe. Şi, lucru ciudat, individului îi ajunge promisiunea, pentru că nimeni, după ştiinţa mea, nu a cerut vreodată ca angajamentul să fie îndeplinit; şi, încă şi mai surprinzător, în locul acelor hârtii murdare se înmânează de obicei o altă hârtie, mai curată, dar şi mai nesăbuită, prin care un alt domn promite că în schimbul acelei hârtiuţe i se va înmâna purtătorului o cantitate din hârtiuţele murdare pomenite: ceva ca un soi de nebunie la pătrat. Şi toate astea reprezentând Ceva nevăzut de nimeni niciodată şi despre care se zice că zace depozitat Undeva, mai cu seamă în Statele Unite, în grote de Oţel. Şi faptul că în toată povestea asta există ceva religios e dovedit înainte de toate de cuvinte cum sunt: *credite* şi *fiduciar*.

Spuneam, deci, că aceste cartiere, odată golite de mulţimea frenetică a credincioşilor, rămân peste noapte mai pustii ca oricare altele, pentru că nimeni nu locuieşte acolo şi nici n-ar putea locui din pricina tăcerii care domneşte în jur şi a singurătăţii îngrozitoare din uriaşele holuri ale templelor şi din marile subsoluri unde sunt păstrate comorile incredibile. În vremea asta oamenii puternici care controlează această magie dorm zbuciumaţi, cu pilule şi droguri, hăituiţi de coşmarurile unor dezastre financiare. Apoi şi pentru motivul evident că în aceste cartiere nu există alimente, nu există nimic care îngăduie viaţa permanentă a fiinţelor omeneşti, sau măcar a şobolanilor ori a gândacilor, datorită curăţeniei desăvârşite din redutele neantului, unde totul e simbolic şi cel mult de hârtie; şi chiar şi aceste hârtii, deşi ar reprezenta un fel de hrană pentru molii sau alte gâze mici, sunt păstrate în formidabile incinte de oţel, invulnerabile pentru orice specie de fiinţe vii.

Aşadar, în mijlocul tăcerii absolute care domneşte în cartierul Băncilor, l-am urmărit pe orb pe strada Cangallo spre El Bajo. Paşii îi răsunau stins şi, cu fiece clipă, căpătau o personalitate mai tainică şi mai perfidă.

Am coborât astfel până la Leandro Alem şi, după ce am traversat bulevardul, ne-am îndreptat spre zona portului.

M-am străduit din răsputeri să fiu prudent: credeam că dintr-o clipă în alta orbul ar fi putut să-mi audă paşii, ba chiar şi respiraţia agitată.

Acum individul mergea cu o siguranţă ce mi se păru înspăimântătoare, căci excludea fireasca idee că nu ar fi cu adevărat orb.

Dar ceea ce mă uimi sporindu-mi teama era faptul că brusc făcuse din nou la stânga, spre Luna Park. Şi spun că mi se făcuse şi mai teamă pentru că nu era logic, dat fiind că, dacă asta i-ar fi fost intenţia încă de la început, nu avea nici un motiv ca, după ce traversase bulevardul, să o fi luat la dreapta. Şi cum supoziţia că se înşelase în privinţa drumului era categoric inadmisibilă, având în vedere siguranţa şi rapiditatea cu care se mişca, mai rămâne ipoteza (angoasantă) că îşi dăduse seama că-l urmăream şi voia să mă rătăcească. Sau, ceea ce era infinit mai rău, că ar fi încercat să-mi întindă o cursă.

Însă imboldul care ne face să ne aplecăm deasupra unei prăpăstii mă făcea să merg în spatele orbului, din ce în ce mai hotărât. Astfel, aproape fugind (ceea ce ar fi părut grotesc dacă n-ar fi fost sinistru) se putea vedea un individ cu baston alb şi cu buzunarul plin de balene, urmărit în tăcere, dar cu înfrigurare, de alt individ: mai întâi pe Bouchard, spre nord, şi apoi, după clădirea din Luna Park, spre dreapta, cu intenţia parcă de a coborî spre zona portului.

L-am pierdut atunci din vedere, căci, fireşte, eu îl urmăream de la o distanţă de vreo cincizeci de metri.

M-am grăbit cu disperare, de teamă să nu-l pierd tocmai în clipa când aproape că pătrunsesem (aşa credeam eu atunci) în mare parte secretul.

Aproape fugind am ajuns la colţul străzii şi am luat-o brusc la dreapta, cum făcuse celălalt.

Ce spaimă! Orbul stătea lipit de perete, agitat, evident în aşteptare. Nu m-am putut feri şi m-am ciocnit de el. Atunci m-a înhăţat de braţ cu o forţă supraomenească şi i-am simţit răsuflarea în faţă. Lumina era foarte slabă şi abia dacă puteam să-i desluşesc expresia; dar toată atitudinea lui, felul cum gâfâia, braţul care mă strângea ca într-un cleşte, glasul, totul vădea duşmănie şi o indignare necruţătoare.

— M-ai urmărit! exclamă în şoaptă, dar ca şi cum ar striga.

Dezgustat (îi simţeam răsuflarea în faţă, îi miroseam pielea umedă), îngrozit, am bâiguit ceva monosilabic, am negat cu o disperare nebunească, i-am spus „domnule, vă înşelaţi!“, aproape că am căzut leşinat de scârbă şi de teamă.

Cum putuse să mă observe? În ce moment? În ce fel? Era imposibil de admis că, prin mijloacele fireşti ale unei fiinţe omeneşti, ar fi putut să-şi dea seama că-l urmăream. Cum, atunci? Poate complicii? Colaboratorii invizibili pe care secta îi are distribuiţi cu viclenie pretutindeni şi în poziţiile şi cu ocupaţiile cele mai neaşteptate: dădace, profesoare de liceu, doamne respectabile, bibliotecari, taxatori? Naiba ştie. Însă în acest fel mi-am confirmat, în zorii acelei zile, una din intuiţiile privitoare la sectă.

M-am gândit la toate acestea fulgerător, pe când mă luptam să mă smulg din ghearele lui.

Am luat-o la fugă cât mă ţineau picioarele şi multă vreme n-am mai avut tragere de inimă să-mi continui cercetarea. Nu numai de teamă, teamă pe care o încercam într-un mod intolerabil, ci şi din calcul, fiindcă îmi închipuiam că episodul acela nocturn dezlănţuise împotriva mea cea mai strictă şi mai primejdioasă supraveghere. Ar fi trebuit să aştept luni şi poate ani, ar fi trebuit să mă prefac, pentru a face să se creadă că toată urmărirea fusese pur şi simplu cu scopul de a fura.

Alt eveniment m-a condus, după mai bine de trei ani, spre marea pistă şi am putut intra, în sfârşit, în reduta orbilor. A acestor oameni pe care societatea îi numeşte Nevăzători: în parte, dintr-o exagerată sensibilitate populară; dar şi, aproape sigur, din teama ce determină multe secte religioase să nu numească niciodată Divinitatea în mod direct.

III

Există o diferenţă fundamentală între oamenii care şi-au pierdut vederea din pricina unei boli sau a unui accident şi orbii din naştere. Acestei diferenţe îi datorez faptul că am pătruns în cele din urmă în redutele lor, cu toate că nu am intrat în grotele cele mai tainice, de unde conduc Secta, şi prin urmare Lumea, marii ierarhi necunoscuţi. Din acest soi de suburbie abia dacă am izbutit să am veşti, întotdeauna reticente şi echivoce, despre monştrii de acolo şi despre mijloacele de care se folosesc pentru a domina întregul univers. Am aflat astfel că această hegemonie se obţine şi se păstrează (în afară de folosirea obişnuitei sensibilităţi exagerate) prin scrisori anonime, prin intrigi, prin răspândirea molimelor, prin controlul viselor şi al coşmarurilor, prin somnambulism şi prin răspândirea drogurilor. E de-ajuns să ne amintim operaţiunea aceea cu marijuana şi cocaină, descoperită la liceele din Statele Unite, unde corupeau băieţi şi fete de unsprezece sau doisprezece ani, pentru a-i obliga apoi să rămână în slujba lor în mod necondiţionat şi absolut. Investigaţia mea, desigur, s-a oprit la punctul de unde trebuia să înceapă cu adevărat: la pragul inviolabil. Cât despre dominarea prin mijlocirea viselor, a coşmarurilor şi a magiei negre, nici măcar nu merită osteneala să demonstrez că pentru asta Secta are în slujba ei întreaga armată de prezicători şi ghicitoare de cartier, de vraci, de tămăduitori, ghicitori în cărţi şi spiritişti: mulţi dintre ei, majoritatea, sunt doar şarlatani; dar unii au veritabile puteri şi, lucru curios, obişnuiesc să ascundă aceste puteri sub masca unui anumit şarlatanism, pentru a domina mai bine lumea înconjurătoare.

Dacă, aşa cum se spune, Dumnezeu stăpâneşte cerul, atunci Secta stăpâneşte pământul şi trupurile. Nu ştiu dacă, în ultimă instanţă, organizaţia asta trebuie să dea socoteală, mai curând sau mai târziu, în faţa a ceea ce s-ar putea numi

Puterea Luminoasă; însă, până atunci, e limpede că universul stă sub puterea ei absolută, putere de viaţă şi de moarte, care se exercită prin ciumă sau revoluţie, prin boală sau tortură, prin înşelătorie sau falsă compasiune, prin mistificare sau anonimat, prin micile învăţătoare sau prin inchizitori.

Nu sunt teolog şi nu sunt în măsură să cred că puterile astea infernale pot avea explicaţie în vreo teodicee întortocheată. Oricum, asta ar fi teorie sau speranţă. Celelalte, pe care le-am văzut şi le-am suferit, sunt *fapte*.

Să ne întoarcem însă la diferenţe.

Deşi încă nu: mai sunt multe de spus despre puterile astea infernale, căci vreun naiv ar putea crede că e vorba doar de o simplă metaforă, nu de o crudă realitate. Dintotdeauna m-a preocupat problema răului, încă de când eram copil şi mă aşezam lângă un furnicar, înarmat cu un ciocan, şi mă apucam să omor la nimereală gâzele. Panica punea stăpânire pe supravieţuitoarele care fugeau în toate părţile. Apoi turnam apă cu furtunul; inundaţie. Îmi imaginam scenele de dinăuntru, acţiunile de urgenţă, goana, ordinele şi contraordinele pentru a salva depozite de alimente, ouă, pentru a asigura securitatea reginelor et cetera. În cele din urmă, răscoleam totul cu o lopată, făceam găuri mari, căutam ascunzişurile şi le distrugeam cu frenezie: catastrofă generală. Apoi începeam să cuget la sensul general al existenţei şi să mă gândesc la propriile noastre inundaţii şi cutremure. Am elaborat astfel o serie de teorii, pentru că ideea că am fi conduşi de un Dumnezeu atotputernic, atotştiutor şi bun mi se părea atât de contradictorie, încât nici măcar nu credeam că poate fi luată în serios. Când am ajuns la epoca bandei de jefuitori stabilisem deja următoarele posibilităţi:

l. Dumnezeu nu există.

2. Dumnezeu există şi este un ticălos.

3. Dumnezeu există, dar uneori doarme: coşmarurile lui sunt existenţa noastră.

4. Dumnezeu există, dar are crize de nebunie: aceste crize sunt existenţa noastră.

5. Dumnezeu nu este omniprezent, nu poate fi în toate părţile în acelaşi timp. Uneori e absent; e în alte lumi? În alte lucruri?

6. Dumnezeu e un biet amărât, cu o problemă prea complicată pentru puterile lui. Se luptă cu materia, ca un artist cu opera lui. Uneori, în anumite momente, izbuteşte să fie Goya, dar, în general, e un dezastru.

7. Dumnezeu a fost învins înainte de Istorie de Stăpânul Întunericului. Şi, învins, prefăcut în presupusul diavol, îşi pierde îndoit prestigiul, dat fiind că i se atribuie universul acesta nenorocit.

Eu n-am inventat toate aceste posibilităţi, deşi aşa credeam pe vremea aceea; mai târziu am constatat că unele dintre ele fuseseră convingeri nestrămutate ale oamenilor, mai cu seamă ipoteza Demonului triumfător. Vreme de peste o mie de ani, oameni cutezători şi lucizi au fost nevoiţi să înfrunte tortura şi moartea pentru că dezvăluiseră secretul. Au fost distruşi şi împrăştiaţi, întrucât e de presupus că forţele care stăpânesc lumea nu se vor opri la nişte mărunţişuri, când

sunt în stare să facă tocmai ceea ce fac îndeobşte. Şi astfel, bieţi amărâţi sau genii au fost în egală măsură torturaţi, arşi pe rug de Inchiziţie, spânzuraţi, jupuiţi de vii; popoare întregi au fost decimate şi risipite. Din China până în Spania, religiile de stat (creştini sau mazdeişti) au curăţat lumea de orice intenţie de dezvăluire a secretului. Şi se poate spune că, într-un anume fel, şi-au atins scopul. Fiindcă, chiar şi atunci când unele secte nu au putut fi anihilate, au devenit la rândul lor noi izvoare de minciună, aşa cum s-a întâmplat cu mahomedanii. Să vedem mecanismul: după gnostici, lumea a fost creată de un demon numit Iehova. Mult timp, Zeitatea Supremă îl lasă să acţioneze de capul lui pe pământ, însă în cele din urmă îl trimite pe fiul său să sălăşluiască vremelnic în trupul lui Isus, pentru ca astfel să izbăvească lumea de înşelătoarele învăţături ale lui Moise. Acum: Mahomed credea, ca unii dintre acei gnostici, că Iisus era doar o fiinţă omenească şi că Fiul lui Dumnezeu se pogorâse în el prin botez şi îl părăsise în Săptămâna Patimilor, căci altminteri nu s-ar putea explica faimosul strigăt: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?“ Şi, când romanii şi evreii îşi bat joc de Isus, îşi bat joc de un fel de fantasmă. Dar partea gravă e că, în felul acesta (şi, într-o formă mai mult sau mai puţin asemănătoare, aşa se întâmplă şi cu celelalte secte răzvrătite), mistificarea n-a fost dezvăluită, ci întărită. Căci pentru sectele creştine, care susţineau că Iehova era Diavolul şi că odată cu Isus începe noua eră, ca şi pentru mahomedani, dacă Principele Întunericului a domnit până la Isus (sau până la Mahomed), acum însă, învins, s-a întors în iadul lui. Se înţelege că e o dublă mistificare: când marea minciună slăbea, amărâţii ăştia o consolidau.

Concluzia mea este evidentă: stăpâneşte mai departe Prinţul Întunericului. Şi această guvernare se exercită prin Sacra Sectă a Orbilor. Totul e atât de clar, încât mai că aş râde, dacă nu m-ar cuprinde groaza.

IV

Dar să ne întoarcem la diferenţe.

Există mai ales o inegalitate esenţială între orbii din naştere şi cei care şi-au pierdut vederea în urma unei boli sau a unui accident. Bineînţeles că novicii câştigă cu timpul multe din atributele speciei, în parte prin acelaşi mimetism al evreilor în mijlocul unei rase care îi urăşte sau îi dispreţuieşte. Fiindcă, şi asta e un fapt singular, ura pe care orbii o au faţă de văzători e întrecută de ura faţă de orbii novici.

Oare cărui fapt s-o fi datorând acest fenomen? La început am crezut că s-ar putea explica prin cauze asemănătoare celor care provoacă ura dintre ţările vecine sau chiar dintre conaţionali: se ştie doar că războaiele cele mai necruţătoare sunt cele civile şi e de ajuns să amintim războaiele civile din Argentina din secolul trecut sau războiul spaniol. O învăţătoare, Norma Gladys Pugliese, de care m-am folosit preţ de câteva luni pentru a studia anumite reacţii

ale intelectualităţii din suburbii, credea, fireşte, că ura şi războaiele dintre oameni se datorează necunoaşterii reciproce şi ignoranţei generale; a trebuit să-i explic că unicul mod de a menţine pacea între fiinţele omeneşti este prin ignorarea reciprocă şi necunoaştere, singurele condiţii în care aceste vietăţi sunt relativ bune şi justiţiare, dat fiind că toţi suntem destul de obiectivi cu privire la lucrurile care nu ne interesează. Cu câteva cărţi de istorie şi cu rubrica „de la poliţie“ a ziarelor de seară în mână, mă vedeam obligat să-i explic ABC-ul condiţiei umane acestei amărâte care fusese crescută sub supravegherea unor distinse educatoare şi care credea, mai mult sau mai puţin, că alfabetizarea va rezolva toate problemele omenirii: moment în care eu îi aduceam aminte că poporul cel mai alfabetizat din lume era cel care crease lagărele de concentrare pentru arderea în crematorii a evreilor şi a catolicilor. Rezultatul era, mai întotdeauna, acela că se ridica de pe pat, revoltându-se împotriva mea, în loc s-o facă împotriva nemţilor: căci miturile sunt mai puternice decât faptele care încearcă să le distrugă, şi mitul învăţământului primar din Argentina, oricât de fără noimă şi de comic ar părea, a rezistat şi va rezista atacului a indiferent cât de multe satire şi demonstraţii.

Revenind însă la problema care ne interesează, m-am gândit mai târziu, când am cunoscut şi am studiat mai bine Secta, că hotărâtor în această duşmănie împotriva novicilor este orgoliul de castă şi, drept consecinţă, resentimentul împotriva celor care încearcă, şi într-un anumit fel şi reuşesc, să pătrundă acolo. Sigur că asta nu e ceva tipic pentru orbi, deoarece se întâmplă la fel şi în clasele înalte ale societăţii, unde numai după multă vreme şi scrâşnind din dinţi sunt admişi cei care, prin marea lor avere şi prin căsătoria copiilor lor, pătrund până la urmă în stratul superior: există un dispreţ subtil, dar apoi acest simplu dispreţ se amestecă, încetul cu încetul, cu un resentiment tot mai adânc; poate din pricină că intuiesc că astfel, prin această lentă, dar sigură invazie, nu sunt în siguranţă şi blindaţi cum îşi închipuiau şi pentru că, în definitiv, încep în felul acesta să simtă o paradoxală senzaţie de inferioritate.

În sfârşit, mai e şi faptul că le sunt surprinse secretele de către nişte fiinţe care, până cu o zi înainte, fuseseră victimele lor neştiutoare şi obiectivul celor mai necruţătoare acţiuni ale lor. Martori stânjenitori care, deşi nu au nici cea mai mică şansă de a se întoarce în lumea lor originară, descoperă totuşi, uimiţi, ideile şi sentimentele acelora pe care îi crezuseră culmea neajutorării.

Însă toate acestea nu sunt decât o analiză şi, ceea ce e şi mai rău, o analiză în cuvinte şi concepte valabile pentru noi. La drept vorbind, avem tot atâtea posibilităţi de a înţelege universul orbilor ca pe acela al pisicilor sau al şerpilor. Spunem: pisicile sunt independente, sunt aristocratice şi trădătoare, sunt necredincioase; dar în realitate toate conceptele acestea au o valoare relativă, dat fiind că aplicăm concepte şi judecăţi de valoare omeneşti la nişte vietăţi care nu pot fi comparate cu noi; tot aşa cum oamenilor le e cu neputinţă să-şi imagineze zei care să nu aibă anumite caracteristici omeneşti, cum ar fi grotescul sau faptul că îşi puneau coarne.

V

Voi povesti acum în ce fel a intrat în joc tipograful Celestino Iglesias şi cum m-am pomenit pe făgaşul cel mare. Dar mai înainte vreau să spun cine sunt eu, cu ce mă ocup et cetera.

Mă numesc Fernando Vidal Olmos, m-am născut la 24 iunie 1911, în Capitán Olmos, un sat din provincia Buenos Aires care poartă numele străbunicului meu. Am un metru şaptezeci şi opt, cântăresc în jur de 70 de kilograme, am ochii cenuşii bătând în verde, părul lins şi cărunt. Semne particulare: nici unul.

Aş putea fi întrebat de ce naiba fac descrierea asta de stare civilă. Nimic nu este întâmplător în lumea oamenilor.

În copilărie am avut un vis care s-a tot repetat: vedeam un băiat (şi băiatul ăsta, lucru curios, eram eu, dar mă vedeam şi mă observam ca şi cum aş fi fost altul) care juca liniştit un joc pe care eu nu izbuteam să-l înţeleg. Îl urmăream cu atenţie, străduindu-mă să-i pătrund sensul gesturilor, al privirilor, al cuvintelor pe care le şoptea. Şi brusc, uitându-se grav la mine, îmi spunea: mă uit la umbra făcută de peretele ăsta pe pământ, şi dacă umbra prinde să se mişte, nu ştiu ce se poate întâmpla. În cuvintele lui se întrezărea o sobră, dar înfiorătoare aşteptare. Şi atunci începeam să mă uit şi eu cu groază la umbră. Nu era vorba, n-are rost să mai spun, de deplasarea obişnuită pe care umbra ar putea-o avea datorită mişcării soarelui: era ALTCEVA. Şi atunci începeam şi eu s-o privesc cu îngrijorare. Până când vedeam că umbra începea să se mişte încet, dar perceptibil. Mă trezeam ţipând, leoarcă de sudoare. Ce însemnau toate astea, ce prevestire, ce simbol? În fiecare seară mă culcam cu teama de acest vis. Şi în fiecare dimineaţă, când mă deşteptam, răsuflam uşurat că mai scăpasem o dată de primejdia aceea. Însă în alte nopţi venea din nou momentul acela cumplit: îl vedeam pe băiat, vedeam peretele şi umbra; copilul mă privea iarăşi grav, rostea încă o dată cuvintele acelea ciudate şi, în cele din urmă, uitându-mă cu aşteptare înfrigurată la umbra peretelui, vedeam că începe să se mişte şi să se deformeze. Atunci mă trezeam ţipând, leoarcă de sudoare.

Visul acesta m-a chinuit ani de zile, căci înţelegeam că, aproape ca toate visele, trebuie să aibă un sens ascuns, şi că acest sens era prevestirea neîndoielnică a ceva ce trebuie să mi se întâmple odată. Ei bine, nu ştiu dacă visul a fost o prevestire a ceea ce mi s-a întâmplat mai târziu sau dacă a fost un început simbolic. Prima oară mi s-a întâmplat cu mulţi ani în urmă, când nu împlinisem încă douăzeci de ani şi eram capul unei bande de jefuitori (voi vedea mai târziu dacă voi povesti ceva despre experienţa aceea). Am avut revelaţia că realitatea putea începe să se deformeze dacă nu-mi concentram toată voinţa spre a o menţine stabilă. Mă temeam că, la un moment dat, lumea înconjurătoare ar fi început să se mişte, să se deformeze, mai întâi încet şi apoi brusc, să se dezintegreze, să se transforme, să piardă orice sens. Ca băiatul acela din vis, mi-am adunat toate puterile privind acest soi de umbră care este realitatea din jurul nostru, umbră a vreunei structuri sau a unui zid care nu ne e dat s-o vedem. Şi

deodată (eram în camera mea din Avellaneda, din fericire singur, trântit pe pat) am văzut, cu oroare, că umbra prinde să se mişte şi că visul de odinioară începe să devină realitate. Am simţit un fel de ameţeală, mi-am pierdut cunoştinţa şi m-am cufundat în haos, dar, în cele din urmă, printr-un efort imens, am izbutit să ies la liman şi m-am apucat să leg crâmpeiele de realitate ce păreau că au de gând s-o ia la voia întâmplării. Un fel de ancoră. Întocmai: parcă m-aş fi văzut obligat să ancorez realitatea, dar era ca şi cum nava ar fi fost făcută din mai multe bucăţi detaşabile şi ar fi fost necesar mai întâi să le leg pe toate şi apoi să arunc o ancoră uriaşă, ca să nu se ducă totul în derivă. Din păcate, episodul s-a tot repetat, şi uneori cu şi mai mare forţă. Pe neaşteptate *simţeam* că începe deplasarea şi apoi dezagregarea, însă cum îmi erau cunoscute simptomele, nu mai stăteam în aşteptare ca prima oară, ci mă puneam imediat pe treabă din răsputeri. Lumea nu înţelegea ce se întâmplă cu mine, mă vedea concentrându-mă, cu privirea fixă şi înstrăinată, şi credea că sunt pe cale să înnebunesc, fără să înţeleagă că era invers, tocmai invers, pentru că prin efortul acela izbuteam să menţin realitatea la locul ei şi în forma ei. Dar uneori, oricât de mult m-aş fi străduit, realitatea începea să se dezagrege încetul cu încetul, să se deformeze, de parcă ar fi fost din cauciuc, şi presiuni enorme s-ar fi exercitat dinspre extremităţi (din Sirius, din centrul Pământului, din toate părţile): o faţă începea să se umfle, într-o parte se făcea ca un balon, ochii se apropiau puţin câte puţin, gura se mărea până plesnea, în vreme ce o strâmbătură oribilă desfigura obrazul.

Oricum, momentele acelea mă înfricoşau: şi mă chinuia nevoia de a-mi menţine mintea trează, atentă, vigilentă şi energică. Brusc, doream să fiu închis într-un ospiciu, să mă odihnesc, pentru că acolo nimeni nu are obligaţia de a menţine realitatea aşa cum se pretinde că este. Ca şi cum acolo omul poate să spună (şi cu siguranţă că spune): şi acum, descurcaţi-vă!

Dar ce e mai rău nu se întâmplă în jur, ci înlăuntrul meu, fiindcă propriu-mi eu începe brusc să se deformeze, să se întindă, să se metamorfozeze. Eu mă numesc Fernando Vidal Olmos, şi aceste trei cuvinte sunt ca o pecete, ca o garanţie că sunt „ceva“, ceva bine definit: nu numai prin culoarea ochilor, prin statură, prin vârstă, prin ziua de naştere şi prin părinţi (adică prin datele care apar în actele de identitate), ci prin ceva mai profund, de natură spirituală: printr-un ansamblu de amintiri, de sentimente, de idei, menţinând într-o fiinţă structura acelui „ceva“ care este Fernando Vidal, şi nu poştaşul sau măcelarul. Însă ce anume împiedică faptul ca în acest trup înscris în livretul meu militar să sălăşluiască dintr-odată, în virtutea vreunui cataclism, sufletul portarului sau spiritul lui Sade? Există poate vreo legătură indestructibilă între trupul şi sufletul meu? Întotdeauna mi s-a părut minunat că cineva poate să crească, să aibă iluzii, să îndure dezastre, să meargă la război, să se degradeze din punct de vedere spiritual, să-şi schimbe ideile şi sentimentele şi să poarte totuşi, în continuare, acelaşi nume: Fernando Vidal. Are vreun sens? Sau e adevărat că, în ciuda tuturor acestora, există vreun fir, extraordinar de subţire, dar miraculos de unitar care, prin aceste schimbări şi catastrofe, păstrează identitatea eului?

Nu ştiu ce s-o fi întâmplând în sinea altora. Pot spune doar că în mine această identitate se pierde deodată şi că deformarea eului atinge brusc dimensiuni colosale; mari zone ale spiritului meu încep să se umfle (uneori aproape că îmi simt presiunea fizică a trupului, mai cu seamă în cap), înaintează tiptil ca nişte pseudopode oarbe şi tăcute către alte regiuni ale speciei şi, în cele din urmă, spre tainice şi vechi regiuni zoologice; o amintire începe să se dilate, puţin câte puţin va înceta să fie acel zumzet din *Dansul libelulelor* pe care l-am auzit într-o noapte, în copilărie, cântat la pian; devine apoi o muzică tot mai stranie şi mai extravagantă, apoi se preface în ţipete şi gemete, în cele din urmă în urlete cumplite, în dangăt de clopot ce mă asurzeşte şi, lucru şi mai ciudat, ajung să mi se transforme în gură într-un gust acid sau respingător, de parcă din auz ar fi trecut în gâtlej, şi stomacul mi se contractă în convulsii de vomă, pe când alte zgomote, alte amintiri, alte sentimente suferă treptat metamorfoze analoage. Şi gândindu-mă uneori că reincarnarea poate fi adevărată şi că, în ascunzişurile cele mai adânci ale eului nostru, dorm amintiri ale fiinţelor de dinaintea noastră, cred că păstrăm în noi vestigii de peşte sau de reptilă; amintiri dominate de noul eu şi de noul trup, dar gata să se trezească şi să iasă la iveală când forţele, tensiunile, sârmele şi şuruburile care ţin strâns eul de acum, dintr-o cauză necunoscută, slăbesc şi cedează, iar fiarele şi animalele preistorice care sălăşluiesc în noi năvălesc în libertate. Şi asta se întâmplă în fiecare noapte, în vreme ce dormim; devine pe neaşteptate ceva incontrolabil şi ajunge să pună stăpânire pe noi şi în coşmaruri ce se înfiripă la lumina zilei.

Dar atâta vreme cât voinţa mă mai ascultă simt o anumită siguranţă, pentru că ştiu că, mulţumită ei, pot să ies din haos şi să-mi reorganizez lumea: voinţa mea e puternică atunci când funcţionează. Cel mai rău e când simt că eul meu se dezintegrează şi în privinţa voinţei. Sau ca şi cum voinţa mi-ar aparţine încă, dar nu mi-ar mai aparţine părţi din trup sau din sistemul care o transmite. Ori ca şi cum trupul ar fi al meu, dar „ceva“ se interpune între trupul şi voinţa mea. De pildă: vreau să-mi mişc braţul, însă braţul nu mă ascultă. Îmi concentrez toată atenţia asupra braţului, îl privesc, fac un efort, dar văd că nu mă ascultă. Ca şi cum căile de comunicaţie dintre creierul şi braţul meu ar fi distruse. De multe ori mi s-a întâmplat să mă simt aşa, ca un teritoriu devastat de un cutremur, cu falii adânci şi cu firele telefonice tăiate. Şi în astfel de cazuri se poate întâmpla orice: nu mai există poliţie, nu mai există armată. Se poate dezlănţui orice calamitate, poate surveni orice jaf sau tâlhărie. Ca şi cum trupul meu ar aparţine altui om, şi eu, neputincios şi mut, aş observa cum încep să se producă pe acel teritoriu străin mişcări suspecte, zguduituri ce prevestesc o nouă convulsie, până când, încetul cu încetul, tot mai tare, catastrofa pune iar stăpânire pe trupul meu şi, în cele din urmă, şi pe spiritul meu.

Vă povestesc toate astea ca să mă înţelegeţi.

Şi pentru că multe dintre episoadele pe care le voi relata ar fi altminteri de neînţeles şi de necrezut. Dar s-au întâmplat în mare măsură datorită acestei rupturi catastrofale din personalitatea mea; nu în ciuda ei, ci tocmai datorită ei.

VI

Acest raport este destinat, după moartea mea, care se apropie, unui institut interesat să continue cercetările privitoare la această lume rămasă până în prezent neexplorată. Ca atare, se limitează la FAPTE, aşa cum mi s-au întâmplat. După părerea mea, meritul lui constă în obiectivitate absolută: vreau să vorbesc despre experienţa mea aşa cum un explorator poate vorbi de expediţia lui în Amazonia sau în Africa Centrală. Şi, cu toate că, fireşte, patima şi duşmănia mă pot deruta adesea, dorinţa mea e să fiu exact şi să nu mă las târât de sentimente de acest soi. Am trăit experienţe îngrozitoare, dar tocmai de aceea vreau să mă mărginesc la fapte, chiar dacă acestea ar pune într-o lumină defavorabilă propria mea viaţă. După cele spuse, nici un om cu mintea întreagă nu ar putea susţine că scopul acestor pagini e să trezească simpatie pentru persoana mea.

Iată, bunăoară, unul din lucrurile neplăcute pe care le voi mărturisi, ca dovadă a sincerităţii mele: nu am şi nu am avut niciodată prieteni. Am făcut pasiuni, de bună seamă: dar n-am simţit niciodată afecţiune pentru cineva şi nu cred că cineva ar fi simţit vreodată afecţiune pentru mine.

Am menţinut, totuşi, relaţii cu multă lume. Am avut „cunoscuţi“, cum se spune de obicei cu acest cuvânt atât de echivoc.

Şi unul dintre aceşti cunoscuţi, important pentru cele ce urmează, a fost un spaniol uscăţiv şi taciturn, pe nume Celestino Iglesias.

L-am văzut pentru prima oară în 1929, într-un centru anarhist din Avellaneda, numit Zori de zi; acelaşi centru unde l-am cunoscut, în aceeaşi perioadă, pe Severino Di Giovanni, cu un an înainte de a fi împuşcat. Frecventam localurile anarhiste pentru că aveam deja intenţia vagă de a organiza, cum am şi făcut efectiv mai târziu, o bandă de jefuitori; şi, cu toate că nu toţi anarhiştii erau pistolari, se găseau printre ei tot felul de aventurieri, nihilişti şi, în sfârşit, acel tip de duşman al societăţii care m-a atras întotdeauna. Unul dintre aceşti indivizi, pe care îl chema Osvaldo R. Podestá, participase la jefuirea băncii din San Martín şi, în timpul războiului din Spania, a fost împuşcat chiar de comunişti, în apropierea portului din Tarragona, în momentul când se pregătea să fugă din Spania cu o barcă mare, încărcată cu bani şi bijuterii.

L-am cunoscut pe Iglesias prin mijlocirea lui Podestá: era ca şi cum un lup mi-ar fi prezentat un miel. Fiindcă Iglesias făcea parte din soiul acela de anarhişti buni la suflet, care n-ar fi fost în stare să omoare o muscă: era pacifist, era vegetarian (pentru că îi repugna să trăiască din moartea unei fiinţe vii) şi nutrea fantastica speranţă că lumea va fi odată o comunitate iubitoare de oameni liberi, în colaborare frăţească. Această Lume Nouă va vorbi o singură limbă, care va fi esperanto. Drept care a învăţat, cu mari dificultăţi, acest soi de aparat ortopedic, care nu-i doar oribil (ceea ce n-ar fi lucrul cel mai grav pentru o limbă universală), dar practic nu e vorbit de nimeni (ceea ce, pentru o limbă universală, e dezastruos). Şi astfel, prin scrisori pe care le scria anevoie, scoţând limba, era în legătură cu vreunul din cei cinci sute de inşi din restul universului care gândeau

ca el.

Fapt curios, dar frecvent printre anarhişti: o fiinţă angelică precum Iglesias putea, totuşi, să se dedice falsificării banilor. L-am văzut pentru a doua oară într-un subsol de pe strada Boedo, unde Osvaldo R. Podestá avea toate cele necesare pentru acest soi de operaţii şi unde Iglesias îndeplinea misiuni de încredere.

Pe atunci avea cam treizeci şi cinci de ani, era slab şi foarte oacheş, scund, uscăţiv, ca mulţi dintre spaniolii care parcă ar fi trăit pe un pământ pârjolit, aproape fără să mănânce, arşi de soarele nemilos al verii şi de frigul necruţător al iernii. Era extrem de generos, nu avea niciodată un ban în buzunar (tot ce câştiga, precum şi banii falsificaţi, erau pentru nevoile sindicatului şi pentru activităţile suspecte ale lui Podestá), mereu găzduia în cămăruţa lui pe vreunul dintre paraziţii care se întâlnesc de obicei în cercurile anarhiste şi, chiar dacă nu era în stare să omoare o muscă, îşi petrecuse cea mai mare parte a vieţii prin închisorile din Spania şi din Argentina. Iglesias, aproape ca Norma Pugliese, credea că toate relele omenirii se vor rezolva printr-un amestec de Ştiinţă şi Cunoaştere Reciprocă. Trebuiau să lupte împotriva Forţelor Întunecate ce se împotriveau, de veacuri, triumfului Adevărului. Dar Progresul Ideilor era necontenit şi, mai devreme sau mai târziu, venirea Zorilor era inevitabilă. În vremea asta, trebuiau să lupte împotriva forţelor organizate ale Statului, să denunţe Impostura Clerului, să controleze Armata şi să promoveze Educaţia Poporului. Se fondau biblioteci unde se găseau nu numai operele lui Bakunin şi Kropotkin, dar şi romanele lui Zola şi volumele lui Spencer şi ale lui Darwin, căci până şi teoria evoluţionistă li se părea subversivă şi o ciudată legătură unea istoria Peştilor şi Marsupialelor cu victoria Noilor Idei. Nu lipsea nici *Energetica* lui Oswald, acest soi de biblie termodinamică în care Dumnezeu era substituit printr-o fiinţă laică şi totodată inexplicabilă, numită Energie, care, ca şi predecesorul ei, explica şi putea totul, cu avantajul că era legată de Progres şi de Locomotivă. Bărbaţii şi femeile care se întâlneau în aceste biblioteci se uneau apoi în cupluri şi aduceau pe lume copii cărora le puneau nume ca: Lumina, Libertatea, Era Nouă sau Giordano Bruno. Copii care, cel mai adesea, în virtutea acelui mecanism ce-i ridică pe copii împotriva părinţilor sau, alteori, pur şi simplu datorită complicatei şi, în general, dialecticei Treceri a Timpului, deveneau nişte simpli burghezi, nişte spărgători de grevă şi chiar nişte prigonitori feroce ai Mişcării, ca în cazul renumitului comisar Giordano Bruno Trenti.

Nu l-am mai văzut pe Iglesias din momentul în care a început războiul din Spania, fiindcă, la fel ca mulţi alţii, plecase să lupte sub steagul Federaţiei Anarhiste Iberice. În 1938 s-a refugiat în Franţa, unde a avut desigur ocazia să aprecieze sentimentele frăţeşti ale cetăţenilor din această ţară şi avantajele Vecinătăţii şi Cunoaşterii referitoare la Depărtare şi la Ignoranţa Reciprocă. De acolo a reuşit în cele din urmă să se întoarcă în Argentina. Şi aici l-am întâlnit din nou, cam după doi ani de la episodul din metrou pe care l-am povestit. Eram în legătură cu un grup de falsificatori şi, cum aveam nevoie de un om de încredere care să aibă experienţă, m-am gândit la Iglesias. L-am căutat prin

vechile relaţii, prin grupurile anarhiste din La Plata şi Avellaneda, până când am dat de el: lucra la tipografia Kraft.

L-am găsit destul de schimbat, mai ales din pricină că şchiopăta: îi scurtaseră piciorul drept în timpul războiului. Era mai uscăţiv şi mai rezervat ca niciodată.

Ezită, dar până la urmă acceptă, când i-am spus că banii aceia vor fi folosiţi pentru a se ajuta un grup anarhist din Elveţia. Nu era greu să-l convingi de orice ar avea legătură cu cauza, oricât de utopic ar fi putut să pară la prima vedere, de fapt, mai ales dacă era utopic. Naivitatea lui era dovedită: oare nu lucrase pentru un neruşinat ca Podestá? Am şovăit un moment în privinţa naţionalităţii anarhiştilor, dar m-am hotărât în cele din urmă pentru Elveţia, din pricina absurdităţii alegerii, întrucât a admite că cineva zdravăn la cap poate crede că există anarhişti elveţieni e ca şi cum ai admite că există şobolani într-un seif. Când am trecut pentru prima dată prin această ţară, am avut senzaţia că în fiecare dimineaţă era în întregime măturată de gospodine (care aruncau, bineînţeles, gunoiul în Italia). Şi impresia a fost atât de puternică, încât am reevaluat mitologia naţională. Anecdotele sunt adevărate în esenţa lor pentru că sunt inventate, pentru că sunt inventate una după alta, aşa încât să se potrivească perfect unui individ. Ceva asemănător se petrece şi cu miturile naţionale, care sunt făurite anume pentru a oglindi sufletul unei ţări, şi mi s-a năzărit atunci că legenda lui Wilhelm Tell oglindea cu fidelitate sufletul elveţian: când arcaşul a slobozit săgeata în măr, desigur, exact în mijlocul mărului, elveţienii au pierdut unica ocazie istorică de a avea o mare tragedie naţională. Ce se poate aştepta de la o astfel de ţară? Un neam de ceasornicari, în cel mai bun caz.

VII

Cineva s-ar putea gândi la numărul incredibil de mare de cauzalităţi care m-au făcut să pătrund, în sfârşit, în universul orbilor: dacă nu aş fi fost în contact cu anarhiştii, dacă printre aceştia nu s-ar fi găsit un om ca Iglesias, dacă Iglesias nu ar fi fost falsificator de bani, dacă, fiind falsificator, nu ar fi suferit accidentul cu ochii et cetera. Însă la ce bun să mai continui? Evenimentele sunt sau par a fi întâmplătoare în funcţie de unghiul din care priveşti realitatea. Dintr-un unghi opus, de ce nu am crede că tot ce ni se întâmplă se supune unor cauze finale? Orbii m-au obsedat din copilărie şi, de când mă ştiu, am avut intenţia nelămurită, dar stăruitoare de a pătrunde într-o zi în universul în care trăiesc. Dacă nu l-aş fi avut pe Iglesias la îndemână, aş fi născocit alt mijloc, pentru că toată forţa mea spirituală s-a îndreptat spre atingerea acestui obiectiv. Şi când ne propunem, energic şi sistematic, un scop în limita posibilităţilor lumii definite, când se mobilizează nu numai forţele conştiente ale personalităţii noastre, ci şi acelea, mai puternice, din subconştientul nostru, se creează în cele din urmă un câmp de forţe telepatice în jurul cuiva care impune altor fiinţe voinţa noastră, şi chiar au

loc episoade în aparenţă întâmplătoare, dar care sunt de fapt determinate de această putere invizibilă a spiritului nostru. După ce am dat greş cu orbul din metrou, m-am gândit, în diferite ocazii, cât de folositor mi-ar fi un individ intermediar între cele două regnuri, cineva care, întrucât şi-a pierdut vederea într-un accident, ar mai aparţine încă, fie şi numai pentru o vreme, universului nostru de văzători şi, în acelaşi timp, ar fi deja cu un picior pe celălalt tărâm. Şi cine ştie dacă această idee, pe zi ce trece mai obsedantă, nu a pus într-atât stăpânire pe subconştientul meu, încât să acţioneze până la urmă, aşa cum am spus, ca un invizibil, dar puternic câmp magnetic, determinând la una din fiinţele care intrau în el lucrul pe care-l doream cel mai mult în acel moment al existenţei mele: accidentul care să ducă la orbire. Examinând împrejurările în care Iglesias umbla cu acizii aceia, îmi amintesc că explozia a fost precedată de intrarea mea în laborator şi de fulgerătoarea, aproape violenta idee că, dacă Iglesias se apropia de arzătorul Bunsen, se va produce o explozie. Să fi fost o presimţire? Nu ştiu. Cine ştie dacă accidentul acela nu a fost forţat oarecum de dorinţa mea, dacă întâmplarea aceea care, mai apoi, a părut un fenomen tipic al nepăsătorului univers material, nu a fost însă un fenomen tipic al universului în care se nasc şi se dezvoltă cele mai tulburi obsesii ale noastre? Eu însumi nu-mi mai amintesc prea bine episodul acela, pentru că treceam prin una din perioadele în care făceam un mare efort ca să trăiesc, în care mă simţeam ca un căpitan de navă pe timp de furtună, când punţile sunt măturate de uragane şi nava trosneşte sub asaltul taifunului, străduindu-mă să-mi păstrez luciditatea pentru ca lucrurile să rămână la locul lor, cu toată voinţa încordată pentru a ţine drumul drept, în toiul scuturăturilor şi al întunericului. Cădeam apoi epuizat în cabina mea, fără vlagă şi cu mari goluri în memorie, de parcă spiritul mi-ar fi fost devastat de furtună. Îmi trebuiau zile întregi pentru ca totul să revină puţin la normal, iar fiinţele şi episoadele din viaţa mea reală apăreau sau reapăreau treptat, răzleţe şi triste, răvăşite şi cenuşii, pe măsură ce apele se potoleau.

După aceste perioade, mă întorceam la viaţa de zi cu zi cu vagi reminiscenţe din existenţa mea anterioară. Şi astfel, încetul cu încetul, mi-a apărut din nou în minte Iglesias şi mi-a fost greu să recompun episoadele care au culminat cu explozia.

VIII

Până am întrezărit primele rezultate, s-a desfăşurat un proces îndelungat. Pentru că, aşa cum e uşor de imaginat, această zonă intermediară care desparte cele două lumi este plină de echivocuri, de tatonări, de ambiguităţi: dată fiind natura secretă şi atroce a universului orbilor, e normal ca nimeni să nu poată pătrunde acolo fără o serie de transformări subtile.

Am urmărit îndeaproape acest proces şi nu m-am despărţit de Iglesias decât

atât cât era neapărat necesar: era pentru mine cel mai bun prilej de a mă infiltra în lumea interzisă şi nu puteam să-l pierd din cauza unor erori grosolane. Am încercat astfel să rămân lângă el în măsura posibilului, dar şi să nu dau de bănuit. Îl îngrijeam, îi citeam câte o carte de Kropotkin, îi vorbeam despre Ajutorul Reciproc, însă mai ales îl observam şi aşteptam. Mi-am atârnat în cameră un afiş enorm, vizibil de la capul patului, care spunea:

OBSERVĂ AŞTEAPTĂ

Îmi spuneam: mai devreme sau mai târziu trebuie să apară, trebuie să existe o clipă în viaţa cuiva care a orbit de curând când Ei vin să-l caute. Dar se poate ca această clipă (îmi mai spuneam, cu îngrijorare) să nu fie prea evidentă, ci, dimpotrivă, era foarte probabil să apară ceva neînsemnat, poate chiar un fapt cotidian. Trebuia să fiu atent la amănuntele cele mai lipsite de importanţă, să urmăresc fiecare persoană care s-ar apropia de el, chiar dacă la prima vedere ar părea că este în afara oricărei bănuieli, şi, mai cu seamă în acest caz, trebuia să interceptez scrisorile şi convorbirile telefonice et cetera. Cum e lesne de înţeles, programul era copleşitor şi chiar labirintic. E de-ajuns un singur amănunt ca să vă faceţi o idee despre angoasa care m-a chinuit în acele zile: oricine din pensiune putea fi intermediarul, poate chiar şi nevinovat, al sectei; şi acest individ putea să-l vadă pe Iglesias în clipe când mie îmi era imposibil să-l controlez, şi chiar să-l aştepte în baie. În lungile nopţi de meditaţie în camera mea, am elaborat planuri de urmărire atât de amănunţite, încât, pentru a le pune în aplicare, ar fi fost nevoie de o reţea de spionaj tot atât de vastă ca aceea de care are nevoie o ţară pe timp de război; cu pericolul, care există întotdeauna, al contraspionajului, pentru că se ştie prea bine că fiecare spion poate fi un agent dublu, şi de aşa ceva nimeni nu se poate feri. În sfârşit, la capătul unor lungi analize, care am crezut că pot să mă înnebunească, am ajuns să simplific problema, mărginindu-mă la ceea ce puteam face. Trebuia să fiu minuţios şi răbdător, să am curaj şi să fiu cu mare băgare de seamă; experienţa mea ratată cu orbul cu balenele mă învăţase că n-aveam să obţin nimic pe calea mai expeditivă şi mai rapidă a unui atac frontal.

Am scris cuvântul „curaj“, dar tot atât de bine aş fi putut scrie cuvântul „îndrăzneală“. Pentru că mă chinuia bănuiala că secta m-ar fi putut supune celei mai stricte supravegheri. Şi m-am gândit că toate precauţiunile sunt prea puţine. O să dau un exemplu: pe când mă prefăceam că citesc ziarul în cafeneaua de pe strada Paso, brusc, îmi ridicam privirea şi încercam să descopăr vreo expresie suspectă la Juanito, o strălucire oarecare în privire, o îmbujorare. Apoi îi făceam semn cu mâna, chemându-l. „Juanito, îl întrebam, presupunând că nu se îmbujorase, de ce te-ai înroşit?“ Bineînţeles că tipul nega. Dar era totuşi o probă

excelentă: dacă nega fără să se înroşească, inocenţa lui era destul de evidentă; dacă se înroşea, atenţie! Cum e şi logic, faptul că nu se înroşea la întrebarea mea nu dovedea nici că n-ar avea vreo legătură cu secta (de aceea am scris „destul“ de evidentă), fiindcă un bun spion trebuie să fie mai presus de aceste slăbiciuni.

Toate astea pot fi socotite drept o dovadă de manie a persecuţiei, dar evenimentele ulterioare AU DEMONSTRAT că neîncrederea şi îndoielile mele nu erau, din păcate, chiar atât de nesăbuite cum şi-ar putea închipui cineva neprevenit. De ce îndrăzneam, totuşi, să mă apropii în mod atât de periculos de prăpastie? Pentru că eu contam pe inevitabila imperfecţiune a lumii reale, în care nici măcar serviciul de securitate şi spionaj al orbilor nu putea fi scutit de greşeli. Mai contam şi pe alt factor, logic de presupus: duşmăniile şi antipatiile ce trebuie să existe între orbi, ca în orice grup de muritori. Într-un cuvânt, m-am gândit că dificultăţile pe care un văzător le poate întâmpina în explorarea acestui univers nu pot fi prea diferite de cele cu care un spion englez s-ar fi putut confrunta în timpul războiului în regimul hitlerist, sistematic, dar plin de fisuri şi de duşmănii.

Totuşi, problema era de două ori mai complicată, pentru că, aşa cum era de aşteptat, mentalitatea lui Iglesias începuse să se schimbe; deşi mai mult decât mentalitate (şi mai puţin) ar trebui spus „specia“ sau „condiţia lui zoologică“. De parcă, în virtutea unui experiment genetic, o fiinţă omenească ar începe să se transforme, lent, dar inexorabil, într-un liliac sau într-o şopârlă; şi, lucru şi mai cumplit, fără ca aproape nimic din înfăţişarea sa exterioară să arate o schimbare atât de profundă. E întotdeauna impresionant să stai singur noaptea într-o cameră încuiată, în beznă, ştiind că acolo se află şi un liliac, mai ales când auzi zburând acest soi de şobolan înaripat, şi devine de-a dreptul de nesuportat când simţi că una din aripi îţi atinge faţa în zborul lui infect şi tăcut. Dar cu atât mai îngrozitoare poate fi această senzaţie dacă animalul are formă omenească! Iglesias a suferit aceste schimbări subtile care pentru un altul ar fi trecut poate neobservate, dar pentru mine, care-l supravegheam sistematic şi cu viclenie, erau simţitoare.

Devenea pe zi ce trece mai neîncrezător. Bineînţeles: nu era încă un orb autentic, înzestrat cu puterea de a se mişca în întuneric şi cu acel simţ al auzului şi al pipăitului; dar nici nu mai era un om în stare să vadă cu ochii obişnuiţi. Am avut impresia că se simţea pierdut: nu izbutea să aprecieze cu exactitate distanţele, făcea greşeli de mişcare, se împiedica, apuca stângaci un pahar, pipăind cu mâinile. Se enerva, deşi, din orgoliu, încerca să ascundă.

— Nu-i nimic, Iglesias, îi spuneam eu, în loc să tac din gură şi să mă prefac că nu-l văd.

Şi asta îl enerva şi mai tare şi-i întărea reacţiile, adică tocmai ceea ce urmăream eu.

Pe neaşteptate tăceam şi lăsam, ca să spun aşa, să fie înconjurat de o tăcere totală. Ei bine: pentru un orb, o tăcere totală în jur e ca pentru noi o prăpastie întunecată ce ne desparte de restul universului. Nu ştie la ce să se aştepte, toate legăturile lui cu lumea exterioară au fost rupte în acest întuneric al orbilor care e

tăcerea absolută. Trebuie să fie atent la cel mai mic zgomot, primejdiile îl pândesc din toate părţile.

În asemenea momente sunt singuri şi neputincioşi. Simplul tic-tac al unui ceas poate fi ca o luminiţă în depărtare, luminiţele acelea pe care, în poveştile pentru copii, le zăreşte eroul îngrozit când se crede pierdut în mijlocul pădurii.

Atunci loveam uşor cu un deget, ca din întâmplare, în masă sau în scaun şi vedeam cum instantaneu, cu o nelinişte de nevrotic, Iglesias îşi îndrepta viaţa în direcţia asta. În mijlocul singurătăţii lui se întreba, poate: Ce urmăreşte Vidal? Unde e? De ce o fi tăcut?

Nu avea deloc încredere în mine. Neîncrederea asta sporea pe măsură ce zilele treceau şi a ajuns de netrecut după trei săptămâni, când metamorfoza lui s-a desăvârşit. Exista un indiciu care trebuia să marcheze, dacă teoriile mele nu erau greşite, intrarea definitivă a lui Iglesias în noul regn, transformarea lui totală; şi acest indiciu era scârba pe care o trezesc în mine orbii autentici. Nici sila sau repulsia sau fobia asta nu apare dintr-odată: experienţa mi-a dovedit că şi asta se petrece încetul cu încetul, până când, într-o zi, ne pomenim în faţa faptului împlinit şi înspăimântător: suntem deja în faţa liliacului şi a reptilei. Îmi amintesc ziua aceea: îndreptându-mă spre camera de la pensiunea unde locuia Iglesias după accident, am simţit o ambiguă senzaţie de rău, o teamă tulbure, o repulsie ce sporea pe măsură ce mă apropiam. Atât de intens, încât am ezitat o clipă înainte de a bate la uşă. Până când, aproape tremurând, l-am strigat: „Iglesias“ şi CEVA mi-a răspuns: „Intră“. Am deschis uşa şi, în întuneric (fiindcă, fireşte, nu aprindea lumina când era singur), am simţit respiraţia noului monstru.

IX

Dar, înainte de a ajunge la acest moment capital, s-au întâmplat alte evenimente pe care trebuie să le relatez, pentru că mi-au permis să pătrund în universul orbilor, încă înainte ca metamorfoza lui Iglesias să fi fost totală: asemenea curierilor disperaţi care, pe timp de război, reuşesc să treacă pe motocicletă peste un pod despre care ştiu că trebuie să sară în aer dintr-o clipă în alta. Căci vedeam cum se apropie momentul fatal în care metamorfoza avea să fie desăvârşită şi încercam să mă grăbesc. Uneori mă gândeam că n-o să ajung la timp şi că podul va fi aruncat în aer de duşman înainte ca eu, în goana mea absurdă, să fi putut trece şanţul.

Asistam cu înfrigurare crescândă la trecerea zilelor, mă gândeam că procesul interior al lui Iglesias îşi urma cursul inevitabil şi nu vedeam nici un semn că ar fi apărut EI. Mi se părea absurdă ipoteza că orbii n-ar fi aflat că cineva şi-a pierdut vederea şi că, prin urmare, trebuie găsit şi pus în legătură cu secta. Însă scurgerea nepăsătoare a zilelor şi îngrijorarea mea tot mai mare m-au făcut să mă gândesc la această ipoteză, şi la altele şi mai absurde, de parcă emoţia mi-ar fi întunecat

capacitatea de a raţiona şi, pe deasupra, m-ar fi făcut să uit tot ce ştiam până acum despre sectă. Probabil că emoţia e propice pentru a crea un poem ori o partitură muzicală, dar e dezastruoasă pentru acţiunile la care e nevoie de raţiune pură.

Mi-e ruşine să-mi amintesc de prostiile care mi-au trecut prin cap când a început să-mi fie teamă că n-o să apuc să trec podul. Am ajuns chiar să presupun că un om lipsit de vedere poate rămâne ca o mică insulă în mijlocul unui imens ocean nepăsător. Mă întrebam: ce i se poate întâmpla unui om care, ca Iglesias, orbeşte în urma unui accident şi, din pricina felului lui de a fi, nu doreşte, şi deci nu caută, să intre în legătură cu ceilalţi orbi? unui orb care, din mizantropie, descurajare sau timiditate, nu vrea să intre în legătură cu aceste societăţi, care sunt manifestările vizibile (şi superficiale) ale lumii interzise: Biblioteca pentru Orbi, Corurile et cetera? Ce l-ar putea opri pe un om ca Iglesias să rămână izolat şi nu doar să nu caute, ba chiar să fugă de tovărăşia acelora ca el? M-a luat cu ameţeală când mi-am imaginat idioţenia asta (pentru că şi idioţeniile ne pot emoţiona). Am încercat imediat să mă liniştesc. Mi-am zis: Iglesias trebuie să muncească, e sărac, nu poate sta fără să facă nimic. Cum munceşte un orb? Trebuie să iasă în stradă şi să facă una din treburile rezervate orbilor: să vândă piepteni şi mărunţişuri, poze de ale lui Gardel şi Leguisamo, faimoasele balene; în sfârşit, ceva care îl face uşor de văzut şi, mai devreme sau mai târziu, ajunge să inspire încredere oamenilor din sectă. Am încercat să accelerez procesul, îndemnându-l să se dedice unuia din negoţurile astea mărunte. I-am vorbit cu entuziasm de balenele pentru guler şi de cât ar putea câştiga numai într-un metrou. I-am zugrăvit viitorul în roz, dar Iglesias rămânea tăcut şi neîncrezător.

— Mai am încă nişte bani. O să vedem mai încolo.

Mai încolo! Ce cuvinte exasperante! I-am vorbit şi de un chioşc de ziare, dar nici asta nu-l entuziasma.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să aştept şi să-l supraveghez mai departe, până când nevoia o să-l scoată în stradă.

Mai spun o dată că acum mi-e ruşine că am ajuns la un asemenea grad de imbecilitate, sub imperiul fricii. Cum puteam presupune, fiind în toate minţile, că secta avea nevoie de ceva atât de cusut cu aţă albă ca instalarea tipografului la un chioşc de ziare pentru a afla de existenţa lui? Dar oamenii care fuseseră acolo când cu accidentul lui Iglesias? Dar infirmierii şi medicii de la spital? Asta fără să mai punem la socoteală puterea sectei, imensul şi încurcatul sistem de informaţii şi de spionaj care învăluie lumea ca o întinsă şi nevăzută pânză de păianjen. Trebuie să spun, totuşi, că după câteva nopţi de ridicolă indispoziţie, am ajuns la concluzia că ipotezele mele sunt aberante şi că nu există nici cea mai mică posibilitate ca Iglesias să rămână părăsit. Singurul lucru de temut era ca acest contact să nu se producă prea târziu pentru mine. Dar în această privinţă nu puteam face nimic.

Nu puteam sta tot timpul lângă el. Aşa încât am căutat o modalitate de a-l supraveghea fără să fiu aproape de el. Măsurile pe care le-am luat au fost

următoarele:

l. I-am dat o importantă sumă de bani proprietăresei pensiunii, o cucoană cu numele de Etchepareborda, care părea, din fericire, cam înapoiată mintal. Am rugat-o să aibă grijă de Iglesias şi să-mi dea de veste despre orice s-ar fi întâmplat cu tipograful, pretextând bineînţeles infirmitatea lui.

2. L-am rugat pe tipograf să nu facă nimic fără să mă anunţe, pentru că voiam să-i fiu util în toate felurile. Nu mi-am pus prea multe speranţe în varianta asta, pentru că mi-am închipuit, pe drept cuvânt, că se va înstrăina tot mai mult de mine şi că neîncrederea lui în persoana mea avea să sporească mereu.

3. Am încercat să stabilesc, pe cât a fost posibil, cea mai strictă supraveghere a mişcărilor lui, în cazul că i s-ar fi năzărit să iasă, sau a oamenilor care s-ar fi putut apropia de el. Pensiunea lui se afla pe strada Paso. Din fericire, la puţin peste douăzeci de metri era o cafenea unde puteam, ca atâţia alţi oameni fără ocupaţie, să rămân ore în şir, prefăcându-mă că citesc ziarul ori stau la taifas cu chelnerii, cu care a trebuit să mă împrietenesc. Era vară şi, aşezat lângă fereastra deschisă, puteam supraveghea intrarea în pensiune.

4. M-am folosit de Norma Gladys Pugliese, cu dublul scop de a nu trezi bănuielile pe care le trezeşte un bărbat singur care stă şi supraveghează şi de a alterna puţin fotbalul şi politica argentiniană cu mica plăcere pe care o încercam corupând-o pe învăţătoare.

X

Cele cinci zile care au urmat m-au exasperat. Ce altceva puteam face decât să-mi bat capul, să stau de vorbă cu chelnerii şi să răsfoiesc ziare şi reviste? Profitam de asta ca să citesc două rubrici care m-au fascinat întotdeauna: mica publicitate şi rubrica „de la poliţie“. Numai asta citesc de la douăzeci de ani, fiind singurele care ne lămuresc în legătură cu natura omenească şi cu marile probleme metafizice. Citeşti în ediţia a şasea: ÎNNEBUNIND SUBIT, ÎŞI OMOARĂ SOŢIA ŞI CEI PATRU COPII CU TOPORUL. Nu ştim nimic despre bărbatul acesta, în afară de faptul că se numeşte Domingo Salerno, că era harnic şi cinstit, că avea o mică prăvălie în Villa Lugano şi că îşi adora soţia şi copiii. Şi pe neaşteptate îi omoară cu lovituri de topor. Mister de nepătruns! Pe deasupra, ce senzaţie de adevăr încerci când ajungi la rubrica „de la poliţie“, după ce citeşti declaraţiile politicienilor! Toţi aceştia par nişte travestiţi şi nişte excroci internaţionali care vând loţiuni tonice pentru păr, oameni cu intenţii rele. Cum ar putea fi comparat unul dintre mistificatorii ăştia cu o fiinţă pură de genul lui Salerno? Mă incită şi reclamele: ÎNVINGĂTORII DE MÂINE STUDIAZĂ LA ACADEMIILE PITMAN. Doi tineri radioşi, un băiat şi o fată, braţ la braţ, zâmbitori şi victorioşi, se îndreaptă spre Viitor. Într-o altă reclamă apare un birou cu două telefoane şi un interfon; fotoliul gol e pregătit pentru a fi ocupat şi din cele două telefoane ies parcă mici

raze luminoase; legenda spune: ACEST POST VĂ AŞTEAPTĂ. O reclamă care mă atrage prin demagogia ei este cea a firmei de instrumente optice Podestá: OCHII DUMNEAVOASTRĂ MERITĂ TOT CE ESTE MAI BUN. Reclamele pentru cremă de ras iau forma unor istorioare cu morală; în prima poză Pedro, vizibil nebărbierit, o invită la dans pe María Cristina; în a doua poză, în prim-plan, se vede figura descumpănită a lui Pedro şi expresia de profundă nemulţumire a Mariei Cristina, care dansează încercând să-şi ţină faţa cât mai departe de el; în a treia poză, ea comentează cu o prietenă; „Ce respingător e Pedro cu barba asta!“, la care cealaltă îi răspunde; „Dar de ce nu i-o spui verde-n faţă?“; în poza următoare María Cristina îi răspunde că nu îndrăzneşte, dar că ea, prietena ei, ar putea să-i spună logodnicului ei, care la rândul lui să-l sfătuiască pe Pedro; în penultima poză se vede că, într-adevăr, logodnicul prietenei îi spune ceva în şoaptă lui Pedro; în ultima poză apar Pedro şi María Cristina, dansând fericiţi şi surâzători, el fiind acum perfect bărbierit cu faimoasa cremă PALMOLIVE; legenda spune: DINTR-O NEGLIJENŢĂ REGRETABILĂ, AR FI PUTUT SĂ-ŞI PIARDĂ LOGODNICA.

Variante: într-una, individul pierde o minunată ocazie de a fi angajat; în alta, nu avansează niciodată; în fundul unei săli mari, pline de birouri şi de funcţionari, printre care e uşor să-l distingi pe Pedro bărbos; un şef îl priveşte, de la distanţă, cu o expresie de repulsie şi supărare. La deodorante: logodne, posturi în firme extraordinare, invitaţii la petreceri, toate pierdute prosteşte pentru că nu s-a folosit ODORONO.

Reclame cu nişte domni cu alură sportivă, pieptănaţi cu tot dichisul şi foarte zâmbitori, dar în acelaşi timp energici şi pozitivi, cu fălci mari şi pătrate ca Superman, care exclamă, lovind cu pumnul în masă, printre mai multe telefoane şi bombându-şi torsul către un interlocutor invizibil şi nehotărât: SUCCESUL ESTE LA ÎNDEMÂNA DUMNEAVOASTRĂ! În altele, supermanul nu loveşte în masă, ci, cu un gest energic şi lipsit de cea mai mică ezitare, arată cu degetul spre cititorul ziarului, veşnic fricos şi delăsător, care îşi pierde mereu Timpul şi Condiţiile Remarcabile cu prostii, şi îi spune: CÂŞTIGAŢI CINCI MII DE PESOS PE LUNĂ ÎN TIMPUL LIBER, îndemnându-l imediat să-şi scrie numele şi adresa deasupra liniilor punctate de pe un pătrăţel.

Cu pielea întinsă, arătându-şi muşchii puternici fibraţi, Mister Atlas lansează un apel către toţi piperniciţii din lume: după şapte zile vă veţi da seama de Progresul făcut şi vă veţi hotărî să vă remodelaţi şi să vă fortificaţi corpul, ajungând în curând la fel de robust ca însuşi Dl. Atlas. Spune: LUMEA VĂ VA ADMIRA UMERII LARGI. O SĂ CUCERIŢI FATA CEA MAI FRUMOASĂ ŞI O SĂ OBŢINEŢI CEA MAI BUNĂ SLUJBĂ!

Dar nimic nu e ca *Reader's Digest* pentru a promova Optimismul şi Bunele Sentimente. Un articol de domnul Frank I. Andrews, intitulat *Când se reunesc hotelierii*, începea astfel: „Faptul de a-i fi cunoscut pe distinşii hotelieri care au venit în Statele Unite reprezentându-şi colegii din ţările hispano-americane a fost pentru mine unul din momentele cele mai emoţionante“. Sunt apoi sute de

articole menite să le ridice moralul săracilor, leproşilor, şchiopilor, celor cu picioarele umflate, surzilor, orbilor, muţilor, surdomuţilor, epilepticilor, tuberculoşilor, canceroşilor, paraliticilor, macrocefalicilor, microcefalicilor, nevroticilor, fiilor sau nepoţilor unor nebuni furioşi, celor cu platfus, astmaticilor, retardaţilor, bâlbâiţilor, celor cărora le miroase gura, celor nefericiţi în căsătorie, reumaticilor, pictorilor care şi-au pierdut vederea, sculptorilor cărora li s-au amputat ambele mâini, muzicienilor care au surzit (gândiţi-vă la Beethoven!), atleţilor care din cauza războiului au rămas infirmi, celor care au fost gazaţi în Primul Război Mondial, femeilor foarte urâte, copiilor cu buză de iepure, fonfilor, vânzătorilor timizi, celor foarte înalţi, celor foarte scunzi (aproape pitici), celor care cântăresc peste două sute de kilograme et cetera. Titluri: DIN PRIMA SLUJBĂ M-AU DAT AFARĂ CU UN PICIOR ÎN SPATE, POVESTEA NOASTRĂ DE DRAGOSTE A ÎNCEPUT LA LEPROZERIE, TRĂIESC FERICIT CU CANCERUL MEU, MI-AM PIERDUT VEDEREA, DAR AM CÂŞTIGAT O AVERE, SURZENIA DUMNEAVOASTRĂ POATE FI UN AVANTAJ et cetera.

Ieşind din bar şi după ce-mi făceam vizita de noapte la pensiune, mai contemplam o dată, în Plaza del Once, marele panou care anunţa fideaua Santa Catalina şi, cu toate că nu-mi mai aminteam cine fusese Santa Catalina, nu mi se părea exclus să fi fost martirizată, căci martiriul a fost întotdeauna sfârşitul aproape profesional al sfinţilor; şi atunci nu mă puteam opri să nu reflectez la caracteristica experienţei omeneşti, ce constă în faptul că un crucificat sau unul care a fost jupuit de viu au şansa să devină cu timpul o marcă de fidea sau de cutii de conserve.

XI

Cred că din pricina resentimentului pe care Norma îl avea faţă de mine, într-una din zile a apărut cu o fiinţă care părea să aparţină ambelor genuri, numită Inés González Iturrat. Uriaşă şi foarte robustă, cu mustăţi vizibile, cu părul cărunt, era îmbrăcată într-un taior şi purta pantofi bărbăteşti. Dacă n-ar fi avut nişte sâni colosali, văzând-o pe neaşteptate ai fi putut face greşeala de a-i spune „domnule“. Energică şi eficace, o domina cu desăvârşire pe Norma.

— Vă cunosc, i-am zis.

— Pe mine? întrebă ea, neplăcut surprinsă, de parcă posibilitatea aceea ar fi fost o ofensă; deşi, cum era şi firesc, Norma îi spusese multe despre mine.

La drept vorbind, mi se părea că o văzusem pe undeva, dar abia la sfârşitul stânjenitoarei întrevederi (trebuia să supraveghez numărul 57 din spatele corpului ei enorm) am lămurit mica enigmă.

Norma vădea o dorinţă nervoasă de a stârni un fel de polemică: repetatele ei înfrângeri în controversele cu mine o făceau să aştepte cu o satisfacţie răzbunătoare ideea unei discuţii care să mă facă praf cu savantul acela atomist.

Dar eu, care aveam capul în altă parte şi nu puteam şi nici nu trebuia să-mi abat atenţia de la numărul 57, n-am arătat nici cel mai mic interes să aduc vreun argument acelei făpturi. Din nefericire, îmi era imposibil să mă ridic, aşa cum aş fi făcut în alte împrejurări.

Pieptul Normei urca şi cobora ca nişte foale.

— Inés a fost profesoara mea de istorie, ţi-am mai spus.

— Aşa e, am răspuns eu politicos.

— Suntem un grup de fete foarte unite şi ea e mentorul nostru.

— Excelent, am spus eu, pe acelaşi ton.

— Comentăm cărţi, mergem împreună la expoziţii şi conferinţe.

— Foarte bine.

— Facem excursii în scopuri instructive.

— Minunat.

Era din ce în ce mai furioasă. Aproape indignată, adăugă:

— Acum facem vizite comentate la unele galerii împreună cu ea şi cu profesorul Romero Brest.

Mă privi cu nişte ochi care aruncau flăcări, aşteptându-mi comentariul. Am exclamat, cu bună-cuviinţă:

— Grozavă idee!

Aproape ţipând, adăugă:

— Tu crezi că femeile trebuie să se ocupe numai de curăţenie, de spălatul vaselor şi de treburi casnice!

Un individ care căra o scară părea că vrea să intre pe poarta de la numărul 57, dar după ce verifică numărul se duse la poarta următoare. După ce m-am liniştit, am rugat-o să repete ultima frază, pe care nu o auzisem bine. Se înfurie şi mai tare.

— Sigur! exclamă ea. Nici măcar nu asculţi. Atât de mult te interesează părerile mele.

— Mă interesează foarte mult.

— Făţarnicule! De mii de ori mi-ai spus că femeile sunt altfel decât bărbaţii.

— Cu atât mai mult mă interesează părerile tale. Totdeauna interesează ceea ce e diferit sau necunoscut.

— Aha, admiţi aşadar că pentru tine o femeie e ceva cu totul deosebit de un bărbat!

— Nu trebuie să te inflamezi pentru ceva atât de evident, Norma.

Profesoara de istorie, care urmărise scena cu o strâmbătură aspră şi ironică, prevenită fără îndoială că eu eram un individ obscurantist, interveni:

— Ce părere aveţi?

— Despre ce? am întrebat eu, cu inocenţă.

— Despre asta. Că e ceva *evident*, şi sublinie cuvântul pe un ton muşcător, diferenţa dintre un bărbat şi o femeie.

— Toată lumea e de acord că între un bărbat şi o femeie există nişte deosebiri apreciabile, i-am explicat calm.

— Nu la asta ne referim, îmi replică ea cu furie îngheţată. Şi dumneata o ştii foarte bine.

— La asta? La care asta?

— La sex, la ceea ce ştii foarte bine, adăugă tăios.

Părea un cuţit extrem de ascuţit şi dezinfectat.

— Vi se pare prea puţin? am întrebat-o.

Începeam să mă bine-dispun şi, de altfel, îmi făceau aşteptarea mai uşoară. Mă deranja doar senzaţia vagă că o mai văzusem undeva pe profesoară şi nu-mi puteam aduce aminte unde.

— Nu e cel mai important! Ne refeream la altceva, la valorile spirituale. Şi diferenţele pe care voi le stabiliţi între activităţile unui bărbat şi cele ale unei femei sunt tipice unei societăţi înapoiate.

— Aha, înţeleg, am convenit cu seninătate. Pentru dumneavoastră diferenţele dintre uter şi falus sunt o rămăşiţă a Vremurilor Întunecate. Vor dispărea odată cu iluminatul cu petrol şi cu analfabetismul.

Profesoara se înroşi: cuvintele acelea nu numai că o indignau, dar o şi făceau să-i fie ruşine, însă nu faptul că rostisem nişte cuvinte ca uter şi falus (ştiinţifice cum erau, nu puteau s-o tulbure mai mult decât „neutron“ sau „reacţie în lanţ“). O făceau să-i fie ruşine în virtutea aceluiaşi mecanism care l-ar putea deranja pe profesorul Einstein dacă cineva l-ar întreba cum îi funcţionează intestinele.

— Astea-s vorbe goale, decretă ea. Cert este că azi femeia se întrece cu bărbatul în orice activitate. Şi asta vă face pe voi să vă ieşiţi din fire. Uită-te la delegaţia de femei sosită de curând din Statele Unite: fac parte din ea trei directoare din industria grea.

Norma, atât de feminină, mă privi triumfătoare: ce înseamnă resentimentul! Într-un fel monştrii aceia o răzbunau pentru servitutea ei în pat. Dezvoltarea industriei metalurgice a Statelor Unite atenua într-o oarecare măsură ţipetele pe care le scotea în clipele supreme, frenezia dăruirii ei necondiţionate. O postură umilitoare era compensată de petrochimia yankee.

Sigur că da: acum, când mă vedeam obligat să citesc ziarele, îmi aminteam că citisem ceva despre sosirea acelei *troupe*.

— Există şi femei care fac box, am spus. Şi, dacă pe dumneavoastră asemenea monstruozităţi vă însufleţesc…

— Dumneata numeşti monstruozitate faptul că o femeie ajunge membră în consiliul de conducere al unei mari industrii?

M-am văzut din nou obligat să urmăresc, peste umerii atletici ai domnişoarei González Iturrat, un trecător suspect. Atitudinea mea, perfect explicabilă, spori furia harpiei colosale din faţa mea.

— Vi se pare monstruos, adăugă ea, mijidu-şi insidios ochişorii, şi faptul că în ştiinţă se remarcă un geniu ca Madame Curie?

Era inevitabil.

— Un geniu, i-am explicat cu calm didactic, e cineva care descoperă identităţi între fapte contradictorii. Relaţii între fapte în aparenţă îndepărtate.

Cineva care dezvăluie identitatea dincolo de diferenţe, realitatea dincolo de aparenţe. Cineva care descoperă că piatra care cade şi Luna care nu cade sunt aceleaşi fenomen.

Profesoara îmi urmărea raţionamentul cu ochişori sarcastici, aşa cum se uită o învăţătoare la un copil mitoman.

— Şi e puţin lucru ce a descoperit Madame Curie?

— Madame Curie, domnişoară, nu a descoperit legea evoluţiei speciilor. S-a dus cu puşca să vâneze tigri şi a dat peste un dinozaur. După criteriul acesta ar fi un geniu şi primul marinar care a zărit Capul Horn.

— Dumneata poţi spune ce vrei, dar descoperirea lui Madame Curie a revoluţionat ştiinţa.

— Dacă dumneavoastră vă duceţi să vânaţi tigri şi daţi peste un centaur, o să faceţi şi dumneavoastră o revoluţie în zoologie. Dar nu astfel de revoluţii fac geniile.

— După părerea dumitale, femeilor le este interzis accesul la ştiinţă.

— Nu, când am spus eu aşa ceva? Şi, de altfel, chimia seamănă cu bucătăria.

— Şi filozofia? Dumneata ai interzice, desigur, intrarea fetelor la facultăţile de litere şi filozofie.

— Nu. De ce? Nu fac rău nimănui. Şi, pe deasupra, acolo îşi găsesc iubiţi, se mărită.

— Şi filozofia?

— Să studieze, dacă vor. Rău n-o să le facă. Dar nici bine, asta e sigur. Nu le face nimic. Şi apoi nu există nici un pericol să devină filozofi.

Domnişoara González Iturrat strigă:

— Fapt e că societatea asta absurdă nu le dă aceleaşi posibilităţi ca bărbaţilor!

— Cum? Doar spuneam că nimeni nu le împiedică să intre la facultatea de filozofie. Ba şi mai mult: se zice că e plin de fete acolo. Nimeni nu le împiedică să facă filozofie. Niciodată nu au fost împiedicate să gândească, nici acasă, nici în afara casei. Cum ai putea împiedica pe cineva să gândească? Şi pentru filozofie nu e nevoie de altceva decât de cap şi de dorinţa de a gândi. Şi acum, şi pe vremea grecilor, şi în secolul XXX. O societate ar putea împiedica eventual o femeie să publice o carte de filozofie: prin ironie, prin boicot, în fine, ceva în genul ăsta. Dar să o împiedice să gândească? Cum ar putea vreo societate să se pună în calea ideii universului platonic din capul unei femei?

Domnişoara González Iturrat strigă:

— Cu oameni ca dumneata lumea n-ar fi progresat niciodată!

— Şi din ce deduceţi dumneavoastră că a progresat?

Zâmbi dispreţuitoare.

— Sigur. Să ajungi la New York în douăzeci de ore nu-i un progres!

— Nu văd avantajul de a ajunge repede la New York. Cu cât mai târziu, cu atât mai bine. Şi apoi, eu credeam că dumneavoastră vă referiţi la progresul spiritual.

— La tot, domnule. Treaba cu avionul nu-i ceva întâmplător: e simbolul progresului general. Inclusiv al valorilor etice. N-o să-mi spui că omenirea nu are o morală superioară celei din societatea sclavagistă.

— Aha, dumneavoastră preferaţi sclavii salariaţi.

— E uşor să fii cinic. Dar orice persoană de bună-credinţă ştie că lumea are astăzi valori morale nerecunoscute în Antichitate.

— Da, înţeleg. Landrú călătorind cu trenul e superior lui Diogene călătorind cu galera lui.

— Dumneata alegi dinadins exemple greceşti. Dar e evident.

— Un comandant de la Buchenwald e superior unui comandant de galeră. E mai bine să omori bietele gângănii omeneşti cu bombe cu napalm decât cu arcuri şi săgeţi. Bomba de la Hiroshima e mai benefică decât bătălia de la Poitiers. E mai progresist să torturezi cu şocuri electrice decât cu şobolani, cum fac chinezii.

— Toate astea sunt sofisme, pentru că sunt lucruri izolate. Omenirea va depăşi şi aceste barbarii. Şi ignoranţa va trebui să cedeze pe toată linia, până la urmă, în faţa ştiinţei şi cunoaşterii.

— În zilele noastre spiritul religios e mai puternic decât în secolul al XIX-lea, am remarcat, cu o perversitate calmă.

— Obscurantismul de orice fel va ceda în cele din urmă. Dar mersul progresului nu poate să nu cunoască câte un mic regres şi zigzaguri. Adineaori ai pomenit de teoria evoluţionistă: e un exemplu de ceea ce poate face ştiinţa împotriva oricărui tip de mit religios.

— Nu văd efectele distrugătoare ale acestei teorii. N-am admis chiar acum că spiritul religios s-a întărit?

— Din alte motive. Dar a distrus pentru totdeauna multe aiureli, cum ar fi facerea lumii în şase zile.

— Domnişoară: dacă Dumnezeu e atotputernic, ce-l costă să creeze lumea în şase zile şi să împrăştie câteva schelete de megateriu pe ici, pe colo, ca să pună la încercare credinţa sau prostia oamenilor?

— Ei asta-i! Doar n-o să-mi spui că iei în serios asemenea sofism! De altfel, abia cu câteva clipe mai înainte elogiai geniul care a descoperit teoria evoluţionistă. Şi acum o iei în glumă.

— N-o iau în glumă. Spun doar că nu dovedeşte inexistenţa lui Dumnezeu şi nici nu respinge facerea lumii în şase zile.

— Dacă ar fi după dumneata, n-ar exista nici şcoli. Dacă nu mă înşel, trebuie să fii partizanul analfabetismului.

— În 1933, Germania era una din ţările cele mai alfabetizate din lume. Dacă lumea n-ar şti să citească, cel puţin n-ar putea fi idiotizată zilnic de ziare şi reviste. Din păcate, chiar dacă oamenii ar fi analfabeţi, tot ar mai rămâne alte minuni ale progresului: radioul, televiziunea. Ar trebui să se extirpeze timpanele copiilor şi să li se scoată ochii. Dar ar fi un program prea dificil.

— În ciuda acestor sofisme, lumina va triumfa întotdeauna asupra întunericului şi binele asupra răului. Răul e ignoranţa.

— Domnişoară, până acum răul a fost întotdeauna mai puternic decât binele.

— Alt sofism. De unde scoţi asemenea enormităţi?

— Eu nu scot nimic, domnişoară: totul e dovedit pur şi simplu de istorie. Deschideţi la orice pagină istoria lui Oncken şi n-o să daţi decât de războaie, masacre, conspiraţii, torturi, lovituri de stat şi inchiziţii. De altfel, din moment ce binele triumfă întotdeauna, de ce mai trebuie predicat? Dacă prin natura lui omul n-ar fi înclinat să facă rău, de ce e proscris, de ce e stigmatizat et cetera? Vedeţi doar: religiile cele mai înalte *predică* binele. Ba mai mult: dictează *porunci* care îţi *impun* să nu păcătuieşti cu femeia aproapelui, să nu ucizi, să nu furi. Trebuie să *porunceşti* toate astea. Şi puterea răului e atât de mare şi de întortocheată, încât e folosită chiar şi pentru a ne recomanda binele: dacă nu facem cutare sau cutare lucru, suntem *ameninţaţi* cu iadul.

— Atunci, ţipă domnişoara González Iturrat, după dumneata ar trebui să se predice răul?

— N-am spus asta, domnişoară. Cert e că v-aţi încins prea tare şi nu mă mai ascultaţi. Răul nu trebuie predicat: vine singur.

— Şi ce vreţi să dovediţi cu asta?

— Nu vă aprindeţi, domnişoară. Nu uitaţi că dumneavoastră susţineţi superioritatea binelui, şi eu văd că m-aţi tăia cu plăcere în bucăţi. Voiam să vă spun doar că nu există un asemenea progres spiritual. Şi ar trebui să examinăm chiar şi faimosul progres material.

O strâmbătură ironică deformă mustăţile profesoarei.

— Aha, o să-mi demonstrezi acum că omul de azi trăieşte mai rău ca pe vremea romanilor.

— Depinde. Nu cred, de pildă, că un amărât care lucrează opt ore pe zi într-o turnătorie, sub control electronic, e mai fericit decât un păstor grec. În Statele Unite, paradisul mecanizării, două treimi din populaţie sunt oameni nevrotici.

— Aş vrea să ştiu dacă dumneata ai călători mai degrabă cu diligenţa decât cu trenul.

— De bună seamă. Călătoria cu trăsura era mai frumoasă şi mai liniştită. Şi era încă şi mai bine când se mergea călare: se stătea în aer liber şi în soare, se contempla în tihnă peisajul. Apostolii maşinii ne-au spus că fiecare zi va aduce omului mai mult timp de odihnă. Adevărul e că omul are tot mai puţin timp, pe zi ce trece e mai înnebunit. Până şi războiul era frumos, era amuzant şi viril, era spectaculos: cu uniformele alea colorate. Ba era chiar şi sănătos. Vedeţi bunăoară războiul nostru de independenţă şi luptele noastre civile: dacă nu erai străpuns de lance sau decapitat puteai trăi apoi o sută de ani, ca străbunicul meu Olmos. Sigur: viaţa în aer liber, exerciţiul, mersul călare. Când un băiat era firav, îl trimiteau la război, să se călească.

Domnişoara González Iturrat se ridică furioasă şi-i spuse discipolei:

— Eu mă duc, Normita. Vei fi ştiind tu ce faci.

Şi plecă.

Norma, cu ochii scăpărând, se sculă şi ea. Şi, pe când se îndepărta, zise:

— Eşti un mârlan şi un cinic!

Mi-am îndoit ziarul şi m-am apucat să urmăresc mai departe numărul 57, de data asta fără inconvenientul voluminosului trup al profesoarei.

În noaptea aceea, pe closet, în starea aceea care oscilează între fiziologia patologică şi metafizică, scremându-mă şi totodată meditând asupra sensului general al lumii, aşa cum se întâmplă adesea în acest unic loc filozofic din casă, mi-am dat seama în sfârşit de acea paramnezie ce mă deranjase la începutul întâlnirii: nu, n-o mai văzusem înainte pe domnişoara González Iturrat; dar era aproape identică acelei fiinţe nesuferite şi violente care în comedia *Cei opt condamnaţi*60 aruncă dintr-un montgolfier pamflete în sprijinul luptei pentru obţinerea drepturilor politice pentru femei.

XII

În noaptea aceea, pe când făceam bilanţul şi, ca în fiecare noapte, treceam în revistă evenimentele, m-am alarmat: oare de ce mi-o adusese Norma pe domnişoara González Iturrat? Nu putea fi o simplă coincidenţă nici discuţia pe care m-au obligat s-o fac despre existenţa răului. Gândindu-mă bine, am ajuns la concluzia că profesoara avea toate caracteristicile unei membre a Bibliotecii pentru Orbi. Iar bănuiala mea se extinse şi la Norma Pugliese, care, la urma urmei, mă interesase pentru că tatăl ei e un socialist care îşi petrece două ore pe zi transcriind cărţi în alfabetul Braille.

Adesea las o impresie greşită despre felul meu de a fi, şi cititorii Raportului vor fi probabil surprinşi de această uşurinţă din partea mea. Adevărul e că, în ciuda dorinţei mele de a proceda sistematic, sunt capabil de actele cele mai neaşteptate şi, prin urmare, periculoase, dat fiind caracterul activităţii căreia mă dedic. Iar nesăbuinţele cele mai incalificabile le-am făcut din pricina femeilor. Am să încerc să explic ce mi se întâmplă, pentru că nici asta nu e un lucru atât de nebunesc pe cât ar putea părea la prima vedere, pentru că eu am considerat întotdeauna femeile ca o periferie a lumii orbilor; aşa că relaţiile mele cu ele nu sunt chiar atât de necugetate şi nici atât de gratuite pe cât ar putea să-şi închipuie un observator superficial. Nu asta îmi reproşez în acest moment, ci lipsa de prudenţă aproape de neconceput de care dau dovadă, aşa din senin, ca acum, cu Norma Pugliese; lucru perfect logic din punctul de vedere al destinului, căci destinul îl orbeşte pe cel pe care vrea să-l ducă la pierzanie; însă din propriul meu punct de vedere era absurd şi de neiertat. Dar după perioade de luciditate radioasă urmează perioade în care actele mele par comandate şi executate de altă persoană şi deodată mă trezesc în toiul unei harababuri extrem de primejdioase, cum i s-ar putea întâmpla unui navigator singuratic care, în mijlocul unei zone pline de riscuri, doborât de somn, ar lăsa capul în jos şi ar aţipi. Nu e uşor.

Aş vrea eu să-l văd pe oricare din criticii mei într-o situaţie ca a mea,

înconjurat de duşmani fără număr şi nespus de vicleni, în miezul unei reţele nevăzute de spioni şi observatori, fiind nevoit să supravegheze zi şi noapte fiecare persoană şi fiecare eveniment care se află ori se petrece în preajma lui. Atunci s-ar simţi mai puţin plin de sine şi ar înţelege că greşelile de acest fel sunt nu doar posibile, ci practic inevitabile.

În tot răstimpul de dinaintea întâlnirii cu Celestino Iglesias, de exemplu, a domnit în mintea mea o confuzie îngrozitoare; şi în asemenea perioade parcă simt cum tenebrele m-ar înghiţi, literalmente, prin intermediul alcoolului şi al femeilor: aşa pătrunde omul în labirinturile Infernului, adică în universul orbilor. Nu-i vorba însă că în aceste perioade întunecate aş uita de marele meu obiectiv, ci de faptul că după urmărirea ştiinţifică şi lucidă survine o izbucnire haotică, în salturi, în care predomină aparent ceea ce oamenii josnici numesc hazard şi care, de fapt, e întâmplarea oarbă. Şi în toiul destrăbălării, ameţit şi prostit, beat şi nenorocit, mă pomeneam totuşi bolborosind pe neaşteptate: „nu contează, ăsta e oricum universul pe care trebuie să-l explorez“, şi mă lăsam în voia voluptăţii nesăbuite a ameţelii, acea voluptate pe care o simt eroii în momentele cele mai grele şi mai primejdioase ale luptei, când raţiunea nu ne mai poate sfătui şi când voinţa noastră se mişcă în teritoriul tulbure al sângelui şi al instinctelor. Până când, deodată, mă trezeam din aceste lungi perioade întunecate şi, aşa cum după destrăbălare urma ascetismul, după haos survenea mania mea de organizare; manie care mă încearcă nu în ciuda tendinţei mele spre haos, ci tocmai din pricina asta. Atunci mintea mea începe să lucreze în marş forţat, cu o rapiditate şi o limpezime uimitoare. Iau hotărâri precise şi clare, totul e luminos şi strălucitor ca o teoremă; nu fac nimic mânat de instincte, pe care în acel moment le controlez şi le stăpânesc la perfecţie. Dar, lucru ciudat, deciziile sau persoanele pe care le cunosc în acest răstimp de trezie mă împing brusc la o cădere incontrolabilă.

Să zicem că fac cunoştinţă, bunăoară, cu soţia preşedintelui Comisiei Cooperatiste a Corului Nevăzătorilor; înţeleg ce informaţii valoroase aş putea obţine prin intermediul ei, o curtez şi, în cele din urmă, în scopuri strict ştiinţifice, mă culc cu ea; dar apoi îmi dau seama că femeia îmi displace, că e o destrăbălată sau o apucată, şi toate planurile mele se duc pe apa sâmbetei sau sunt amânate, dacă nu chiar periclitate grav.

Nu a fost cazul cu Norma Pugliese, bineînţeles. Dar şi cu ea am făcut greşeli pe care n-ar fi trebuit să le fac.

Domnul Américo Pugliese e un vechi membru al Partidului Socialist şi şi-a educat fiica potrivit principiilor pe care Juan B. Justo le-a impus încă de la început: Adevărul, Ştiinţa, Cooperativismul, Lupta împotriva Tutunului, Antialcoolismul. Un bărbat cât se poate de cuviincios, care îl detesta pe Perón şi era foarte respectat la el la slujbă de către adversarii politici. E de înţeles că toate acestea mi-au stârnit din cale-afară dorinţa de a mă culca cu fie-sa.

Era logodită cu un locotenent de marină. Fapt absolut compatibil cu mentalitatea antimilitaristă a domnului Pugliese, în virtutea acelui mecanism

psihologic care îi face pe antimilitarişti să-i admire pe marinari: nu sunt atât de bădărani, au călătorit, seamănă foarte mult cu civilii. De parcă acest defect ar putea fi un motiv de elogiu. Căci, aşa cum i-am explicat Normei (care se înfuria), a elogia un militar pentru faptul că nu pare militar, sau pentru că nu prea este, e ca şi cum i-ai găsi merite unui submarin care întâmpină dificultăţi când trebuie să se scufunde.

Cu argumente de genul ăsta am subminat bazele Marinei de Război şi, până la urmă, am putut să mă culc cu Norma, ceea ce dovedeşte că drumul spre pat poate trece prin instituţiile cele mai neprevăzute. Şi că singurele argumente care au importanţă pentru o femeie sunt cele care, într-un fel sau altul, au legătură cu poziţia orizontală. Invers faţă de ceea ce se întâmplă cu bărbaţii. Motiv pentru care e greu să pui un bărbat şi o femeie în aceeaşi poziţie geometrică, în virtutea unui raţionament autentic: trebuie să recurgi la paralogisme sau la pipăit.

După ce am ajuns la orizontală, mi-a luat timp să-i fac educaţia, s-o deprind cu o Nouă Concepţie despre Lume: de la profesorul Juan B. Justo la Marchizul de Sade. Nu era deloc uşor. Trebuia pornit chiar de la limbaj, întrucât ea, fiind o adeptă fanatică a ştiinţei şi cititoare a unor opere cum ar fi *Căsătoria perfectă*, folosea cuvinte tare nepotrivite pentru pat, ca „legea refracţiei cromatice“ pentru a descrie un asfinţit. Pe baza acestui adevăr de netăgăduit (şi pentru ea adevărul era sfânt), am făcut-o să se dedea, treptat, la cele mai josnice fapte. Atâţia ani de muncă răbdătoare a deputaţilor, a consilierilor şi a conferenţiarilor socialişi spulberaţi în câteva săptămâni! Atâtea biblioteci de cartier, atâtea cooperative, o operă edilitară atât de sănătoasă, pentru ca, în cele din urmă, Norma să ajungă la asemenea practici! Şi să mai ai apoi încredere în cooperativism.

Da, perfect, să râdem de Norma Pugliese, aşa cum am râs eu în multe momente de superioritate. Cert este că în momentul acela mă încercau o mulţime de îndoieli şi că, brusc, mi se părea că e una dintre subtilele spioane ale duşmanului. Lucru, pe de altă parte, de aşteptat, căci numai un inamic grosolan sau prost ar recurge la spionarea unor persoane care trezesc repede suspiciunea. Faptul că Norma este o fiinţă atât de candidă, care urăşte din răsputeri minciuna şi mistificarea, nu era oare argumentul decisiv ca să fiu prudent în privinţa ei?

Am început să mă frământ, analizând amănunte ale legăturii noastre.

Pe Norma Pugliese credeam că o clasificasem bine şi, dată fiind formaţia ei socialistă şi de adeptă a lui Sarmiento, nu mi s-a părut greu să ajung în străfundurile sufletului ei. Eroare gravă. M-a surprins, şi nu doar o dată, prin reacţii neaşteptate. Până şi faptul că, în cele din urmă, se lăsase coruptă, era aproape ireconciliabil cu educaţia atât de sănătoasă şi de curată pe care i-o dăduse tatăl ei. Dar dacă bărbatul are atât de puţin a face cu logica, ce se poate aştepta de la o femeie?

Am petrecut noaptea aceea treaz, amintindu-mi şi analizând fiecare reacţie pe care o avusese faţă de mine. Şi am descoperit destule motive să mă alarmez, dar şi cel puţin unul de satisfacţie: acela de a-mi fi dat seama la timp de pericolele acelei apropieri.

XIII

Îmi trece prin minte că, citind povestea cu Norma Pugliese, unii dintre dumneavoastră vor crede că sunt o canalie. Încă de pe acum vă spun că au dreptate. Mă consider o canalie şi n-am nici cel mai mic respect pentru persoana mea. Sunt un individ care a pătruns adânc în propria-i conştiinţă, şi cine dintre cei care se cufundă în ascunzişurile conştiinţei lor se mai pot respecta pe sine?

Dar, cel puţin, mă consider cinstit pentru că nu-mi fac iluzii în ce mă priveşte şi nici nu încerc să-i înşel pe alţii. Mă veţi întreba poate, atunci, cum se face că am înşelat fără cel mai mic scrupul atâţia nefericiţi şi atâtea femei care mi-au ieşit în cale. Sunt însă înşelătorii şi înşelătorii, domnilor. Aceste înşelătorii sunt mărunte, nu au importanţă. Tot aşa cum nu poţi califica drept laş un general care ordonă o retragere în vederea unei ofensive decisive. Sunt, şi erau, înşelătorii tactice, de circumstanţă, trecătoare, în numele unui adevăr fundamental, al unei cercetări necruţătoare. Sunt un cercetător al Răului, şi cum ai putea să cercetezi Răul fără să te cufunzi până-n gât în murdărie? Îmi veţi spune că eu am găsit pesemne o mare plăcere făcând asta, în locul indignării sau dezgustului pe care ar trebui să le simtă un autentic cercetător care se vede forţat s-o facă dintr-o obligaţie neplăcută. Şi asta-i adevărat şi o recunosc public. Vedeţi ce cinstit sunt? N-am spus niciodată că sunt un tip cumsecade: am spus că sunt un cercetător al Răului, ceea ce e cu totul altceva. Şi, pe deasupra, am şi recunoscut că sunt o canalie. Ce mai vreţi de la mine? O canalie remarcabilă, într-adevăr. Şi sunt mândru că nu aparţin acestui gen de farisei care sunt la fel de ticăloşi ca mine, pretinzând însă că sunt oameni onorabili, stâlpi ai societăţii, nişte domni corecţi, cetăţeni eminenţi, la înmormântarea cărora vine o groază de lume şi ale căror necrologuri apar apoi în ziarele serioase. Nu: dacă numele meu va apărea vreodată în aceste ziare va fi, fără îndoială, la rubrica „de la poliţie“. Dar cred că am explicat deja ce părere am despre presa serioasă şi despre rubrica „de la poliţie“. Aşa că sunt foarte departe de a mă simţi ruşinat.

Detest această comedie universală a sentimentelor onorabile. Sistem de convenţii care se manifestă, când oare nu-i aşa?, în limbaj: suprem falsificator al Adevărului cu A mare. Convenţii care ne fac ca înaintea substantivului „bătrânel“ să punem întotdeauna adjectivul „bietul“, ca şi cum n-am şti cu toţii că un neruşinat care îmbătrâneşte nu încetează din cauza asta să mai fie un neruşinat ci, dimpotrivă, sentimentele lui josnice devin şi mai vii datorită egoismului şi ranchiunei care apar sau sporesc odată cu părul cărunt. Ar trebui să facem un monstruos autodafe cu toate aceste cuvinte apocrife, născocite de dulcegăria populară, consacrate de ipocriţii care conduc societatea şi apărate de şcoală şi de poliţie: „bătrâni venerabili“(cea mai mare parte dintre ei nu merită altceva decât să fie scuipaţi), „distinse matroane“ (aproape toate mânate de vanitate şi de egoismul cel mai feroce) et cetera. Ca să nu mai vorbim de „bieţii orbişori“ care constituie subiectul acestui Raport. Şi trebuie să spun că, dacă aceşti orbişori se tem de mine, e tocmai pentru că sunt o canalie, pentru că ei ştiu că sunt unul de-

al lor, un tip nemilos care nu se lasă amăgit cu prostii şi locuri comune. Cum s-ar putea teme de unul dintre nenorociţii care îi ajută să treacă strada, arătându-le o simpatie lăcrimoasă în genul filmelor lui Disney cu păsărele şi fundiţe colorate de Crăciun?

Dacă s-ar alinia toate canaliile de pe planetă, ce armată formidabilă ar ieşi, şi ce neaşteptată colecţie de mostre! De la copiii îmbrăcaţi în alb la prima comuniune („pura inocenţă a copilăriei“) şi până la corecţii funcţionari municipali, care însă şterpelesc şi duc acasă hârtie şi creioane. Miniştri, guvernatori, medici şi avocaţi aproape în totalitatea lor, bieţii bătrânei pomeniţi (în cantităţi uriaşe), matroanele de asemenea menţionate şi care acum conduc societăţi pentru ajutorarea leproşilor sau a cardiacilor (după ce au trecut în fugă prin paturi străine şi au contribuit tocmai la creşterea numărului celor bolnavi de inimă), directori de mari întreprinderi, tinerele delicate cu ochi de căprioară (dar în stare să jumulească orice tâmpit care crede în romantismul feminin sau în slăbiciunea şi neajutorarea sexului lor), inspectori municipali, funcţionari coloniali, ambasadori plini de decoraţii et cetera, et cetera. CANALII, ÎNAINTE, MARŞ! Ce armată, Dumnezeule! Înainte, ticăloşilor! Nici vorbă să vă opriţi, şi nici să vă puneţi pe bocit, acum când vă aşteaptă ceea ce v-am pregătit eu!

CANALII, DREPŢI!

Ce spectacol frumos şi instructiv!

Ajungând la grajd, fiecare soldat va fi hrănit cu propriile lui porcării, transformate în excremente adevărate (nu metaforice). Fără nici un fel de consideraţii ori pile. Nici vorbă ca băieţelului domnului ministru să i se permită să mănânce pâine uscată în locul rahatului corespunzător. Nu, domnule: ori se fac lucrurile aşa cum se cuvine, ori nu merită să mai fie făcute deloc. Să-şi mănânce rahatul! Ba mai mult: să-şi mănânce *tot* rahatul! Bine ar mai fi dacă am admite să mănânce o cantitate simbolică! Nimic simbolic: fiecare trebuie să-şi mănânce cantitatea totală şi exactă! E drept, se înţelege: nu-l poţi trata pe un amărât care n-a făcut altceva decât să aştepte cu bucurie moartea părinţilor ca să moştenească nişte pesos ca pe unul din anabaptiştii ăia din Minneapolis care doresc să ajungă în cer exploatând negrii în Guatemala. Nu, domnule! DREPTATE ŞI IARĂŞI DREPTATE! Fiecăruia rahatul care i se cuvine, ori nimic. Nu contaţi pe mine, cel puţin nu pentru şmecherii de genul ăsta.

Şi ţineţi seama că poziţia mea nu este numai categorică, ci şi dezinteresată, pentru că, aşa cum am recunoscut, în calitatea mea de canalie desăvârşită, o să intru în rândurile armatei coprofage. Îmi revendic doar meritul de a nu fi tras pe sfoară pe nimeni.

Şi asta mă face să mă gândesc la necesitatea de a inventa un sistem pentru a detecta ticăloşia la personaje respectabile şi a o măsura cu exactitate, ca să i se poată atribui fiecăruia cantitatea pe care o merită. Un fel de aparat care să indice cu un ac cantitatea de rahat produsă de domnul X în viaţa lui până la Judecata de Apoi, cantitatea care trebuie scăzută cu titlu de sinceritate sau bunăvoinţă şi cantitatea exactă pe care trebuie s-o înghită, după ce s-au făcut toate socotelile.

Şi după ce se termină cântărirea exactă pentru fiecare individ, uriaşa armată va trebui s-o pornească în marş spre grajdurile ei, unde fiecare îşi va consuma cantitatea proprie şi exactă de murdărie. O operaţie infinită, cum e de înţeles (aici ar fi adevărata glumă), pentru că prin defecare, în virtutea Principiului Conservării Excrementelor, vor elimina aceeaşi cantitate pe care au înghiţit-o. Cantitate care, după ce le va fi pusă din nou în faţa botului printr-o mişcare de inversiune colectivă, făcută la un ordin militar, va trebui să fie înghiţită din nou.

Şi aşa, *ad infinitum*.

XIV

Am fost nevoit să mai aştept două zile. În acest răstimp am primit una din scrisorile alea care se trimit în lanţ şi pe care, de obicei, le arunci pe stradă. În cazul meu mi-a sporit frământarea, pentru că experienţa îmi dovedise că nimic, dar absolut

NIMIC

nu poate fi neglijat într-un plan ascuns atât de fantastic precum cel care mă preocupa. Aşa încât am citit-o cu atenţie, încercând să descopăr o legătură între întâmplările acelea de demult, cu avocaţi şi generali, şi problema mea cu orbii. Hârtia spunea: „Lanţul acesta vine din Venezuela. Scrisoarea a fost scrisă de domnul Baldomero de Mendoza şi trebuie să facă ocolul lumii. Faceţi 24 de cópii şi împărţiţi-le prietenilor dumneavoastră, dar în nici un caz rudelor, oricât de îndepărtate ar fi ele. Chiar dacă nu sunteţi superstiţios, faptele vă vor demonstra adevărul. De pildă: domnul Ezequiel Goiticoa a făcut copiile, le-a trimis la prieteni şi, după vreo nouă zile, a primit 150 de mii de bolivari. Un domn pe nume Barquilla a făcut băşcălie de scrisoare şi i-a luat foc casa, incendiu în care i-a pierit o parte din familie şi din pricina asta a înnebunit. În 1904, generalul Joaquín Díaz a primit o lovitură puternică de pe urma căreia a căzut grav bolnav, dar, sosindu-i mai târziu scrisoarea în lanţ, i-a dat ordin secretarei lui să facă copiile şi să le trimită; s-a vindecat rapid şi acum se simte excelent. Un funcţionar din Garette a făcut copiile, dar a uitat să le trimită; după nouă zile a dat de un necaz şi şi-a pierdut slujba. Apoi a făcut alte copii şi le-a trimis, fiind angajat la loc şi primind chiar o indemnizaţie. Avocatul Alfonso Mejía Reyes, din Mexic, D.F., a primit o copie din acest lanţ, nu i-a dat atenţie şi la nouă zile după aceea i-a căzut o cornişă în cap şi a murit în mod tragic. Inginerul Delgado a întrerupt lanţul şi la puţină vreme i s-a descoperit o deturnare de fonduri. Nu rupeţi acest lanţ sub nici un motiv. Faceţi copiile şi împărţiţi-le. Decembrie 1954“.

XV

Până când, într-o zi, am văzut că un orb înaintează încet pe strada Paso. Inima începu să-mi bată cu putere.

Instinctul mi-a spus că bărbatul acela înalt şi blond avea o legătură cu problema Iglesias, fiindcă nu păşea cu atenţia nepăsătoare cu care mergi pe o stradă când ţinta ţi-e departe.

Nu se opri în faţa numărului 57, dar trecu foarte încet prin dreptul intrării şi cu bastonul lui alb părea că recunoaşte terenul pe care mai târziu aveau să se dea bătălii decisive. Am presupus că e ceva în genul unei misiuni de recunoaştere şi, din clipa aceea, am stat la pândă cu atenţie sporită.

Însă în ziua aceea nu s-a mai întâmplat nimic care să-mi atragă atenţia. Cu câteva minute înainte de nouă seara, am urcat la etajul şapte, dar nici acolo nu se întâmplase nimic care să mi se pară ieşit din comun: vânzători de apă gazoasă şi de felurite alte lucruri, în fine, lumea obişnuită.

În noaptea aceea n-am putut dormi: mă tot răsuceam de pe o parte pe alta în pat. M-am sculat înainte de a se crăpa de ziuă şi am dat fuga în strada Paso, temându-mă ca nu cumva cineva important să urce în camera lui Iglesias în momentul când se va deschide poarta de jos.

Dar nu intră nimeni care să mi se pară suspect şi toată ziua n-am observat nici un indiciu interesant. Să fi fost oare o simplă întâmplare apariţia acelui orb înalt şi blond?

Am mai spus că nu prea cred în coincidenţe şi încă şi mai puţin în cele care se referă la orbi. Aşa că chiar în seara aceea, după ce mi-am încheiat ceea ce s-ar putea numi garda de zi, m-am hotărât să mă duc la pensiune şi s-o supun unui interogatoriu ascuns pe doamna Etchepareborda.

În aşteptarea mea zbuciumată mă coborâsem până la cea mai dezgustătoare ipocrizie. Detest femeile grase, şi proprietara pensiunii era uriaşă; îmbrăcată într-o rochie ce părea făcută pentru o femeie normală, expunându-şi guşa şi pieptul enorm şi foarte alb, semăna cu un tort uriaş şi tremurător: dar un tort umplut cu intestine.

I-am admirat tenul şi i-am spus că e de necrezut că are patruzeci şi cinci de ani. I-am lăudat cămăruţa în care locuia, unde fiecare masă, măsuţă şi, în general, orice suprafaţă orizontală era acoperită de un milieu de macramé. Un fel de *horror vacui* o împiedica să lase vreu spaţiu gol fără să-l acopere sau să-l umple cu ceva: clovni de porţelan, elefanţi de bronz, lebede de sticlă, Don Quijoţi cromaţi şi un uriaş Bambi, în mărime aproape naturală. Pe un pian la care nu mai cânta, îmi explică ea, de la moartea soţului, erau două mari milieuri de macramé: unul pe claviatură şi altul pe capac. Tot aici, printre *gauchos* şi ţărăncuţe de cârpă, se vedea o fotografie a domnului Etchepareborda, din profil, cu privirea serioasă şi îndreptată către un imens elefant de bronz: părea că prezidează colecţia aceea de monstruozităţi.

I-am lăudat oribila ramă cromată iar ea, contemplând poza cu o expresie

tristă şi visătoare, îmi spuse că murise cu doi ani în urmă, când abia împlinise patruzeci şi opt, adică în floarea vârstei, şi când tocmai urma să-şi vadă îndeplinită marea dorinţă, îmi spuse, de a obţine o jumătate de pensie.

Era director adjunct al sectorului de expediţii la firma *Los Gobelinos*.

Eu, fierbând în sinea mea de furie şi de nervi, fiindcă până în momentul acela nu putusem să-mi încep interogatoriul, am spus:

— E o firmă importantă, nu glumă.

— Aşa e, confirmă ea cu satisfacţie.

— Un post de încredere, am adăugat.

— Cred şi eu, spuse. Nu vreau să nesocotesc meritele altora, dar în răposatul meu soţ aveau o încredere absolută.

— Făcea onoare firmei, am mai adăugat.

— Într-adevăr, domnule Vidal.

Cinstea bascilor, Flegma Britanică, Simţul Măsurii al Francezilor, mituri care, ca toate miturile, sunt invulnerabile în faţa bietelor fapte. Ce semnificaţie pot avea, într-adevăr, nişte patroni de tripou ca ministrul Etcheverry, nişte apucaţi ca piratul Morgan sau fenomene ca Rabelais? M-am resemnat să judec pozele pe care grăsana începea să mi le arate dintr-un album de familie. În una apăreau amândoi, în apă, la Mar del Plata, în concediul din 1948.

— Fiindcă veni vorba, comentă ea, arătând cu mâna spre un far făcut din scoici mărunte care se profila pe un mic milieu, farul de colo mi l-a dăruit în vara aceea.

Se sculă, mi-l aduse şi îmi arătă legenda: „Amintire de la Mar del Plata“ şi, mai jos, adăugată cu cerneală, data: 1948.

Apoi se întoarse la album, pe când eu eram mistuit de nerăbdare.

În altă poză, domnul Etchepareborda apărea alături de consoarta lui în grădinile din Palermo. În alta cred că era înconjurat de nepoţii şi de cumnatul lui, un oarecare domn Rabufetti, sau ceva în genul ăsta. În alta sărbătorea împreună cu personalul de la Los Gobelinos o aniversare între prieteni, după cuvintele doamnei Etchepareborda, la restaurantul El Pescadito, din La Boca. Et cetera.

Îmi defilară apoi prin faţa ochilor copii în pielea goală, stând pe burtă, cu ochii la aparat, poze de căsătorie, alte concedii, cumnaţi, veri, câte o micuţă prietenă (aşa le numea proprietara pensiunii pe cele care păreau nişte edificii la fel de considerabile ca ea).

Am văzut, fericit, că închidea în sfârşit albumul şi se pregătea să-l pună la loc, în sertarul unei comode. Deasupra acesteia, printre mai multe statuete, era atârnat un tablouaş care spunea:

DĂ-ŢI CASA DIN TOATĂ INIMA

— Şi nici o noutate cu privire la sărmanul Iglesias? am întrebat eu.

— Nu, domnule Vidal. Stă acolo, bietul de el, închis în cameră, nevrând să vadă pe nimeni. Vă spun sincer, domnule Vidal: mi se rupe inima.

— Da, fireşte. N-a venit nimeni să întrebe de el? Nu s-a interesat nimeni de situaţia lui?

— Nimeni, domnule Vidal. Cel puţin până acum.

— Curios, foarte curios, am comentat eu, ca pentru mine.

Îi spusesem că luasem legătura cu societăţile respective. Cu minciuna asta obţineam două rezultate, de o valoare inestimabilă: param orice iniţiativă din partea ei (iniţiativă care, cum se înţelege, era periculoasă, fiind incontrolabilă) şi în acelaşi timp puteam verifica tot ce se întâmpla. Nu trebuie uitat că eu îmi propuneam să mă slujesc de Iglesias nu numai ca să pătrund în cercul secret, ci, în prealabil, ca să cercetez şi să confirm unele din presupunerile mele despre organizaţie: dacă, fără să informez pe nimeni despre situaţia tipografului, acesta avea să fie localizat, teoria mea se confirma în aspectele ei cele mai grave, şi trebuia să-mi înmulţesc precauţiunile. Dar, pe de altă parte, aşteptarea asta mi se părea periculoasă şi îmi sporea frământarea, adăugând şi teama de a nu ajunge la timp.

Cât ţinea aşteptarea asta nenorocită, verificam evoluţia transformării ce se producea în el, examinându-i trăsăturile şi comportamentul. Noaptea mai ales, după ce poarta de jos era încuiată şi, prin urmare, nu mai era nici o primejdie ca mesagerul acela temut şi aşteptat cu nerăbdare să ajungă la pensiune (pentru nimic în lume secta nu trebuia să mă găsească împreună cu tipograful), intram în camera lui şi mă străduiam să întreţin o conversaţie sau, cel puţin, încercam să-i ţin companie ascultând radioul împreună cu el. Aşa cum am spus, Iglesias era pe zi ce trece mai tăcut, iar neîncrederea lui tot mai mare şi resentimentul acela îngheţat care îi caracterizează pe membrii castei deveneau aproape vizibile. Îi urmăream şi simptomele pur fizice şi, când dădeam mâna cu el, verificam dacă pielea începuse deja să secrete sudoarea aceea rece, aproape imperceptibilă, una din trăsăturile ce dovedesc înrudirea cu broaştele şi, în general, cu saurienii şi cu alte animale asemănătoare.

Intram, deci, după ce băteam şi-l auzeam spunând *Intră*, şi aprindeam lumina de la întrerupătorul de lângă montantul din stânga uşii. Iglesias, aşezat într-un colţ, lângă radio, din zi în zi mai grav şi mai concentrat, mă privea, aşa cum privesc orbii, cu o expresie goală şi abstractă, trăsătură care, după experienţa mea, e prima pe care o dobândesc în lenta lor metamorfoză. Ochelarii negri, meniţi doar să-i ascundă orbitele arse, făceau ca expresia lui să fie şi mai impresionantă. Ştiam prea bine că în spatele sticlelor negre nu era nimic, dar tocmai acest NIMIC era în definitiv lucrul care-mi impunea cel mai mult. Şi simţeam că alţi ochi, din spatele frunţii lui, ochi nevăzuţi, dar tot mai implacabili şi mai vicleni, mă priveau ţintă, pătrunzându-mă până în străfundurile fiinţei.

N-a rostit niciodată vreun cuvânt neplăcut: dimpotrivă, îşi accentuase politeţea aceea care apare adesea la cei originari din anumite regiuni ale Spaniei, politeţea aceea distantă care face ca nişte simpli ţărani de pe asprele podişuri ale

Castiliei să pară domni. Dar pe măsura ce treceau zilele, în timpul acelei scene tăcute şi repetate la nesfârşit, când ne priveam ca două statui egiptene glaciale, şezând, simţeam cum resentimentul lui Iglesias punea încetul cu încetul stăpânire pe fiecare din ungherele spritului său.

Fumam amândoi în tăcere. Şi din senin, pentru a rupe tăcerea insuportabilă, spuneam orice lucru l-ar fi putut interesa odinioară pe tipograf.

— FORA61 a declarat o grevă a docherilor.

Iglesias mormăia ceva monosilabic, trăgea grav din ţigara neagră şi îşi spunea în sinea lui: *Te ştiu eu bine, canalie.*

Când situaţia devenea imposibilă mă retrăgeam. În orice caz, şi în ciuda stingherelii acelor întâlniri, îmi atingeam scopul de a-i supraveghea transformarea.

Şi, când ajungeam în stradă, făceam un rond de noapte: de parcă aş fi ieşit să iau aer, de parcă aş fi umblat aiurea, fluierând; dar, de fapt, urmăream să văd dacă nu observam vreun indiciu al prezenţei duşmanului.

Însă în cele două zile care au urmat după apariţia orbului înalt şi blond n-am văzut nimic ce ar putea avea vreo semnificaţie.

XVI

Într-adevăr, când m-am dus a doua zi la pensiune ca să-mi fac vizita nocturnă, am observat un semn nou şi îngrijorător.

Înainte de a urca în camera lui Iglesias, îi făceam o vizită doamnei Etchepareborda, ca s-o mai iscodesc. În seara aceea, ca de obicei, mă pofti să iau loc şi să beau cafeaua pe care o pregătise pentru mine. Pe atunci credeam că proprietara pensiunii îşi închipuia că, de fapt, eu veneam pe acolo ca s-o văd pe ea şi că orbirea lui Iglesias era un pretext. Şi, după cum se spune în jargonul corespunzător, eu îi alimentam iluziile: într-o zi îi lăudam rochia, în alta mă extaziam în faţa vreunui nou obiect cromat, în altă zi o rugam să-mi vorbească despre inteligenţa domnului Etchepareborda.

În seara aceea, pe când prepara faimoasa cafea, i-am pus întrebările obişnuite. Şi ea, tot ca de obicei, mi-a răspuns că nimeni nu se interesase de soarta tipografului.

— E uimitor, domnule Vidal. Parcă îţi vine să-ţi pierzi încrederea în oameni.

— Nu trebuie să ne pierdem speranţa, i-am răspuns, cu una din faimoasele fraze ale domnului Etchepareborda, de genul „Trebuie să avem încredere în Ţară“, „Aşa-i viaţa“, „Trebuie să avem încredere în Forţele Naţiunii“. Fraze care oglindeau ierarhia răposatului şef-adjunct al sectorului de expediţii la firma Los Gobelinos şi care, acum că era mort, o impresionau pe soţia lui.

— Aşa spunea întotdeauna răposatul, zise ea, întinzându-mi zaharniţa.

Vorbi apoi de cât de tare se scumpise viaţa. Vina tuturor relelor era ticălosul

de Perón. Nu-i plăcuse niciodată de el, şi ştiam eu de ce? Din pricina felului în care îşi freca mâinile şi zâmbea: părea un popă. Iar ei nu-i plăcuseră niciodată popii, chiar dacă respecta toate religiile, asta da (împreună cu răposatul făceau parte din Şcoala Fratelui Basilio). În cele din urmă vorbi de scandalul iscat de noua creştere a preţului electricităţii.

— Oamenii ăştia fac ce vor, spuse ea. De exemplu astăzi: n-a venit oare unul de la CADE şi nu s-a apucat să verifice toată casa pentru a vedea dacă ţinem în stare bună aparatele, fiarele de călcat, radiatoarele şi toate celelalte? Şi mă întreb, domnule Vidal, dacă au dreptul să controleze casa cuiva.

Aşa cum caii se opresc brusc şi se cabrează în faţa unui obstacol suspect ce le apare în faţă, ridicând capul şi ciulindu-şi urechile tremurătoare, aşa am fost eu zguduit de cuvintele astea.

— Un funcţionar de la CADE?! am axclamat, aproape sărind de pe scaun.

— Da, de la CADE, răspunse surprinsă.

— Pe la ce oră?

Se strădui să-şi amintească şi spuse:

— Cam pe la trei după-amiază.

— Un bărbat gras? Un individ cu costum de culoare deschisă?

— Da, unul gras, aşa e… spuse ea, privindu-mă tot mai descumpănită, de parcă aş fi fost bolnav.

— Dar avea sau nu o haină de culoare deschisă? am insistat pe un ton aspru.

— Da, o haină de culoare deschisă… o fi fost de fresco, de astea cum se poartă acum, o haină din astea uşoare.

Mă privea atât de uimită, încât trebuia să-i dau o explicaţie rezonabilă: altminteri cine ştie dacă atitudinea mea nu era suspectă până şi pentru nefericita aia. Dar ce explicaţie să-i dau? Am încercat să inventez ceva credibil: i-am vorbit de o datorie pe care individul respectiv o avea la mine, am bâiguit câteva cuvinte în grabă, înţelegând că nu mai puteam spune nimic care să-mi explice alarma. Iar alarma mea venea de la faptul că, în după-amiaza aceea, pe la trei, îmi atrăsese atenţia un individ gras, într-o haină de fresco de culoare deschisă, cu o valijoară în mână, care se tot învârtea în jurul numărului 57 de pe strada Paso. Faptul că individul acela mi se păruse suspect şi că intuiţia îmi era confirmată acum de spusele proprietăresei că individul controlase pensiunea era de-ajuns ca să simt că mă apucă nebunia.

Mai târziu, trecând în revistă episoadele legate de cercetarea mea, m-am gândit că zăpăceala mea, felul în care mă purtasem când aflasem de individul de la CADE şi pretinsa explicaţie pe care i-o dădusem femeii de la pensiune fuseseră imprudente.

Ar fi fost de-ajuns ca să-i trezească bănuieli, dacă ar fi fost cât de cât inteligentă.

Dar nu din pricina acelei breşe urma să se năruie edificiul ridicat cu atâta trudă! În noaptea aceea capul îmi vâjâia: simţeam că momentul hotărâtor se apropia. A doua zi, ca de obicei, dar acum şi mai nervos, m-am instalat devreme

la postul meu de observaţie. Mi-am băut cafeaua cu lapte şi am deschis ziarul, dar de fapt nu slăbeam din ochi numărul 57. Aveam de acum o remarcabilă iscusinţă pentru jocul acesta dublu. Şi pe când Juanito îmi spunea nu ştiu ce despre greva metalurgiştilor, am observat, cu o emoţie aproape insuportabilă, că tipul de la CADE îşi făcea iar apariţia pe strada Paso, cu aceeaşi valijoară şi acelaşi costum de culoare deschisă ca ieri; însă de data asta era însoţit de un domn slăbuţ şi scund, semănând mult la faţă cu actorul Pierre Fresnay. Veneau vorbind unul cu celălalt şi, când grasul îi şoptea ceva la ureche, fiind nevoit să se aplece, celălalt încuviinţa din cap. Ajungând la numărul 57, mărunţelul intră înăuntru, iar bărbatul de la CADE se îndepărtă pe strada Mitre şi în sfârşit se opri, aşteptând, la colţ: scoase un pachet de ţigări şi se apucă să fumeze.

Oare Iglesias o să coboare cu celălalt?

Nu mi s-a părut probabil, fiindcă nu era omul care să accepte aşa, tam-nesam, o propunere sau o invitaţie.

Am încercat să-mi imaginez scena de acolo de sus: ce i-o fi spunând lui Iglesias? Cum s-o fi prezentând? Cel mai probabil era ca individul să se prezinte ca membru al Bibliotecii sau Corului sau al oricărei alte instituţii: aflase de nenorocirea lui, ei aveau organizată ajutorarea et cetera. Dar, cum spun, mi s-a părut dificil ca Iglesias să accepte să-l urmeze din acest prim moment: devenise prea neîncrezător şi, de altfel, i se accentuase şi orgoliul, care oricum era foarte marcat, ca la atâţia spanioli, încă de dinainte de a orbi.

Când emisarul coborî singur şi se duse să-l găsească pe tipul de la CADE, am simţit cu satisfacţie că presupunerile mele fuseseră exacte, ceea ce-mi dovedea că am o idee exactă despre mersul evenimentelor.

Tipul de la CADE păru că ascultă cu mult interes raportul mărunţelului şi apoi, conversând cu însufleţire, o luară pe partea ce ducea spre bulevardul Puyerredón.

Am dat fuga sus: trebuia neapărat să aflu ceva cât mai curând, fără să stârnesc însă bănuielile lui Iglesias.

Văduva mă primi cu entuziasm.

— În sfârşit au venit de la societatea aia! exclamă ea, apucându-mi dreapta cu ambele mâini.

Am încercat s-o liniştesc.

— Şi, mai cu seamă, doamnă, i-am spus, nici un cuvânt lui Iglesias. Să nu cumva să vă scape că eu i-am informat pe oamenii aceia.

M-a asigurat că îşi aduce foarte bine aminte de recomandările mele.

— Perfect. Şi ce a hotărât Iglesias?

— I-au oferit de lucru.

— Ce fel de lucru?

— Nu ştiu. Nu mi-a zis nimic.

— Şi el ce-a răspuns?

— C-o să se mai gândească.

— Până când?

— Până după-amiază, pentru că atunci se întoarce domnul. Vrea să-l prezinte.

— Să-l prezinte? Unde?

— Nu ştiu, domnule Vidal.

M-am declarat satisfăcut de interogatoriu şi mi-am luat la revedere. Când dădeam să ies, i-am spus:

— Uitam să vă întreb: pe la ce oră se întoarce domnul respectiv?

— Pe la trei.

— Perfect.

Lucrurile începeau să meargă ca pe roate.

XVII

Ca şi în alte rânduri, nervozitatea mi-a strârnit o nevoie urgentă de a mă duce la closet. Am intrat în cafeneaua Antigua Perla del Once şi m-am îndreptat spre toaletă. E ciudat că în ţara asta unicul loc în care se vorbeşte de Doamne şi de Domni e tocmai locul unde, în mod constant, aceştia încetează să mai fie astfel. Uneori mă gândesc că e una din nenumăratele forme ale ironicei lipse de credinţă argentiniene. Pe când stăteam în cabina aceea infectă, confirmându-mi încă o dată vechea mea teorie că toaleta e unicul loc filozofic rămas în stare pură, am început să descifrez inscripţiile întortocheate. Peste inevitabilul slogan de bază TRĂIASCĂ PERÓN, cineva şterse cu brutalitate cuvântul TRĂIASCĂ şi îl înlocuise cu MOARTE LUI, cuvinte care fuseseră şterse la rândul lor şi înlocuite cu un nou TRĂIASCĂ, nepot al celui iniţial, şi tot aşa, alternativ, în formă de pagodă sau, mai degrabă, de incert edificiu în construcţie. La stânga şi la dreapta, jos şi sus, cu săgeţi indicatoare şi semne de exclamaţie sau desene cu tot felul de aluzii, expresia aceea originală apărea împodobită, îmbogăţită şi adăugită (ca de o specie de exegeţi violenţi şi pornografici) cu comentarii diverse despre mama lui Perón, despre caracteristicile sociale şi anatomice ale Evei Duarte; despre ceea ce ar face comentatorul necunoscut care defeca dacă ar avea norocul să se trezească cu ea într-un pat, într-un fotoliu sau chiar în closetul de la Antigua Perla del Once. Fraze şi exprimări ale unor dorinţe care, la rândul lor, erau şterse în parte sau de tot, tăiate, denaturate sau îmbogăţite prin adăugarea vreunui adverb pervers sau laudativ, accentuate sau atenuate prin intervenţia vreunui adjectiv; cu creioane şi crete de felurite culori, cu desene explicite care păreau făcute de vreun profesor Testut[62] beat şi bălos. Şi în diferite locuri libere, jos sau pe margini, uneori (ca în cazul anunţurilor importante din ziare) cu chenar, cu diverse tipuri de litere (înfrigurat sau languros, plin de speranţă sau cinic, îndărătnic sau frivol, caligrafic sau grotesc), cereri sau oferte de telefoane pentru bărbaţi care ar fi avut cutare sau cutare calităţi, care ar fi dispuşi la cutare sau cutare combinaţii sau acţiuni, artificii sau fantezii, atrocităţi masochiste ori

sadice. Oferte şi cereri care erau modificate la rândul lor de comentarii ironice sau jignitoare, agresive sau umoristice, de către terţe persoane care, din diverse motive, nu erau dispuse să intervină chiar în combinaţia în sine, dar care, într-un anumit sens (şi comentariile lor o dovedeau), doreau să participe, şi participau, la magia aceea lascivă şi halucinantă. Şi în mijlocul acelui haos apărea, cu săgeţi indicatoare, răspunsul înfrigurat şi plin de speranţă al cuiva care arată cum şi când o să-l aştepte pe Prinţul Cacografic şi Anal, uneori cu o adnotare duioasă şi, după cât se pare, nepotrivită pentru acel avizier de closet: VOI ŢINE O FLOARE ÎN MÂNĂ.

„Lumea pe dos“, mi-a trecut prin minte.

Ca şi în cadrul ştirilor de la poliţie, aici părea că iese la iveală adevărul ultim al rasei umane.

„Dragostea şi excrementele“, mi-am spus.

Şi pe când mă încheiam la pantaloni, m-am gândit: „Doamne şi Domni“.

XVIII

La două după prânz mă şi instalasem la cafenea, chiniut de îndoieli. Dar omuleţul care semăna cu Pierre Fresnay nu apăru până la ora trei. Acum mergea fără nici o ezitare. Când ajunse aproape de casă, ridică privirea ca să verifice numărul (fiindcă venise cu capul plecat, ca şi cum ar fi mormăit ceva în sinea lui) şi intră la numărul 57.

L-am aşteptat cu nervii încordaţi să iasă: se apropia partea cea mai riscantă a aventurii mele, căci, chiar dacă m-am gândit un moment la posibilitatea mai banală că îl vor duce la una din societăţile de întrajutorare sau de binefacere, intuiţia mi-a spus imediat că nici vorbă de aşa ceva: asta aveau s-o facă mai târziu. Primul pas trebuie să fie ceva mult mai puţin inocent, să-l ducă în faţa vreunui orb de oarecare importanţă, probabil vreun om de legătură cu superiorii. Pe ce mă bazam făcând presupunerea asta? Îmi spuneam că, înainte de a lansa în circulaţie un nou orb, ca să zic aşa, ierarhii voiau să-i cunoască îndeaproape caracteristicile, situaţia şi ocupaţiile, gradul de inteligenţă sau de prostie: un bun şef al unei reţele de spionaj nu încredinţează o misiune unui agent fără un examen prealabil al calităţilor şi defectelor lui. Şi e limpede că nu e nevoie de aceleaşi calităţi pentru a trece prin vagoanele metroului cerând tribut ca pentru a sta de veghe într-un loc atât de important precum Centrul Naval (ca orbul acela înalt, cu melon, de vreo şaizeci de ani, care stă veşnic tăcut, cu nişte creioane în mână, şi care lasă cu totul şi cu totul impresia că e un gentleman englez, scăpătat printr-un îngrozitor capriciu al sorţii). Există, aşa cum am mai spus, orbi şi orbi. Şi, chiar dacă au cu toţii un atribut comun esenţial, care le conferă acel minim de particularităţi, nu trebuie să simplificăm problema până într-atât încât să credem că toţi sunt la fel de subtili şi de perspicace. Există orbi care sunt folosiţi numai în

acţiuni de şoc; există printre ei unii care sunt un fel de echivalent al docherilor sau jandarmilor; şi unii precum Kierkegaard sau Proust. De altfel, nu se poate şti cum va evolua un om intrat în secta cea sacră din cauză de boală sau de accident, deoarece, ca şi în război, se ivesc surprize de necrezut. Şi tot aşa cum nimeni n-ar fi putut prevedea că dintr-un funcţionăraş timid de la o bancă din Boston o să iasă un erou de la Guadalcanal, tot aşa nu se poate prezice în ce mod surprinzător poate cecitatea înălţa pe scară ierarhică un portar sau un tipograf: se spune că unul din cei patru ierarhi care conduc secta pe plan mondial (şi care sălăşluiesc pe undeva prin Pirinei, într-una din peşterile extrem de adânci pe care un grup de speologi au încercat s-o studieze în 1950, totul sfârşindu-se printr-un dezastru) nu e orb din naştere şi că, şi ăsta e faptul cel mai uimitor, înainte de a orbi fusese un simplu jocheu pe hipodromul din Milano, unde-şi pierduse vederea în urma unei căzături. Asta e o informaţie la a nu ştiu câta mână, cum e lesne de presupus; deşi consider foarte puţin probabil ca un om care nu-i orb din naştere să aparţină ierarhiei, repet toate astea numai pentru a arăta în ce măsură se poate crede că un individ ar putea să urce pe scara ierarhică în urma pierderii vederii. De altfel, sistemul de promovare e atât de ezoteric, încât mă îndoiesc că cineva ar putea cunoaşte vreodată identitatea Tetraierarhilor. În lumea orbilor apar însă zvonuri şi se răspândesc informaţii nu întotdeauna adevărate: în parte, poate, pentru că ei mai păstrează înclinaţia spre defăimare şi bârfă proprie fiinţelor omeneşti şi care atinge în cazul lor dimensiuni patologice; în parte, şi asta-i o ipoteză de-a mea, pentru că şefii ierarhici se folosesc de informaţiile înşelătoare ca să păstreze misterul şi echivocul, două arme puternice în cadrul oricărei organizaţii de acest gen. Dar, oricum ar fi, pentru ca o ştire să pară verosimilă, trebuie să fie cel puţin posibilă în principiu, şi asta e de-ajuns spre a dovedi, ca în presupusul caz al fostului jocheu, în ce măsură cecitatea poate multiplica personalitatea unui individ obişnuit.

Revenind la problema noastră, mi-am închipuit că Iglesias n-o să fie dus chiar de la prima ieşire la una din societăţile ezoterice, instituţiile acelea în care orbii se folosesc de nişte văzători amărâţi sau de cucoane cu inimă bună şi cu creier de bibilică, recurgând la cele mai josnice şi mai ieftine mijloace ale demagogiei sentimentale. Am intuit, prin urmare, că acea primă ieşire a lui Iglesias m-ar putea introduce dintr-odată în vreuna din redutele tainice, cu toate primejdiile pe care le implică aşa ceva, dar şi cu toate formidabilele sale posibilităţi. Aşa încât în după-amiaza aceea, când m-am aşezat la o masă la cafenea, luasem deja toate măsurile care mi se păruseră necesare dacă ar fi vorba de o călătorie de asemenea natură. Mi se poate spune că e uşor să iei măsuri chibzuite pentru o călătorie în munţii Cordobei, dar că nu se înţelege cum poţi lua măsuri rezonabile pentru a explora universul orbilor, exceptând cazul că eşti nebun. În fine: adevărul e că aceste faimoase măsuri au fost de fapt câteva lucruri relativ logice: o lanternă, un aliment concentrat şi altele de genul ăsta. Am hotărât că, aşa cum fac înotătorii de fond, e cel mai bine să iau, ca aliment concentrat, ciocolată.

Înarmat cu lanterna mea de buzunar, cu ciocolată şi cu un baston alb, care,

mi-am zis în ultima clipă, s-ar putea să-mi fie util (ca uniforma inamicului pentru o patrulă), am aşteptat cu nervii încordaţi la maximum ieşirea lui Iglesias însoţit de mărunţel. Rămânea, bineînţeles, şi posibilitatea ca tipograful, ca spaniol ce era, să refuze să-l însoţească pe mărunţel, hotărându-se să rămână mândru în singurătatea lui; în acest caz, tot edificiul pe care-l ridicasem s-ar fi năruit ca un castel din cărţi de joc; şi echipamentul meu, adică ciocolata, lanterna şi bastonul alb, s-ar fi transformat automat într-un grotesc echipament de nebun.

Dar Iglesias coborî!

Domnul cel scund îi tot spunea ceva cu entuziasm şi tipograful îl asculta cu aerul lui demn de hidalgo în mizerie care nu s-a umilit şi nu avea s-o facă în veci. Se mişca stângaci şi basonul alb pe care i-l adusese celălalt era încă mânuit cu timiditate, fiind ţinut deodată suspendat în aer, cale de câţiva paşi, ca unul care duce un termos.

Cât mai avea încă de învăţat pentru a-şi termina ucenicia! Constatarea aceea mi-a mai dat curaj şi am pornit-o cu destul aplomb pe urmele lor.

Nici o clipă domnul cel mărunţel nu dădu vreun semn că ar fi observat că îi urmăream, şi asta îmi întări siguranţa până într-atât încât îmi trezi un soi de orgoliu pentru faptul că lucrurile se desfăşurau aşa cum calculasem eu de-a lungul atâtor ani de aşteptare şi de studii preliminare. Deoarece, nu ştiu dacă am mai spus, de la tentativa mea nereuşită cu orbul din metrou la Palermo, mi-am dedicat aproape tot timpul observării sistematice şi minuţioase a activităţii la vedere a tuturor orbilor pe care îi întâlnisem pe străzile din Buenos Aires; în acest răstimp de trei ani am cumpărat sute de reviste inutile; am cumpărat şi am aruncat duzini de balene, am achiziţionat mii de creioane şi de agende de toate mărimile; am asistat la concerte date de orbi; am învăţat alfabetul Braille şi am stat zile nesfârşite în bibliotecă. Se înţelege că activitatea asta era plină de uriaşe primejdii, fiindcă, dacă ar fi existat vreo bănuială în ce mă priveşte, s-ar fi ales praful de toate planurile mele, pe lângă faptul că îmi riscam chiar viaţa; dar erau inevitabile şi, până la un anumit punct, în chip paradoxal, constituiau unica mea posibilitate de salvare în faţa pericolelor: erau mai mult sau mai puţin la fel ca antrenamentul pe care îl fac, riscându-şi viaţa, soldaţii antrenaţi pentru a detecta mine care, în momentul culminant al antrenamentului, trebuie să înfrunte tocmai pericolele pe care sunt destinaţi să le evite.

Nu eram totuşi atât de nechibzuit încât să fi înfruntat aceste riscuri fără nişte precauţii elementare: îmi schimbam hainele, îmi puneam mustăţi sau bărbi false, purtam ochelari negri, îmi modificam vocea.

Am făcut astfel multe cercetări în aceşti trei ani. Şi, mulţumită acestei aride munci preliminare, mi-a fost posibil să pătrund în domeniul secret.

Şi aşa am ajuns la sfârşit…

Pentru că în aceste zile de dinaintea morţii mele nu mai am nici o îndoială că soarta mi-a fost hotărâtă, poate chiar de la începutul investigaţiei mele, din ziua aceea nefastă în care l-am urmărit pe orbul din metrou în cursul mai multor călătorii între Plaza Mayo şi Palermo. Şi uneori mă gândesc că tocmai când mă

credeam mai isteţ şi când mă bucuram cu infatuare de ceea ce îmi imaginam că este suprema mea dibăcie, tocmai atunci eram mai supravegheat şi mă îndreptam spre propria-mi pierzanie. Până într-atât, încât am ajuns s-o suspectez chiar şi pe văduva lui Etchepareborda. Cât de tenebros de comică mi se pare astăzi ideea că acea *mise-en-scène* cu bibelouri şi cu Bambi uriaşi, cu poze trucate de cuplu mic-burghez în vacanţă, cu delicate tablouri moralizatoare; că, în fine, toate lucrurile astea la care, în aroganţa mea, îmi permiteam să mă uit zâmbind în sinea mea, nu au fost decât o grosolană, o tenebros de comică *mise-en-scène*!

Totuşi, acestea nu sunt decât presupuneri. Iar eu mi-am propus să vorbesc despre FAPTE. Să ne întoarcem, deci, la evenimente, aşa cum s-au petrecut.

În zilele care precedaseră ieşirea lui Iglesias studiasem, ca într-o partidă de şah, toate variantele posibile ale acestei ieşiri, fiindcă trebuia să fiu pregătit pentru oricare dintre ele. De pildă, se putea foarte bine ca indivizii să vină să-l ia cu un taxi sau cu o maşină particulară. Cum nu era să pierd cea mai strălucită ocazie din viaţa mea uitând un aranjament atât de uşor de prevăzut, am parcat în apropiere o camionetă de care mi-a făcut rost R., unul dintre asociaţii mei în falsificarea banilor. Dar când am văzut că emisarul care semăna cu Pierre Fresnay venea pe jos, am înţeles că precauţia mea e inutilă. Rămânea, de bună seamă, posibilitatea să se urce apoi într-un taxi împreună cu Iglesias şi, cu toate că astăzi în Buenos Aires e tot atât de greu să faci rost de un taxi ca de un mamut, am fost atent la posibilitatea asta când i-am văzut coborând. Dar nu au rămas în faţa porţii ca oamenii care aşteaptă să treacă un taxi; dimpotrivă, fără să arunce măcar o privire în dreapta sau în stânga, mărunţelul îl luă de braţ pe tipograf, ducându-l spre Bartolomé Mitre; era limpede că vor merge acolo unde aveau de mers cu mijloacele de transport în comun.

E drept că mai rămânea şi posibilitatea ca grăsanul de la CADE să-i aştepte undeva cu o maşină, dar nu mi se părea logic, deoarece nu vedeam nici un motiv să nu-i aştepte chiar în strada Paso. Pe de altă parte, mi se părea destul de adecvat transportul cu autobuzul, întrucât, probabil, nu voiau să-i dea proaspătului orb senzaţia imediată că sunt o sectă atotputernică: umilinţa procedeelor, chiar şi sărăcia resurselor, sunt o armă eficace în sânul unei societăţi crude şi egoiste, dar înclinată spre sentimentalism. Şi, de fapt, cuvântul „dar“ trebuie înlocuit cu simpla conjuncţie „şi“.

I-am urmărit de la o distanţă prudentă.

Când au ajuns la colţ, au luat-o la stânga, mergând spre Puyrredón. Acolo s-au oprit în faţa unei tăbliţe care indica liniile de transport. Era o coadă de câteva persoane, bărbaţi şi femei. Dar la iniţiativa unui domn cu mapă şi ochelari, un tip ce părea onorabil, dar care am intuit că era de o neruşinare implacabilă, toţi îl lăsară în faţă pe „bietul orb“.

Şi aşa se refăcu coada în urma celor doi.

Pe tăbliţă erau marcate trei numere, care erau pentru mine cheia iniţială a unei mari enigme: nu mai erau numerele autobuzelor care mergeau la Retiro şi la Facultatea de Drept, la Spital sau la Belgrano, ci spre porţile Necunoscutului.

Se urcară în autobuzul ce mergea la Belgrano, iar eu, în urma lor, am lăsat înaintea mea câteva persoane care trebuiau să mă izoleze de ei.

Când autobuzul a ajuns la Cabildo, am început să mă întreb la care staţie din Belgrano aveau să coboare. Autobuzul mergea fără ca mărunţelul să dea vreun semn că ar vrea să se dea jos. Până când, la Virrey del Pino, ceru să li se facă loc şi se aşezară în faţa uşii de coborâre. S-au dat jos pe strada Sucre. Au mers pe Sucre până la Obligado şi apoi pe Obligado drept spre nord, până la Juramento, apoi până la Cuba şi apoi iar spre nord, pe strada Cuba; când au ajuns la Monroe s-au reîntors la Obligado şi apoi la piaţeta prin care trecuseră mai înainte, piaţeta aceea dintre Echeverría şi Obligado.

Era evident: încercau să scape de urmărire. Dar de cine? De mine, de vreun alt individ care, ca şi mine, ar fi mers pe urmele lor? Ipoteza nu trebuia înlăturată, deoarece, desigur, nu eu sunt acela care a încercat primul să pătrundă în lumea secretă. E probabil ca în decursul istoriei să fi fost mulţi şi, în orice caz, eu îi suspectez pe doi dintre ei: unul e Strindberg, care a plătit cu nebunia, iar celălalt Rimbaud, pe care au început să-l urmărească încă înainte de călătoria în Africa, aşa cum se poate deduce dintr-o scrisoare pe care poetul a trimis-o surorii lui şi pe care Jacques Rivière o interpretează greşit.

Se putea presupune şi că încercau să-l facă să se rătăcească pe Iglesias, cunoscut fiind simţul de orientare extrem de fin pe care îl dobândeşte omul în momentul când îşi pierde vederea. Dar cu ce scop?

Oricum ar fi fost, după ce trecură de două ori prin acelaşi loc au ajuns în piaţeta unde se află biserica Inmaculada Concepción. O clipă am crezut că vor intra acolo şi de îndată m-am gândit la cripte şi la un pact secret între cele două organizaţii. Dar nu, se îndreptară spre acel colţ ciudat din Buenos Aires format de un şir de case vechi cu două etaje, tangente la cercul alcătuit de biserică.

Intrară pe una din porţile ce dau spre etajele de sus şi începură să urce vechea şi sordida scară de lemn.

XIX

Aici începea etapa cea mai anevoioasă şi mai riscantă a cercetărilor mele.

M-am oprit în piaţă stând să mă gândesc la următorii paşi pe care aş putea şi ar trebui să-i fac.

Era limpede că nu puteam să-i urmăresc imediat, având în vedere caracteristicile primejdioase ale sectei. Rămâneau două posibilităţi: ori să aştept ca ei să iasă şi apoi, îndată ce s-ar fi îndepărtat, să urc la rândul meu ca să cercetez ce o să pot, ori să urc după un răstimp prudent, fără să mai aştept plecarea lor.

Cu toate că această a doua variantă era mai riscantă, oferea mai multe perspective, cu avantajul că, dacă nu-mi făceam o idee clară din inspecţia mea,

îmi rămânea oricum cealaltă posibilitate, de a-i aştepta să iasă, stând pe o bancă din piaţă. Am aşteptat vreo zece minute şi apoi m-am apucat să urc cu grijă. Dar trebuia să-mi închipui că demersul, sau prezentarea lui Iglesias, sau ce o fi fost, nu avea să fie o chestiune de minute, ci de ore; ori eu aveam o idee cu totul greşită despre organizaţia aceea. Scara era murdară şi şubredă, căci aparţine uneia din casele acelea vechi care într-o vreme fuseseră cu pretenţii, dar acum, neîngrijite şi într-o stare jalnică, sunt în general locuinţe modeste de închiriat: prea mari pentru o singură familie săracă şi mizere pentru o familie cât de cât onorabilă. Şi mă gândeam la toate astea pentru că, dacă era o casă de închiriat, problema se complica într-o formă aproape labirintică: la cine s-or fi dus şi în ce apartament? Pe de altă parte, mi se părea foarte verosimil ca şeful, sau cel care îl informa, să locuiască în condiţii atât de umile, mizere chiar.

Pe când urcam scările, gândurile astea făceau să mă cuprindă incertitudinea şi amărăciunea: era dezamăgitor ca, după atâţia ani de aşteptare, să pot ajunge doar la intrarea într-un labirint.

Din fericire, am tendinţa să-mi imaginez întotdeauna ce e mai rău. Spun „din fericire“ deoarece în felul ăsta pregătirile mele sunt mai eficace decât problemele pe care realitatea mi le pune apoi în faţă şi, fiind pregătit pentru ceva şi mai rău, realitatea mi se pare mai puţin neagră decât prevăzusem.

Cel puţin aşa s-a întâmplat în privinţa problemei imediate ridicate de casa aceea. Cât despre cealaltă problemă, pentru prima dată în viaţa mea a fost mai rău decât mă aşteptam.

Când am ajuns pe palierul de la etajul întâi, am văzut că nu era decât o singură uşă şi că scara se termina chiar acolo; nu exista, aşadar, nici mansardă, nici nu era vorba de o intrare comună la două apartamente; totuşi, problema era cât se poate de simplă.

Am rămas un răstimp în faţa uşii închise, atent la cel mai mic zgomot de paşi şi gata să cobor imediat. Mizând totul pe o carte, mi-am lipit urechea de crăpătura uşii şi am încercat să aud ceva, dar n-am auzit nimic.

Aveam impresia că apartamentul părea nelocuit.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să aştept în piaţă.

Am coborât şi, aşezându-mă pe o bancă, m-am hotărât să-mi folosesc timpul studiind cu atenţie tot ce avea legătură cu locul acela.

Am mai spus că era o clădire ciudată, pentru că se întindea pe câteva zeci de metri şi era ca o dreaptă tangentă la cercul pe care îl formează biserica. Partea centrală, care era în contact direct cu corpul bisericii, aparţinea desigur acesteia şi presupun că adăpostea sacristia şi nişte dependinţe ecleziastice. Însă în restul clădirii, în dreapta şi în stânga, locuiesc familii, după cum arătă glastrele cu flori în balcoane şi rufele întinse la uscat, canarii et cetera. Totuşi, nu puteam să nu observ că ferestrele corespunzătoare apartamentului orbilor păreau oarecum diferite: nu dovedeau prin nici un amănunt prezenţa oamenilor şi, pe deasupra, erau închise. O să spuneţi, poate, că orbii nu au nevoie de lumină. Dar de aer? Pe de altă parte, aceste indicii îmi confirmau impresia pe care mi-o făcusem

ascultând la uşă, acolo sus. Pe când supravegheam ieşirea celor doi, mă tot gândeam la faptul acesta ciudat şi, după ce l-am întors pe faţă şi pe dos, am ajuns la o concluzie surprinzătoare, dar imposibil de combătut: *În apartamentul acela nu locuia nimeni.*

Şi spun că era surprinzătoare pentru că, dacă acolo nu locuia nimeni, de ce intraseră Iglesias şi omuleţul care semăna cu Pierre Fresnay? Deducţia era de asemenea de netăgăduit: *apartamentul servea drept intrare spre altceva*. Şi mi-am spus „altceva“ pentru că, chiar dacă era un alt apartament, poate apartamentul vecin, în care s-ar fi putut intra prin vreo uşă interioară, putea fi vorba şi de „altceva“ mai greu de imaginat, de vreme ce ţinea de lumea orbilor. Vreun pasaj interior şi secret spre subsol ? Nu era exclus.

În sfârşit, mi-am zis că nu avea nici un rost să-mi mai bat capul din moment ce mai târziu, îndată după plecarea lor, voi putea examina mai în profunzime problema.

Prevăzusem că prezentarea lui Iglesias o să fie ceva complicat şi prin urmare o să dureze destul, dar a fost pesemne mai complicat decât crezusem, pentru că au ieşit abia pe la ora două. Pe la miezul nopţii, după opt ore de aşteptare încordată, când întunericul făcea şi mai misterios colţul acela straniu din Buenos Aires, am început să simt că mi se strânge inima, de parcă mi s-ar fi strecurat bănuiala că la mijloc e vreo iniţiere abjectă, în ascunzători subterane, printre morminte pline de umezeală, condusă de vreun preot tenebros şi orb; şi parcă aceste ceremonii sumbre mi-ar fi prevestit zilele care mă aşteptau.

Ora două noaptea!

Mi s-a părut că mersul lui Iglesias era mai nesigur decât la intrare şi am avut senzaţia că sufletul îi era apăsat de o imensă povară. Dar poate că totul a fost doar o impresie a mea, datorată unui complex lugubru de împrejurări: ideile mele despre sectă, lumina cadaverică din piaţă, cupola uriaşă a bisericii şi, mai cu seamă, pâlpâirea amăgitoare proiectată pe scară de becul murdar de deasupra intrării.

Am aşteptat să plece, i-am urmărit cu privirea cum se îndreptau spre Cabildo şi, când am fost sigur că n-o să se mai întoarcă, am luat-o la fugă spre casa aceea.

În liniştea răsăritului, zgomotul paşilor mei părea asurzitor, şi fiecare scârţâit al treptelor şubrezite de vreme mă făcea să arunc o privire în spate.

Când am ajuns pe palier mă aştepta cea mai mare surpriză de până atunci: uşa avea lacăt! La asta nu mă gândisem nici o clipă.

M-a copleţit dezamăgirea şi am fost nevoit să mă aşez pe prima treaptă a scării nenorocite. Am rămas aşa o bună bucată de vreme, năucit. Dar deodată mintea a început să-mi meargă şi imaginaţia mi-a oferit o seamă de ipoteze.

Ei tocmai ieşiseră şi nimeni nu mai venise în urma lor, aşa că lacătul fusese scos la intrare şi pus la loc înainte de plecare de către bărbatul care semăna cu Pierre Fresnay. Aşadar, dacă apartamentul acela era ocupat de cineva sau dacă, printr-un pasaj secret, dădea spre „ceva“ locuit, în nici un caz fiinţele acelea nu intrau şi nu ieşeau pe uşa pe care o aveam acum în faţa ochilor. Deci acest

„ceva“, apartament, locuinţă, subsol sau ce-o fi fost, mai avea una sau mai multe ieşiri, poate în alte zone ale cartierului sau ale oraşului. Atunci uşa cu lacăt era rezervată pentru mesagerul sau intermediarul cel mărunţel? Mă rog, cam aşa ceva: pentru el sau pentru alţi indivizi care aveau aceleaşi sarcini, şi fiecare dintre ei avea, e de presupus, câte o cheie identică.

Această primă serie de judecăţi mi-a întărit presupunerea pe care o făcusem pe când observam casa din piaţetă: acolo nu locuia nimeni. De pe acum puteam considera drept sigură o concluzie importantă pentru etapele mele viitoare: apartamentul acela era doar o trecere spre ALTUNDEVA.

Ce-ar fi putut fi oare acel „altundeva“? Asta nu mi-o mai puteam imagina şi singurul lucru care-mi rămânea de făcut era să forţez lacătul, să intru în locuinţa misterioasă şi să văd unde ar fi putut duce. Pentru asta îmi trebuia un şperaclu sau urma pur şi simplu să sparg lacătul cu un cleşte sau prin alte metode violente.

Eram acum atât de nerăbdător, încât nu mai puteam aştepta încă o zi. Am renunţat la ideea de a sparge lacătul, gândindu-mă la zgomotul pe care l-ar fi făcut operaţiunea, şi mi-am zis că mai bine cer ajutorul unuia din cunoscuţii mei. Am coborât, m-am dus până la Cabildo şi am aşteptat să treacă un taxi; la ora asta din zori nu e greu de găsit. Norocul părea că e de partea mea: după câteva minute am putut lua unul şi i-am spus şoferului să mă ducă în strada Paso. Acolo m-am urcau în camionetă şi m-am dus la Floresta, unde locuia F. I-am explicat ţipând (e vestit pentru somnul lui greu) că trebuie să deschid un lacăt chiar în noaptea aceea. Când s-a trezit de-a binelea şi a aflat despre ce încuietoare e vorba, aproape că s-a trântit din nou pe pat, de indignat ce era. Să-l trezeşti pe el ca să deschidă un lacăt era ca şi cum l-ai fi consultat pe Stavisky[63] pentru o escrocherie de o mie de franci. L-am zgâlţâit, l-am ameninţat şi până la urmă am izbutit să-l trag după mine până la camionetă; gonind de parcă organizaţia s-ar fi prăbuşit chiar în noaptea aceea, am ajuns în vreo jumătate de oră în piaţeta din Belgrano. Am oprit camioneta pe strada Echeverría şi, după ce m-am încredinţat că nu e nimeni prin preajmă, am coborât cu F. şi ne-am îndreptat spre casa cu pricina.

Operaţiunea de a deschide lacătul îi luă cam o jumătate de minut, după care i-am spus că trebuie să se întoarcă singur în Floresta, fiindcă eu aveam să întârzii mult în casa aceea. Asta îl înfurie şi mai tare, dar l-am convins că e vorba de ceva foarte important pentru mine şi că, în orice caz, la Cabildo e foarte uşor să găseşti un taxi. Respinse cu demnitate banii pe care am încercat să i-i dau pentru taxi şi plecă fără să mă salute.

Trebuie să spun că, pe când mă îndreptam cu maşina spre strada Paso, mă străfulgeră o întrebare: de ce nu era nici un lacăt acolo când am urcat prima dată? Mă rog, era logic să nu fie, întrucât cei doi intraseră şi nu puteau pune din nou un lacăt pe partea din afară a uşii. Dar dacă intrarea aceea era atât de importantă, cum totul dădea de înţeles, cum se explica faptul că o lăsau deschisă pentru orice intrus? M-am gândit că totul se explica dacă omuleţul, după ce intra, trăgea un zăvor sau punea un drug din interior.

Cum era de aşteptat, înăuntru domnea bezna cea mai adâncă şi o linişte de mormânt. Uşa se deschise cu nişte zgomote asurzitoare. Am luminat cu lanterna partea de jos a uşii şi am văzut, cu satisfacţie, că avea un zăvor de bronz şi că nu era ruginit, ceea ce dovedea că este folosit.

Presupunerea mea despre închizătoarea interioară se confirma, şi odată cu ea şi ipoteza pe care o emisesem (de temut) că uşa aceea nu putea rămâne deschisă nici un moment.

După mai mult timp, reflectând la toate astea, m-am întrebat de ce, dacă era atât de importantă, uşa era închisă cu un lacăt pe care F. îl putea forţa în mai puţin de un minut? Faptul acesta, destul de bătător la ochi, avea o singură explicaţie: voiau s-o facă să pară o casă obişnuită care, dintr-un motiv sau altul, e nelocuită.

Chiar dacă eram convins că acolo nu există nici un fel de locatar, am intrat cu grijă şi am început să luminez cu lanterna pereţii primei încăperi. Nu sunt laş, dar oricine în locul meu ar fi simţit aceeaşi teamă în momentele în care străbăteam, încet şi cu mare atenţie, apartamentul pustiu, fără mobile, cufundat în întuneric. Şi, fapt semnificativ, pipăiam pereţii cu bastonul alb, ca un orb adevărat! Nu mă gândisem până atunci la semnul acela tulburător, deşi am crezut întotdeauna că nu poţi lupta ani de zile împotriva unui duşman puternic fără să ajungi până la urmă să semeni cu el; căci dacă duşmanul inventează o mitralieră, mai curând sau mai târziu, dacă nu vrem să dispărem, trebuie s-o inventăm şi s-o folosim şi noi, şi ceea ce este valabil pentru un lucru ordinar şi concret cum e o armă de luptă e valabil, din motive mai adânci şi mai subtile, şi pentru armele psihologice şi spirituale: mimica, zâmbetele, felul de a te mişca şi de a trăda, frazele folosite în conversaţie şi modul de a simţi şi a trăi; de aceea se întâmplă atât de des ca bărbatul şi nevasta să ajungă până la urmă să semene unul cu altul.

Într-adevăr: puţin câte puţin dobândisem multe dintre defectele şi virtuţile speciei blestemate. Şi, cum se întâmplă aproape întotdeauna, explorarea universului orbilor fusese, acum încep să-mi dau seama şi de asta, explorarea propriei mele lumi sumbre.

Lumina lanternei îmi revelă imediat că în prima cameră nu se afla nimic: nici o mobilă, nici măcar vreo vechitură uitată; peste tot praf, podele găurite şi pereţi scorojiţi, cu zdrenţe putrezite ce atârnau din tapete vechi şi de valoare. Examenul ăsta m-a liniştit destul de mult, pentru că îmi confirma ceea ce presupusesem când eram încă în piaţetă: casa era nelocuită. Atunci am străbătut rapid şi cu mai multă hotărâre dependinţele şi încetul cu încetul mi s-a întregit această primă impresie. Şi am înţeles de ce nu trebuiau să fie excesiv de prevăzători cu uşa de la intrare: căci, dacă din întâmplare vreun hoţ ar fi forţat broasca, ar fi ieşit imediat dezamăgit.

Cu mine era altceva, pentru că *ştiam* că această casă fantomatică nu e un scop, ci un mijloc.

Altminteri trebuia să presupun că omuleţul insignifiant care venise să-l caute pe Iglesias era vreun ţicnit care îl adusese pe spaniol într-o astfel de pustietate

unde, într-un întuneric desăvârşit şi fără să aibă măcar pe ce să se aşeze, îi vorbise preţ de zece ore despre ceva care, oricât de groaznic ar fi fost, ar fi putut fi spus chiar în camera tipografului.

Trebuia căutată ieşirea spre altceva. Cel mai simplu era să mă gândesc la o uşă, la vedere sau secretă, care să dea spre casa alăturată; a doua ipoteză, mai puţin simplă (dar nu şi mai puţin probabilă, pentru că de ce-ar trebui să fie simplu ceva referitor la nişte fiinţe atât de monstruoase?), era să presupun că uşa aceea, vizibilă sau secretă, dădea spre un pasaj care ducea la subsol sau spre locuri mai îndepărtate şi mai primejdioase. În orice caz, sarcina mea era acum să descopăr uşa secretă.

Am verificat mai întâi toate uşile vizibile: toate, fără excepţie, dădeau spre diferitele camere şi dependinţe. Cum era de prevăzut, uşa era invizibilă, sau, cel puţin, invizibilă la prima vedere.

Mi-am adus aminte de situaţii pe care le văzusem în filme sau le citisem în cărţile de aventuri: orice panou sau ramă a unui tablou putea fi o uşă secretă. Dar cum în casa părăsită nu era nici un tablou, nu trebuia să-mi mai pierd vremea cu asta.

Am examinat, în fiecare încăpere, pereţii scorojiţi, ca să văd dacă în vreun colţ, în vreo cornişă sau plintă nu se ascund butoane electrice ori alt mecanism de felul ăsta.

Nimic.

Am cercetat cu şi mai multă atenţie cele două dependinţe care, prin natura lor, au mai multe particularităţi: baia şi bucătăria. Deşi într-o stare jalnică, ofereau într-adevăr posibilităţi multiple, pe care nu le puteai găsi în celelalte încăperi. Closetul, fără capac, nu oferea perspective; totuşi, am încercat să învârtesc vechile balamale ale capacului inexistent; apoi am tras de lanţ, am desfăcut rezervorul, am răsucit tot soiul de robinete, m-am străduit să ridic vechea cadă et cetera. Am făcut şi în bucătărie un examen asemănător, tot zadarnic.

Cercetarea fusese atât de stăruitoare şi de temeinică, încât, dacă nu aş fi ştiut că oamenii ăia doi fuseseră acolo chiar în seara aceea, aş fi abandonat totul.

M-am aşezat, dezamăgit, pe vechea plită cu gaz. Ştiam din experienţe anterioare că, ajuns la un anumit punct, nu mai merită să repeţi aceleaşi raţionamente, fiindcă se deschide o breşă mentală care te împiedică să găseşti alte soluţii.

M-am pomenit deodată mâncând bomboane de ciocolată, ceea ce ar fi fost grozav de comic pentru orice spectator ascuns pe acolo şi nevăzut de mine. Şi aproape că râdeam în sinea mea, imaginându-mi scena, când m-a străfulgerat un gând mortal: cine îmi garanta că, într-adevăr, CINEVA nu mă priveşte din vreun loc ascuns?

Erau tavane găurite, pereţi scorojiţi ce puteau ascunde crăpături prin care se putea pândi din casa alăturată. M-a cuprins din nou groaza şi, pentru câteva minute, am stins lanterna, ca şi cum precauţia asta tardivă ar fi putut să-mi fie de

vreun folos. Pe întuneric, muncindu-mă să ghicesc sensul celui mai uşor scârţâit, am fost totuşi suficient de lucid ca să înţeleg că precauţia mea nu numai că era prostesc de inutilă, dar avea chiar un efect contrar, întrucât fără lumină eram mai neajutorat decât cu ea. Aşadar, am aprins din nou lanterna pe care avusesem prevederea s-o iau cu mine şi, mai nervos decât înainte, am încercat să mă gândesc la secretul pe care trebuia să-l lămuresc.

Obsedat de ideea acelor crăpături prin care cineva putea sta la pândă, am început să examinez la lumina lanternei plafoanele locuinţei părăsite: erau din acelea cu tencuială obişnuită şi o structură de lemn din care, într-adevăr, se vedeau bucăţi mari căzute, frize rupte. Bineînţeles că se putea ca prin astfel de găuri să fii urmărit de o persoană sau de mai multe, însă în orice caz nici în tavan nu se vedea ceva care să semene cu o intrare sau cu o cale de acces. În plus, pentru asta ar fi fost nevoie de o scară, şi aşa ceva nu se vedea nicăieri în apartament. În afară de cazul în care scara ar fi fost trasă sus, după ce şi-a îndeplinit rostul: una din acele scări de frânghie.

Mă tot uitam la tavane, gândindu-mă la varianta asta, când am găsit în sfârşit soluţia: podelele! Era lucrul cel mai simplu şi, cum se întâmplă adesea, ultimul care ne trece prin cap.

XX

Stăpânit de o tensiune nervoasă tot mai mare, am început să luminez fiecare scândură a podelelor, până am dat peste ceea ce era inevitabil: o fantă imperceptibilă, de formă dreptunghiulară, marca, fără nici o îndoială, o trapă care ducea la subsol. Sigur, cui i s-ar fi năzărit că într-un apartament de la etajul întâi ar fi putut exista o intrare în subsol? Într-un fel, se confirma ideea mea de mai înainte că apartamentul comunica printr-o uşă invizibilă cu casa alăturată; dar cine şi-ar fi închipuit că era vorba de cel de jos? Eram atât de agitat în clipa aceea, încât nici nu m-am gândit la ceva ce poate că m-ar fi făcut să fug îngrozit: zgomotul paşilor mei prin casă. Cum putea trece neobservat de către orbi, tocmai de către orbii care locuiau dedesubt? Faptul că nu mă gândisem la aşa ceva, greşeala asta, mi-a permis să-mi continui căutările; căci nu întotdeauna adevărul ne duce la o mare descoperire. Pe deasupra, spun toate astea ca să dau un exemplu tipic de greşeală şi de gafă din multele pe care le-am comis în cercetarea mea, cu toate că mintea îmi lucra neîncetat şi febril. Cred acum că în căutările de felul ăsta există ceva mai puternic care ne călăuzeşte, o ascunsă, dar infailibilă intuiţie, la fel de sigură ca acea orientare a somnambulilor, care le permite să meargă drept la ţintă. Spre *inexplicabila* lor ţintă.

Trapa era închisă atât de ermetic, încât nici nu-ţi putea trece prin minte s-o deschizi fără ajutorul vreunui instrument ascuţit şi solid; era evident că se deschidea de jos şi că pesemne o deschideau la o oră convenită cu emisarul. Mă

apucă disperarea la gândul că operaţia trebuia făcută chiar în noaptea aceea, fiindcă a doua zi cineva ar fi putut observa lacătul forţat şi totul ar fi devenit mai greu, dacă nu chiar imposibil. Ce era de făcut? Nu aveam la mine nimic cu care să pot opera. Am trecut în revistă ce aveam la îndemână: numai în bucătărie sau în baie puteam găsi ceva de care să mă folosesc. M-am repezit în bucătărie şi nu am găsit nimic folositor. M-am dus imediat în baie şi în cele din urmă am ajuns la concluzia că braţul flotorului e un instrument cât de cât util. Am scos flotorul, l-am forţat până l-am dezlipit şi am dat fuga în camera în care descoperisem trapa. După ce am muncit mai bine de o oră, am reuşit să tocesc destul de mult una dintre laturi, folosindu-mă de marginile neregulate pe care le lăsase sudura. În cele din urmă am vârât acolo braţul de fier prin gaură şi, cu grijă, m-am folosit de el ca de o pârghie. După câteva încercări neizbutite, care m-au exasperat şi mai mult, am reuşit în sfârşit să ridic suficient de mult trapa ca să-mi pot băga degetele şi să duc la capăt operaţia folosindu-mă de mâini. Am scos capacul cu cea mai mare grijă, l-am pus deoparte şi am luminat cu lanterna în interior: deschizătura nu dădea spre apartamentul de jos, aşa cum îmi închipuisem, ci spre o scară lungă, în spirală, pe care am început să cobor.

Am ajuns astfel la o pivniţă veche, situată sub apartamentul de la parter, care aparţinuse, în chip logic, celor din acest apartament, dar care, în urma vreunui aranjament al proprietarilor iniţiali ai unuia sau ai celuilalt apartament, ajunsese să aparţină celui de sus, prin mijlocirea acelei scări nefireşti şi imprevizibile.

Pivniţa era obişnuită, întocmai ca acelea din multe case din Buenos Aires, însă cu desăvârşire goală şi tot atât de părăsită ca apartamentul căruia îi aparţinea. Să mă fi înşelat? Să fi găsit, cu mare trudă, o ieşire ce nu ducea nicăieri? Totuşi, trebuia s-o cercetez atent, la fel de atent cum cercetasem întreaga locuinţă.

Însă nu era prea mult de cercetat: pereţii de ciment erau netezi şi nu ofereau multe perspective interesante. Exista o ferestruică cu gratii ce dădea spre stradă, cum se întâmplă adesea la acest gen de clădiri: prin ea răzbătea lumina din piaţetă. Apoi pivniţa făcea o cotitură (era în formă de L) şi, luminând cu lanterna acel colţ invizibil la prima vedere, am văzut o altă fereastră cu gratii, dar mai mare, care dădea spre ce oare? Spre pivniţa casei de alături? Cum nu mai exista o altă ieşire, nici vreo altă combinaţie posibilă, mi-am spus că gratiile puteau fi mişcate şi că, în sfârşit, asta putea fi faimoasa ieşire pe care o căutam. Am apucat cu mâinile două din barele de la extremităţi şi am văzut că, într-adevăr, cedau cu uşurinţă; inima a început din nou să-mi bată gata să-mi spargă pieptul.

Am dat deoparte falsul grilaj şi am luminat cu lanterna: nu dădea spre pivniţa casei alăturate, ci spre un coridor care, până acolo unde ajungea lumina lanternei, nu avea capăt. Mi-am zis însă, fireşte, că lumina nu ajungea prea departe.

Coridorul o lua la dreapta cam după vreo două sute de metri, am calculat, şi de la cotul acela începeai să urci pe o scară cu douăsprezece trepte (le-am numărat ca să ştiu cât urc); concentrat fiind în operaţia asta, am văzut deodată cu

surprindere că pe palierul unde se termina scara era o uşă, mai bine zis o uşiţă, pe care nu puteai intra decât aplecat.

Am fost nu doar surprins, ci şi contrariat, dându-mi seama că uşa de acolo îmi închidea pentru noaptea aceea intrarea spre reduta principală şi că, zicând pentru noaptea aceea, spuneam poate pentru totdeauna, căci, după tot ce făcusem în falsul apartament, orbii vor lua a doua zi măsuri de siguranţă, făcându-mi astfel imposibilă întoarcerea acolo. Am blestemat veşnica mea nerăbdare, care mă făcuse să-l expediez prea devreme pe F., fiindcă, chiar dacă era limpede că nu aveam să-l fac părtaş la planul meu (pe care desigur că l-ar fi considerat urzit de un nebun), i-aş fi putut cere să mă însoţească până unde împrejurările ar fi arătat că nu mai aveam absolută nevoie de el. De pildă acum: cum naiba o să deschid uşa aceea?

M-am oprit pe palier, meditând în tăcere: să fi fost intrarea în casă sau în apartamentul a cărui existenţă o prevăzusem încă pe când mă aflam în piaţetă? Douăsprezece trepte, de douăzeci de centimetri fiecare, însemnau cam vreo trei metri. Aşa că apartamentul era chiar la nivelul străzii şi era aproape sigur că avea o intrare normală prin vreuna din străzile vecine; se putea să fie un local comercial ca oricare altul. Nu ştiu de ce m-am gândit că ar putea fi casa vreunei croitorese sau modiste.

Într-adevăr, cine ar fi putut bănui că atelierul unei modiste e intrarea în marele labirint? Faptul că mărunţelul care semăna cu Pierre Fresnay nu intrase totuşi pe poarta principală era de aşteptat: ce-ar fi putut căuta doi bărbaţi, din care unul orb, în casa unei modiste? Poate că o dată vizita s-ar fi putut face fără să atragă atenţia. Însă dacă s-ar fi repetat, ar fi început să dea de gândit lumii, şi cred că loja nu ignora posibilitatea ca printre atâta „lume“ să se găsească şi unul ca mine. De aceea menţinerea unei locuinţe nefolosite care să servească drept intrare era un fapt chibzuit.

Mă gândeam la toate astea stând în faţa uşiţei misterioase. Nu se auzea nici un zgomot, dar, având în vedere cât era ceasul, sigur că modista dormea: era patru şi jumătate dimineaţa.

Totul sfârşea în neant. Şi, aşa cum se întâmplă când o lovitură de stat eşuează şi revoluţionarii sunt calificaţi drept bandiţi şi sunt batjocoriţi, eu însumi mă vedeam în lumina cea mai ridicolă: m-am uitat la bastonul meu alb şi mi-am spus în sinea mea: „Mare caraghios şi idiot mai sunt!“ Un bărbat în toată firea, care îl citise pe Hegel şi care luase parte la jefuirea unei bănci, stătea acum într-un subsol din Buenos Aires, la patru şi jumătate dimineaţa, în faţa unei uşiţe care dădea pesemne spre locuinţa unei false modiste aflate în serviciul unei loji secrete. Nu era ceva absurd? Şi bastonul alb, la care mă tot uitam luminându-l cu lanterna, cu plăcerea stranie pe care o încerci când te tot pipăi într-un loc ce te doare, dădea un aer şi mai extravagant acelei situaţii.

„Mă rog, mi-am zis, s-a terminat.“

Şi, când am dat să străbat incomodul drum de întoarcere, mi-a trecut prin minte că poate uşa n-o fi fost încuiată; ideea mi-a stârnit o nouă şi plină de

speranţă însufleţire, fiindcă în momentul acela nu mi-am imaginat concluzia impusă de împrejurarea aceea aparent favorabilă: concluzia, înfiorătoare, că *mă aşteptau.*

M-am întors la uşiţă şi, luminând-o, am stat o clipă la îndoială: „Nu, nu se poate, mi-am spus. Uşa asta trebuie să fie deschisă numai când este aşteptat vreun orb adus de emisarul lor“.

Totuşi, o presimţire care îmi dădea fiori mi-a împins mâna spre clanţă. Am apăsat şi am împins.

Uşa nu era încuiată!

XXI

M-am aplecat atât cât să pot trece pe uşiţă şi am intrat în încăpere. Apoi, îndreptându-mi spinarea, am ridicat lanterna ca să văd unde sunt.

Un curent electric de gheaţă m-a cutremurat: în fasciculul de lumină, apăruse în faţa mea un chip.

Mă cerceta o oarbă. Era o arătare parcă din iad, dar dintr-un iad îngheţat şi negru.

Era clar că nu venise în dreptul uşiţei secrete alarmată de slabele zgomote pe care le-ar fi putut face intrarea mea. Nu; era îmbrăcată şi era evident că mă AŞTEPTA.

Nu ştiu cât timp am rămas încremenit, simţind privirea aceea înfricoşătoare şi îngheţată de meduză, înainte de a leşina.

Nu mai căzusem niciodată într-un leşin şi, mai târziu, m-am întrebat dacă acela nu s-a datorat groazei sau puterilor magice ale oarbei, căci acum mi se pare evident că acel soi de preoteasă avea puterea să invoce sau să dezlănţuie forţe demonice.

La drept vorbind, n-a fost chiar un leşin, în care să-mi fi pierdut cu totul cunoştinţa, ci, mai curând, când am căzut jos (deşi ar fi trebuit să spun când „m-am prăbuşit“), a început să mă cuprindă un fel de toropeală, o oboseală care mi-a pus de îndată stăpânire pe toţi muşchii, ca atunci când suferi un atac violent de gripă.

Mi-aduc aminte cum tâmplele îmi zvâcneau din ce în ce mai tare până când, la un moment dat, am avut senzaţia că ţeasta avea să-mi explodeze ca un cazan sub o presiune de mii de atmosfere. Un fel de febră îmi urca încet în trup, ca un lichid fierbinte pe care îl torni într-un vas, şi totodată o strălucire fosforescentă făcea ca Oarba să fie din ce în ce mai vizibilă în beznă.

Până în clipa când mi s-a părut că o explozie îmi sparge timpanele şi am căzut sau, cum am mai spus, m-am prăbuşit fără simţire pe podeaua acelei încăperi.

XXII

N-am mai văzut nimic, dar am avut senzaţia că mă trezesc într-o realitate care mi s-a părut, ori mi se pare acum, mai intensă decât cealaltă, o realitate având parcă forţa înfrigurată a halucinaţiilor stârnite de febră.

Se făcea că eram într-o barcă, alunecând pe un lac imens cu apa liniştită, neagră şi adâncă. Liniştea mă copleşea şi totodată mă îngrijora, pentru că bănuiam că în penumbra aceea (nu era lumina soarelui, ci doar luminozitatea nedesluşită şi fantomatică iscată de soarele nocturn) nu eram singur, ci păzit şi supravegheat de fiinţe pe care nu le puteam vedea, dar care sălăşluiau, neîndoios, dincolo de raza privirii mele. Ce aşteptau de la mine, şi, mai ales, ce mă aştepta în acea tristă întindere de ape stătute şi sinistre?

Dar nu puteam gândi limpede, deşi aveam un fel de conştiinţă vagă şi îmi reveneau amintiri apăsătoare din copilărie. Păsări cărora le scosesem ochii în anii aceia sângeroşi păreau că zboară în înaltul cerului, plutind pe deasupra mea ca şi cum mi-ar fi vegheat drumul; pentru că, nedându-mi seama, fiind lipsit de raţiune, vâsleam într-o direcţie ce părea a fi aceea în care soarele nocturn va apune peste câteva ore sau după secole. Mi se părea că aud fâlfâitul greoi al aripilor mari, ca şi cum păsările din copilărie s-ar fi prefăcut în enormi pterodactili sau în lilieci uriaşi. Mai sus şi în spatele meu, cum ar veni la est de acea nesfârşită mare neagră, presimţeam că se afla un bătrân care, plin de resentimente, îmi urmărea şi el drumul: avea un singur ochi, colosal, în mijlocul frunţii, ca un ciclop, şi era atât de mare, încât capul îi era oarecum la zenit, pe când trupul îi cobora până la linia orizontului. Prezenţa lui, pe care o *simţeam* într-un mod aproape de nesuportat, într-atât încât i-aş fi putut descrie expresia oribilă de pe chip, mă împiedica să dau înapoi şi mă făcea să-mi ţin nu numai trupul, ci şi faţa în direcţia opusă.

„Totul e să ajung la mal înainte de asfinţitul soarelui“, mi-am spus. Vâsleam într-acolo, dar înaintam tot atât de lent ca într-un coşmar. Vâslele se cufundau în apa neagră şi mocirloasă şi le auzeam clipocitul greoi.

Frunze mari plutitoare şi flori ce semănau cu *victoria regia*, dar sinistre şi putrede, se dădeau în lături la fiecare lovitură de vâslă. Încercam să mă concentrez asupra acelei munci anevoioase, nevrând nici măcar să-mi închipui ce formă au şi cât de oribili trebuie să fie monştrii care, eram sigur, sălăşluiau în apele acelea abisale şi infecte: cu privirea aţintită spre apus, sau spre ceea ce îmi închipuiam eu că e apusul, mă limitam, cu teamă şi încăpăţânare, să vâslesc într-acolo, străduindu-mă să ajung înainte ca soarele să apună.

Înaintam cumplit de încet. Soarele cobora la fel de molcom spre apus şi furia cu care trăgeam la ramele grele şi extrem de lente izvora din acelaşi gând înfrigurat: să ajung înainte de asfinţit.

Astrul se apropia de linia orizontului când am simţit că barca mea atinge fundul. Am lăsat vâslele din mână şi m-am repezit spre provă. Am sărit jos din barcă şi, mergând prin apa mocirloasă care îmi ajungea până la genunchi, m-am

îndreptat spre malul ce se zărea în penumbră. Am simţit curând că mă aflam pe ceva ce s-ar fi putut numi uscat, dar care era în realitate o mlaştină prin care mi-era tot atât de greu să păşesc pe cât îmi fusese să merg cu barca: trebuia să fac un efort uriaş ca să-mi scot picioarele din mocirlă şi să înaintez. Totuşi, eram atât de disperat, încât am înaintat, încet, însă din ce în ce mai mult. Şi, tot aşa cum înainte n-aveam în minte decât ideea că trebuie să ajung pe uscat, acum mă însufleţea gândul că trebuie să ajung la un munte pe care abia îl zăream, tot spre apus. „Acolo e grota“, mi-aduc aminte că-mi spuneam. Care grotă? Şi de ce trebuia să ajung acolo? În momentul acela nu mi-am pus nici una din întrebările astea şi acum n-aş putea răspunde la nici una din ele. Ştiam doar că trebuie să ajung şi să pătrund, cu orice preţ, în grotă. Trebuie să spun că simţeam în continuare în spatele meu necuprinsa prezenţă a acelui necunoscut. Cu unicul lui ochi, deschis fără încetare, aruncând fulgere de ură, părea că pândeşte şi chiar conduce, ca un perfid agent de circulaţie, mersul meu spre apus. Braţele lui larg deschise cuprindeau tot cerul din spatele meu şi părea că se sprijină cu mâinile pe nord şi pe sud, ocupând astfel toată jumătatea din spate a bolţii. Mă aflam într-o asemenea situaţie încât nu puteam face altceva decât să merg spre apus şi, în realitatea aceea demenţială, parcă vedeam în aceasta o soluţie logică şi chibzuită. Ideea era că trebuie să fug de privirea lui, să mă ascund în grotă, unde ştiam că, în sfârşit, ochii îi vor deveni neputincioşi. Am mers astfel un răstimp care mi s-a părut un an. Astrul cobora tot mai mult şi, chiar dacă muntele era mai aproape, distanţa rămânea înspăimântătoare. Am străbătut ultima bucată de drum luptându-mă cu oboseala, cu teama şi disperarea. În spatele meu simţeam zâmbetul sinistru al Bătrânului; deasupra, zborul greoi al pterodactililor care pluteau şi uneori mă şi atingeau cu aripile. Groaza mea se datora nu numai acelui contact gelatinos şi rece, ci şi gândului că, în cele din urmă, se vor repezi la mine să-mi scoată ochii cu ciocurile prevăzute cu dinţi. Bănuiam că urmăreau să mă lase să mă epuizez într-un efort zadarnic, ce avea să dureze ani în şir de mers stupid şi istovitor pentru ca, atunci când voi crede că am ajuns la liman, să-mi smulgă, odată cu ochii, şi speranţa nesăbuită.

Senzaţia asta a început să mă încerce pe când străbăteam ultima bucată de drum, de parcă totul ar fi fost plănuit astfel încât să-mi facă rău, cât mai mult rău cu putinţă. „Pentru că – îmi spuneam eu cu luciditate chibzuită –, dacă mi-ar fi scos ochii de la început, n-aş mai fi avut nici o speranţă şi n-aş fi pornit la drumul ăsta cumplit de anevoios, peste mări necunoscute şi prin mlaştini pline de miasme.“

Am simţit că, în vreme ce mă gândeam la toate astea, chipul Bătrânului iradia un fel de bucurie cruntă. Am înţeles că totul era adevărat şi că acum mă aştepta cea mai îngrozitoare dintre nenorociri. N-am vrut, totuşi, să mă uit în sus, însă nici nu era nevoie: auzul îmi dezvăluia că păsările, cu ciocul lor uriaş şi ascuţit, pluteau tot mai aproape de capul meu; le desluşeam fâlfâitul greoi al aripilor, care trebuie să fi avut cam doi metri, şi simţeam la răstimpuri fugara lor atingere, uşoară, dar scârboasă, pe obraji şi pe păr.

Mai lipsea puţin, foarte puţin, până să ajung la grota pe care o întrezăream în penumbra fosforescentă. Trupul îmi era acoperit de mâlul vâscos şi mă târam pe brânci. Atingeam cu mâinile şi dădeam la o parte cu scârbă puzderia de vipere ce colcăiau în mlaştina necuprinsă, dar eram atât de îngrozit de ceea ce ştiam că mă aşteaptă, încât primejdia asta era aproape de neluat în seamă.

Până la urmă oboseala se dovedi mai puternică decât disperarea şi am căzut.

Am încercat să-mi ţin capul deasupra noroiului, ridicându-mi fruntea spre grotă, pe când restul trupului mi se cufunda în apele greţoase.

„Trebuie să respir“, mi-am spus.

Dar mi-am mai spus: „Aşa o să poată să-mi ajungă la ochi“.

Şi mă gândeam la toate astea de parcă aş fi fost blestemat şi condamnat la acea mutilare oribilă, de parcă aş fi acceptat ritualul acela atroce şi, pare-se, inevitabil.

Cufundat în noroi, cu inima bătându-mi să-mi spargă pieptul, în mijlocul murdăriei ce mă înconjura, privind înainte şi în sus, am văzut păsările uriaşe planând încet deasupra capului meu. Am urmărit-o cu privirea pe una din ele care cobora în spatele meu, profilându-se, uriaşă şi aproape de mine, la asfinţit, apoi întorcându-se spre mine şi lăsându-se, cu un plescăit sec, pe mocirlă, chiar în dreptul capului meu. Avea ciocul ascuţit ca un pumnal, privirea aceea în gol pe care o au orbii, pentru că nu avea ochi: îi puteam distinge orbitele goale. Părea o divinitate antică în clipa de dinaintea sacrificiului.

Am simţit cum ciocul îmi intră în ochiul stâng şi, preţ de o clipă, am perceput rezistenţa elastică a globului ocular, apoi ciocul pătrunzând dur şi sfâşietor, pe când lichidul începea să mi se scurgă pe obraz. În virtutea unui mecanism pe care nu reuşesc încă să-l înţeleg, fiind cu desăvârşire lipsit de logică, îmi ţineam capul în aceeaşi poziţie, de parcă aş fi vrut să-i uşurez sarcina aceea perversă, aşa cum, deşi ne doare, stăm mai departe cu gura căscată în faţa dentistului.

Şi, în timp ce simţeam cum apa din ochi şi sângele mi se scurg pe obraz, îmi ziceam: „Acum va trebui să îndur asta şi la celălalt ochi“. Calm, cred că fără ură, ceea ce îmi amintesc că m-a mirat, pasărea sfârşi cu ochiul stâng şi apoi, dându-se puţin înapoi, ciocul ei repetă operaţia şi cu ochiul drept. Şi din nou am simţit uşoara şi efemera rezistenţă elastică a ochiului, şi imediat pătrunderea aspră şi dureroasă, şi din nou scurgerea pe obraz a lichidului cristalin şi a sângelui: lichide pe care le distingeam perfect, umoarea fiind apoasă şi rece, iar sângele cald şi vâscos.

În sfârşit pasărea cea mare îşi luă zborul şi celelalte o urmară, pentru că am auzit cum se isca fâlfâitul greoi al aripilor şi apoi începea să se îndepărteze de mine. „Ce-a fost mai greu a trecut“, m-am gândit.

Nu mai vedeam nimic însă, cu toată durerea crâncenă şi cu toată scârba pe care acum, ciudat, o simţeam faţă de mine însumi, n-am renunţat la planul meu de a mă târî până la grotă.

Şi aşa am făcut, cu mare chin.

Încetul cu încetul, eforturile mele au fost răsplătite: mlaştina dispărea treptat

de sub picioarele şi mâinile mele şi curând liniştea aceea fără seamăn, senzaţia aceea de spaţiu închis, dar şi de siguranţă, m-au făcut să simt că, în fine, intrasem în marea grotă. Şi m-am prăbuşit în vis.

XXIII

Când mi-am venit în fire, trupul îmi era stăpânit de o oboseală cumplită, ca şi cum în vis aş fi săvârşit nişte munci colosale.

Zăceam pe podea şi nu reuşeam să înţeleg unde mă aflam. Cu capul greu, priveam de jur împrejur, străduindu-mă să-mi aduc aminte: am bănuit că, pesemne, voi fi venit beat acasă, ca şi în alte rânduri, şi voi fi căzut fără cunoştinţă. O geană de lumină a zorilor răzbătea în încăpere pe undeva. Am încercat să ridic capul şi m-am uitat, încet şi anevoie, la spaţiul care mă înconjura.

În pofida oboselii, aproape că am sărit în picioare: Oarba!

Într-o străfulgerare, mi-am adus aminte de cele întâmplate: Iglesias, individul care semănă cu Pierre Fresnay, piaţeta Belgrano, pasajul secret. Stând în capul oaselor, făceam eforturi supraomeneşti ca să mă ridic de tot, judecam cu o viteză fantastică situaţia în care mă aflam şi felul în care aş putea ieşi din ea. Am izbutit să mă scol în picioare.

Oarba stătea mai departe în aceeaşi atitudine hieratică în care o văzusem pentru prima oară, la lumina lanternei, în beznă. Fusesem oare victima unei iluzii, pur şi simplu? Coşmarul meu începuse în clipa în care mă prăbuşisem fără simţire?

În lumina zorilor am încercat să fac o trecere în revistă a tot ce vedeam în jur: era o încăpere obişnuită, cu un pat, o masă (să fie de lucru?), câteva scaune, o sofa, o combină muzicală. Am observat că nu erau nici tablouri, nici fotografii, ceea ce-mi confirma că era locuită de orbi. Uşa prin care pătrundea lumina răsăritului dădea, cu siguranţă, într-o cameră cu ieşire la stradă, care ar fi putut fi, cum îmi imaginasem înainte, un atelier de croitorie. Mai era o uşă laterală, care probabil dădea în baie. M-am uitat înapoi: da, acolo era uşiţa. Aproape că aş fi vrut să nu existe, atât de tare mă îngrozea intrarea aceea absurdă şi pitică.

Toată inspecţia trebuie să fi durat câteva secunde.

Oarba stătea mai departe tăcută în faţa mea.

Două fapte mi-au sporit îngrijorarea: primul, de care acum îmi aduceam aminte cu o luciditate înfiorătoare, că ea *mă aşteptase* în dreptul uşiţei închise pe unde intrasem, şi al doilea, de neconceput, că stătea atât de nemişcată, enigmatică şi ameninţătoare.

Mă întrebam ce-aş fi putut face şi ce cuvinte aş fi putut rosti, cât mai puţin nesăbuite, cât mai credibile.

— Iertaţi-mă, am bâiguit, am intrat cu gândul să fur, am leşinat în clipa când

v-am văzut…

Vorbind, îmi dădeam seama cât de absurde îmi erau cuvintele. Poate că l-aş fi putut convinge pe un locatar normal dintr-o casă normală, dar cum aş fi putut-o convinge cu asemenea aiureli pe Oarbă? O oarbă care, evident, MĂ AŞTEPTASE!

Mi s-a părut că-i surprind pe chip o expresie ironică.

Apoi plecă, dispărând pe uşa deschisă. O închise după ea şi am auzit zgomotul cheii.

Am rămas în beznă. Pe pipăite, disperat, am dat fuga la uşă şi am apăsat zadarnic pe clanţă. Apoi, pipăind pereţii, am ajuns la cealaltă uşă, care era la dreapta, dar tot degeaba, căci, cum e uşor de presupus, şi aceea era încuiată.

Am stat sprijinit de perete, abătut şi cotropit de teamă şi nesiguranţă. În minte mi se învălmăşeau puzderie de gânduri.

Căzusem într-o cursă din care nu mai puteam scăpa.

Oarba se dusese să-i caute pe Ceilalţi: acum aveau să-mi hotărască soarta.

Oarba mă aşteptase; prin urmare, ştiau de venirea mea: de când?

Ştiau din ziua de dinainte: un circuit electric le permitea să supravegheze de la distanţă deschiderea uşii cu lacăt.

Ştiau din momentul în care Iglesias căpătase puterile supranaturale ale lojei şi deci din momentul când a putut să-mi pătrundă intenţiile secrete.

Ştiau de mai înainte: îmi dădeam acum seama că în planurile mele anterioare se strecurase o enormă greşeală, pentru că uitasem (oare să fi fost uitare?) într-un mod inexplicabil că, în momentul când ieşise din spital, Iglesias fusese dus la o pensiune indicată de un infirmier spaniol, pensiune în care, spunea acesta, avea să fie îngrijit foarte bine.

În clipa aceea de luciditate am avut certitudinea, grotesc şi atroce totodată, că, cu cât mă bucuram mai fără rost de isteţimea mea, cu atât secta mă supraveghea mai îndeaproape, şi încă prin caraghioasa doamnă Etchepareborda! Cât de ridicolă mi s-a părut atunci ideea că bibelourile ieftine, tablouaşele moralizatoare şi pozele trucate cu cuplul Etchepareborda nu fuseseră decât o colosală înscenare! M-am gândit, ruşinat, că nici măcar nu consideraseră necesar să mă ducă de nas cu ceva mai subtil; sau poate că nu voiau doar să mă înşele, ci şi să-mi rănească orgoliul, înşelându-mă în aşa fel încât, mai târziu, să mă facă să mă privesc cu ironie.

XXIV

Nu mai ştiu câte ore am rămas în închisoarea aceea, în beznă, chinuit de nesiguranţă. Şi, culmea, a început să mi se pară că nu mai am aer, ceea ce, de altfel, era firesc, întrucât încăperea aceea blestemată nu avea altă ventilaţie decât cea care se putea strecura prin crăpăturile de sub uşi; se simţea că răzbătea un

foarte slab curent de aer pe sub uşa ce dădea în prima cameră. Să fie oare de ajuns ca să oxigeneze aerul de acolo? Se părea că nu, căci aveam din ce în ce mai mult senzaţia că mă sufoc. Cu toate că, mi-am zis, s-ar fi putut datora unor cauze psihologice.

Dar dacă cei din sectă aveau de gând să mă îngroape de viu în camera aceea încuiată?

Pe neaşteptate, mi-am adus aminte de una din întâmplările auzite în cursul cercetării mele îndelungate. În casa lui Echagüe, pe strada Guido, pe când mai trăia bătrânul, una din slujnice era exploatată de un orb care în zilele de sărbătoare o punea să facă trotuarul în Parcul Retiro. În 1935 se angajă ca portar un spaniol tânăr şi iute din fire, care se îndrăgosti de fată şi până la urmă izbuti s-o îndepărteze de codoş. Fata trăi luni de zile copleşită de groază, până când, încetul cu încetul, şi aşa cum încerca tânărul s-o facă să înţeleagă, îşi dădu seama că individul care o exploatase n-ar mai fi putut s-o pedepsească. Trecură astfel doi ani. La întâi ianuarie 1937 familia Echagüe plecă de acasă, mergând la moşie, unde avea să-şi petreacă lunile de vară. Ieşiseră toţi din casă, în afară de portar şi de servitoare, care locuiau sus; dar bătrânul Juan, servitorul care ţinea câteodată locul majordomului, crezând că plecaseră şi ei, a întrerupt curentul electric şi a ieşit, închizând cu cheia poarta mare de la intrare. Ei bine: tocmai în momentul în care Juan întrerupea curentul, portarul şi nevastă-sa coborau cu ascensorul. Când, după trei luni, familia Echagüe s-a întors, au găsit în ascensor scheletele portarului şi servitoarei, care urmau să rămână în Buenos Aires pe timpul vacanţei.

Când Echagüe mi-a povestit întâmplarea asta, eram încă departe de a-mi imagina că într-o zi aveam să mă apuc de cercetarea aceasta despre orbi. După câţiva ani, examinând retrospectiv toate informaţiile care puteau avea, în vreun fel sau altul, o legătură cu secta, mi-am adus aminte de codoşul orb şi am avut convingerea că episodul acela, datorat în aparenţă hazardului, era opera pusă la cale cu conştiinciozitate de către cei din sectă. Cum s-ar fi putut însă dovedi vreodată? Am vorbit cu Echagüe şi i-am împărtăşit bănuielile mele. M-a privit plin de uimire şi cred că am zărit o sclipire ironică în ochii lui mici de mongol. Cu toate astea, păru că admite că nu e exclusă posibilitatea şi îmi spuse:

— Şi cum crezi că am putea dovedi ceva?

— Ştii unde locuieşte Juan?

— Se poate afla prin González. Cred că mai ţine legătura cu el.

— Bine, şi nu uita ce ţi-am spus: omul ăsta are a face cu toată povestea.

El *ştia* că portarul şi nevastă-sa sunt sus. Ba, mai mult: a pândit momentul în care ascensorul s-a pus în mişcare şi, când a calculat că a ajuns între două etaje (totul fusese prevăzut, cu ceasul în mână, în nişte experimente anterioare), a tăiat curentul ori, printr-un strigăt sau printr-un semn oarecare, i-a dat ordin celuilalt care precis că aştepta, cu mâna pe buton.

— Celuilalt? Care celuilalt?

— Cum vrei să ştiu? Celuilalt, oricărui alt membru al bandei, nu neapărat un

servitor de la tine de acasă. Deşi s-ar putea să fi fost González ăsta.

— Deci tu crezi că Juan făcea parte dintr-o bandă, o bandă aflată în legătură sau manipulată de orbi?

— N-am nici cea mai mică îndoială. Încearcă să afli ceva despre el şi o să vezi.

Mă privi din nou cu ironie ascunsă, dar n-a mai zis nimic; doar c-o să se intereseze.

După câtva timp i-am telefonat şi l-am întrebat dacă are vreo veste. Mi-a răspuns că vrea să mă vadă şi ne-am întâlnit într-un bar. Când a venit nu mai avea aceeaşi expresie ca data trecută: mă privea cu stupoare.

— Ce-i cu faimosul Juan? l-am întrebat.

— González păstra legătura cu el. I-am explicat că vreau să-l găsesc. Într-un fel care mi s-a părut cam suspect, mi-a spus că nu-l mai văzuse de multă vreme, dar că va încerca să-l caute la o adresă de unde, i se părea, nu era sigur, urma să plece. M-a întrebat dacă e vorba de ceva important şi urgent. Am avut impresia că mă întreabă oarecum neliniştit. Dar de asta nu mi-am dat seama pe loc, ci ceva mai târziu, când am revăzut scena. M-a luat cam pe nepregătite, pentru că i-am spus că dorisem mereu să stabilesc cu precizie condiţiile în care se întâmplase povestea cu ascensorul şi mă gândeam că poate Juan mi-ar mai putea da nişte informaţii. González mă ascultă cu o expresie de nepătruns, cum să-ţi spun… oarecum ca a unui jucător de pocher. Adică mi s-a părut că faţa lui era excesiv de impasibilă. Însă şi la asta m-am gândit mai târziu. Din nefericire. Căci, dacă ar fi să-l am acum aici, îl iau şi-l duc într-un loc liniştit, îl apuc de guler şi, cu doi sau trei pumni, scot totul de la el. Mă rog, nu mai are rost să-ţi povestesc sfârşitul.

— Care e sfârşitul?

Echagüe îşi întoarse ceşcuţa cu restul de cafea şi adăugă:

— Nu există, nu l-am mai văzut niciodată pe González. A dispărut din cofetăria în care lucra. Sigur că, dacă te interesează, putem să începem o investigaţie cu poliţia, să dăm de el şi să încercăm să-i punem faţă în faţă pe amândoi.

— Nici să nu te gândeşti. Asta-i tot ce voiam să ştiu. Restul mi-l imaginez.

Acum îmi aduceam aminte de toate. Şi, datorită tendinţei pe care o am de a-mi închipui nişte lucruri oribile, mă gândeam la amănuntele acelui episod. Mai întâi, uşoara surpriză a portarului când vede că ascensorul se opreşte. Apasă din nou pe buton, o dată, de mai multe ori, deschide şi închide uşa cabinei. Apoi strigă spre cei de jos, ca Juan să închidă uşa de acolo, dacă cumva a deschis-o. Nu-i răspunse nimeni. Strigă mai tare (ştie că Juan e jos, aşteptând să iasă toţi), dar nu-i răspunde nimeni. Strigă de mai multe ori, tot mai tare şi în cele din urmă cu frică. Trece un scurt răstimp, în care el şi nevastă-sa se uită unul la altul, întrebându-se ce se întâmplă. Apoi strigă din nou, şi ea la fel, şi amândoi împreună. Aşteaptă iar o vreme, după ce se mai sfătuiesc: „S-a dus la toaletă, e afară, stând de vorbă cu Dombrowski (portarul polonez de la casa de alături), s-a dus să vadă dacă n-o mai fi rămas ceva prin casă etc“. Trece un sfert de oră şi

încep să strige din nou: nimic. Strigă preţ de cinci sau zece minute: nimic. Aşteaptă, acum tot mai îngrijoraţi, un răstimp mai lung, privindu-se unul pe altul, cu înfrigurare şi spaimă tot mai mari. Nici unul nu vrea să spună că situaţia e disperată, dar se gândesc că or fi plecat cu toţii şi or fi întrerupt curentul. Atunci se apucă să ţipe, mai întâi unul, apoi celălalt, pe urmă amândoi împreună: la început în gura mare, apoi scoţând strigăte de groază, apoi urlete de animale înnebunite şi hăituite de fiare. Urletele astea se prelungesc câteva ore, până când, încetul cu încetul, încep să slăbească: sunt răguşiţi, sunt vlăguiţi de atâta efort fizic şi de groază. Acum scot gemete tot mai slabe, plâng şi lovesc din ce în ce mai fără putere în zidul masiv dintre etaje. Poţi să-ţi imaginezi mai multe scene care au urmat: se poate să fi survenit o perioadă de stupoare, în care amândoi au stat în întuneric, tăcuţi şi buimaci. Pe urmă poate că au vorbit între ei, schimbând vreo idee şi chiar vreo palidă speranţă: Juan o să se întoarcă, s-a dus până în colţ să bea un pahar; Juan a uitat ceva în casă şi o să se întoarcă: chemând ascensorul, o să dea peste ei, care o să-l întâmpine plângând şi spunându-i: „De-ai şti, Juan, prin ce spaimă am trecut!“ Şi apoi, toţi trei, vorbind de coşmar, ies în stradă râzând de orice prostie le-ar ieşi în cale, sunt atât de fericiţi! Însă Juan nu se mai întoarce, nu s-a dus nici la bodega din colţ şi nici n-a zăbovit la taifas cu portarul polonez de alături; sigur e că orele trec şi nu se mai întâmplă nimic în casa aceea tăcută şi pustie. Între timp şi-au mai venit în putere şi încep iar strigătele, apoi urletele, răcnetele, şi la sfârşit, cum e de presupus, gemete din ce în ce mai slabe. Poate că atunci or fi căzut în ascensor, gândindu-se că nu-i cu putinţă să se întâmple o asemenea oroare: asta-i cu totul tipic pentru fiinţele omeneşti când li se întâmplă ceva îngrozitor. Îşi spun: „Asta nu se poate, nu se poate!“ Dar se poate, şi din nou sunt torturaţi de groază. Probabil că atunci începe o nouă serie de strigăte şi urlete. Dar la ce bun? Juan e acum în drum spre moşie, merge împreună cu stăpânii, trenul pleacă la zece seara. Aşa că ţipetele nu mai slujesc la nimic, dar cu toate astea omul îşi mai pune speranţa fără rost, în strigăte şi urlete, cum s-a văzut în cazul multor catastrofe; aşa încât, adunându-şi slabele puteri ce le mai rămân, ţipă din nou şi răcnesc, pentru a sfârşi, ca mai înainte, în gemete. Sigur că asta nu poate ţine o veşnicie: vine un moment când îşi pierd orice speranţă şi atunci, chiar dacă pare grotesc, se gândesc să mănânce. Dar de ce să mănânce? Ca să-şi prelungească supliciul? În cuşca aia, în beznă, trântiţi pe jos (se simt, se ating), amândoi se gândesc la acelaşi lucru oribil: ce-o să mănânce când foamea o să ajungă de neîndurat? Timpul trece şi se gândesc şi la moarte, care o să vină neapărat peste câteva zile. Cum o să fie? Cum e moartea prin înfometare? Se gândesc la lucruri trecute, la amintiri din vremurile fericite. Ei i se pare acum că era fericită când făcea trotuarul în Parcul Retiro: era însorit, băieţii, marinari sau recruţi, erau uneori buni şi drăgăstoşi; în fine, lucruri de-astea din viaţă, care totdeauna par atât de minunate în clipa morţii, chiar dacă au fost sordide. El trebuie să-şi aducă aminte de copilăria petrecută pe lângă vreun râu în Galicia, de cântecele şi de dansurile din satul lui. Ce departe sunt toate astea! Din nou, el sau ea, sau amândoi împreună, îşi spun: „Dar nu-i cu putinţă!“

Într-adevăr, asemenea lucruri nu se întâmplă. Cum s-ar putea întâmpla? Pesemne începe o nouă serie de strigăte, dar sunt mai puţin energice şi durează mai puţin decât cele de dinainte. Apoi se întorc iarăşi la gândurile şi la amintirile lor, la Galicia şi la vremurile fericite când era prostituată. În sfârşit, la ce bun să mai continuăm descrierea asta minuţioasă? Oricine poate s-o facă, dacă are un dram de imaginaţie: foamea e tot mai mare, se bănuiesc unul pe celălalt, se bat, îşi reproşează lucruri din trecut. Poate că el vrea s-o mănânce şi, ca să nu-l apese conştiinţa, începe să-i reproşeze vremea când era prostituată: nu-i era ruşine? Nu-i trecea prin cap că tot ce făcea era abject? et cetera.

Între timp se gândeşte (asta după o zi sau două de foame) că ar putea să mănânce, fără s-o omoare cu totul, măcar o parte din ea: ar putea să-i smulgă vreo două degete sau să-i mănânce o ureche. Cel care vrea să reconstituie scena nu trebuie să uite că, pe deasupra, cele două fiinţe omeneşti mai trebuie să-şi facă acolo şi nevoile, încât locul devine tot mai murdar, mai sordid, mai abominabil. Însă, chiar şi aşa, le e din ce în ce mai foame şi mai sete. Setea poate fi potolită cu urina pe care o adună în căuşul mâinii ca s-o poată bea, asta e un fapt dovedit. Dar foamea? S-a dovedit şi faptul că nimeni nu-şi mănâncă propriul trup dacă în apropiere are o altă fiinţă omenească. Vă aduceţi aminte de contele Ugolino, care a fost închis împreună cu copiii lui? În sfârşit, e probabil, ba nu, ce spun eu?, e sigur că, după vreo patru zile, poate mai puţin, de stat în închisoarea aia împuţită şi cruntă, urându-se tot mai cumplit, cel mai tare îl mănâncă pe cel mai slab. În cazul nostru, portarul o mănâncă pe servitoare, poate la început pe bucăţele, începând cu degetele, după ce o fi lovit-o cu ceva în cap sau o fi izbit-o de pereţii ascensorului, până când o mănâncă de tot.

Două amănunte confirmă reconstituirea făcută de mine: hainele ei, rupte în fâşii, erau împrăştiate pe jos, printre murdării; şi tot aşa multe oase de-ale ei, de parcă ar fi fost aruncate unul câte unul de către portarul canibal, pe când cadavrul lui, putrezit şi în parte numai schelet, era căzut într-o rână, dar era întreg.

În culmea deznădejdii, am mers şi mai departe, închipuindu-mi că soarta îmi fusese poate pecetluită de la aventura cu orbul cu balenele; şi că timp de mai bine de trei ani crezusem că-i urmăresc eu pe orbi, când în realitate ei mă urmăreau pe mine. Mi-am imaginat că acea căutare pe care o iniţiasem nu fusese deliberată, nu era rezultatul faimoasei mele libertăţi, ci rod al fatalităţii, şi că eu eram *destinat* să merg pe urmele oamenilor din Sectă, îndreptându-mă astfel spre propria mea moarte sau spre ceva şi mai rău decât moartea. Într-adevăr, ce ştiam despre ceea ce mă aştepta? Nu cumva coşmarul pe care-l avusesem era o premoniţie? N-aveau să-mi scoată ochii? Păsările uriaşe nu erau simboluri ale îngrozitoarei operaţii ce mă aştepta?

Şi, în sfârşit, nu-mi amintisem în coşmar cum, în copilărie, scosesem de multe ori ochii pisicilor şi păsărilor? Nu eram oare condamnat încă din copilărie?

XXV

Închipuirile astea, precum şi alte amintiri legate de cercetările mele despre orbi, mi-au ocupat toată ziua aceea. La răstimpuri, îmi venea iar în minte Oarba, felul în care dispăruse şi cum mă închisese acolo. Gândindu-mă la drama din ascensor, am ajuns să-mi spun, la un moment dat, că pedeapsa mea ar putea fi moartea prin înfometare în încăperea aceea necunoscută; însă am înţeles imediat că asta ar fi o pedeapsă cu siguranţă prea blândă în comparaţie cu ceea ce suferiseră cei doi nefericiţi. Să mor de foame în beznă? Haida de! Aproape că mi-a venit să râd de speranţa asta a mea.

Pe când stăteam şi meditam, în liniştea din jur mi s-a părut deodată că aud voci înăbuşite dincolo de una din uşi. M-am ridicat cu băgare de seamă şi, mergând desculţ, m-am apropiat de uşa aceea care dădea, se pare, spre camera din faţă. Mi-am lipit uşurel urechea de gaura cheii: nimic. Apoi, pipăind pereţii, am ajuns la cealaltă uşă şi am repetat operaţia: mi s-a părut că, într-adevăr, cei care vorbeau se opreau în clipa când eu îmi lipeam urechea. Îmi simţiseră fără îndoială mişcările, cu toată grija mea. Am stat totuşi multă vreme atent, cu urechea lipită acolo. Dar mi-a fost imposibil să aud cel mai uşor zvon de glasuri sau de paşi. Am presupus că în încăperea de acolo se adunase Consiliul Orbilor şi că aşteptau neclintiţi să renunţ la intenţiile mele prosteşti. Înţelegând că n-o să realizez nimic spionându-i, poate doar să-i înfurii şi mai mult, am făcut cale întoarsă, de data asta mergând cu mai puţină grijă, deoarece bănuiam că, oricum, mă recunoscuseră. M-am trântit pe pat şi m-am hotărât să fumez. Ce altceva puteam face? În orice caz, eram sigur că acel conciliabul însemna că în curând vor lua o hotărâre în legătură cu soarta mea.

Până în clipa aceea rezistasem dorinţei de a fuma, ca să nu consum resursele de oxigen care, după socotelile mele, mi le aducea slabul curent de aer intrat prin crăpături. Dar, mi-am spus, ce altceva mai bun mi s-ar fi putut întâmpla, în acest moment, decât să mor asfixiat cu fum de ţigară? Şi din clipa aceea am început să fumez ca un turc, rezultatul fiind că aerul deveni din ce în ce mai irespirabil.

Meditam, depănam amintiri. Mai ales despre răzbunări de-ale Sectei. Am analizat din nou cazul Castel, caz foarte cunoscut nu numai din pricina oamenilor implicaţi, ci şi datorită cronicii pe care asasinul o scrisese în ospiciu şi o trimisese unei edituri. M-a interesat foarte mult din două motive: o cunoscusem pe María Iribarne şi ştiam că soţul ei este orb. E uşor de imaginat cât de mult aş fi vrut să-l cunosc pe Castel, dar totodată e uşor de presupus teama care m-a împiedicat s-o fac, întrucât asta însemna să mă bag în gura lupului. Ce altceva îmi rămânea de făcut decât să-i citesc cronica şi s-o studiez îndeaproape? „Am fost dintotdeauna precaut cu orbii“, mărturiseşte el. Când am citit prima oară acel document, m-am speriat de-a binelea, căci vorbea de pielea rece, de mâinile umede şi de celelalte caracteristici ale orbilor, pe care le observasem şi eu şi care mă obsedau, cum ar fi tendinţa de a trăi în subsoluri sau în locuri întunecoase. Până şi titlul cronicii îmi dădu fiori, fiind atât de semnificativ: „Tunelul“.

Primul meu impuls a fost să alerg la ospiciu şi să-l văd pe pictor pentru a afla până unde ajunsese cu cercetările. Dar am înţeles îndată că ideea mea era tot atât de periculoasă ca aceea de a cerceta un depozit de praf de puşcă, pe întuneric, aprinzând un chibrit.

Fără nici un fel de îndoială, crima lui Castel era rezultatul inexorabil al unei răzbunări a Sectei. Dar cum se petrecuseră exact lucrurile? Ani în şir am tot încercat s-o analizez, însă n-am putut depăşi acea tipică ambiguitate ce domină orice act pus la cale de orbi. Expun aici concluziile la care am ajuns, concluzii care se ramifică dintr-odată precum coridoarele unui labirint:

Castel era un om foarte cunoscut în mediul intelectual din Buenos Aires, şi prin urmare părerile lui în orice privinţă trebuie să fi fost de asemenea notorii. E aproape imposibil ca o obsesie atât de profundă ca aceea pe care o avea pentru orbi să nu se fi manifestat. Secta hotărăşte să-l pedepsească prin intermediul lui Allende, soţul Mariei Iribarne.

Allende îi dă ordin propriei neveste să se ducă la galeria unde Castel îşi expune ultimele tablouri. Ea se arată foarte interesată de unul dintre ele, rămânând în faţa lui în extaz, suficient timp pentru ca pictorul s-o observe şi s-o studieze, şi apoi ea dispare. Dispare… E un fel de-a spune. Cum se întâmplă întotdeauna cu Secta, urmăritorul e de fapt cel urmărit, dar procedează în aşa fel, încât, mai devreme sau mai târziu, victima îi cade în mâini. Castel o reîntâlneşte în sfârşit pe María, se îndrăgosteşte de ea ca un nebun (şi ca un prost), o „urmăreşte“ pretutindeni şi merge până şi acasă la ea, unde chiar soţul îi înmânează o scrisoare de dragoste de la ea. Faptul acesta e cheia: cum se poate explica o asemenea atitudine a soţului, altfel decât prin scopul sinistru urmărit de Sectă? Aduceţi-vă aminte că pe Castel îl chinuie faptul acesta inexplicabil. Nu mai merită să repetăm ce a urmat: ajunge să spunem că pictorul Castel e înnebunit de gelozie, o omoară în cele din urmă pe María şi e închis într-un ospiciu, locul cel mai indicat pentru ca planul Sectei să rămână ascuns cu desăvârşire şi pentru totdeauna, fără nici o primejdie de a fi dat în vileag. Cine o să creadă argumentele unui nebun?

Până aici totul e foarte clar. Ambiguitatea şi labirintul încep abia acum, deoarece se ivesc următoarele combinaţii posibile:

l. Moartea Mariei era hotărâtă dinainte, pentru ca astfel Castel să fie închis, însă Allende, care îşi iubea cu adevărat nevasta şi avea nevoie de ea, nu cunoştea acest plan. De aici cuvântul „nesăbuit“ şi disperarea acestuia în scena finală.

2. Moartea Mariei era hotărâtă şi Allende cunoştea această decizie. Pentru această posibilitate se deschid două subcategorii:

A. Era acceptată cu resemnare, pentru că, deşi îşi iubea nevasta, trebuia să plătească pentru o vină anterioară orbirii lui, vină pe care nu o cunoaştem şi pe care o plătise în parte când fusese orbit de Sectă.

B. Era acceptată cu satisfacţie de Allende, care nu numai că nu-şi iubea nevasta, dar chiar o ura şi spera să se răzbune astfel pentru faptul că îl înşelase de nenumărate ori. Cum se împacă însă varianta asta cu disperarea finală a lui

Allende? Foarte simplu: teatru de ochii lumii, şi chiar teatru impus de Sectă pentru a şterge urmele încurcatei sale răzbunări.

Mai există alte câteva variante ale variantelor, care nu mai merită să fie expuse, căci fiecare dintre dumneavoastră poate să le descopere singur cu uşurinţă, aşa, ca un exerciţiu; exerciţiu pe de altă parte folositor, pentru că niciodată nu se ştie când şi cum poţi să cazi într-unul din mecanismele ambigue ale Sectei.

În ceea ce mă priveşte, episodul acela, care s-a petrecut la puţină vreme după aventura mea cu tipul care vindea balene, a ajuns să mă sperie până la urmă. Eram îngrozit şi m-am hotărât să-mi pierd urma, punând nu numai timpul, dar şi spaţiul între mine şi Sectă: am plecat din ţară. Măsură care li se va părea poate exagerată multora dintre cei care vor citi aceste memorii. Întotdeauna m-a făcut să râd lipsa de imaginaţie a acestor domni, care cred că, pentru a ajunge la un adevăr, faptele trebuie să păstreze „proporţiile cuvenite“. Aceşti pitici îşi închipuie (au şi ei imaginaţie, bineînţeles, dar o imaginaţie pitică) că realitatea nu le depăşeşte statura şi că nici nu e mai complexă decât creierul lor de muscă. Aceşti indivizi, care spun despre ei înşişi că ar fi „realişti“, fiindcă nu sunt în stare să vadă mai departe de vârful nasului, confundă Realitatea cu un Cerc-cu-Diametrul-de-Doi-Metri care îşi are centrul în căpăţâna lor modestă. Nişte provinciali care râd de ceea ce nu pot înţelege şi nu se încred în ceea ce se află în afara faimosului lor cerc. Cu şiretenia tipică a ţăranilor, îi resping mereu pe nebunii care vin la ei cu planuri pentru descoperirea Americii, dar îşi cumpără o cutie de scrisori de îndată ce ajung la oraş. Şi au tendinţa să considere logic (alt cuvinţel care le place!) ceea ce e pur şi simplu un fapt ce ţine de psihologie. Ceea ce este familiar se preface astfel în ceva chibzuit, mecanism prin care se ajunge ca laponului să i se pară chibzuit să-şi ofere nevasta primului venit, pe când unui european i se pare mai curând o nebunie. Acest soi de şmecheri au tăgăduit rând pe rând existenţa antipozilor, a mitralierei, a microbilor, a undelor hertziene. Nişte realişti care se deosebesc prin faptul că au respins (îndeobşte cu râsete, cu forţă, ba chiar cu închisoare şi balamuc) viitoare realităţi.

Asta ca să nu mai zic nimic de celălalt aforism suprem: „păstrând proporţiile cuvenite“. Ca şi cum în istoria omenirii s-ar fi întâmplat ceva important care să nu fie o exagerare: de la Imperiul Roman până la Dostoievski.

În fine, să ne lăsăm de fleacuri şi să ne întoarcem la *singura temă care ar trebui să intereseze omenirea*.

M-am hotărât să plec din ţară şi, cu toate că la început m-am gândit s-o fac prin Deltă, cu vreuna din şalupele contrabandiştilor cu care era în legătură F., mi-am spus apoi că în felul ăsta n-o să pot ajunge mai departe de Uruguay. Aşadar, nu-mi rămânea altceva decât să-mi fac rost de un paşaport fals. L-am găsit pe aşa-numitul Turquito Nassif şi am obţinut un paşaport pe numele Federico Ferrari Hardoy, paşaport care, împreună cu multe altele furate de banda lui Turquito, îşi aştepta destinul. L-am ales pe acesta fiindcă, odinioară, am avut un conflict cu Ferrari, şi aveam acum prilejul să fac nişte bazaconii în numele lui.

Deşi aveam documentul, am crezut că e mai bine să merg mai întâi la Montevideo prin Deltă, cu şalupa unor contrabandişti. Am ajuns astfel până la Carmelo şi de acolo, cu autobuzul, până la Colonia. Cu un alt autobuz, am ajuns în sfârşit la Montevideo.

Mi-am vizat paşaportul la consulatul Argentinei şi mi-am luat un bilet la Air France pentru două zile mai târziu. Ce puteam face în cele două zile de aşteptare? Eram nervos, neliniştit. Am luat-o pe bulevardul 18 Iulie, am intrat într-o librărie, am băut mai multe cafele şi coniacuri ca să lupt cu frigul pătrunzător. Dar ziua trecea exasperant de încet: nu mai speram să sosească odată clipa în care să pun oceanul între mine şi tipul care vindea balene.

Bineînţeles, nu voiam să văd nici un cunoscut. Însă, din nefericire (nu din întâmplare, ci din nefericire, din neglijenţă, căci ar fi trebuit să petrec zilele acelea într-o parte a oraşului unde să nu existe nici cea mai mică posibilitate să dau peste cunoscuţi), în cafeneaua Tupi-Nambá prezenţa mi-a fost descoperită de Bayce şi de o fată blondă, pictoriţă, pe care o cunoscusem tot la Montevideo, pe vremuri. Împreună cu ei era un al treilea, în blugi şi cu nişte bocanci tare ciudaţi: era un bărbat tânăr şi slab, cu un aer foarte intelectual, pe care mi se părea că-l cunosc de undeva.

Era inevitabil: Bayce se apropie şi mă invită la masa lor, unde am salutat-o pe Lily şi am început să mă întreţin cu tipul în bocanci. I-am spus că mi se părea cunoscut. Nu fusese niciodată la Valparaíso? Nu era arhitect? Ba da, era arhitect, dar nu fusese niciodată la Valparaíso.

Eram intrigat. După cum e de înţeles, era ceva suspect, prea se potriveau toate: nu numai că mi s-a părut cunoscut, dar i-am ghicit şi profesia. Oare o fi negând că a fost la Valparaíso numai ca să nu ajung eu la vreo concluzie care-l dezavantaja?

Eram atât de preocupat şi de îngrijorat (gândiţi-vă că episodul cu omul cu balene se petrecuse doar cu câteva zile înainte), încât mi-a fost cu neputinţă să urmăresc coerent discuţia lor. Au vorbit de Perón (când oare nu se vorbeşte de el!), de arhitectură, de nu mai ştiu care teorie şi de arta modernă. Arhitectul avea cu el un exemplar din *Domus*. Au lăudat un fel de cocoş din ceramică pe care, preocupat cum eram, m-am văzut totuşi obligat să-l privesc: era făcut de un italian pe nume Durelli sau Fratelli (ce mai contează?), care precis că îl plagiase după un neamţ, unul Stadt, care la rândul lui îl plagiase după Picasso, care la rândul lui îl plagiase după vreun biet negru din Africa, singurul care nu câştigase dolari de pe urma cocoşului.

Pe mine mă muncea mai departe treaba cu arhitectul: pe măsură ce mă uitam la el mi se părea tot mai cunoscut. Îl chema Capurro. Să fie însă numele lui adevărat? Sigur, ce prostie, zău aşa: doar era din Montevideo, Bayce şi Lily erau prietenii lui, cum ar fi putut să-şi dea un nume fals? Mă rog, asta nu conta: numele lui putea fi cel adevărat, şi sigur că şi era, însă nu cumva minţea când spunea că nu fusese niciodată la Valparaíso? Şi dacă era aşa, ce voia să ascundă? Am încercat să-mi amintesc fulgerător dacă din grupul acela din Valparaíso era

vreunul care să fi făcut vreo referire, directă sau indirectă, la orbi. Era semnificativ, de pildă, faptul că pe individ îl interesau cu deosebire cocoşii, ori cocoşii de luptă nu scapă de orbire. Nu, nu-mi aminteam nimic. Şi brusc mi s-a năzărit că poate nu-l văzusem la Valparaíso, ci la Tucumán.

— N-aţi fost niciodată la Tucumán? l-am întrebat pe neaşteptate.

— La Tucumán? Nu, nici acolo. Am fost, desigur, de multe ori la Buenos Aires, dar nu am fost niciodată la Tucumán. De ce?

— Doar aşa. Mi se pare că vă cunosc şi mă tot gândesc de unde.

— Omule, cel mai probabil e că l-ai cunoscut aici, la Montevideo, cu vreo altă ocazie! spuse Bayce, râzând de insistenţa mea.

Am făcut semn că nu şi m-am cufundat iar în gânduri, pe când ei vorbeau mai departe despre cocoş.

I-am părăsit cu un pretext oarecare şi m-am dus la altă cafenea, continuând să-mi bat capul cu problema arhitectului.

Am încercat să-mi aduc aminte de legăturile mele din Tucumán, oameni de care mă foloseam, ca întotdeauna, pentru a-mi ascunde adevăratele activităţi. E normal: nu era să apelez la falsificatori de prin partea locului ori să apar în tovărăşia unor bandiţi din provincie. I-am telefonat unei fete care făcuse arhitectura, cu care mă culcasem pe vremuri.

M-am dus s-o văd. Îi mersese bine, preda la facultate şi colabora cu un grup de tineri arhitecţi care construiau la Tucumán o clădire pe care mi-a şi arătat-o mai târziu: o fabrică, o şcoală sau un sanatoriu. Nu mai ţin minte, cum se ştie, acum toate sunt la fel: în clădirile astea se poate instala mâine la fel de bine un strung sau o maternitate. Asta numesc ei funcţionalism.

Cum spuneam, prietenei mele îi mergea bine. Nu mai locuia, ca la Buenos Aires, într-o cămăruţă de student. Acum avea un apartament modern şi potrivit cu personalitatea ei. În momentul când servitoarea mi-a deschis uşa, am fost cât pe ce să plec, crezând că nu putea locui acolo. Îndată ce mi-am coborât privirea, m-am ciocnit de mobilă: toată era foarte joasă, ca pentru crocodili. De la cincizeci de centimetri în sus apartamentul era absolut gol. Totuşi, când am intrat am văzut că pe un perete uriaş atârna un tablou, unul singur, făcut de vreun prieten al Gabrielei: pe un fond neted şi de un gri ca oţelul apărea, trasă cu rigla, o linie dreaptă albastră, verticală şi, la vreo jumătate de metru mai la dreapta, un cerculeţ de culoarea ocrului.

Ne-am aşezat pe jos, cum nu se poate mai incomod; Gabriela se târî până la o măsuţă înaltă de vreo douăzeci de centimetri, ca să servească puţină cafea în nişte ceşcuţe de ceramică fără toartă. Pe când îmi frigeam degetele, mi-am zis că fără vreo şase whisky-uri mi-ar fi imposibil să ajung, în frigiderul acela, la temperatura necesară ca să mă mai culc cu Gabriela. Mă şi împăcasem cu soarta, când îşi făcură apariţia nişte prieteni de-ai ei. Văzându-i mai de aproape, mi-am dat seama că unul dintre ei era femeie, deşi purta şi ea blugi. Ceilalţi doi erau arhitecţi: unul era soţul femeii în pantaloni, iar celălalt, pesemne, prietenul sau amantul Gabrielei. Toţi erau echipaţi cu blugi şi nişte bocanci ciudaţi tip Patria,

din ăia pe care-i purtau odinioară recruţii, dar care cred că astăzi se fac cu siguranţă de comandă, pentru a aproviziona Facultatea de Arhitectură.

Vorbiră un răstimp în jargonul lor, jargon în care amestecau din când în când fragmente de psihanaliză, astfel încât păreau că se extaziază în egală măsură de o spirală logaritmică de Max Bill ori de sadismului analo-bucal al unui prieten pe care-l analizau chiar atunci. Mai discutară şi despre un proiect al lui Clorindo Testa pentru crearea unor comisariate-model în provincia Misiones. Oare pentru tortură cu electrozi?

Şi atunci, pe când mă tot străduiam să-mi amintesc, s-a făcut deodată lumină în capul meu. Nu, precis că numai obsesiile mele mă făcuseră să cred că-l mai văzusem pe Capurro, la Valparaíso sau la Tucumán. Asta pentru că toţi de felul lui semănau între ei, şi era foarte greu să-i deosebeşti, mai ales dacă îi vedeai de departe, sau în penumbră, ori, cum mi se întâmpla mie, în momente de emoţie violentă.

Liniştindu-mă în privinţa lui Capurro, mi-am petrecut într-un mod mai plăcut timpul de care mai dispuneam: am intrat la un cinema, apoi într-un bar de cartier şi, în cele din urmă, m-am închis în camera de hotel. A doua zi, când avionul companiei Air France a decolat de pe Carrasco, am început să mă simt împăcat.

Am ajuns la Orly pe o căldură înăbuşitoare (eram în august). Transpiram, respiram greu. Funcţionarul care îmi controla paşaportul, unul dintre francezii aceia care gesticulează cu o exuberanţă atribuită de către ei latinoamericanilor, mi-a spus, cu un amestec de ironie şi de condescendenţă:

— Dar dumneavoastră trebuie să fiţi obişnuiţi cu chestii şi mai rele pe acolo, nu?

Se ştie doar: francezii sunt oameni foarte logici şi mecanismul mental al acelui Descartes de la Serviciul Vamal era imbatabil. Marsilia e la sud şi acolo e cald. Buenos Aires e mult mai la sud şi, prin urmare, acolo trebuie să fie o căldură infernală. Ceea ce demonstrează la ce grad de demenţă duce logica: un raţionament corect poate desfiinţa Polul Sud.

L-am liniştit (l-am măgulit), recunoscându-i înţelepciunea. I-am spus că la Buenos Aires umblăm în permanenţă în chiloţi de baie şi că, de îndată ce ne îmbrăcăm, suferim de căldură. Drept care funcţionarul mi-a pus binevoitor ştampila şi mi-a dat înapoi paşaportul, cu un zâmbet: *Allez-y*! Mai civilizaţi-vă puţin!

Nu-mi făcusem planuri precise pentru Paris, dar mi s-a părut prudent să iau două hotărâri: mai întâi, să iau legătura cu prietenii lui F., pentru cazul că aş rămâne în pană de bani; în al doilea rând, să fac să mi se piardă urma, ca totdeauna, văzându-mă cu prietenii mei (?) din Montparnasse şi din Cartierul Latin: grupul acela de catalani, italieni, evrei polonezi şi evrei români care alcătuiesc Şcoala de la Paris.

Mi-am găsit să stau într-o *maison meublée* din Rue du Sommerard, unde mai locuisem înainte de război. Dar patroana nu mai era Madame Pinard. Vreo altă grăsană şi-o fi luat în locul ei sarcina de a supraveghea, din *conciergerie,* intrarea

şi ieşirea studenţilor, a artiştilor rataţi şi a proxeneţilor care sunt nu numai locatarii acelei case, ci şi o materie inepuizabilă pentru Bârfa şi Filozofia Existenţei portăresei.

Am închiriat o cămăruţă la etajul trei. M-am dus apoi să-mi caut cunoştinţele.

M-am îndreptat spre Dôme. N-am văzut pe nimeni. Mi s-a spus că lumea emigrase spre alte cafenele. Mi-au dat informaţii despre Domínguez. M-am dus să-l caut la atelierul lui, care se afla acum în Grande Chaumière.

Dar fac eu ce fac şi în cele din urmă ajung la Domeniul Interzis; ba şi mai mult: se pare că un instinct infailibil îmi îndreaptă inevitabil paşii spre el. „Asta, îmi spuse Domínguez, arătându-mi o pânză, e portretul unei oarbe care îmi pozează.“ Râse. Îi plăceau anumite perversităţi.

Am fost nevoit să mă aşez pe un scaun.

— Ce-i cu tine? mă întrebă. Ai pălit.

Mi-a adus nişte coniac.

— Stau prost cu stomacul, i-am explicat.

Am plecat hotărât să nu mă mai întorc la atelier. Dar a doua zi am înţeles că era lucrul cel mai nepotrivit pe care-l puteam face, după cum reiese din înlănţuirea următoare:

1. Pe Domínguez o să-l surprindă dispariţia mea.

2. O să caute să-şi amintească de vreun fapt ce ar putea-o explica. Nu era decât unul: ameţeala ce m-a cuprins când mi-a arătat pânza cu oarba.

3. Faptul era atât de ieşit din comun, încât până la urmă o să-l comenteze, inclusiv, şi mai ales, cu oarba. Cred că e foarte posibil. Îngrozitor de posibil, întrucât de aici derivă următoarele:

4. Oarba o să-i pună întrebări despre mine.

5. O să afle cum mă cheamă, de unde vin et cetera.

6. O să comunice imediat Sectei.

Tot restul e evident: viaţa îmi va fi din nou în pericol şi va trebui să fug din Paris, poate în Africa sau Groenlanda.

Hotărârea mea a fost cea pe care dumneavoastră v-aţi şi închipuit-o probabil: să fac ce-ar fi făcut orice om inteligent; nu exista alt mod de a mă ascunde decât întorcându-mă în atelierul lui Domínguez, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, înfruntând riscul de a mă întâlni cu oarba.

După o lungă şi costisitoare călătorie, mă întâlneam iar cu Destinul meu.

XXVI

Cât de uluitoare îmi e luciditatea în momentele astea de dinaintea morţii!

Notez în grabă câteva puncte pe care aş vrea să le analizez dacă-mi lasă timpul s-o fac:

Orbii leproşi.

Afacerea Clichy, spionaj în librărie.

Tunel între cripta de la biserica Saint-Julien Le Pauvre şi cimitirul Père Lachaise, Jean-Pierre, ochiul.

XXVII

Mania persecuţiei! Întotdeauna realiştii, faimoşii subiecţi ai „proporţiilor cuvenite“. Când în sfârşit mă vor arde, abia atunci se vor convinge; ca şi cum ar trebui să măsori efectiv diametrul soarelui pentru a crede ceea ce afirmă astrofizicienii.

Aceste hârtii vor servi drept mărturie.

Vanitate *post mortem*? Poate: vanitatea e atât de fantastică, atât de puţin „realistă“, încât ne face să ne preocupăm de ce anume se va spune despre noi odată morţi şi îngropaţi.

Un fel de dovadă a nemuririi sufletului?

XXVIII

Ce şleahtă de canalii, zău aşa! Ca să creadă au nevoie ca omul să fie ars de viu.

XXIX

M-am întors, deci, la atelier. Acum că mă hotărâsem, mă împingea un soi de înfrigurare de nestăpânit. De îndată ce am ajuns, l-am rugat să-mi vorbească despre oarbă. Dar Domínguez era beat şi a început să mă înjure, cum făcea de obicei când îşi pierdea controlul. Adus de spate, fioros, uriaş, din cauza alcoolului se transforma într-un monstru îngrozitor.

A doua zi picta mai departe liniştit, cu un aer bovin.

L-am întrebat despre oarbă, i-am spus că eram curios s-o observ, dar fără ca ea să-şi dea seama. Mă întorceam, aşadar, la cercetarea mea, dar mult mai repede decât prevăzusem, pentru că, oricum, o distanţă de cincisprezece mii de kilometri echivalează cu vreo doi ani. Aşa gândeam, ca un prost, în momentul acela. Inutil să mai spun că nu i-am relatat lui Domínguez nimic despre gândurile mele secrete. Am invocat pur şi simplu curiozitatea, o curiozitate morbidă.

Mi-a răspuns că puteam să mă instalez sus, să ascult şi să privesc cât poftesc.

Presupun că ştiţi cum sunt alcătuite atelierele pictorilor: un fel de şopron, destul de înalt, unde în partea de jos artistul îşi ţine şevaletul, dulapurile cu vopselele, un pat amărât pentru modelul care-i pozează, mese şi scaune la care se poate sta şi mânca et cetera; şi într-o parte, cam la vreo doi metri înălţime, o platformă cu patul în care doarme. Acolo avea să fie observatorul meu: nici dacă l-ar fi construit cineva anume n-ar fi putut fi mai potrivit pentru scopul meu.

Entuziasmat de perspectivă, am stat de vorbă cu Domínguez despre vechii prieteni, în aşteptarea oarbei. Ne-am adus aminte de Matta, care era la New York, de Esteban Francés, de Breton, de Tristan Tzara, de Péret. Ce făcea oare Marcelle Ferry?64 Până când un ciocănit în uşă anunţă sosirea modelului. Am dat fuga spre platforma pe care Domínguez îşi avea patul, răvăşit şi murdar ca întotdeauna. De la postul meu, în tăcere, mă pregăteam să asist la ceva deosebit, fiindcă Domínguez mă avertizase că uneori „n-avea încotro“ şi trebuia să facă dragoste cu ea, atât de libidinoasă era oarba.

Mi s-a făcut pielea de găină de îndată ce-am văzut-o în cadrul uşii. Dumnezeule mare, niciodată nu m-am putut uita la un orb fără să mă ia cu fiori!

Era de statură potrivită, mai curând scundă, dar mişcările ei vădeau că e un fel de pisică în călduri. Se îndreptă fără ajutor spre patul sărăcăcios şi se dezbrăcă. Avea un corp atrăgător, gingaş, dar farmecul ei iradia mai ales din mişcările feline.

Domínguez picta şi ea îşi vorbea de rău bărbatul, ceea ce nu mi se păru prea interesant, până în clipa când am înţeles că şi soţul ei era orb: una din fisurile pe care le tot căutam eu! O naţiune duşmană oferă, văzută de departe, o privelişte dură şi fără fisuri, un bloc compact în care ni se pare că nu putem pătrunde niciodată. Dar înăuntrul ei există ură, există resentimente, există dorinţă de răzbunare; altminteri spionajul ar fi aproape imposibil şi colaboraţionismul în ţările ocupate aproape de nepracticat.

Firește, nu m-am repezit bucuros asupra acelei fisuri. Mai întâi trebuia să verific:

a) Dacă realmente femeia nu ştia că exist şi că sunt acolo;

b) Dacă realmente îşi ura bărbatul (putea fi doar o cursă pentru pescuit spioni);

c) Dacă realmente bărbatul ei era şi el orb.

Iureşul ce mi se produse în minte când am aflat de ura femeii începu să se amestece cu tumultul dezlănţuit în simţurile mele la vederea scenei care a urmat mai târziu. Pervers şi sadic cum era, Domínguez îi făcea o groază de porcării femeii, profitând de orbirea ei; ea îl căuta pe bâjbâite. Ba Domínguez îmi făcu şi mie semn să vin să particip, dar, cum eu trebuia să am grijă de şansa aceea ca de o comoară, nu era s-o pierd pentru o simplă satisfacţie sexuală. A urmat, aşadar, comedia, care a degenerat într-o sumbră şi aproape înfricoşătoare luptă sexuală între două fiinţe posedate de diavol care strigau, muşcau şi zgâriau.

Nu, nu mai aveam nici o îndoială că ea se purta aşa cum îi era firea. Fapt important pentru cercetările mele ulterioare. Şi, cu toate că ştiu că o femeie e în

stare să mintă cu sânge rece până şi în momentele cele mai pătimaşe, eram înclinat să cred că nu minţea nici atunci când se referea la bărbatul ei orb. Dar trebuia să mă asigur.

Când, în sfârşit, cei doi se potoliră, în toiul haosului din atelier (căci nu numai că strigau şi urlau, dar Domínguez o făcea să-l urmărească, tăvălindu-se, incitând-o cu insulte, cu referiri de necrezut), rămaseră multă vreme fără să scoată o vorbă. Apoi ea se îmbrăcă şi spuse „Pe mâine“, ca o funcţionară care pleacă acasă. Domínguez nici măcar nu-i răspunse, stătea mai departe gol şi toropit în pat. Eu, într-un mod oarecum grotesc, continuam la postul meu de observaţie. În sfârşit m-am hotărât să mă dau jos.

L-am întrebat dacă e adevărat că bărbatul femeii e şi el orb, dacă îl văzuse vreodată. Şi, de asemenea, dacă e adevărat că ea îl urăşte chiar aşa cum se părea.

Drept orice răspuns, Domínguez îmi lămuri că una din torturile pe care le născocise femeia aia era să-şi aducă amanţii în camera unde locuia cu individul, culcându-se cu ei în prezenţa lui. Cum mie nu mi se părea cu putinţă aşa ceva, mi-a explicat că asemenea combinaţie e posibilă deoarece tipul era nu numai orb, ci şi paralitic. Stătea într-un scaun cu rotile şi asista la spectacolul organizat de ea.

— Dar cum aşa? l-am întrebat eu. Nu se mişcă nici măcar cu scaunul prin casă? Nu-i urmăreşte prin cameră?

Căscând cu gura lui de rinocer, Domínguez îmi făcu semn că nu. Orbul era paralitic de-a binelea şi nu putea face altceva decât să-şi mişte puţin două degete de la mâna dreaptă şi să scoată scâncete. Când scena ajungea în momentele culminante, orbul, înnebunit, izbutea să-şi mişte câteva falange, slobozind nişte strigăte uşoare cu o limbă încleiată.

De ce îl ura într-atâta? Domínguez n-avea habar.

XXX

Dar să ne întoarcem la model. Şi acum mă ia cu fiori când îmi aduc aminte de relaţia aceea trecătoare cu oarba, pentru că niciodată n-am fost mai aproape de prăpastie ca atunci. Cât de neprevăzător şi de prost mai eram! Mă consideram deştept nevoie mare, credeam că nu fac un pas fără să cercetez terenul în prealabil, că sunt un om cu o minte pătrunzătoare şi aproape infailibilă. Bietul de mine!

Nu mi-a fost greu să intru în legătură cu oarba. (Mai bine aş spune, prostul de mine, „nu mi-a fost greu să mă las tras pe sfoară“.) Am întâlnit-o în atelierul lui Domínguez, am plecat împreună, am vorbit de vreme, de Argentina, de Domínguez. Nu ştia, bineînţeles, că eu îi urmărisem din postul meu de observaţie, cu o zi în urmă. Îmi spuse:

— E un om minunat. Îl iubesc ca pe un frate.

Ceea ce-mi dovedea două lucruri: primul, că n-avea habar de prezenţa mea în observator; şi, al doilea, că era o mincinoasă. Concluzia asta din urmă mă punea în gardă în privinţa viitoarelor ei mărturisiri: totul trebuia examinat cu atenţie şi selectat. Trebuia să treacă un timp, scurt ca durată, dar semnificativ, pentru a înţelege sau a bănui că prima concluzie era îndoielnică. Să fi fost la mijloc intuiţia ei, acel al şaselea simţ al lor care le permite să ghicească prezenţa cuiva? Să fi fost complice cu Domínguez? O să vă spun mai târziu. Lăsaţi-mă acum să povestesc mai departe ce s-a întâmplat.

Sunt la fel de necruţător cu mine însumi ca şi cu restul oamenilor. Mă întreb şi azi dacă numai obsesia mea cu Secta m-a împins la aventura cu Louise. Mă întreb, bunăoară, dacă aş fi ajuns să mă culc cu o oarbă îngrozitor de urâtă. Asta ar fi dovedit un autentic spirit ştiinţific! Ca acela al astronomilor care, tremurând de frig în observatoare, petrec lungi nopţi de iarnă notându-şi poziţia stelelor, culcaţi pe paturi de lemn. Căci ar adormi dacă ar fi confortabile, or scopul lor nu e somnul, ci adevărul. Pe când eu, plin de cusururi şi lubric, m-am lăsat târât în situaţii în care primejdia mă pândea în fiecare clipă, neglijând marile obiective transcendente pe care mi le propusesem de ani de zile.

Totuşi, mi-e imposibil să discern ce a fost atunci autentic spirit de cercetare şi ce a fost doar complacere morbidă. Îmi mai spun însă şi că mi-era de folos că m-am complăcut astfel, deoarece asta mă ajuta să pătrund şi mai adânc misterul Sectei. Căci, din moment ce ea stăpâneşte lumea prin puterile întunericului, ce altceva poţi face decât să te cufunzi în atrocităţile cărnii şi ale spiritului, pentru a studia limitele, contururile, sfera de acţiune a acestor puteri? Nu spun ceva de care aş fi absolut sigur în momentul acesta, vorbesc doar cu mine însumi, încercând să aflu, fără nici o îngăduinţă pentru slăbiciunile mele, în ce măsură am cedat atunci acestor slăbiciuni şi în ce măsură am avut cutezanţa şi curajul de a mă apropia, şi chiar de a mă adânci, în groapa adevărului.

Nu merită să dau amănunte despre relaţia dezgustătoare pe care am avut-o cu oarba, întrucât n-ar adăuga nimic important acestui Raport pe care vreau să-l las viitorilor cercetători. Raport care doresc să aibă cu acest soi de descrieri aceeaşi legătură care există între o geografie sociologică a Africii Centrale şi descrierea unui act de canibalism. Am să spun doar că şi dacă aş trăi cinci mii de ani mi-ar fi imposibil să uit până la moarte după-amiezele de vară cu femeia aceea anonimă, care parcă mă prindea cu o mulţime de braţe ca o caracatiţă, lentă şi minuţioasă ca un melc, flexibilă şi perversă ca o viperă mare, electrică şi delirantă ca o pisică noaptea. Şi în vremea asta celălalt, în scaunul de paralitic, neputincios şi patetic, îşi tot mişca cele două degete de la mâna dreaptă, gângăvind cu limba-i moale cine ştie ce blesteme, cine ştie ce tulburi (şi zadarnice) ameninţări. Până când vampirul, după ce îmi sugea tot sângele, mă părăsea preschimbat într-o moluscă scârboasă şi amorfă.

Să lăsăm aşadar acest aspect al problemei şi să examinăm faptele care prezintă interes pentru Raport, indiciile pe care le-am putut desluşi cu privire la universul interzis.

Prima mea sarcină era, de bună seamă, să verific natura şi intensitatea urii oarbei faţă de soţul ei, fiindcă fisura asta, după cum am mai spus, era una din posibilităţile pe care le căutasem dintotdeauna. E de prisos să mai explic că n-am întrebat-o direct pe Louise, deoarece un asemenea interogatoriu i-ar fi atras atenţia şi ar fi făcut-o bănuitoare; a fost rezultatul unor lungi conversaţii despre viaţă în general, urmate de analiza, în liniştea camerei mele, a răspunsurilor, comentariilor, tăcerilor sau reticenţelor ei. Astfel am dedus, pornind de la temeiuri pe care le consideram solide, că individul acela era cu adevărat bărbatul ei şi că ura era profundă, întocmai cum o vădea cu adevărat ideea ei perversă de a se culca cu alţii în prezenţa lui.

Şi am spus „cum o vădea cu adevărat“ pentru că, desigur, prima bănuială care nu-mi dădea pace era că totul putea fi o comedie înscenată ca să pună mâna pe mine, după schema:

a) ură faţă de soţul ei
b) ură faţă de orbi în general
c) inima mea deschisă!

Experienţa mă prevenea că putea fi o cursă foarte ingenioasă, şi că singura posibilitate de a mă asigura că nu e aşa era să cercetez autenticitatea acelui sentiment. Elementul pe care l-am considerat cel mai convingător a fost natura orbirii lor: tipul orbise la o vârstă matură, în timp ce Louise era oarbă din naştere; şi am mai explicat că orbii îi detestă fără milă pe cei care şi-au pierdut vederea de curând.

Povestea se petrecuse astfel: se cunoscură la Biblioteca pentru Orbi, se îndrăgostiră, ajunseră să locuiască împreună; mai târziu s-au stârnit tot felul de discuţii din cauza geloziei lui, care au culminat cu insulte şi bătăi.

După Louise, gelozia lui Gaston n-avea nici un temei, pentru că ea îl iubea: era un flăcău chipeş şi viguros. Dar gelozia lui ajunse atât de necugetată, încât într-o zi se hotărî să se răzbune legând-o pe oarbă de pat, aducând o femeie şi făcând dragoste în prezenţa ei. Louise, în toiul torturii, jură să se răzbune şi, după câteva zile, ieşind împreună din cameră (locuiau la etajul patru şi se ştie că în hotelurile ieftine din Paris ascensorul e folosit numai pentru urcare), când au ajuns în faţa scării ea i-a dat brânci. Gaston se rostogoli până la etajul trei şi în urma căzăturii a rămas paralizat. Când îşi reveni, nu-i mai era intact decât extraordinarul lui simţ al auzului.

Neputând comunica în afară, şi nici vorbi ori scrie, nimeni nu a putut afla vreodată adevărul şi toţi au crezut versiunea căderii dată de Louise, atât de plauzibilă, fiind vorba de un orb. Înnebunit de neputinţa de-a face cunoscut adevărul şi torturat de scenele la care Louise îl obliga să asiste drept răzbunare, Gaston se simţea zidit într-o carapace rigidă, pe când o armată de furnici carnivore îl devorau de viu de fiecare dată când oarba ţipa în pat cu amanţii ei.

După ce mi se confirmase autenticitatea acelei uri, am vrut să mai aflu câte ceva despre Gaston, deoarece într-o noapte, pe când meditam la cele întâmplate

în timpul zilei, m-a străfulgerat o bănuială: dar dacă tipul respectiv, înainte de a orbi, fusese unul dintre indivizii care, de mii de ani încoace, anonimi şi îndrăzneţi, lucizi şi implacabili, încearcă să pătrundă în lumea interzisă? Nu se putea oare ca, orbit de Sectă, ca un prim pas al pedepsirii lui, să fi fost dat pe mâna acelei oarbe dornice de o neîncetată şi cumplită răzbunare, după ce l-au făcut să se îndrăgostească de ea?

Mi-am închipuit o clipă cum m-aş simţi zidit de viu în carapacea aceea, cu mintea intactă, cu dorinţele poate exacerbate, cu auzul extrem de fin, auzind-o pe femeia care m-a înnebunit acum o vreme gemând şi ţipând cu amanţii pe care şi-i aducea unul după altul. Numai oameni de teapa asta puteau născoci o astfel de tortură.

M-am ridicat din pat, cuprins de agitaţie. În noaptea aceea n-am mai putut închide ochii şi m-am plimbat ore întregi prin cameră, fumând şi meditând. Trebuia să cercetez în vreun fel şi posibilitatea asta. Dar cercetarea asta era cea mai periculoasă pe care o întreprinsesem vreodată în legătură cu Secta. Era vorba să descopăr în ce măsură martirul acela era propria mea prefigurare!

Când s-a luminat de ziuă, capul mi se învârtea. Am făcut o baie ca să-mi mai limpezesc ideile. Mi-am spus, mai liniştit: dacă individul acela fusese pedepsit de Sectă, de ce îmi dăduse oarba informaţia care putea trezi în mine tocmai o asemenea bănuială? De ce îmi explicase că ea *îl pedepsea*? Putea şi trebuia să-mi ascundă acest fapt, dacă voia să mă facă să cad într-o cursă. Cât despre mine, niciodată nu mi-aş fi putut da seama de asta fără ajutorul ei, căci numai datorită informaţiilor ei ştiam că individul auzea şi suferea. Ba şi mai mult: dacă scopul Sectei era să mă prindă în cursa oarbei, ce nevoie avea să mi-l arate pe orb în situaţia aceea echivocă şi, în orice caz, suspectă pentru mine? De altfel, mi-am zis, şi Domínguez se culca cu oarba în aceleaşi condiţii, ceea ce mă făcea să-l consider străin de cercetarea mea. M-am liniştit, dar m-am hotărât să fiu cu ochii în patru.

Chiar în ziua aceea am pus în aplicare o metodă la care mă gândisem, dar pe care n-o folosisem până atunci: să ascult pe la uşi. Dacă ura ei era autentică, se prea poate să-l insulte şi în momentele când erau singuri.

Am urcat cu ascensorul până la etajul cinci, apoi am coborât cu grijă până la patru, aşteptând câte cinci minute la fiecare treaptă. Am reuşit astfel să ajung aproape de camera lor şi să-mi lipesc urechea de uşă. Am auzit că Louise vorbea cu un bărbat. Asta mi-a atras atenţia, deoarece peste un ceas mă aştepta pe mine. Să fi fost oare în stare să fie împreună cu un alt bărbat până în clipa când aveam să sosesc eu? Îmi rămânea deci să aştept.

Am păşit uşurel pe coridor şi am aşteptat într-un colţ, gândindu-mă: dacă cineva vine sau trece pe acolo, o să cobor şi nimeni n-o să poată bănui nimic. Din fericire, la ora aceea mişcarea pe scară era inexistentă şi am putut aştepta astfel până la ora stabilită cu Louise, fără ca individul să iasă din cameră. M-am gândit atunci că vreun prieten sau cunoscut o fi stând de vorbă cu oarba în aşteptarea mea. Oricum ar fi fost, era timpul să intru. Aşa că m-am apropiat şi am bătut în

uşă. Mi-a deschis şi am intrat.

Mai că n-am leşinat!

În cameră nu era nimeni. În afară, bineînţeles, de oarbă şi de paraliticul în scaunul lui.

Mi-am închipuit într-o străfulgerare comedia sinistră: un orb despre care se spunea că e paralitic şi mut, dat de Sectă drept soţ celeilalte canalii, pentru ca eu să cad în capcana faimoasei uri, a faimoasei fisuri şi a inevitabilei confesiuni.

Am ieşit în fugă, fiindcă mintea mea, lucidă şi exactă ca în puţine rânduri, mă avertiza că, în mod inteligent, nu dădusem nimănui adresa, că nici măcar Domínguez n-o cunoştea şi că orbirea acelui bufon sinistru, paralitic sau nu, avea să-l împiedice să mă urmărească pe scări.

Am traversat într-o suflare bulevardul, am intrat în Jardin du Luxembourg şi apoi, tot în mare grabă, am ieşit pe partea cealaltă. Acolo am luat un taxi şi, fără să mai pierd timpul, m-am hotărât să mă duc la hotel, să-mi iau valiza şi să fug din Paris. Însă în timpul drumului, pe când mă gândeam sărind de la una la alta, mi s-a năzărit că, deşi nu spusesem nimănui unde stau, era foarte probabil (dar ce spun: era sigur) ca Secta să mă fi urmărit până acolo, tocmai în eventualitatea că aş fi fugit pe neaşteptate. Ce naiba conta valiza? Aveam întotdeauna cu mine paşaportul şi banii. Ba mai mult: fără să ştiu exact ce mi s-ar putea întâmpla, îndelunga mea experienţă în cercetarea aceea mă făcuse să iau o măsură pe care acum o consideram genială: să am paşaportul vizat pentru două sau trei ţări. Pentru că gândiţi-vă ce s-ar fi întâmplat dacă, imediat după episodul din strada Gay Lussac, Secta ar fi trimis pe cineva să stea de pază la consulatul Argentinei ca să mă urmărească. În toiul agitaţiei, m-a încercat din nou o senzaţie clară de forţă pe care mi-o dădeau spiritul meu de prevedere şi inteligenţa mea.

Am luat-o pe Grands Boulevards şi i-am spus şoferului să mă ducă la orice agenţie de voiaj. Mi-am cumpărat un bilet pentru primul avion. M-am gândit şi la o posibilă supraveghere la aeroport; însă mi s-a părut că Secta o să-mi piardă urma aşteptându-mă mai întâi la consulat.

Şi aşa am plecat la Roma.

XXXI

Câte prostii nu facem cu aerul că am chibzuit îndelung! Desigur, judecăm corect, minunat chiar, pe baza premiselor A, B şi C. Atât doar că nu am ţinut cont de premisa D. Şi nici de E şi de F. Şi nici de tot alfabetul latin şi de cel chirilic. E un mecanism în virtutea căruia acei vicleni inchizitori ai psihanalizei se simt foarte liniştiţi după ce au tras nişte concluzii foarte corecte pe baze anemice.

Câte gânduri amare nu mi-au trecut prin minte în călătoria aceea la Roma! M-am străduit să-mi fac ordine în ideile, teoriile, faptele pe care le trăisem. Pentru că nu putem prevedea viitorul decât dacă încercăm să descoperim legile

trecutului.

Câte greşeli în trecutul meu! Câte inadvertenţe! Şi câte naivităţi încă! În momentul acela mi-am dat seama de rolul echivoc al lui Domínguez, amintindu-mi de Victor Brauner. Acum, după ani de zile, îmi confirm ipoteza: Domínguez a fost împins spre balamuc şi spre sinucidere.

Da, în timpul zborului mi-am adus aminte de strania întâmplare cu Victor Brauner şi de faptul că, atunci când mă întâlnisem cu Domínguez, îl întrebasem de toţi: de Breton, de Péret, de Esteban Francés, de Matta, de Marcelle Ferry. De toţi, în afară de Victor Brauner. Semnificativă „uitare"!

Vă povestesc episodul, pentru cazul că nu-l cunoaşteţi. Pictorul acela era obsedat de orbire şi pictase în mai multe tablouri oameni cu ochiul spart sau scos. Ba chiar şi un autoportret în care avea o orbită goală. Ei bine: cu puţin înainte de război, în timpul unei orgii în atelierul unui pictor din grupul suprarealiştilor, Domínguez, beat, aruncă în cineva cu un pahar, tipul se fereşte şi paharul îi scoate un ochi lui Victor Brauner.

Vedeţi şi dumneavoastră dacă poate fi vorba de întâmplare, dacă întâmplarea mai are vreun sens, cât de mic, în cazul fiinţelor omeneşti. Dimpotrivă, oamenii se îndreaptă ca somnambulii spre ţeluri pe care le intuiesc adesea nedesluşit, dar de care sunt atraşi ca fluturele de flacără. Aşa a mers Brauner spre paharul lui Domínguez şi spre orbire; şi aşa m-am dus eu la Domínguez în 1953, fără să ştiu că ascultam din nou de chemarea destinului meu. Dintre toţi cei pe care aş fi putut să-i văd în acea vară a anului 1953, mi s-a năzărit să-l văd doar pe cel care, într-un fel sau altul, era în slujba Sectei. Restul e evident: tabloul care m-a atras şi mi-a inspirat teamă, oarba care poza (doar pentru acea unică ocazie), farsa concubinajului cu Domínguez, felul stupid în care o urmărisem din postul meu de observaţie, legătura mea cu oarba, comedia cu paraliticul et cetera.

Aviz naivilor:

NU EXISTĂ ÎNTÂMPLARE!

Şi, mai cu seamă, aviz celor care vor urma după mine şi care, citind acest Raport, se vor hotărî să reia cercetările şi să ajungă puţin mai departe decât mine. Un precursor atât de nefericit ca Maupassant (care a plătit cu nebunia), ca Rimbaud (care, deşi a fugit în Africa, a sfârşit şi el delirând, răpus de cangrenă) şi ca atâţi alţi eroi anonimi pe care nu-i cunoaştem şi care trebuie să-şi fi sfârşit zilele, fără ca nimeni s-o ştie, între zidurile ospiciului, torturaţi de poliţiile politice, asfixiaţi în puţuri adânci, înghiţiţi de mlaştini, mâncaţi de furnici carnivore în Africa, devoraţi de rechini, castraţi şi vânduţi unor sultani din Orient sau, ca mine, destinaţi să moară prin foc.

De la Roma am fugit în Egipt şi de acolo, cu vaporul, până în India. De parcă Destinul ar fi mers înaintea mea şi m-ar fi aşteptat, la Bombay m-am pomenit din

senin într-un bordel de oarbe. Îngrozit, am fugit în China şi de acolo la San Francisco.

Am stat liniştit câteva luni în pensiunea unei italience pe nume Giovanna. Până m-am hotărât să mă întorc în Argentina, atunci când mi s-a părut că nu se mai întâmplă nimic suspect.

Ajuns aici, dat fiind că mă învăţasem minte, am rămas în expectativă, pândind prilejul de a mă lipi de vreo rudă sau de vreun cunoscut care ar fi orbit printr-un accident.

Ştiţi ce s-a întâmplat apoi: tipograful Celestino Iglesias, aşteptarea, accidentul, din nou aşteptarea, apartamentul din Belgrano şi, în sfârşit, încăperea închisă ermetic în care am crezut c-o să mă întâlnesc cu destinul meu de pe urmă.

XXXII

Nu ştiu dacă din pricina oboselii, a încordării în care mă ţinea aşteptarea de atâtea ore sau a aerului închis, cert e că a început să mă cuprindă o toropeală tot mai copleşitoare şi până la urmă am căzut, sau acum mi se pare că am căzut, într-un fel de aţipeală tulbure şi zbuciumată; coşmaruri nesfârşite, amestecate sau întreţinute de amintiri asemănătoare cu povestea cu ascensorul ori cu cea cu Louise.

Mi-aduc aminte că la un moment dat am crezut că mă sufoc şi, disperat, m-am ridicat, m-am repezit la uşi şi am început să bat cu furie. Apoi mi-am dat jos sacoul şi mai târziu cămaşa, pentru că mi se părea că totul mă apasă şi mă sufocă.

Până aici îmi amintesc limpede de toate.

Nu mai ştiu însă dacă din cauza bătăilor şi a strigătelor mele s-a deschis uşa şi a apărut Oarba.

O văd şi acum, profilată în cadrul uşii, înconjurată de o luminozitate care mi se păru puţin fosforescentă: avea ceva hieratic, ceva maiestuos, iar din atitudinea, şi mai ales de pe chipul ei, emana o fascinaţie irezistibilă. Ca şi cum în cadrul uşii deschise, drept şi tăcut, ar fi stat un şarpe cu ochii aţintiţi asupră-mi.

Am făcut un efort ca să rup vraja care mă paraliza: aveam intenţia (cu siguranţă nechibzuită, dar aproape logică, dacă ne gândim că nu mai aveam nici o altă speranţă) de a mă năpusti asupra ei, doborând-o la pământ dacă era nevoie, şi a da apoi fuga în căutarea unei ieşiri în stradă. Dar adevărul e că abia mă puteam ţine pe picioare: o moleşeală, o sfârşeală cumplită îmi înţepenea muşchii, o oboseală bolnăvicioasă ca atunci când ai febră mare. Şi, într-adevăr, tâmplele îmi zvâcneau tot mai tare, până când, la un moment dat, mi s-a părut că o să-mi explodeze capul ca un gazometru.

Totuşi, un rest de luciditate îmi spunea că, dacă nu foloseam prilejul acela ca să mă salvez, n-am s-o mai pot face în veci.

Mi-am încordat voinţa, mi-am adunat toate forţele care-mi mai rămăseseră şi m-am năpustit asupra Oarbei. Am dat-o violent la o parte şi m-am repezit în cealaltă încăpere.

XXXIII

Bâjbâind în penumbră, am căutat o ieşire oarecare. Am deschis o uşă şi m-am pomenit într-o altă încăpere, şi mai întunecoasă decât cea dinainte, şi acolo m-am ciocnit iar, spre disperarea mea, de mese şi de scaune. Pipăind pereţii, am dat de altă uşă, am deschis-o şi m-a întâmpinat o beznă şi mai adâncă.

Mi-aduc aminte că, în culmea haosului din capul meu, mi-am zis: „sunt pierdut“. Şi, ca şi cum mi-aş fi epuizat şi bruma de energie ce îmi mai rămăsese, m-am prăbuşit fără speranţă: eram, cu siguranţă, prizonier într-o construcţie labirintică de unde n-aveam să mai ies niciodată. Am rămas pesemne aşa câteva minute, gâfâind şi transpirând. „Nu trebuie să-mi pierd luciditatea“, îmi spuneam. Am încercat să-mi limpezesc gândurile şi abia atunci mi-am amintit că aveam la mine o brichetă. Am aprins-o şi am văzut că încăperea era goală şi mai avea o uşă, m-am dus lângă ea şi am deschis-o: dădea într-un coridor al cărui capăt nu reuşeam să-l zăresc. Dar ce altceva puteam face decât să mă reped asupra acelei singure posibilităţi care îmi mai rămânea? Şi apoi, mi-a fost de-ajuns să mă gândesc puţin pentru a înţelege că ideea mea de mai înainte că mă rătăcisem într-un labirint trebuie să fie greşită, căci Secta nu m-ar condamna în nici un caz la o moarte atât de confortabilă.

Am păşit aşadar pe coridor. Cu înfrigurare, dar fără să mă grăbesc, deoarece lumina brichetei era slabă şi, pe deasupra, nici nu o aprindeam decât la răstimpuri, ca să nu termin gazul.

După vreo treizeci de paşi, coridorul ajungea la o scară care cobora în spirală, asemănătoare celei care mă dusese de la apartamentul iniţial la cel de la subsol. Trecea cu siguranţă prin locuinţe sau prin case spre pivniţele şi subteranele din Buenos Aires. Cam zece metri mai înainte, scara nu mai era în spirală şi străbătea mari spaţii deschise, cufundate în beznă, care puteau fi pivniţe sau depozite, însă la lumina slabă a brichetei nu-mi era cu putinţă să văd prea departe.

XXXIV

Pe măsură ce coboram, auzeam şopotul unei ape curgătoare, şi asta m-a făcut să cred că mă apropiam de unul din canalele subterane care alcătuiesc în Buenos

Aires o imensă şi labirintică reţea de haznale, de mii şi mii de kilometri. Într-adevăr, am ajuns în curând într-unul din tunelurile acelea fetide, prin care curgea un pârâu impetuos de ape urât mirositoare. O luminozitate îndepărtată arăta că în partea înspre care curgeau apele se afla o gură de canal sau de scurgere dând, probabil, spre stradă, ori spre locul de vărsare într-un canal principal. Am hotărât să mă îndrept într-acolo. Trebuia să merg cu grijă pe poteca îngustă de pe marginea acestor tuneluri, căci alunecarea aici poate fi nu doar fatală, ci şi nespus de scârboasă.

Totul era infect şi vâscos. Pe pereţii sau zidurile tunelului era umezeală şi şiroiau firicele de apă, cu siguranţă infiltraţii din straturile superioare ale terenului.

În viaţa mea reflectasem nu doar o dată la existenţa acelei reţele subterane, împins fără îndoială de interesul meu pentru subsoluri, puţuri, tuneluri, peşteri, caverne, pentru tot ce, într-un fel sau altul, era legat de această realitate subpământeană şi enigmatică: şopârle, şerpi, şobolani, gândaci, nevăstuici şi orbi.

Abominabile haznale din Buenos Aires! Lume de jos, îngrozitoare, tărâmul murdăriei! Îmi imaginam, sus, în saloane elegante, femei frumoase şi extrem de delicate, directori de bancă extrem de corecţi şi chibzuiţi, învăţători arătându-le copiilor că nu trebuie să scrie cuvinte urâte pe pereţi; îmi imaginam halate albe şi scrobite, rochii de seară din tul sau voaluri vaporoase, cuvinte poetice spuse iubitei, discursuri emoţionante despre virtuţile patriotice. În vreme ce aici, jos, într-un iureş obscen şi pestilenţial, curgeau amestecate menstruaţiile iubitelor romantice, excrementele tinerelor vaporoase îmbrăcate în voal, prezervativele folosite de directorii corecţi, fetuşii sfârtecaţi a mii de avorturi, resturile de mâncare din milioane de case şi restaurante, uriaşa, necuprinsa Murdărie din Buenos Aires.

Şi totul se îndrepta spre Neantul oceanului prin acele conducte subterane şi tainice, ca şi cum Cei de Sus ar vrea să uite, ca şi cum s-ar face că nu văd această parte din adevărul lor. Şi ca şi cum nişte antieroi, ca mine, ar fi fost destinaţi blestematei corvezi diabolice de a da socoteală de această realitate.

Exploratori ai Spurcăciunii, martori ai Murdăriei şi ai Gândurilor Rele!

Da, m-am simţit pe neaşteptate ca un fel de erou, un erou pe dos, un erou negru şi respingător, dar un erou. Un soi de Siegfried al tenebrelor, înaintând în beznă şi în duhoare, cu cernitul meu drapel plesnind în bătaia uraganelor infernale. Înaintând însă spre ce? Asta nu reuşeam să desluşesc, şi nici măcar acum, în aceste momente de dinaintea morţii, nu pot să înţeleg.

Am ajuns până la urmă la ceea ce îmi închipuisem că e grătarul unei guri de scurgere, fiindcă de acolo răzbătea luminozitatea aceea slabă care mă ajutase să merg prin canal. Era, într-adevăr, gura de vărsare a canalului pe unde venisem într-unul mai mare, care aproape că mugea. Acolo, foarte sus, era o mică deschizătură laterală lungă de vreun metru, după socoteala mea, şi înaltă de douăzeci de centimetri. Era cu neputinţă să te gândeşti să ieşi pe acolo, având în vedere cât era de îngustă şi, mai ales, de inaccesibilă. Descurajat, am luat-o spre

dreapta, urmând cursul noului canal, mai larg, închipuindu-mi că, în felul acesta, mai curând sau mai târziu, ar trebui să ajung la gura principală de vărsare, dacă nu cumva atmosfera grea şi pestilenţială n-o să mă facă să leşin, căzând în pârâul infect.

Dar nu mersesem nici o sută de paşi când, cu o imensă bucurie, am văzut în capătul potecii înguste pe care veneam o scăriţă de piatră sau de ciment care se îndrepta în sus. Era, fără nici o îndoială, una din ieşirile sau intrările folosite de muncitorii care, la răstimpuri, se văd obligaţi să pătrundă în cloaca aceea.

Însufleţit de perspectivă, m-am căţărat pe scăriţă. După vreo şase sau şapte trepte o cotea spre dreapta. Am urcat din nou, cam tot atâtea trepte, şi am ajuns la o platformă de unde se intra iar într-un culoar. Am început să merg de-a lungul lui, ajungând în sfârşit la o scăriţă asemănătoare cu cele de mai înainte, dar care, spre marea mea surprindere, cobora.

Am şovăit câteva momente, perplex. Ce-ar trebui să fac? Să mă întorc înapoi, la canalul mare, şi să merg mai departe până dau de o scară care urcă? Mi se părea ciudat că trebuia să cobor din nou când, în mod logic, ar fi trebuit să urc. Mi-am imaginat totuşi că scăriţa anterioară, culoarul prin care tocmai trecusem şi scăriţa asta care cobora erau un fel de punte peste un canal transversal; aşa cum se întâmplă în staţiile de metrou unde sunt corespondenţe cu alte linii. M-am gândit că, oricum, mergând în aceeaşi direcţie, nu se putea să nu ies în cele din urmă la suprafaţă. Aşa că am pornit iar: am coborât scara şi am luat-o de-a lungul culoarului ce începea la capătul ei.

XXXV

Pe măsură ce înaintam, culoarul se transforma într-o galerie asemănătoare celor dintr-o mină de cărbuni.

Am început să mă simt pătruns de un frig umed şi atunci mi-am dat seama că de ceva vreme mergeam pe un teren alunecos, desigur din pricina firicelelor de apă ce se scurgeau în linişte pe pereţii tot mai neregulaţi şi mai crăpaţi; pentru că nu mai erau pereţii de ciment ai unui tunel construit de ingineri, ci, pesemne, zidurile unei galerii săpate chiar în pământ, pe sub Buenos Aires.

Aerul era din ce în ce mai greu, sau o fi fost doar o impresie cauzată de întunericul şi îngustimea acelui tunel, care părea fără sfârşit.

Am observat apoi că tunelul nu mai era orizontal, ci cobora lin în pantă, însă fără nici o regularitate, ca şi cum galeria ar fi fost săpată în raport cu facilităţile terenului. Cu alte cuvinte, nu mai era ceva plănuit şi construit de ingineri, cu maşini adecvate; aveam mai degrabă impresia că mă găsesc într-o sordidă galerie subterană săpată de oameni sau de animale preistorice, folosind, sau poate lărgind, crăpăturile naturale sau albiile pârâurilor subterane; impresie confirmată de apa care devenea din ce în ce mai abundentă şi mai supărătoare. Uneori

clefăiam prin noroi până ce ajungeam în locuri mai solide, cu pietre. Prin pereţi, apa se infiltra tot mai tare. Încetul cu încetul, galeria se lărgea până când, pe neaşteptate, am văzut că dădea într-o cavitate care trebuie să fi fost enormă, fiindcă paşii mei răsunau ca sub o boltă gigantică. Din păcate, nu puteam zări nici măcar până unde se întindea, din pricina luminii extrem de slabe de la bricheta mea. Am mai băgat de seamă un fel de ceaţă iscată nu de vapori de apă, ci, probabil, după cum părea să indice un miros pătrunzător, de arderea spontană şi lentă a unor lemne putrede.

Mă oprisem, cred că intimidat de grota sau de bolta aceea nedesluşită şi monstruoasă. Simţeam sub picioare solul acoperit de apă, care nu era însă stătătoare, ci curgea într-o direcţie ce avea să ducă, îmi închipuiam, la unul din lacurile acelea subterane cercetate de speologi.

Singurătatea totală, imposibilitatea de a distinge marginile cavernei în care mă aflam şi întinderea apelor de acolo, care mi se părea imensă, aburii sau fumul ce mă ameţea, toate îmi sporiră neliniştea până la o limită insuportabilă. M-am crezut singur pe lume şi m-a străfulgerat gândul că mă coborâsem până la originile ei. M-am simţit grandios şi neînsemnat.

Mi-a fost teamă că vaporii de acolo mă vor ameţi până la urmă de tot, făcându-mă să cad în apă, şi că voi muri înecat tocmai când eram pe punctul să descopăr misterul esenţial al existenţei.

Din momentul acela nu mai pot face deosebirea între ce s-a întâmplat cu adevărat şi ce am visat sau m-au făcut să visez, încât nu mai sunt sigur de nimic; nici măcar de ceea ce cred că s-a întâmplat în anii şi chiar în zilele de dinainte. M-aş îndoi azi chiar şi de episodul cu Iglesias, dacă n-aş şti că şi-a pierdut vederea într-un accident la care eu am fost de faţă. Însă de toate cele petrecute de la accident încoace îmi aduc aminte cu o luciditate febrilă, ca şi cum ar fi vorba de un coşmar lung şi îngrozitor: pensiunea din strada Paso, doamna Etchepareborda, individul de la CADE, emisarul care semăna cu Pierre Fresnay, intrarea în casa din Belgrano, Oarba, închiderea mea în aşteptarea verdictului.

Mintea începea să mi se tulbure şi aveam certitudinea că, mai devreme sau mai târziu, o să cad fără cunoştinţă; am fost totuşi inspirat să mă întorc înapoi, la locul unde nivelul apei era mai puţin scăzut, şi acolo, sleit de puteri, m-am prăbuşit.

A răzbit atunci până la mine, bănuiesc că în vis, şopotul pârâului Las Mojarras, căzând pe pietrele calcaroase de la confluenţa cu râul Arrecifes, la moşia din Capitán Olmos. Eram culcat cu faţa în sus pe iarbă, într-un asfinţit de vară, auzind în depărtare, de parcă ar fi fost la foarte mare distanţă, glasul mamei mele, care, ca de obicei, fredona ceva scăldându-se în pârâu. La început, cântecul acela părea vesel, dar apoi a devenit tot mai tulburător: voiam să-l înţeleg şi nu reuşeam, în ciuda eforturilor mele, şi astfel neliniştea îmi devenea şi mai greu de suportat, căci mi se părea că sensul cuvintelor era decisiv: era o problemă de viaţă şi de moarte. M-am trezit ţipând: „Nu pot să înţeleg! Nu pot să înţeleg!“

Cum ni se întâmplă de obicei când ne trezim dintr-un coşmar, am încercat să-

mi dau seama unde mă aflu şi care e situaţia mea reală. De multe ori, chiar adult fiind, mi s-a întâmplat să cred că mă deşteptam în camera în care copilărisem, acolo, în Capitán Olmos, şi îmi trebuiau câteva minute lungi şi înfricoşătoare pentru a reconstitui realitatea, adevărata cameră unde mă aflam, adevărata epocă a vieţii mele: dădeam din mâini ca un om gata să se înece sau care se teme să nu fie târât din nou de râul violent şi întunecat de unde a izbutit anevoie să scape, prinzându-se de malurile realităţii.

Şi în clipa când neliniştea stârnită de cântecul sau geamătul acela ajunsese la culme, am simţit din nou senzaţia stranie de mai înainte şi am încercat cu disperare să mă agăţ de malurile adevăratelor împrejurări în care mă deşteptam. Atâta doar că acum realitatea era încă şi mai cumplită, de parcă mi-aş fi revenit dintr-un coşmar invers. Iar ţipetele mele, rostogolite în ecouri stinse sub bolta gigantică a grotei, m-au trezit la realitate. În mijlocul liniştii găunoase şi întunecate (bricheta dispăruse în apă când căzusem), se repetau până se stingeau în depărtare şi în beznă cuvintele pe care le rostisem în momentul deşteptării.

Când a pierit şi ultimul ecou al ţipetelor mele, am rămas ca prostit un lung răstimp: abia atunci am devenit probabil conştient pe deplin de singurătatea mea şi de tenebrele de nepătruns care mă înconjurau. Până în momentul acela, mai bine zis până în momentul care precedase visul din copilărie, trăisem în iureşul cercetărilor mele şi mă simţeam de parcă fusesem târât în toiul unei inconştienţe nebuneşti; iar temerile, chiar şi groaza pe care le simţisem până în clipa aceea, nu fuseseră în stare să mă copleşească; întreaga mea fiinţă părea că se repezise spre prăpastie, într-o goană dementă, pe care nimic n-o putea opri.

Abia în clipa aceea, stând în noroi, în mijlocul unei cavităţi subterane, fără să-i pot bănui măcar contururile, cufundat în beznă, am început să am conştiinţa clară a absolutei şi cumplitei mele singurătăţi.

Ca şi cum totul ar fi fost o iluzie, îmi aduceam acum aminte de tumultul de sus, de cealaltă lume, de Buenos Aires, oraşul haotic al păpuşilor acţionate frenetic de un mecanism cu cheiţă: totul mi se părea o fantasmagorie infantilă, lipsită de consistenţă şi de realitate. Realitatea era asta de aici. Şi singur, în acel hău al universului, cum am mai explicat, mă simţeam grandios şi neînsemnat. N-am habar câtă vreme am stat copleşit de stupoarea aceea.

Dar liniştea din jur nu era o linişte simplă şi abstractă, ci dobândea puţin câte puţin acea complexitate ca atunci când trăieşti în ea o vreme, cu sufletul la gură. Şi observi atunci că e plină de mici neregularităţi, de sunete la început imperceptibile, de murmure stinse, de trosnete misterioase. Şi aşa cum, privind cu răbdare petele de pe un perete umed, începi să desluşeşti contururi de chipuri, de animale, de monştri mitologici, tot aşa, în liniştea adâncă a acelei caverne, auzul încordat descoperea alcătuiri ce căpătau încetul cu încetul un sens: vuietul inconfundabil al unei cascade îndepărtate; glasurile şoptite ale unor oameni temători; şuşotelile unor fiinţe care erau, poate, foarte aproape; rugăciuni enigmatice şi întretăiate; ţipetele unor păsări de noapte. În fine, o infinitate de zgomote şi de semne care dădeau naştere unor noi spaime sau unor speranţe

nesăbuite. Căci, după cum Leonardo nu inventa în petele de umezeală chipuri şi fiinţe monstruoase, ci *le descoperea* în aceste ascunzişuri labirintice, nu imaginaţia mea zbuciumată şi groaza mă făceau să aud zvonuri semnificative de voci stinse, de rugi, de bătăi din aripi sau ţipete de păsări uriaşe. Nu, nerăbdarea mea înfrigurată, imaginaţia, îndelunga şi înfricoşătoarea ucenicie în privinţa Sectei, ascuţirea simţurilor şi a inteligenţei mele în timpul îndelungilor ani de căutări îmi permiteau să descopăr voci şi structuri maligne care pentru un om obişnuit ar fi trecut neobservate. Încă din fragedă copilărie am văzut, în coşmaruri şi în halucinaţii, cele dintâi prefigurări ale acelei lumi perverse. Tot ce am făcut şi am văzut apoi în viaţă a fost legat, într-un fel sau altul, de trama aceea secretă, şi lucruri care pentru oamenii obişnuiţi nu însemnau nimic mie îmi săreau în ochi cu contururile lor exacte, la fel ca în desenele acelea pentru copii în care trebuie să descoperi un dragon ascuns printre arbori şi pârâiaşe. Şi astfel, pe când ceilalţi copii treceau în fugă, plictisiţi, obligaţi de profesori, peste paginile din Homer, eu, care scosesem ochii păsărilor, m-am înfiorat pentru prima oară la pasajul în care omul acela descrie, cu o forţă înfricoşătoare, o precizie aproape mecanică, o perversitate de cunoscător şi cu un sadism răzbunător, scena în care Ulise şi tovarăşii lui sparg şi ard cu un par aprins ochiul uriaş al Ciclopului. Homer nu era orb? Şi altădată, deschizând la întâmplare volumul mare de mitologie al mamei, am citit: „Şi eu, Tiresias, drept pedeapsă pentru că am văzut-o şi am dorit-o pe Atena pe când se scălda, am fost orbit; însă milostivindu-se de mine, Zeiţa mi-a dat harul de a pricepe graiul păsărilor profetice; şi de aceea îţi spun că tu, Oedip, deşi nu ştii, eşti omul care şi-a ucis tatăl şi s-a căsătorit cu mama sa, şi pentru asta trebuie să fii pedepsit“. Şi cum n-am crezut niciodată în întâmplare, nici măcar în copilărie, jocul acela, ceea ce am crezut că fac în joacă, mi s-a părut o prevestire. Şi niciodată nu mi-a mai ieşit din minte sfârşitul lui Oedip, străpungându-şi ochii cu un ac după ce auzise cuvintele lui Tiresias şi fusese de faţă la spânzurarea mamei lui. Tot aşa cum n-am putut să-mi scot din minte convingerea, din ce în ce mai puternică şi mai întemeiată, că orbii conduc lumea: prin coşmaruri şi halucinaţii, prin molime şi vrăjitoare, prin ghicitori şi prin păsări, prin şerpi şi, în general, prin toţi monştrii întunericului şi ai cavernelor. Am descoperit astfel, dincolo de aparenţe, lumea abominabilă. Şi aşa mi-am pregătit simţurile, exacerbându-le prin patimă şi zbucium, prin aşteptare şi teamă, pentru a vedea în sfârşit marile forţe ale tenebrelor, precum misticii ajung să vadă zeii luminii şi ai bunătăţii. Şi eu, misticul Spurcăciunii şi al Infernului, pot şi trebuie să spun: CREDEŢI ÎN MINE!

Aşa încât, în caverna aceea necuprinsă, întrevedeam în cele din urmă suburbiile lumii interzise, lume în care, în afară de orbi, trebuie să fi pătruns puţini muritori. Descoperirea ei se plăteşte cu pedepse îngrozitoare şi nici o mărturie despre ea nu a ajuns încă în mod cert în mâinile oamenilor care-şi trăiesc mai departe, acolo sus, somnul nevinovat, dispreţuind sau neluând în seamă semnele ce ar trebui să-i trezească: un vis, o viziune trecătoare, povestea vreunui copil sau a vreunui nebun. Şi citind doar aşa, ca să le treacă timpul,

povestirile trunchiate ale unora dintre cei care au izbutit, poate, să pătrundă în lumea interzisă, scriitori care, până la urmă, au înnebunit ori s-au sinucis (ca Artaud, ca Lautréamont, ca Rimbaud) şi care n-au stârnit deci decât amestecul condescendent de admiraţie şi dispreţ pe care oamenii mari îl încearcă faţă de copii.

Simţeam, aşadar, fiinţe invizibile mişunând în întuneric, puzderie de reptile imense, şerpi colcăind în noroi ca viermii în stârvul în putrefacţie al unui uriaş animal mort; lilieci enormi, un soi de pterodactili, pe care îi auzeam acum bătând surd din aripile lor mari şi care, uneori, îmi atingeau cu greţoasă uşurinţă trupul şi chiar faţa; şi oameni care au încetat să mai fie fiinţe omeneşti, fie din cauza contactului veşnic cu acei monştri subpământeni, fie din însăşi necesitatea de a se mişca pe terenuri mlăştinoase, astfel încât mai curând se târăsc în noroiul şi murdăria îngrămădite în cavernele acelea. Detalii pe care, chiar dacă nu pot spune că le-am verificat cu propriii mei ochi (din pricina beznei ce domnea acolo), le-am presimţit prin mii de semne ce nu ne înşală niciodată: un gâfâit, un anumit fel de a mârâi, de a clefăi prin noroi.

Am stat nemişcat un lung răstimp, simţind prezenţa aceea scârboasă şi tăcută.

Când m-am ridicat, aveam senzaţia că circumvoluţiunile creierului mi-erau pline cu ţărână şi acoperite de păienjeniş.

Multă vreme am rămas în picioare, clătinându-mă, fără să ştiu ce hotărâre să iau. Până când am înţeles, în sfârşit, că trebuia să mă îndrept spre zona în care mi se părea că zăresc o uşoară luminozitate. Atunci am înţeles cât de legate între ele trebuie să fi fost pentru omul primitv cuvintele *lumină* şi *speranţă*.

Terenul pe care mergeam era accidentat: uneori apa îmi ajungea până la genunchi şi alteori abia dacă îmbiba pământul, care mi se părea întocmai ca fundul lagunelor din pampas de pe vremea copilăriei: mâlos şi mişcător. Când nivelul apei creştea, o luam înspre partea în care scădea, pentru a urma direcţia ce mă conducea spre luminozitatea îndepărtată.

XXXVI

Pe când înaintam, lumina se înteţea, până am înţeles că acea cavernă în care crezusem că mă aflu era un uriaş amfiteatru ce se ridica pe un şes peste care se revărsa strălucirea de nuanţe roşietice şi violacee a unui astru cu mult mai mare decât soarele nostru, dar a cărui sclipire vlăguită arăta că e aproape de asfinţit. Un astru din aceia care, cu ultimele rămăşiţe de energie, scaldă planete reci şi pustii într-o luminozitate asemenea celei care, în întunericul unei mari săli cufundate în linişte, răzbate de la un cămin unde lemnele au ars aproape de tot şi abia dacă mai dăinuie tăciunii în spuză; misterioasă strălucire care, în tăcerea nopţii, ne adânceşte în gânduri nostalgice şi enigmatice: în străfundul fiinţei

noastre, meditãm la trecut, la legende şi ţinuturi îndepãrtate, la sensul vieţii şi al morţii, pânã când, aproape adormiţi, plutim parcã în derivã pe ape ce abia dacã mai existã.

Tãrâm al melancoliei!

Copleşit de dezolare şi de linişte, am rãmas nemişcat vreme îndelungatã.

Spre apus, peste asfinţitul unui cer furtunos, dar încremenit, de parcã o vijelie ar fi fost cristalizatã de un semn, pe un cer de nori ce pãreau de vatã sfâşiatã, îmbibatã în sânge, se profilau nişte turnuri nãruite de milenii şi, poate, chiar de catastrofa care devastase continentul acela funebru. Scheletele unor fagi înalţi, ale cãror contururi cenuşii contrastau cu nuanţele de roşu violaceu ale norilor, te fãceau sã bãnuieşti cã, pesemne, totul începuse ori se sfârşise printr-un incendiu planetar.

Printre turnuri se ridica o statuie la fel de înaltã ca ele. Iar în buricul ei strãlucea un far fosforescent ce pãrea cã clipeşte, dacã moartea ce domnea peste ţinutul acela n-ar fi arãtat cã pâlpâirea nu-i decât o iluzie a simţurilor mele.

Am avut certitudinea cã acolo avea sã se încheie îndelungata mea pribegie şi cã, poate, în acea nefastã redutã aveam sã-mi descopãr, în sfârşit, sensul existenţei.

Spre miazãnoapte, podişul se termina într-un lanţ de munţi lunari, ca şira spinãrii unui dragon monstruos. Însã pe marginea dinspre sud se iveau cratere stinse, probabil resturi ale unor vulcani care calcinaserã odinioarã ţinutul cu torentele lor de lavã.

Ochiul Fosforescent pãrea cã mã cheamã şi, pe neaşteptate, am simţit cã eram destinat sã mã îndrept spre statuia uriaşã.

Dar s-ar fi zis cã inima mea intrase într-o existenţã latentã, ca aceea a reptilelor în lungile luni de iarnã; abia mai bãtea, şi am avut senzaţia cã se chircise şi întãrise. Nici un sunet, nici un glas, nici un murmur ori trosnet nu se auzea în imperiul acela, şi melancolia se înfiripa ca o ceaţã pe tãrâmul sinistru de acolo.

M-am uitat iar la turnuri, întrebându-mã care le-o fi fost menirea înainte de cataclism. Sã fi fost oare sãlaşul unor giganţi fioroşi şi mizantropi?

Un rãstimp pe care mi-e cu neputinţã sã-l mãsor, pentru cã astrul rãmânea fix pe firmament, am mers cãtre ele şi, cu cât mã apropiam mai mult, cu atât erau mai pline de mãreţie şi de mister. Le-am numãrat: erau douãzeci şi unu, dispuse într-un perimetru ce trebuia sã fi fost la fel de mare ca acela al unui oraş enorm. Erau durate din piatrã neagrã, evidenţiindu-se şi mai mult pe firmamentul brãzdat de norii zdrenţuiţi, roşietici.

În centrul acelui colosal poligon desluşeam deja limpede statuia Marii Zeitãţi, teribilã şi nocturnã, cu puteri asupra vieţii şi morţii. Turnurile stãteau de strajã de jur împrejur. Era din piatrã de culoare ocru, avea trup de femeie, dar aripi şi cap de vampir, din bazalt lucios. Mâinile şi picioarele aveau gheare. Nu avea chip. Fosforescenţa Ochiului se datora, poate, reflexelor unui foc dinãuntru, fiind când intensã, când şovãielnicã sau mai slabã. Pe şesul întins care o înconjura se

vedeau resturi calcinate, ca un muzeu al groazei: idoli cu ochi galbeni în lăcaşuri părăsite, zeiţe cu pielea în dungi precum zebrele, imagini ale unei lugubre idolatrii pline de inscripţii indescifrabile.

Era un ţinut unde părea că se practică o singură ceremonie a morţii. M-am simţit brusc atât de năpăstuit, încât am strigat. Şi strigătul meu s-a pierdut în liniştea aceea desăvârşită.

Mi-am continuat drumul, pentru că Ochiul mă chema, fără nici o îndoială, până am ajuns la zidurile poligonului unde se afla Zeitatea. Am socotit că erau de înălţimea unei catedrale gotice. Dar turnurile erau cu mult mai înalte.

EU ŞTIAM că trebuie să existe o intrare prin care să pot trece, şi poate că exista numai pentru asta. În momentul acela cugetul meu era stăpânit de certitudinea că toate astea (turnurile, ţinutul pustiu, zidurile, astrul ce apunea) îmi aşteptaseră venirea şi că numai din cauza asta nu se prăbuşiseră în neant. Aşa încât, îndată ce voi reuşi să pătrund în Ochi, totul avea să dispară ca un simulacru milenar.

După ce am mers zile întregi, nespus de istovitoare, am dat în sfârşit de poartă.

Din dreptul ei pornea o scară monumentală de piatră care ducea spre Ochiul Fosforescent. Trebuia să urc mii de trepte. Mi-a fost teamă că ameţeala şi oboseala m-ar fi putut doborî, însă fanatismul şi disperarea puseseră stăpânire pe mine, aşa că am început să urc.

Un răstimp, nu pot preciza cât de lung, fiindcă astrul rămânea mereu în acelaşi loc, picioarele nenorocite şi inima mi-au măsurat efortul supraomenesc în liniştea din jur. Nimeni nu mă ajuta prin rugăciuni şi nici măcar prin ură: era o luptă pe care trebuia s-o dau eu singur. De multe ori am ameţit şi chiar mi-am pierdut cunoştinţa, însă când mă trezeam urcam mai departe. Ochiul se mărea din ce în ce şi asta îmi dădea curaj şi totodată mă îngrozea.

Şi când, în sfârşit, am ajuns în faţa Lui, am căzut în genunchi şi am rămas multă vreme aşa.

Până când o Voce care ieşea ori părea că iese din Ochi rosti aceste cuvinte: „Acum intră. Acesta e începutul şi sfârşitul tău“.

M-am ridicat în picioare şi, orbit de lumina vie, am intrat.

O strălucire intensă, dar înşelătoare, ca a luminii fosforescente, care estompează şi face să vibreze contururile, scălda un lung şi extrem de îngust tunel de carne, pe care am fost nevoit să mă caţăr târându-mă pe burtă. Am avut impresia că strălucirea aceea venea de undeva de sus, ca dintr-un fel de grotă submarină, fiind produsă poate de alge, asemenea celei care, în nopţile de la tropice, pe când navigam pe Marea Sargaselor, o întrezărisem privind spre adâncurile oceanului; o mistuire fluorescentă care, în liniştea acelor genuni, luminează tărâmuri populate de monştri, care nu ies la suprafaţă decât la răstimpuri, stârnind descumpănire printre navigatorii care au nenorocul să treacă prin apropiere; se întâmplă ca oamenii aceştia să înnebunească şi să se arunce în apă, astfel încât navele, lăsate în voia sorţii, ca nişte martori muţi ai dezastrului,

plutesc în derivă zeci de ani, fantomatice, purtate aiurea de curenţii marini şi de vânturi, până când ploile, taifunurile, soarele tropicelor şi timpul fac să le putrezească şi corpul, şi catargele, năruindu-le, până când totul e nimicit de sare şi de iod, de alge şi de peşti, pierind în cele din urmă în adâncuri.

Pe măsură ce urcam în acel tunel de carne, alunecos şi sufocant, se petrecea ceva cu mine: trupul mi se prefăcea în peşte, membrele în aripioare respingătoare şi pielea mi se acoperea de solzi.

Strălucirea ce venea de sus era tot mai vie. Şi în liniştea din jur mi se părea că aud iar tânguirea sau chemarea de dinainte, ceva care îmi amintea, ca într-un vis, de fapte foarte îndepărtate pe care nu le puteam preciza.

Trupul-peşte abia mi se mai putea strecura prin gaura aceea şi acum nu mai urcam prin propriile puteri, fiindu-mi cu neputinţă să-mi mişc aripioarele: contracţiile acelei cărni mă strângeau, aspirându-mă înspre înalt. În acea ultimă parte a ascensiunii mi-au trecut prin faţa ochilor chipuri care păreau că mă privesc, scene din copilărie, şobolanii dintr-un hambar din Capitán Olmos, bordeluri întunecoase, nebuni care strigau cuvinte de neînţeles, femei care îmi arătau sexul desfăcându-şi-l cu mâna, corbi dând târcoale deasupra unor cai morţi în pampas, o moară de vânt de pe moşia părinţilor mei, beţivi care scormoneau în lăzi de gunoi, păsări răzbunătoare ce se repezeau cu ciocurile spre ochii mei.

Până când am intrat în cavernă, scufundându-mă într-un lichid cald şi vâscos.

Atunci mi-am pierdut cunoştinţa.

XXXVII

Nu mai ştiu câtă vreme am zăcut fără simţire. Când mi-am venit încetul cu încetul în fire, n-am înţeles unde mă aflam, şi nu-mi aminteam nici de drumul făcut şi nici de episoadele care-l precedaseră. Culcat pe spate într-un pat, îmi simţeam capul greu ca de plumb, şi ochii mei abia dacă puteau vedea: reuşeam doar să zăresc fosforescenţa care era cea din camera Oarbei de dinaintea fugii mele. Muşchii nu mă lăsau să mă mişc. Puţin câte puţin, memoria păru că mi se reorganizează, ca o centrală telefonică după un cutremur, şi începură să mi se perinde crâmpeie din viaţa mea anterioară: Celestino Iglesias, pătrunderea în apartamentul din Belgrano, culoarele subterane, apariţia Oarbei, închiderea în încăpere, fuga şi, în sfârşit, drumul spre Zeitate. Abia atunci am înţeles că fosforescenţa care scalda camera era la fel cu cea din grotă sau din pântecele statuii imense; pe măsură ce ochii mei desluşeau tavanul şi pereţii, mi-am dat seama că mă aflam în aceeaşi cameră din care credeam că scăpasem. Deşi nu îndrăzneam să-mi întorc privirea spre uşă, am avut senzaţia că Oarba era acolo. Aşadar toată peregrinarea mea prin subterane şi prin haznalele din Buenos Aires, drumul pe şesul planetar şi ascensiunea finală spre pântecele Zeităţii fuseseră o

fantasmagorie iscată de vrăjile Oarbei, la ordinul Sectei. Totuşi, mi-era greu s-o recunosc, pentru că toate astea aveau forţa şi precizia concretă a ceva ce trăisem aievea. În clipa aceea nu eram nici destul de lucid, nici destul de calm ca să analizez cele petrecute, dar acum am certitudinea că realmente făcusem acea călătorie spre Zeitate şi că, chiar dacă trupul mi-ar fi ieşit din camera Oarbei, sufletul meu străbătuse cu adevărat acea regiune înspăimântătoare.

Am simţit că femeia se apropie de pat. Simţurile mele exacerbate şi instinctul mă înştiinţau, mai curând decât paşii ei, pe care nu reuşeam să-i aud, de parcă ar fi fost desculţă. Nemişcat, aproape încremenit, uitându-mă în tavan, am avut certitudinea că se apropia. Am închis ochii, de parcă aş fi vrut să evit ceea ce trebuia să urmeze, până când am simţit-o la picioarele patului, cercetându-mă.

Ciudat: am crezut că venise spre mine în virtutea unei chemări de neînţeles, dar tenace, din partea mea. Nici acum, în deplinătatea capacităţilor mele mintale, nu ştiu cum să explic asta: e adevărat că eu eram prizonierul Sectei şi că femeia aceea, cu care urma să am cea mai tenebroasă împreunare trupească, era o parte din pedeapsa care mi se hărăzise, dar şi sfârşitul unei urmăriri pe care eu, din proprie voinţă, o înfăptuisem ani în şir.

O senzaţie complexă mă paraliza şi mă incita totodată, un amestec de teamă şi dorinţă înfrigurată, de greaţă şi de senzualitate malignă. Şi când, în sfârşit, am putut deschide ochii, am văzut că stătea goală în faţa mea: din trupul ei iradia un fluid care-mi ajungea până în viscere, stârnindu-mi poftele. Cu o speranţă pe care ar trebui s-o numesc neagră – cea care trebuie să existe în iad –, am înţeles că şarpele acela avea să se arunce asupră-mi. În întunericul nopţilor tropicale văzusem scăpărând în vârful catargelor focurile spectrale ale Sfântului Elmo; tot aşa, în clipa asta vedeam cum acea fluorescenţă ce se revărsa în cameră iradia din vârful degetelor ei, din pletele ei electrizate, din gene, din sfârcurile vibrând de dorinţă ca nişte busole de carne la apropierea magnetului puternic care îi atrăsese prin tărâmuri delirante. Pentru că, într-o străfulgerare, am avut revelaţia: era Ea!

Nemişcat, împietrit aidoma unei păsări sub privirea unui şarpe care o paralizează, am văzut cum se apropia încet şi lasciv. Şi, când degetele ei mi-au atins pielea, a fost ca o descărcare a Marii Raze Negre, ce se zice că sălăşluieşte în străfundul mărilor.

Pe urmă am pierdut simţul cotidianului, amintirea exactă a existenţei mele reale şi conştiinţa care determină marile şi decisivele diviziuni în care omul trebuie să trăiască: cerul şi infernul, binele şi răul, trupul şi sufletul. Şi, de asemenea, timpul şi eternitatea; pentru că nu ştiu şi nu voi şti niciodată cât a durat împreunarea aceea, căci în necuprinsul de acolo nu era nici zi, nici noapte, ci doar un timp infinit. Am asistat la catastrofe şi la cazne, mi-am văzut trecutul şi viitorul (moartea), am avut vârste geologice, cred că-mi amintesc un peisaj agitat, cu ferigi arhaice, străbătut de pterodactili. O lună tulbure lumina mlaştini pestilenţiale printre nisipuri arzătoare.

Ca un animal în călduri, m-am repezit spre o femeie cu pielea neagră şi ochii

violeţi, care mă aştepta urlând. Trupul ei asudat, pe care-l mai văd şi acum, avea sexul desfăcut; am pătruns cu furie în acel vulcan de carne, care m-a devorat. Când am ieşit, fălcile ei sângerii tânjeau deja după un nou atac. Am alergat spre ea ca un unicorn lasciv, străbătând smârcuri de unde, la trecerea mea, îşi luau zborul corbi care ţipau, şi am intrat din nou în peştera aceea. Rând pe rând, am fost şarpe, peşte-spadă, caracatiţă cu tentacule ce intrau una după alta şi vampir răzbunător, fiind veşnic devorat. În toiul furtunii, printre fulgere, am fost prostituată, cavernă şi puţ, vrăjitoare. Aerul electrizat s-a umplut de strigăte de luptă şi am fost nevoit să-i satisfac iar şi iar voracitatea, asemenea unui şobolan falic, asemenea unor catarge de carne. Furtuna se înteţea, tot mai învolburată: jivine convieţuiau cu femeia aceea, chiar şi sexul îi era scobit de şobolani.

Zguduit de fulgere, tărâmul arhaic se cutremura. În sfârşit luna explodă în bucăţi, incendiind codrii necuprinşi, dezlănţuind distrugerea totală. Pământul se deschise şi se prăbuşi printre nisipurile colcăind de crabi. Fiinţe mutilate fugeau printre ruine, capete fără ochi căutau bâjbâind, viscere se încurcau precum nişte liane infecte, fetuşi erau călcaţi în picioare în mijlocul scursorilor.

Universul întreg se nărui peste noi.

XXXVIII

Acum nu mai pot şti cât a durat acel răstimp. În momentul în care m-am deşteptat (e un fel de-a spune), am simţit că abisuri de netrecut mă despărţeau pentru totdeauna de universul acela nocturn: abisuri de spaţiu şi de timp. Orbit şi surd, asemenea unei făpturi care se iveşte din străfundurile mării, am ieşit din nou la suprafaţa realităţii de zi cu zi. Realitate care mă întreb dacă, la urma urmei, e cea adevărată. Căci atunci când conştiinţa mea diurnă şi-a recăpătat forţa şi ochii mei au fost în stare să vadă contururile lumii înconjurătoare, mi-am dat seama că mă găseam în camera mea din Villa Devoto, în unica şi cunoscuta mea cameră din Villa Devoto, şi m-am gândit, cu groază, că pentru mine începea poate un nou coşmar, şi mai de nepătruns.

Un coşmar care ştiu că trebuie să ia sfârşit cu moartea mea, fiindcă îmi amintesc viitorul de sânge şi foc ce mi-a fost dat să-l desluşesc în magia aceea turbată. Ciudat: se pare că acum nu mă mai urmăreşte nimeni. S-a terminat coşmarul din apartamentul din Belgrano. Nu ştiu cum se face că sunt liber, în propria mea locuinţă şi nimeni (în aparenţă) nu mă supraveghează. Secta trebuie să fie la distanţe de necuprins.

Cum am ajuns iarăşi la mine acasă? Cum oare m-au lăsat orbii să ies din camera înconjurată de un labirint? N-am habar. Ştiu însă că totul s-a petrecut întocmai. Inclusiv, şi mai ales!, întunecatul răstimp de pe urmă.

Mai ştiu şi că mi-e timpul măsurat şi mă aşteaptă moartea. Şi, ciudat şi de neînţeles chiar şi pentru mine, se pare că moartea mă aşteaptă oarecum din

propria voinţă, pentru că nimeni nu va veni să mă caute până aici, şi voi fi eu însumi cel care se va duce, care *trebuie să se ducă* până la locul unde trebuie să se împlinească profeţia.

Viclenia, dorinţa de a trăi, disperarea m-au făcut să-mi închipui mii de fugi, mii de feluri de a scăpa de fatalitate. Dar cum poate cineva să scape de propriul destin?

Aici îmi închei, deci, Raportul, pe care îl pun într-un loc unde să nu poată fi găsit de Sectă.

E miezul nopţii. Mă duc acolo.

Ştiu că ea stă şi mă aşteaptă.

Note

60 *Kind Hearts and Coronets*, film din 1949, în care protagonistul îşi ucide pe rând opt rude pentru a rămâne singurul moştenitor.

61 Federaţia Muncitorească Regională Argentiniană.

62 Léo Testut (1849-1925), medic francez, profesor de anatomie, autor al celebrului *Tratat de anatomie umană*.

63 Alexandre Stavisky, autorul unei imense fraude financiare care a provocat un scandal răsunător în Franţa, în 1933.

64 Îmi aduc perfect de bine aminte că nu l-am întrebat atunci de Victor Brauner: Destinul ne orbeşte!

IV
UN DUMNEZEU NECUNOSCUT

I

În noaptea de 24 iunie 1955, Martín nu putea să adoarmă. O vedea din nou pe Alejandra ca întâia oară, în parc, apropiindu-se de el; apoi, învălmăşite, îi veneau în minte momente tandre ori teribile; şi iarăşi o vedea venind spre el la acea primă întâlnire, surprinzătoare şi minunată. Până când, puţin câte puţin, o toropeală apăsătoare puse stăpânire pe el şi imaginaţia începu să-i cutreiere prin acea zonă ambiguă. Atunci i se păru că aude clopote îndepărtate şi triste şi un geamăt nedesluşit, ca o chemare tainică. Încetul cu încetul, se prefăcu într-un glas nemângâiat şi abia auzit care îi repeta numele, în timp ce clopotele băteau tot mai tare, până când, în cele din urmă, ajunseră să bată cu adevărată furie. Cerul, cerul din visul lui, părea acum iluminat de strălucirea sângerie a unui incendiu. Şi atunci o văzu pe Alejandra care înainta spre el în tenebrele cu sclipiri roşietice, cu faţa suptă şi braţele întinse înainte, mişcându-şi buzele ca şi cum ar fi repetat, înspăimântată şi fără glas, chemarea aceea. *Alejandra!* strigă Martín, trezindu-se. Când aprinse lumina, tremurând, se văzu singur în cameră.

Era trei noaptea.

Stătu o vreme neştiind ce să creadă ori să facă. În sfârşit, începu să se îmbrace, tot mai nervos, până când se pomeni repezindu-se în stradă şi fugind spre casa familiei Olmos.

Şi când, de departe, zări pe cerul înnorat reflexele unui incendiu, nu mai avu nici o îndoială. Alergând cu disperare, reuşi să ajungă până în faţa casei, prăbuşindu-se în mijlocul mulţimii îngrămădite acolo. Când îşi veni în fire, la nişte vecini, dădu iar fuga la casa familiei Olmos, dar poliţia ridicase deja cadavrele, în vreme ce pompierii încercau, cu ultimele eforturi, să limiteze incendiul în Mirador.

Din noaptea aceea Martín îşi aducea aminte doar de fapte răzleţe şi fără legătură între ele: ideea pe care o poate avea un idiot despre o catastrofă. Însă faptele se petrecuseră pesemne astfel:

Cam pe la două noaptea, cineva care mergea în jos pe strada Patricio spre Riachuelo (după cum a declarat mai târziu) văzu fum. Mai târziu s-a constatat, ca întotdeauna, că mai mulţi văzuseră fum sau foc, ori li se păruse că e ceva suspect. O bătrână care locuieşte în casa de alături declară: „Dorm puţin, aşa că am simţit miros de fum şi l-am trezit pe fiul meu, care lucrează la TAMET65 şi care doarme în aceeaşi încăpere şi are somnul greu, dar mi-a spus să-l las în pace“, adăugând, cu orgoliul pe care îl au cei mai mulţi oameni, mai ales bătrânii – îşi zicea Bruno –, când au prevestit boli grave sau calamităţi: „şi acum vedeţi că aveam dreptate“.

Pe când încercau să stingă focul în Mirador, după ce scoseseră trupurile Alejandrei şi al tatălui ei, poliţia îl scosese din casă şi pe bătrânul don Pancho, înfăşurat într-o pătură, chiar în scaunul lui cu rotile. *Dar nebunul? Dar Justina?* se întreba lumea. Însă tocmai atunci văzură cum aduceau dinăuntru un bărbat cu părul cărunt şi capul alungit în formă de dirijabil; avea în mână un clarinet şi părea oarecum vesel. Cât despre bătrâna servitoare indiană, chipul îi era impasibil ca întotdeauna.

Se cerea în gura mare să se elibereze strada. Câţiva vecini dădeau ajutor pompierilor şi poliţiei, recuperând mobile şi haine. Se vedea multă mişcare şi euforia aceea cu care oamenii urmăresc catastrofele ce îi scot momentan din existenţa lor cenuşie şi banală.

Bruno nu-şi mai putu aminti nimic altceva demn de menţionat din cele întâmplate în noaptea aceea.

II

A doua zi, Esther Milberg îi telefonă lui Bruno ca să-i spună că tocmai citise în *La Razón* ştirea dată de poliţie (precis că ziarele de dimineaţă nu avuseseră timpul s-o includă). Bruno nu ştia nimic: Martín rătăcea ca un nebun pe străzile din Buenos Aires şi încă nu ajunsese la el acasă.

În primul moment, Bruno nu reuşi să facă nimic. Apoi, deşi nu mai avea de fapt nici un rost, dădu fuga la Barracas să vadă efectele incendiului. Un agent de poliţie îl împiedică să se apropie de casă. Întrebă de bătrânul Olmos, de servitoare, de nebun. Cu ce a putut să-i spună agentul şi cu informaţiile obţinute după aceea, a ajuns la concluzia că membrii familiei Acevedo luaseră hotărâri rapide, indignaţi şi speriaţi de informaţiile din ziarele de seară (nu atât de faptul în sine, pentru că, presupuse el, pe cei din familia Acevedo nu-i putea surprinde nimic din partea acelui neam de nebuni şi de degeneraţi), informaţii ce aruncau un val de scandal şi de bârfă asupra întregii familii, chiar dacă erau doar rude îndepărtate. Astfel că ei, ramura bogată şi cu mintea întreagă, care se străduiseră întotdeauna cu eficacitate pentru ca partea aceea cu probleme din familia lor să rămână în anonimat (până într-atât, încât foarte puţini din lumea bună din Buenos Aires mai ştiau că aceştia sunt încă în viaţă, şi mai ales că le sunt rude), se pomeneau brusc cu un asemenea scandal la rubrica „de la poliţie“. De aceea (îşi mai spunea Bruno), se grăbiseră să-i ia de acolo pe don Pancho, pe Bebe şi chiar pe Justina, ca să nu mai rămână nici o urmă şi ca ziariştii să nu le poată descoase pe fiinţele acelea iresponsabile. Pentru că în nici un caz nu putea fi vorba de afecţiune sau de compătimire, fiind cunoscută, şi Bruno o ştia prea bine, ura pe care cei din familia Acevedo o aveau faţă de rămăşiţele acelea jalnice ale unui trecut strălucit.

În aceeaşi seară, când se întoarse acasă, află că venise să-l caute „băiatul

acela slăbuţ“, care acum, după expresia dojenitoare rostită de Pepa (care lăsa impresia că veşnic îl face răspunzător pe Bruno de defectele prietenilor săi), părea pe deasupra şi cu mintea rătăcită. Şi acest „pe deasupra“ îl făcu să zâmbească, în ciuda grozăviei, deoarece indica o serie de cusururi pe care menajera le descoperise în lanţ la sărmanul Martín, până când ajunsese la această ultimă şi nenorocită condiţie de „cu mintea rătăcită“, cuvânt ce corespundea situaţiei reale şi înfricoşătoare a spiritului lui: era ca un copil pierdut peste noapte într-o pădure, tremurând şi speriat. Cum putea să fie surprins că venise să-l caute? Deşi era atât de rezervat încât nu-l auzise niciodată rostind o frază întreagă despre ceva, şi cu atât mai puţin despre Alejandra, cum ar fi putut să nu recurgă la el, singura fiinţă asupra căreia putea să-şi descarce o parte din zbucium şi de la care să afle poate o explicaţie, o consolare sau un sprijin? Bruno ştia, desigur, natura legăturii ce existase între ei, nu pentru că Alejandra i-ar fi povestit ceva (nu era fiinţa care să facă asemenea confidenţe), ci pentru că băiatul acela căutase alături de el un fel de refugiu liniştit, dat fiind că îndruga din când în când câteva cuvinte despre Alejandra, dar, mai ales, din cauza setei nepotolite, proprie îndrăgostiţilor, de a asculta tot ce poate avea în vreun fel legătură cu fiinţa iubită; şi asta ignorând că-l întreba sau îl asculta pe unul care fusese şi el oarecum îndrăgostit de Alejandra (chiar dacă numai ca o reverberaţie sau o amăgitoare protecţie de moment a celeilalte iubiri, a adevăratei lui iubiri, pentru Georgina). Însă, chiar dacă ştia sau intuia că Martín continua să aibă un anumit gen de relaţii cu Alejandra (şi expresia „un anumit gen“ era inevitabilă fiind vorba de ea), nu cunoştea detaliile acelei prietenii pline de dragoste pe care o urmărise cu uimire; pentru că, deşi Martín era un băiat în multe privinţe excepţional, era de fapt asta: un băiat, aproape un adolescent, pe când Alejandra, cu toate că nu era decât cu un an mai mare decât el, avea o experienţă înspăimântătoare şi aproape infinită. Uimire care dovedea (îşi spunea Bruno) că în sufletul lui Martín dăinuia o înverşunată şi, pesemne, nepieritoare candoare, căci ştia foarte bine (dar o ştia cu mintea, nu cu sufletul) că nimic din ceea ce se referă la fiinţele omeneşti n-ar trebui să ne uimească, mai ales fiindcă, aşa cum spunea Proust, toate acele „chiar dacă“ înseamnă aproape întotdeauna un „pentru că“ neînţeles, şi acea prăpastie dintre vârsta spirituală şi experienţa de viaţă trebuie să fi fost tocmai explicaţia apropierii unei femei ca Alejandra de un puşti ca Martín. Intuiţia i-a fost confirmată puţin câte puţin după moartea Alejandrei şi după incendiu, pe măsură ce afla amănuntele confuze, dar obsedante şi uneori meticuloase, despre relaţia cu Alejandra. Amănunte obsedante şi meticuloase nu pentru că Martín ar fi fost anormal sau cam nebun, ci pentru că hăţişul halucinant în care se zbătuse întotdeauna spiritul Alejandrei îl obliga la această analiză aproape paranoică; fiindcă durerea pricinuită de o pasiune care întâmpină piedici, şi mai cu seamă piedici obscure şi inexplicabile, este întotdeauna o cauză mai mult decât suficientă (credea Bruno) pentru ca omul cel mai întreg la minte să gândească, să simtă şi să acţioneze ca un dement. Desigur că nu-i povesti nimic din toate astea în prima noapte de după incendiu, când

Martín apăru în sfârşit, după ce bătuse străzile din Buenos Aires, aproape prostit din pricina crimei şi a incendiului; ci după aceea, în puţinele zile şi nopţi care au urmat, până când îi veni ideea nenorocită de a se gândi la Bordenave; acele zile şi nopţi în care se aşeza alături de el, uneori fără să scoată o vorbă ceasuri întregi, iar alteori vorbind ca un ins căruia i s-ar fi injectat un drog al adevărului; sau, poate, ca să fim şi mai exacţi, unul din drogurile acelea care stârnesc imagini tumultuoase şi delirante din zonele cele mai adânci şi mai ermetice ale fiinţei omeneşti. Şi, tot aşa, după câţiva ani, când avea să vină să-l vadă la întoarcerea din sudul îndepărtat, în virtutea dorinţei aprige (îşi zicea Bruno) pe care o au oamenii de a se agăţa de orice rămăşiţă a unei făpturi pe care au iubit-o mult, de rămăşiţele trupului şi ale sufletului ce le-au rămas pe undeva aiurea: în acel gen de nemurire incertă şi nimicită pe care ţi-o oferă pozele, cuvintele spuse odată cuiva, amintirea unei expresii pe care cineva n-a uitat-o, sau spune că n-a uitat-o, ba chiar şi obiectele acelea mărunte care, în acest fel, ajung să aibă o valoare simbolică şi exagerată (o cutie de chibrituri, un bilet de cinema); obiecte sau cuvinte care înfăptuiesc atunci minunea de a ne aduce în preajmă spiritul acela, chiar efemer, insesizabil, dar atât de prezent, încât ne apucă disperarea, tot aşa cum o undă de parfum sau un fragment muzical ne fac să retrăim o amintire scumpă; un fragment care n-are de ce să fie nici important, nici profund, ci poate foarte bine să fie o modestă, ba chiar vulgară melodie care în timpul acela magic ne-a făcut să râdem tocmai pentru că era vulgară, dar care acum, înnobilată de moarte şi de despărţirea veşnică, ni se pare emoţionantă şi adâncă.

— Pentru că dumneata, îi zise Martín când s-a întors iar, ridicându-şi preţ de o clipă capul pe care până atunci şi-l ţinuse cu îndârjire plecat, cu acel gest din tinereţea şi cu siguranţă din copilăria lui care n-avea să se schimbe şi care, ca amprentele digitale, însoţeşte omul până la moarte, pentru că şi dumneata ai iubit-o, nu-i aşa?

Concluzie la care, în sfârşit!, trebuie să fi ajuns acolo, în sud, în acele nopţi de meditaţie îngrozitor de lungi şi de tăcute. Şi Bruno, ridicând din umeri, nu spuse un cuvânt. Căci ce i-ar fi putut spune? Şi cum i-ar fi putut explica povestea cu Georgina şi acel miraj al copilăriei? Şi asta mai ales pentru că nici măcar nu era sigur că fusese adevărat, sau cel puţin nu în sensul în care şi-l putea închipui Martín. Aşa că nu-i răspunse şi se mulţumi să-l privească ambiguu, crezând că, după mai mulţi ani de tăcere şi de depărtare, după ani de meditaţie în singurătate, băiatul acela stoic mai simţea încă nevoia de a-i destăinui cuiva povestea lui; şi asta poate fiindcă încă, încă! mai spera să găsească cheia acelei tragice şi minunate nepotriviri, supunându-se dorinţei arzătoare, dar naive a oamenilor de a găsi presupusa cheie; deşi, dacă există, asemenea chei trebuie să fie la fel de neclare şi, în acelaşi timp, la fel de insondabile ca însăşi evenimentele pe care pretind să le lămurească. Însă, în acea primă noapte de după incendiu, Martín părea un naufragiat care îşi pierduse memoria. Rătăcise pe străzile din Buenos Aires şi, când ajunse în faţa lui, nici măcar nu mai ştiu ce să-i spună. Îl vedea pe Bruno fumând, aşteptând, privindu-l, înţelegându-l, ei şi? Alejandra era

moartă, moartă cu adevărat, de o moarte îngrozitoare, în flăcări, şi totul era zadarnic şi oarecum fantastic. Şi când se hotărî să plece, Bruno îl strânse de braţ şi-i spuse ceva ce n-a putut auzi bine sau, în orice caz, mai târziu n-a fost în stare să-şi amintească. Apoi, în stradă, începu să meargă iar ca un somnambul, şi trecu din nou prin locurile unde ea ar fi putut să se ivească în orice clipă.

Însă, puţin câte puţin, Bruno mai află câte ceva, crâmpeie, în celelalte întâlniri, în acele absurde şi la răstimpuri insuportabile întâlniri. Martín vorbea dintr-odată ca un automat, rostea fraze dezlânate, părea să caute ceva cum ar fi urme preţioase pe nisipul ţărmului pe care un vânt puternic le ştersese. Fragile urme ale unor fantome. Căuta cheia, sensul ascuns. Şi Bruno putea şti, *trebuia* să ştie: nu cunoştea familia Olmos din copilărie? N-o ştia pe Alejandra aproape de când se născuse? Oare nu fusese prieten, sau aşa ceva, cu Fernando? Pentru că el, Martín, nu mai înţelegea nimic: absenţele ei, prietenii aceia ciudaţi, Fernando. Ce erau toate astea? Şi Bruno se mulţumea să-l privească, să-l înţeleagă şi, de bună seamă, să-l compătimească. Cele mai multe dintre faptele decisive le-a aflat Bruno abia la întoarcerea lui Martín de pe meleagurile acelea îndepărtate unde se înmormântase, când se părea că timpul îi sedimentase durerea în adâncul sufletului, durere ce părea să-i tulbure din nou spiritul cu agitaţia şi frământarea stârnite în el de reîntâlnirea cu fiinţe şi lucruri strâns legate de tragedia de atunci. Şi, cu toate că trupul Alejandrei putrezise şi se preschimbase în ţărână, băiatul acela, care acum era un bărbat în toată firea, era încă obsedat de dragostea lui, şi cine ştie câţi ani de aici înainte avea să tot fie (probabil până la moarte); ceea ce, după părerea lui Bruno, era un fel de dovadă a nemuririi sufletului.

El „trebuia“ să ştie, îşi spunea Bruno în sinea lui, cu o tristă ironie. Sigur că „ştia“. Dar în ce măsură, la ce nivel al cunoaşterii? Fiindcă, în definitiv, ce ştim noi despre taina cea de pe urmă a fiinţelor omeneşti, chiar şi a celor mai apropiate nouă? Şi-i aducea aminte cum era atunci, în prima noapte, când venise acolo; i se părea că e unul din copiii fotografiaţi în ziare după cutremure sau deraieri de trenuri, pe timp de noapte, aşezaţi pe vreo boccea cu haine sau pe vreun morman de ruine, cu ochii uscaţi şi îmbătrâniţi dintr-odată, prin puterea pe care o au catastrofele de a devasta, în câteva ceasuri, trupul şi sufletul omului, aşa cum o fac, încetul cu încetul, anii, bolile, dezamăgirile şi morţile. Apoi, peste imaginea aceea dezolantă suprapunea altele, unde părea că seamănă cu invalizii care, cu timpul, se ridică din propria lor prăbuşire, proptindu-se în cârje, fiind acum departe de războiul în care aproape că îşi pierduseră viaţa, dar fără a mai putea fi ceea ce fuseseră înainte, fiindcă acum sunt, pentru totdeauna, împovăraţi de experienţa ororii şi a morţii. Îl vedea cu braţele atârnând, cu privirea aţintită într-un punct care de obicei rămânea în spatele lui Bruno şi ceva mai la dreapta de capul lui. Părea că-şi scormoneşte memoria cu o înverşunare mută şi dureroasă, ca un rănit de moarte care încearcă să-şi scoată din carnea însângerată, cu infinită grijă, săgeata otrăvită. „Cât de singur e!“ îşi spunea atunci Bruno.

— Nu ştiu nimic. Nu înţeleg nimic, spunea el pe neaşteptate. Toată povestea cu Alejandra era…

Îşi lăsa fraza neterminată şi, ridicându-şi capul pe care îl ţinuse plecat, îl privea în sfârşit pe Bruno, însă ca şi cum nu l-ar vedea.

— Mai curând… îngăima, căutându-şi cuvintele cu o îndărătnică înfrigurare, de parcă i-ar fi fost teamă că n-ar putea reda exact ce fusese „povestea cu Alejandra“; iar Bruno, cu douăzeci şi cinci de ani mai în vârstă, putea completa cu uşurinţă spunându-şi „povestea care a fost şi minunată, şi sinistră“.

— Ştii… murmura Martín, frângându-şi dureros degetele, n-am avut o relaţie clară… n-am priceput niciodată…

Îşi scotea faimosul lui briceag alb, îl examina, îl deschidea.

— Am crezut adesea că era ca un lanţ de flăcări, ca…

Tot căuta o comparaţie.

— Ca explozia unei benzinării, aşa-i… ca explozia unei benzinării într-o noapte întunecoasă, într-o noapte cu furtună…

Îşi aţintea iar ochii la Bruno, dar privea cu siguranţă spre lumea lui lăuntrică, obsedat de viziunea aceea.

Într-o astfel de conversaţie, după un răstimp de gândire, adăugă:

— Deşi uneori… foarte rar, e adevărat… mi se părea că lângă mine îşi găseşte un fel de odihnă.

Un fel de odihnă (îşi zicea Bruno) ca aceea a soldaţilor într-un şanţ sau într-un adăpost improvizat, pe când înaintează pe un teritoriu necunoscut şi întunecos, în toiul unui infern de împuşcături.

— N-aş putea preciza nici ce fel de sentimente…

Îşi ridică iar ochii, însă de data asta îl privi cu adevărat, ca şi cum i-ar fi cerut o cheie, dar cum Bruno nu spunea nimic, şi-i plecă din nou, uitându-se la briceagul alb.

— Bineînţeles, murmură, asta nu putea să dureze. Ca în vreme de război, când trăieşti doar clipa prezentă… îmi închipui… pentru că viitorul e nesigur şi întotdeauna îngrozitor…

Apoi se apucă să-i explice că, chiar în frenezia aceea, au început să apară semnele dezastrului, aşa cum poţi să-ţi închipui ce-o să se întâmple cu un tren al cărui mecanic a înnebunit. Îl neliniştea, dar în acelaşi timp îl atrăgea. Se uită iar la Bruno.

Şi atunci Bruno, ca să spună ceva, dar şi ca să umple golul acela, zise:

— Da, înţeleg.

Dar ce anume înţelegea? Ce?

III

Moartea lui Fernando (mi-a spus Bruno) m-a făcut să mă gândesc din nou nu

doar la viaţa lui, ci şi la a mea, ceea ce dovedeşte cum şi cât de tare propria-mi existenţă, ca şi cea a Georginei, şi a multor bărbaţi şi femei, a fost tulburată de existenţa lui Fernando.

Lumea mă întreabă, mă încolţeşte: „Dumneavoastră, care l-aţi cunoscut îndeaproape“. Însă cuvintele „cunoscut“ şi „îndeaproape“, atunci când e vorba de Vidal, sunt aproape ridicole. E adevărat că am fost în preajma lui în trei sau patru momente decisive şi că i-am cunoscut o faţetă a personalităţii: aceea care, precum cea a lunii, era întoarsă înspre noi. E adevărat şi că am câteva ipoteze referitoare la moartea lui, ipoteze pe care, totuşi, n-am de gând să le dau în vileag, într-atât de mare e posibilitatea de a te înşela în privinţa lui.

Am fost (concret) lângă Fernando în câteva momente din viaţa lui, cum am mai spus: în copilăria noastră de la Capitán Olmos, cam prin 1923; doi ani mai târziu, în casa din Barracas, după ce maică-sa murise şi bunicul lui îl adusese acolo, apoi în cadrul mişcării anarhiste, în 1930, când eram deja băieţi mari şi, în sfârşit, în fugare întâlniri, în anii din urmă. Dar în ultimul timp era străin cu desăvârşire de viaţa mea şi, într-un anume sens, străin de viaţa tuturor (deşi, bineînţeles, nu şi de cea a Alejandrei). Ajunsese cu adevărat ceea ce se cheamă, sau s-ar putea numi, un alienat, o fiinţă străină de tot ce considerăm a fi, poate cu naivitate, „lumea“. Mi-aduc aminte şi acum de ziua când, nu demult, l-am văzut mergând ca un somnambul pe strada Reconquista, şi păru că nu mă vede, ori s-a făcut că nu mă vede, ambele posibilităţi fiind la fel de plauzibile când e vorba de el, şi asta după ce vreme de peste douăzeci de ani nu ne mai întâlniserăm, situaţie în care un om obişnuit ar fi găsit o mulţime de motive de a se opri şi a sta de vorbă. Şi dacă m-a văzut, cum se prea poate, de ce s-a făcut că nu mă vede? La o asemenea întrebare nu se poate răspunde numai într-un singur fel, în cazul lui Vidal. Unul dintre răspunsurile posibile este că trecea pe atunci printr-una din perioadele de manie a persecuţiei şi că m-ar fi evitat nu în ciuda faptului că eram o veche cunoştinţă, ci tocmai din cauza asta.

Dar ample spaţii ale vieţii lui îmi sunt cu desăvârşire necunoscute. Ştiu, bineînţeles, că a călătorit prin multe ţări; deşi, fiind vorba de Fernando, ar fi mai potrivit să spunem că „a fugit“ prin diverse ţări. Există urme ale acestor călătorii, ale acestor explorări. Există rămăşiţe răzleţe ale trecerii lui în amintirea unor persoane care l-au văzut sau au auzit vorbindu-se de el: Lea Lubin l-a întâlnit odată la Dôme; Castagnino l-a văzut mâncând într-o bodegă în apropiere de Piazza di Spagna, cu toate că, de îndată ce-şi dăduse seama că e recunoscut, se ascunsese după un ziar, de parcă ar fi citit cu mare atenţie şi ar fi fost miop; Bayce a confirmat un fragment din Raportul lui: l-a întâlnit la cafeneaua Tupí-Nambá din Montevideo. Şi tot aşa. Pentru că nu ştim nimic sigur şi coerent despre călătoriile lui, şi încă şi mai puţin despre acele expediţii prin insulele din Pacific şi în Tibet. Gonzalo Rojas mi-a povestit că odată i se vorbise despre un argentinian „aşa şi aşa“ care ceruse în Valparaíso informaţii pentru a se îmbarca pe o goeletă care face periodic curse spre insula Juan Fernández; potrivit spuselor lui şi explicaţiilor mele, am ajuns amândoi la concluzia că era vorba de Fernando

Vidal. Ce-o fi vrut să facă în insula aceea? Ştim că era în legătură cu teozofi, spiritişti şi oameni preocupaţi de magia neagră; dar mărturia unor asemenea indivizi trebuie privită cu rezerve. Din toate acele episoade obscure, singurul ce poate fi considerat concludent e întâlnirea lui cu Gurdjieff, la Paris, şi asta pentru că s-au luat la bătaie şi au avut de-a face cu poliţia. Poate că o să-mi invocaţi memoriile lui, faimosul Raport. Eu cred că nu pot fi luate drept o reflectare fidelă a faptelor reale, deşi, într-un sens mai adânc, pot fi socotite autentice. Par să dezvăluie momentele lui de halucinaţie şi delir, momente care, la drept vorbind, au cuprins aproape în întregime ultima etapă a vieţii lui, când se claustra sau dispărea. Îmi trece prin cap pe neaşteptate că aceste pagini sunt ca şi cum Vidal, cufundându-se în adâncurile infernului, ar flutura o batistă în semn de rămas-bun, precum cineva care rosteşte delirante şi ironice cuvinte de adio; sau, poate, strigăte disperate de ajutor, estompate şi ascunse de lăudăroşenie şi orgoliu.

Încerc să vă povestesc toate astea de la început, însă mă văd uneori înclinat să vă spun generalităţi. Ba chiar îmi e cu neputinţă să mă gândesc la ceva important din propria-mi viaţă care să nu aibă în vreun fel legătură cu viaţa tumultuoasă a lui Fernando. Spiritul lui continuă să-l domine pe al meu, chiar şi acum, după ani de zile de la moartea lui. Dar nu contează: nu urmăresc să mă apăr de ideile lui, de ideile astea care mi-au trasat şi mi-au întors pe dos viaţa, nu însă şi pe a lui: asemenea experţilor în explozive, care pot amorsa şi dezamorsa fără riscuri o bombă. Nu voi mai avea aşadar scrupule în privinţa asta, după cum mă voi abţine şi de la aceste inutile reflecţii mărginaşe. Pe de altă parte, mă consider destul de corect pentru a admite că îmi era superior. Supunerea mea era firească, într-atât încât simţeam chiar o linişte şi o anume voluptate în a o recunoaşte. Şi totuşi nu l-am iubit niciodată, deşi simţeam adesea pentru el admiraţie. Detestându-l, nu mi-a fost indiferent niciodată. Nu era o fiinţă ca acelea pe care le vedem cu nepăsare treacând pe lângă noi: ne farmecă pe loc sau ne dezgustă, şi, în general, şi una, şi alta totodată. Avea în el un fel de forţă de magnet, care putea să fie de atracţie sau de respingere, iar atunci când oamenii contemplativi ori şovăielnici ca mine intrau în sfera lui de influenţă erau zguduiţi ca nişte mici busole în regiuni bântuite de furtuni magnetice. Şi, culmea, era un individ schimbător, care trecea de la entuziasmul cel mai înflăcărat la deprimarea cea mai adâncă. Era una din nenumăratele contradicţii. Dintr-odată raţiona cu o logică de fier şi brusc se apuca să delireze, ajungând să debiteze, cu acelaşi aer riguros, prostiile cele mai incredibile, prostii care lui îi păreau însă concluzii fireşti şi adevărate. Din senin avea chef de conversaţie şi era sclipitor, şi deodată se purta ca o fiinţă singuratică şi atunci nimeni nu se încumeta să-i adreseze o vorbă. Am menţionat, cred, cuvântul „desfrâu“ printre cele ce i-ar putea caracteriza felul de-a fi; şi, cu toate astea, au existat momente în viaţa lui când s-a cufundat într-un ascetism neaşteptat şi necruţător. Câteodată era contemplativ, alteori se dedica unei activităţi frenetice. Eu l-am văzut la Capitán Olmos, în copilărie, săvârşind acte de o cruzime îngrozitoare împotriva unor animale fără apărare, şi apoi gesturi de o mare delicateţe, care erau total incompatibile.

Simula? Era un spectacol pe care îl dădea în faţa mea, împins de ironie, de cinism? Nu ştiu. Erau momente în care părea că se admiră cu un narcisism respingător, şi imediat se judeca pe sine cu cuvintele cele mai aspre. Lua apărarea Americii, iar apoi îşi bătea joc de cei care studiau culturile indiene. Când, încurajat de epigramele sau de sarcasmul lui la adresa înaintaşilor noştri iluştri, cineva venea cu o minusculă contribuţie, era numaidecât anihilat printr-o ironie în sens contrar. Într-un cuvânt, era exact opusul a ceea ce se apreciază a fi un om echilibrat sau pur şi simplu a ceea ce se consideră a fi un om, dacă deosebirea între un om şi un individ constă într-o anume duritate, o anume persistenţă şi coerenţă a ideilor şi sentimentelor, căci în el nu exista nici un fel de coerenţă, decât cea a obsesiilor, care erau riguroase şi permanente. Era perfect opusul unui filozof, a unuia din acei oameni care gândesc şi dezvoltă un sistem ca un edificiu armonios; era într-un fel un terorist al ideilor, un fel de antifilozof. Nici faţa lui nu rămânea identică sieşi. Adevărul e că întotdeauna am crezut că în el sălăşluiau mai mulţi oameni diferiţi. Şi, cu toate că era fără nici o îndoială un ticălos, aş îndrăzni să afirm că avea în el un soi de puritate, chiar dacă era o puritate infernală. Era un fel de sfânt al infernului. Într-un rând l-am auzit spunând tocmai asta, că în infern, ca şi în cer, există o ierarhie cu mai multe trepte, de la săraci şi păcătoşi mediocri (mic-burghezii infernului, spunea) până la marii perverşi şi disperaţi, monştrii negri care aveau dreptul să se aşeze de-a dreapta Satanei; şi se prea poate ca, fără s-o spună explicit, să fi mărturisit în clipa aceea o apreciere asupra propriei condiţii.

Nebunii, ca şi geniile, se înalţă, adesea în chip catastrofal, peste limitările ţării sau timpului lor, intrând în acel pământ al nimănui, absurd şi magic, delirant şi tumultuos, pe care bunii cetăţeni îl privesc cu sentimente schimbătoare: de la spaimă şi până la ură, de la dispreţul aparent şi până la un anumit gen de înfricoşată admiraţie. Şi totuşi, aceşti indivizi excepţionali, aceşti oameni în afara legii şi a ţării păstrează, după părerea mea, multe din atributele patriei unde s-au născut şi ale oamenilor care până deunăzi au fost semenii lor, chiar dacă oarecum deformate de un sistem de proiectare monstuos, făcut cu lentile distorsionate şi amplificatoare uriaşe. Ce fel de nebun putea fi Quijote, dacă nu un nebun spaniol? Şi, cu toate că statura lui ieşită din comun şi sminteala îl universalizează şi, într-un fel, îl fac să fie înţeles şi admirat de toţi oamenii din lume, există la el trăsături care puteau exista numai în această ţară, brutal de realistă şi totodată magic de nesăbuită, care este Spania. Cu toate astea, Fernando Vidal avea mult dintr-un argentinian. O bună parte din contradicţiile lui erau, desigur, consecinţe ale naturii lui individuale, ale moştenirii lui bolnave, şi s-ar fi putut manifesta oriunde în lume. Altele, însă, cred că erau rezultatul condiţiei lui de argentinian. Deşi aparţinea, dinspre mamă, unei vechi familii, nu era, totuşi, cum s-ar putea presupune, expresia unilaterală şi simplă a ceea ce se cheamă acum oligarhia naţională, sau cel puţin nu avea acele trăsături pe care lumea de rând se aşteaptă să le găsească la aceşti oameni, în acelaşi fel şi cu aceeaşi superficialitate cu care îşi imaginează că englezii sunt invariabil

flegmatici, simţindu-se ridicol de descumpăniţi când li se menţionează indivizi ca Churchill. Sigur este că aceste variante ce-l îndepărtau de normă se puteau datora, pe de o parte, moştenirii paterne, iar pe de alta faptului că familia Olmos era cam excentrică şi degenerată (chiar dacă şi asta e ceva pur naţional la multe dintre familiile noastre vechi). Această familie decăzută dădea impresia că e alcătuită din fantome ori din lunatici smintiţi, în mijlocul unei realităţi brutale, pe care n-o vedeau, n-o auzeau şi nici n-o înţelegeau; şi asta, în mod curios şi chiar comic, le dădea brusc avantajul paradoxal de a trece prin zidul nespus de dur al realităţii de parcă nici n-ar exista. Dar Fernando nu aparţinea cu totul acestei familii, căci poseda, chiar dacă numai uneori, în accese de furie, o energie frenetică pe care o folosea întotdeauna pentru a respinge sau a distruge ceva, trăsătură moştenită neîndoios de la tatăl său, spirit inferior, dar înzestrat cu o forţă violentă şi tenebroasă, pe care i-a transmis-o fiului, în ciuda faptului că acesta l-a urât şi l-a renegat, ba poate că l-a urât şi l-a renegat tocmai pentru că descoperea în sine însuşi atributele omului pe care-l detesta atât de mult şi pe care, copil fiind, a încercat să-l otrăvească. Această injectare a sângelui lui Vidal în vechea familie a stârnit, în fiinţa lui Fernando, iar mai târziu în Alejandra, o reacţie violentă, cum se întâmplă, cred, cu unele plante bolnăvicioase sau plăpânde când anumiţi stimuli malefici din afară dezvoltă cancere ce cuprind, şi până la urmă nimicesc totul, cu monstruoasa lor vitalitate. Aşa s-a întâmplat şi cu neamul acela vechi, atât de generos şi de înduioşător de ridicol prin absoluta lui lipsă de realism. Până într-atât, încât, de necrezut, locuiau tot în vechea casă, în acele ruine din Barracas, unde fusese moşia strămoşilor şi unde acum, închişi între dărăpănături, supravieţuiau înconjuraţi de ziduri şi locuinţe mizere cu chiriaşi şi unde străbunicul moţăia tânjind după vechile virtuţi, nimicite de zilele grele ale timpului nostru. La fel cum un zgomot haotic şi asurzitor face să piară o baladă dulce şi naivă de odinioară.

Şi eu am fost, în felul meu, îndrăgostit de Alejandra, până în clipa în care am înţeles că o iubisem pe mama ei, pe Georgina, care, respingându-mă, mă îndemnase să mă îndrept spre fata ei. Timpul m-a făcut să-mi recunosc greşeala şi m-am reîntors atunci la prima (şi zadarnica) mea pasiune; pasiune care, bănuiesc, va dăinui până la moartea Georginei, până când va mai pâlpâi în mine cea mai mică speranţă de a fi împreună. Fiindcă, oricât de uimiţi veţi fi, încă trăieşte, nu a murit, aşa cum credea Alejandra… sau cum se prefăcea a crede. Alejandra avea multe motive să-şi urască mama, dat fiind temperamentul şi concepţia ei despre viaţă, şi multe motive ca s-o declare moartă. Dar mă grăbesc să vă asigur că, deşi aţi putea crede tocmai dimpotrivă, după cele ce vi le-am spus, Georgina este o femeie extrem de bună şi, pe de altă parte, incapabilă să facă rău cuiva, şi cu atât mai puţin fiicei ei. Atunci de ce o ura atât de mult Alejandra şi de ce o omorâse în mintea ei încă din copilărie? Şi de ce trăia Georgina departe de ea şi, în general, departe de toată familia Olmos? Nu ştiu dacă o să vă pot lămuri aceste probleme sau altele ce s-au ivit în legătură cu familia Olmos şi care au contat atât de mult în viaţa mea şi contează acum în viaţa acestui băiat. Vă mărturisesc că-

mi propusesem să nu vă destăinui nimic despre dragostea mea pentru Georgina, pentru că… în sfârşit… să zicem pentru că nu îmi place să vorbesc despre necazurile mele. Dar acum îmi dau seama că mi-ar fi imposibil să pun în lumină unele laturi ale personalităţii lui Fernando fără să vă povestesc pe scurt despre Georgina. V-am spus oare că era verişoară cu Fernando? Da, era fiica lui Patricio Olmos, deci soră cu Bebe, nebunul cu clarinetul. Şi Ana María, mama lui Fernando, era sora lui Patricio Olmos, înţelegeţi? Aşa că Fernando şi Georgina erau veri primari şi, pe deasupra, şi asta-i ceva extrem de important, Georgina semăna uimitor cu Ana María: nu numai prin trăsăturile fizice, ca Alejandra, ci mai ales prin fire: era un fel de chintesenţă a familiei Olmos, fără să se fi contaminat cu sângele violent şi rău al lui Vidal, rafinată şi blajină, timidă şi puţin aeriană, de o senzualitate delicată şi profund feminină. Cât despre relaţia ei cu Fernando…

Să ne imaginăm într-o piesă o femeie minunată, care ne atrage prin expresia ei gravă, prin seriozitatea şi frumuseţea ei interiorizată, dar care slujeşte drept mediu sau subiect într-o şedinţă de hipnotism ori de telepatie făcută de un individ puternic şi nefast. Cu toţii am asistat la un moment dat la un asemenea spectacol şi toţi am observat cum ea se supune ca un automat ordinelor şi simplelor priviri ale hipnotizatorului. Am observat cu toţii privirea aceea goală, parcă de orb, pe care o au victimele experimentului. Să ne închipuim că această femeie ne atrage în mod irezistibil şi că, până la un anumit punct, în intervalele ei de luciditate, când îşi revine pe deplin, simte o oarecare înclinaţie pentru noi. Ce putem face atunci când e în puterea hipnotizatorului? Doar să ne apuce disperarea şi să ne întristăm.

Aşa mi se întâmpla mie cu Georgina. Şi doar în unele momente excepţionale forţa aceea malefică părea să slăbească şi atunci (ah, clipe minunate, gingaşe şi efemere!) ea îşi apleca uşor capul pe pieptul meu, plângând. Dar cât de precare erau acele clipe de fericire! În curând era din nou stăpânită de vrajă şi atunci totul era zadarnic; îmi mişcam mâinile prin faţa ochilor ei, îi vorbeam, o luam de braţ, dar nu mă vedea, nu mă auzea şi nu mă simţea în nici un fel.

Cât despre Fernando, oare o iubea? Şi cum o iubea? Nu v-aş putea spune nimic sigur. În primul rând, cred că el n-a iubit niciodată pe nimeni. Pe deasupra, era atât de convins de superioritatea lui, încât nici măcar nu era gelos; cel mult, când vedea pe cineva în preajma ei, abia dacă avea o expresie imperceptibilă de ironie sau de dispreţ. Ştia, pe de altă parte, că era de-ajuns o extrem de uşoară mişcare de-a lui pentru a distruge orice firav sentiment s-ar fi înfiripat, aşa cum e de-ajuns o mică lovitură cu degetul pentru a dărâma un castel din cărţi de joc, durat cu trudă şi cu inima cât un purice. Şi ea părea să aştepte gestul acesta al lui Fernando cu înfrigurare, de parcă ar fi fost cea mai mare dovadă de dragoste.

Era invulnerabil. Îmi aduc aminte, bunăoară, cum a fost când s-a însurat. A, desigur, dumneavoastră nu ştiţi, fireşte. Şi o să aveţi încă un motiv de uimire. Nu numai pentru că s-a însurat, ci şi pentru că nu s-a însurat cu verişoara lui. De fapt, dacă ne gândim bine, e aproape de neconceput că s-ar fi putut căsători cu ea

şi, în orice caz, asta ar fi fost ceva într-adevăr uimitor. Nu: cu Georgina a avut legături clandestine, căci pe atunci nu avea acces în casa familiei Olmos, şi nu mă îndoiesc că don Patricio l-ar fi omorât, cu toată bunătatea lui. Iar când Georgina a născut-o pe Alejandra… în sfârşit, ar dura prea mult să vă explic totul şi în plus nici n-ar avea rost, dar ajunge, poate, să spun că a fugit de acasă; mai ales din timiditate şi ruşine, pentru că nici don Patricio şi nici soţia lui, María Elena, n-ar fi fost în stare să se poarte urât şi grosolan cu ea; dar a plecat, a dispărut cu puţin timp înainte de a o naşte pe Alejandra, şi mai că v-aş putea spune, cum se zice în popor, că a înghiţit-o pământul. De ce a părăsit-o totuşi pe Alejandra când aceasta avea zece ani, de ce fetiţa a fost crescută apoi de bunici în casa din Barracas, de ce Georgina nu s-a mai întors niciodată acolo, toate astea m-ar duce prea departe, dar poate că reuşiţi să înţelegeţi în parte dacă vă amintiţi ce v-am mai spus despre ură, ura aceea de moarte şi tot mai adâncă pe care Alejandra o simţea faţă de maică-sa pe măsură ce înainta în vârstă. Să revin însă la ce vă povesteam: căsătoria lui Fernando. Oricine ar fi surprins că nihilistul acela, teroristul moral care îşi bătea joc de orice sentimente şi idei burgheze, s-a putut căsători. Dar ar fi şi mai surprins dacă ar afla cum s-a însurat. Şi cu cine… Era o fată de şaisprezece ani, foarte frumoasă şi foarte bogată. Lui Fernando îi plăceau grozav femeile frumoase şi senzuale şi le dispreţuia în aceeaşi măsură; iar înclinaţia lui era şi mai mare când aveau o vârstă fragedă. Nu cunosc amănunte, căci pe vremea aceea nu-l mai vedeam, şi chiar dacă ne-am fi văzut tot n-aş fi aflat prea multe, el fiind un om care putea trăi foarte confortabil pe două sau mai multe planuri diferite. Dar am auzit şi eu zvonuri, care trebuie să fi avut legătură cu adevărul, la fel de îndoielnică precum tot ce se referea la faptele sau ideile lui Fernando. Mi s-a spus, de bună seamă, că pusese ochii pe averea fetei, pentru că ea era o fetiţă fermecată de un actor ca el; se mai spunea că Fernando avusese legături cu mama fetei (unii afirmau că înainte de căsătorie, alţii că în timpul acesteia şi după), o evreică poloneză de vreo patruzeci de ani, cu pretenţii intelectuale, care nu se înţelegea cu bărbatul ei, un oarecare domn Szenfeld, mare textilist. Se zvonea că, pe când Fernando se încurcase cu mama, fata rămăsese însărcinată şi că de aceea „nu a avut altă soluţie decât să se căsătorească“, frază care m-a făcut să mă prăpădesc de râs, căci era prea caraghios să se refere la Fernando. Alţii, care se considerau mai autorizaţi, întrucât jucau canasta în casa din San Isidro, susţineau că se petrecuseră scene furtunoase între personajele comediei groteşti de acolo, violente scene de gelozie, cu ameninţări; şi că, şi asta mi se părea de asemenea de tot hazul, Fernando pretextase că nu se putea însura cu doamna Szenfeld, nici chiar dacă ea ar divorţa, deoarece el aparţinea unei vechi familii catolice, dar considera de datoria lui să se însoare cu fata pe care o compromisese.

După cum vă puteţi închipui, toate zvonurile astea nu-i puteau pricinui unuia care-l cunoştea ca mine pe Fernando decât un soi de amuzament dureros; însă precis că exista un sâmbure de adevăr, aşa cum se întâmplă întotdeauna cu legendele cele mai fantastice. Până una-alta, erau fapte certe; Fernando s-a

însurat cu o evreică de şaisprezece ani; a beneficiat doi ani de o frumoasă casă în cartierul de lux Martínez, cumpărată şi dăruită de domnul Szenfeld; a risipit banii pe care cu siguranţă îi obţinuse prin căsătorie şi, în cele din urmă, a pierdut şi casa, şi atunci a părăsit-o pe fată.

Astea sunt faptele.

Cât despre interpretările şi bârfele la care au dat naştere, ar fi multe de povestit. Poate că ar fi util să vă spun ce cred eu, căci episoadele acelea aruncă o oarecare lumină asupra personalităţii lui Fernando, chiar dacă nu mai multă decât aceea pe care o poate arunca asupra esenţei diavolului cunoaşterea unora dintre ticăloşiile lui tragicomice. Ciudat: cuvântul tragicomic îmi vine acum în minte pentru prima oară când mă gândesc la personalitatea lui Fernando, dar cred că el corespunde adevărului. Fernando a fost o fiinţă în mod fundamental tragică, dar unele momente din viaţa lui sunt la limita umorului, chiar dacă e vorba de un umor tenebros. Este sigur, de pildă, că în toată povestea aceea tulbure cu însurătoarea trebuie să fi dat frâu liber acceselor lui de umor negru, punând în scenă unul din spectacolele acelea de un comic infernal care îl amuzau atât de mult. Acea frază despre doamnele care jucau canasta, de pildă, sau ce spusese despre familia catolică şi imposibilitatea lui de a se căsători cu o femeie divorţată, afirmaţii extravagante atât pentru că luau în derâdere catolicismul familiei lui şi catolicismul în general, cât şi fiindcă îşi băteau joc de toţi şi de orice principiu sau fundament al societăţii; şi le mai şi spunea mamei fetei cu care de asemenea întreţinea relaţii intime. Obiceiul să amestece ceea ce e „respectabil“ cu ceea ce e indecent era una din specialităţile lui Fernando. Ca şi cuvintele pe care zice-se că le-a spus despre soţie, ca să rămână cu frumoasa casă din Martínez: „A părăsit domiciliul conjugal“. Când, de fapt, fata trebuie să fi fugit înspăimântată ori, mai degrabă, să fi fost alungată prin vreun mijloc diabolic. Una din distracţiile favorite ale lui Fernando era să aducă acasă femei, în mod vizibil amante de-ale lui, convingând-o pe copila aceea (puterea lui de convingere era aproape nelimitată) să le primească şi să le copleşească pe toate cu atenţii; fără îndoială, făcuse treptat experimentul, pentru ca încetul cu încetul fata să obosească şi până la urmă să fugă de acasă, adică exact ce urmărea el. Cum o fi făcut ca să rămână cu casa, n-am habar; dar cred că aranjase totul cu soacra (care îl mai iubea şi, deci, era geloasă pe fata ei) şi cu domnul Szenfeld. În ce fel o fi ajuns acesta prieten cu un om despre care se zvonea că ar fi amantul nevestei, cum se poate ca prietenia sau slăbiciunea asta să fi mers atât de departe încât un afacerist strălucit ca el să-i dăruiască o casă somptuoasă unui individ care nu numai că era amantul nevestei, dar îi mai nenorocea şi fata, toate astea vor rămâne pentru totdeauna unul din misterele ascunsei personalităţi a lui Vidal. Sunt însă încredinţat că, pentru a ajunge aici, făcuse una din maşinaţiile lui extrem de subtile, asemenea celor puse la cale de guvernanţii machiavelici împotriva partidelor de opoziţie care, la rândul lor, se duşmănesc între ele. Părerea mea e următoarea: Szenfeld îşi ura soţia care l-a înşelat nu numai cu Fernando, ci şi, mai înainte, cu un asociat al său, un oarecare Shapiro. Poate că a

simţit o vie satisfacţie aflând că în sfârşit cineva o umilise şi o făcuse să sufere pe femeia aceea pedantă, care adesea îl dispreţuia; şi de la satisfacţia asta vie până la admiraţie şi chiar la afecţiune nu-i decât un pas, ţinând seama şi de talentul lui Fernando de a cuceri pe cineva atunci când îşi propunea, talent ajutat şi de totala lui lipsă de sinceritate şi de onestitate; pentru că fiinţele sincere şi oneste nu reuşesc niciodată să subjuge cu farmecul lor pe cineva aşa cum fac cinicii şi făţarnicii, întrucât amestecă în prietenia lor inevitabilele dovezi de nemulţumire pricinuite de puzderia de neplăceri ce se ivesc mereu între fiinţele omeneşti, chiar şi între cele mai bune. Şi, în sfârşit, datorită aceloraşi mecanisme în virtutea cărora minciuna e întotdeauna mai plăcută în ochii lumii decât adevărul, căci adevărul e urâţit de imperfecţiunile pe care le au până şi făpturile cele mai aproape de desăvârşire şi cărora am vrea cel mai mult să le facem plăcere şi să le mulţumim. Pe de altă parte, satisfacţia domnului Szenfeld sporise probabil când aflase că soţia lui suferea din pricină că se simţea jignită în amorul ei propriu în urma unor fapte având o legătură vădită cu vârsta, odată ce Fernando o înşela cu o fată tânără şi frumoasă. Şi, în sfârşit (element care, de asemenea, o fi intervenit), datorită faptului că din toată treaba asta cel care pierdea nu era el, Szenfeld, căci oricum el fusese încornorat mai dinainte, ci domnul Shapiro, care, fiind cel cu care îl înşela nevasta, trebuia să fie mult mai sensibil, dar şi mai vulnerabil la astfel de lucruri. Şi faptul că era învins pe acest teren, singurul domeniu în care era superior asociatului lui (deoarece Szenfeld, oricare i-ar fi fost cusururile ca soţ, era recunoscut drept foarte priceput în afaceri), îl punea pe Shapiro într-o situaţie atât de umilitoare, încât, prin contrast, Szenfeld devenea mai puternic. Aşa trebuie să se fi petrecut lucrurile, pentru că nu numai că întreprinderile sale textile au căpătat un nou avânt, dar, după căsătoria lui Fernando, toată lumea a constatat simpatia aproape protectoare cu care îşi trata asociatul de faţă cu terţe persoane.

Cât despre Georgina, am să vă povestesc ceva revelator. Căsătoria lui Fernando avusese loc în ’51. În perioada aceea am întâlnit-o pe strada Maipú, în apropiere de Avenida; lucru extrem de rar, pentru că nu venea niciodată în centru. Trecuseră vreo zece ani de când n-o mai văzusem. La patruzeci de ani era stinsă şi îmbătrânită, tristă, mai tăcută ca niciodată; şi, cu toate că întotdeauna fusese rezervată şi tăcută, în momentul acela tăcerea ei era aproape intolerabilă. Ducea în mână un pachet. Ca de obicei, am fost cuprins de o puternică emoţie. Unde stătuse închisă în toţi aceşti ani? Prin ce locuri absurde îşi trăia drama? Ce făcuse în tot acest răstimp? La ce se gândise, cât îndurase? Aş fi vrut s-o întreb, dar ştiam că e inutil şi că, dacă e greu să legi cu ea o conversaţie, e cu desăvârşire imposibil să scoţi de la ea o vorbă în legătură cu problemele intime. Georgiana mi s-a părut întotdeauna că este aidoma uneia din casele acelea din vreun cartier izolat care stau mai tot timpul închise şi tăcute, case locuite de persoane importante şi enigmatice: poate doi fraţi burlaci, poate vreun singuratic care a suferit o tragedie, vreun artist ratat sau necunoscut şi mizantrop, cu un canar şi o pisică; nişte case despre care nu ştim nimic şi care se deschid doar la anumite

ore, aproape pe neobservate, doar pentru a se primi alimente; nu pătrund în casă vânzătorii şi băieţii de prăvălie, ci numai proviziile pe care le aduc şi care sunt trase înăuntru dindărătul unei uşi abia întredeschise de braţul locatarului singuratic. Case în care seara se aprinde de obicei o singură lumină, poate într-un fel de bucătărie în care fiinţa singuratică mănâncă şi locuieşte totodată; mai târziu lumina se mută într-o altă încăpere, în care probabil că doarme sau citeşte, ori se îndeletniceşte cu vreo treabă aiurită, cum ar fi abţibildurile. Lumină însingurată care m-a făcut întotdeauna să mă întreb, ca fiinţă curioasă ce sunt şi ca om care trăieşte din presupuneri: cine o fi bărbatul acela, femeia aceea, sau cine or fi cele două fete bătrâne care stau împreună? Sau din ce-o fi trăind? O fi având vreo rentă, o fi primit vreo moştenire? De ce nu iese niciodată? Şi de ce lumina rămâne aprinsă până la ore târzii din noapte? O fi citind? O fi scriind? Ori o fi una din fiinţele singuratice şi fricoase care îndură singurătatea doar ajutate de acest mare duşman al fantasmelor reale sau închipuite care este lumina?

A trebuit s-o apuc de braţ şi aproape s-o scutur, ca să mă recunoască. Părea că umblă pe jumătate adormită. Şi era de mirare că mai rămânea vie în mijlocul circulaţiei haotice din Buenos Aires.

Un zâmbet apăru pe faţa obosită, ca lumina suavă cernută de o lumânare într-o cameră întunecoasă, tăcută şi tristă.

— Hai, i-am zis, cerându-i să vină cu mine la London.

Ne-am aşezat şi mi-am pus mâna pe mâna ei. Cât de consumată o găseam! Totuşi nu ştiam ce să-i spun şi ce s-o întreb, pentru că nu puteam s-o întreb despre ceea ce mă interesa cu adevărat, iar despre alte lucruri, la ce bun s-o fi întrebat? Mă mulţumeam s-o contemplu, aşa cum contempli peisaje din alte vremuri, privind cu duioşie şi melancolie urmele trecerii timpului pe faţa ei: arbori căzuţi, case dărâmate, rame coclite, plante necunoscute, bălării în grădina de altădată, praf pe mobilele ce mai rămăseseră.

Dar, neputându-mă stăpâni, cu un amestec abominabil de ironie şi de ciudă, i-am spus:

— Şi zi, Fernando s-a însurat.

A fost un atac condamnabil din partea mea, deşi o făcusem inconştient şi mai târziu mi-a părut rău.

Din ochii Georginei picurară, încet şi abia perceptibil, două lacrimi. Era ca şi cum de la o fiinţă ajunsă la un pas de moarte, din pricina torturilor şi a foamei, s-ar fi scos o ultimă şi neînsemnată mărturisire, abia murmurată, prin cea de pe urmă lovitură brutală.

E ciudat că nu-mi face deloc cinste faptul că în momentul acela, în loc să încerc s-o dreg în vreun fel, am răbufnit cu năduf:

— Şi mai şi plângi!

Pentru o secundă am văzut în ochii ei o străfulgerare care semăna cu cea de odinioară, aşa cum seamănă o amintire cu realitatea.

— Îţi interzic să-l judeci pe Fernando, mi-a spus.

Mi-am retras mâna.

Am rămas tăcuţi. Ne-am băut cafeaua în tăcere. Apoi a spus:

— Trebuie să plec.

Vechea durere mă încercă din nou, durerea care stătuse adormită de-a lungul atâtor ani de renunţări. Cine ştie când urma s-o mai văd!

Ne-am despărţit în tăcere. Însă, după ce se depărtase câţiva paşi, s-a oprit o clipă, s-a întors pe jumătate, aproape cu timiditate, şi mi s-a părut că în privirea ei văd durere, duioşie şi disperare. Am vrut să alerg spre ea şi să-i sărut faţa ofilită, ochii plânşi, gura strâmbată de amărăciune, şi s-o rog, să-i cer să ne mai vedem, să-mi îngăduie să-i stau în preajmă. Dar m-am stăpânit. Ştiam că nu era decât o utopie şi că destinele noastre îşi vor urma drumul fără să se întâlnească, până la moarte.

Puţin timp după întâlnirea aceea întâmplătoare, Fernando s-a despărţit de soţia lui. Am aflat că frumoasa casă din Martínez, faimosul dar al domnului Szenfeld, fusese vândută la licitaţie şi că Fernando locuia acum într-o căsuţă în Villa Devoto.

Probabil că în intervalul acela s-au petrecut multe şi că vânzarea la licitaţie a fost urmarea unor tumultuoase vicisitudini din viaţa lui Fernando, deoarece pe atunci juca la ruletă la Mar del Plata, pierzând sume imense. Mi s-a spus, de asemenea, că se băgase în nişte afaceri cu terenuri, pe lângă aerodromul de la Ezeiza, deşi se poate să fie vorba doar de un zvon lansat de prietenii familiei Szenfeld. Sigur e că până la urmă a trebuit să se mulţumească cu căsuţa foarte modestă din Villa Devoto, în care, de altfel, a fost găsit ascuns *Raportul despre orbi*.

Am mai spus că Szenfeld îl ajutase. Acum cred că ar fi mai potrivit să spun că „îl premiase“ cu ocazia incredibilei lui căsătorii.

Căzuse, ca mulţi alţii, în mrejele lui Fernando într-atât, încât l-a ajutat ulterior în diverse speculaţii şi l-a scos din încurcături pe vremea când juca la ruletă. Oricum, din motive pe care nu le cunosc, paradoxala lui prietenie cu domnul Szenfeld a luat sfârşit sau a trebuit să ia sfârşit, căci altfel nu-mi pot explica mizeria în care ajunsese până la urmă.

Ultima dată când l-am întâlnit pe stradă (nu mă refer la întâlnirea din cartierul Constitución, când s-a prefăct că nu mă cunoaşte, sau poate că nu m-a văzut, distrat cum era în ultima lui perioadă a maniei cu orbii), era însoţit de un tip foarte înalt, blond, cu o înfăţişare extrem de dură şi nemiloasă. Cum aproape că m-am năpustit asupra lui, n-a putut să mă evite şi am schimbat câteva cuvinte, pe când tipul cu care era se îndepărtase de noi şi se uita spre stradă, după ce Fernando mi-l prezentase (avea un nume nemţesc, de care nu-mi mai aduc aminte). Câteva luni mai târziu i-am văzut fotografia în *La Razón*, la rubrica „de la poliţie“; era imposibil să-i uiţi chipul feroce, cu buze subţiri şi strânse. Figura printre alţi indivizi căutaţi de poliţie, bănuiţi a fi atacat Banco de Galicia, sucursala Flores. Fusese un jaf perfect, realizat, conform ipotezei poliţiei, de un comando de război. Individul era polonez şi acţionase în trupele lui Anders. Nu-l chema aşa cum mi-l prezentase Fernando.

Această duplicitate m-a convins că poliţia nu se înşela. Tipul punea ceva grav la cale atunci când ne întâlniserăm întâmplător. Oare Fernando o fi avut legătură cu atacul? Foarte probabil. Încă de tânăr condusese banda de hoţi din Avellaneda şi, pe de altă parte, având în vedere situaţia economică dificilă în care se afla, era mai mult decât probabil să se fi întors la vechea lui pasiune: jaful unei bănci. Metodă care întotdeauna i se părea ideală pentru a face rost dintr-odată de o mare sumă de bani, şi care avea în acelaşi timp pentru el o valoare simbolică.

— Banca, îmi spusese nu doar o dată pe când eram tineri, aşa, cu majusculă, e templul spiritului burghez.

Oricum, numele lui nu figura printre cei căutaţi de poliţie.

Nu l-am mai văzut în ultimii ani, când se pare că era cu totul absorbit, judecând după paginile acelea ciudate, de cercetarea nebunească a lumii subterane.

De când îmi amintesc a trăit obsedat de orbi şi de orbire.

Cu puţin înainte de moartea mamei lui, pe vremea în care locuiam încă la Capitán Olmos, mi-a rămas în minte un fapt ce-l caracteriza. Prinsese o vrabie, o dusese în camera lui de sus, micul lui fort cum îi spunea, şi îi scosese ochii cu un ac. Apoi îi dăduse drumul, şi pasărea, înnebunită de durere şi de frică, se izbea frenetic de pereţi, fără să reuşească să iasă pe fereastră. Eu, care încercasem să-l opresc de la fapta aceea oribilă, am simţit că mă apucă greaţa. Am crezut c-o să leşin pe când coboram scările, şi a trebuit să mă ţin mult timp de balustradă până să-mi revin: asta în timp ce îl auzeam pe Fernando, acolo sus, râzând de mine.

Cu toate că îmi spusese de mai multe ori că le scotea ochii păsărilor şi altor vietăţi, era prima oară când l-am văzut făcând aşa ceva. Şi ultima. Nu voi putea uita în veci senzaţia înspăimântătoare din dimineaţa aceea.

În urma acelui episod nu m-am mai dus pe la el şi nici la moşie, privându-mă de tot ce era mai important pentru mine: s-o văd şi s-o aud pe mama lui. Dar, dacă mă gândesc bine, am procedat astfel fiindcă nu puteam suferi gândul că era mama unui băiat ca Fernando. Şi soţia unui individ ca Juan Carlos Vidal, personaj de care şi acum îmi aduc aminte cu dezgust.

Fernando îşi ura tatăl. Pe atunci avea doisprezece ani, era brunet şi aspru ca el. Şi, cu toate că-l ura, avea multe trăsături de la el, nu numai ca înfăţişare, ci şi ca fire. Faţa lui avea câteva atribute caracteristice familiei Olmos: ochii verzi, pometii pronunţaţi. Toate celelalte veneau de la tatăl lui. Cu trecerea anilor, a ajuns să deteste tot mai mult asemănarea aceea, care cred că era una din principalele cauze ale bruştelor izbucniri de ură împotriva lui însuşi. Până şi violenţa, senzualitatea plină de cruzime, toate le moştenise de la tatăl lui.

Îmi era frică de el. Stătea liniştit şi din senin îl apucau accese de furie oarbă. Avea un râs tăios. Poate ca reacţie împotriva tatălui său, care era muieratic şi beţiv, preţ de ani de zile, în tinereţe, n-a pus strop de alcool în gură, şi de multe ori l-am văzut supunându-se unui ascetism surprinzător, de parcă ar fi vrut să se tortureze. Perioade pe care le întrerupea, dedându-se unui desfrâu sadic, în timpul căruia se folosea de femei pentru un fel de satisfacţie infernală,

dispreţuindu-le în acelaşi timp şi alungându-le apoi cu o violenţă ironică, ca şi cum ar fi fost vinovate de viciul lui. Cu toate prefăcătoriile şi bufoneriile lui, era singuratic şi stoic, nu avea prieteni, nu-şi dorea şi nici nu putea să aibă. Cred că nu a iubit-o decât pe mama lui, deşi îmi vine greu să-mi închipui că băiatul acela ar fi putut iubi pe cineva, dacă prin cuvântul acesta încercăm să exprimăm vreo formă de afecţiune, de tandreţe sau de dragoste. Se poate să nu fi simţit pentru maică-sa decât o pasiune bolnăvicioasă şi isterică. Îmi aduc aminte de o întâmplare: pictasem o acuarelă cu un cal roib pe care îl chema Fritz şi pe care Ana María îl încăleca adesea şi-l îndrăgea grozav; ei i-a plăcut mult tabloul şi m-a sărutat cu foc; atunci Fernando s-a repezit la mine gata să sară la bătaie; fiindcă ea ne-a despărţit şi l-a certat, Fernando a dispărut şi, când l-am găsit, lângă pârâul în care obişnuia să se scalde, am încercat să mă împac cu el; m-a ascultat în tăcere, rozându-şi unghiile, cum făcea de obicei când îl frământa ceva, şi brusc a sărit la mine cu un briceag. Am luptat cu disperare, fără să-i înţeleg furia, şi, când am reuşit să-i smulg briceagul şi să-l arunc departe, a fugit de lângă mine, l-a ridicat de jos şi, spre surprinderea mea, căci îmi închipuiam c-o să mă atace din nou, şi l-a înfipt în mână. Aveau să treacă ani de zile până să înţeleg ce fel de orgoliu îl împinsese să facă acest gest.

La puţină vreme s-a petrecut povestea cu vrabia, şi de atunci nu l-am mai văzut şi nici n-am mai trecut pe la ei pe acasă ori pe la moşie. Aveam amândoi doisprezece ani şi, după câteva luni, iarna, a murit Ana María: după unii, de atâtea necazuri, după alţii, din pricina somniferelor. În ce mă priveşte, retrăiesc sentimentele de tristeţe din ziua aceea nenorocită amestecate cu înfrângerea lui Firpo în meciul cu Dempsey (nu se vorbea de altceva) şi cu melodia shimmy *Dansul libelulelor*, cântată la ferăstrău de José Bohr pe un disc de gramofon al formaţiei Iturrioz, lângă casa mea.

Au trecut trei ani până l-am întâlnit din nou. În duminicile acelea nesfârşite, singur, în pensiunea din Buenos Aires, la cei cincisprezece ani ai mei puţin comici, mă întorceam stăruitor cu gândul la Capitán Olmos. Cred că v-am mai spus că nu mi-am cunoscut mama, aveam doi ani când a murit. Se poate aşadar să se mire cineva că pentru mine Capitán Olmos însemna în mare măsură amintirea Anei María? O vedeam în serile de vară de la moşie, recitând în franceză versuri pe care eu nu le înţelegeam, dar care, datorită vocii ei grave, mă făceau să încerc o voluptate subtilă. „Sunt acolo“, îmi spuneam, „sunt acolo“. Şi în pluralul acela al verbului, ca într-o naivă autoamăgire cu conjugarea, în adâncul sufletului şi al voinţei mele o includeam şi pe ea: ca şi cum în vechea casă din Barracas, pe care o cunoşteam de parcă aş fi văzut-o aievea (atât de mult îmi vorbise despre ea Ana María), spiritul ei ar fi supravieţuit în vreun fel; ca şi cum în fiul ei, în respingătorul ei fiu, în Georgina, în tatăl şi surorile ei, prefigurată sau deformată, s-ar fi putut insinua o urmă din Ana María. Şi mă învârteam în jurul casei lor mari, fără să mă încumet vreodată să bat la uşă. Până când, într-o zi, l-am văzut pe Fernando, care venea spre casă, şi n-am vrut sau n-am putut să-l evit.

— Tu? mă întrebă, cu un zâmbet dispreţuitor.

Ca întotdeauna, am simţit în faţa lui senzaţia de vinovăţie de neînţeles.

Ce învârteam pe acolo? Ochii lui pătrunzători şi răutăcioşi nu mă lăsau să mint. De altfel, ar fi fost zadarnic: ghicise dintr-o privire că tot dădeam târcoale casei. Şi m-am simţit ca un delincvent începător şi nepriceput, nefiind în stare să-i mărturisesc sentimentele mele, dorul, tot aşa cum aş fi fost incapabil să scriu un poem de dragoste romantică printre cadavrele dintr-o sală de disecţie. Şi, tăcând în chip ruşinos, l-am lăsat pe Fernando să-şi facă pomană şi să mă ia cu el, căci oricum în felul ăsta aveam să văd casa. Pe când străbăteam parcul în lumina asfinţitului, m-a răzbit un puternic miros de iasomie de la noi, care pentru mine va fi întotdeauna „de lá noi“, cu accentul pe a, şi care în veci va însemna *depărtare, mamă, duioşie, niciodată*. Sus în Mirador mi s-a părut că zăresc chipul unei bătrâne, un fel de fantomă în peumbră care a dispărut pe nesimţite. Corpul principal al casei e legat de micul turn unde se află acel Mirador printr-o galerie acoperită, alcătuind parcă un fel de peninsulă. Turnul avea la parter două încăperi care odinioară fuseseră desigur ocupate de o parte din servitori, un palier (care, cum am văzut mai târziu, în timpul probei la care m-a supus Fernando, era un depozit de vechituri ce comunica printr-o scară de lemn cu etajul) şi o scară de fier în spirală, urcând prin exterior până la terasa ce dădea în Mirador. Terasa se afla deasupra celor două încăperi şi avea de jur împrejur, la fel ca multe alte construcţii din vremea aceea, o balustradă, încă de pe atunci aproape pe jumătate dărâmată. Fără să scoată o vorbă, Fernando a luat-o pe coridor şi a intrat într-una din cele două încăperi. A aprins lumina şi mi-am dat seama că trebuie să fie camera lui: avea un pat, o veche masă de sufragerie care-i servea de birou, o comodă şi alte câteva mobile uzate, pesemne inutile, păstrate acolo fiindcă n-or fi avut unde să le pună, întrucât casa suferise o serie de transformări. Tocmai intraserăm, când pe uşa ce dădea în a doua cameră se ivi un băiat care mi-a produs instinctiv o senzaţie de respingere. Fără să salute ori să dea vreo explicaţie, l-a întrebat: „L-ai adus?“, iar Fernando i-a răspuns sec: „Nu“. L-am privit cu uimire: avea vreo paisprezece ani, un cap enorm, lunguieţ ca o minge de rugby, pielea ca de fildeş, părul lins şi fin, maxilarul proeminent, un nas ascuţit şi nişte ochi febrili care mi-au stârnit o repulsie inconştientă: repulsia pe care am putea-o simţi faţă de o fiinţă de pe o altă planetă, aproape identică nouă, dar având totuşi diferenţe care ne inspiră o teamă nelămurită.

Fernando nu răspunse, pe când celălalt, privindu-l cu ochii lui febrili, ducea la gură un flaut sau un clarinet, şi începea să cânte un fel de frază muzicală. Fernando răscolea un vraf prăfuit de *Tit-bits* de pe jos dintr-un colţ, părând a căuta ceva anume, neluându-mă în seamă, de parcă aş fi fost unul de-al casei. În sfârşit puse deoparte un număr care avea pe copertă un erou din *Dreptatea înaripată*. Când l-am văzut că dă să iasă, aproape uitând de mine, m-am simţit extrem de prost: nu puteam ieşi cu el, ca doi prieteni, pentru că nu mă rugase să intru şi nici acum nu mă invita să-l însoţesc; dar nici nu puteam să rămân în camera aceea şi cu atât mai puţin cu băiatul ciudat care cânta din clarinet. M-am

simţit pentru o clipă fiinţa cea mai nefericită şi mai ridicolă de pe lume. Pe de altă parte, acum înţeleg că Fernando făcea toate astea deliberat, pur şi simplu din răutate.

De aceea, când şi-a făcut apariţia fata roşcată şi mi-a zâmbit, m-am simţit extrem de uşurat. Fără să mă salute, zâmbind ironic, Fernando a plecat cu revista sub braţ şi eu am rămas cu ochii la Georgina: se schimbase destul de mult; nu mai era fetiţa slăbuţă pe care o cunoscusem la Capitán Olmos când murise Ana María; acum avea vreo paisprezece sau cincisprezece ani şi se apropia de înfăţişarea ei definitivă precum schiţa imperfectă, făcută la repezeală de un pictor, de opera finală. Poate că, văzând că sânii începuseră să i se ghicească sub jereseu, m-am înroşit şi am plecat capul.

— Nu l-a adus, spuse Bebe, cu clarinetul în mână.

— Lasă, o să-l aducă altădată, spuse ea pe tonul unei mame care vrea să-şi amăgească oarecum copilul.

— Când? insistă Bebe.

— Curând.

— Bine, dar când?

— Ţi-am spus că în curând, o să vezi. Acum aşază-te aici şi cântă la clarinet, da?

Îl luă uşurel de braţ şi-l duse în cealaltă cameră, spunându-mi mie: „Hai, Bruno“. Am plecat după ei şi am intrat: era probabil camera în care dormeau cei doi fraţi şi era cu totul diferită de cea a lui Fernando, deşi mobilele erau la fel de vechi şi de uzate ca şi celelalte; se simţea însă ceva, o tonalitate delicată şi feminină.

Îl duse până la un scaun, îl făcu să se aşeze şi-i spuse:

— Acum stai aici şi cântă, da?

Apoi, ca o amfitrioană care se ocupă de musafiri după ce a aranjat câte ceva prin casă, îmi arătă lucrurile ei: un gherghef la care broda o batistă pentru tatăl ei, o păpuşă mare, neagră, pe care o chema Elvira şi pe care, noaptea, o culca alături de ea, o colecţie de poze cu actori şi actriţe de film, prinse cu pioneze în perete: Valentino îmbrăcat în şeic, Pola Negri, Gloria Swanson în *Cele zece porunci*, William Duncan, Perla White. Am discutat despre calităţile şi defectele fiecăruia şi despre filmele în care joacă, în timp ce Bebe tot repeta aceeaşi frază la clarinet. Ei îi plăcea cel mai mult Rudolf Valentino; eu înclinam spre Eddie Polo, deşi admiteam că Valentino e un foarte mare actor. Cât despre filme, pe mine mă entuziasma *Urma caracatiţei*, dar Georgina zicea, şi eu îi dădeam dreptate, că era prea îngrozitor şi că ea, în momentele cele mai cumplite, trebuia să se uite în altă parte.

Bebe se opri din cântat şi ne privi cu ochii lui febrili.

— Cântă, Bebe, îl îndemnă ea mecanic, apucându-se să lucreze la gherghef.

Dar Bebe continua să mă privească în tăcere.

— Bine, atunci arată-i lui Bruno colecţia ta de figurine.

Bebe se lumină la faţă şi, lăsând la o parte clarinetul, entuziasmat, scoase de

sub patul lui o cutie de pantofi.

— Arată-i, Bebe, repetă ea serioasă, fără să-şi ia ochii de la gherghef, în felul acela de a vorbi al mamelor cu copiii când sunt absorbite de treburi casnice importante.

Bebe se aşeză lângă mine şi îmi arătă comoara.

— Îl ai pe Onzari[66]? l-am întrebat.

La schimb se dădeau şase sau chiar şapte Bidoglio pentru un Onzari.

— Bineînţeles, mi-a răspuns, şi s-a apucat să-l caute.

După ce mi l-a arătat, m-a lăsat mască punându-mi pe podea echipe întregi, foarte greu de obţinut, cum e cea a scoţienilor.

Aşa a fost prima mea întâlnire cu Georgina, acasă la ea; aveam să fiu foarte mirat, în următoarele două sau trei întâlniri, văzând cum, în prezenţa lui Fernando, devenea o fiinţă lipsită de apărare. Ciudat e că niciodată n-am ajuns mai departe de aceste două camere aproape periferice ale casei (în afară de experienţa îngrozitoare prin care am trecut în Mirador, pe care o să v-o povestesc mai încolo) şi de contactul cu cei trei copii, acele trei fiinţe atât de diferite şi de stranii: o fată fermecătoare, plină de delicateţe şi feminitate, dar subjugată de o făptură infernală, apoi un înapoiat mintal sau ceva în genul acesta, şi în fine un demon. Despre ceilalţi din casă ştiam doar din când în când lucruri vagi, iar în puţinele dăţi când m-am dus acolo n-am fost în stare să văd nimic din ce se petrecea dincolo de pereţii casei principale, şi timiditatea mea de pe atunci m-a împiedicat s-o chestionez pe Georgina (singura pe care aş fi putut s-o întreb) cum o mai duceau părinţii ei, mătuşa María Teresa şi bunicul Pancho. Pesemne cei trei copii trăiau independenţi în cele două camere din spate, sub stăpânirea lui Fernando.

Câţiva ani mai târziu, cam prin 1930, i-am cunoscut şi pe ceilalţi, şi acum înţeleg că, din partea unor asemenea personaje, orice lucru petrecut în casa din strada Río Cuarto nu mai putea să surprindă. Cred că v-am mai spus că toţi cei din familia Olmos (desigur, cu excepţia lui Fernando şi a fiicei lui, şi pentru motivele pe care le-am mai arătat) sufereau de un fel de desprindere de realitate, dădeau impresia că nu aparţin existenţei brutale a lumii din jurul lor: din ce în ce mai săraci, fără a reuşi să facă nimic chibzuit pentru a câştiga bani sau cel puţin pentru a păstra ce le mai rămăsese din avere, lipsiţi de simţul proporţiilor şi de orientare politică, trăind într-un loc care stârnea comentarii ironice şi răutăcioase din partea rudelor mai îndepărtate; tot mai izolaţi de cei din clasa lor, îţi dădeau impresia că reprezintă sfârşitul unei familii de viţă veche în voia haosului furios al unui oraş cosmopolit şi mercantilizat, dur şi nemilos. Şi îşi păstrau, bineînţeles fără să-şi dea seama, străvechile virtuţi creole, de care celelalte familii se dezbăraseră ca de un balast, ca să nu se ducă la fund: erau ospitalieri, generoşi, patriarhali cu simplitate şi aristocraţi cu modestie. Şi poate că resentimentul rudelor mai îndepărtate şi mai bogate se datora în parte faptului că ele nu ştiuseră să păstreze aceste virtuţi şi intraseră în procesul de mercantilizare şi în materialismul prin care ţara începuse să treacă de la sfârşitul secolului. Şi, aşa

cum unii vinovaţi ajung să prindă ură pe fiinţele nevinovate, tot aşa şi bieţii Olmos, izolaţi în mod nevinovat şi aproape comic în străvechiul conac din Barracas, erau ţinta resentimentului rudelor: pentru că locuiau într-un cartier devenit acum plebeu în loc să emigreze în Cartierul de Nord sau în San Isidro; pentru că beau în continuare maté în loc de ceai; pentru că erau săraci şi nu aveau nici după ce bea apă; şi pentru că aveau de-a face cu oameni de condiţie modestă şi care nu ştiau ce înseamnă tradiţia. Dacă adăugăm că membrii familiei Olmos nu făceau nimic din toate astea în mod deliberat şi că toate aceste virtuţi, care celorlalţi li se păreau defecte revoltătoare, erau practicate de ei cu o nevinovată simplitate, e uşor de înţeles că familia aceea a fost pentru mine, ca şi pentru alţii, un simbol mişcător şi melancolic a ceva pe cale de dispariţie de pe meleagurile noastre pentru a nu se mai întoarce niciodată.

Când am plecat în seara aceea de la ei şi am dat să ies pe poarta cu grilaj, mi-am întors privirea, nu ştiu de ce, spre Mirador. Fereastra era luminată slab şi mi s-a părut că întrezăresc figura unei femei stând la pândă.

Am ezitat mult înainte de a reveni în casa lor: prezenţa lui Fernando mă împiedica, în schimb cea a Georginei mă făcea să visez; tânjeam s-o văd din nou. În cugetul meu se dădea o luptă între cele două impulsuri contrarii şi nu mă hotăram să mă duc. În sfârşit, în cele din urmă a fost mai puternică dorinţa de a o revedea pe Georgiana. Mă gândisem la multe în tot acest răstimp şi mă întorceam cu intenţia de a verifica unele lucruri şi, dacă se putea, să-i cunosc părinţii. „Poate că, îmi spuneam, spre a-mi face curaj, Fernando n-o să fie acasă.“ Presupuneam că o fi având prieteni sau cunoscuţi, fiindcă îmi aminteam că alesese un număr din *Tit-bits* şi că plecase, şi asta nu putea însemna altceva decât că s-a dus la o întâlnire cu alţi băieţi ; şi, cu toate că îl cunoşteam acum destul de bine pentru a intui, chiar şi de la vârsta aceea, că el nu putea avea prieteni, nu era însă imposibil să întreţină un anumit gen de relaţii cu alţi băieţi; mai târziu avea să mi se confirme presupunea şi, deşi cu reticenţă, Georgina mi-a mărturisit că vărul ei conducea o bandă de băieţi inspirată după unele filme sau seriale ca *Misterele din New York* şi *Moneda stricată*, bandă care îşi avea jurămintele ei secrete, era înarmată cu boxuri şi avea intenţii ascunse. Când mă gândesc la asta acum, retrospectiv, mi se pare că banda aia era un fel de repetiţie generală pentru cea pe care avea s-o organizeze mai târziu, prin 1930, o bandă de pistolari.

M-am postat la colţul dintre Río Cuarto şi Isabel la Católica încă de pe la amiază. Mă gândeam: după prânz poate să iasă sau nu; dacă pleacă de acasă, am să intru chiar dacă e târziu.

Vă puteţi închipui cât de mult doream s-o revăd pe Georgina, dacă vă spun că am aşteptat la colţ de la unu până la şapte. Atunci l-am văzut pe Fernando plecând şi am alergat pe Isabel la Católica aproape până la celălalt colţ, la o distanţă destul de mare ca să mă pot ascunde în caz că ar fi luat-o pe aceeaşi stradă sau ca să mă pot întoarce, dacă el mergea mai departe pe Río Cuarto. Aşa se şi întâmplă: trecu mai departe. Atunci m-am repezit spre casă.

Sunt sigur că Georgina s-a bucurat când m-a văzut. De altfel, insistase să mai vin.

Am întrebat-o de familia ei. Mi-a vorbit de mama şi de tatăl ei. Şi de mătuşa María Teresa, care trăia prevestind mereu boli şi catastrofe. Şi despre bunicul Pancho.

— Cel care locuieşte acolo sus? am întrebat eu minţind, pentru că intuiam că „acolo sus“ se ascundea un secret.

Georgina mă privi surprinsă.

— Acolo sus?

— Da, în Mirador.

— Nu, bunicul nu stă acolo, răspunse evaziv.

— Dar cineva locuieşte acolo, am insistat eu.

Am avut impresia că-i vine greu să-mi răspundă.

— Mi s-a părut că văd pe cineva data trecută.

— Acolo stă Escolástica, mi-a răspuns, în sfârşit, fără chef.

— Escolástica? m-am mirat eu.

— Da, pe vremuri puneau nume din astea.

— Dar nu coboară niciodată.

— Nu.

— De ce?

Dădu din umeri.

Am privit-o atent.

— Mi se pare că l-am auzit pe Fernando spunând ceva.

— Ceva? Ceva despre ce? Când?

— Despre o nebună. Acolo, în Capitán Olmos.

S-a înroşit şi şi-a plecat capul.

— Ţi-a zis el asta? Ţi-a zis că Escolástica e nebună?

— Nu, a spus ceva despre o nebună. Ea e?

— Nu ştiu dacă-i nebună. Eu n-am vorbit niciodată cu ea.

— N-ai vorbit niciodată cu ea? am întrebat eu, uluit.

— Nu, niciodată.

— Şi de ce?

— Nu ţi-am spus că nu coboară niciodată?

— Dar tu n-ai urcat niciodată acolo?

— Nu. Niciodată.

Nu-mi luam ochii de la ea.

— Câţi ani are?

— Optzeci şi patru de ani.

— E bunica ta?

— Nu.

— Străbunica?

— Nu.

— Atunci cine e?

— E o mătuşă de-a bunicului. Fata comandantului Acevedo.
— Şi de când locuieşte acolo?
Georgina mă privi: ştia că n-o să-mi vină să cred.
— Din 1853.
— Fără să coboare niciodată?
— Fără să coboare.
— De ce?
Ridică iar din umeri.
— Cred că din pricina capului.
— A capului? Care cap?
— Capul tatălui ei, comandantul Acevedo. I l-au aruncat pe fereastră.
— Pe fereastră? Cine?
— Cei din Mazorca. Atunci ea a luat capul şi a fugit.
— Cu capul? Unde?
— Acolo, în Mirador. Şi n-a mai coborât niciodată.
— Şi de aia a înnebunit?
— Nu ştiu. Nu ştiu dacă e nebună. N-am urcat niciodată la ea.
— Nici Fernando?
— Fernando a urcat.

În clipa aceea am văzut, cu teamă şi descurajare, că se întorcea Fernando. Plecase, era clar, doar pentru o treabă pe care o terminase foarte repede.

— Aha, te-ai întors! se mulţumi el să spună, aţintindu-şi asupra mea ochii pătrunzători, de parcă ar fi vrut să cerceteze care sunt motivele acestei noi vizite.

Din momentul în care intrase vărul ei, Georgina se schimbă. Poate că data trecută nervozitatea m-a împiedicat să-mi dau seama ce influenţă avea prezenţa lui Fernando asupra felului ei de a fi. Devenea foarte timidă, nu mai spunea nimic, mişcările îi erau stângace şi, când era nevoită să răspundă la vreo întrebare de-a mea, se uita la el cu coada ochiului. Fernando se şi instalase în pat şi ne privea de acolo, rozându-şi unghiile cu înverşunare. Situaţia deveni foarte incomodă până când, pe neaşteptate, ne propuse să născocim un joc, pentru că, spunea, era foarte plictisit. Dar privirea lui nu arăta plictiseală, ci ceva ce eu nu reuşeam să desluşesc.

Georgina îl privi cu teamă, dar îşi plecă apoi capul, ca şi cum i-ar fi aşteptat verdictul.

Fernando se aşeză pe pat şi părea că meditează, uitându-se mereu la noi şi rozându-şi unghiile.

— Unde e Bebe? întrebă el, în sfârşit.
— E cu mama.
— Adu-l şi pe el.

Georgina se duse să-i îndeplinească ordinul. Am stat fără să scoatem o vorbă, până s-a întors împreună cu Bebe, cu clarinetul.

Fernando ne-a explicat jocul: ei trei aveau să se ascundă în diferite locuri din cele două camere, din magazia de lemne sau din grădină (se şi întunecase). Eu

trebuia să-i găsesc şi să-i recunosc, fără să vorbesc ori să întreb ceva, numai pipăindu-le faţa.

— Dar de ce? am întrebat eu, stupefiat.

— O să-ţi explic mai pe urmă. Dacă nimereşti, o să-ţi dau un premiu, zise el cu un râs sec.

Îmi era teamă că îşi bate joc de mine, ca odinioară la Capitán Olmos. Dar mă temeam şi să refuz, pentru că, în asemenea cazuri, susţinea totdeauna că refuz numai din laşitate, căci ştiam că jocurile lui ascund de regulă ceva teribil. Dar, mă întrebam, ce lucru teribil putea fi de data asta? Părea mai curând o glumă proastă, ceva care să mă pună în situaţia de a mă face de râs. M-am uitat la Georgina, căutând parcă pe chipul ei un indiciu, un sfat. Dar Georgina nu mai era cea de dinainte: faţa lividă şi ochii foarte mari vădeau un fel de fascinaţie sau de spaimă, ori şi una, şi alta.

Fernando stinse luminile, se ascunseră, şi eu, bâjbâind, am început să-i caut. Pe Bebe l-am găsit repede, aşezat cu naivitate pe patul lui. Dar Fernando stabilise că trebuia să găsesc şi să recunosc pe cel puţin doi dintre ei.

Nu mai era nimeni în camera aceea. Îmi mai rămânea de explorat cea de alături şi magazia de lemne. Cu grijă, împiedicându-mă ici şi colo, am căutat în camera lui Fernando, până când mi s-a părut că aud, în liniştea din jur, respiraţia unuia din ceilalţi doi. M-am rugat lui Dumnezeu să nu fie Fernando, pentru că, nu ştiu de ce, mi se părea îngrozitor să dau peste el aşa, în beznă. Atent, cu urechea ciulită, m-am îndreptat spre locul de unde părea că vine zgomotul acela slab. M-am ciocnit de un scaun. Cu braţele întinse înainte, pipăind mereu în dreapta şi în stânga, am ajuns la unul din pereţi: umed, prăfuit, cu tapetul dezlipit. Sprijinindu-mă de perete, am luat-o spre dreapta, de unde mi se părea că vine ecoul stins al unei respiraţii. Am dat mai întâi cu mâinile de un dulap, apoi m-am izbit cu genunchii de patul lui Fernando. M-am aplecat şi am pipăit să văd dacă era cineva în pat, şezând sau culcat, dar nu era nimeni. Urmărind apoi marginea patului, tot spre dreapta, am dat mai întâi peste noptieră, apoi din nou peste peretele scorojit. Acum eram sigur: respiraţia se auzea mai limpede, se prefăcuse într-un gâfâit uşor, dar nervos, desigur pentru că mă apropiasem eu. O emoţie absurdă făcea să-mi bată inima, ca şi cum aş fi fost pe punctul de a descoperi un secret înfricoşător. Înaintam aproape pe nesimţite, foarte încet. Până când mâna mea dreaptă atinse un trup. Mi-am retras-o, de parcă aş fi pus-o pe un fier încins, fiindcă mi-am dat seama imediat că era Georgina.

— Fernando, am spus în şoaptă, minţind parcă ruşinat.

Dar nu mi-a răspuns.

Cu teamă, dar şi cu dorinţă înfrigurată, mi-am ridicat mâna spre faţa ei. I-am simţit obrajii, apoi gura, buzele strânse şi tremurătoare.

— Fernando, am minţit eu din nou, necăjit că mă înroşesc, de parcă ar fi putut să mă vadă.

Nu mi-a răspuns şi mă întreb şi astăzi de ce. Dar în momentul acela mi s-a părut un fel de încuviinţare să cercetez mai departe pentru că, de-ar fi fost să ne

luăm după regulile stabilite de Fernando, ar fi trebuit să-mi spună că m-am înşelat. Era ca şi cum aş fi comis un furt, dar un furt cu acordul victimei, ceea ce mă miră şi acum.

Încet, şovăind tremurătoare, mâna mi-a zăbovit pe obrajii, pe buzele şi pe ochii ei, ca un fel de semn de recunoaştere, ca o mângâiere ruşinată (v-am mai spus oare că în aceşti doi ani Georgina făcuse un salt de la copilă la adolescenta de acum, şi că începuse să semene cu Ana María?). Respiraţia îi deveni foarte agitată, de parcă ar fi făcut un efort uriaş. La un moment dat, aproape că mi-a venit să strig: „Georgina!“ şi apoi s-o iau la fugă, disperat. Dar m-am înfrânat şi nu mi-am luat mâna de pe faţa ei, iar ea n-a făcut nimic pentru a se da la o parte, şi poate că asta mi-a îndreptăţit speranţa nesăbuită atât amar de ani, până în ziua de astăzi.

— Georgina, am rostit în fine, cu voce răguşită, aproape de neînţeles.

Iar ea, gata să izbucnească în lacrimi, exclamă în şoaptă:

— Ajunge! Lasă-mă!

Şi fugi spre uşă.

Am ieşit şi eu după ea, încet şi stângaci, simţind că se petrecuse ceva extrem de tulbure şi de contradictoriu, ceva ce nu ştiam cum să interpretez. Picioarele îmi tremurau, de parcă m-aş fi aflat în mare primejdie. Când am intrat în camera cealaltă, acum cu lumina aprinsă, nu era acolo decât Bebe: Georgina dispăruse. Aproape imediat apăru Fernando, care mă scrută cu privirea-i sumbră, ca şi cum focul pervers ce-l mistuia ar fi strălucit în beznă.

— Ai câştigat! spuse el cu voce autoritară şi aspră. Ca premiu, mâine o să ai dreptul la o probă mai importantă.

Am înţeles că trebuie să plec şi că Georgina n-o să mai apară. Bebe, cu clarinetul în mână, cu gura întredeschisă, mă privea cu ochii lui rătăciţi şi strălucitori.

— Bine, am zis eu, plecând.

— Mâine noapte, după cină, la unsprezece, mi-a spus.

Toată noaptea m-am gândit la ceea ce mi se întâmplase şi mai ales la ceea ce putea să mi se întâmple a doua zi. Mă înspăimânta ideea că Fernando ar putea merge mai departe tot aşa, deşi nu vedeam limpede motivul, dar înţelegeam că era vorba de Georgina. De ce nu mă respinsese îndată ce rostisem numele lui Fernando? De ce rămăsese tăcută, de parcă mi-ar fi dat voie s-o mângâi? A doua zi la unsprecece fix, m-am înfiinţat în camera lui Fernando. Mă aşteptau, el şi Georgina. Am văzut în ochii ei o sclipire îngrozită, accentuată şi mai mult de paloarea marmoreană a feţei. Ca un şef care dă dispoziţii unei patrule, cu o precizie rece, Fernando mi-a spus:

— Aici sus, în Mirador, stă bătrâna Escolástica. La ora asta doarme. Intri cu lanterna, mergi până la comoda care se află de cealaltă parte a patului, deschizi al doilea sertar de sus, cauţi o cutie de pălării şi o aduci aici.

Cu o voce de fantomă, uitându-se în pământ, Georgina spuse:

— Capul nu, Fernando! Orice altceva, dar capul nu!

Fernando făcu un gest de dispreţ.

— Ce importanţă poate avea orice altceva? Vreau capul!

Eu, gata să leşin, mi-am adus aminte de ce-mi povestise Georgina. Nu era cu putinţă, asemenea lucruri nu se petrec niciodată cu adevărat. Şi, în definitiv, de ce-aş fi făcut asta? Cine mă obliga?

— Şi de ce trebuie să fac asta? Cine mă obligă?

— Cum de ce? De ce se escaladează Aconcagua? Nu foloseşte la nimic să escaladezi Aconcagua, Bruno. Sau eşti laş?

Am înţeles că nu mai puteam da înapoi.

— Foarte bine. Dă-mi lanterna şi spune-mi cum se urcă în Mirador.

Fernando îmi întinse lanterna şi dădu să-mi arate pe unde să urc.

— Un moment, am mai zis. Dar dacă bătrâna se scoală? Poate să se trezească, să ţipe. Ce trebuie să fac atunci?

— Bătrâna aproape că nu mai vede, nu mai aude şi nu se mai poate mişca. Nu-ţi face nici o grijă. Tot ce se poate întâmpla mai rău e să te întorci fără cap, dar sper să ai destul curaj ca să-l aduci.

V-am mai spus că sub Mirador se afla o debara de vechituri de unde se putea urca pe o veche scară de lemn. Fernando mă duse până la debara, care n-avea nici lumină electrică, şi-mi spuse:

— Când ajungi sus, o să dai de o uşă care nu are cheie. O deschizi şi intri în Mirador. Noi te aşteptăm în camera mea.

A plecat şi eu am rămas cu lanterna în mână în debaraua aceea întunecoasă, ascultându-mi bătăile înfrigurate ale inimii. După ce am mai stat câteva clipe, întrebându-mă ce nebunie eram gata să fac şi cine mă obliga să urc, dacă nu propriul meu orgoliu, am pus piciorul pe prima treaptă. Am urcat cu o teamă crescândă şi cu o încetineală ce mi se păru ruşinoasă. Dar am urcat.

Într-adevăr, la capătul scării era un palier îngust cu o uşă ce dădea în camera bătrânei nebune. Ştiam că e aproape nevolnică, totuşi mi-era atât de frică, încât eram leoarcă de sudoare şi mă temeam să nu mă apuce burta. Şi, culmea, mi-am dat seama că trupul sau năduşeala aveau un miros îngrozitor, de nesuportat. Dar acum nu mai puteam da înapoi şi, aşa stând lucrurile, cel mai bine era să merg înainte, cât mai repede.

Am apăsat pe clanţă încet, străduindu-mă să nu fac nici cel mai mic zgomot, pentru că, fireşte, totul avea să fie mai puţin oribil dacă nebuna nu se trezea. Uşa se deschise cu un scârţâit ce mi se păru înfiorător. Camera era cufundată cu desăvârşire în beznă. Am şovăit o clipă dacă să luminez sau nu cu lanterna patul în care dormea bătrâna, ca să văd dacă doarme, fiindu-mi frică să n-o trezesc tocmai cu lumina. Dar cum puteam pătrunde în camera aceea necunoscută, cu o nebună închisă acolo, fără să verific cel puţin dacă dormea sau stătea în capul oaselor şi se uita la mine? Cu un amestec de repulsie şi groază, am ridicat lanterna luminând camera de jur împrejur, ca să găsesc patul.

Aproape că am leşinat: bătrâna nu dormea, ci stătea în picioare, lângă pat, privindu-mă cu ochii larg deschişi, speriaţi. Era o bătrânică aproape mumificată,

foarte scundă, foarte slabă, un schelet ambulant. Şi-a mişcat buzele uscate rostind nişte cuvinte ce păreau că se referă la Mazorca, dar n-aş putea fi sigur, căci, de îndată ce i-am văzut silueta în întuneric, m-am repezit la uşă şi-am coborât în goană scările. Ajuns în camera lui Fernando, mi-am pierdut cunoştinţa.

Când mi-am venit în fire, Georgina îmi ţinea capul în braţe şi din ochi i se prelingeau lacrimi uriaşe. Am zăbovit un răstimp destul de lung până să-mi aduc aminte ce se întâmplase şi atunci m-a copleşit o ruşine infinită. Eram singur cu Georgina. Fernando plecase, făcând vreo ironie plină de otravă despre curajul meu: eram sigur de asta.

— Era trează, am bolborosit.

Georgina nu spunea nimic: se mărginea să plângă în tăcere.

Cei doi veri începură să fie pentru mine un mister de nepătruns, care mă atrăgea şi totodată mă speria. Erau ca doi oficianţi ai unui ritual necunoscut a cărui semnificaţie nu reuşeam s-o înţeleg şi de la care te puteai aştepta la lucruri cumplite. Ba mi se părea că Fernando îşi bătea joc de mine, ba mă temeam că îmi pregătea vreo cursă sinistră. Cei doi veri trăiau izolaţi de restul casei, singuratici, ca un rege cu un singur supus, mai bine zis ca un suveran pontif cu unicul lui credincios, şi ca şi cum, de când apărusem eu, eram unica victimă a acelui cult tenebros. Fernando dispreţuia tot restul lumii sau îl ignora cu trufie, iar de la mine cerea imperios *ceva* ce nu puteam desluşi prea bine, dar cred că stârnea sentimente tulburi, emoţii sumbre şi voluptăţi precum cele pe care trebuie să le fi încercat preoţii azteci când, în înaltul piramidelor sacre, scoteau din pieptul celor sacrificaţi inima caldă, palpitând încă. Şi, fapt ce mi se părea şi mai inexplicabil, eu mă supuneam tot cu un fel de voluptate nefastă sacrificiului oficiat de Georgina, ca un hierofant îngrozit.

Căci episoadele acelea n-au fost decât începutul. S-au mai ţinut în şir multe alte ritualuri stranii şi perverse până când am fugit, până când am înţeles, cu o groază plină de durere, că biata copilă executa orbeşte, ca hipnotizată, ordinele lui Fernando.

Acum, după treizeci de ani, tot mai încerc să descopăr ce fel de relaţie exista între ei, dar nu izbutesc. Erau ca două lumi opuse şi totuşi oarecum indestructibil unite printr-o legătură puternică, dar de neînţeles. Fernando o domina, însă n-aş putea afirma că numai un fel de teamă sacră o lega de el: uneori mi se părea că Georgina simţea pentru vărul ei un fel de milă. Milă pentru un monstru ca Fernando? Da. Ea fugea imediat de faptele lui diavoleşti şi am văzut-o plângând îngrozită prin câte un ungher al casei din Barracas. Dar îmi aduc aminte şi cum îl apăra cu o hotărâre maternă atunci când ziceam ceva rău depre el. „Nu-ţi închipui cât de mult suferă“, îmi spunea. Acum, când îi pot judeca la rece personalitatea şi multe dintre acte, admit că, într-adevăr, Fernando era lipsit de nepăsarea aceea rece care se spune că-i caracterizează pe criminalii înnăscuţi; am mai arătat că îţi lăsa mai degrabă impresia că în fiinţa lui se dă o luptă haotică şi disperată. Trebuie să mărturisesc însă că eu nu am atâta generozitate sufletească pentru a putea compătimi pe cineva ca Fernando. În schimb, Georgina avea

generozitatea asta.

Ce suferinţe? o să mă întrebaţi. Multe şi de toate felurile: fizice, mentale şi chiar spirituale. Cele fizice şi mentale săreau în ochi. Avea halucinaţii, avea nişte vise înnebunitoare, îşi pierdea brusc cunoştinţa. L-am văzut cum, chiar dacă nu leşina, devenea absent, fără să mai vorbească şi fără să-i audă ori să-i vadă pe cei din preajmă. „O să-i treacă“, spunea atunci Georgina, care îl urmărea îngrijorată. Alteori (îmi povestea ea) îi spunea: „Te văd, ştiu că sunt aici, lângă tine, dar simt că sunt şi altundeva, foarte departe, închis într-o încăpere întunecoasă. Mă caută ca să-mi scoată ochii şi să mă omoare“. Trecea de la exaltarea cea mai violentă la pasivitate şi melancolie totală: atunci devenea, spunea Georgina, fiinţa cea mai blândă şi neajutorată de pe lume şi, ca un copilaş, i se ghemuia în poală.

Sigur că eu nu l-am văzut niciodată în momentele astea extrem de umilitoare şi cred că, dacă l-aş fi văzut, ar fi fost în stare să mă omoare. Dar mi-a spus Georgina şi ea n-a minţit niciodată, iar Fernando, deşi, în realitate, maestru al prefăcătoriei, cred că nu simula în prezenţa ei.

Eu i-am văzut întotdeauna numai latura neplăcută. Se considera mai presus de societate şi de legi. „Legea e făcută pentru amărâţi“, susţinea. Dintr-un motiv pe care nu reuşesc să-l pricep iubea cu patimă banii, dar cred că vedea în ei mai mult decât banii obişnuiţi pentru oamenii normali. Vedea ceva magic şi diavolesc, şi-i plăcea să se refere la ei numindu-i „aur“. Poate că din această stranie înclinaţie izvora şi pasiunea lui pentru alchimie şi magie. Dar viciul lui cel mai morbid consta în atracţia faţă de tot ce avea, direct sau indirect, vreo legătură cu orbii. Prima oară când mi-am dat eu însumi seama de asta ne aflam încă la Capitán Olmos. Mergeam spre casa lui, pe strada Mitre, când l-am zărit pe neaşteptate venind spre noi pe orbul care făcea pe toboşarul în fanfara din partea locului. Fernando aproape că a leşinat, a fost nevoit să mă apuce de braţ şi atunci am simţit că tremura ca scuturat de friguri, iar faţa îi devenise albă şi rigidă ca a unui mort. I-a trebuit multă vreme până să-şi revină şi a fost obligat să stea jos pe marginea trotuarului; apoi l-a apucat un acces de furie împotriva mea şi m-a insultat isteric, pentru că-l ţinusem de braţ ca să nu cadă.

Într-o zi din iarna anului 1925 perioada aceea halucinantă din viaţa mea s-a încheiat. Când am intrat în camera Georginei, am găsit-o plângând în pat. M-am repezit s-o mângâi, s-o întreb ce se întâmplase, dar ea nu reuşea decât să repete întruna: „Vreau să pleci, Bruno, şi să nu mai vii niciodată. Pentru numele lui Dumnezeu!“ Cunoscusem două Georgine: una dulce şi feminină, ca mama ei; cealaltă, stăpânită de Fernando. Acum vedeam o Georgină distrusă şi lipsită de apărare, terorizată şi năruită, care îmi cerea să plec şi să nu mă mai întorc niciodată. De ce? Care era adevărul înspăimântător pe care voia să mi-l ascundă? Nu mi l-a spus niciodată, deşi mai târziu, cu trecerea anilor şi căpătând mai multă experienţă, l-am bănuit, şi bănuiala mea s-a adeverit. Dar pricina dezamăgirii mele nu era nici teroarea la care era supusă Georgina şi nici distrugerea unui suflet delicat şi duios de către spiritul satanic al lui Fernando; pricina dezamăgirii mele era că ea îl iubea.

Am insistat prosteşte, dar până la urmă am înţeles că nu mai puteam şi nici nu mai trebuia să fac nimic în acel colţişor de pe lume care părea să ascundă un secret cumplit.

Nu l-am mai văzut pe Fernando până în 1930.

Întotdeauna e uşor să prezici trecutul, spunea el pe un ton muşcător. Acum, când au trecut aproape treizeci de ani, întâmplări mărunte de pe vremea aceea, care păreau accidentale şi fără însemnătate, îşi dezvăluie sensul; aşa cum, pentru cel care a terminat de citit un roman lung, îndată ce destinele sunt definitiv încheiate, cum face moartea în viaţa reală, dobândesc un înţeles profund şi adesea tragic cuvinte atât de banale ca „Alioşa Karamazov era cel de-al treilea fiu al unui proprietar rural din districtul nostru“. Nu se ştie niciodată, până în ultima clipă, dacă ceea ce ni se întâmplă într-o zi oarecare este istorie sau numai o eventualitate, dacă înseamnă totul (oricât de banal ar părea) sau nimic (oricât de dureros ar fi). Fapte mărunte m-au adus din nou în calea lui Fernando, după ce nu-l mai văzusem ani de zile, de parcă ar fi făcut inevitabil parte din destinul meu, iar toate eforturile de a mă îndepărta de el ar fi fost zadarnice. Mă gândesc la timpurile de atunci, atât de îndepărtate, şi cuvintele care îmi vin în minte sunt cuvinte ca *şah*, *Capablanca şi Alehin*, *Al Jolson*, *Cântând în ploaie*, *Sacco şi Vanzetti*, *Sandino şi Nicaragua.* Ciudat şi melancolic amestec! Dar ce cuvinte legate de amintirea tinereţii noastre nu sunt ciudate şi melancolice? Tot ce pot sugera aceste cuvinte avea să culmineze cu perioada dificilă, dar fascinantă în care viaţa ţării şi propria noastră existenţă treceau printr-o schimbare radicală. Moment legat tocmai de prezenţa lui Fernando, ca şi cum el ar fi fost un simbol obscur al acelui răstimp din viaţa mea şi totodată principala cauză a schimbărilor mele. Fiindcă în acel an 1930 viaţa mea a intrat într-unul din momentele ei de criză, adică de autojudecare, şi totul a început să se clatine sub picioarele mele: sensul vieţii mele, sensul ţării mele şi sensul speciei umane în general; căci atunci când ne judecăm propria viaţă, în mod inevitabil supunem judecăţii întreaga omenire. Deşi s-ar putea spune şi că, atunci când începem să judecăm întreaga omenire, o facem pentru că de fapt scrutăm în adâncul propriei noastre conştiinţe.

Au fost ani dramatici şi plini de exaltare.

Mă gândesc de exemplu la Carlos, al cărui nume de familie adevărat nu l-am ştiut niciodată. Îl văd şi acum, şi încă mă mai emoţionează, aplecat cu înverşunare peste ediţiile acelea ieftine, de treizeci sau patruzeci de centime, mişcându-şi buzele extrem de anevoie, apăsându-şi tâmplele cu pumnii strânşi, ca un băiat deznădăjduit care, asudând, căznindu-se, caută şi până la urmă dezgroapă un cufăr unde i s-a spus că se află cheia experienţei lui nefericite, sensul ascuns al suferinţelor lui de tânăr muncitor. Patria! Patria cui? Veniseră cu milioanele din văgăunile Spaniei, din satele mizere ale Italiei, din Pirinei. Nişte paria din toate colţurile lumii, stând claie peste grămadă prin calele vapoarelor, dar visând: acolo îi aşteaptă libertatea, acolo nu vor mai fi vite de povară. America! Ţara legendară, unde banii îi găseşti aruncaţi pe stradă. Apoi munca grea, salariile de mizerie, ziua de lucru de douăsprezece şi paisprezece ore. Asta

fusese până la urmă adevărata Americă pentru imensa majoritate: sărăcie şi lacrimi, umilinţă şi durere, dor de ţară şi tristeţe. Erau ca nişte copii ademeniţi cu poveşti cu zâne şi duşi în sclavie. Şi atunci ei, sau fiii lor, îşi îndreptau privirile spre alte utopii, spre tărâmuri din viitor despre care vorbeau nişte cărţi pline de violenţă şi totodată pline de duioşie pentru ei, pentru cei amărâţi; cărţi care le vorbeau despre pământ şi libertate şi îi îndemnau la revoltă. Şi atunci a curs din belşug sânge pe străzile din Buenos Aires, şi mulţi bărbaţi şi multe femei, ba chiar şi copii ai acestor nefericiţi, au murit în 1905, în 1908 şi în 1910. Centenarul Patriei! Patria cui? se întreba Carlos, cu o strâmbătură ironică şi îndurerată. Nu exista nici o patrie, nu ştiam oare? Exista lumea stăpânilor şi lumea sclavilor. Pâine şi libertate! strigau muncitorii veniţi de pretutindeni, în timp ce patronii, speriaţi şi furioşi, trimiteau poliţia şi armata împotriva gloatei. Şi aşa se ajungea la mai mult sânge şi apoi la mai multe greve şi demonstraţii şi din nou la atentate cu bombe. Şi, pe când băiatul patronului studia în vreun liceu din Elveţia, din Anglia sau din Franţa, băiatul acelui muncitor fără nume trudea în depozitele frigorifice pentru cincizeci de centime pe zi, ajungea tuberculos în încăperile îngheţate şi, până la urmă, îşi trăia agonia în spitale anonime şi sordide. Şi, pe când băiatul patronului îl citea pe Keats sau pe Baudelaire, celălalt descifra cu greu, aşa cum făcea acum Carlos, vreun text din Malatesta sau Bakunin; şi un copil pe nume Roberto Arlt învăţa în stradă sensul general al existenţei umane. Până când a izbucnit Marea Revoluţie. Epoca de Aur era aproape! Sculaţi, voi oropsiţi ai vieţii! Apocalipsa celor Puternici. Şi noi generaţii de băieţi săraci şi de studenţi frământaţi de gânduri sau nemulţumiţi l-au citit pe Marx şi pe Lenin, pe Gorki şi pe Kropotkin. Unul dintre ei era acel Carlos pe care parcă-l văd şi acum, ca şi când l-aş avea în faţă, ca şi când n-ar fi trecut treizeci de ani de atunci, buchisind cărţile acelea, stăruitor şi cu înfrigurare. Acum îmi apare ca un simbol al acelui colaps din ’30 când, împreună cu prăbuşirea templelor de pe Wall Street, religia Progresului Infinit se apropia de sfârşit. Bănci impunătoare, mari firme industriale dădeau faliment, milionarii se sinucideau cu zecile. Şi criza din metropola acelei arogante religii laice se extindea în cutremure violente până în regiunile cele mai îndepărtate ale planetei. Şi aici a căzut Irigoyen, la Puerto Nuevo a început să se răscoale o lume de ex-oameni, şiruri lungi aşteptau la cantinele pentru săraci, conţopişti fără slujbă ascultau extaziaţi la Marzotto[67] triste şi sceptice tangouri de Discépolo, Scalabrini scria un manual al locuitorului singuratic din Buenos Aires, Barceló domina Avellaneda cu bordelurile şi tripourile sale. Era vremea barului automat şi a escrocilor.

Mizeria şi necredinţa puneau stăpânire pe oraşul babilonic. Proxeneţi, hoţi singuratici, saloane cu oglinzi şi trageri la ţintă, beţivi şi vagabonzi, şomeri, cerşetori, târfe de doi bani. Şi, în chip de mesageri fulgerători ai Pedepsei şi Speranţei, bărbaţii şi băieţii aceia care se întruneau prin cocioabe pentru a pregăti Revoluţia Socială.

Carlos, aşadar.

A fost una din verigile care m-au dus din nou spre Fernando, deşi apoi s-a

îndepărtat de el, aşa cum se îndepărtează un sfânt de Diavol. Poate că l-aţi cunoscut şi dumneavoastră, fiindcă avea legături cu grupul anarhist din La Plata şi acum îmi amintesc că l-aţi şi pomenit într-un rând. Cred că experienţa lui amară cu Fernando l-a făcut să se despartă de anarhism şi să se îndrepte spre mişcarea comunistă; deşi, cum vă puteţi imagina, doar faptul acesta nu-i putea schimba mentalitatea, care a rămas veşnic aceeaşi; mentalitate care explică excluderea lui din mişcarea comunistă sub acuzaţia de terorism. N-am mai ştiut nimic de el până în 1938, în iarna aceea din 1938 când începură să sosească la Paris, în mod ilegal, bărbaţii şi femeile care izbutiseră să treacă Pirineii după înfrângerea lor în Spania. Paulina (biata Paulina), pe care am ascuns-o de mai multe ori în camera mea din Rue des Écoles, mi-a povestit cum a murit Carlos, în acelaşi tanc cu Etchebehere, un alt argentinian. Cum asta, devenise troţkist? Paulina nu ştia; îl văzuse o singură dată: posac şi singuratic ca întotdeauna, stoic, de nepătruns.

Carlos era un spirit religios şi pur. Cum putea atunci să accepte comuniştii de felul lui Crámer? Cum putea să accepte şi să înţeleagă oamenii în general? Întruparea, păcatul originar, căderea, cum putea admite fiinţa aceea atât de pură această întinată condiţie umană? Dar e din cale-afară de ciudat că fiinţe care într-un fel nu sunt umane exercită o influenţă atât de mare asupra celor care sunt doar umane. Eu însumi am fost atras spre comunism numai prin forţa prezenţei şi purităţii lui Carlos, şi îndepărtarea lui m-a făcut şi pe mine să mă îndepărtez, poate pentru că eram un adolescent care nu reuşea să accepte realitatea dură. Mă îndoiesc că acum i-aş mai judeca cu aceeaşi asprime pe militanţii de felul lui Crámer, luptele lor pentru puterea personală, meschinăriile, ipocrizia şi josniciile lor. Căci oare câţi oameni ar avea dreptul s-o facă? Şi unde, pentru numele lui Dumnezeu, ai putea găsi oameni feriţi de această abjecţie, dacă nu pe tărâmurile aproape străine de condiţia umană ale adolescenţei, sfinţeniei sau nebuniei?

Ca un mesager care nu cunoaşte conţinutul scrisorii, tânărul acela necunoscut avea să fie cel care, fără să ştie, m-a scos din nou în calea lui Fernando.

În ultimele zile ale lui ianuarie 1930, întors din vacanţa petrecută la Capitán Olmos, am tras iar la pensiunea din strada Cagallo, aproape automat, prin puterea obişnuinţei; m-am îndreptat apoi spre cafeneaua La Academia. De ce mă duceam acolo? Ca să-i văd pe Castellanos şi pe Alonso, ca să urmăresc eternele partide de şah. Ca să văd ce vedeam de obicei acolo. Pentru că nu sosise încă momentul să înţeleg că, de fapt, obişnuinţa e înşelătoare şi că paşii noştri mecanici nu ne duc totdeauna spre aceeaşi realitate; pentru că încă nu ştiam că realitatea e surprinzătoare şi, având în vedere natura oamenilor, cu timpul devine tragică.

Alonso juca cu un tip pe care nu-l ştiam, şi care semăna cu Emil Ludwig[68]. Îl chema Max Steinberg. Poate părea uimitor că oameni necunoscuţi, întâlniţi pesemne din întâmplare, aveau să mă conducă spre cineva care se născuse pe meleagurile mele şi făcea parte dintr-o familie atât de strâns legată de a noastră. Ar trebui să fim aici de acord cu una din axiomele obsedante ale lui Fernando: nu

există întâmplări, ci destin. Nu găsim decât ceea ce căutăm şi nu căutăm decât ceea ce, într-un anume fel, se află ascuns în cel mai tainic colţişor al inimii noastre. Căci, altminteri, cum se face că întâlnirea cu aceeaşi persoană nu are aceleaşi efecte asupra a doi oameni diferiţi? De ce pe unul întâlnirea cu un revoluţionar îl determină să devină adept al revoluţiei, iar pe celălalt îl lasă indiferent? Motiv pentru care omul se pare că ajunge în cele din urmă să se întâlnească tocmai cu cine trebuia să se întâlnească, întâmplării revenindu-i un rol foarte modest. Aşa că acele întâlniri ce ni se par uimitoare în viaţa fiecăruia, ca reîntâlnirea mea cu Fernando, nu sunt altceva decât consecinţa acestor forţe necunoscute care ne apropie prin mulţimea nepăsătoare, aşa cum pilitura de fier se orientează de la distanţă spre polii unui magnet puternic; mişcări ce ar constitui motiv de mirare pentru pilitură dacă ar fi cât de cât conştientă de actele ei, fără a ajunge însă să poată avea o cunoaştere deplină şi totală a realităţii. Astfel ne îndreptăm paşii oarecum ca somnambulii, dar având şi siguranţa acestora, spre fiinţele care, într-un fel, ne sunt destinate dintotdeauna. Şi m-am gândit la toate astea fiindcă eram gata să vă spun, acum o clipă, că viaţa mea, până la întâlnirea cu Carlos, fusese cea a unui student oarecare: cu problemele şi iluziile tipice, cu glumele din aulă sau de la pensiune, cu primele iubiri şi cu îndrăzneala şi timiditatea începutului. Şi am înţeles, încă înainte de a mă apuca să scriu aceste cuvinte, că nu era deloc sigur, că aveam să prezint într-o lumină falsă perioada de dinainte de întâlnire, şi că ideea asta greşită va fi şi mai surprinzătoare decât a fost de fapt reîntâlnirea mea cu Fernando. Uimirea e diminuată şi în general spulberată dacă privim mai temeinic împrejurările în care s-a petrecut faptul în aparenţă neobişnuit. Astfel încât, în definitiv, pare că trece de-a dreptul în lumea aparenţelor, ca rezultat al miopiei, stângăciei şi neatenţiei. Într-adevăr, în cei cinci ani care se scurseseră, eu trăisem cu obsesia acelei familii şi nu izbuteam să-i uit nici pe Ana María, nici pe Georgina, nici pe Fernando; trăiau mai departe în străfundul fiinţei mele şi-mi apăreau adesea în vis. Mă gândesc acum şi că, încă din timpul întâlnirilor noastre din 1925, auzisem în repetate rânduri de la Fernando despre planul lui de a organiza cu timpul o bandă de spărgători şi terorişti. Iar acum cred că ideea aceea a lui, care atunci mi s-a părut nebunească, mi-a rămas totuşi întipărită în minte şi poate că la început apropierea mea de grupurile anarhiste a fost determinată, fără să-mi dau seama, ca atâtea alte mişcări ale spiritului meu, de ideile şi obsesiile lui Fernando. V-am mai explicat că bărbatul acesta a exercitat asupra multor tineri şi tinere o influenţă irezistibilă şi adesea periculoasă, pentru că ideile şi chiar maniile lui s-au propagat la nişte fiinţe care apăreau astfel ca o caricatură neclară şi modestă a acelui demon. În felul acesta veţi putea înţelege ce am explicat mai înainte: că reîntâlnirea mea cu el n-a fost atât de surprinzătoare, căci dintre toate persoanele pe care le întâlneam le respingeam, inconştient, pe cele care nu mă apropiau de Fernando, şi în momentul în care mi-am dat seama că Max şi Carlos aparţineau unui grup de anarhişti, m-am legat imediat de ei; şi cum aceste grupuri, la noi şi în orice parte a lumii, sunt foarte puţin numeroase şi întotdeauna legate între ele

(fie chiar şi prin incompatibilitate sau dezaprobare, cum s-a întâmplat în cazul acesta), trebuia, inevitabil, să mă întâlnesc cu Fernando. Mă veţi întreba de ce nu l-am căutat pe Fernando în casa lui din Barracas, dacă asta urmăream; dar atunci va trebui să vă răspund că a-l întâlni pe Fernando nu era nicidecum un ţel conştient, ci o obsesie aproape de nemărturisit; dimpotrivă, niciodată raţiunea sau conştiinţa nu mă lăsaseră, şi cu atât mai puţin nu mă îndemnaseră, să-l caut pe individul acela care nu putea să-mi aducă decât zbucium şi durere, cum mi-a şi adus.

Au mai fost şi alţi factori care au înlesnit mişcarea aceea inconştientă. Cred că v-am mai spus că mi-am pierdut mama de timpuriu şi că, pe deasupra, m-au trimis să învăţ într-un mare oraş departe de casă. Eram singur, eram timid şi din păcate aveam o sensibilitate nenorocită. Cum putea să-mi pară lumea altceva decât un haos plin de răutate, de nedreptate şi de suferinţă? Cum să nu mă refugiez în singurătate şi în lumile îndepărtate ale fanteziei şi ale romanului? E aproape de prisos să vă mai spun că-i iubeam pe Schiller şi pe hoţii lui, pe Chateaubriand şi pe eroii lui americani, pe Goetz von Berlichingen. Eram pregătit să-i citesc pe ruşi şi poate că i-aş fi citit încă de pe atunci dacă, în loc să fiu copil de burghezi cum eram, aş fi fost, ca atâţia alţi tineri pe care i-am cunoscut mai târziu, fiu de muncitor sau de oameni săraci; fiindcă pentru băieţii aceia Revoluţia Rusă era marele eveniment al timpului nostru, marea speranţă, şi era mai uşor să întâlnesc tineri care îl citeau pe Gorki decât tineri care îl citeau pe Mansilla sau pe Cané.[69] Iată una din marile contradicţii ale formării noastre şi unul din faptele care atâta vreme au săpat abisuri între noi şi propria noastră patrie; pentru a lua contact cu o realitate am fost înstrăinaţi de alta. Dar ce e patria noastră, dacă nu o serie de înstrăinări? Oricum, aşa mi-am luat bacalaureatul în 1929. Mi-aduc aminte şi acum de cele câteva zile de după terminarea examenelor, când colegiul a rămas în acea pustietate melancolică atât de caracteristică şi de totală în care rămân colegiile după ce băieţii se împrăştie în vacanţa mare. Am simţit atunci nevoia de a vedea pentru ultima oară locul în care trecuseră cinci ani ce nu se vor mai întoarce niciodată. M-am dus în grădină şi m-am aşezat pe marginea unui strat şi am rămas pe gânduri un lung răstimp. Apoi m-am ridicat şi m-am apropiat de copacul pe care îmi scrijelisem iniţialele cu câţiva ani în urmă, pe când eram încă un copil: *B.B. 1924*. Cât de singur mă simţeam pe atunci! Cât de neajutorat şi de trist, un copil de la ţară, într-un oraş străin şi monstruos!

Câteva zile mai târziu plecam la Capitán Olmos. Avea să fie ultima vacanţă petrecută în satul meu. Tata îmbătrânise, dar era tot sever. Mă simţeam departe de el şi de fraţii mei, sufletul mi-era frământat de impulsuri vagi, dar toate dorinţele mele erau nesigure şi tulburi. Intuiam că avea să se întâmple ceva, dar nu izbuteam să înţeleg ce anume, deşi visurile şi gândurile mele obsesive, care dădeau mereu târcoale casei familiei Vidal, ar fi putut să mă prevină. În orice caz, mi-am petrecut vacanţa privindu-mi satul fără a-l vedea. A fost nevoie să treacă mulţi ani, să primesc multe lovituri, să-mi pierd mari iluzii şi să cunosc o

mulţime de oameni pentru a-mi recupera oarecum tatăl şi satul natal; căci întotdeauna drumul spre ce avem mai intim în noi e un lung periplu care trece prin oameni şi universuri. Aşa aveam să-mi recuperez tatăl. Însă, după cum se întâmplă mai întotdeauna, era prea târziu. Dacă aş fi bănuit pe atunci că îl văd teafăr pentru ultima oară, dacă aş fi ştiut că peste douăzeci şi cinci de ani aveam să-l văd preschimbat într-o grămadă murdară de oase şi viscere în putrefacţie, privindu-mă trist din străfundul unor ochi aproape de pe altă lume, aş fi încercat să-l înţeleg pe omul acela aspru, dar bun, energic, dar naiv, violent, dar cinstit. Însă întotdeauna înţelegem prea târziu fiinţele cele mai apropiate, iar când începem să învăţăm această grea meserie de a trăi a şi sosit timpul când trebuie să murim şi, mai ales, când cei cu care s-ar fi cuvenit să ne purtăm cu înţelepciunea dobândită s-au stins de mult.

Când m-am întors la Buenos Aires n-aveam habar ce aş vrea să studiez. Voiam totul sau poate nu voiam nimic. Îmi plăcea să pictez, scriam povestiri şi poezii. Însă era aceasta o profesie? Puteai să le spui serios oamenilor că vrei să te dedici picturii sau scrisului? Nu erau oare mai curând, pentru un om lipsit de griji şi fără simţul răspunderii, un mod de a-şi trece timpul? Toţi ceilalţi păreau atât de hotărâţi, urmând facultăţi de medicină sau politehnica, studiind cum se tratează o scarlatină sau cum se ridică un pod, încât eu însumi nu mă luam în serios. Dintr-un fel de pudoare, aşadar, am intrat la Facultatea de Drept, deşi în sinea mea eram convins că nu voi fi niciodată în stare să profesez ca avocat.

Mă îndepărtez de ceea ce vreţi să aflaţi, dar mi-e cu neputinţă să vorbesc de fiinţele care au însemnat cel mai mult pentru mine fără a mă referi la sentimentele mele de atunci. Cum altfel ar fi putut să însemne atâta pentru mine, dacă nu tocmai din cauza propriilor mele sentimente şi dorinţe înfrigurate?

Revin, aşadar, la Max.

În timp ce terminau partida, îl cercetam plini de curiozitate. Era un evreu din aceia blajini şi leneşi, cu tendinţă de îngrăşare. Avea nasul acvilin şi gros, dar în ansamblu faţa lui, cu fruntea înaltă, era de o noblеţe liniştită. Şi o anume seninătate contemplativă şi reflexivă o făcea mai potrivită pentru un om matur, trecut prin multe. Era îmbrăcat neglijent, îi lipseau nasturi, cravata avea nodul făcut prost, totul stătea pe el alandala, parcă numai din obligaţia de a nu umbla gol pe stradă. Mai târziu mi-am dat seama că nu avea nici urmă de simţ practic şi nici cea mai mică idee de cum să-şi chivernisească banii: la numai câteva zile după ce-şi primea leafa pe care o cheltuia aiurea era nevoit să amaneteze cărţi, haine şi un inel primit în dar de la maică-sa, cu care se ducea, invariabil, la muntele de pietate. Când i-am cunoscut familia, am văzut că şi taică-său era la fel de blajin, dar şi la fel de nechibzuit ca el. Prin urmare, atât tatăl, cât şi fiul erau nişte exemple uluitoare pentru cei care au o imagine convenţională despre evrei. Amândoi erau lipsiţi de simţ practic, erau smintiţi (uşor, cu seninătate smintiţi), erau paşnici şi buni prieteni, contemplativi şi indolenţi, dezinteresaţi şi cu desăvârşire inapţi să câştige bani, sentimentali şi absurzi. Mai târziu, când am început să-l văd la pensiunea unde stătea, mi-am putut face o părere despre

dezordinea în care trăia: se culca la orice oră şi mânca indiferent ce chiar în pat, şi de asta avea pe noptieră uriaşe sendvişuri cu salam sau cu brânză. Mai avea acolo un fierbător şi nişte maté, din care sorbea la nesfârşit, fără a se clinti din pat, alternând cu ţigări. În patul acela nenorocit şi infect, pe jumătate dezbrăcat, studia şi juca cu şahul lui de buzunar partide celebre, consultând în fiecare clipă cărţi şi reviste de specialitate.

Prin el l-am cunoscut pe Carlos: era ca şi cum, trecând peste un pod de cauciuc care ameninţă să se prăbuşească la tot pasul, aş fi ajuns pe un teritoriu foarte tare, mineral, un continent de bazalt, cu vulcani nemaipomeniţi, gata să erupă. Cu trecerea anilor, mi-am dat seama în multe rânduri că există oameni care nu sunt altceva decât poduri vremelnice pentru două fiinţe care pe urmă vor fi unite printr-o legătură adâncă şi hotărâtoare: ca podurile fragile improvizate de armate peste o prăpastie şi care sunt distruse după trecerea trupelor.

L-am întâlnit într-o noapte în camera lui Max. La venirea mea au tăcut. Mi l-a prezentat, dar n-am reuşit să-i reţin decât prenumele. Cred că avea un nume de familie italian. Era un băiat foarte slab, cu ochi bulbucaţi. Avea ceva dur şi sever în înfăţişare şi în mâini, şi mi s-a părut extrem de reţinut şi de introvertit. Părea că suferise mult şi, pe lângă faptul vizibil că era sărac, în sufletul lui existau cu siguranţă alte motive de zbucium şi suferinţă. Gândindu-mă la el mai târziu, când, datorită legăturii lui cu Fernando, mi-a trezit un viu interes, mi-a lăsat impresia că era numai spirit; ca şi cum carnea i-ar fi fost mistuită de febră; ca şi cum trupul, chinuit şi ars, i s-ar fi redus la un minimum de oase şi de piele şi la câţiva muşchi, puţini, dar foarte puternici, pentru a se mişca şi pentru a suporta tensiunea existenţei. Nu vorbea, şi ochii i se aprindeau brusc de focul indignării, în timp ce buzele, ca tăiate cu cuţitul în faţa rigidă, se strângeau ca să ascundă secrete mari şi tulburătoare.

Pe vremea aceea mă uimeau relaţiile dintre Max şi Carlos: parcă ai fi tăiat o bucată de unt cu un cuţit ascuţit de oţel. Acum înţeleg însă că Max avea anumite calităţi care îl făceau potrivit pentru prietenia aceea, atât de ciudată în aparenţă: marea lui bunătate, care trebuia să domolească încordarea spirituală a lui Carlos, aşa cum apa potoleşte setea cuiva care a străbătut pustietăţi; şi chiar blândeţea lui, care îi permitea să adune la un loc oameni atât de diferiţi şi de duri ca Fernando şi Carlos, fără să se producă ciocniri prea puternice, ca un amortizor. Şi apoi, care poliţist din lume şi-ar fi putut imagina că unul ca Max are legături cu anarhiştii şi pistolarii?

Asta în ceea ce-l priveşte pe Carlos. Cât despre Fernando, mai întâi am bănuit, iar pe urmă am avut dovada unui motiv mult mai sordid: mama lui Max. Nu ştiu dacă v-am spus că avea o ciudată înclinaţie spre două tipuri de femei: fetele foarte tinere şi femeile mature. Şi, cum capacitatea lui de simulare era nesfârşită, putea seduce la fel de bine o fetiţă căreia îi place să meargă ţinându-se de mână, dar şi femei cu o vastă şi în general amară cunoaştere a bărbaţilor. Dacă un om are chipul cel mai autentic când se află în singurătate, tot astfel chipul cel mai autentic al lui Fernando era necruţător şi crud, parcă cioplit cu

dalta; însă aşa cum un vânzător de prăvălie lovit de o nenorocire poate (şi trebuie), în ciuda celor petrecute, să-şi ia o mină plăcută pentru cumpărător, şi Fernando era capabil să-şi afişeze pe chip cea mai desăvârşită imitaţie de duioşie, înţelegere, romantism sau candoare, în funcţie de client. Îl ajuta dispreţul lui total faţă de rasa umană şi în special faţă de femei, iar în această comedie sinistră cred că găsea nu numai cel mai bun sistem pentru a-şi satisface desfrâul, ci şi un mod de a se dispreţui pe sine. Îşi bătea joc de teoriile simpliste despre femei, care sunt nişte locuri comune: atât pentru cei care cred că femeia e romantică şi trebuie să fie cucerită cu plimbări sub clar de lună, cât şi pentru cei care îşi închipuie că trebuie să fie brutalizată. După părerea lui, există femei care au nevoie, unele, de un buchet de flori, şi altele, de o palmă, şi femei (şi uneori aceleaşi, în funcţie de împrejurări) cărora le trebuie şi una, şi alta. Însă, cu timpul, le leza pe toate, uneori într-un mod care era la fel de crud ca un căscat în momentul culminant al actului sexual.

Mama lui Max trebuie să fi avut pe atunci vreo patruzeci de ani şi, în ciuda faptului că era evreică, reprezenta sută la sută tipul slav, deşi era brunetă. Nu ştiu dacă era frumoasă, ştiu însă că te subjuga: începând cu ochii vii, ce păreau mistuiţi de focul patimii, şi sfârşind cu propria-i viaţă. Inutil să vă mai spun, aşadar, că Max nu avea nimic în el care să amintească de maică-sa: moştenise, în schimb, atributele fizice şi spirituale ale tatălui.

Nadia era fascinantă, sau poate că pe mine m-a fascinat cu povestea vieţii ei. Maică-sa fusese studentă la medicină la Sankt Petersburg şi una din fondatoarele mişcării „Pământ şi libertate“, împreună cu Vera Figner. Ca atâţia alţii, şi-a întrerupt studiile pentru a face propagandă revoluţionară printre ţărani, iar în cele din urmă a reuşit să fugă în momentul în care, după un şir de atentate, ţarismul a trecut la înăbuşirea mişcării. S-a alăturat grupurilor de la Zürich, a cunoscut un tânăr deportat, cu numele Isaiev, şi din căsătoria lor s-a născut Nadia. Copilăria şi adolescenţa i-au fost zbuciumate, familia mutându-se dintr-o ţară în alta a Europei, până când s-a întors în Elveţia, unde Nadia s-a măritat cu un etern student la medicină pe nume Steinberg. Au venit în Argentina, ea a studiat medicina şi, luptându-se din răsputeri, şi-a educat şi şi-a hrănit familia.

Cu faţa ei cam de tătăroaică, părul lins, de un negru strălucitor, cu cărare la mijloc şi prins la ceafă într-un coc, Nadia părea desprinsă dintr-un film rusesc.

— Dar ce fel de evreică sunteţi dumneavoastră? am îndrăznit s-o întreb într-o zi.

— Ne tragem din pogromuri, îmi spuse ea zâmbind.

Şi totuşi, după câţiva ani, când experienţa mea în privinţa evreilor a devenit mai profundă, am observat cum, din senin, Nadia dădea din umeri sau făcea cu mâna un gest ce rectifica, subtil dar vertiginos, masca slavă. Mi-am dat atunci seama că aceste semne erau frecvente la evrei ca Steinberg: feţe adesea slave sau tătărăşti, ceaiul în vechi samovare de familie, veneraţia faţă de Puşkin sau Gogol sau Dostoievski (pe care îl citeau în ruseşte); şi, pe neaşteptate, când te-ai obişnuit cu ei aşa cum o faci cu penumbra unei încăperi prost luminate, de sub

trăsăturile vădite şi notorii începeau să se ivească semnele rasei milenare; semne nu întotdeauna fizice, adeseori imperceptibile amănunte care ţin de zâmbet sau de voce, dacă nu de gânduri sau de fapte. Şi astfel, pe figura aceea slavă se furişa dintr-odată un zâmbet plin de tristeţe, după cum printr-o deghizare reuşită am vedea cum apare la urmă o fată firavă, care se teme să nu fie luată cu asalt. Alteori observam felul acela în care Nadia îşi ridica umerii, ce implica o anume neîncredere ironică faţă de lumea goimilor, o anume dureroasă dezamăgire şi tacita reminiscenţă a unor episoade tragice. Iar acele trăsături fizice sau semne spirituale ce se iveau cu subtilitate pe chipul slav, precum liniile cele mai fine şi mai delicate cu care desenatorul îmbogăţeşte schema de bază, sfârşeau prin a se manifesta în acea formă specifică pe care evreul o dă judecăţilor lui şi care, spre deosebire de ceea ce presupun foarte mulţi oameni, are prea puţină legătură cu un raţionament riguros; căci, în vreme ce logica se bazează pe afirmaţia că A e A, un evreu preferă să redeclare întrebător *de ce A nu trebuie să fie A?,* ridicând din umeri şi refuzând parcă orice responsabilitate în privinţa acestei probleme, fiindcă nu se ştie niciodată cum şi de ce poate începe o persecuţie. Iar această ridicare din umeri, această mişcare a mâinilor, această încruntare a frunţii întunecă, deformează şi răstălmăcesc legea identităţii cu sentimente confuze, cu ironii ascunse, cu vagi şi tăcute comentarii ce-l îndepărtează pe evreu de raţionalismul pur, tot aşa cum o analiză proustiană a sentimentelor se îndepărtează de un tratat de psihologie.

Oricum, prin Nadia am învăţat să iubesc şi să admir acest vast teritoriu de beţivi şi de nihilişti, şarlatani şi tuberculoşi, birocraţi şi generali care era Rusia ţaristă.

Max intrase în legătură cu Fernando în 1928, într-o sâmbătă seara, într-un ateneu din Avellaneda numit Răsăritul, unde González Pacheco ţinea o conferinţă despre „Anarhism şi violenţă“. Pe vremea aceea tema era dezbătută cu înflăcărare, mai ales după atacurile şi atentatele lui Di Giovanni[70]. Dezbaterile respective erau extrem de periculoase, fiindcă o bună parte din asistenţă avea arme, iar anarhiştii erau divizaţi în facţiuni ce se urau de moarte. Căci e o greşeală să-ţi închipui, aşa cum presupun adesea cei care văd o mişcare revoluţionară de departe sau din afară, că toţi cei care fac parte din ea reprezintă un anume tip uman bine definit; este o eroare de perspectivă, asemenea celei pe care o săvârşim atunci când atribuim caracteristici bine definite unuia care s-ar putea numi Englezul, cu majusculă, punând cu naivitate în aceeaşi oală persoane atât de diferite ca frumosul Brummell şi un hamal din portul Liverpool; sau când spunem că toţi japonezii sunt la fel, ignorând sau neobservând diferenţele lor individuale, în virtutea acelui mecanism psihologic care ne face să desluşim din afară mai ales trăsăturile comune (fiind primele care sar în ochi); mecanism ce se inversează însă, spre a ne face să distingem diferenţele când ne aflăm înlăuntrul acestei comunităţi (întrucât ceea ce contează atunci sunt trăsăturile distinctive).

Însă gama era infinită. Era acolo adeptul lui Tolstoi, care refuza să mănânce carne de porc deoarece era duşmanul oricărei morţi prin violenţă şi care foarte

adesea era esperantist şi teozof; şi partizanul violenţei, până şi în formele ei cel puţin discriminante, fie pentru că susţinea că Statul poate fi combătut numai prin forţă, fie, ca în cazul lui Podestá, fiindcă îşi manifesta astfel instinctele sadice. Erau şi intelectuali sau studenţi care ajungeau la mişcare prin Stirner şi Nietzsche, ca Fernando, în general individualişti înverşunaţi şi asociali, care în multe cazuri au ajuns să sprijine fascismul; şi muncitori aproape analfabeţi, care se apropiau de mişcare în căutarea unei speranţe instinctive. Erau nemulţumiţi care îşi vărsau astfel ura împotriva patronului sau a societăţii şi care deveneau adesea patroni nemiloşi când reuşeau să facă avere, sau chiar şi poliţişti; şi fiinţe neprihănite, pline de bunătate şi măreţie şi care, deşi bune la suflet şi pure, erau în stare să ajungă la atentate şi la moarte, ca Simón Radovitsky, împinse de un anume spirit justiţiar, distrugându-l pe bărbatul pe care-l considerau vinovat de moartea unor femei şi a unor copii inocenţi. Erau paraziţi care, profitând de povestea cu anarhismul, o duceau de minune, mâncând şi dormind pe gratis în casele unor tovarăşi, cărora până la urmă le şi furau uneori câte ceva sau le luau nevestele, iar când, pentru atâta neruşinare, stăpânul casei le făcea vreun reproş timid, ei răspundeau cu dispreţ: „Păi ce fel de anarhist eşti dumneata, tovarăşe?“ Şi mai erau vagabonzii, care îndrăgeau viaţa liberă ca păsările, legătura cu soarele şi câmpia, care plecau cu bocceluţa pe umăr să străbată meleagurile, predicând vestea cea bună, lucrând la vreun seceriş, dregând vreo moară sau vreun plug; iar seara, în şopronul peonilor, îi învăţau pe analfabeţi să scrie şi să citească, sau le explicau, în cuvinte simple, dar înflăcărate, naşterea noii societăţi, unde nu va mai fi nici umilinţă, nici durere şi nici mizerie pentru săraci, ori le citeau câteva pagini dintr-o carte pe care o purtau în bocceluţă: pagini din Malatesta, ţăranilor italieni, sau de Bakunin, în timp ce interlocutorii lor tăcuţi beau maté stând ciuciţi sau pe vreo canistră de benzină, istoviţi de munca de zi-lumină, aducându-şi poate aminte de vreun sat italian sau polonez de departe, şi se lăsau prinşi în mrejele acelui vis minunat, dorind să-l creadă aievea, dar (împinşi de dura realitate de zi cu zi) imaginându-şi că e cu neputinţă, la fel cum cei copleşiţi de necazuri visează totuşi, câteodată, paradisul final; şi poate că, printre acei ţărani, e şi vreun creol care îşi spune că Dumnezeu a făcut câmpul şi cerul cu stele pentru toţi fără deosebire, tipul acela de creol care duce dorul străvechii şi mândrei vieţi libere din pampasul fără garduri de sârmă, ţăranul individualist şi stoic, care îşi însuşea în sfârşit moştenirea acelor apostoli de demult cu nume ciudate şi îmbrăţişa cu ardoare, pentru totdeauna, doctrina speranţei.

Şi când în acea seară a anului 1928 un pantofar adept al lui Tolstoi susţinu că nimeni nu avea dreptul de a ucide, şi cu atât mai puţin în numele anarhismului, şi că până şi viaţa animalelor este sfântă, motiv pentru care el se hrăneşte cu zarzavaturi, un tânăr necunoscut, de vreo şaptesprezece ani, înalt şi brunet, cu ochii verzi şi cu o expresie ironică şi dură, răspunse:

— Se prea poate ca, mâncând lăptuci, să vă îmbunătăţiţi funcţionarea intestinelor, dar mi-e foarte greu să cred că veţi reuşi să răsturnaţi societatea

burgheză.

Toţi priviră spre tânărul necunoscut.

Un alt adept al lui Tolstoi sări atunci în apărarea pantofarului, amintind legenda care spune că Buddha s-a lăsat devorat de un tigru ce voia să-şi potolească foamea. Dar un partizan al violenţei îndreptăţite întrebă ce ar fi făcut Buddha dacă tigrul nu s-ar fi năpustit asupra lui, ci asupra unui copil fără apărare. După care discuţia deveni furtunoasă, sarcastică, lirică, injurioasă, stupidă, candidă sau brutală, după temperamentul fiecăruia, demonstrând încă o dată că o societate fără clase şi fără probleme sociale poate fi tot atât de lipsită de armonie ca aceasta. Veniră din nou cu aceleaşi argumente şi aceleaşi amintiri: oare nu era îndreptăţit Simón Radovitsky să-l omoare pe şeful poliţiei care se făcuse vinovat de masacrul de la 1 mai 1909? Nu cereau răzbunare cei opt proletari morţi şi cei patruzeci de răniţi? Nu erau şi femei printre cei sacrificaţi? Da, poate. Statul Burghez îşi apăra implacabil privilegiile, înarmat până-n dinţi, nu cruţa nici viaţa, nici libertatea, iar dreptatea şi onoarea nu existau pentru aceşti despoţi care nu urmăreau decât să-şi păstreze privilegiile. Dar inocenţii care erau ucişi uneori de bombele anarhiştilor? Şi, în afară de asta, se putea oare ajunge la o societate mai bună prin violenţă şi răzbunare? Nu erau anarhiştii adevăraţii păstrători ai celor mai de preţ valori umane: dreptatea şi libertatea, frăţia şi respectul faţă de orice fiinţă vie? Şi apoi, era admisibil ca, în numele acestor principii înalte, să fie zdrobiţi simpli funcţionari de bancă sau vânzători de magazin care, la urma urmelor, erau nevinovaţi, şi să fie masacraţi pentru a se obţine bani care erau folosiţi, culmea, în scopuri îndoielnice? Moment în care dezbaterea se întrerupse într-un vacarm de înjurături, de ţipete şi, până la urmă, de arme. Vacarm pe care cu greu a reuşit să-l stăvilească González Pacheco, recurgând la talentul lui oratoric şi amintindu-le anarhiştilor prezenţi că în felul acesta justificau cele mai grave acuzaţii care erau aduse burgheziei.

În acea împrejurare, îmi povesti Max, îl întâlnise el pe Fernando. I-a atras atenţia fraza lui caustică şi chipul. A plecat împreună cu el şi cu alt tip, pe nume Podestá, pe care l-am cunoscut mai târziu. Aşa a fost făcut primul pas spre înfiinţarea bandei pe care, desigur, voia s-o organizeze şi s-o conducă acest Podestá, dar care în mod inevitabil avea să fie condusă de Fernando. Osvaldo R. Podestá este un individ care mi-a displăcut de cum l-am cunoscut: avea în el ceva echivoc şi nedesluşit. Avea purtări delicate, aproape efeminate, şi era relativ cult, căci făcuse patru ani de liceu înainte de a se alătura bandei lui Di Giovanni. Îşi mijea ochii şi privea pieziş într-un mod neplăcut. Cu timpul, mi-am întărit acea primă impresie, când i-am cunoscut traiectoria: după împuşcarea lui Di Giovanni, mişcarea fiind urmărită cu toată forţa legii marţiale, şi după atacarea casierului de la Braceras de către banda lui Fernando, Podestá a fugit în Uruguay cu o şalupă de contrabandişti, iar de acolo a plecat în Spania. Acolo s-a apucat de acte de banditism sindical, ducând o luptă pe viaţă şi pe moarte cu patronatul (au fost trei sute de morţi în acei ani de dinaintea războiului civil), însă, dintr-un motiv pe care nu-l cunosc, a început să fie bănuit că lucrează în complicitate cu poliţia.

Ca o dovadă de sinceritate s-a angajat să-l omoare pe primul om pe care aveau să i-l desemneze. I-a fost indicat chiar şeful poliţiei din Barcelona, şi Podestá l-a împuşcat, drept care şi-a recâştigat pesemne încrederea celorlaţi. Însă la izbucnirea războiului civil a săvârşit asemenea atrocităţi cu banda lui, încât Federaţia Anarhistă Iberică a hotărât să-l omoare. Aflând despre această decizie, Podestá şi alţi doi prieteni de-ai săi au încercat să fugă din portul Tarragona într-o şalupă cu motor plină cu marfă şi bani, însă n-au apucat şi au fost mitraliaţi.

Faptul că un om ca Fernando avea în banda lui pe unul ca Podestá e explicabil. Ciudat este că un tânăr precum Carlos putuse să se înhăiteze cu ei. Numai inocenţa lui poate fi explicaţia. Şi se cuvine să nu uitaţi că puterea de convingere a lui Fernando era nelimitată şi că trebuie să nu-i fi fost prea greu să demonstreze că acela e unicul mijloc de luptă împotriva societăţii burgheze. Cu toate acestea, ajunse să se îndepărteze dezgustat de ei când îşi dădu în sfârşit seama că banii obţinuţi în urma jafurilor nu sporeau fondul nici unui sindicat şi nu serveau nici la ajutorarea familiilor sau orfanilor tovarăşilor arestaţi sau deportaţi. Mai exact, desprinderea lui de bandă s-a produs când a aflat că Gatti nu primise suma pe care Fernando se angajase să i-o dea pentru a fugi din închisoarea din Montevideo şi evadarea, care nu putea fi amânată, a fost organizată cu bani obţinuţi urgent din altă parte. Carlos îl aprecia mult pe Gatti (chiar eu mi-am dat seama) şi întâmplarea aceea nenorocită i-a deschis definitiv ochii. Poate vă mai aduceţi aminte de faimoasa evadare din penitenciarul din Montevideo, când paisprezece condamnaţi au fugit printr-un tunel de peste treizeci de metri, săpat sub comanda lui Gatti, cunoscut drept „inginerul“, se pare că printr-o cărbunărie chiar în dreptul închisorii. Gatti lucra ştiinţific, folosea busolă, hărţi, un mic excavator electric şi un vagonet tras pe şine cu nişte funii spre a nu face zgomot; pământul era strâns în saci în aparenţă de cărbuni, care erau duşi apoi cu camioanele. Operaţiunile astea complicate şi îndelungi cereau o grămadă de bani, care proveneau în cea mai mare parte din jafuri. Însă, după cum veţi înţelege şi după cum obişnuia să spună Fernando cu ironie, până la urmă totul era un fel de autofagie: jefuiau bănci pentru a-i scăpa din închisoare pe anarhiştii întemniţaţi pentru atacuri anterioare.

Anarhiştii aveau două mari resurse pentru obţinerea fondurilor: jaful şi falsificarea. Şi ambele se justificau filozofic, întrucât, dacă după unii dintre teoreticienii lor proprietatea este un furt, prin intermediul jafului se restituia comunităţii ceea ce un individ îşi însuşise pe nedrept; iar prin emiterea de bancnote falsificate se încerca nu numai să se obţină bani pentru evadări şi pentru greve, ci, într-un anume fel, mai ales când încercarea se făcea la scară mare, să se determine ruinarea fiscului şi distrugerea naţiunii. Urmând exemplul important al Angliei, care, cu faimoasele alocări false trimise cu bărci pescăreşti în Franţa, a încercat să saboteze guvernul revoluţiei de acolo, anarhiştii au pus adesea la cale falsificări de mare anvergură. Era o sarcină ascunsă care îi captiva şi care, pe de altă parte, nu le părea grea, dată fiind înclinaţia multor militanţi spre artele grafice. Di Giovanni a organizat un mare atelier unde au fost tipărite

bancnote; iar în acest atelier a lucrat un tipograf spaniol pe nume Celestino Iglesias, om cu sufletul curat şi generos, pe care Fernando l-a cunoscut atunci şi la care, în ultimii săi ani de viaţă, a apelat din nou pentru o falsificare, înainte de accidentul în care spaniolul şi-a pierdut vederea.

Dar să ne întoarcem la reîntâlnirea noastră.

Era în ianuarie 1930. Mă dusesem împreună cu Max să vedem filmul *Înaltă trădare* şi, când am ajuns la bar, discutând încă despre Emil Jannings şi despre avantajele şi dezavantajele cinematografului sonor (pe Max, ca pe René Clair şi pe Chaplin, îl îngrozeau perspectivele cinematografului sonor), am văzut că Fernando îl aştepta, aşezat la o măsuţă de lângă cea cu tabla de şah a lui Max. L-am recunoscut îndată, deşi acum era un bărbat în toată firea; trăsăturile îi deveniseră mai ferme, dar nu se schimbaseră, fiindcă era dintre aceia care din fragedă copilărie au trăsături puternice, pe care timpul nu le modifică, ci doar le accentuează. L-aş fi putut recunoaşte dintr-o mie, atât de pronunţate şi de neuitat îi erau trăsăturile feţei.

Nu ştiu dacă el chiar nu m-a recunoscut sau, în orice caz, s-a făcut că nu mă recunoaşte. I-am întins mâna.

— Ah, Bruno, zise el, dându-mi mâna, parcă distrat.

Se îndepărtară şi îi spuse ceva în şoaptă lui Max. Eu mă uitam la el fără să-mi revin din uimirea care aproape că mă făcuse să nu mai pot scoate o vorbă. Pentru că, deşi mai târziu am găsit diverse explicaţii pentru întâlnirea de atunci, cum v-am mai spus, în momentul acela apariţia lui mi se părea un fel de miracol. Un miracol cernit.

Când se despărţiră, se întoarse uşor spre mine şi îmi făcu semn de rămas-bun cu mâna. L-am întrebat pe Max dacă vorbiseră de mine, dacă îi spusese de unde ne cunoşteam.

— Nu, nu mi-a spus nimic, răspunse Max.

Desigur, pentru el întâlnirea nu era atât de surprinzătoare: atâţia oameni se cunosc într-un oraş.

Aşa am intrat iar pe orbita lui Fernando şi, cu toate că l-am văzut de puţine ori, spusele, teoriile şi ironiile lui au avut o imensă importanţă în perioada aceea critică din viaţa mea. În realitate, n-am participat niciodată la activităţile secrete ale bandei lui, dar am urmărit cu sufletul la gură, de departe, şi prin intermediul lui Max sau al lui Carlos, semnele existenţei sale zbuciumate. În ce măsură şi în ce fel putea un băiat ca Max să facă parte din acea organizaţie e şi astăzi un secret de nepătruns pentru mine. Cred că avea un rol marginal sau de om de legătură, deoarece nici prin temperament, nici prin idei nu era potrivit pentru acţiune şi, cu atât mai puţin, pentru o acţiune de asemenea natură. Şi încă mă mai întreb din ce motiv s-a apropiat Max de banda aceea. Din curiozitate? Moştenise ceva sau îl influenţase, chiar şi pe departe, istoria familiei lui? Mai zâmbesc şi acum uneori, de unul singur, când îmi aduc aminte cât de nepotrivită era prezenţa lui Max printre ei. Era atât de tolerant, încât ar fi găsit motive să se împrietenească până şi cu şeful poliţiei din Buenos Aires, şi precis că ar fi jucat cu

el o partidă de şah, dacă s-ar fi ivit ocazia. A-l întâlni printre tipii ăia era ceva la fel de absurd cum ar fi să vezi că cineva îşi citeşte în tihnă ziarul într-un fotoliu în toiul unui cutremur. Printre bandiţii şi terorişti care vorbeau de falsuri, nitroglicerină şi tunele, Max îmi vorbea despre oratoriul *Le Roi David*, pe care Honegger îl dirija în momentul acela la teatrul Colón, sau despre Tairov71, aflat la teatrul Odeón; ori analiza pe îndelete cea mai bună partidă dintre Capablanca şi Alehin. Sau se apuca pe neaşteptate să facă spirite de-ale lui, care erau tot atât de nepotrivite ca un pahar de Porto la o adunare de băutori împătimiţi de gin.

Începând cu 2 septembrie, evenimentele s-au precipitat: manifestaţii studenţeşti, împuşcături în stradă, apoi moartea studentului Aguilar, greve şi în fine revoluţia de pe 6 şi căderea preşedintelui Yrigoyen. Şi cu aceasta (acum o ştim), sfârşitul unei întregi epoci din istoria ţării. Şi niciodată n-aveam să mai fim ce-am fost.

Pe timpul juntei militare şi al instaurării stării de asediu, toată mişcarea suferi o lovitură îngrozitoare: se făceau descinderi în localurile muncitoreşti şi studenţeşti, muncitorii străini erau deportaţi, mişcarea revoluţionară era schingiuită şi decimată.

În haosul acela, l-am pierdut din vedere pe Carlos, dar am bănuit că era amestecat în treburi periculoase. Şi când, la 1 decembrie, am citit în ziare despre jaful de la Braceras, în strada Catamarca, unde a fost atacat casierul, mi-am amintit pe loc de o lungă plimbare suspectă pe care Carlos o făcuse împreună cu mine, cu câteva luni mai înainte, sub pretextul că ar căuta o casă pentru o tipografie clandestină. N-am avut nici o îndoială că atacul era opera bandei lui Fernando, şi mai târziu am văzut că avusesem dreptate. A fost ultimul jaf la care a participat Carlos, pentru că pe vremea aceea s-a convins, în sfârşit, că obiectivele urmărite de Fernando nu aveau nimic în comun cu ale lui. Şi, cu toate că Fernando se angajase să-i facă praf simpatia faţă de comunism, cu argumente cinice, dar distrugătoare, Carlos intră într-o celulă a partidului comunist, în Avellaneda. Auzisem şi eu uneori argumentele lui Fernando, argumente şi ironii pe care Carlos le asculta cu privirea-n pământ şi strângând din dinţi.

Încă de pe atunci Carlos era curtat de mulţi tineri comunişti şi începea să-şi dea seama că mişcarea acestora avea avantaje considerabile: păreau că luptă pentru ceva ferm şi precis, demonstrau că terorismul individual este inutil, dacă nu chiar dăunător, criticau cu argumente temeinice o mişcare care permisese să apară bande ca aceea a lui Di Giovanni şi, în fine, demonstrau că împotriva forţei organizate a statului burghez este eficace numai forţa organizată a proletariatului, până la instaurarea unei dictaturi de clasă în măsură să lupte cu capitalismul internaţional. Dar Fernando nu îi reproşa, cum făceau ceilalţi anarhişti, formarea unui nou stat, poate chiar mai dur decât cel de dinainte, instaurarea unei dictaturi care să suprime libertatea individuală în folosul unei comunităţi viitoare: nu, îi imputa mediocritatea şi năzuinţa lui de a rezolva cele mai arzătoare probleme ale omului prin siderurgie, electricitate, încălţări şi mâncare bună.

După părerea mea, îngrozitor era nu că Fernando voia să distrugă cu argumente sofisticate credinţa ce se înfiripa în Carlos, ci faptul că nu-i păsa deloc de toată povestea cu comunismul şi cu anarhismul, şi-şi punea la bătaie armele dialecticii numai pentru a distruge o fiinţă atât de neajutorată cum era Carlos.

Dar, cum vă spuneam, toate astea se întâmplau înainte de atacul de la Braceras. Din momentul acela nu l-am mai văzut pe Carlos până în 1934. Cât despre Fernando, l-am pierdut din vedere preţ de douăzeci de ani.

În ianuarie 1931, în urma unui denunţ, poliţia l-a surprins pe Di Giovanni într-o tipografie clandestină. Urmărit pe străzile din centru şi pe terasele de pe acoperişurile mai multor case, în toiul focurilor de armă, a fost în cele din urmă încolţit şi prins. În zorii zilei de 1 februarie a fost împuşcat, ca şi camaradul lui Scarfó. Au murit strigând: Trăiască Anarhia! Dar în realitate strigătele acelea părură că vestesc că ea a murit pentru totdeauna în această parte a lumii.

Şi că, odată cu ea, a venit sfârşitul multor lucruri.

Reîntâlnirea cu Fernando şi criza prin care treceam şi care mă făcea să mă simt şi mai singur decât în ultimii ani de liceu îmi înteţiseră dorinţa aprigă, aproape de neîndurat, de a mă întoarce „la familia Vidal“.

Am fost totdeauna un contemplativ şi din senin m-am pomenit purtat în mijlocul torentului, aşa cum puhoaiele de la munte târăsc mulţime de lucruri pe care, doar cu câteva clipe mai înainte, le vedeai pe când contemplai în linişte lumea. Poate că tocmai de aceea, acum că au trecut anii, tot acel răstimp mi se pare ireal ca un vis, tot atât de seducător (dar atât de străin) ca lumea unui roman.

Existenţa mea s-a complicat brusc datorită încurcăturilor cu poliţia şi a legăturilor mele cu Carlos. Pensiunea mea fiind percheziţionată, a trebuit să mă refugiez în alta, unde locuia Ortega, un student care urma Politehnica şi care încercase pe atunci să mă atragă spre comunism. Locuia pe lângă Constitución, pe strada Brasil, în pensiunea unei văduve spaniole care îl adora. Nu i-a fost greu aşadar să găsească o soluţie pentru o vreme. Şi, scoţând boarfele dintr-o cămăruţă ce dădea spre strada Lima, mi-a pus în ea o saltea.

În noaptea aceea am avut un somn zbuciumat. Când m-am trezit, aproape că m-am speriat: în zori, nu mi-am amintit imediat ce se întâmplase cu o zi în urmă şi, până să-mi vin de-a binelea în fire, am privit surprins realitatea confuză ce mă înconjura. Pentru că nu ne trezim dintr-odată, ci în urma unui proces complex şi lent, în care recunoaştem puţin câte puţin lumea de la început, ca omul întors dintr-o îndelungată călătorie, de peste mări şi ţări, şi în care noi, după veacuri de existenţă obscură, ne-am pierdut memoria existenţei anterioare, amintindu-ne din ea doar crâmpeie incoerente. Iar după un timp nemărginit, răsăritul prinde să lumineze cu gingăşie ieşirile din labirinturile acelea tulburătoare, şi atunci ne repezim cu înfrigurare spre lumea de fiecare zi. Şi ajungem la capătul somnului ca nişte naufragiaţi vlăguiţi care izbutesc să ajungă la ţărm după o lungă luptă cu furtuna. Şi acolo, încă pe jumătate inconştienţi, dar liniştindu-ne încetul cu încetul, începem să recunoaştem plini de gratitudine unele din atributele lumii

cotidiene, universul liniştit şi confortabil al civilizaţiei. Antoine de Saint-Exupéry povesteşte cum, după o lungă luptă cu stihiile, pierdut deasupra Atlanticului, când el şi mecanicul aproape că nu mai aveau nici o speranţă de-a ajunge pe uscat, au zărit o slabă luminiţă pe coasta africană, şi cu ultimul litru de combustibil au ajuns, în fine, pe ţărmul mult dorit; şi cum, atunci, cafeaua cu lapte băută într-o colibă a fost semnul modest, dar transcendental al contactului cu întreaga viaţă, mica, dar minunata reîntâlnire cu existenţa. Tot aşa, când ne întoarcem din acel univers al somnului, o măsuţă oarecare, o pereche de pantofi uzaţi, o simplă lampă familiară sunt lumini emoţionante de pe coasta la care tânjim să ajungem, înseamnă pentru noi siguranţa. De aceea ne speriem când unul din aceste fragmente ale realităţii pe care începem să le distingem nu este cel pe care îl aşteptam; măsuţa cunoscută, perechea de pantofi uzaţi, lampa familiară. Aşa cum ni se întâmplă de obicei când ne trezim brusc într-o încăpere necunoscută, într-o cameră rece şi pustie dintr-un hotel anonim sau în camera în care jocul hazardului ne-a aruncat noaptea trecută.

Încetul cu încetul am înţeles că nu eram în camera mea şi mi-am amintit de ziua cu percheziţia şi de poliţie. Acum, în lumina dimineţii, ziua de ieri mi se părea absurdă şi cu totul străină de spiritul meu. Mi-am dat încă o dată seama că evenimentele ating cu violenţa lor iraţională până şi fiinţele cele mai paşnice. Printr-o serie de ciudate înlănţuiri, eu, care cred că m-am născut pentru contemplare şi pentru meditaţia pasivă, m-am trezit în iureşul unor întâmplări confuze şi chiar extrem de primejdioase.

M-am sculat, am deschis fereastra şi am privit în jos spre oraşul nepăsător.

Mă simţeam singur şi descumpănit. Viaţa mi se părea complicată şi agresivă.

Ortega îşi făcu apariţia, cu optimismul lui sănătos dintotdeauna, făcând glume pe seama anarhiştilor. Şi, înainte de a pleca la facultate, mi-a lăsat o operă a lui Lenin pe care mi-a recomandat s-o citesc, pentru că în ea se făcea o critică definitivă a terorismului. Eu, care sub influenţa Nadiei citisem memoriile Verei Figner, îngropată de vie în carcerele ţarului în urma atentatului, n-am putut citi cu simpatie analiza aceea necruţătoare şi ironică. „Disperare mic-burgheză.“ Cât de groteşti apăreau acei romantici în lumina implacabilă a teoreticianului marxist! Cu trecerea anilor, am înţeles că realitatea era mai aproape de Lenin decât de Vera Figner, dar inima mea a rămas întotdeauna credincioasă acelor eroi plini de candoare şi cam aiuriţi.

Timpul păru dintr-odată că încremeneşte pentru mine. Ortega mă sfătuise să nu părăsesc pensiunea câteva zile, până o să văd cum se desfăşoară evenimentele. Dar după trei zile n-am mai rezistat şi am început să ies în oraş, presupunând că poliţiei îi era cu neputinţă să recunoască un tânăr fără antecedente. La amiază, am intrat într-unul din barurile automate din gara Constitución şi am mâncat. Mi se părea ciudat să întâlnesc pe străzi atâta lume fără griji şi fără probleme. În cămăruţa mea citeam opere revoluţionare şi mi se părea că lumea poate exploda în orice moment, dar apoi, ieşind în stradă, vedeam că toate îşi urmează paşnic cursul: funcţionarii mergeau la slujbă, vânzătorii îşi vedeau de vânzare, şi puteai

vedea şi oamenii aşezaţi pe băncile din piaţă, stând leneşi şi aşteptând să treacă orele: egale şi monotone. Din nou, şi nu pentru ultima oară, mă simţeam oarecum străin de lume, ca şi cum m-aş fi trezit în ea pe neaşteptate şi nu i-aş cunoaşte legile şi rostul. Mergând la întâmplare pe străzile din Buenos Aires, priveam oamenii, mă aşezam pe o bancă din piaţa Constitución şi meditam. Apoi mă întorceam în cămăruţa mea şi mă simţeam mai singur ca niciodată. Şi numai cufundându-mă în cărţi aveam impresia că întâlnesc din nou realitatea, de parcă existenţa aceea din stradă ar fi fost doar un fel de somn adânc al unor oameni hipnotizaţi. Aveau să mai treacă mulţi ani ca să înţeleg că pe străzile, în pieţele şi chiar şi în magazinele şi birourile din Buenos Aires erau mii de fiinţe care gândeau şi simţeau mai mult sau mai puţin ca mine, în momentul acela: oameni frământaţi şi singuri, oameni care meditau asupra sensului şi lipsei de sens a vieţii, oameni care aveau senzaţia că văd o lume adormită în jurul lor, o lume de făpturi hipnotizate şi transformate în automate.

Şi în reduta aceea solitară începeam să scriu povestiri. Acum îmi dau seama că scriam ori de câte ori eram nefericit, când mă simţeam singur sau neadaptat lumii în care îmi fusese dat să mă nasc. Şi mă gândesc dacă nu va fi veşnic aşa, dacă arta timpurilor noastre, această artă tensionată şi puternică, nu se va înfiripa mereu din înstrăinarea noastră, din înfrigurarea şi nemulţumirea noastră. Un fel de tentativă de reconciliere cu universul acestui soi de creaturi fragile, neliniştite şi pline de dorinţe care sunt fiinţele umane. Pentru că animalele nu au nevoie de aşa ceva: le ajunge să trăiască; deoarece viaţa lor se scurge în armonie cu necesităţile atavice. Iar păsării îi sunt de ajuns câteva seminţe mici sau nişte viermi, un copac în care să-şi dureze cuibul, mari spaţii pentru zbor; şi viaţa i se desfăşoară de la naştere până la moarte într-un ritm fericit, care nu e tulburat vreodată nici de disperarea metafizică şi nici de nebunie. Pe când omul, ridicându-se pe picioarele de dinapoi şi prefăcând în secure prima piatră ascuţită, a pus temeliile grandorii şi, în acelaşi timp, ale angoasei lui; pentru că avea să înalţe cu uneltele făurite de mâinile lui această construcţie atât de trainică şi de ciudată care se numeşte cultură şi avea să-şi înceapă astfel zbuciumul sfâşietor, căci va fi încetat să mai fie un simplu animal, dar nu va fi ajuns zeul pe care i-l sugerează spiritul. Va fi o fiinţă dual şi nefericită, care se mişcă şi trăieşte între pământul animalelor şi cerul zeilor lui, care şi-a pierdut paradisul pământean al inocenţei, fără să ajungă la paradisul ceresc al mântuirii. O fiinţă îndurerată şi cu spiritul suferind care se va întreba pentru întâia oară care este sensul existenţei. Şi astfel, mâinile, şi apoi securea, focul, şi apoi ştiinţa şi tehnica vor fi săpat, pe zi ce trece tot mai mult, prăpastia care o desparte de obârşia sa şi de fericirea sa zoologică. Iar oraşul va fi ultima etapă a goanei sale bezmetice, expresia maximă a orgoliului său şi forma cea mai avansată a alienării. Şi atunci, oamenii nemulţumiţi, puţin orbi şi parcă înnebuniţi, încearcă să regăsească pe dibuite acea armonie pierdută, cu mister şi sânge, pictând sau descriind o realitate diferită de cea care, din nefericire, îi înconjoară, o realitate ce pare adesea fantastică şi demenţială, dar care, ciudat, se dovedeşte a fi, până la urmă, mai

adâncă şi mai adevărată decât cea de zi cu zi. Şi astfel, visând puţin pentru toţi, aceste făpturi fragile izbutesc să se ridice deasupra nefericirii lor individuale, transformându-se în interpreţi şi chiar salvatori (îndureraţi) ai destinului colectiv.

Însă nefericirea mea a fost dintotdeauna îndoită, căci slăbiciunea mea, spiritul meu contemplativ, nehotărârea şi inerţia mea m-au împiedicat veşnic să ajung la acea nouă ordine, acel nou cosmos care este opera de artă; şi am sfârşit mereu căzând de pe schelele construcţiei râvnite care avea să mă salveze. Dar după cădere, zdrobit şi de două ori mai trist ca înainte, am pornit în căutarea fiinţelor omeneşti obişnuite.

Aşa şi atunci: tot ce construiam era doar o intenţie stângace şi neizbutită şi, iară şi iară, la fiecare eşec, ca de fiecare dată când m-am simţit singur şi descumpănit, în miezul singurătăţii mele auzeam în taină în străfundurile sufletului meu, amestecată cu şoaptele nedesluşite ale unei mame fantomatice de care abia îmi aduceam aminte, şoapta Anei María, unica mea apropiere de o mamă bună pe care o cunoscusem. Era ca ecoul clopotelor catedralei scufundate din legendă, pe care furtuna şi vântul le fac să bată. Şi, ca întotdeauna când viaţa mi se întuneca, dangătul acela îndepărtat începea să se audă mai tare, ca o chemare, de parcă ar fi spus: „nu uita că sunt mereu aici, că poţi veni oricând lângă mine“. Şi, pe neaşteptate, într-una din acele zile, chemarea deveni tot mai puternică, până ajunse irezistibilă. Atunci am sărit din patul în care îmi petreceam ceasuri nesfârşite de meditaţie zadarnică şi am fugit strălfulgerat de gândul chinuitor că ar fi trebuit să mă duc mai demult, pentru a recupera ceea ce mai rămânea din copilărie, din râu, din serile petrecute odinioară la moşie, din Ana María. Din Ana María.

Mă înşelam, pentru că dorinţele noastre înfrigurate nu ne duc întotdeauna la adevăr. Reîntâlnirea cu Georgina a fost mai curând o despărţire şi începutul altei nenorociri, care, într-un fel, a durat până acum şi va dăinui cu siguranţă până la moartea mea. Dar asta e altă poveste, nu cea care vă interesează.

Da, bineînţeles: am văzut-o de multe ori, am mers cu ea pe străzi, a fost bună cu mine. Dar cine a spus că numai cei răi ne pot face să suferim?

Nu doar că era tăcută, dar cuvintele îi erau reţinute, ca şi cum ar fi trăit sub imperiul unei temeri veşnice. Nu din vorbele ei am aflat cum se simţea în acel moment al vieţii şi prin ce suferinţe trecea. Am aflat din ceea ce picta. V-am spus oare că picta de pe vremea când era o copilă? Să nu credeţi că tablourile ei mi-au spus ceva în mod direct, căci în ele nici măcar nu apăreau figuri de oameni, şi cu atât mai puţin vreo întâmplare. Nu picta decât natură moartă: un scaun lângă o fereastră, o vază cu flori. Dar – ce miracol! – spunem „scaun“ sau „fereastră“ sau “ceas“, cuvinte care desemnează simple obiecte din lumea asta rece şi nepăsătoare ce ne înconjoară, şi, totuşi, brusc, transmitem prin ele ceva misterios şi nedefinit, ceva ca un fel de cheie, ca un mesaj patetic dintr-o tainică zonă a fiinţei noastre. Spunem „scaun“, dar de fapt nu vrem să spunem „scaun“, şi lumea ne înţelege. Sau cel puţin ne înţeleg cei cărora le este destinat mesajul în chip secret, criptic, trecând neatins prin mulţimile indiferente şi ostile. Aşa încât

perechea aceea de saboţi, lumânarea aceea, scaunul acela nu înseamnă nici saboţi, nici lumânarea sleită, nici scaunul de paie, ci Van Gogh, Vincent (mai ales Vincent): înfrigurarea, angoasa, singurătatea lui; aşa că sunt mai degrabă un autoportret, descrierea celor mai tainice şi mai dureroase năzuinţe ale lui. Slujindu-se de obiectele acelea exterioare şi indiferente, obiecte din lumea rigidă şi rece de dinafara noastră, care există poate de dinainte de noi şi e foarte probabil că va continua să existe, nepăsătoare şi rece, când vom fi morţi, de parcă aceste obiecte nu ar fi decât punţi tremurătoare şi efemere (cum sunt cuvintele pentru poet) spre a trece peste prăpastia ce se cască veşnic între om şi univers; de parcă ar fi simboluri ale acelui ceva adânc şi secret pe care-l reflectă; indiferente şi obiective şi cenuşii pentru cei care nu sunt în stare să înţeleagă cheia, dar calde şi încordate şi pline de tainice intenţii pentru cei care o cunosc. Fiindcă în realitate aceste obiecte pictate nu sunt cele ale acelui univers indiferent, ci obiecte create de fiinţa singuratică şi deznădăjduită, dornică de comunicare, care face cu obiectele ceea ce sufletul face cu trupul: impregnându-l de năzuinţele şi sentimentele lui, manifestându-se prin zbârciturile pielii, prin strălucirea ochilor, prin zâmbete şi prin colţul buzelor; ca un spirit care încearcă să se exprime (cu disperare) prin corpul străin, uneori grosolan de străin, al unei isterice sau al unui medium profesionist şi rece.

Aşa am putut şi eu afla câte ceva din ce se petrecea în ungherul cel mai ascuns, şi pentru mine cel mai dorit, al sufletului Georginei.

Pentru ce, Doamne, Dumnezeule? Pentru ce?

IV

Câteva zile a tot dat târcoale casei, aşteptând să fie retrasă paza. Se mărginea să privească de departe ce mai rămăsese din camera în care cunoscuse extazul şi disperarea: un schelet înnegrit de flăcări, de care scara în spirală încerca să se apropie, ca într-un contorsionat şi patetic gest. Iar când se înnopta, pe pereţii abia luminaţi de focul din colţ se căscau hăurile uşii şi fereastrei ca orbitele unei ţeste calcinate.

Ce căuta, de ce voia să intre? Nu ştia nici el. Dar aşteptă cu răbdare ca paza inutilă să fie retrasă şi atunci, chiar în noaptea aceea, sări grilajul şi intră. La lumina lanternei străbătu din nou acelaşi drum pe care, cu o mie de ani înainte, îl făcuse împreună cu ea pentru prima oară, într-o seară de vară: înconjură casa şi se îndreptă spre Mirador. Tot coridorul şi cele două camere de sub Mirador, şi magazia, nu mai erau decât nişte ziduri negre şi cenuşii.

Noaptea era rece şi înnorată, iar liniştea zorilor adâncă. Se auzi ecoul îndepărtat al sirenei unui vapor şi apoi iarăşi neantul. Martín rămase un răstimp neclintit, însă zbuciumat. Atunci (dar nu putea fi decât rodul închipuirii lui încordate) auzi, slab, dar limpede, vocea Alejandrei rostind doar „Martín“.

Distrus, băiatul se sprijini de perete şi rămase multă vreme aşa.

În sfârşit putu să-şi învingă slăbiciunea şi o luă spre casă. Simţea nevoia să intre, să vadă încă o dată camera bunicului, unde părea că se cristalizase într-un fel spiritul familiei Olmos, iar din vechile portrete priveau încremeniţi ochi prevestindu-i pe cei ai Alejandrei.

Vestibulul era încuiat. Se întoarse înapoi şi observă că una din uşi era închisă cu lanţ şi lacăt. Căută printre ruine un drug potrivit şi forţă cu ajutorul lui unul din belciugele prin care trecea lanţul: nu i-a fost greu, lemnul vechi era putred. Intră pe culoar şi, la lumina lanternei, totul părea şi mai absurd, şi mai asemănător cu o hală de vechituri.

În camera bătrânului totul rămăsese la fel, nu lipsea decât scaunul cu rotile: văzu vechea lampă cu gaz, portretele în ulei ale doamnelor cu piepteni mari în păr şi ale cavalerilor pictaţi de Pueyrredón, consola, oglinda veneţiană.

Căută miniatura lui Trinidad Arias şi contemplă din nou chipul femeii frumoase, cu trăsături indiene ce păreau murmurul tainic al chipului Alejandrei, un murmur liniştitor printre conversaţiile englezilor şi ale conchistadorilor spanioli.

I se păru că pătrunde într-o lume de vis, ca în noaptea de demult, când intrase aici cu Alejandra; un vis pe care focul şi moartea îl făceau acum şi mai adânc. De pe perete păreau că-l privesc cavalerul şi doamna cu pieptenele. Sufletele de războinici, de nebuni, de consilieri comunali şi de preoţi se strecuraseră pe nevăzute în cameră şi îşi spuneau parcă poveşti cu bătălii şi cuceriri.

Şi mai cu seamă spiritul lui Celedonio Olmos, bunicul bunicului Alejandrei. Chiar aici, poate chiar în fotoliul acela, şi-a adus aminte în anii bătrâneţii de ultima retragere, cea de la sfârşit, care nu are nici un sens pentru oamenii cu mintea întreagă, după dezastrul de la Famaillá, după distrugerea forţelor Legiunii de către armata lui Oribe, divizate de înfrângere şi trădare, înnebunite de disperare.

Acum se îndreaptă spre Salta pe cărări necunoscute. Abia dacă sunt şase sute de învinşi. Cu toate că el, Lavalle, mai crede încă în ceva, pentru că el pare să creadă veşnic în ceva, chiar dacă, aşa cum se gândeşte Iriarte, aşa cum şuşotesc comandanţii Ocampo şi Hornos, doar în himere şi în fantasme. Pe cine vrea să mai înfrunte cu resturile astea? Şi totuşi merge înainte, cu pălăria lui de pai şi cu cocarda azurie (care nu mai e nici azurie şi nici cocardă) şi cu ponchoul azuriu (care nu mai e nici el azuriu, căci a căpătat încetul cu încetul culoarea pământului), iar prin minte îi trec cine ştie ce tentative nebuneşti. Deşi se prea poate şi să încerce să nu se lase pradă disperării şi morţii.

Stegarul Celedonio Olmos se luptă pe calul său pentru a-şi ţine în frâu cei optsprezece ani, căci simte că anii lui sunt pe marginea unei prăpăstii şi că se pot prăbuşi în orice moment în adâncuri nesfârşite, în evi nemăsuraţi. Încă pe cal, istovit, cu braţul rănit, îl vede în faţă pe şeful lui şi alături pe colonelul Pedernera, căzut pe

gânduri şi posac, şi luptă pentru a apăra turnurile acelea, turnurile limpezi şi semeţe ale adolescenţei, cuvintele strălucitoare care, cu literele lor mari, arată graniţa dintre bine şi rău, acei mândri paznici ai absolutului. Încă se mai apără în aceste turnuri, pentru că, după opt sute de leghe de înfrângeri şi de acte de neloialitate, de trădări şi de certuri, totul a devenit tulbure. Urmărit de duşman, sângerând şi copleşit de disperare, cu sabia în mână, a urcat una câte una scările turnurilor, odinioară strălucitoare, iar acum mânjite de sânge şi de minciună, de înfrângere şi îndoială. Şi, apărând fiecare treaptă, îşi priveşte camarazii, cerându-le pe tăcute ajutor celor care se luptă ca şi el: Frías, poate Lacasa. Îl aude pe Frías că-i spune lui Billinghurst: „O să ne părăsească, sunt sigur“, privind spre comandanţii ecadroanelor din Corrientes.

„Sunt gata să ne trădeze“, îşi spun cei din escadronul din Buenos Aires.

Da, Hornos şi Ocampo, care călăresc împreună. Iar ceilalţi îi privesc şi îi bănuiesc de trădare sau de intenţia de a-i părăsi. Şi când Hornos se desparte de tovarăşul lui şi se apropie de general, toţi au acelaşi gând. Atunci Lavalle ordonă să se facă popas şi vorbesc între ei. Ce îşi spun, ce îşi imputã? Şi apoi, când marşul reîncepe, se răspândesc cuvintele contradictorii şi îngrozitoare: i-au adus învinuiri, au vrut să-l convingă de ceva, l-au anunţat că se despart. Şi se mai povesteşte că Lavalle a zis: „Dacă n-ar mai exista nici o speranţă, n-aş încerca să continui lupta, dar guvernele de la Salta şi Jujuy ne vor ajuta, ne vor da oameni şi muniţii, ne vom întări în munţi; Oribe va trebui să-şi ocupe mare parte din armată cu noi, iar Lamadrid va rezista la Cuyo“.

Şi atunci, când cineva şopteşte: „Lavalle e acum nebun de tot“, stegarul Celedonio Olmos scoate sabia pentru a apăra acea ultimă parte din turn şi se năpusteşte spre omul acela, dar prietenii îl opresc, iar celălalt e redus la tăcere şi ocărât, fiindcă mai presus de orice (spuneau), mai presus de orice trebuie să rămână uniţi şi să evite ca generalul să vadă ori să audă ceva. „De parcă (îşi zise Frías) generalul ar dormi şi ei i-ar păzi somnul, somnul lui plin de himere. De parcă generalul ar fi un copil nebun, însă nevinovat şi îndrăgit, iar ei ar fi fraţii lui mai mari, tatăl şi mama lui, şi i-ar veghea somnul.“

Şi Frías şi Lacasa şi Olmos privesc spre comandantul lor, temându-se că s-a trezit, dar din fericire doarme mai departe, păzit de Sosa, sergentul lui, sergentul invariabil şi etern, neclintit la toate puterile pământului şi ale oamenilor, stoic şi veşnic tăcut.

Până când acel vis cu ajutoare, cu rezistenţă, cu muniţii, cai şi oameni se destramă brutal la Salta: locuitorii au fugit, pe străzi domneşte panica. Oribe se află la nouă leghe de oraş şi nimic nu mai e cu putinţă.

— Vedeţi acum ce se întâmplă, domnule general? îl întreabă Hornos.

Şi Ocampo îi spune:

— Noi, cei rămaşi din divizia din Corrientes, am hotărât să trecem râul Chaco şi să ne punem sub comanda generalului Paz.

Se lasă seara peste oraşul în plin haos.

Lavalle stă cu capul plecat şi nu răspunde nimic.

Cum, tot mai visează? Comandanţii Hornos şi Ocampo se uită unul la altul. În cele din urmă, Lavalle răspunde:

— Datoria noastră este să ne apărăm prietenii în aceste provincii. Şi, dacă prietenii noştri se retrag spre Bolivia, noi trebuie să fim ultimii care o fac, trebuie să le acoperim retragerea. Trebuie să fim ultimii care părăsesc teritoriul patriei.

Comandanţii Hornos şi Ocampo se privesc din nou şi amândoi au un singur gând: „E nebun“. Cu ce forţe ar putea să acopere retragerea de care vorbeşte, cum?

Lavalle, cu ochii aţintiţi în zare, fără să audă nimic, repetă:

— Să fim ultimii.

Comandanţii Hornos şi Ocampo îşi zic: „E mânat de orgoliu, de blestematul lui de orgoliu şi poate de resentimentul împotriva lui Paz!“ Îi spun:

— Domnule general, ne pare rău. Escadroanele noastre se vor uni cu forţele generalului Paz.

Lavalle îi priveşte, apoi îşi înclină capul. Zbârciturile i se adâncesc clipă de clipă, ani de viaţă şi de moarte i se prăbuşesc peste suflet. Când îşi ridică fruntea şi îi priveşte din nou e un moşneag.

— Bine, comandanţi. Vă urez noroc. Să dea Dumnezeu ca generalul Paz să poată duce până la sfârşit această luptă pentru care eu nu mai sunt bun pesemne.

Resturile diviziei lui Hornos se îndepărtează în galop, iar cei două sute de oameni care au rămas alături de generalul lor le privesc în tăcere. Le e inima grea şi au un singur gând: „Acum totul e pierdut“. Nu le mai rămâne decât să-şi aştepte moartea alături de comandantul lor. Şi când Lavalle le spune: „O să rezistăm, o să vedeţi, o să ducem un război de gherilă în munţi“, ei rămân tăcuţi, cu privirea-n pământ. „Acum s-o pornim spre Jujuy.“ Şi oamenii aceia, care ştiu că e absurd să meargă spre Jujuy, care ştiu că singura cale spre a-şi mai putea salva cel puţin viaţa este s-o ia spre Bolivia, răspund: „Am înţeles, domnule general“. Pentru că cine ar avea inima să-i spulbere ultimele visuri generalului-copil?

Mărşăluiesc acum într-acolo. Nu mai sunt nici măcar două sute. Se îndreaptă pe drumul cel mare spre oraşul Jujuy. Pe drumul cel mare!

V

Del Castillo, îi spuse. Alejandra, îi spuse. Ce? Cum? Erau cuvinte răzleţe, incoerente, dar în cele din urmă cuvinte ca „moarte“, „incendiu“ stârniră uimirea omului din faţa lui. Şi, chiar dacă simţea că a vorbi cu el despre Alejandra era ca şi cum ai încerca să recuperezi o piatră preţioasă din noroiul amestecat cu excremente, i-o spuse. Bine, mă rog. Şi când sosi Bordenave se uită la el cu o privire întrebătoare ce reflecta descumpănire şi teamă: un Bordenave foarte diferit de cel pe care îl cunoscuse prima dată. Nu putea scoate o vorbă. Bea, îl sfătui. Avea gâtlejul uscat şi se simţea extrem de slăbit. Aş vrea să vă vorbesc de… Dar se opri fără să ştie cum să continue, privind paharul gol. Bea. Însă pe neaşteptate îi trecu prin cap că totul era inutil şi stingheritor; despre ce-ar fi putut ei vorbi? Odată cu alcoolul mintea i se tulbura şi lumea i se părea tot mai

haotică. Alejandra, rosti altcineva. Da, totul se învălmăşea. Şi individul acela era diferit: îi lăsa impresia că e prevenitor, aşa aplecat spre el, aproape tandru. Ani în şir analiză momentul acela ambiguu şi mai târziu, când se întoarse din sud, îl comentă cu Bruno. Iar Bruno se gândi că, purtându-se urât cu Alejandra, Bordenave se răzbuna nu numai pentru el însuşi, ci îl răzbuna şi pe Martín, ca bandiţii aceia din Calabria care furau de la bogaţi pentru a le da bani săracilor. Dar, un moment, încă nu era deloc limpede toată povestea aceea. Mai întâi de toate, de ce trebuia el să se răzbune pe Alejandra? Pentru care jigniri, necazuri sau umilinţe? Unul din cuvintele pe care Martín şi le amintea din vălmăşagul acela era cu totul semnificativ: vorbise de dispreţ. Dar lui Bruno i se păru că e mai degrabă ură şi resentiment faţă de ea: şi nimeni nu dispreţuieşte o fiinţă pe care o urăşte, căci simţi dispreţ pentru cineva care îţi e oarecum inferior şi resentiment pentru fiinţe care îţi sunt superioare. Aşadar, Bordenave s-a purtat urât cu ea, sau se purta urât (era greu să determini timpul exact al verbului raţionând cu atât de puţine elemente), pentru a-şi satisface o tainică ranchiună. Ranchiună sau sentiment foarte caracteristic pentru un anumit tip de argentinian care vede în femeie un duşman şi nu-i iartă niciodată un afront sau o umilinţă; afront sau umilinţă foarte uşor de imaginat cunoscându-i pe cei doi protagonişti, pentru că e aproape sigur că Bordenave era destul de deştept sau avea destulă intuiţie ca să poate înţelege superioritatea Alejandrei, şi era destul de argentinian ca să se simtă umilit, dându-şi seama că nu era în stare să obţină nimic mai mult decât să-i posede trupul, şi controlat, ironizat şi dispreţuit la nivelul spiritului Alejandrei, pentru el inaccesibil. Şi la ideea, încă şi mai exasperantă, că ea se folosea de el, cum precis că se mai folosea şi de mulţi alţii, ca de un simplu instrument: se pare că un instrument al unei răzbunări nedesluşite pe care nu a reuşit s-o înţeleagă niciodată. Probabil că din toate aceste motive se simţea înclinat să-l privească cu simpatie pe Martín, nu numai pentru că nu-l considera un rival, nu numai din fraternitate în faţa duşmanului comun, ci şi pentru că, rănindu-l pe un tânăr atât de lipsit de apărare ca Martín, Alejandra devenea o făptură mai vulnerabilă, într-atât încât putea fi atacată de însuşi Bordenave. Ca şi cum, urând un om bogat pentru averea lui, şi înţelegând că acest sentiment e josnic şi ruşinos, i-ai afla unul din defectele cele mai groaznice (de pildă zgârcenia) pentru a-l urî fără nici un fel de scrupule. Însă atunci nu putu să se mai gândească la nimic din toate astea, ci o făcu mult mai târziu. De parcă inima i-ar fi fost smulsă din piept şi zdrobită cu o piatră; sau ca şi cum i-ar fi fost scoasă cu un cuţit tocit şi apoi sfâşiată cu unghiile. Sentimentele confuze, senzaţia că nimic nu mai are sens, ameţeala, confirmarea imediată a faptului că bărbatul acela fusese amantul Alejandrei, totul îl împiedica să vorbească. Bordenave îl privea perplex. Dar ce rost mai are, de fapt? Oricum, ea a murit, spuse. Martín stătea în continuare cu capul plecat. Da, la ce bun îndârjirea asta de a afla, dorinţa asta absurdă de a merge până-n pânzele albe? Martín nu ştia, şi, chiar dacă ar fi intuit un răspuns în străfundul sufletului, tot nu l-ar fi putut exprima în cuvinte. Însă ceva nu-i dădea pace, fără nici o noimă. Bordenave îl cerceta, părea

că stă în cumpănă, parcă ar fi calculat doza unui drog îngrozitor.

— Bea, îi spuse, dându-i coniac, te simţi rău. Hai, bea.

Şi ca într-o străfulgerare îşi zise: „da, vreau să mă îmbăt, vreau să mor“, în timp ce-l auzea pe Bordenave spunându-i ceva în genul „ştii, la etajul celălalt, sus“, privindu-l grijuliu pe când Martín mai bea nişte coniac. Brusc, totul prinse să se învârtească odată cu el, i se făcu greaţă, picioarele i se tăiară. Stomacul, gol încă din noaptea incendiului, părea că se umple cu ceva fierbinte şi respingător. Şi în timp ce cu mare străduinţă urca spre acel loc infam, uitându-se pe fereastră văzu, ca într-un vis, fluviul. Şi, cu o senzaţie de ridicol şi de milă faţă de sine, îşi spuse „fluviul nostru“. Se vedea mic ca un copilaş, de parcă s-ar fi aflat chiar în faţa lui, şi era copleşit de tristeţe. Şi în bezna de nepătruns din locul acela nu vedea nimic. Un parfum pătrunzător îi spori senzaţia de vomă, îi venea să vomite pe jos printre toate taburetele alea, în timp ce Bordenave deschidea un dulap care devenea pe loc o combină cu pickup şi spunea „foarte încet“, adăugând ceva despre secret şi comentând „bandiţi, închipuiţi-vă, şi documentele astea“, ceva în genul unei capcane, şi i se păru că aude ceva despre afaceri, celălalt era un tip extrem de important, care pe el, pe Bordenave, îl interesa grozav pentru treaba cu fabrica de aluminiu (şi, în treacăt, se gândea Bruno, cine ştie ce fel de răzbunare punea la cale împotriva Alejandrei, răzbunare întortocheată şi masochistă, dar la urma urmelor răzbunare), şi fiindcă trebuia să afle, din moment ce ţine atâta la asta, e bine să ştie că ea simţea o plăcere extraordinară când se culca pentru bani, şi în vremea asta punea în funcţiune aparatul, iar el, Martín, nici măcar nu-i putea cere lui Bordenave să oprească maşinăria aia oribilă, aşa încât a fost nevoit să audă cuvinte şi ţipete, dar şi gemete, într-un amestec înfiorător, tenebros şi infect. Dar atunci o forţă supraomenească îi îngădui să reacţioneze şi să coboare în fugă, de parcă l-ar fi urmărit cineva, împiedicându-se, căzând, ridicându-se iar şi ajungând în sfârşit în stradă, unde aerul îngheţat şi burniţa îl treziră în cele din urmă din infernul acela fetid la o moarte rece. Şi începu să umble încetişor, ca un trup fără suflet şi fără piele, călcând peste cioburi de sticlă şi îmbrâncit de o mulţime neîndurătoare.

Nu mai sunt nici măcar două sute de oameni şi aceştia nici măcar nu mai sunt soldaţi: sunt nişte fiinţe înfrânte şi murdare, iar mulţi dintre ei nu mai ştiu nici măcar de ce mai luptă şi pentru ce. Stegarul Celedonio Olmos, ca toţi ceilalţi, călăreşte încruntat şi tăcut, amintindu-şi de tatăl lui, căpitanul Olmos, şi de fratele lui, căzuţi la Quebracho Herrado.

Opt sute de leghe de înfrângeri. Nu mai înţelege nimic şi cuvintele răutăcioase ale lui Iriarte îi vin mereu în minte: generalul nebun, omul care nu ştie ce vrea. Nu-l părăsise Solana Sotomayor pe Brizuela de dragul lui Lavalle? Îl vedea în faţa ochilor pe Brizuela: cu părul vâlvoi, beat, înconjurat de câini. Să nu se mai apropie nici un trimis de-al lui Lavalle! Şi chiar acum nu merge alături de el fata din Salta ? Nu mai înţelege nimic. Şi totul era atât de limpede cu doi ani înainte: Libertatea sau Moartea. Însă acum…

Lumea s-a preschimbat într-un haos. Şi se gândeşte la mama lui, la copilărie. Dar îi apare iar în faţă figura brigadierului Brizuela: o paiaţă gălăgioasă din cârpe murdare. Dulăii îl înconjoară, turbaţi. Şi apoi încearcă din nou să-şi aducă aminte de copilărie.

Mergea fără să vadă nimic în jur, în timp ce crâmpeie de gânduri îi erau fărâmate neîncetat de emoţii violente, ca nişte clădiri distruse de un cutremur zgâlţâite de noi mişcări ale pământului.

Se urcă într-un autobuz şi senzaţia că lumea nu avea nici un sens îl încercă şi mai intens: un autobuz care gonea cu atâta fermitate şi viteză într-o direcţie care pe el nu-l interesa, un mecanism atât de precis, atât de eficace din punct de vedere tehnic, ducându-l pe el, pe el care nu avea nici o ţintă, nu mai credea în nimic, nu mai aştepta nimic şi nici nu simţea nevoia să meargă undeva; un haos transportat cu orare exacte, cu tarife, cu controlori, cu regulamente de circulaţie. Aruncase ca prostul injecţiile pentru inimă, iar a-l căuta acum pe Pablo pentru treaba asta era ca şi cum te-ai duce la un bal mascat pentru a-l găsi pe Domnul ori pe Diavol. Dar trenul, pasajul de nivel de pe strada Dorrego, poate acolo, doar o clipă şi s-a terminat, îşi aducea aminte de data trecută, îmbulzeala aceea, ce se întâmplă?, ce se întâmplă?, nu se putea ajunge până în mijlocul mulţimii, se auzea ce oroare!, cineva îl smuci când nu se aştepta, ce speranţă!, ce spune?, s-a aruncat dinadins, a vrut să se omoare şi altul care striga aici e un pantof cu un picior. Sau poate apa, podul de la Boca, dar apa e uleioasă acolo jos, ori posibilitatea de a se îndoi sau de a se căi în timpul acelor secunde ale căderii, frânturi de timp ce pot dura, cine ştie, cât o întreagă existenţă, monstruoase şi nesfârşite ca secundele unui coşmar. Ori să se închidă în casă şi să deschidă robinetul de gaz şi să ia multe pastile ca Juan Pedro, dar Nené a lăsat fereastra crăpată, biata Nené, se gândi el cu o ironie tandră. Şi zâmbetul lui în toiul tragediei era ca un soare mic care se iveşte fugar într-o zi furtunoasă şi rece cu inundaţii impresionante şi mare agitată, în timp ce taxatorul striga ultima staţie! şi ultimii pasageri coborau, cum? cum? unde era?, ia să vedem, da, sigur, bulevardul General Paz, aşa-i, un bloc-turn, dintr-un gang ieşi în fugă un băieţel şi în urma lui o femeie, mama cu siguranţă, striga o să-ţi arăt eu ţie puşlama ce eşti, şi puştiul speriat fugi până la colţ şi acolo o coti; avea nişte pantalonaşi maro şi un pulover roşu, contrastând cu cerul ploios şi cenuşiu ca o măruntă şi trecătoare frumuseţe, pe acelaşi trotuar văzu o fată din cartier cu un impermeabil galben şi-şi zise că se duce să facă cumpărături la magazin ori să ia fursecuri pentru mate, mama sau tatăl la pensie i-or fi spus ce seară frumoasă pentru băut maté cu fursecuri, du-te şi cumpără ceva, sau o fi fost la mijloc unul din băieţii cărora ele le zic simpatia mea, care o fi fost liber şi s-o fi dus să stea de vorbă cu ea, ori o fi trims-o poate fratele, care o fi având chiar pe acolo vreun atelier pentru că acum vedea un garaj mic şi un bărbat tânăr care putea fi fratele într-o salopetă albastră pătată de ulei şi cu o cheie franceză în mână şi care-i spunea ucenicului du-te Perico şi spune-i să trimită acumulatorul şi băiatul pleca în fugă,

însă totul se petrecea ca într-un vis şi apoi la ce bun toate astea: acumulatori, chei franceze şi mecanici, şi-i părea rău de puştiul terorizat pentru că, îşi spunea el, toţi visăm şi atunci de ce să pedepseşti copilul şi de ce să repari maşini şi de ce să ai simpatii şi apoi să te căsătoreşti şi să ai copii care să viseze şi ei că trăiesc şi să fie nevoiţi să sufere, să meargă la război ori să lupte sau să dispere pentru nişte simple vise. Mergea în derivă, ca o navă fără echipaj târâtă de curenţi nehotărâţi, şi făcea mişcări mecanice ca bolnavii care şi-au pierdut aproape de tot voinţa şi cunoştinţa şi totuşi se lasă duşi de infirmieri şi se supun indicaţiilor cu resturi tainice din voinţa şi din cunoştinţa de altădată, deşi nu ştiu pentru ce o fac. Autobuzul 493, îşi spuse, merg până la Chacarita şi apoi iau metroul până la Florida şi apoi pe jos până la hotel. Aşa că se urcă în 493, îşi luă mecanic bilet, şi preţ de o jumătate de oră văzu mai departe fantasme care visau la lucruri nemaipomenit de active, în staţia Florida ieşi prin strada San Martín, o luă pe Corrientes până la Reconquista şi de acolo spre pensiunea Warszawa, Confort pentru Bărbaţi, urcă scările murdare şi stricate până la etajul patru, şi se aruncă pe pat ca şi cum secole întregi ar fi mers prin labirinturi.

Pedernera îl priveşte pe Lavalle, care călăreşte puţin mai în faţă, cu pantalonii lui de gaucho, cu cămaşa suflecată şi ruptă, cu pălăria de pai. E bolnav, slăbit, îngândurat: pare doar stafia jerpelită a acelui Lavalle din Armata Anzilor… Câţi ani au trecut! Douăzeci şi cinci de ani de lupte, de glorie şi de înfrângeri. Dar pe atunci ştiau măcar pentru ce luptă: voiau eliberarea continentului, se băteau pentru Patria cea Mare. Dar acum… A curs atâta sânge pe fluviile Americii, au văzut atâtea apusuri disperate, au auzit atâtea strigăte de luptă între fraţi. Chiar aici, bunăoară, iată-l pe Oribe: n-a luptat alături de ei în Armata Anzilor? Şi Dorrego?

Pedernera se uită posomorât spre colinele uriaşe, privirea-i cuprinde alene valea pustie, vrea parcă să întrebe războiul care e secretul timpului…

Întunericul amurgului punea tainic stăpânire peste unghere, făcând să dispară încetul cu încetul în neant culorile şi obiectele. Oglinda de la dulăpior, banală şi ieftină, căpătă treptat importanţa misterioasă pe care toate oglinzile (ieftine sau nu) o dobândesc în timpul nopţii, aşa cum în faţa morţii toţi oamenii capătă aceeaşi misterioasă profunzime, fie ei cerşetori sau monarhi.

Şi totuşi voia s-o mai vadă, încă.

Aprinse mica veioză şi se aşeză pe marginea patului. Scoase fotografia uzată dintr-unul din buzunarele interioare şi, apropiindu-se de veioză, o privi cu atenţie, ca şi cum ar examina un document greu de citit, de a cărui interpretare corectă ar depinde evenimente de mare importanţă. Dintre numeroasele înfăţişări sub care (ca orice fiinţă omenească) se prezenta Alejandra, aceea îi aparţinea cel mai mult lui Martín; sau, cel puţin, era cea care îi aparţinuse cel mai mult: era expresia adâncă şi puţin tristă a cuiva care doreşte cu ardoare ceva, ştiind dinainte că n-are nici o şansă, ca şi cum dorinţa (adică speranţa) şi disperarea s-

ar putea manifesta laolaltă. Şi, pe deasupra, cu acea expresie aproape imperceptibilă, dar totuşi violentă de dispreţ faţă de ceva, poate faţă de Dumnezeu sau faţă de omenirea întreagă ori, şi mai probabil, faţă de ea însăşi. Sau faţă de toate la un loc. Nu numai de dispreţ, ci chiar şi de silă. Şi totuşi, el sărutase şi mângâiase masca aceea de temut într-o vreme ce i se părea acum foarte îndepărtată, chiar dacă durase până de curând; aşa cum abia ne trezim şi ni se pare că imaginile nedesluşite ce ne-au tulburat în somn sau care ne-au terorizat în coşmaruri se află la o distanţă incomensurabilă. Şi acum, deodată, chipul acela dispărea pentru totdeauna, odată cu camera, cu oraşul Buenos Aires, cu universul întreg, cu propria lui memorie. Ca şi când totul n-ar fi fost decât o uriaşă fantasmagorie pusă la cale de un vrăjitor sardonic şi rău. Şi, pe când se adâncea în imaginea aceea statică, în acel simbol al imposibilului, prin haosul din mintea lui părea că răzbeşte, chiar dacă foarte confuz, ideea că nu se omora pentru ea, pentru Alejandra, ci pentru ceva mai profund şi mai durabil pe care nu-l putea defini: de parcă Alejandra n-ar fi fost nimic altceva decât una din oazele amăgitoare ce prelungesc străbaterea disperată a unui deşert, a cărei spulberare te poate împinge la moarte, cauza ultimă a deznădejdii (şi deci a morţii), nefiind oaza închipuită, ci deşertul, neîndurător şi infinit.

Mintea lui era un vârtej, dar un vârtej lent şi greu, nu cu ape limpezi (chiar dacă năvalnice), ci un amestec vâscos de resturi, de unsori şi de cadavre descompuse, laolaltă cu frumoase fotografii risipite la voia întâmplării şi cu rămăşiţe de obiecte îndrăgite, aşa cum se întâmplă la marile inundaţii. Se vedea pe sine, într-o după-amiază solitară, la Riachuelo, mergând pe mal „ca un biet orfan“ (cum îl auzise spunând odată pe un vecin), trist şi însingurat, când, după moartea bunicii, îşi revărsase toată dragostea asupra lui Bonito, care alerga înaintea lui, sărea şi urmărea vreun vrăbioi, lătrând vesel. „Ce fericire să fii câine!“ se gândise atunci şi i-o spusese şi lui don Barchicha, care îl ascultase gânditor, trăgând din pipă. Şi, pe neaşteptate, în vălmăşagul acela de gânduri şi sentimente, îşi aduse aminte de un vers: nu de Dante şi nici de Homer, ci de un poet vagabond şi umil ca Bonito. „Unde era Domnul când ai pierit?“ se întrebase nefericitul acela. Da, unde era Dumnezeu când maică-sa sărea coarda ca să-l omoare? Şi unde a fost când pe Bonito l-a strivit camionul de la Anglo, pe Bonito, o sărmană făptură măruntă din lumea asta, cu sângele ţâşnindu-i pe gură, cu toată partea din spate a trupului lui mititel prefăcută într-un terci scârbos şi cu ochii privind trist spre el, în agonia înfricoşătoare, ca şi cum i-ar fi pus o întrebare mută şi umilă; o făptură care nu avea de ispăşit nici un păcat, nici al său şi nici al altora, ceva atât de mic şi de neînsemnat care merita cel puţin dreptatea unei morţi liniştite, adormind la bătrâneţe, amintindu-şi de o băltoacă în toiul verii, de o plimbare îndelungată la Riachuelo pe mal, în vremuri fericite de demult. Şi unde era Dumnezeu în timp ce Alejandra era cu scârnăvia aia? Şi dintr-odată îi veni în minte şi scena cu ştirea din ziar pe care n-o putuse uita niciodată, ziar pe care Álvarez îl avea acasă şi îl tot citea, cu un soi de masochism; şi iarăşi îl vedea, mereu, mereu, pe băieţelul acela de şapte sau opt

ani, în timpul exodului prin Pirinei, prin zăpadă, printre zecile de mii de bărbaţi şi de femei care fugeau spre Franţa, singur şi neajutorat, înaintând prin mici salturi stângace cu unicul lui picior şi cu cârja improvizată, în mijlocul mulţimii înfricoşătoare şi anonime care alerga ca şi cum coşmarul bombardamentelor asupra Barcelonei nu s-ar sfârşi niciodată, ca şi cum acolo nu şi-ar fi lăsat numai piciorul, într-o noapte infernală şi neştiută, ci şi, de mai multe zile ce păreau veacuri, bucăţi din sufletul lui, târâte de singurătate şi de groază.

Şi brusc îi trecu prin minte un gând.

Ţâşni din sufletul lui exaltat ca un fulger printre norii mari şi negri pe timp de furtună. Dacă universul avea vreo raţiune de a fi, dacă viaţa omului avea vreun sens, dacă, în sfârşit, Dumnezeu exista, să i se înfăţişeze acolo, în camera lui, în camera aceea mizeră cu chirie. De ce nu? De ce-ar fi refuzat să răspundă provocării? Dacă există. El era cel puternic, cel tare. Şi cei tari, cei puternici îşi pot permite luxul unui gest de bunăvoinţă. De ce nu? Cui i-ar face bine să nu se înfiinţeze? Ce orgoliu ar putea satisface astfel? Până în zori, îşi spuse cu un soi de plăcere ranchiunoasă: termenul odată definit şi precis îl făcea să simtă deodată o putere teribilă şi îi sporea satisfacţia plină de resentiment, de parcă şi-ar spune acum o să vedem! Dacă nu apărea, o să se sinucidă.

Se sculă agitat, parcă însufleţit de o vitalitate subită şi monstruoasă.

Începu să se plimbe nervos în sus şi-n jos, rozându-şi unghiile şi gândind profund, ca şi când s-ar fi aflat într-un avion gata să se prăbuşească rostogolindu-se vertiginos şi pe care, cu un efort supraomenesc, ar reuşi să-l îndrepte cât de cât. Şi brusc rămase încremenit şi încordat, pradă unei groaze nedesluşite.

Dar dacă Dumnezeu o să apară, în ce fel o va face? Şi cum va fi? O prezenţă infinită şi înspăimântătoare, o figură, o mare tăcere, o voce, un fel de mângâiere gingaşă şi liniştitoare? Şi dacă apărea şi el nu era în stare să-l vadă? În cazul acesta s-ar omorî degeaba şi din greşeală.

În cameră domnea o tăcere adâncă; abia dacă se mai auzeau zvonurile oraşului.

Îşi zise că oricare din zvonurile acelea putea fi semnificativ. Se simţi de parcă, pierdut în mijlocul unei mulţimi agitate de milioane de oameni, ar fi nevoit să recunoască chipul unui necunoscut care-i aduce un mesaj salvator şi despre care nu ştie decât atât: că este purtătorul mesajului ce îl poate salva.

Se aşeză pe marginea patului: tremura şi faţa îi ardea. Îşi spunea: Nu ştiu, nu ştiu, să se arate oricum. Oricum. Dacă există şi dacă vrea să-l salveze, o să ştie el cum să facă să nu treacă neobservat. Gândul acesta din urmă îl linişti pentru moment şi se lungi pe pat. Însă imediat agitaţia îl cuprinse iar şi brusc deveni insuportabilă. Se apucă iar să umble prin cameră, apoi se pomeni în stradă, mergând aiurea, ca un naufragiat sleit de puteri care, întins pe fundul bărcii, se lasă în voia furtunii şi a vânturilor dezlănţuite.

Mai au cincisprezece ore de marş până la Jujuy. Generalul e bolnav, de trei zile nu mai doarme, împovărat şi taciturn se lasă dus de cal, în aşteptarea veştilor pe care

trebuie să le aducă aghiotantul Lacasa.

Veştile aghiotantului Lacasa! îşi spun Pedernera şi Danel şi Artayeta şi Mansilla şi Echagüe şi Billinghurst şi Ramos Mejía. Bietul general, trebuie să-i veghem somnul, să nu-l lăsăm să se trezească de tot.

Şi iată că soseşte Lacasa, în goana calului, ca să le spună ceea ce ştiau cu toţii.

Aşa că nu se apropie, nu vor ca generalul să-şi dea seama că nici unul dintre ei nu e surprins de veşti. Şi de departe, retraşi, tăcuţi, cu o ironie blândă şi un fatalism melancolic, urmăresc dialogul acela absurd, raportul acela negru: toţi unioniştii au fugit în Bolivia.

Domingo Arenas, şeful militar din partea locului, s-a predat federaliştilor şi îl aşteaptă pe Lavalle pentru a-i da lovitura de graţie. „Fugiţi în Bolivia pe orice cale", a îndemnat doctorul Bedoya, înainte de a părăsi oraşul.

Ce va face Lavalle? Ce mai poate face generalul Lavalle? Ştiu cu toţii, e în zadar: niciodată nu va întoarce spatele primejdiei. Şi se pregătesc să-l urmeze în acel ultim şi mortal gest de nebunie. Atunci dă ordinul să se pornească spre Jujuy.

Dar e evident: şeful îmbătrâneşte cu fiecare ceas, simte că moartea se apropie şi, ca şi cum ar trebui să străbată drumul firesc al vieţii, dar într-un ritm accelerat, bărbatul acela de patruzeci şi patru de ani are ceva în felul de a privi, de a sta încovoiat, în acea vlăguire de pe urmă, ceva ce prevesteşte bătrâneţea şi moartea. Camarazii se uită la el de departe.

Urmăresc cu privirea ruina aceea îndrăgită.

Îşi spune Frías: „Cidul cu ochi albaştri".

Îşi spune Acevedo: „Ai purtat o sută douăzeci şi cinci de bătălii pentru libertatea acestui continent".

Îşi spune Pedernera: „Iată-l mergând spre moarte pe generalul Juan Galo de Lavalle, urmaş al lui Hernán Cortés şi al lui Don Pelayo, bărbatul pe care San Martín l-a numit cea dintâi spadă a Armatei de Eliberare, omul care, ducându-şi mâna la garda sabiei, l-a redus la tăcere pe Bolívar".

Îşi spune Lacasa: „Pe scutul lui e un braţ înarmat cu o spadă, o spadă care nu se predă. Temnicerii nu l-au învins, şi nici, mai apoi, spaniolii. Şi nu se va preda nici acum. Asta-i sigur".

Iar Damasita Boedo, fata care călăreşte alături de el şi care încearcă înfrigurată să desluşească orice semn de pe chipul bărbatului iubit, dar pe care îl simte într-o lume trecută, îşi spune: „Generale, aş vrea să te odihneşti lângă mine, cu capul obosit pe pieptul meu, să dormi legănat de braţele mele. Lumea nu ţi-ar mai putea face nimic, lumea nu-i poate face nimic unui copil care doarme în poala mamei. Eu sunt mama ta acum, generale. Priveşte-mă, spune-mi că mă iubeşti, spune-mi că ai nevoie de ajutorul meu".

Dar generalul Juan Galo de Lavalle merge tăcut şi cufundat în gândurile unui om care ştie că moartea se apropie. E ora bilanţului, ora când se socotesc nenorocirile, când se revăd chipurile din trecut. Nu e un ceas de joacă, nici unul în care priveşti doar lumea din afară. Această lume aproape că nu mai există, curând va fi abia un vis pe care l-ai visat. Acum îi vin în minte chipurile adevărate şi care dăinuie, acelea

rămase în străfundurile cele mai ascunse ale sufletului, păstrate sub şapte lacăte. Şi inima lui se confruntă cu chipul acela ofilit şi brăzdat de cute, chipul acela care odinioară a fost ca o grădină frumoasă, acum năpădită de buruieni, aproape uscată, fără flori. Dar reuşeşte, totuşi, s-o mai vadă odată şi să recunoască rondul unde se întâlneau când erau aproape copii; când dezamăgirea, nefericirea şi timpul nu-şi desăvârşiseră opera distrugătoare; când tandrele atingeri ale mâinilor, privirile ochilor lor anunţau copiii care au şi venit pe urmă, aşa cum o floare vesteşte gerurile ce vor urma. „Dolores", şopteşte el, cu un zâmbet care i se iveşte pe faţa moartă ca un tăciune aproape stins sub spuza pe care o dăm deoparte ca să ne mai bucurăm de o ultimă undă de căldură, într-o pădure pustie.

Şi Damasita Boedo, care îl cercetează atentă, cu sufletul la gură, şi aproape că îl aude murmurând numele acela îndepărtat şi drag, se uită acum drept înainte, simţindu-şi ochii în lacrimi. Ajung atunci în preajma oraşului Jujuy: se şi văd turlele şi cupola bisericii. S-a întunecat. Lavalle îi ordonă lui Pedernera să ridice tabăra acolo. El, cu o mică escortă, va intra în Jujuy. Va căuta o casă în care să înnopteze: e bolnav, e răpus de oboseală şi de febră.

Camarazii lui se privesc unii pe alţii: ce se poate face? Totul e o nebunie, şi nu mai contează dacă mori într-un fel sau în altul.

Hoinări fără ţintă, intră prin cafenelele din partea de jos a oraşului unde fusese uneori cu Alejandra şi, pe măsură ce se îmbăta, lumea îşi pierdea forma şi consistenţa: auzea strigăte şi râsete, lumini ascuţite îi găureau ţeasta, femei sulemenite se repezeau să-l îmbrăţişeze, până când mari mase de plumb roşu şi vătuit îl culcară la pământ şi, ajutându-se cu cârja lui improvizată, înainta în mijlocul unei imense câmpii mlăştinoase, printre gunoaie şi cadavre, printre excremente şi nisipuri mişcătoare pline de crabi care puteau să-l tragă la fund şi să-l devoreze, iar el se străduia să păşească pe teren solid, deschizând din răsputeri ochii pentru a putea să se îndrepte în penumbra aceea spre acel chip enigmatic, departe, cam la o leghe, aproape de pământ, ca o lună infernală care ar vrea să lumineze peisajul dezgustător şi viermănos, luând-o la fugă cu cârja lui spre locul unde chipul părea că îl aşteaptă şi de unde venea neîndoios chemarea, alergând pe câmpie şi împiedicându-se, până când, brusc, ridicându-se, îl văzu în faţa lui, aproape alături, respingător şi tragic, ca şi cum de departe ar fi fost înşelat de vreo magie perversă, şi a strigat şi s-a ridicat violent din pat. Linişteşte-te, băiete! îi spuse o femeie, ţinându-l de braţe, linişteşte-te!

Pedernera, care doarme pe şaua pusă pe jos, se ridică nervos în capul oaselor: i se pare că a auzit împuşcături de flintă. Dar poate că sunt numai închipuiri de-ale lui. În noaptea asta sinistră a încercat în zadar să adoarmă. E chinuit de viziuni de sânge şi de moarte.

Se scoală, trece printre camarazii adormiţi şi ajunge la santinelă. Da, santinela a auzit împuşcături, departe, spre oraş. Pedernera îşi trezeşte camarazii, are o intuiţie

sumbră, crede că trebuie să pună şaua pe cai şi să stea în alertă. Încep să execute ordinul, când sosesc doi puşcaşi din escorta lui Lavalle, în galop, strigând: „L-au omorât pe general!“

Încerca să gândească, dar capul îi era plin de plumb lichid şi de murdărie. O să treacă, băiete, o să treacă, îi spunea. Capul îl durea de parcă era un cazan sub presiune. Ca prin nişte pânze dese de păianjen precum uriaşe plante agăţătoare, îşi dădu seama că se afla într-o cameră necunoscută: în faţa patului îl văzu pe Carlitos Gardel, în frac, şi o altă fotografie, tot în culori, a Evitei, şi sub ea o vază cu flori. Simţi mâna femeii pe frunte, ca şi cum îi lua temperatura, cum făcea bunica lui, cu infinit de mulţi ani în urmă. Începu să audă şuieratul unui reşou, femeia plecă de lângă pat şi-i dădu drumul mai tare, iar şuieratul deveni tot mai puternic. Auzea şi scâncetul unui sugar, alături de el, dar nu avea putere să se întoarcă. Şi se simţi din nou târât spre somn. Visul se repetă pentru a treia oară. Cerşetorul venea către el, bălmăjind cuvinte de neînţeles, punea jos o boccea, o dezlega şi-i arăta ce avea înăuntru, iar Martín, cuprins de nelinişte, se străduia să desluşească. Cuvintele lui erau exasperant de indescifrabile, ca ale unei scrisori despre care *ştii* că e hotărâtoare pentru soarta ta, dar pe care timpul şi umezeala au şters-o, făcând-o de necitit.

La intrare, într-o baltă de sânge, zace trupul generalului. Îngenuncheată alături, îmbrăţişându-l, plânge Damasita Boedo. Sergentul Sosa priveşte scena ca un copil care şi-a pierdut mama într-un cutremur.

Toţi aleargă, strigă. Nimeni nu înţelege nimic: unde sunt federaliştii? De ce nu i-au omorât şi pe ceilalţi? De ce nu i-au tăiat capul lui Lavalle?

„Nu ştiau pe cine au omorât în beznă“, spune Frías. „Au tras pe întuneric.“ „E limpede“, îşi spune Pedernera. Trebuie să fugă înainte ca ei să-şi dea seama. Dă ordine energice şi precise, corpul e învelit în poncho, aşezat pe calul pag al generalului şi, în galop, ajung iar la Tapiales de Castañeda, unde aşteaptă restul Legiunii.

Colonelul Pedernera spune: „Oribe a jurat să pună capul generalului în vârful unei suliţe în Piaţa Victoriei. Asta nu trebuie să se întâmple în vecii vecilor, camarazi. În şapte zile putem ajunge la frontiera cu Bolivia, şi acolo se vor odihni rămăşiţele comandantului nostru“.

Apoi îşi împarte forţele, ordonă unui grup de trăgători să acopere retragerea ariergardei şi începe marşul final spre exil.

Auzi din nou scâncetul pruncului. Aşa, aşa, zise femeia, dându-i mai departe ceai. Apoi, când termină, îi potrivi perna şi se duse în partea cealaltă, de unde se auzea plânsul. Îi cântă să adoarmă. Martín făcu un efort şi întoarse capul: stătea aplecată peste ceva, văzu mai târziu că era o ladă. Nani, nani, puiul mamii, spunea. Şi îngâna un cântec. Deasupra lăzii ce servea de leagăn atârna o stampă: Christos avea pieptul deschis ca într-o planşă de anatomie şi îşi arăta inima cu un

deget. Mai jos erau nişte chipuri de sfinţi. Şi, în apropiere, pe o altă ladă, reşoul cu un ceainic. Nani, nani, puiul mamii, spunea femeia, cu voce tot mai domoală, îngânând o melodie monotonă, din ce în ce mai stinsă. Apoi, totul se cufundă în tăcere, dar ea mai aşteaptă un minut, aplecată peste copil, până a fost sigură că doarme. Pe urmă, încercând să nu facă zgomot, se întoarse la Martín. A adormit, îi spuse, zâmbind. Aplecându-se puţin şi punându-i mâna pe frunte, îl întrebă: Ţi-e mai bine? Avea o mână bătătorită. Martín îi făcu semn că da. Ai dormit trei ore. Martín începea să fie mai lucid. O privi: suferinţele şi munca, sărăcia şi nefericirea nu-i putuseră şterge de pe chip o expresie dulce şi maternă. Ţi s-a făcut rău. Atunci le-am spus să te aducă aici. Martín se înroşi şi încercă să se ridice. Dar ea îl opri. Aşteaptă o clipă, cine te grăbeşte? Zâmbind trist, adăugă: Ai vorbit despre multe, băiete. Despre ce? întrebă el ruşinat. Despre multe, dar nu se prea înţelegea, răspunse ea sfioasă, privindu-şi şi netezindu-şi cu grijă fusta, de parcă ar fi căutat o ruptură aproape invizibilă. În glasul ei se strecura o nuanţă de dojană blândă, aşa cum au unele mame. Ridicându-şi ochii, văzu că Martín o privea cu o ironie dureroasă. Poate că-l înţelese, pentru că spuse: Şi eu… să nu crezi… Şovăi o clipă. Dar cel puţin acum am de lucru aici şi pot ţine copilul cu mine. E mult de lucru, e drept. Însă am cămăruţa şi pot să-mi ţin copilul lângă mine. Cercetă iar ruptura invizibilă şi îşi netezi fusta. Şi apoi… spuse, fără să-şi ridice privirea, sunt atât de multe lucruri frumoase în viaţă. Se uită la Martín şi-i văzu din nou expresia ironică. Se apucă să vorbească iar pe tonul acela de dojană, amestecată cu compasiune şi teamă. Iată-mă pe mine, bunăoară, vezi câte am. Martín se uită la femeie, la sărăcia şi singurătatea ei în odăiţa aceea îngrozitoare. Am copilul, continuă ea cu tenacitate, am gramofonul ăsta vechi cu nişte discuri cu Gardel; nu ţi se pare că e frumos *Caprifoiul înflorit*? Dar *Drumeagul*? Cu un aer visător, comentă: Nu-i nimic atât de frumos ca muzica, zău. Aruncă o privire spre poza în culori a cântăreţului: din eternitate, strălucitor în fracul lui, Gardel părea că-i zâmbeşte şi el. Apoi, întorcându-se spre Martín, îşi continuă enumerarea: Mai sunt florile, păsările, câinii, mai ştiu eu ce… Păcat că pisica de la cafenea mi-a mâncat canarul. Tare bine mă simţeam în compania lui. *Nu vorbeşte de bărbatul ei,* îşi spuse Martín, *nu are bărbat, ori a murit, ori a păcălit-o vreunul.* Aproape cu entuziasm, spuse: E atât de frumos să trăieşti! Uite, băiete: eu am douăzeci şi cinci de ani şi-mi pare rău că într-o zi trebuie să mor. Martín o privi: crezuse că are patruzeci de ani. Închise ochii, dus pe gânduri. Femeia crezu că se simte iar rău, fiindcă se apropie de el şi-i puse o mână pe frunte. Martín simţi din nou mâna aceea plină de bătături. Şi înţelese că, după ce s-a liniştit, mai întârzie o secundă, stângace, dar cu duioşie, într-o uşoară mângâiere timidă. Deschise ochii şi spuse: Cred că ceaiul mi-a făcut bine. Femeia păru că încearcă o bucurie extraordinară. Martín se ridică în capul oaselor. Plec, zise el. Se simţea foarte slăbit şi ameţit. Te simţi bine? îl întrebă, îngrijorată. Perfect. Cum te cheamă? Hortensia Paz, cu voia dumitale. Pe mine mă cheamă Martín. Martín del Castillo.

Îşi scoase un inel pe care îl purta pe degetul mic, cadou de la bunica. Îţi

dăruiesc ineluşul ăsta. Tânăra se îmbujoră şi refuză. Nu mi-ai spus dumneata că în viaţă sunt şi bucurii? o întrebă el. Dacă accepţi darul ăsta de la mine o să-mi faci o mare bucurie. Singura bucurie din ultimul timp. Nu vrei să-mi faci bucuria asta? Hortensia încă mai ezita. Atunci i-l puse în palmă şi plecă în fugă.

VI

Când ajunse în camera lui se lumina de ziuă. Deschise fereastra. Înspre răsărit, Kavanagh prindea să se profileze puţin câte puţin pe cerul cenuşiu.

Cum spusese Bruno odată? Războiul putea fi absurd sau greşit, dar plutonul din care făceai parte era ceva absolut.

Exista D'Arcángelo, de pildă. Exista şi Hortensia.

Un câine e de-ajuns.

Noaptea e rece şi luna scaldă într-o lumină îngheţată trecătoarea. Cei o sută şaptezeci şi cinci de bărbaţi înnoptează în corturi, atenţi la zgomotele care vin dinspre sud. Río Grande şerpuieşte strălucitor ca argintul viu, martor nepăsător al unor lupte, expediţii şi măceluri. Armatele împăratului incas, caravane de prizonieri, coloane de conchistadori spanioli al căror sânge curge în venele lui (se gândeşte stegarul Celedonio Olmos) şi care, patru sute de ani mai târziu, aveau să supravieţuiască tainic în sângele Alejandrei (îşi spune Martín). Apoi, trupele de cavalerie ale patrioţilor alungându-i pe spanioli spre nord, apoi iarăşi spaniolii înaintând spre sud şi patrioţii alungându-i şi de data asta. Cu lancea şi carabina, cu spada şi cuţitul, mutilându-se şi tăindu-şi capetele cu furie frăţească. Apoi, nopţile de tăcere minerală în care se aude din nou doar şopotul iscat de Río Grande, dominând încet, dar sigur sângeroasele, dar atât de trecătoarele lupte dintre oameni! Până când strigătele de moarte răsună iarăşi, apele se înroşesc şi sate întregi fug spre ţinuturile de jos lăsând pustiu în urmă, dându-şi foc caselor şi distrugându-şi gospodăriile, pentru a se întoarce mai târziu, încă o dată, pe pământul etern unde s-au născut şi au suferit.

O sută şaptezeci şi cinci de bărbaţi înnoptează în corturi în noaptea minerală. Şi un glas stins, însoţit de acorduri abia simţite de chitară, îngână:

Porumbiţă albă,
ah, viaţa mea!
ce zbori peste vale,
du-te-n zări şi spune,
ah, viaţa mea!
c-a murit Lavalle.

Şi când se ivesc zorile reîncepu marşul spre nord.

Stegarul Celedonio Olmos călăreşte acum alături de sergentul Aparicio Sosa, care

merge tăcut şi gânditor.

Stegarul îl priveşte. De zile întregi s-a tot întrebat. Sufletul i s-a ofilit în ultimele luni precum o floare delicată într-un dezastru planetar. Dar a început să înţeleagă, pe măsură ce timpul trecea, cât de absurdă e această ultimă retragere.

O sută şaptezeci şi cinci de bărbaţi galopând cu furie timp de şapte zile pentru un cadavru.

„Oribe nu va avea niciodată capul generalului“, le-a spus sergentul Sosa. Astfel încât, în toiul distrugerii acelor turnuri, stegarul adolescent începea să mai întrezărească unul: strălucitor, trainic. Unul singur. Dar pentru care merita să trăieşti şi să mori.

Încetul cu încetul o nouă zi se ivea în Buenos Aires, o zi ca oricare alta din cele nenumărate care s-au ivit de când e lumea.

De la fereastră, Martín văzu un puşti alergând cu ziarele de dimineaţă, poate ca să se încălzească ori pentru că în îndeletnicirea asta trebuie să te mişti repede. Un câine vagabond, nu foarte deosebit de Bonito, scormonea o grămadă de gunoi. O tânără ca Hortensia se ducea la lucru.

Se gândi şi la Bucich, la camionul cu remorcă al lui Mack.

Aşa că îşi puse lucrurile în sacul de marinar şi coborî scările şubrede.

VII

Cădea burniţă şi noaptea era rece. Un vânt lugubru, în rafale furioase, târa hârtiile de pe stradă şi frunzele uscate ce părăseau crengile copacilor.

În faţa magaziei făceau ultimele pregătiri. Prelata, spuse Bucich, cu chiştocul stins în colţul gurii, ştii, se prea poate să plouă tare. Legau sforile sprijinindu-se cu un picior de camion, opintindu-se. Treceau muncitori, vorbind, făcând glume, alţii tăcuţi şi cu capul în jos. Trage de asta, puştiule, îi spuse Bucich. Apoi intrară în bar: bărbaţi în salopete albastre şi haine de piele, cu cizme şi cu bocanci, stăteau zgomotos de vorbă, beau cafea şi gin, mâncau sendvişuri enorme, îşi făceau recomandări, vorbeau despre oamenii de pe traseu: Slăbănogul, Cel din Entre Ríos, Gonzalito. Îi dădeau pumni zdraveni în spate, peste geaca de piele, îi spuneau Chiştoc bătrân şi păros, iar el zâmbea, fără un cuvânt. Apoi, după ce isprăvi salamul şi cafeaua neagră, îi spuse lui Martín „acum o întindem, puştiule“, şi, ieşind, se urcă în cabină şi porni motorul, aprinse luminile de poziţie şi o apucă spre podul Avellaneda, începând călătoria fără sfârşit spre sud, traversând mai întâi, în dimineaţa rece şi ploioasă, cartierele de care pe Martín îl legau atâtea amintiri; apoi, după ce trecu peste Riachuelo, cartierele industriale, pe urmă, încetul cu încetul, şoseaua mai liberă spre sud-est; până când, după încrucişarea cu drumurile ce duceau spre La Plata, o luă hotărât spre sud, pe

Şoseaua 3 ce se sfârşeşte la capătul lumii, acolo unde Martín îşi închipuia totul alb şi îngheţat, capătul acela care se apleacă spre Antarctica, bătut de vânturile Patagoniei, neprimitor, dar curat şi pur. *Golful Ultimei Speranţe, Golful Zadarnic, Portul Foamei, Insula Pustie*, nume pe care le citise de-a lungul anilor, în copilăria lui petrecută sus, la mansardă, în lungile ceasuri de tristeţe şi singurătate; nume ce îi sugerau regiuni de pe glob, îndepărtate şi pustii, dar curate, aspre şi foarte pure; locuri care păreau încă nepângărite de bărbaţi şi mai ales de femei.

Martín îl întrebă dacă cunoşte bine Patagonia, iar Bucich îi răspunse ehei!, zâmbind cu binevoitoare ironie.

— Sunt şofer de categoria întâi, puştiule. Şi se poate spune că încă de când am încetat să mai umblu în patru labe am început să străbat Patagonia. Ştii ceva? Bătrânul meu era marinar şi pe vapor cineva i-a vorbit de sud, de minele de aur. Şi, fără să stea pe gânduri, bătrânul s-a îmbarcat la Buenos Aires pe un cargobot care mergea spre Puerto Madryn. Acolo a cunoscut un englez, Esteve, care şi el voia să caute aur. Aşa că au luat-o amândoi spre sud. Cu ce se nimerea: călare, în căruţă, în canoe. Până când au ajuns la Lacul Viema, lângă Fisroy. Acolo m-am născut eu.

— Şi mama?

— A cunoscut-o acolo, o chiliană. Albina Rojas.

Martín îl privi fascinat. Bucich zâmbi gânditor, pentru sine, fără a-şi lua, atent, ochii de la drum, cu trabucul stins. Îl întrebă dacă e foarte frig.

— Depinde. Iarna se ajunge uneori la minus treizeci de grade, mai ales între Lago Argentino şi Río Gallegos, în deşert. Dar vara se face frumos.

După un răstimp îi vorbi de copilăria lui, de vremea când vâna pume şi lame sălbatice, vulpi şi mistreţi. De expediţiile cu tatăl lui, în canoe.

— Bătrânul, adăugă el, râzând, n-a renunţat niciodată la ideea de a găsi aur. Şi, cu toate că creştea oi şi se stabilise acolo, cum se ivea prilejul, se apuca iar să caute. În al treilea an a mers cu un danez, Masen, şi cu un neamţ, Oten, în Ţara de Foc. Au fost primii albi care au trecut Río Grande. Apoi s-au întors în nord pe la Última Esperanza, până au ajuns la lacuri. Tot căutând aur.

— Şi au găsit?

— Ce să găsească? Aiurea.

— Şi din ce trăiau?

— Din ce vânau şi pescuiau. Apoi, bătrânul s-a angajat să lucreze cu Masen în comisia de măsurători. Şi, fiind aproape de Viema, l-a cunoscut pe unul dintre primii colonişti de pe meleagurile acelea, un englez, Yak Liveli, care i-a spus „vezi domnu' Bucich, aici e de mare viitor, crede-mă pe mine, de ce nu te stabileşti aici în loc să umbli după aur?, aici aurul sunt oile, ştiu eu ce spun".

Apoi tăcu.

În noaptea liniştită şi îngheţată se pot auzi tropotele cavaleriei în retragere. Mereu spre nord.

— În douăzeci şi unu eram peon la Santa Cruz, când a fost greva cea mare. A fost un măcel de groază.

Căzu iar pe gânduri, mestecându-şi trabucul stins. Uneori saluta vreun şofer de camion care venea din sens invers.

— Se pare că sunteţi foarte cunoscut, comentă Martín.

Bucich zâmbi cu o modestie orgolioasă.

— Puştiule, sunt peste zece ani de când tot bat Şoseaua 3. O cunosc ca pe buzunarul meu. Trei mii de kilometri de la Buenos Aires până la trecătoare. Aşa-i viaţa, puştiule.

Cataclisme uriaşe au înălţat acele lanţuri muntoase din nord-est şi, de două sute cincizeci de mii de ani, vânturi ce bat din regiunile de dincolo de culmile din apus înspre frontieră au săpat şi cioplit misterioase şi uluitoare catedrale.

Iar Legiunea (resturile Legiunii) îşi continuă galopul spre nord, urmărită de forţele lui Oribe. Pe calul lui pag de luptă, înfăşurat în poncho, putrezind, răspândind un miros îngrozitor, e dus trupul umflat al generalului.

Vremea se schimbase, nu mai burniţa, sufla un vânt puternic dinspre interior (spunea Bucich), iar frigul era pătrunzător. Însă cerul era acum senin. Pe măsură ce înainta spre sud-est, pampasul se deschidea tot mai mult, peisajul devenea impunător şi aerul i se părea mai curat lui Martín. Acum se simţea şi folositor: au fost nevoiţi să schimbe o prelată, pregătea mate, făcea focul. Şi astfel se lăsă prima noapte.

Mai rămân treizeci şi cinci de leghe. Trei zile de marş în goana mare, cu cadavrul care duhneşte şi distilează lichidele putreziciunii, cu nişte trăgători în ariergardă acoperindu-le spatele, care sunt poate decimaţi încetul cu încetul, omorâţi cu lancea sau decapitaţi. De la Jujuy până la Huacalera, douăzeci şi patru de leghe. Nu mai sunt decât treizeci şi cinci de leghe, îşi spun. Numai patru sau cinci zile de marş, dacă îi ajută Dumnezeu.

— Fiindcă mie, puştiule, nu-mi place să mănânc prin cârciumi, spuse Bucich, oprind camionul într-un loc lăturalnic.

Stelele străluceau în noaptea aspră şi rece.

— Ăsta-i sistemul meu, puştiule, îi explică el cu mândrie, lovind uşurel camionul cu mâinile-i mari, de parcă ar fi fost un cal îndrăgit. Când se înnoptează, mă opresc. Numai vara nu, din cauza răcorii. Dar întotdeauna e periculos: oboseşti, adormi şi bum! Cum a păţit grăsanul de Villanueva, vara trecută, lângă Azul. Şi-ţi spun sincer, n-o păţeşte numai el, ci şi ceilalţi. Închipuie-ţi un asemenea camion. Se fac praf, praf şi pulbere.

Martín se apucă să aprindă focul. Camionagiul spuse, în timp ce punea

carnea pe grătar:

— O friptură pe cinste, o să vezi. Sistemul meu e să cumperi carne când animalul e tăiat de curând. Nici vorbă de congelatoare, puştiule, nu uita asta niciodată: îi scot sângele. Dacă aş fi eu în locul guvernului, îţi jur pe ce am mai sfânt că aş interzice carnea congelată. Crede-mă, de-asta sunt atâtea boli în ziua de azi.

Dar, dacă n-ar fi frigiderele, carnea în marile oraşe nu s-ar strica? Bucich îşi scoase din gură trabucul, făcu semn cu degetul că nu şi spuse:

— Minciuni, totul e chestie de afaceri. Dacă ar vinde-o imediat, nu s-ar întâmpla nimic, pricepi? Trebuie s-o cumperi de îndată ce se taie animalul. Cum să se strice? Vrei să-mi explici?

Pe când aşeza friptura în aşa fel încât vântul să n-o ardă, adăugă, parcă gândindu-se tot la acelaşi lucru:

— Îţi spun sincer, puştiule: înainte lumea era mai sănătoasă. Nu era atât de simandicoasă ca acum, dacă vrei, dar era mai sănătoasă. Ştii câţi ani are bătrânul meu?

Nu, Martín nu ştia. La lumina focului îl privea pe Bucich zâmbind, stând pe vine, cu trabucul stins în colţul gurii, mândrindu-se dinainte.

— Optzeci şi trei. Şi aş minţi dacă ţi-aş spune că a fost vreodată la doctor. Mă crezi?

Se aşezară apoi pe nişte lădiţe, lângă foc, în tăcere, aşteptând să se frigă carnea. Cerul era foarte senin, iar frigul era tăios. Martín se uită la flăcări.

Pedernera dă ordin să se facă popas şi se sfătuieşte cu camarazii: corpul se umflă, duhoarea e insuportabilă. Vor trebui să dea carnea jos pentru a păstra oasele şi capul. Niciodată nu va cădea în mâinile lui Oribe.

Dar cine vrea să facă asta? Şi, mai ales, cine va fi în stare s-o facă?

Colonelul Alejandro Danel o va face.

Atunci dau jos cadavrul de pe cal, îl aşază pe malul pârâului, e nevoie să desprindă hainele cu cuţitul, fiind lipite pe trupul umflat. Apoi Danel îngenunchează lângă el şi scoate cuţitul de vânătoare. Câteva clipe priveşte cadavrul diform al şefului. Îl privesc şi oamenii care stau roată, tăcuţi. Atunci Danel înfige cuţitul în locul unde putreziciunea a şi început să lucreze. Pârâul Huacalera duce în jos bucăţile de carne, în timp ce oasele sunt aşezate grămadă pe poncho.

Sufletul lui Lavalle vede lacrimile lui Danel şi grăieşte aşa: „Suferi pentru mine, dar ar trebui să suferi pentru tine şi pentru camarazii care mai sunt în viaţă. Eu nu mai contez acum. Ai smuls ce putrezea în mine şi apele râului duc totul departe, în curând va ajuta o plantă să crească, poate cu timpul se va preface într-o floare, în parfum. Vezi doar că asta n-ar trebui să te întristeze. Şi apoi, în felul acesta vor rămâne din mine doar oasele, singurul lucru din noi ce se apropie de piatră şi de eternitate. Şi mă bucură că îmi păstraţi inima. M-a întovărăşit cu atâta credinţă în vremuri vitrege! Şi capul de asemenea. Capul acesta despre care doctorii spuneau că nu face doi bani. Au spus-o poate fiindcă îmi era silă să mă aliez cu străinii, ori poate

pentru că retragerea asta lungă li s-a părut absurdă şi fără noimă, pentru că nu m-am hotărât să atac oraşul Buenos Aires când îi zăream deja cupolele; intelectualii aceia care nu înţelegeau că în zilele în care am văzut din nou câmpul unde îl împuşcasem pe Dorrego amintirea lui mă chinuia, şi încă şi mai tare mă chinuiam văzând că ţăranii erau de partea lui, nu de a noastră, când cântau

Cerule, negru de nori
la moartea lui Dorrego…

Da, camarazi, doctorii aceia care m-au făcut să comit o crimă, pentru că eram foarte tânăr pe atunci şi am crezut într-adevăr că astfel îmi slujesc patria, chiar dacă mă durea îngrozitor, fiindcă eu îl iubeam pe Manuel şi întotdeauna avusesem drag de el, şi am semnat sentinţa aceea, care a făcut să curgă atâta sânge în aceşti ultimi unsprezece ani. Iar moartea aceea a fost un cancer care m-a ros în tot exilul şi apoi în campania asta absurdă. Tu, Danel, erai cu mine atunci, ştii bine cât de greu mi-a fost s-o fac, cât de mult admiram curajul şi inteligenţa lui Manuel. Şi ştie şi Acevedo, şi mulţi alţi camarazi care se uită acum la rămăşiţele mele. Şi mai ştii şi că ei, oamenii cu minte, m-au îndemnat s-o fac, cu scrisori măsluite, scrisori pe care, pe deasupra, au mai şi vrut să le distrug pe urmă. Ei au fost. Nu tu, Danel, nici tu, Acevedo, nici Lamadrid, şi nici unul dintre cei care nu mai avem decât un braţ pentru a ţine sabia şi o inimă pentru a înfrunta moartea“.

(Oasele au fost învelite în ponchoul care odată a fost de culoarea cerului, dar care acum, la fel ca spiritul acestor oameni, nu e decât o cârpă murdară. O cârpă care nu se mai ştie ce reprezintă: aceste simboluri ale sentimentelor şi pasiunilor oamenilor – albastru, roşu – care ajung până la urmă de culoarea nemuritoare a pământului, culoarea aceea oarecum a murdăriei, fiind culoarea bătrâneţii noastre şi a destinului final al tuturor oamenilor, oricare le-ar fi ideile. Inima a fost pusă într-o căldare cu rachiu. Iar oamenii aceia au păstrat în vreun buzunar zdrenţuit o mică amintire din trup: un oscior, o şuviţă de păr.)

„Şi tu, Aparicio Sosa, care n-ai încercat niciodată să înţelegi ceva, pentru că te-ai mulţumit doar să-mi fii fidel, să crezi orbeşte ceea ce spuneam ori făceam eu, tu, care ai avut grijă de mine de pe vremea când eram un ofiţeraş cu caş la gură şi arogant; tu, tăcutul sergent Aparicio Sosa, dragul de Sosa, Sosa cel ciupit de vărsat, cel care m-a salvat la Cancha Rayada, cel care nu are nimic altceva decât dragostea pentru acest biet general înfrânt, decât patria asta barbară şi nenorocită: aş vrea ca oamenii să se gândească la tine.

Vreau să spun…“

(Fugarii au pus acum legătura cu oasele în sacul de piele al generalului şi sacul pe calul lui de luptă. Dar pregetă în privinţa căldării, până când Danel i-o dă lui Aparicio Sosa, cel mai lovit de moartea şefului.)

„Da, camarzi, sergentului Sosa. Pentru că e ca şi cum l-am încredinţa pământului, acestui pământ îndrăgit, udat cu sângele atâtor argentinieni. Trecătoarea asta pe unde, cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, a urcat Belgrano cu soldăţeii lui improvizaţi, micuţul general improvizat, fragil ca o fetiţă, doar cu puterea sufletului şi cu ardoarea

lui, nevoit să înfrunte forţele călite ale Spaniei pentru o patrie care nu ştiam încă prea bine ce înseamnă, şi nici acum nu ştim ce este, până unde se întinde, cui aparţine cu adevărat: lui Rosas, nouă, tuturor laolaltă sau nimănui. Da, sergent Sosa: tu eşti pământul, această trecătoare milenară, această singurătate americană, disperarea anonimă care ne chinuie în mijlocul haosului, în toiul acestei lupte între fraţi.“

(Pedernera ordonă oamenilor să încalece. Se aud deja primejdios de aproape împuşcăturile în ariergardă, s-a pierdut prea mult timp. Şi le spune camarazilor: „Dacă avem noroc, în patru zile suntem la frontieră“. Aşa e, treizeci şi cinci de leghe care pot fi străbătute în patru zile de galop disperat. „Dacă Dumnezeu e cu noi“, adaugă.

Şi fugarii dispar în nori de praf, sub soarele arzător din trecătoare, în timp ce, în urmă, alţi camarazi mor pentru ei.)

Mâncară în tăcere, aşezaţi pe lădiţe. După ce terminară, Bucich prepară din nou mate. Şi în timp ce îşi sorbeau ceaiul, privea cerul înstelat, până când se hotărî să mărturisească ce avusese de gând mai înainte:

— Îţi spun sincer, puştiule. Mi-ar fi plăcut să fiu astronom. Ce te miri?

Întrebarea era numai fiindcă se temea să nu fi fost ridicol, căci nimic de pe faţa lui Martín nu putea să-l facă să creadă aşa ceva.

Martín spuse că nu se miră. De ce-ar fi trebuit să se mire?

— În fiecare noapte, când sunt pe drum, mă uit la stele şi mă întreb cine o fi trăind în lumile alea? Neamţul Mainsa zice că acolo trăiesc milioane de fiinţe, că fiecare stea e cât pământul.

Îşi aprinse trabucul, trase adânc fumul în piept şi rămase pe gânduri.

Pe urmă adăugă:

— Mainsa. Mi-a mai zis că ruşii au nişte invenţii colosale. Stăm aici, mâncând friptura în tihnă, şi brusc ne trimit un fel de rază, şi gata cu noi. Raza morţii.

Martín îi întinse ceaiul şi-l întrebă cine e Mainsa.

— Cumnatul meu, soţul surorii mele Violeta.

Şi de unde ştie toate astea?

Bucich sorbi din mate, calm, apoi îi explică mândru:

— De cincisprezece ani e telegrafist la Bahía Blanca. Aşa încât cunoaşte bine toate aparatele şi razele astea. Ce mai, e neamţ.

Apoi tăcură, până când Bucich se ridică şi spuse: „Ei bine, puştiule, trebuie să dormim“, căută sticla cu gin, trase o duşcă, se uită la cer şi adăugă:

— Noroc că pe aici n-a plouat. Mâine trebuie să facem treizeci de kilometri pe drum de ţară. Ba nu, mint: şaizeci. Treizeci şi treizeci.

Martín se uită la el: drum de ţară?

— Da, trebuie să ne abatem puţin, trebuie să văd un prieten în Estación de la Garma. Un fin de-al meu care-i bolnav. I-am adus o maşinuţă.

Căută în cabină, scoase o cutie, o deschise şi îi arătă darul, zâmbind mândru. Întoarse arcul şi încercă s-o facă să meargă punând-o pe jos.

— Sigur, pe pământ nu merge bine. Dar pe podea de lemn sau de ciment o să meargă de minune.

O puse la loc cu grijă, pe când Martín se uita la el mirat.

Galopează cu furie spre frontieră, căci colonelul Pedernera a spus: „În noaptea asta trebuie să fim pe pământ bolivian“. În urma lor se aud împuşcăturile ariergărzii. Şi soldaţii se întreabă câţi camarazi, şi care anume, dintre cei care acoperă fuga aceea de şapte zile, or fi fost prinşi de oamenii lui Oribe.

Până când, în puterea nopţii, trec frontiera şi pot, în sfârşit, să cadă la pământ, să se odihnească şi să doarmă în pace. Dar e o pace tot atât de sinistră ca aceea care domneşte într-o lume moartă, peste un pământ pustiit de vreo calamitate, străbătut de ulii flămânzi, tăcuţi şi lugubri.

Şi când, dimineaţa, Pedernera le ordonă să încalece şi s-o pornească iar spre Potosí, oamenii îl ascultă, dar stau călare şi privesc îndelung spre sud. Toţi (şi colonelul Pedernera), o sută şaptezeci şi cinci de chipuri, bărbaţi gânditori şi tăcuţi, şi o femeie, privind spre sud, spre pământul cunoscut cu numele de Provinciile Unite (Unite!) din Sud, spre meleagurile unde s-au născut şi unde le rămân copiii, fraţii, soţiile, mamele. Oare pentru totdeauna?

Privesc cu toţii spre sud. Chiar şi sergentul Aparicio Sosa, cu căldarea lui, cu inima aceea ţinută strâns la piept, priveşte într-acolo.

Şi stegarul Celedonio Olmos, care la vârsta de şaptesprezece ani s-a alăturat Legiunii, împreună cu tatăl şi fratele lui, căzuţi în Quebracho Herrado, ca să lupte pentru idei ce se scriu cu litere mari: cuvinte care apoi se şterg şi ale căror majuscule, turnuri vechi şi strălucitoare, s-au năruit sub acţiunea anilor şi a oamenilor.

Până când colonelul Pedernera înţelege că e de-ajuns şi dă ordin să se pornească la drum, şi toţi trag de hăţuri şi-şi întorc caii spre nord.

Şi se îndepărtează în nori de praf, în singurătatea minerală, în regiunea aceea tristă a planetei. Curând nu se mai zăresc printre norii de praf.

În trecătoare n-a mai rămas nimic din Legiune, din aceste mizere resturi ale Legiunii: ecoul tropotelor s-a stins; ţărâna pe care au desprins-o în galopul lor furios s-a întors la sânul ei, încet, dar inexorabil; carnea lui Lavalle a fost dusă spre sud de apele unui râu (ca să se prefacă în copac, în plantă, în mireasmă?). Va rămâne doar amintirea ceţoasă şi pe zi ce trece mai vagă a acelei Legiuni fantomatice. „În nopţile cu lună, povesteşte un indian bătrân, i-am văzut şi eu. Se aud mai întâi pintenii şi nechezatul unui cal. Apoi apare, e un cal foarte mândru, îl călăreşte generalul, un cal alb ca zăpada (aşa vede indianul calul generalului). El are o sabie lungă de cavalerist şi un coif înalt, de grenadier.“ (Bietul indian, generalul era un consătean jerpelit, cu o pălărie de pai murdară şi cu un poncho care nu mai amintea de culoarea simbolică! Nefericitul acela nu avea nici uniformă de grenadier, nici coif, nici nimic! Era un sărman printre sărmani!)

Dar e ca un vis: încă o clipă şi dispare în umbra nopţii, trecând râul spre colinele dinspre apus…

Bucich îi arătă unde să doarmă, în remorcă, întinse salteluţele, întoarse

deşteptătorul, spuse „trebuie să-l pun la cinci“, apoi se îndepărtă câţiva paşi ca să urineze. Martín crezu că era de datoria lui să facă la fel, lângă prietenul său.

Cerul era transparent şi dur ca un diamant negru. La lumina stelelor, câmpia se întindea spre imensitatea necunoscută. Izul cald şi acru al urinei se amesteca uşor cu celelalte mirosuri ale câmpiei.

Bucich spuse:

— Ce mare-i ţara noastră, puştiule!…

Şi atunci, contemplând pe cerul înstelat silueta de uriaş a camionagiului, în timp ce urinau împreună, Martín simţi că o pace nespus de pură i se pogoară pentru prima oară în sufletul chinuit.

Scrutând orizontul, în timp ce se încheia, Bucich adăugă:

— Ei bine, la culcare, puştiule! La cinci o luăm din loc. Mâine trecem Río Colorado.

Note

65 Companie metalurgică argentiniană.

66 Cesáreo Onzari (1903-1964), celebru fotbalist argentinian.

67 Cafenea din Buenos Aires, renumită pentru manifestările artistice tradiţionale pe care le găzduia.

68 Scriitor german (1881-1948).

69 Scriitori argentinieni, autori de literatură fantastică.

70 Severino di Giovanni (1901-1931), autorul unui atentat anarhist cu bombă asupra ambasadei italiene în Buenos Aires.

71 Aleksandr Tairov (1885-1950), regizor rus, important inovator al artei teatrale.